

Universitat de València
Facultat de Geografia i Història
Departament d'Història Medieval i Ciències i Tècniques Historiogràfiques
*Doctorat en Geografia i Història en el mediterrani occidental
des de la prehistòria a l'edat moderna*

Tesi doctoral

**LA CIUTAT I EL REI. GOVERN, SOCIETAT I
ELITS VALENCIANES (1416-1479)**

Presentada per: SANDRA BERNABEU BORJA

Dirigida per: DR. RAFAEL NARBONA VIZCAÍNO

València, desembre de 2017

ÍNDIX

QÜESTIONS PRELIMILARS	9
Abreviacions i sigles	9
Índex de taules i gràfics	10
Criteris de transcripció	14
Agraïments	14
I. INTRODUCCIÓ	15
Presentació	17
Objectiu general i específics	21
Justificació	23
II. METODOLOGIA I FONTS	29
III. RESULTATS	49
PRIMERA PART. GOVERN LOCAL I GOVERN REIAL. ABAST I MECANISMES D'INTERVENCIÓ RÈGIA EN EL GOVERN MUNICIPAL DE VALÈNCIA ENTRE 1416 I 1479	
CAPÍTOL I. L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ: LA MONARQUIA I LES ELECCIONS MUNICIPALS A LA CIUTAT DE VALÈNCIA	53
1.1. Els primers indicis d'intromissió règia durant el regnat de Pere el Cerimoniós	54
1.2. La ingerència règia de Martí I front a la lluita de bàndols	59
1.3. L'acció interventora de Ferran I després de l'Interregne: València, Alzira i Xàtiva	68
1.4. L'antecedent d'intervenció d'Alfons el Magnànim: Xàtiva	80
1.4.1. Les eleccions de la juraderia i del consell en 1416: a la recerca d'una pau entre bàndols	81
1.4.2. El manteniment del repartiment equitatiu de poder (1417 i 1427)	94
1.4.3. La introducció de la insaculació en març de 1427 i la ingerència règia posterior	100
1.5. Conclusions del capítol	108
CAPÍTOL II. EL CONSELL SECRET ENTRE 1418-1478: ENTRE LA REALITAT POLÍTICA I LA INTANGIBILITAT HISTORIOGRÀFICA	111
2.1. El comitè executiu entre 1418-1426: els primers signes de la nova realitat política	115

2.2. L'executiu de govern fins a la introducció de les primeres cedes reials (1419-1427)	124
2.3. De l'hegemonia dels Palomar a la seua pèrdua de poder (1428-1435)	139
2.4. El consell secret entre 1436-1456: el govern sota la influència de Joan Mercader i Manuel Suau	149
2.5. L'executiu de govern de Guillem Saera (1456-1477)	157
2.6. El consell secret a la fi del regnat de Joan II (1478-1479)	167
2.7. Una aproximació als individus que formaren part del consell secret	170
2.8. Conclusions del capítol	180
CAPÍTOL III. DINÀMIQUES EVOLUTIVES DE LA CEDA REIAL (1424 I 1479)	183
3.1. La percepció de la ceda reial en maig de 1416 dins del context de les bandositats entre els Centelles i els Vilaragut	184
3.2. Les eleccions de la juraderia entre 1417 i 1423	198
3.3. El primer assaig de la ceda reial en 1424: la intervenció règia en la juraderia davant la crisi financera de la ciutat	206
3.4. L'establiment pràctic de la ceda reial en juny 1427	220
3.5. La ceda reial de 1429 i 1430: els candidats a la juraderia al context de la Guerra amb Castella	224
3.6. La ceda reial en el decenni de 1430-1440	232
3.6.1. El fracàs de la introducció de la ceda dels consellers en 1433	233
3.6.2 L'intent d'ingerència del governador en la ceda reial en 1436	237
3.6.3. La ceda reial de 1438: l'aplicació parcial del llistat de candidats.....	240
3.7. La ceda reial durant els decennis 1440 i 1450	242
3.7.1. «Lo mal regiment de la ciutat» i la necessitat de redreçar el govern en 1445	243
3.7.2. La ceda reial de 1446 i la no execució del «redreçament» del govern	249
3.7.3. La ceda reial de 1447 i de 1448	256
3.7.4. La ceda reial de 1450 i de 1451	259
3.8. La ceda reial al context de la Guerra Civil Catalana	261
3.9. La percepció de la ceda reial en 1478 i l'intent de derogar-la	268
3.10. La ceda reial i l'elit governant: una aproximació quantitativa i qualitativa als individus inclosos	272
3.11. Conclusions del capítol	281
CAPÍTOL IV. EL SISTEMA DE PROVISIONS REIALS	283
4.1. Les primeres provisions i la llista de preferència règia per al justiciat de 1427	292
4.2. L'increment extraordinari de la intercessió règia entre 1430 i 1433	303
4.3. El retorn al batle general de la capacitat de designar lliurement els oficis judicials a partir de 1434	327
4.4. L'inici de l'ús regular de les provisions 1440-1458	331

4.5. L'emissió sistemàtica de provisions en temps de Joan II	336
4.6. Una aproximació quantitativa i qualitativa a les famílies i individus afavorits	340
4.7. Conclusions del capítol	348
4.8. Annex del capítol. Relació de provisions reials atorgades en favor de certes persones per al desenvolupament de càrrecs públics municipals (1419-1479)	351

SEGONA PART. ELS DINERS I LA POLÍTICA. LES RELACIONS FINANCERES CONTRACTUALS ENTRE EL GOVERN MUNICIPAL DE VALENCIA I LA CORONA (1416-1479)

CAPÍTOL V. ELS PRIMERS ACORDS FINANCERS AL CONTEXT D'ESTABLIMENT DEL NOU MODEL POLÍTICO-ADMINISTRATIU (1416-1427)

5.1. Els oficials del quitament a inicis del regnat d'Alfons el Magnànim	395
5.2. El primer acord contractual: la compra per part de la ciutat de la jurisdicció de la vila de Morvedre (1416-1417)	399
5.2.1. L'origen del conflicte i el seu agreujament entre 1412-1415	401
5.2.2. El «pacte» entre Alfons el Magnànim i la ciutat (1416)	411
5.2.3. La major determinació de la monarquia com a resolució final del conflicte (1417-1420)	417
5.3. El segon conveni: un préstec a canvi de la provisió del 4 de maig de 1418	423
5.4. La tercera avinença: altre préstec a canvi de la introducció de la primera ceda reial dels jurats en 1424	426
5.5. L'establiment de la relació contractual: el finançament al monarca al context de la introducció de la ceda reial dels jurats de 1427	431
5.6. Conclusions del capítol	434

CAPÍTOL VI. LES RELACIONS CONTRACTUALS ENTRE EL GOVERN DELS PALOMAR I EL MONARCA (1428-1436)

6.1. L'entrada dels Palomar en el govern i els nombrosos acords amb el sobirà (1428-1429)	437
6.2. El fracàs financer del govern dels Palomar en la juraderia de 1429-1430	442
6.3. Un nou acord contractual: el contracte de Paterna (1430-1431)	445
6.4. El préstec de la ciutat al rei al marc de l'expedició inicial de la conquesta de Nàpols (1432)	447
6.5. La renovació del capítols del quitament de la ciutat al marc la pèrdua de poder dels Palomar (1434-1435)... ..	448
6.6. Conclusions del capítol	454

CAPÍTOL VII. LES NEGOCIACIONS DEL GOVERN DELS MERCADER I SUAU AMB ALFONS EL MAGNÀNIM (1435-1458)	457
7.1. El préstec de la ciutat al marc del captiveri reial de Ponça (1435)	457
7.2. Els préstecs de la ciutat en l'última fase de la conquesta de Nàpols (1436-1442)	459
7.3. El préstec a canvi del privilegi dels censals al marc del mal regiment de la ciutat (1444-1445)	461
7.4. La compra de Cocentaina a canvi d'evitar el «redreçament del govern» (1446-1448)	463
7.5. L'últim préstec de la ciutat a Alfons el Magnànim en 1450	465
7.6. Conclusions del capítol	465
CAPÍTOL VIII. LES RELACIONS FINANCERS ENTRE EL GOVERN DE GUILLEM SAERA I JOAN II	469
8.1. La política econòmica de la ciutat durant el regnat de Joan II	471
8.1.1. Les despeses generals de la claveria comuna entre 1458-1479	471
8.1.2. Els oficials del quitament dels censals	478
8.1.3. Els principals creditors municipals	482
8.2. Els dos primers préstecs de la ciutat a Joan II (1458-1461)	485
8.3. La defensa de la ciutat i del regne com a màxima prioritat de l'elit governant a inicis del conflicte (1462-1464)	487
8.3.1. El posicionament en favor del bàndol reial i l'organització inicial de la defensa (1462-1463)	487
8.3.1.1. La intercessió de la ciutat en cas del castell de Morella	492
8.3.1.2. La senyoria temporal de la ciutat de València sobre el castell de Dénia	493
8.3.1.3. La defensa de la zona del Maestrat de Montesa	502
8.3.1.4. La defensa de la Plana en el marc d'insurrecció de la Jaume d'Aragó	504
8.3.1.5. La defensa de la vila d'Ademús i d'Alpont i dels llocs de Castellfabib i d'Arcos	506
8.3.1.6. La defensa de la ciutat a partir de gener de 1463	509
8.3.2. El manteniment de les directrius defensives (1463-1464)	513
8.3.3. La pressa de la baronia d'Arenós i la major participació financera (1464-1465)	521
8.4. La contribució financera i ofensiva més decidida de la ciutat durant els anys centrals de la guerra (1465-1470)	528
8.4.1. Els préstecs al rei i l'aportació de tropes durant l'exercici polític 1465-1466	528
8.4.2. L'aportació de tropes i les negociacions de préstecs durant el trienni 1466-1469	533
8.5. El finançament de la guerra i l'aportació de tropes de la ciutat a la fi de la	541

contesa (1470-1472)	
8.5.1. La compra de la vila de Gandia i el castell de Bairén a canvi d'un préstec de 200.000 sous en 1470	542
8.5.2. La formació de la companyia de cinquanta homes de cavall, capitanejada per Jaume d'Artés (juny de 1471- maig de 1472)	546
8.5.3. La companyia de cent homes de cavall, capitanejada per Joan Ram (juny de 1472-setembre de 1472)	552
8.5.4. L'expedició de dues naus per a reforçar l'armada reial durant el setge de Barcelona (juliol de 1472)	557
8.5.5. Més enllà de la guerra: la participació en les expedicions reials de recuperació i defensa del Rosselló i Cerdanya	558
8.6. Conclusions del capítol	560
IV. CONCLUSIONS FINALS	565
V. APÈNDIX DOCUMENTAL	579
VI. BIBLIOGRAFIA	609

QÜESTIONS PRELIMILARS

Abreviacions i sigles

ACA	Arxiu de la Corona de Aragó
AEM	Anuario de Estudios Medievales
AHDE	Anuario de Historia del derecho Español
AMA	Arxiu Municipal d'Alzira
AMV	Arxiu Municipal de València
AO	<i>Aurem Opus regalium privilegiorum civitatis et regi Valentiae</i>
ARV	Arxiu del Regne de València
Cap.	Capítol
Cf.	Confronteu
CHCA	Congreso de Historia de la Corona de Aragón
CSIC	Consejo Superior de Invetigaciones Científicas
d	Diners
DCVB	Diccionari Català-Valencià-Balear
Doc	Document
ed/eds.	editor/s
f./ff.:	full/s – foli/s
IEC	Institut d'Estudis Catalans
ll	lliura de Valencia
LIM	Lletres Missives
MC	Manual de Consells
<i>Op. Cit.</i>	<i>Opere citato</i> (Obra citada)
p. /pp.	pàgina/es
PUV	Publicacions de la Universitat de València
QP	Qüerns de provisió
r.	Recte
RC	Reial Cancillería
s	sous de València
s.f.	sense foliació
v	<i>Vers</i>
<i>Vid.</i>	<i>Vegeu</i>

Índex de taules i gràfics

Taula 1	Representació entre comuns i parcials en el govern municipal de Xàtiva en (1416)	87
Taula 2	Membres del consell secret de 1418	121
Taula 3	Membres del consell secret de 1419	127
Taula 4	Membres del consell secret de 1420	129
Taula 5	Membres del consell secret de 1421	130
Taula 6	Membres del consell secret de 1422	132
Taula 7	Membres del consell secret de 1423	132
Taula 8	Membres del consell secret de 1424	134
Taula 9	Membres del consell secret de 1425	136
Taula 10	Membres del consell secret de 1426	138
Taula 11	Membres del consell secret de 1427	138
Taula 12	Membres del consell secret de 1428	140
Taula 13	Membres del consell secret de 1429	140
Taula 14	Membres del consell secret de 1430	141
Taula 15	Consellers ordinaris de la lloctinència general de Carles, príncep de Viana (1430)	142
Taula 16	Membres del consell secret de 1431	142
Taula 17	Membres del consell secret de 1432	143
Taula 18	Membres del consell de la lloctinència de l'infant Joan en 1432	143
Taula 19	Membres del consell secret de 1433	144
Taula 20	Membres del consell secret de 1434	145
Taula 21	Membres del consell secret de 1435	146
Taula 22	Membres del consell reial del regne de València en 1436	148
Taula 23	Membres del consell secret de 1436	149
Taula 24	Membres del consell secret de 1437	150
Taula 25	Membres del consell secret de 1438	150
Taula 26	Membres del consell secret de 1439	153
Taula 27	Membres del consell secret de 1440	153
Taula 28	Membres del consell secret de 1441	154
Taula 29	Membres del consell secret de 1442	154
Taula 30	Membres del consell secret de 1443	154
Taula 31	Membres del consell secret de 1444	154
Taula 32	Membres del consell secret de 1445	154
Taula 33	Membres del consell secret de 1446	155
Taula 34	Membres del consell secret de 1447	155
Taula 35	Membres del consell secret de 1448	155
Taula 36	Membres del consell secret de 1449	155
Taula 37	Membres del consell secret de 1450	155
Taula 38	Membres del consell secret de 1451	156
Taula 39	Membres del consell secret de 1452	156
Taula 40	Membres del consell secret de 1453	156
Taula 41	Membres del consell secret de 1454	156
Taula 42	Membres del consell secret de 1455	156
Taula 43	Membres del consell secret de 1456	158
Taula 44	Membres del consell secret de 1457	159
Taula 45	Membres del consell secret de 1458	159
Taula 46	Membres del consell secret de 1459	159
Taula 47	Membres del consell secret de 1460	161
Taula 48	Membres del consell secret de 1461	163
Taula 49	Membres del consell secret de 1462	164

Taula 50	Membres del consell secret de 1463	165
Taula 51	Membres del consell secret de 1464	165
Taula 52	Membres del consell secret de 1465	165
Taula 53	Membres del consell secret de 1466	165
Taula 54	Membres del consell secret de 1467	165
Taula 55	Membres del consell secret de 1468	166
Taula 56	Membres del consell secret de 1469	166
Taula 57	Membres del consell secret de 1470	166
Taula 58	Membres del consell secret de 1471	166
Taula 59	Membres del consell secret de 1472	166
Taula 60	Membres del consell secret de 1473	167
Taula 61	Membres del consell secret de 1474	167
Taula 62	Membres del consell secret de 1475	167
Taula 63	Membres del consell secret de 1476	167
Taula 64	Membres del consell secret de 1477	169
Taula 65	Membres del consell secret de 1478	169
Taula 66	Els advocats de la ciutat entre 1418-1479	172
Taula 67	Càrrecs exercits per Gabriel de Palomar, advocat de la ciutat (1412-1435)	175
Taula 68	Càrrecs de l'administració reial desenvolupats pels advocats de la ciutat	176
Taula 69	Càrrecs de juristes desenvolupats pels advocats de la ciutat (1418-1479)	177
Taula 70	Càrrecs exercits per Jaume Garcia d'Aguilar, advocat de la ciutat (1454-1484)	179
Taula 71	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1420	203
Taula 72	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1421	204
Taula 73	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1422	205
Taula 74	Comissió dels catorze prohoms examinadors de les finances urbanes en 1424	209
Taula 75	Ceda reial de candidats parroquials a l'elecció de jurats de 1429	225
Taula 76	Consellers de parròquia elegits en 1429	227
Taula 77	Ceda reial de la juraderia de 1430	230
Taula 78	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1433	234
Taula 79	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1434	237
Taula 80	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1435	237
Taula 81	Ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1438	241
Taula 82	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1445	248
Taula 83	La primera ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1446	249
Taula 84	Candidats reials per a renovar els set oficis del consell secret de 1446	250
Taula 85	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1446	252
Taula 86	La segona ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1446	254
Taula 87	Ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1447	257
Taula 88	Ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1448	258
Taula 89	Ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1450	260
Taula 90	Ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1451	260
Taula 91	Ceda reial de candidats a l'elecció de jurats de 1464	265
Taula 92	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1466	266
Taula 93	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1467	266
Taula 94	Candidats parroquials en l'elecció de la juraderia de 1468	267
Taula 95	Relació i nombre de cognoms que desenvoluparen els càrrecs de jurat i consellers (1418-1479)	273
Taula 96	Evolució secular de les famílies predominants en el període precedent	274
Taula 97	Relació i nombre de cognoms que desenvoluparen la Juraderia entre 1427 i 1478	274
Taula 98	Càrrecs en la juraderia exercits pels membres de la família Mercader (1427 i 1478)	275
Taula 99	Càrrecs en la juraderia exercits pels membres de la família Bou (1427 i 1478)	276
Taula 100	Alternança anual en la juraderia de membres d'una mateixa família	278
Taula 101	Individus amb més de tres càrrecs exercint la juraderia amb una mitjana d'accés	280

	entre dos i cinc anys	
Taula 102	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1419	293
Taula 103	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1420	294
Taula 104	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1421	295
Taula 105	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1432	309
Taula 106	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1433	316
Taula 107	Intercessió règia en el nomenament de candidats parroquials a unes determinades eleccions (1432-1477)	325
Taula 108	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1434	329
Taula 109	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1444	332
Taula 110	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1445	333
Taula 111	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1446	333
Taula 112	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1465	339
Taula 113	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1466	339
Taula 114	Candidats introduïts en les eleccions de les principals magistratures en 1467	340
Taula 115	Relació i nombre de cognoms que desenvoluparen els càrrecs de mostassaf, justícia criminal i justícia civil (1416-1478)	341
Taula 116	Repetició de candidatures parroquials per famílies o individus	343
Taula 117	Relació i nombre de cognoms que reberen major nombre de provisions reials condicions per als oficis majors (1419-1478)	344
Taula 118	Relació de nombre de provisions reials per al càrrec de justícia dels tres cents sous (1431-1478)	345
Taula 119	Relació de nombre de provisions reials per al càrrec de lloctinent de justícia criminal i lloctinent de mostassaf (1427-1478)	345
Taula 120	Relació d'oficis identificats en les provisions reials per al càrrec de lloctinent de Justícia criminal i lloctinent de mostassaf (1427-1478)	347
Taula 121	Percentage anual dels ingressos per venda de títols censals de la claveria comuna respecte al total d'ingressos d'aquella	394
Taula 122	Els dotze oficials del quitament de censals entre 1416-1427	398
Taula 123	Detall del balanç anual fets pels clavaris comuns	399
Taula 124	Despeses de la claveria comuna entre 1419-1427	399
Taula 125	Possibles membres del govern municipal de Morvedre en 1412	408
Taula 126	Compradors de títols censals per finançar els 165.000s atorgats graciosament al monarca per la ciutat	428
Taula 127	Acords contractuals entre la ciutat de València i Alfons el Magnànim entre 1416-1427	436
Taula 128	Compradors de títols censals per finançar els 110.000s atorgats al monarca per la ciutat	438
Taula 129	Compradors de títols censals per finançar els 220.000s atorgats al monarca per la ciutat	438
Taula 130	Compradors de títols censals per finançar els 64.800s atorgats al monarca en ajuda a la importació de gra sicilià	440
Taula 131	Compradors de títols censals per finançar els 132.000s, que es reduïren a 5700s ...	441
Taula 132	Compradors de títols censals per finançar els 110.000s	442
Taula 133	Compradors de títols censals per finançar en un principi els 143.000s atorgats al monarca per la ciutat	443
Taula 134	Compradors de títols censals per finançar en principi 550.000s, atorgats al monarca per la ciutat	444
Taula 135	Compradors de títols censals per finançar els 55.075s dels 275.000s prestats als rei pel contracte de Paterna	446
Taula 136	Compradors de títols censals per finançar els 55.075s dels 275.000s prestats als rei pel contracte de Paterna	447
Taula 137	Compradors de títols censals per finançar els 143.000s prestats al rei	448
Taula 138	Els dotze oficials del quitament de censals entre 1428-1436	449
Taula 139	Els dotze oficials del quitament de censals entre 1434-1444	451
Taula 140	Acords contractuals entre la ciutat de València i Alfons el Magnànim entre 1428-	456

	1435	
Taula 141	Els dotze oficials del quitament de censals entre 1444-1454	462
Taula 142	Compradors de títols censals per finançar els 143.000s prestats al rei	463
Taula 143	Acords contractuals entre la ciutat de València i Alfons el Magnànim entre 1436-1458	467
Taula 144	Detall del balanç anual fets pels clavaris comuns entre 1458-1479	472
Taula 145	Detall de les despeses anuals de la Claveria Comuna entre 1458-1479	477
Taula 146	Els catorze oficials del quitament de censals entre 1454-1464	478
Taula 147	Els catorze oficials del quitament de censals entre 1464-1474	480
Taula 148	Els catorze oficials instadors del quitament de censals entre 1474-1484	481
Taula 149	Estimació dels majors inversors en renda censal de la ciutat entre 1459-1479	483
Taula 150	Relació dels dotze lloctinents extraordinaris del justícia criminal (1462)	488
Taula 151	Compradors de títols censals per finançar els 17.500s corresponent a la ciutat del sou de dos cents rossins a dos mesos, finançats pel parlament general per a la defensa del regne	517
Taula 152	Compradors de títols censals per finançar els 13.000s corresponent a la ciutat del sou de cent rossins, finançats pel parlament general	521
Taula 153	Compradors de títols censals per finançar l'ocupació de la Baronia d'Arenós	524
Taula 154	Compradors de títols censals per finançar els 110.000s corresponents a la ciutat, dels 440.000ss del donatiu oferts al rei	526
Taula 155	Compradors de títols censals per finançar els 50.000s, corresponents al préstec fet al rei a data del 8 d'agost de 1467	535
Taula 156	Compradors de títols censals per finançar els 150.000s, corresponents al préstec fet al rei a data del 22 de juny de 1467	536
Taula 157	Compradors de títols censals per finançar els 110.000s prestats per la ciutat al rei a canvi de les rendes d'Elx i Crevillent	539
Taula 158	Compradors de títols censals per finançar els 22.000s	541
Taula 159	Compradors de títols censals per finançar els 200.000s, corresponents a la compra de la vila Gandia i el castell de Bairén per part de la ciutat de València	543
Taula 160	Relació d'individus que constituïrien la companyia dels cinquanta homes de cavall	547
Taula 161	Delegats dels estaments de la ciutat i obrer de la fàbrica de murs e valls	553
Taula 162	Relació d'individus que formaren la companyia dels cent homes de cavall	554
Taula 163	Compradors de títols censals per finançar els 75.000 sous corresponents al preu de les dues naus, contractades a dos mesos	558
Taula 164	Compradors de títols censals per finançar els 60.00 sous corresponents al salari de dos mesos dels 200 rossins enviats a rei	560
Taula 165	Acords contractuals entre la ciutat de València i Joan II entre 1458-1479	563

Taula de gràfics

Gràfic 1	Nombre de provisions reials condicionals per naturalesa del ofici entre 1419 i 1478	285
Gràfic 2	Evolució diacrònica de les provisions reials condicionals entre 1419-1478	286
Gràfic 3	Nombre de provisions reials condicionals per càrrec 1419 i 1478	287
Gràfic 4	Distribució mensual del conjunt de provisions reials condicionals atorgades entre 1419 i 1478	288
Gràfic 5	Evolució diacrònica de les provisions reials d'Alfons el Magnànim entre 1449-1458	334
Gràfic 6	Provisions condicionals atorgades durant el regnat de Joan II (1458-1479)	337

criteris de transcripció

- La separació o unió de paraules, l'ús de majúscules i minúscules, l'accentuació, la puntuació, l'ús d'apòstrof i de guionet per separar els enclítics i proclítics s'han realitzat d'acord amb els criteris i normes gramaticals actuals.
- Hem emprat la dièresi segons la normativa actual, excepte quan apareix “h” escrita entre vocals, o en el cas de la “y”, considerada sempre com a consonant, i tampoc no accentuada.
- S'ha procedit a la regularització de *u/v*, *i/j*.
- La indicació amb el punt volat de les elisions que hui no tenen representació gràfica: *que·s*, *qu·és*, *que·ns*, etc. En canvi, els pronoms aglutinats amb la paraula anterior s'han transcrit sense el punt: *que us*, *que y*, etc.
- La substitució de *ll* per *l·l* quan sona com *l* doble.
- La simplificació de les consonants dobles inicials.
- No s'han indicat els mots repetits i taxats
- Els espais en blanc deixats per l'escrivà s'han indicat entre parèntesi: (*en blanc*).

Agraïments

De forma breu però sincera, agraiïsc a tots els professors i professores del Departament d'Història Medieval i Ciències i Tècniques Historiogràfiques per la seua acollida, la seua ajuda desinteressada i per haver-me transmès la seua estima per la història i la investigació. Així mateix, desitge especialment expressar tot el meu agraïment més profund al professor Rafael Narbona, no sols per la seua tasca de direcció sinó també per la seua confiança, pels seus consells, les seues correccions i per haver-me facilitat tot allò que ha estat al seu abast per al desenvolupament de la tesi doctoral. També, vull fer constar la meua gratitud als meus companys doctorands, la ja doctora Enza Russo, Juan M. Vinat, Luis Almenar, Guillem Xismol, Tono Belenguier, Bárbara Barberá i, molt especialment, a Lledó Ruiz per tantes hores al departament compartint experiències i enriquidores inquietuds. Tots ells, professors i companys, m'han fet créixer com a historiadora i medievalista. Finalment, vull dedicar la present recerca a Loren, el meu marit, pel seu suport incondicional, i a Queralt, la meua filla.

I. INTRODUCCIÓ

Presentació

L'intervencionisme reial als municipis catalano-aragonesos durant el segle XV ha estat un objecte d'estudi particularment assumit per la historiografia com una de les expressions més visibles del que s'ha vingut anomenant l'autoritarisme Trastàmara. En la creació d'aquesta interpretació tradicional, especialment desenvolupada entre la fi del segle XIX i principis del segle XX, s'han conjugat una sèrie de condicionats que han fet prevaldre una lectura que, amb diferents matisos segons els autors, a grans trets, afirmava l'inici de la decadència del règim polític municipal de la Corona d'Aragó a partir del mateix Compromís de Casp. D'aquesta manera, els regnats dels Trastàmara, una dinastia d'origen castellà i, per tant, estrangera, han estat tractats per la historiografia en termes de declivi polític, de centralització i, fins i tot, de castellanització.¹ En aquest sentit, en conjunt l'època de Ferran d'Antequera, d'Alfons el Magnànim, de Joan II i de Ferran el Catòlic es concebuda com un etapa inicial de les restriccions del model polític contractual, el qual havia singularitzat la Corona d'Aragó fins aleshores. A partir d'aquest presumpte començament de la decadència de les institucions forals, s'ha argumentat com aquesta conduiria en temps de Ferran el Catòlic inevitablement a la unió dinàstica amb la Corona de Castella, la qual al seu torn facilitaria el procés cap a la fi de la pròpia existència jurídica de la Corona d'Aragó. Serveisca d'exemple d'aquesta concepció, com a les altures de 1916, l'autor valencià Ignacio Villalonga descrivia l'època dels Trastàmara a la seua tesi: "*con la nueva dinastía castellana, sobre todo a contar desde Alfonso III, [V, el Magnànim] se entroniza una corriente de restricción de nuestras libertades, que hasta entonces llegaron aumentadas, y se inicia la pendiente continua, a cuyo pie está Felipe V con el decreto de supresión de los fueros*".²

Entre la sèrie de raons que contribuïren a la construcció i, posterior, reproducció d'aquest discurs tradicional en poden destacar principalment quatre. En primer lloc, la interpretació unilateral del fet històric. Doncs, és innegable com, des del regnat d'Alfons el Magnànim, es va produir un creixement de la ingerència règia en les

¹ Aquesta corrent interpretativa es troba especialment desenvolupada en les obres de Lluís DOMÈNECH I MONTANER, *La iniquitat de Casp i la fi del Comtat d'Urgell: Estudi històric-polític*, Barcelona, ed. Fèlix Domènech i Roura, 1930; i Ferran SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, Barcelona, Editorial Alpha, vol. 2, 1962, pp. 487-648; del mateix darrer autor, *El Compromís de Casp (resposta al Sr. Menéndez Pidal)*, Barcelona, 1971.

² Ignacio VILLALONGA VILALBA, *Los Jurados y el Consejo: Regimen municipal foral valenciano*, tesis doctoral, 1916, Valencia, ed. Banco de Valencia, p. 18.

eleccions municipals anuals en detriment de la participació veïnal en algunes ciutats i importants viles de la corona. Aquesta circumstància, la transformació des d'un sistema de candidatures als càrrecs públics de representació veïnal a un altre mediatitzat per la monarquia, va ser interpretat com una pèrdua d'autonomia política del municipi. Una lectura fonamentada en una condició *sine qua non*: l'atribució a la monarquia Trastàmara de la iniciativa interventora en els municipis. Dit amb altres paraules, la intercessió de la Corona en l'accés a les magistratures urbanes es pressuposava com una iniciativa exclusivament d'interès regi front a uns patriciats urbans sotmesos a la voluntat règia d'uns monarques amb una marcada personalitat autoritarista i disposats a imposar el sistema de govern de la monarquia castellana. En segon lloc, altre condicionant que ja ha estat assenyalat i analitzat per Antoni Furió, és la incorporació dels fets del compromís de Casp com «un element cardinal» dins dels relats nacionalistes de caràcter presentista de la historiografia catalana, castellana i, més tard, també espanyola. Junt aquests dos, un tercer factor, estretament relacionat amb el segon, ha estat la major proliferació inicialment dels estudis sobre el regnat de Ferran II respecte als dels seus antecessors, fet que ha provocat que la historiografia modernista catalano-aragonesa tradicionalment tendira avançar sistemàticament les dinàmiques governamentals existents a la fi del Quatre-cents amb les que s'haurien produït al llarg de la centúria.³ És a dir, l'increment de la ingerència règia en la conformació dels governs municipals de la Corona d'Aragó més que com un procés producte de les transformacions sociopolítiques de les relacions de poder entre les classes dirigents i la Corona, era concebut com una imposició que formava part del projecte polític de la nova dinastia. En quart i últim lloc, i que en part ha provocat l'èxit dels altres condicionants, cal considerar la major vigorositat inicial dels estudis sobre el règim municipal català respecte a la resta de territoris que constituïren la Corona d'Aragó. Aquest fet ha generat que les interpretacions de la historiografia catalana sobre les relacions entre l'elit urbana catalana –especialment de la ciutat de Barcelona– i els monarques Trastàmara –concretament amb Joan II al context de la guerra civil catalana– es feren extensibles o, del contrari, s'oposaren radicalment a les mantingudes

³ Especialment a partir de la revisió historiogràfica i la influència exercida posteriorment pels estudis de Jaume VICENS VIVES (*Ferran II i la ciutat de Barcelona 1479-1516*, Barcelona, 3 vol., 1936-1937; del mateix autor, *Juan II de Aragón (1398-1479). Monarquía y revolución en la España del siglo XV; Els Trastàmars (segle XV)*, Barcelona, Teide, 1961). Sobre l'obra de J. Vicens Vives *vid.* A. SIMÓN TARRÉS, «Jaume Vicens Vives y el nacimiento de la Escuela de Historia Moderna de Barcelona», en *Historia y perspectiva de la investigación. Estudios en memoria del profesor Ángel Rodríguez Sánchez*. Mérida, 2002, pp. 59-67; A. CASALS MARTÍNEZ, *Revisió historiogràfica de Jaume Vicens Vives*, Cabrera de Mar, 2010.

per la Corona amb les altres oligarquies patrícies, sense atendre a les circumstàncies sociopolítiques pròpies que determinaren les seues relacions de poder.⁴

Ara bé, des dels anys cinquanta del segle passat amb els estudis de Jaume Vicens Vives i fins a la dècada dels setanta amb els estudis dels seus deixebles, la història política de la Corona d'Aragó començarà a ser revisada i amb ella s'iniciaran les primeres matisacions al voltant de la visió que des d'aleshores hi predominava sobre els Trastàmara.⁵ Tot i que no va estar fins al començament de l'últim decenni del segle XX, quan la proliferació de noves metodologies d'estudi i de noves línies d'investigació sobre la formació de les elits municipals va obrir noves perspectives d'anàlisi que, en conseqüència, han contribuït a la formulació de noves interpretacions de les relacions de poder entre la monarquia i el patriciat urbà. A partir d'aleshores i al llarg dels vint últims anys, el gran impuls especialment dels estudis contextualitzats en el Compromís de Casp, l'ascens al tron de Ferran I i en el regnat d'Alfons el Magnànim i Joan II s'han caracteritzat per reinterpretar en profunditat les tesis tradicionals, el que inevitablement ha provocat el debat historiogràfic. En aquest sentit, determinar si fou la personalitat marcada dels monarques d'origen castellà, o bé el propi desenvolupament sociopolític i administratiu de les institucions i organismes municipals catalano-aragonesos o bé l'interès dels seus agents i de la classe dirigent, qui van conduir cap una major participació règia en els municipis de la corona centra l'esmentat debat. Al mateix temps, s'ha obert la discussió entorn a la capacitat de resistència i de conveniència mútua de les oligarquies locals respecte a l'intervencionisme monàrquic en les eleccions. En aquest sentit, per exemple, al regne d'Aragó, l'inicial tesi de María Isabel Falcón –la qual subratllava com l'elit urbana a Saragossa hauria perdut completament la seua autonomia municipal a l'introduir-se la insaculació durant el

⁴ Josep María FONT I RIUS, «Las instituciones de la Corona de Aragón en la primera mitad del siglo XV. (Reinados de Fernando de Antequera y Alfonso el Magnánimo)», *IV CHCA*, Palma de Mallorca, 1955, pp. 209-223, «Orígenes del régimen municipal de Cataluña», *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval col·lectanea de treballs del professor Dr. Josep Mª Font i Rius amb motiu de la seva jubilació acadèmica*. Barcelona, 1985, pp. 281-560; «Valencia y Barcelona en los orígenes de su régimen municipal», *Estudios jurídicos en homenaje al profesor Santa Cruz Teijeiro*, Valencia, 1974, pp. 291-355; S. SOBREQUÉS VIDAL i Jaume SOBREQUÉS CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana*, vol. 2, Barcelona Edicions 62, 1987; J. SOBREQUÉS I CALLICÓ, *El pactisme a Catalunya. Una praxi política en la història del país*, Barcelona, 1982.

⁵ Al voltant de la valoració de la renovació historiogràfica iniciada a partir de 1450 *vid. E.*, SERRA I PUIG, «La història moderna: grandesa i misèria d'una renovació», *L'Avenç*, 83, 1985, pp. 56-63; Carmen BATLLE GALLART i Joan BUSQUETA RIU, «La renovación de la historia política de la Corona de Aragón», *Medievalismo*, 4 (1994), pp. 159-187; A. CASALS MARTÍNEZ, *Revisió historiogràfica de Jaume Vicens Vives*, Cabrera de Mar, 2010.

regnat de Ferran el Catòlic—⁶ ha estat superada per les dades aportades pels estudis d'Encarna Jarque i Antonio Salas. Aquests demostren com les elits locals al llarg del segle XVI i XVII posseïen encara el control del govern municipal, fet que obligava a la Corona a negociar les vies de finançament o a respectar la legislació municipal vigent.⁷

En la mateixa línia, ha resultat el debat sobre les estretes relacions sociopolítiques entre la ciutat i el regne de València i els Trastàmara, que contrasten significativament a les que dita dinastia va mantenir amb les universitats del principat de Catalunya. No obstant això, aquest contrast ha estat interpretat per gran part de la historiografia tradicional com una pèrdua d'autonomia política del municipi valencià davant de les dinàmiques centralistes dels Trastàmara i la domesticació d'una oligarquia valenciana sempre submissa als preceptes reials.⁸ Front a aquesta concepció, existeixen una sèrie d'estudis, entre els quals destaquen els de Rafael Narbona i Carlos López, que matisen la pèrdua d'autonomia política i qüestionen la manca de defensa dels interessos del municipi per part del patriciat urbà. Aquesta nova tesi, subratllaria que, més que una submissió a la monarquia, el que s'hauria produït seria una major confluència d'interessos entre l'elit municipal i el rei, especialment des de la residència d'Alfons el Magnànim a la ciutat de València. Des d'aquesta perspectiva, l'intervencionisme regi s'hauria produït o trobat sota el beneplàcit d'un patriciat urbà amb anhels de promoció política i socioeconòmica. Aquesta situació de conveniència mútua hauria generat una reforma del sistema de govern de la ciutat, en un context de descentralització institucional de la corona, que va permetre una major integració de les elits de cada regne en la política governamental de la monarquia.⁹

⁶ Mª Isabel FALCÓN PERÉZ, «El patriciado urbano de Zaragoza y la actuación reformista de Fernando II en el gobierno municipal», *Aragon en la Edad Media*, 2 (1979), pp.245-198. Tot i que dita autora al llarg dels seus posteriors estudis va anar matisant considerablement la seua interpretació inicial *vid.* de la mateixa autora, «Ordinaciones reales a ciudades de Aragón en el siglo XV», *En la España medieval*, n° 21 (1998), pp. 271-292.

⁷ Encarna JARQUE MARTÍNEZ, «La oligarquía urbana en los siglos XVI y XVII, Estudio comparativo con Barcelona», *Revista de historia Jerónimo Zurita*, 69-70, 1994, pp. 147-168; *Zaragoza en la monarquía de los Austrias. La política de los ciudadanos honrados (1540-1560)*, Zaragoza, 2007; E. JARQUE MARTÍNEZ i Antoni SALAS AUSENS, «Monarquía, comisarios insaculadores y oligarquías municipales en el Aragón de la segunda mitad del siglo XVII», *Revista de Historia moderna: Anales de la Universidad de Alicante*, 19, 2001, pp. 239-268; «El poder municipal aragonés en tiempos de Felipe II» en E. MARTINEZ RUIZ (coord.), *Madrid, Felipe II y las ciudades de la monarquía*, vol. 1., Madrid, 2000, pp. 199-215.

⁸ Ernest BELENGUER CEBRIAN, *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, València, PUV, 2012.

⁹ Rafael NARBONA VIZCAINO, «El rey y la ciudad. Sinergia entre el Magnánimo y Valencia», *eHumanista/IVITRA*, n° 7 (2015), pp. 193-210; Carlos LÓPEZ RODRÍGUEZ, *Nobleza y poder político en el Reino de Valencia 1416-1446*, València, PUV, 2005. p. 275; A. FURIÓ DIEGO, «Un debat inacabat. El compromís de Casp..Op.Cit., p. 864.

En el marc d'aquesta última línia historiogràfica s'insereix la present tesi doctoral, que parteix de la idea de què l'intervencionisme regi a la ciutat de València en temps d'Alfons el Magnànim i, després, de Joan II es va basar en relacions fonamentades en interessos bidireccionals i no de submissió unilateral de la societat política valenciana envers la monarquia Trastàmara. En aquest sentit, la nostra investigació continua en una cronologia posterior encara inèdita l'estudi sobre el govern municipal de València iniciat per Rafael Narbona¹⁰ i que alhora enllaçarà amb els treballs d'Ernest Belenguier, referents a l'època de Ferran el Catòlic.¹¹ En aquest sentit, la present tesi doctoral aborda l'estudi de les relacions sociopolítiques entre el govern de la ciutat de València i la monarquia durant els regnats d'Alfons el Magnànim (1416-1458) i Joan II (1458-1479). Un període clau per la història no sols de la ciutat i el regne de València sinó per a tot el territori catalano-aragonès en tant que va suposar la consolidació de la dinastia Trastàmara en la Corona d'Aragó. Una consolidació que va coincidir en una època de plenitud política i econòmica a la ciutat de València, en un context general a Europa caracteritzat per l'inici de l'afirmació de l'autoritat règia o principesca front a l'autonomia dels poders locals.¹² En aquest sentit, la investigació presenta quines foren les dinàmiques evolutives que determinaren la dialèctica política entre el municipi – l'elit patrícia de la ciutat de València– i la monarquia de la Corona d'Aragó en el transcurs inicial de la formació en aquesta de les primeres estructures de l'estat modern.

Objectiu general i específics

Les relacions diplomàtiques, entre dos actors polítics –l'elit patrícia de la ciutat i la Corona–, s'analitzen a partir d'una realitat constatada ja per la historiografia: l'increment, lent però progressiu des de 1416, de la participació règia en la renovació anual del govern municipal de València. Partint d'aquesta premissa, l'objectiu general de la tesi doctoral és definir les causes, els ritmes i la cronologia pròpies així com els trets característics i la singularitat dels mecanismes del model intervencionista Trastàmara a la ciutat de València, creat en temps d'Alfons el Magnànim i consolidat plenament durant el regnat de Joan II. És a dir, l'estudi vol contribuir a conèixer amb major perspectiva històrica l'evolució sociopolítica i el grau d'ingerència monàrquica

¹⁰ R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval*, Valencia, Ajuntament de Valencia 1995.

¹¹ E. BELENGUER CEBRIAN, *Fernando el Católico y la ciudad...Op.cit.*

¹² John WATTS, *La formación de los sistemas políticos, Europa (1300-1500)*, València, PUV, 2016, traducció de Vicent Baydal Sala.

en el govern de la ciutat de València entre 1416 i 1479, amb la finalitat d'identificar i comprendre el procés mitjançant el qual es va produir un major intervencionisme de la monarquia en la ciutat de València. En aquest sentit, la present recerca profunditza en uns fets generalment coneguts (el consell secret, la ceda reial, l'intervencionisme Trastàmara, la transferència de territoris reials a la ciutat de València a canvi de préstecs...), confirma i avança la cronologia de pressuposts ja anunciats per altres autors, i aporta noves dades i interpretacions sobre fets que havien passat desapercibuts per la historiografia. D'acord amb aquest objectiu general, la investigació s'ha concretat en els següents quatre objectius específics:

- a) Objectiu específic 1 – Definir l'abast i els mecanismes d'intervencionisme regi en la formació anual del govern de la ciutat de València. És a dir, identificar i comprendre el procés mitjançant el qual es va produir una major participació de la monarquia en les eleccions anuals de les principals magistratures urbanes, el que implica l'establiment d'una cronologia i dels ritmes propis del procés d'ingerència reial en la ciutat de València.
- b) Objectiu específic 2 – Profunditzar en la comprensió de les transformacions governamentals esdevingudes en el marc de la ciutat de València, privilegiant l'observatori de les iniciatives, estratègies i comportament de l'elit patrícia. Això és, establir el grau de modificació de l'elit governant preexistent, les transformacions o no de les seues estratègies tradicionals d'accés i reproducció en els càrrecs públics municipals així com traçar les línies de control efectiu de la Corona en la promoció sociopolítica de certs individus o famílies.
- c) Objectiu específic 3 – Analitzar la conflictivitat de la societat política valenciana des del context posterior al Compromís de Casp fins a la fi del regnat de Joan II, en especial atenció a la possible definició de bàndols i opcions polítiques diferenciades en determinades conjuntures.
- d) Objectiu específic 4 – Establir els resultats de les noves relacions entre el grup dirigent de la ciutat i la monarquia, avaluant amb exemples concrets el caràcter contractual o no de dites relacions.

Així doncs, la concreció de dits objectius específics ha estat possible perquè la tesi compta amb una sèrie d'antecedents historiogràfics importants (tant a nivell d'història institucional com sociopolítica), que permeten una anàlisi diacrònica i comparativa que al mateix temps doten a l'estudi d'una línia d'investigació ben definida. En aquest sentit, en primer lloc cal mencionar l'inicial tesi d'Ignacio Villalonga, *Los jurados y el Consejo: Régimen Municipal Foral Valenciano*, qui ja en 1916 va indagar en l'estudi de la conformació i el funcionament institucional de la ciutat de València a l'època foral.¹³ D'aleshores ençà, les investigacions en aquest camp anaren ampliant-se considerablement, el que ha permès profunditzar en el seu coneixement, especialment durant períodes concrets. Des d'aquesta perspectiva, podem determinar que es coneix molt bé el nombre, l'extracció social, els sistemes d'elecció i les atribucions de les magistratures i dels càrrecs públics municipals, les dinàmiques de les accions de govern així com la conflictivitat social de la ciutat de València entre el segle XIII fins al principi del segle XV. Doncs dit període fou investigat per Rafael Narbona, qui en 1988 va realitzar una contribució fonamental a la història sociopolítica i institucional de la ciutat amb la tesi *Gobierno político y luchas sociales. Estrategias de poder del patriciado urbano en la ciudad de Valencia (1356-1418)*. La seua tesi no sols va permetre posteriorment indagar amb major detall en l'estudi d'aquest període, del qual podem destacar l'obra del mateix autor *Valencia, municipio medieval. Poder y luchas ciudadanas (1239-1418)*, sinó que va ser capaç de mostrar la gran incidència del patriciat urbà i de les seues lluites internes pel poder municipal en l'evolució del govern de la ciutat.¹⁴ Mentre que, per altra part, també es coneix el funcionament municipal de la València dels darrers anys del Quatre-cents, en concret entre 1479 i 1516, període analitzat per Ernest Belenguier, del qual podem trobar la recent publicació *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, on revisa les seues tesis exposades en l'any 1977 en la seua obra *Valencia en la crisis del siglo XV*.¹⁵

Justificació

Ara bé, com es pot deduir a partir dels títols dels estudis anteriors, els regnats d'Alfons el Magnànim i Joan II, corresponents al període intermedi entre les

¹³ I. VILLALONGA VILALBA, *Los Jurados y el Consejo...Op.Cit.*, «El rey y la ciudad. Sinergia Op.Cit.

¹⁴ R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval...Op.Cit.*

¹⁵ E. BELENGUER CEBRIAN, *Valencia en la crisis del siglo XV*, Barcelona, Edicions 62, 1976; *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia...Op.Cit.*

investigacions de Rafael Narbona i Ernest Belenguer, romanen des de la perspectiva estrictament sociopolítica de la ciutat de València gairebé inèdits. Cert és que existeixen estudis puntuals rellevants, els quals han abordat parcialment les relacions de poder entre les magistratures urbanes i la monarquia, com ara els articles del propi Rafael Narbona «Alfonso el Magnánimo, Valencia i el oficio del racional» i «El rey y la ciudad. Sinergia entre el Magnánimo y Valencia»¹⁶ o bé el recent estudi sobre les diferències internes del patriciat valencià al context previ de l'esclat de la guerra civil catalana d'Agustín Rubio, *Valencia, el príncipe de Viana y Juan II. Un patriciado antre la crisis política de la monarquia (1460-1461)*. D'aquest darrer autor, cal afegir també la seua contribució sobre els trets singulars de l'elit política valenciana a la seua obra *El patriciat i la nació. Sobre el particularisme dels valencians en els segles XIV i XV*.¹⁷ A aquests estudis cal afegir-ne altres igualment importants, que presenten en comú haver contribuït a mostrar a partir de perspectives diferents les intenses relacions entre l'oligarquia valenciana i la Corona. Ens referim, especialment, als treballs de Jose Maria Cruselles i Enrique Cruselles «Valencianos en la corte napolitana de Alfonso el Magnánimo»;¹⁸ a l'obra de Carlos López *La nobleza y poder político en el Reino de València (141-1446)*;¹⁹ a l'estudi de Jorge Saiz *Los caballeros del rey, Nobleza y Guerra en el reinado de Alfonso el Magnánimo*²⁰; els estudis de David Igual entorn a les relacions mercantils entre València i Nàpols en temps del Magnànim;²¹ i, per descomptat, la recent tesi d'Enza Russo, *La tesoreria generale della Corona d'Aragona ed i bilanci del regno di napoli al tempo di Alfonso il Magnanimo (1416-1458)*.²²

¹⁶ R. NARBONA VIZCAINO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio de racional», en *Actas del XVI Congreso Internacional de Historia de la Corona de Aragón*, vol. 1 (2001), pp. 593-617; «El rey y la ciudad. Sinergia...Op.Cit.

¹⁷ Agustín RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y Juan II. Un patriciado antre la crisis política de la monarquia (1460-1461)*, Valencia, Gráficas Papallona, 2016; del mateix autor, *El patriciat i la nació. Sobre el particularisme dels valencians en els segles XIV i XV*, Castelló, Fundació Germà Colom Domènech, Barcelona, Publicacions de la Abadia de Montserrat, 2012.

¹⁸ Jose María CRUSELLES GÓMEZ i Enrique CRUSELLES GÓMEZ, «Valencianos en la corte napolitana de Alfonso el Magnánimo», en *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso II el Magnanimo: i modelli político-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle idee, delle merci, gli influssi sulla società e sul costume*, vol. 1, (2001) pp. 875-897.

¹⁹ Carlos LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político en el reino de Valencia (1416-1446)*, Valencia, PUV, 2005.

²⁰ Jorge SAÍZ SERRANO, *Los caballeros del rey, Nobleza y Guerra en el reinado de Alfonso el Magnánimo*, València, PUV, 2008.

²¹ David IGUAL LUIS, «Entre Valencia y Nàpoles. Banca y hombres de negocios des del reinado de Alfonso el Magnánimo», *En la España Medieval*, 24 (2001), pp. 103-143.

²² Enza RUSSO, *La tesoreria generale della Corona d'Aragona ed i bilanci del regno di napoli al tempo di Alfonso il Magnanimo (1416-1458)*, tesis doctoral, Valencia, 2016.

No obstant les seues importants contribucions, no existeix un treball que aborde específicament detalls de la relació governamental entre la societat política de la ciutat de València i Alfons el Magnànim i Joan II. La manca d'aquest estudi suposa un buit historiogràfic amb greus repercussions per al coneixement de la història de la municipalitat, en tant que impossibilita, en primer lloc, la realització de valoracions de conjunt sobre l'evolució política de dita ciutat no sols per al segle XV si no pas per al conjunt de la Baixa Edat Mitjana. Per altra part, també dificulta una anàlisi comparativa respecte a l'evolució del règim municipal a la resta del territori regnícola així com amb la resta de municipis de la Corona d'Aragó i, per tant, també amb els de la resta de territoris europeus contemporanis.

En aquest sentit, tot i que s'ha subratllat com les principals ciutats i viles del regne en el seu origen van imitar a xicoteta escala el règim municipal establert per Jaume I a València en 1245,²³ s'evidència com al llarg de la segona meitat del segle XIV i XV cada govern local sobre la base d'uns mateixos principis legislatius evolucionarà d'acord amb la seua realitat sociopolítica i econòmica específica –és a dir, d'acord amb els interessos de la seua respectiva elit local. En aquest sentit, resulta clarificador identificar els ritmes propis de les modificacions del sistema electoral en cada municipi, ja que tot i que segueixen la tendència de la capital (des de la cooptació directa a sistemes de sort i posterior intromissió règia), l'accés a les magistratures depenia en última instància de la normativa específica que regia cada comunitat local,²⁴ que s'anirà ampliant en determinades conjuntures a partir de les problemàtiques concretes sorgides en el si de cada societat política. Aquest relatiu distanciament entre l'estructura de govern de la ciutat de València i la resta de ciutats i viles del regne s'entreu a partir dels estudis del règim municipal d'aquestes últimes, com els de José Antoni Barrio Barrio per als casos de les ciutats d'Alacant i d'Oriola,²⁵ els de Pau Viciano per a la vila de

²³ R. NARBONA VIZCAÍNO, «La configuració del perfil municipal en la xarxa urbana del regne de València (1238-1329)» en M. T. FERRER I MALLOL (ed.), *Jaume I. Commemoració del VIII centenari del naixement de Jaume I*, Barcelona, IEC, vol. 2 (2013), pp. 579-588.

²⁴ Al voltant de les normatives locals d'algunes ciutats i viles valencianes existeixen unes poques publicacions per a l'època medieval *vid.* A. FURIÓ DIEGO i Ferran GARCÍA-OLIVER (eds.), *Llibre d'establiments i ordinacions de la ciutat de València (1296-1345)*, València, PUV, 2007; Enric GUINOT RODRIGUEZ (ed.), *Establiments municipals del Maestrat, els Ports de Morella i Lluçena (segles XIV-XVIII)*, València, PUV, 2004; Aureliano LAIRON PLA (ed.), *Libre de diverses statuts e ordinacions fets pel Consell de la vila d'Algezira*, València, PUV, 2001; F. GARCÍA-OLIVER (ed.), *Llibre d'Establiments de Gandia: imatges i missatges en una vila medieval*, Gandia, Ajuntament de Gandia, 1987.

²⁵ Juan Antonio BARRIO BARRIO, «La organización municipal de Alicante, siglos XIV-XV», *Anales de la Universidad de Alicante. Historia medieval*, vol. 7 (1988), p. 137-158; del mateix autor, «Las élites políticas urbanas en la Gobernación de Orihuela: los sistemas de creación, acceso y reproducción del grupo dirigente fronterizo en el territorio fronterizo», *AEM*, vol. 32 (2002), pp. 777-808; i «La

Castelló²⁶ o el de Sandra Bernabeu per a la vila d'Alzira.²⁷ Junt amb aquests, caldria situar les contribucions d'Emilia Mollà Ribes per a la ciutat de Xàtiva²⁸ així com els de Carlos Fradejas i Piedad García per a la vila d'Onda.²⁹ Uns estudis centrats en unes poques ciutats i viles que mostren com encara hi manquen moltes recerques entorn al funcionament intern de les institucions de govern de la major part de les grans viles del regne com Morella, Sagunt (Morvedre), Cullera, Gandia, Borriana, Dénia, Lliria, Vila-real, Alpont o Alcoi per citar-ne algunes.

Per altra banda, la manca d'una investigació en profunditat de les relacions entre l'elit patrícia de la ciutat de València i la monarquia al segle XV, també impossibilita la realització d'una anàlisi comparativa precisa entre l'evolució del règim municipal de la capital del regne respecte a la d'altres ciutats de la Corona d'Aragó, especialment respecte a Barcelona, Mallorca o Saragossa on sí existeixen estudis de referència des de la dècada dels seixanta i dels setanta del segle passat. Doncs, l'obra *La Crisis social y económica de Barcelona del siglo XV* de Carmen Batlle continua estant un manual bàsic sobre la història municipal de la ciutat comtal al Quatre-cents.³⁰ I, igualment, destacat continuen estant els diversos estudis d'Àlvaro Santamaría sobre les transformacions del règim municipal mallorquí, especialment, per al període que ens ocupa, sobreix el seu treball «Alfons el Magnánimo y el levantamiento foraneo de Mallorca».³¹ Per a Saragossa i el regne d'Aragó durant el Quatre-cents, com hem dit

intervención real en la ciudad de Orihuela a través de la suspensión de la insaculación en 1450 y su reimplantación en 1459», *Pedralbes*, 13-1 (1993), pp. 401-408; *Gobierno municipal en Orihuela durante el reinado de Alfonso V, 1416-1458*. Alicante, 1995; «La intervención real en la ciudad de Orihuela a través de la implantación de la insaculación de 1445», *El poder real de la Corona de Aragón: (siglos XIV-XVI)*, vol. 2. Zaragoza, 1996, pp. 23-34.

²⁶ Pau VICIANO NAVARRO, *Regir la cosa pública. Prohoms i poder local a la vila de Castelló (segles XIV i XV)*, València, PUV, 2008

²⁷ Sandra BERNABEU BORJA, «Llinatges i poder local a l'Alzira del segle XV», en *Aragón en la Edad Media*, nº 25 (2014), pp. 5-40.

²⁸ Emilia MOLLÀ RIBES, «Apunts sobre l'Edat mitjana: oficial i càrrecs municipals a Xàtiva», *Papers de la Costera*, 5 (1987), pp.61-71; de la mateixa autora, «El govern municipal de la ciutat de Xàtiva en la baixa edat mitjana» (segles XIV i XV), Xàtiva, *Fira d'agost de 1983*.

²⁹ Carlos FRADEJAS i Piedad GARCÍA, «El régimen municipal en Onda a mediados del siglo XV», en *Centre d'Estudis Municipal d'Onda*, 2 (1989), pp. 7-87.

³⁰ Carmen BATLLE GALLART, *La Crisis social y económica de Barcelona del siglo XV*, Barcelona, CSIC, 1973. Però junt als nombrosos estudis de dita autora sobre la ciutat de Barcelona, existeixen nombrosos treballs sobre la municipalitat d'altres ciutats i viles del principat en temps d'Alfons el Magnànim i Joan II, entre les quals es poden destacar: S. SOBRESQUÉS VIDAL, «Régimen municipal gerundense en la baja Edad Media, La insaculación»; S. CASAS RABASA, «Alguns apunts sobre el govern municipal a la ciutat de Tarragona (ss XV-XVI). Els privilegis d'insaculación», *Pedralbes*, 13 (1), pp.408-418.

³¹ Àlvaro SANTAMARÍA ARÁNDEZ, «Alfons el Magnánimo y el levantamiento foraneo de Mallorca», en *Estudios sobre Alfonso el Magnánimo con motivo del quitanto centenario de su muerte*, Barcelona, 1960. Junt aquest treball, cal destacar almenys altres dos estudis, *Ibidem*, El reino de Mallorca en la primera mitad del siglo XV, en *IV CHCA* (1976), pp. 21-183; o «Sobre la institucionalización de las asambleas representativas de Mallorca», *AHDE*, L (1980), pp. 284-286. Així doncs, també cal destacar

anteriorment, ha treballat el municipi Mª Isabel Falcó, de qui entre les seues obres destaca la de *Organización municipal de Zaragoza en el siglo XV*.³² Tots tres autors, junt amb José Hinojosa per al cas valencià en aquella ocasió, contribuïren a realitzar el destacat monogràfic de la revista *Estudis Baleàrics*, dedicat al “Règim municipal a la Corona d’Aragó”,³³ on s’exposaren en un mateix volum els trets fonamentals de l’evolució municipal de cada territori de la corona.

Tot plegat, aquests buits comparatius a nivell intern –tant regnícola com del territori catalano-aragonès– impedeixen en tot cas definir els trets comuns i diferencials de la relació entre el patriciat de la ciutat de València i el poder reial respecte a les que mantingueren altres ciutats europees respecte a l’autoritat monàrquica o bé principesca, però molt especialment amb les ciutats de la resta de la península ibèrica i italiana amb les que per proximitat s’haurien mantingut en menor o major mesura un contacte més intens, i per tant, podrien haver influenciat en aquella relació.

A més a més d’obrir noves vies d’estudis comparatius, la present tesi permet contextualitzar en un marc sociopolític més precís, que el realitzat fins aleshores, les relacions financeres entre la ciutat de València i la monarquia durant el regnat d’Alfons el Magnànim i Joan II. El que permet tant ratificar, matisar com superar hipòtesis fins al moment plantejades per diversos autors, formulades en alguns casos únicament a través d’un coneixement superficial i descriptiu de la vida sociopolítica i econòmica de la ciutat. En aquest sentit, tot i que, Ernest Belenguier ja va estar capaç d’assenyalar els vincles entre la introducció de la ceda reial i els préstecs,³⁴ o bé Àlvaro Santamaría entre la transferència de territori de reialenc a canvi de préstecs a la

l’estudi de R. URGELL HERNÁNDEZ, «El régimen de Sort i Sac: consecuencias financieras de su instauración», *La Corona d’Aragona ai tempi di Alfonso II el Magnanimo*, vol. 1. Nápoles, 2001, pp. 763-771.

³² M. I. FALCÓN PÉREZ, *Organización municipal de Zaragoza en el siglo XV*. Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1978. Així mateix, cal mencionar el seu estudi «Las ordenanzas del concejo de Zaragoza: Modificaciones de Alfonso V en 1430», *Aragón en la Edad Media*, 8, 1989, pp. 229-248; i «La introducción del sistema insaculatorio para la provisión de cargos municipales en Aragón», *La Corona d’Aragona ai tempi di Alfonso II el Magnanimo*, vol. 1. Nápoles, 2001, pp. 253-276. Cal assenyalar que a més dels estudis de dita autora, des de fa una dècada es compta amb la tesi de Susana Lozano al voltant del patriciat urbà saragossà *vid.* Susana LOZANO GRACIA, *Las elites urbanas en la ciudad de Zaragoza en el siglo XV. La aplicación del método prosopográfico*, Tesis doctoral en línia, Zaragoza, 2007.

³³ Maria BARCELÓ CRESPI (coord.), *Estudis Baleàrics. Règim municipal a la Corona d’Aragó*, núm. 31 (1988).

³⁴ E. BELENGUER CEBRIÀ, «La ciutat de València a l’època fóral. Algunes reflexions», en *Dels furs a l’estatut. Actes del I Congrés d’administració valenciana: de la història a la modernitat*, València, Institut Valencià d’Administració Pública, 1992.

monarquia,³⁵ en tot cas dites operacions no es poden interrelacionar des de la simplicitat d'una causa (demanda règia de capital al municipi) i una conseqüència (compensació a l'elit patrícia per l'atorgament de capital). Doncs, les relacions entre ambdós actors polítics foren molt més complexes, en tant que la capacitat i els marges de negociació de la ciutat i de la monarquia en cada operació establerta entre elles era diferent, en funció de la conjuntura sociopolítica i econòmica precisa de cada una així com del moment en què es trobaven les seues singulars relacions diplomàtiques. Des d'aquesta perspectiva, la nostra tesi és capaç d'identificar el per què es va arribar a establir i a fer efectives en cada moment cada una de les relacions contractuals en detriment d'altres operacions plantejades.

És des d'aquest marc més ampli de projecció de la vida sociopolítica de la ciutat sobre les seues relacions amb la Corona, on la nostra recerca també aborda un camp inexplorat per la historiografia valenciana, com és la participació de la ciutat de València en la guerra civil catalana. Dons, és cert que existeixen estudis que han mostrat el paper jugat per la ciutat de València al context previ de l'esclat de la guerra³⁶ o bé que han fet incidència a partir d'estudis econòmics en la política general de préstecs de la ciutat a la Corona en dit context,³⁷ però no s'ha realitzat un estudi detallat de la contribució financera i humana del patriciat valencià a Joan II al context de la contesa catalana. Aquest fet, per tant, ha condicionat que les notícies sobre la implicació de València en la guerra s'hagen fet a través d'estudis indirectes realitzats des de Barcelona o Mallorca, on sí existeixen recerques importants.

Tot plegat, considerem que el conjunt de raons exposades, els buits historiogràfics existents quan no els debats oberts al voltant d'esdeveniments o nocions que seran abordades en la nostra recerca justifiquen per si sols l'elaboració de la present tesi doctoral.

³⁵ A. SANTAMARIA ARÁNDEZ, *El consell general de Valencia en el tránsito a la modernidad*, Valencia, Biblioteca Valenciana (Generalitat Valenciana), 2000.

³⁶ A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y Juan II... Op.Cit.*; Jaume SOBREQUES I CALLICÓ, «Un último intento de concordia en la guerra civil catalana de 1462-1472: la embajada del reino de València», AEM, n.3 (1966).

³⁷ Francisco SEVILLANO CÓLOM, «Préstamos de la ciudad de Valencia a los reyes Alfonso V y Juan II», *Estudios Medievales*, fascículo 3, Valencia, 1951, pp.86-131; Winfried KÜCHLER, *Les finances de la Corona d'Aragó al segle XV* (regnats d'Alfons V i Joan II), Valencia, Alfons el Magnànim, 1997.

II. METODOLOGIA I FONTS

Abans de passar a detallar la base metodològica de la tesi, convé breument assenyalar quins foren els orígens de la present investigació que d'una manera o altra han determinat la forma d'execució de la mateixa. Així doncs, cal reconèixer que la idea de la present tesi no va nàixer tant de la inquietud genuïna de la seua autora com de la suggeridora i enriquidora iniciativa del catedràtic Rafael Narbona, que abans de ser el seu director de tesi ja l'havia encaminada cap a l'estudi del govern municipal. De fet, el primer contacte amb la realitat de la ciutat de València del segle XV va ser durant el gaudiment d'una beca de col·laboració en el curs acadèmic 2012-2013, la qual cosa em va permetre realitzar tasques de col·laboració en el departament d'Història Medieval, actualment convertit en el departament d'Història Medieval i Ciències i Tècniques Historiogràfiques. En aquest marc, Rafael Narbona, aleshores director del dit departament, ens va oferir la possibilitat a Enrique Alberola –company en l'esmentada beca de col·laboració– i a mi de prosseguir amb la informatització d'una base de dades que havia anat recopilant al llarg dels anys, la qual contenia sistemàticament la relació d'individus que havien exercit les principals magistratures urbanes de la ciutat a partir del buidatge exhaustiu dels *Manuels de Consells* des de 1306 fins a 1516. Aquella tasca inicial, compaginada amb visites junt l'esmentat professor a l'arxiu municipal de València, va permetre un contacte directe amb la documentació municipal.

Fet i fet, un any després, al marc del *Màster de Patrimoni Cultural* de la Universitat de València, vaig coincidir novament amb el dit catedràtic, qui va ser el director d'un treball de final de màster que em va permetre conèixer amb major profunditat la història institucional i sociopolítica de la ciutat de València. Aquella primera experiència investigadora es va materialitzar en un estudi proposat pel director, consistent en analitzar l'evolució del jurament institucional dels jurats de la ciutat de València entre 1306 i 1564. Els resultats d'aquella primerenca recerca confirmaven com la màxima magistratura urbana, malgrat el gir del model polític experimentat per la ciutat durant el regnat d'Alfons el Magnànim, va continuar gaudint de poder de decisió i acció de govern i no sols mantenien les competències que havien anat assumit des de la seua creació en 1245 sinó que n'afegiren d'altres.³⁸

³⁸ Aquesta inicial recerca s'insereix dins dels treball final de màster titulat *Els Manuels de Consell de la ciutat de València. Competències i obligacions dels Jurats a l'època foral (1306-1564)*, València, 2013. Inicial recerca que dona lloc a la publicació S. BERNABEU BORJA «Les competències i les obligacions dels Jurats de la ciutat de València a través del seu jurament institucional», en Jesús BRUFAL SUCARRAT (coord.), *Nuevas Aportaciones de Jóvenes Medievalistas*, Lleida, 2014, pp.71-86.

Amb aquells recents resultats, en 2014 vaig iniciar els estudis de doctorat sota la tutela i direcció de Rafael Narbona, qui conscient dels buits historiogràfics existents em va animar a realitzar-la sobre el govern municipal de València durant els regnats d'Alfons el Magnànim i Joan II. Una tesi cronològicament ambiciosa –tenint en compte que anava a ser realitzada al llarg de tres anys–³⁹ però necessària, ja que no tenia sentit deslligar dos regnats que s'inserien dins d'un mateix procés d'increment de l'intervencionisme regi en la renovació anual del govern municipal València. Una temàtica i una cronologia fixada que era factible abordar gràcies a la preservació de la documentació municipal de València al segle XV, conservada a l'Arxiu Municipal de València, com als registres de la cancelleria reial d'ambdós monarques, custodiats tant a l'Arxiu de Regne de València com a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.⁴⁰

En aquest sentit, la base metodològica de l'estudi s'ha sustentat en la consulta directa dels dits fons documentals, és a dir, del buidatge de les actes municipals, dels registres de la cancelleria reial i la de la correspondència creuada de lletres missives de la ciutat i cartes reials. Al mateix temps, l'anàlisi detallada i analítica de les dades obtingudes en la documentació junt amb la reflexió historiogràfica i la comparació constitueixen la resta de la metodologia desenvolupada. La prioritització d'aquesta consulta sistemàtica de fonts primàries s'ha intentat adaptar als terminis temporals acadèmics fixats pels nous programes de doctorat –realització de tesis doctorals en tres anys–, el que explica que haja prescindit, potser més del desitjable, de l'estudi de la biografia dels monarques i de l'ús de les fonts cronístiques, eines tradicionalment emprades en la construcció de la història política i que haurien enriquit i complementat en conjunt la tesi. Tanmateix, en tant que la finalitat de la recerca és sociopolítica (és a dir prioritza l'estudi de les relacions entre l'elit governant de la ciutat de València i la monarquia) i no tant dels fets polítics en si era una limitació assumible. Altre aspecte del què em prescindit és l'estudi prosopogràfic dels vincles de parentiu entre l'elit

³⁹ El període de tres anys fixat per a la realització de la tesi doctoral ha estat condicionat la pròpia normativa de la nova escola de doctoral de la Universitat de València exigiren que la tesi doctoral fóra desenvolupada en un termini de tres anys, tot i que finalment ha estat presentada en uns pocs mesos de retard. A més a més, el període de tres anys va coincidir en la concessió d'un contracte predoctoral en el marc de l'*Ajuda predoctoral Vali+d de la Generalitat Valenciana*, que m'ha permès al llarg de tres cursos acadèmics estar vinculada al departament d'Història Medieval com a personal investigador en formació. D'acord amb aquest termini de tres anys prefixat, el pla de treball de la investigació s'ha adaptat a aquesta realitat i al fet que s'ha realitzat entre es desenvolupaven activitats de col·laboració docent en el departament així com les activitats voluntàries, obligatòries, transversals i bàsiques exigides anualment pel programa de doctorat.

⁴⁰ La relació detallada de les fonts documentals consultades d'aquests arxius per a l'elaboració de la present tesi doctoral apareix a la fi d'aquesta secció.

governant de la ciutat, que ha intentat ser compensat, quan ha estat possible, amb dades oferides per la bibliografia.

Per altra part, la necessitat d'aconseguir amb èxit els quatre objectius específics – definits en la secció anterior– en el termini acadèmic establert, requeria la sincronització d'un pla de treball i una metodologia específica adequada a les particularitats, reptes i problemàtiques que plantejaven cada un dels objectius proposats. En aquest sentit, el pla de treball emprat per a cada un dels objectius concrets ha estat la següent:

- a) Pla de treball objectiu específic 1 – Coneguts ja per la historiografia l'existència del consell secret i la ceda reial, la primera pretensió es va centrar en realitzar un estudi capaç d'identificar el context sociopolític d'introducció de dits mecanismes així com l'evolució diacrònica d'aquests a curt i llarg termini. Així mateix, intentar identificar altres instruments de participació règia en el municipi que han passat desapercibuts fins al moment. Una vegada identificats i estudiats, avaluar el seu grau d'incidència efectiva en la conformació anual del govern municipal.

- b) Pla de treball Objectiu específic 2 – Examinar la iniciativa i el possible interès de l'elit urbana per facilitar la intercessió monàrquica en la renovació del govern municipal. Amb dita pretensió, identificar els individus i famílies que exerciren un major nombre de magistratures urbanes entre 1416 i 1479, el que permetria en un segon moment efectuar un estudi comparatiu amb les del període precedent amb la finalitat d'observar el grau de modificació de l'elit governant. De la mateixa manera, també permetria avaluar la incidència o no de la Corona en l'ascens sociopolític de determinats individus o llinatges.

- c) Pla de treball Objectiu específic 3 – Identificar grups de poder existents a llarg termini o en determinades conjuntures així com l'existència de debats polítics o idees contraposades en el si del govern municipal respecte a la pressa de decisions o accions governamentals de certa rellevància.

- d) Pla de treball Objectiu específic 4 – Analitzar en profunditat les principals negociacions o acords financers entre el govern municipal i la monarquia, inserint-los en el context conjuntural en el que es van realitzar.

D'acord amb els objectius i el pla de treball traçats, el procés d'exploració dels arxius es va desenvolupar des de la consulta de la documentació municipal a la documentació reial. En particular, en primer lloc, es va decidir començar per la consulta sistemàtica de la sèrie documental *Manuals de Consells* de la ciutat de València, conservats a l'Arxiu Municipal de dita ciutat. Doncs, com és ben conegut, aquests són llibres registre, és a dir actes municipals on es recullen fonamentalment els acords i les decisions de govern sorgits de la reunió periòdica, gairebé setmanal, dels jurats amb membres del consell. Així doncs, també hi podem trobar un gran nombre de documents de diversa naturalesa inserits, com ara cartes de diverses autoritats, albarans, crides, elecció de càrrecs públics municipals, juraments institucionals de les magistratures i oficis municipals, etc. D'aquesta sèrie documental s'han treballat un total de vint-i-dos volums, compresos entre A-26 fins a A-42 que corresponen al període 1416-1479. D'aquests es va realitzar una regestació sistemàtica dels acords municipals i la transcripció de documents rellevants per a la nostra recerca. Així mateix, aquella consulta va permetre completar la base de dades dels càrrecs municipals iniciada feia dècades per Rafael Narbona, qui, a més a més, ens va facilitar des del primer moment les regestes dels Manuals de Consell des de 1306 fins a la fi del regnat d'Alfons el Magnànim, que havia elaborat al llarg de la seua trajectòria investigadora. Cal assenyalar i insistir que la base de dades inèdita realitzada per Rafael Narbona, el qual des de l'inici de la tesi ens la va facilitar i ens ha permès treballar amb ella, ha constituït la font d'on s'han extret la relació de càrrecs desenvolupats pels individus i famílies citats al llarg de la tesi. Per tant, és important subratllar com per a evitar la multitud de repeticions s'ha preferit no introduir cap citació en les dades referents al desenvolupament d'un càrrec municipal per part d'un individu o família, tot i que s'ha de tenir present que totes han estat extretes d'aquesta base de dades inèdita a partir dels Manuals de Consells.

Amb tot, malgrat el caràcter sistemàtic i exhaustiu de la consulta de les actes municipals, els resultats en un principi no van ser molt prolífers a nivell qualitatiu. Doncs, els trets característics de les actes municipals on sols es recullen de manera breu els acords arribats, sense les deliberacions prèvies, va dificultar enormement la

comprensió i, per tant, una aproximació als posicionaments polítics contraposats dels membres de l'elit governant respecte a la presa de decisions o directrius governamentals. En conseqüència, a partir de dites actes ha resultat impossible identificar grups de poder. A més a més, en quan a la intervenció de la Corona en les eleccions municipals anuals, les actes no documenten l'existència de la ceda reial, sols ho fan indirectament i extraordinària en dues ocasions. De la mateixa manera, no s'hi identifica obertament en elles l'existència d'un consell secret com a executiu de govern. A més a més, l'escrivà municipal no copiava a les actes la relació de candidats que participava en les eleccions de les principals magistratures, fet que ha pogut ser compensat parcialment amb la consulta dels *Quierns de Provisions*. Doncs aquests eren els esborranys de les actes municipals, dels quals únicament per al període estudiat se n'han conservat sis, els compresos per la signatura B-1 i B-5.

Per tant, la lectura dels Manual de Consells evocava una imatge de continuisme respecte al funcionament de govern anterior als Trastàmara, és a dir d'aplicació de la normativa electoral sense cap innovació, com si la monarquia mai no haguera intercedit per facilitar l'accés de certs candidats en les eleccions anuals o en determinants càrrecs municipals. En aquest sentit, en la primera fase de la investigació arribarem a la conclusió que resultava gairebé impossible analitzar el grau d'intervencionisme regi en el govern valencià a partir dels Manual de Consells, així com avaluar els mecanismes mitjançant els quals es va produir la ingerència reial en el municipi.

Tanmateix, van prosseguir amb la documentació municipal, consultant i regestant de manera sistemàtica les lletres missives entre 1416 i 1479, el que va suposar el buidatge d'un total de disset manuscrits, els compresos entre la signatura g3-13 i g3-29. La seua lectura, tot i que fragmentària –ja que, òbviament, sols recull les cartes enviades per la ciutat de València–, va permetre corroborar la hipòtesi sobre els Manual de Consells: les seues actes silenciaven la realitat dels procediments de nominació de candidats electorals. I realitzem dita afirmació considerant com més enllà d'una simple qüestió de gestió administrativa de la informació, en la redacció de les actes municipals que feia l'escrivà municipal, o el seu escriptent, aquells tenien cura de no registrar la pràctica política realitzada que contradeia, o almenys no estava recollida, en la normativa municipal vigent. És a dir, el silenciament era intencional i al servei dels individus que desenvolupaven les magistratures, els quals eren els principals interessats en què únicament quedara memòria escrita de les seues accions de govern que estaven contemplades dins dels marges de la legalitat municipal. De fet, sols cal observar com

quan algun dels magistrats no estava d'acord amb una resolució o procediment de nominació de candidats a certs càrrecs feta per la resta de l'executiu de govern feia constar en acta la seua disconformitat o la seua no adhesió a la decisió. Aquest marge de maniobra entre la realitat política i la memòria escrita que presenta la sèrie dels *Manuale de Consell* no la tenia la de les *Lletres Missives*, fet que explica que aquelles sí enregistren referències breus a com s'havien realitzat les eleccions d'acord amb la voluntat del monarca i, a més a més, contenien com el govern municipal acceptava o es resistia als candidats que el sobirà proposava o havia proposat per als càrrecs del consell secret. No obstant això, les lletres missives resultaven també insuficients per comprendre el context particular en el qual es va desenvolupar el procés d'ingerència règia en el municipi. Calia, per tant, acudir a la cancelleria reial on les lletres i provisions règies devien donar llum a les dades inconnexes i fragmentàries obtingudes de la documentació municipal.

Ara bé, la consulta en l'arxiu municipal de València va continuar amb manuscrits de la sèrie *Processos*, que ens va permetre aproximar-nos d'una forma més directa al procés judicial entre Morvedre i la ciutat de València a inicis del regnat d'Alfons el Magnànim. Així com al procés judicial obert amb motiu de l'elecció d'un diputat de la Generalitat al context de la pèrdua de poder polític dels Palomar. Així mateix, es va seguir la recerca a l'arxiu amb la consulta d'altra sèrie rellevant, la de la claveria comuna, de la qual s'han consultat trenta-set manuscrits (els compresos entre la signatura O-7 i O-43) corresponents a trenta-sis exercicis econòmics entre 1419-1420 i conclouen en 1479-1480.⁴¹ El que suposa que no s'han conservat entorn al 40% d'exercicis polítics que comprenen els límits cronològics que defineixen el present estudi (1416-1479). Considerant aquestes mancances, l'anàlisi de la claveria comuna adquireix un caràcter aproximatiu, que no obstant això permet identificar una sèrie de dinàmiques mantingudes per la hisenda municipal, almenys pel que fa a l'emissió de deute públic. Doncs, s'han identificat un total de 1743 vendes de títols censals, per a un total de 207 emissions de censals documentades per part del municipi entre 1419 i 1479. A partir d'aquestes emissions podem definir quins foren els conceptes pels quals la ciutat de València va emetre deute públic i que representava cadascun dins del conjunt, el caràcter anual de certs carregaments o bé el seu caràcter extraordinari producte d'una conjuntura política o socioeconòmica específica, és a dir des de la

⁴¹ D'aquest nombre de manuscrits s'ha observat com el manuscrit O-19 és una còpia del O-18 (1438-1439).

perspectiva del municipi en podem parlar de censals ordinaris i censals extraordinaris. De la mateixa manera, la nòmina dels 1743 carregaments permet una analitzi del perfil socioeconòmic i de la singladura política dels creditors de la capital valenciana.

Tot plegat, amb les dades fragmentàries obtingudes de la documentació municipal, la segona fase de la investigació es va iniciar amb la consulta exhaustiva i sistemàtica dels registres de la cancelleria reial d'Alfons el Magnànim i Joan II, conservats a l'Arxiu del Regne de València. En concret, s'han consultat cent seixanta-nou manuscrits, corresponents a les següents sèries: *Comune Valentiae sigili secreti* (Alfonso V); *Communium Lugartenentiae* (Juan de Navarra); *Communium lugartenentiae regina María*; *Curiae Valentiae* (Alfonso V); *Itinerum* (Alfons V i lugar. Juan de Navarra); *Diversorum Valentiae* (Alfonso V); *diversorum Valentiae Lugartenentiae*; *Communium Valentiae [sigilli secreti I]* (Joan II); *Comunium lugartenientae Juana*; *Comunium lugartenientae* (Pedro Urrea); *Comunium lugartenientae* (Juana y Luis Despuig; *Comunium lugartenientae* (Juana y el infante Enrique,) *Curiae Valentie* (Joan II); *Diversorum Valentia* (Joan II), *Itinerum* Joan II; *Itinerum reginale Juana*; *Itinerum, lugartenientae infante Enrique* (1478-1479).

La consulta d'aquesta abundant documentació va ser qualitativament importantíssima per a l'elaboració de la tesi,⁴² no solament per la quantitat de dades aportades sobre les relacions entre l'elit dirigent de la ciutat i la corona o per la ingerència clara i manifesta de la monarquia en les eleccions municipals, sinó perquè va permetre tornar a rellegir les actes municipals i les lletres missives des d'una altra perspectiva, coneixent les prerrogatives prèvies o respostes posteriors de la monarquia. La consulta dels manaments reials directes, la identificació i la comprensió de les provisions reials com un fet sistemàtic d'intercessió reial en les eleccions van començar a ordenar de forma lògica les dades municipals que havien anat acumulant de manera inconnexa. Les referències a les eleccions municipals i fins i tot la troballa del contingut d'una ceda reial va obligar a continuar i centrar la recerca en la consulta sistemàtica dels registres de cancelleria reial, conservats al seu torn a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. De dit arxiu s'han consultat dos-cents seixanta-nou registres de cancelleria corresponents al regnat d'Alfons el Magnànim i un total de vuitanta sis registres del regnat de Joan II. A més de la secció de lletres dels registres de

⁴² Cal destacar que la consulta d'aquestes sèries documentals ha estat facilitada pel fet que la majoria d'aquests registres estan digitalitzats i són d'accés públic i gratuït a través de la plataforma *online* SAVEX (Sistema Arxivístic Valencià En Xarxa) de la Generalitat Valenciana.

cancelleria. Aquesta consulta exhaustiva ha estat possible gràcies al fet que aquests fons es troben digitalitzats i són consultables d'aquesta manera bé al propi arxiu o bé a través de la plataforma Pares. A nivell qualitatiu les dades obtingudes en dita documentació han estat també extraordinàries, especialment per als anys inicials del regnat d'Alfons el Magnànim i per a la recerca del contingut de les cedes reials.

Amb tot, a partir dels resultats obtinguts a partir de dita documentació i d'acord amb els objectiu general i específics de la tesi doctoral, s'ha considerat adient estructurar els resultats de l'estudi en dues grans parts o blocs temàtics, com es pot veure a l'índex: la primera sota el títol *Govern local i govern reial. Abast i mecanismes d'intervenció règia en el govern municipal de València (1416 i 1479)*, que inclou els quatre primers capítols; mentre que la segona sota el títol *Els diners i la política. Les relacions financeres contractuals entre el govern municipal de València i la Corona (1416-1479)*, que inclou altres quatre capítols. Aquesta divisió, al nostre parer, permet definir netament en primer lloc el model intervencionista Trastàmara al municipi, el que facilita en un segon moment una comprensió amb major perspectiva sociopolítica dels principals acords contractuals establerts entre l'oligarquia patrícia i els germans Trastàmara.

Més en concret, el primer capítol aborda els precedents immediats i els primers exemples de l'intervencionisme regi a la ciutat de València després de l'accés al tron d'Alfons el Magnànim. En aquest sentit, a partir d'exemples ja documentats per la historiografia es mostra com puntualment la ingerència règia en la conformació del govern municipal es pot rastrejar almenys des del regnat de Pere el Cerimoniós i Martí l'Humà. Al mateix temps, s'exposa a partir d'una anàlisi documental i bibliogràfic en què va consistir l'acció interventora en el municipi de Ferran I. La qual cosa permet contextualitzar millor la concepció de poder i la capacitat de participació règia en el municipi heretada i la pròpiament desenvolupada durant els regnats d'Alfons el Magnànim i Joan II. Igualment, el capítol segueix abordant el context de conflictivitat sociopolítica al regne de València en què va accedir al tron Alfons el Magnànim i que va obligar al monarca a arbitrar en la lluita de bàndols, el que el conduïren a introduir per primera vegada la insaculació a la ciutat de Xàtiva, establint, així, un sistema electoral que acabaria difonent-se a poc a poc per la resta de ciutats de la Corona d'Aragó. Un sistema electoral que va permetre a la Corona disposar d'un instrument de poder i de negociació amb les elits urbanes, però que, a més a més, li permetia adoptar una directriu política comuna per a tot el territori catalano-aragonès respecte als

problemes inherents a la renovació anual del govern municipal. Una directriu comuna que va comptar amb una coneguda excepció, la ciutat de València on la monarquia va desenvolupar un model d'intervenció singular a partir de tres mecanismes: el consell secret, la ceda reial i les provisions reials.

Les motivacions, les iniciatives d'introducció i l'evolució al llarg dels dos regnats així com les problemàtiques plantejades referents a aquest tres mecanismes són abordats de manera particular al capítol II, III i IV respectivament. En concret, al capítol II s'aborda l'evolució diacrònica del consell secret i l'abast del seu poder efectiu en funció de la conjuntura política. Per la seua part, al capítol III s'analitza detalladament la participació de la Corona en les nominacions i candidatures de les eleccions dels jurats. És a dir, més enllà del contingut de les cedes reials documentades, el capítol ofereix informacions sobre les iniciatives, procediments d'execució i conflictivitat generades per l'emissió de la ceda reial. Així doncs, al final de cadascun d'aquests dos capítols s'identifica a les famílies i individus que es van beneficiar de cadascun d'aquest mecanismes de participació monàrquica en les eleccions municipals anuals. Per altra banda, en el capítol IV, a partir de la recopilació sistemàtica de provisions reials, es mostra com Alfons el Magnànim va introduir a partir de 1419 la pràctica d'intercessió reial en favor de certs candidats per a la resta d'eleccions municipals –tant per a les magistratures més importants com per a càrrecs més comuns. Una praxis política que va acabar consolidant-se a finals del seu regnat i que va ser sistemàticament emprada per Joan II al context de la guerra civil catalana a l'inserir-se dins dels conjunt de gràcies règies atorgades als servidors de la monarquia.

Pel que fa a la segona part de la tesi, aquesta aborda la política sistemàtica de finançament de la ciutat de València a Alfons el Magnànim i Joan II com una de les conseqüències més visibles de les negociacions polítiques entre l'elit patrícia, o una part de dita elit, i la monarquia. En aquest sentit, a diferència de la primera part de la investigació, aquesta segona part de la recerca s'ha estructurat cronològicament a partir de quatre períodes, els límits de cadascun coincideixen amb el canvi de poder municipal per part de l'oligarquia o bé amb el canvi de dinàmiques en les relacions entre l'elit urbana i la Corona. En aquest sentit, al capítol V s'analitza els primers acords contractuals entre Alfons el Magnànim i la ciutat entre 1416 i 1427, que van incloure la transferència de capital de la ciutat de València al monarca via donació o préstec a canvi de què aquella atorgara la jurisdicció de Morvedre al govern de la ciutat o a què introduïra noves pràctiques electorals sota iniciativa del patriciat urbà, tendents

a una major oligarquitzaació dels càrrecs públics. Uns primers acords contractuals que donaren lloc a què el Magnànim atorgara almenys des de 1427 major poder municipal a un grup oligàrquic, l'encapçalat pels germans Palomar, sense marginar però a l'altre grup de poder urbà, liderat en el seu cas pel batle general. Les relacions entre el govern dels Palomar i Alfons el Magnànim són analitzades al capítol VI, en el qual s'exposa com l'incompliment dels acords financers amb el rei, en una conjuntura monàrquica de guerra amb Castella i posterior represa de les expedicions militars per a la conquesta de Nàpols, es troben com un dels principals motius que van fer que dit grup de poder sols es mantinguera al capdavant del govern municipal únicament fins a 1435.

Per la seua part, el capítol VII s'inicia en 1436, any en què els germans Palomar van estar exclosos del govern de la ciutat, el qual a partir d'aleshores va quedar sota l'hegemonia del grup de poder encapçalat pel batle general i pel racional Manuel Suau. Durant el govern d'aquells, observarem com les relacions financeres entre la monarquia i la ciutat es realitzen de forma precisa i s'executen d'acord amb el que en un principi es negocia, tot i que les exigències de seguretats de la l'oligarquia municipal a la Corona creixeran. L'ascens al tron de Joan II i el determinisme polític de l'esclat de la guerra civil catalana marquen el contingut del capítol VIII, en el qual s'exposa l'evolució de les relacions de la Corona amb el govern municipal, liderat des de 1456 pel racional Guillem Saera, i, per tant, s'analitza la participació de la ciutat en el conflicte català.

Amb tot, amb aquesta exposició de la metodologia i les fonts emprades pretenem que haja quedat clarament identificat el procediment d'exploració dels arxius realitzat, és a dir la base documental emprada, a partir del qual exposarem a continuació els resultats i les conclusions de la tesi.

ARXIU MUNICIPAL DE VALENCIA (AMV)

MANUALS DE CONSELLS (MC)

A-26 (1415-1418)	A-30 (1432-1435)	A-34 (1448-1450)	A-38 (1465-1471)
A-27 (1418-1423)	A-31 (1435-1438)	A-35 (1450-1455)	A-39 (1471-1473)
A-28 (1423-1425)	A-32 (1438-1444)	A-36 (1455-1460)	A-40 (1473-1477)
A-29 (1428-1432)	A-33 (1444-1447)	A-37 (1460-1465)	A-42 (1477-1480)

LLETRES MISSIVES (LIM)

g ³ -13 (1415-1418)	g ³ -19 (1437-1441)	g ³ -25 (1461-1462)
g ³ -14 (1418-1420)	g ³ -20 (1441-1445)	g ³ -26 (1463-1469)
g ³ -15 (1420-1422)	g ³ -21 (1449-1453)	g ³ -27 (1471-1472)
g ³ -16 (1422-1423)	g ³ -22 (1453-1456)	g ³ -28 (1477-1478)
g ³ -17 (1423-1425)	g ³ -23 (1456-1461)	g ³ -29 (1479-1481)
g ³ -18 (1435-1436)	g ³ -24 (1460-1461)	

LLIBRES DE COMPTES DE CLAVERIA COMUNA

O-7 (1419-1420)	O-20 (1440-1441)	O-33 (1463-1464)
O-8 (1423-1424)	O-21 (1442-1443)	O-34 (1464-1465)
O-9 (1424-1425)	O-22 (1443-1444)	O-35 (1467-1468)
O-10 (1427-1428)	O-23 (1446-1447)	O-36 (1468-1469)
O-11 (1428-1429)	O-24 (1447-1448)	O-37 (1469-1470)
O-12 (1429-1430)	O-25 (1448-1449)	O-38 (1471-1472)
O-13 (1430-1431)	O-26 (1450-1451)	O-39 (1472-1473)
O-14 (1431-1432)	O-27 (1451-1452)	O-40 (1475-1476)
O-15 (1432-1433)	O-28 (1452-1453)	O-41 (1476-1477)
O-16 (1433-1434)	O-29 (1453-1454)	O-42 (1477-1478)
O-17 (1437-1438)	O-30 (1457-1458)	O-43 (1478-1479)
O-18 (1438-1439)	O-31 (1459-1460)	
O-19 (1438-1439)	O-32 (1460-1461)	

QUERNS DE PROVISIONS (QP)

B-1 (1419-1420)	B-3 (1422-1425)	B-5 (1465-1469)
B-2 (1421-1422)	B-4 (1444-1445)	

PROCESSOS

vv-19

vv-17

CARTES REIALS

h₃

ARXIU DEL REGNE DE VALÈNCIA (ARV)

REGISTROS DE CANCELLERIA REAL

28. Communium Valentiae Alfons V (1419-1424)
29. Communium Valentiae Alfons V (1419-1424)
30. Communium Valentiae Alfons V (1419-1422)
31. Communium Valentiae Alfons V (1419-1425)
32. Communium Valentiae Alfons V (1424-1426)
33. Communium Valentiae Alfons V (1424-1426)
34. Communium Valentiae Alfons V (1425-1430)
35. Communium Valentiae Alfons V (1426-1427)
36. Communium Valentiae Alfons V (1426-1427)
37. Communium Valentiae Alfons V (1426-1427)
38. Communium Valentiae Alfons V (1426-1432)
39. Communium Valentiae Alfons V (1425-1430)
40. Communium Valentiae Alfons V (1427-1429)
41. Communium Valentiae Alfons V (1427-1429)
42. Communium Valentiae Alfons V (1427-1432)
43. Communium Valentiae Alfons V (1428-1431)
44. Communium Valentiae Alfons V (1429-1432)
45. Communium Valentiae Alfons V (1429-1432)
46. Communium Valentiae Alfons V (1430-1436)
47. Communium Valentiae Alfons V (1430-1432)
48. Communium Valentiae Alfons V (1430-1432)
49. Communium Valentiae Alfons V (1431-1435)
50. Communium Valentiae Alfons V (1443-1449)
51. Communium Valentiae Alfons V (1447-1450)
52. Communium Valentiae Alfons V (1448-1453)
53. Communium Valentiae Alfons V (1451-1455)
54. Communium Valentiae Alfons V (1452-1455)
55. Communium Valentiae Alfons V (1452-1455)
56. Communium Valentiae Alfons V (1454-1456)
57. Communium Valentiae Alfons V (1454-1457)
58. Communium Valentiae Alfons V (1456-1458)
59. Communium Valentiae Alfons V (1456-1458)
60. Communium Valentiae Alfons V (1452-1458)
61. Communium Valentiae Alfons V (1458)

62. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1434-1438)
63. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1435-1439)
64. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1435-1439)
65. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra / lugartenientae Maria (1435-1439)
66. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1436-1439)
67. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1436-1439)
68. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1439-1449)
69. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1439-1452)
70. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1445-1446)

71. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1446)
72. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1449-1451)
73. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1449-1453)
74. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1451-1456)
75. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1455-1456)
76. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1455-1457)
77. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1456-1458)
78. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1456-1458)
79. Communium Lugartenentiae Juan de Navarra (1456-1458)
80. Communium Lugartenentiae reina Maria (1440-1443)
81. Communium Lugartenentiae reina Maria (1440-1443)
82. Communium Lugartenentiae reina Maria (1440-1443)
83. Communium Lugartenentiae reina Maria (1441-1445)
84. Communium Lugartenentiae reina Maria (1445-1446)
85. Communium Lugartenentiae reina Maria (1445-1446)
86. Communium Valentiae Joan II (1458-1459)
87. Communium Valentiae Joan II (1458-1459)
88. Communium Valentiae Joan II (1458-1460)
89. Communium Valentiae Joan II (1458-1468)
230. Curiae Valentiae Alfonso V 1419-1432
231. Curiae Valentiae Alfonso V (1419-1429)
232. Curiae Valentiae Alfonso V (1419-1431)
233. Curiae Valentiae Alfonso V (1425-1434)
234. Curiae Valentiae Alfonso V/ *Lugart. Juan de Navarra* (1429-1446)
235. Curiae Valentiae Alfonso V/ *Lugart. Juan de Navarra* (1431-1435)
236. Curiae Valentiae Alfonso V/ *Lugart. Juan de Navarra* (1436-1439)
237. Curiae Valentiae Lugartenentiae *Juan de Navarra* (1448-1449)
256. Diversorum Valentiae Alfonso V (1428-1432)
257. Diversorum Valentiae Alfonso V (1444-1449)
258. Diversorum Valentiae Alfonso V (1449-1455)
259. Diversorum Valentiae Alfonso V (1455-1457)
260. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Maria 1440-1445)
261. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Maria (1441-1445)
262. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1432-1434)
263. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1433-1434)
264. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1434-1437)
265. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1436-1437)
266. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1436-1437)
267. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1437-1438)
268. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1437-1446)
269. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1446)
270. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1446)
271. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1446-1447)
272. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1448-1456)
273. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1453)
274. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1453-1458)
275. Diversorum Valentiae Lugartenentiae Juan de Navarra (1454-1456)

276. *Diversorum Valentiae Lugartenentiae* Juan de Navarra (1455-1458)
277. *Diversorum Valentiae Lugartenentiae* Juan de Navarra (1456-1458)
278. *Diversorum Valentiae Lugartenentiae* Juan de Navarra (1456-1457)
279. *Diversorum Valentiae Lugartenentiae* Juan de Navarra (1457-1458)
280. *Diversorum Valentiae* Joan II (1458-1459)
281. *Diversorum Valentiae* Joan II (1458-1466)
282. *Diversorum Valentiae* Joan II (1458-1468)
397. *Itinerum Alfons V / Lugartenentiae* reina Maria (1435-1440)
398. *Itinerum Alfons V / Lugartenentiae* Juan de Navarra (1432-1434)
399. *Itinerum Alfons V / Lugartenentiae* Joan de Navarra (1453- 1457)

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ (ACA)

REGISTROS DE CANCELLERIA REAL
*Alfons el Magnànim (1416-1458)*⁴³

2455. Comune 1	2494 Comune 40
2456. Comune 2	2495 Comune 41
2457. Comune 3	2496 Comune 42
2458. Comune 4	2497 Comune 43
2459. Comune 5	2498 Comune 44
2460. Comune 6	2499. Comune 45
2461. Comune 7	2500. Comune 46
2462. Comune 8	2501. Comune 47
2463. Comune 9	2502. Comune 48
2464. Comune 10	2503. Comune 49
2465. Comune 11	2504. Comune 50
2466. Comune 12	2505. Comune 51
2467. Comune 13	2506. Comune 52
2468. Comune 14	2507. Comune 53
2469. Comune 15	2508. Comune 54
2470. Comune 16	2509. Comune 55
2471. Comune 17	2510. Comune 56
2472. Comune 18	2511. Comune 57
2473. Comune 19	2512. Comune 58
2474. Comune 20	2513. Comune 59
2475. Comune 21	2514. Comune 60
2476. Comune 22	2515. Comune 61
2477. Comune 23	2516. Comune 62
2478. Comune 24	2517. Comune 63
2479. Comune 25	2518. Comune 64
2470. Comune 26	2519. Comune 65
2481. Comune 27	2520. Comune 66
2482. Comune 28	2521. Comune 67
2483. Comune 29	2522. Comune 68
2484. Comune 30	2523. Comune 69
2485. Comune 31	2524. Comune 70
2486. Comune 32	2525. Comune 71
2487. Comune 33	2526. Comune 72
2488. Comune 34	2527. Comune 73
2489. Comune 35	2528. Comune 74
2490. Comune 36	2529. Comune 75
2491. Comune 37	2530. Comune 76
2492. Comune 38	2531. Comune 77
2493. Comune 39	2532. Comune 78
	2533. Comune 79
	2534. Comune 80
	2535. Comune 81
	2536. Comune 82
	2537. Comune 83
	2538. Comune 84
	2539. Comune 85

⁴³ Per als límits cronològics de cada registre *vid.* Beatriz CANELLAS i Alberto TORRA, *Los registros de la Cancilleria de Alfonso el Magnánimo: Archivo de la Corona de Aragón*, Madrid, Ministerio de Educación, 2000.

2540. Comune 86
2541. Comune 87
2542. Comune 88
2543. Comune 89
2544. Comune 90
2545. Comune 91
2546. Comune 92
2547. Comune 93
2548. Comune 94
2549. Comune 95
2550. Comune 96
2551. Comune 97
2552. Comune 98
2553. Comune 99
2554. Comune 100
2555. Comune 101
2556. Comune 102
2557. Comune 103
2558. Comune 104
2559. Comune 104

2560. Comune SS 1
2561. Comune SS 2
2562. Comune SS 3
2563. Comune SS 4
2564. Comune SS 5
2565. Comune SS 6
2566. Comune SS 7
2567. Comune SS 8
2568. Comune SS 9
2569. Comune SS 10
2570. Comune SS 11
2571. Comune SS 12
2572. Comune SS 13
2573. Comune SS 14
2574. Comune SS 15
2575. Comune SS 16
2576. Comune SS 17
2577. Comune SS 18
2578. Comune SS 19
2579. Comune SS 20

2641. Curie 1
2642. Curie 2
2643. Curie 3
2644. Curie 4
2645. Curie 5
2646. Curie 6
2647. Curie 7
2648. Curie 8

2649. Curie 9
2650. Curie 10
2651. Curie 11
2652. Curie 12
2653. Curie 13
2654. Curie 14
2655. Curie 15
2657. Curie 17
2658. Curie 18
2659. Curie 19
2660. Curie 20
2661. Curie 21
2662. Curie 22

2663. Curie SS 1
2664. Curie SS 2
2665. Curie SS 3
2666. Curie SS 4
2667. Curie SS 5
2668. Curie SS 6
2669. Curie SS 7
2670. Curie SS 8
2671. Curie SS 9
2672. Curie SS 10
2673. Curie SS 11
2674. Curie SS 12
2675. Curie SS 13
2676. Curie SS 14
2677. Curie SS 15
2678. Curie SS 16
2679. Curie SS 17
2680. Curie SS 18
2681. Curie SS 19
2682. Curie SS 20
2683. Curie SS 21
2684. Curie SS 22
2685. Curie SS 23
2686. Curie SS 24
2687. Curie SS 25
2688. Curie SS 26
2689. Curie SS 27
2690. Curie SS 28

2609. Diversoum 1
2610. Diversoum 2
2611. Diversoum 3
2612. Diversoum 4
2613. Diversoum 5
2614. Diversoum 6
2615. Diversoum 7

2616. Diversoum 8
2617. Diversoum 9
2618. Diversoum 10
2619. Diversoum 11
2620. Diversoum 12
2621. Diversoum 13
2622. Diversoum 14
2623. Diversoum 15
2624. Diversoum 16
2625. Diversoum 17

2747. Itinerum 1
2748. Itinerum 2
2749. Itinerum 3
2750. Itinerum 4
2751. Itinerum 5
2752. Itinerum 6
2753. Itinerum 7
2754. Itinerum 8
2755. Itinerum 9
2756. Itinerum 10
2757. Itinerum 11
2758. Itinerum 12
2759. Itinerum 13
2760. Itinerum 14
2761. Itinerum 15
2762. Itinerum 16
2763. Itinerum 17
2764. Itinerum 18
2765. Itinerum 19
2766. Itinerum 20
2767. Itinerum 21
2768. Itinerum 22
2769. Itinerum 23
2770. Itinerum 24
2771. Itinerum 25
2772. Itinerum 26
2773. Itinerum 27
2774. Itinerum 28
2775. Itinerum 29
2776. Itinerum 30
2777. Itinerum 31
2778. Itinerum 32
2779. Itinerum 33

2780. Itinerum 34

3260. Itinerum locumtenentie 1
3261. Itinerum locumtenentie 2,
3128. Itinerum locumtenentie 3,
3262. Itinerum locumtenentie 4,
3263. Itinerum locumtenentie 5-6
3312. Itinerum locumtenentie 1
3313. Itinerum locumtenentie 1
3314. Itinerum locumtenentie 1
3315. Itinerum locumtenentie 1
3317. Itinerum locumtenentie 1
3318. Itinerum locumtenentie 1
3179. Itinerum locumtenentie 1

2691. Secretorum 1
2692. Secretorum 2
2693. Secretorum 3
2694. Secretorum 4
2695. Secretorum 5
2696. Secretorum 6
2697. Secretorum 7
2698. Secretorum 8
2699. Secretorum 9
2700. Secretorum 10

2920. Varium 1
2921. Varium 2
2922. Varium 3
2923. Varium 4
2924. Varium 5
2925. Varium 6
2926. Varium 7
2927. Varium 8
2928. Varium 9
2929. Varium 10
2930. Varium 11
2931. Varium 12
2932. Varium 13
2933. Varium 14
2934. Varium 15
2935. Varium 16

Joan II (1458-1479)

3324. Comune 1 (1458-1459)
3325. Comune 2 (1458-1459)
3326. Comune 3 (1458-1459)
3327. Comune 4 (1458-1459)
3328. Comune 5 (1459-1460)
3329. Comune 6 (1459-1460)
3330. Comune 7 (1459-1460)
3331. Comune 8 (1460)
3332. Comune 9 (1460)
3333. Comune 10 (1460)
3334. Comune 11 (1460-1461)
3335. Comune 12 (1460-1461)
3336. Comune 13 (1460-1462)
3337. Comune 14 (1460-1461)
3338. Comune 15 (1460-1467)
3339. Comune 16 (1464-1470)
3340. Comune 17 (1466-1471)
3341. Comune 18 (1470-1473)
3342. Comune 19 (1473-1474)
3343. Comune 20 (1473-1474)
3344. Comune 21 (1474-1475)
3345. Comune 22 (1474-1475)
3406. Curie 1 (1458-1459)
3407. Curie 2 (1458-1460)
3408. Curie 3 (1459-1460)
3409. Curie 4 (1460-1461)
3410. Curie 5 (1460-1464)
3411. Curie 6 (1461-1465)
3412. Curie 7 (1465-1468)
3413. Curie 8 (1468-1474)
3114. Curie 9 (1474-1478)
3415. Curie 10 (1474-1478)
3416. Curie 11 (1477-1478)
3361. Diversorum 1 (1458-1460)
3362. Diversorum 2 (1458-1459)
3363. Diversorum 3 (1458)
3364. Diversorum 4 (1458-1459)
3365. Diversorum 5 (1458-1459)
3366. Diversorum 6 (1458-1459)
3367. Diversorum 7 (1459-1460)
3368. Diversorum 8 (1459-1460)
3369. Diversorum 9 (1459-1460)
3370. Diversorum 10 (1459-1460)
3371. Diversorum 11 (1460)
3372. Diversorum 12 (1460-1461)
3373. Diversorum 13 (1460-1461)
3374. Diversorum 14 (1460-1461)
3375. Diversorum 15 (1461-1462)
3376. Diversorum 16 (1461-1464)
3377. Diversorum 17 (1461-1464)
3378. Diversorum 18 (1463-1464)
3379. Diversorum 19 (1464-1465)
3380. Diversorum 20 (1465-1478)
3381. Diversorum 21 (1466-1467)
3382. Diversorum 22 (1468-1468)
3383. Diversorum 23 (1468-1470)
3384. Diversorum 24 (1468-1471)
3385. Diversorum 25 (1470-1471)
3386. Diversorum 26 (1471-1474)
3387. Diversorum 27 (1473-1474)
3388. Diversorum 28 (1471-1475)
3389. Diversorum 29 (1474-1477)
3390. Diversorum 30 (1475-1477)
3391. Diversorum 31 (1477-1478)
3392. Diversorum 32 (1478-1479)
3393. Diversorum SS1 (1474-1476)
3394BIS. Diversorum SS 1 Valencie
3441. Itinerum 1 (1458-1459)
3442. Itinerum 2 (1460-1461)
3443. Itinerum 3 (1461-1462)
3444. Itinerum 4 (1462-1465)
3445. Itinerum 5 (1465-1466)
3446. Itinerum 6 (1465-1466)
3447. Itinerum 7 (1466-1467)
3448. Itinerum 8 (1467-1468)
3449. Itinerum 9 (1468-1469)
3450. Itinerum 10 (1469-1471)
3451. Itinerum 11 (1471)
3452. Itinerum 12 (1471-1472)
3453. Itinerum 13 (1472)
3454. Itinerum 14 (1472)
3455. Itinerum 15 (1472)
3456. Itinerum 16 (1472)
3457. Itinerum 17 (1472)
3458. Itinerum 18 (1472)
3459. Itinerum 19 (1472)
3460. Itinerum 20 (1470)

III. RESULTATS

PRIMERA PART

GOVERN LOCAL I GOVERN REIAL.

ABAST I MECANISMES D'INTERVENCIÓ RÈGIA EN EL GOVERN MUNICIPAL DE VALÈNCIA (1416-1479)

CAPÍTOL I. L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ: LA MONARQUIA I LES ELECCIONS MUNICIPALS A LA CIUTAT DE VALÈNCIA

Doncs, com hem assenyalat en l'introducció d'aquesta tesi, existeix un nombre considerable de treballs de diferents autors que ja han definit, a grans trets, quin va ser el model d'intervencionisme regi emprat per la monarquia a la ciutat de València. La majoria d'aquells fan al·lusió directament al regnat d'Alfons el Magnànim on va tindre lloc la introducció de dues mesures concretes: la creació del consell secret en 1418 i l'establiment de la ceda reial de la juraderia gairebé una dècada després. No obstant això, els estudis s'han aturat en la definició sense profunditzar en les causes i en les problemàtiques pròpies que conduïren a la Corona a negociar amb una elit governant dividida la manera de recercar vies alternatives de repartiment del poder municipal a través d'un consens social. És per això, que en primer lloc, per a profunditzar en el model ingerència monàrquica a la ciutat de València cal partir d'una definició conceptual, que tot i que puga semblar simplista, presenta les seues complexitats, en tant que conceptes com ara ingerència, intervencionisme i intromissió no seran emprats en la documentació contemporània per a referir-se a la participació règia en la renovació anual del govern municipal.

En aquest sentit, cal partir d'una qüestió bàsica: què entenem per ingerència règia en la formació anual del govern municipal durant el regnat d'Alfons el Magnànim i Joan II? A grans trets, la participació reial en la formació del govern de la ciutat pot ser definida com la intervenció directa o indirecta del monarca o dels oficials reials per a col·locar o facilitar l'accés a una persona en particular o a un grup d'interessos en una magistratura o càrrec municipal determinat. Tanmateix, al darrer d'aquesta definició s'amaguen realitats complexes en funció d'una sèrie de variables com la importància o el prestigi social del càrrec, la normativa d'elecció que el regeix, el interès especial de més d'una persona en desenvolupar-lo, i la major o menor capacitat d'aquesta per a què la seua súplica a l'autoritat reial tinga preeminència sobre la resta de persones que també sol·licitaran el favor reial per al mateix càrrec, sense oblidar però la conjuntura sociopolítica de cada moment.

Tot plegat, aquestes variables van a exigir per part de la monarquia el desenvolupament d'estratègies concretes adequades a cada cas particular amb la finalitat de fer prevaldre la voluntat i el seu interès, satisfent alhora les expectatives d'uns súbdits, que veuran la súplica al monarca o als seus corresponents lloctinents

generals del regne com un mecanisme recurrent i factible per augmentar les seues possibilitats d'accedir al govern o exercir el càrrec desitjat. Doncs, cal subratllar que, a grans trets, els manaments reials per facilitar l'accés d'una persona al govern municipal no naixen de la iniciativa de la monarquia sinó més bé de la persona interessada a partir de les súpliques favorables aquell, realitzades per part de *familiars, servidors e domèstics* de l'autoritat règia o bé per algun alt oficial reial. En aquest últim cas, quan la pregària prové d'un alt oficial proper a l'autoritat reial, el monarca o el lloctinent general expressara el seu propòsit d'acontentar al seu oficial o premiar d'aquesta manera els seus serveis o fidelitat a la monarquia. Per tant, es pot interpretar que existia un interès recíproc entre el monarca i part de l'oligarquia municipal. Doncs aquesta última al recórrer a la intermediació règia per a participar en el govern municipal ampliava els marges d'accedir a un major nombre de càrrecs públics. Mentre que, per altra part, el rei es garantia candidats als oficis de la ciutat que li guardarien fidelitat i que devien mantindre persistentment aquesta afecció a la Corona per continuar gaudint de prerrogatives règies.

Ara bé, com és va concretar l'intervencionisme monàrquic? quines foren les estratègies emprades en funció de les variables esmentades anteriorment? quins foren els límits, i, al capdavall, el grau d'ingerència règia en la formació de govern municipal? i finalment, quins foren els resultats d'aquest intervencionisme? És precisament la recerca de resposta detallada a aquestes qüestions inicials les que constitueixen el contingut dels següents capítols. Doncs, en aquest primer, l'objectiu és un altre: observar els precedents més o menys immediats de l'intervencionisme regi a la ciutat de València partint de la definició i trets característics anteriorment esmentats.

1.1. Els primers indicis d'intromissió règia durant el regnat de Pere el Cerimoniós

Uns antecedents, que deuen partir necessàriament amb l'esclat de la Guerra de la Unió (1437-1348),⁴⁴ que marcarà a la ciutat de València un abans i un després en les relacions entre la monarquia i el patriciat urbà al produir-se els primers precedents de la participació règia en el govern municipal. En concret, aquella s'ha de relacionar amb voluntat de Pere el Cerimoniós d'assegurar-se un executiu de govern valencià i uns

⁴⁴ Mateu RODRIGO LIZONDO, *La Unión de Valencia (1347-1348). Una revuelta ciudadana contra el autoritarismo real*, Universitat de València, tesi doctoral inédita, 1987; Vicent BAYDAL SALA, *En els orígens de la revolta de la Unió al regne de València (1330-1348)*, València, PUV, 2013.

justícies de la ciutat afectes a la seua causa. En aquest sentit, cal assenyalar com durant dos anys consecutius el monarca, sota el vist-i-plau de l'elit governant i sota el principi del «bon estament e regiment de la ciutat e regne» va suspendre les eleccions dels justícies per dos anys. És a dir, que el justícia resultant de l'elecció del 22 de desembre de 1348 va ser designat pel sobirà, i també el de l'any següent. Tot i que no queda especificat si el sobirà o els seus consellers realitzaren la nominació de candidats, sí es documenta com el grup dirigent li va presentar tres candidats dels quals el Cerimoniós va designar al cavaller Joan Escrivà com a justícia criminal, a Benavé de Benviure com a justícia civil i a Mateu Fabrega com a justícia dels cinquanta sous. Ara bé, cal assenyalar que el govern municipal va poder negociar amb el monarca, qui va desistir en designar als justícies per tercer any consecutiu, tal com en un principi hauria estat la seua intenció.⁴⁵ Així doncs, a aquella mesura, calia afegir com també durant dos anys els jurats foren cooptats pel Cerimoniós, qui el 18 de gener de 1350 va concedir a la ciutat un privilegi en què reconeixia el caràcter extraordinari de dites designacions de la juraderia amb la finalitat de garantir la vigència del sistema electoral suspès en les anualitats de 1348 i de 1349.⁴⁶ D'aquesta manera, teòricament, el monarca en endavant restablia el funcionament habitual de les eleccions dels regidors. Aquesta intervenció de Pere el Cerimoniós esdevé per tant en el primer testimoni de com la monarquia hauria mediatitzat les principals magistratures urbanes de València.

Ara bé, tres mesos després d'aquest privilegi, el 22 d'abril de 1350, escrivia en secret al seu conseller reial Hug, bisbe de València, donant-li instruccions tant de les persones que no volia que foren elegides jurats de la ciutat en les següents eleccions, a més de les que considerava adients per a l'alta magistratura urbana. En aquest sentit, el monarca confiava al dit conseller l'elecció d'altres candidats al seu parer, el que permet observar novament com Pere el Cerimoniós intervenia novament en les eleccions dels magistrats de la ciutat. Així doncs, segons es pot despendre del procediment seguit pel monarca, l'esmentant conseller reial devia notificar de la voluntat règia al governador del regne, aleshores Garcia de Lloris, i als jurats per a què aquells executaren dit manament. Una instrucció reial que fou justificada com una mesura en benefici de l'honor del monarca i del profit de la cosa pública, tot i que devia mantenir-se totalment en secret com així ho reiterava el Cerimoniós: «volem e us pregam que no mostrets a

⁴⁵ M. RODRIGO LIZONDO (Ed.), *Diplomatari de la unió del regne de València (1347-1349)*, València, PUV, 2013, p. 356, doc 172; 334, doc 165.

⁴⁶ *Ibid.* p. 362, doc 175.

alcuna persona del món aquesta letra mas prenen per sacrament o en altra manera seguretat d'ells de tenir secret, e que pus hom del món res d'açò no senta».⁴⁷ Tot i que Pere el Cerimoniós no va emetre una llista de candidats a la juraderia pròpiament dita, això és una ceda reial, la intenció del monarca era clara, participar en les eleccions per evitar que persones dissidents a la seua causa desenvoluparen l'alta magistratura urbana. No es documenta si els jurats elegits en 1350 foren els nominats pel conseller reial, tot i que presumiblement no ho seria tenint en compte que cap dels edils coincideix amb els mencionats com a favorables pel part del sobirà. A més a més, entre els magistrats elegits aquella anualitat es trobava Pere Roís de Corella, qui apareix inclòs en el llistat d'imputats pel fet de la Unió en 1348.⁴⁸ Ara bé, més enllà, de l'execució de les instruccions del sobirà, cal subratllar com la seua intenció en tot cas era la d'intenvindre.

De fet, anys abans, el Cerimoniós ja hauria intervingut en el cas del govern de la ciutat de Palma, sols un any després de la reincorporació del territori mallorquí a la Corona d'Aragó. Doncs, com constata Antoni Planas, en 1344 dit sobirà donava instruccions al batle general i als jurats per a què designaren directament per a l'alta magistratura urbana a certs individus. Una acció interventora a Mallorca que agreuja molt més el context de bandositats existent en tant que exclòia del govern a la facció "aragonesa", que havia donat suport al monarca catalano-aragonès.⁴⁹ Així mateix, com ja va assenyalar Carme Batlle, en 1348 dit monarca també va participar en la constitució del govern de Barcelona, en aquell cas davant la mort de quatre dels cinc

⁴⁷ M. RODRIGO LIZONDO (Ed.), *Col·lecció documental de la Cancelleria de la Corona d'Aragó, textos en llengua catalana (1291-1420)*, València, UV, 2013, p.516, doc. 459: «volén squivar que en la dita elecció no si[i]en mes[e]s persones algunes avolotadores e, entre les altres que no-y sien Roy Martinez de Sent Adrià, Bernat Fabre, Ximèn D'Oriç, Francesc de Vilarasa, Ramon Colom, Bernat Colom, son fill, Pere Ximenez de Lomberri, ne encara Ramon Castellà, ne alcun altre que sia de casa o de favor del noble don Pedro, senyor de Exerica, e semblan a nos que a la dita elecció sien persones convinents en P(ere) Calderó, e son fill, en Galceran de Tous, Ramon de Vilanova, en Viladó de Vilanova, Ruy Sanchez de Calatayu i aquells de qui a vos semblarà, per nostres letres de creença escrivim a-n Garsia de Lòriç e an Johan Escrivà, e an Lop Apiera e als jurats, manam a aquells que us creen de ço que de part nostra los direts sobre la elecció damunt dita».

⁴⁸ Segons el llibre de Memòries de la ciutat, aquella anualitat van ser jurats de la ciutat pels cavallers Bernat de Ripoll i Pere Roís de Corella, mentre que pels ciutadans Bernat de Nules, Antoni Savell, Llorenç Joan i Benavé de Benviure Cfr. Biblioteca Historica Ms. 0255, *Lo present llibre fet e ordenat segons [e]sta perque se ahaja [sic] memoria axi dels jurats com dels oficials de la ciutat de Valencia*, f.9. Mentre que al voltant del llistat d'imputats de la Unió *vid.* M. RODRIGO LIZONDO (Ed.), *Diplomatari de la unió...*, *Op.cit.*, p. 290, doc 153; p.336(165).

⁴⁹ Antonio PLANAS ROSELLÓ, «La provisió de 13 de diciembre de 1351 reguladora del Gran i General Consell de Mallorca», *MRAMEGH*, 24 (2014), pp. 12. Al voltant de la lluita de bàndols a Mallorca en aquest context *vid.* J. SERRA BARCELÓ, «"Lo rei qui fo". El context ideològic del destronament de Jaume III», en *XVI Jornades d'Estudis Històrics Locals. El Regne de Mallorca a l'època de la dinastia privativa*, Palma, IEB, 1998, pp. 265-290.

consellers barcelonins a causa de la pesta. En aquest cas, la seua intercessió es produiria després que l'únic conseller que sobreviuria a l'epidèmia junt amb el consell decidiren restituir els càrrecs municipals amb nous consellers i jurats. En concret, Llull, l'únic magistrat sobrevivent, amb l'assessorament de catorze prohoms va elegir nous consellers i jurats sense informar al monarca, qui presumiblement s'hauria enutjat pel fet de no haver estat notificat. Davant aquella situació, la reacció del rei fou ordenar que els nous consellers no foren admesos en el consell acusant-los de sospitosos, ja que s'havien jurat amb els prohoms per a ser elegits magistrats. Aquesta circumstància, segons dita autora, seria testimoni de la lluita de bàndols en si del govern barceloní, de fet dos dels quatre sospitosos acabaren sent elegits consellers aquella anualitat mitjançant el procediment tradicional.⁵⁰ És a dir, els primers indicis d'intervencionisme regi de Pere el Cerimoniós es van produir tant a Mallorca, Barcelona i València en una conjuntura marcada per la lluita pel poder municipal entre faccions patrícies.

Per altra part, el 18 de maig de 1357 en el marc de la Guerra dels dos Peres (1356-1475),⁵¹ però més precisament en el context de la treva en Castella –i mesos abans del Pacte de Terol entre el monarca i l'infant Fernando–⁵² com ja va documentar Ignacio Villalonga, el Cerimoniós va emetre el que es pot considerar el primer testimoni de la ceda reial de la juraderia a la ciutat de València. Ara bé, aquella no havia estat la primera opció considerada pel monarca, qui en un primer moment pretenia que l'infant Pere designara directament els magistrats d'aquella anualitat a partir de les nominacions parroquials fetes prèviament pel propi govern municipal. Aquesta mesura que significava suspendre el sorteig de redolins i, per tant, la intervenció de l'atzar, va provocar el rebuig immediat de l'elit governant de la ciutat, qui suplicà al sobirà la seua derogació al·legant contrafurs. Davant aquelles súpliques, el Cerimoniós, presumiblement després d'un estudi en profunditat per part dels seus consellers, va ordenar que foren nominades a l'elecció aquelles vint-i-quatre persones el nom de les

⁵⁰ Carmen BATLLE GALLART, *La crisis social y economica de Barcelona a mediados del siglo XV*, Barcelona, CSIC, 1973, pp.77-79.

⁵¹ Al voltant de la guerra dels dos Peres *vid.* M.T. FERRER I MALLOL, «Causes i antecedents de la Guerra dels dos Peres», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 63-4 (1987), pp. 445-508; M. R. MUÑOZ POMER, «Preliminares de la guerra de los dos Pedros en el Reino de Valencia (1356)» *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, nº 1 (1982), pp. 117-134; Pablo SANAHUJA FERRER, *Valencia, ciudad asediada. La Guerra de los Dos Pedros(1356-1366)*, Trabajo final de Máster, inédita, UV, 2016.

⁵² José Vicente CABEZUELO PLIEGO, «Resolución del conflicto de Pedro IV y el infante Fernando. Los acuerdos de Albarracín de 1357», *Anuario de Historia de Derecho Español*, Tomo LXXXIII, 2013, p. 762-764.

quals els l'enviava escrits en una cèdula. Aquell procediment fou exposat pel monarca com un mecanisme que no contradeia la legislació vigent.

[...] la dita electio se faça per la manera acostumada axí emperò que XII dels cavallers o generosos e XII ciutadans, los noms dels quals vos trametem ensemps ab la present en una cèdula sots lo sagell del nostre anell, sien meses en los redolins de la dita electio per tal que de aquell se haia affer electio damunt dita en no de altre, per ço volem e us manam e encara us pregam dels dits XII cavallers o generosos e XII ciutadans fassats electio sobre dita e no de altres, com per aquesta manera no es tocat en res a vostres furs e privilegis en serà feta la electio de bons homens e farets a nos agradable servei...⁵³

No seria fins a 1387 quan novament es torna a documentar al monarca intervenint altra vegada en el govern municipal en aquest cas de Barcelona, en un conjuntura marcada per la reforma del govern municipal proposada pel sindicat de mercaders i menestrals. En aquest marc, Pere el Cerimoniós va designar als cinc consellers,⁵⁴ que foren ratificats –a la mort del Cerimoniós– per Joan I el 25 de gener d'aquell any, després que prèviament haguera revocat aquells davant les pregaries per part de certs sectors del patriciat barceloní que al·legaren les eleccions de consellers per pressió d'un grup de poder s'havien produït sota ordre règia i, per tant, contra els privilegis de la ciutat. Aquesta ingerència monàrquica va suposar que en novembre de 1387, Joan I atorgarà el privilegi mitjançant el qual sancionava la creació de dotze electors de consellers barcelonins, que devien ser nomenats entre els vint-i-quatre prohoms elegits pel consell de cent.⁵⁵

Amb tot, aquests són uns pocs exemples de la ingerència règia en el municipi en temps de Pere el Cerimoniós. Ara bé, la manca d'un estudi en profunditat del govern de la ciutat de València i de la resta de ciutats de la corona en temps de dit sobirà impedeixen avaluar el grau d'incidència del seu intervencionisme en les eleccions municipals. Doncs, a la llum de les dades s'observa com la seua participació seria seria puntual i responia als interessos de sectors del patriciat urbà. No obstant això, en el cas específic de la ciutat de València es pot afirmar com almenys durant quatre anys el seu executiu de govern va estar mediatitzat directament pel monarca. Quatre exemples que permeten afirmar com durant el seu regnat es va produir una avanç en l'evolució de l'intervencionisme regi, evidenciada ja pel propi Ignacio Villalonga, que compren des de la intromissió monàrquica previ el vist-i-plau del govern municipal en 1348 a una

⁵³ I. VILLALONGA VILALBA, *Regimen Municipal...Op. Cit.*, pp. 23-24. El text citat fou publicat pel dit Villalonga i correspon al document VII del seu apendix documental (pp. 85-86).

⁵⁴ Carmen BATLLE GALLART, *La crisis social y economica de...Op. Cit.*, pp.93.

⁵⁵ C. BATLLE GALLART, *La crisis social y economica de...Op. Cit.*, pp. 96-97.

dècada després prescindir de la col·laboració de dit govern. Amb tot, l'intervencionisme regi del Cerimoniós iniciaria un canvi de relacions de la monarquia amb l'elit dirigent de la ciutat, la qual com ja ha documentat la historiografia, es va endinsar en un període de profunda conflictivitat sociopolítica que va esdevindre en lluites de bàndols cada vegada més virulentes.⁵⁶ En aquest sentit, es desconeix per complet si durant el regnat de Joan I aquell va ingerir en la formació del govern municipal, doncs l'obra d'Eliseo Vidal no fa cap referència a les relacions entre l'elit urbana i la Corona.⁵⁷ En aquest sentit, caldra esperar a estudis concrets de dit regnat per conèixer quina fou l'actitud de dit monarca respecte al repartiment de poder municipal en una conjuntura marcada per la fractura en la societat política valenciana.

1.2. La ingerència règia de Martí I front a la lluita de bàndols

Ja a inicis del Quatre-cents, es pot considerar com la majoria de les ciutats i viles de la Corona d'Aragó estaven immerses en lluites de bàndols que transcendien el marc estamental i es projectaven sobre el conjunt de la societat. Pertot arreu, les profundes rivalitats personals i ambicions polítiques s'havien anat dividint al llarg de l'últim terç del segle XIV en partits antagònics uns patriciats urbans en pugna pel control dels governs municipals. La renovació anual de les magistratures urbanes en unes dates establertes al llarg de l'any natural i de mecanismes electorals que tot i la intervenció de l'atzar conferien una ampla participació ciutadana es van conjugar per a fer de les eleccions municipals un moment propici per a l'esclat de la confrontació social.⁵⁸ Aquesta realitat sociopolítica explicaria el per què Martí I va arribar a considerar les bandositats en octubre de 1409 com el pitjor dels mals que podia afectar un municipi,

⁵⁶ R. NARBONA VIZCAINO, «L'Interregne a València», en Maria Teresa FERRER I MALLOL (ed.), *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, IEC, 2015, pp.767-789; Salvador CARRERES I ZACARÉS, *Notes per a la història dels bandos de València*, València, Fill de F. Vives Mora, 1930.

⁵⁷ Eliseo VIDAL BELTRÁN, *València en época de Juan I*, Valencia, PUV, 1974.

⁵⁸ Al voltant de les bandositats a la Corona Aragó durant el regnat de Martí I i durant l'interregne resulta especialment significatiu el recent monogràfic Maria Teresa FERRER I MALLOL (ed.), *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, IEC, 2015. Inclosos en aquell destaquen els articles de R. NARBONA VIZCAINO: «L'Interregne a València», *Op. Cit.*; Josep David GARRIDO I VALLS: «Interregne i bandositats a Aragó», pp. 791-814; Flocel SABATÉ CUCURULL: «Regnat de Martí I: govern del territori i bàndols», pp. 69-119. Per altra part, en aquest marc de conflictivitat en temps de Martí l'Humà al conjunt dels territoris catalano-aragonesos contrasta amb la relativa pau viscuda a la ciutat de Barcelona, al voltant de dita qüestió *vid.* M. T. FERRER I MALLOL: «Una època tranquil·la en el govern de Barcelona: el regnat de Martí l'Humà (1396-1410)», *Quaderns d'Història*, 4 (2001), pp. 165-182.

conceptualització que alhora li permetia justificar la ingerència règia en el govern de les ciutats per tal de sufocar-les:

[...] concòrdia comuna e ferma amor de pau són conservació e creximent de la cosa pública e repòs complit e públich en les universitats, e per tal és escrit que lo bon rey no deu haver menys cura de conservar pau entre sos sotmesos e fer stable justícia entre aquells que de conservar a si la senyoria del regne, ne en la universitat pot ésser alcuna sperança de bé sens concòrdia e pau dels habitants en aquella, e, per lo contrari, és escrit e ver que discòrdia entre los de la universitat és verí de la cosa pública de aquell e és més a destrucció de aquella que guerra de stranys e que fams, pestilències e tots altres mals; e per tal, són punidors los torbants la pau e repòs públic e és deute e offici del príncep reprèmer, expel·lir, punir e forçar a pau tots faents sedicions, havents dissensions, bregues o bandos e per los quals se torbe o-s puxa torbar repòs publich...⁵⁹

Expulsar els principals membres de les faccions de la ciutat o de vila, crear amb caràcter temporal un lloctinent o virrei amb jurisdicció territorial específicament per lluitar contra les parcialitats o intervindrà directament en les eleccions municipals foren algunes de les mesures que conformaren la política contra els bàndols desenvolupada pel darrer monarca del casal de Barcelona. Ara bé, centrant-nos en aquesta darrera mesura, convé assenyalar una qüestió clau: qui pren la iniciativa per a què la monarquia intercedisca en les eleccions municipal almenys a partir de segle XV, el mateix rei o el patriciat urbà? Doncs, la tendència general és que la intromissió règia en l'autonomia municipal per constituir el seu govern es produira prèvia sol·licitud de l'elit dirigent local o bé per un sector de dita elit descontent amb el repartiment de poder municipal. Aquesta dinàmica explica perquè almenys fins a la fi del primer decenni del regnat d'Alfons el Magnànim, la ingerència monàrquica en els afers del municipi –com veurem a continuació– no presenta una directriu política definida sinó que aquella dependrà de les pròpies aspiracions polítiques de l'oligarquia urbana. És a dir, la Corona es limitarà a aprovar o no les propostes sobre fórmules alternatives de repartiment de poder local que membres del patriciat urbà governant li presentaran. El que, per altra banda, explicarà les diferents formes de procedir de la monarquia en uns municipis respecte a uns altres així com el fet que en general no es documenten actituds d'oposició forta i conjunta del patriciat urbà contra la intrusió règia en el govern local. Al cap i a la fi, l'arbitratge regi es produirà per via de la negociació amb l'oligarquia municipal, sovint dividida en grups d'interessos o elits de poder.

Aquesta situació es documenta a la ciutat i al regne de València, on les bandositats entre els Centelles i els Vilaragut van condicionar significativament el regnat de Martí

⁵⁹ M. RODRIGO LIZONDO (Ed.), *Col·lecció documental de la Cancelleria de la Corona d'Aragó, textos en llengua catalana (1291-1420)*, València, UV, 2013, pp. 968-969, doc. 904.

I, qui en diverses ocasions a causa d'aquelles va intercedir en la formació del govern municipal de la capital. En concret, com ja ha assenyalat Rafael Narbona, com a mínim Martí l'Humà va intervindre en les eleccions municipals de la ciutat de València almenys en tres anualitats.⁶⁰ Doncs, de manera gairebé sistemàtica, els membres del patriciat urbà afins als Vilaragut protestaran davant del monarca quan els seus adversaris controlaven en major grau les institucions municipals, i el mateix ocorreria en el cas contrari.⁶¹ Així, doncs, en el marc d'aquesta lluita de poder, la primera vegada que es documenta la intromissió de Martí en les eleccions va ser en 1401, en un context en què es feia evident la participació en els bàndols de membres del govern de la ciutat. Situació davant la qual el monarca va ordenar que aquell any l'elecció dels jurats es realitzara a través d'una nòmina de candidats prèvia, mediatitzada en aquell cas pels seus consellers reials.⁶² Però, a més a més de participar en les eleccions de la juraderia, en 1401, el rei ordenava als regidors que en l'elecció del justícia –s'entén que es refereix al justícia criminal– es realitzara extraordinàriament mitjançant designació directa i, per tant, sense intervenció de l'atzar.⁶³ És a dir, sospitosament, el sobirà veia més eficient en la lluita contra les bandositats que el justícia fóra cooptat per l'executiu de govern i no s'efectuara mitjançant nominacions parroquials. Per tant, suposadament d'aquella manera va ser elegit el cavaller centellista Francesc Esplugues, qui aleshores desenvolupava el càrrec de conseller pels cavallers.⁶⁴

Aquell any de 1402 es convocaren les corts, i en el marc de les sessions d'aquelles es va aprovar un nou sistema electoral amb la finalitat que el govern de la capital i, possiblement, el de la resta de ciutats i viles no fóra mediatitzat per cap dels bàndols.

⁶⁰ Molt possiblement, un estudi acurat dels registres de cancelleria reial de dit monarca podrien aportar noves dades sobre l'intervencionisme d'aquell en el govern municipal de la ciutat. Aquesta tasca però ha quedat fóra dels límits d'aquesta investigació.

⁶¹ Per exemple, en 1398 Joan Gascó i Martí Ximenes d'Oris, vinculats al bàndol dels Vilaragut, es queixaven davant del monarca com les eleccions dels justícies s'haurien desenvolupar sota certs interessos. *Vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO. «L'Interregne a València...*Op. Cit.*, p. 781.

⁶² Tot i que no es coneix els individus inclosos en aquella ceda reial, almenys teòricament aquella inclouria els jurats d'aquella anualitat, que foren: els cavallers Joan Fabra i Arnau Llançol; i els ciutadans Pere Pasadores, Ramon Salas, Nicolau Tamarit i Bernat Vidal.

⁶³ ACA, RC, CR, Martí I, f.434r: «prohomens no tansolament es espedient et hencara és sobiranament necessari per salut e benavenir de aqueixa ciutat e de la cosa pública de aquella sie en tal manera de alguna gran e nostante persona en justícia de aquella en l'any prop vinent provehit, la qual tingue en pau la dita ciutat e per consegüent sie ben regida e governada e los bandos sien pacíficats, per que us pregam axí affectuosament com podem que, sense alcun perjudici o derogació dels privilegis e libertats de la ciutat, als quals en res per la present acte no entenem perjudicar, lo dit justícia sie posat per via de nominatió e no p[er] via de resolins e en aquesta manera vindrà sense dubte alcun lo dit offici en tal persona de la qual vosaltres ne serets bé contents».

⁶⁴ AMV, MC, A-25. Per a la seua adscripció al bàndol dels Centelles *vid.* NARBONA. «L'Interregne a València», *Op. Cit.*, p. 772.

Amb aquest propòsit, el nou mètode de provisió de càrrecs potenciava la participació de l'atzar al sortejar tretze places d'electors a la capital entre els consellers de parròquia, de cavallers i d'ofici. Aquells tretze serien els encarregats de nominar als candidats per a les eleccions de conseller de parròquia, observant que cap d'ells haguera desenvolupat dit càrrec en els darrer dos anys. Elegits dits consellers junt amb els jurats vells nominarien als candidats representants de cada un dels dotze districtes a la juraderia. Tot i aprovar-se aquest nou procediment electoral, aquell no es posaria en vigor a la ciutat de València fins al 17 de març de 1412.⁶⁵ En canvi, aquell si s'aplicaria en les eleccions de la juraderia de Xàtiva, almenys a partir de 1405, tot i que amb certes adaptacions respecte al plantejat a la capital.⁶⁶

Mentrestant a la ciutat de València en 1404 s'aplicava novament una ceda reial,⁶⁷ el que permet assenyalar, com conclou Rafael Narbona, que sens dubte aquesta llista prèvia de candidats junt amb la de 1401 s'ha de considerar com el precedent més immediat de la ceda reial de la juraderia, sistematitzada en temps d'Alfons el Magnànim.⁶⁸ Ara bé, per què el monarca va preferir emetre una llista de candidats i no aplicar el sistema electoral que ell mateix havia aprovat feia poc? Possiblement, la resposta s'haja de relacionar amb el conflicte jurisdiccional obert en aquella conjuntura entre el justícia d'Aragó i la ciutat de València. De fet, segons recull un acta municipal del consell general –sota influència com veurem més endavant dels Centelles– en abril de 1415 la ciutat hauria perdut la seua jurisdicció sobre la vila de Xelva per què aquella hauria estat concedida al rei per part de cert sector de l'elit governant a canvi que aquell modificara el regiment de la ciutat.⁶⁹ La manca de concreció cronològica i de referència

⁶⁵ R. NARBONA, *Valencia, municipio medieval...Op. Cit.*, p. 46.

⁶⁶ Doncs, a la segona ciutat del regne, en primer lloc s'elegia a trenta sis prohoms, corresponents a dotze per cada una de les tres parròquies (Santa Maria, Santa Tecla i Sant Pere) en què es dividia la ciutat. Aquests dotze representats d'un districte eren sotmesos a sorteig, de manera que finalment eren elegits quatre electors per cadascuna de les tres parròquies. Aquests quatre electors junt als jurats vells nominarien als candidats a la juraderia per cada parròquia, entre les quals no hi havia una representació equitativa. Doncs, per la parròquia de Santa Maria eren elegits sis candidats mentre en les altres dues únicament se n'elegia a tres. *Vid.* Emilia MOLLÀ RIBES, *Organización municipal y vida material en la ciudad de Xàtiva a finales del siglo XIV*, Tesis de licenciatura, inedita, València, 1984, pp. 267-269.

⁶⁷ Teòricament en aquella estarien els jurats elegits aquella anualitat: pels cavallers Andreu Castellà i Joan Escrivà; i pels ciutadans Pere Bertran, Francesc Miró, Francesc Palomar i Mateu Vidal. Aquest darrer individu possiblement mostre algun tipus de parentesc amb Bernat Vidal, que va ser jurat en 1401, justament quan Martí I va emetre l'anterior ceda reial documentada.

⁶⁸ R. NARBONA. «L'Interregne a València», *Op. Cit.*, p. 781.

⁶⁹ AMV, MC, A-26, f. 9v (16 d'abril de 1415): «E après com fos fet raonament en lo dit consell que n'Arnau Faura e en Bernat Servent tractejen ab algunes persones e semblant devant lo senyor rey moltes zizànies e metent al dit senyor mudament de regiment e per aquesta raó faent los dessus dits ab alguns de sos sequaces grans profertes al dit senyor, semblant que en dies passats es estat fet, de què ses seguit grans e irreparables dapnatges al comú de la dita ciutat, e a tota la cosa pública, hoc e en dies

exacta a la modificació introduïda dificulta establir si a canvi de la jurisdicció de Xelva el monarca va concedir el sistema electoral aprovat en les corts o bé si aquella fou entregada a canvi de no aplicar aquell i donar el govern de la ciutat –a través de la ceda reial– a un determinat sector del patriciat. Tanmateix, es pot realitzar una aproximació entre la intervenció del monarca en les eleccions a partir de les dades oferides per Rafael Narbona amb el conflicte per la jurisdicció de Xelva, que ha estat estudiat per Agustín Rubio.

En aquest sentit, com havem dit, la primera ceda reial és va introduir en 1401, data en què el monarca des de feia un any no amagava el seu enuig amb el govern de la ciutat, que li havia reiterat en diverses ocasions la seua negativa d'entregar-li i, fins i tot, vendre-li la jurisdicció de Xelva.⁷⁰ Per tant, en la introducció de la ceda reial de 1401 possiblement coincidiren els interessos del rei de formar un govern municipal més disposat a negociar amb la monarquia amb les aspiracions polítiques dels Centelles, com era, a grans trets, deslliurar les magistratures urbanes del control exercit pels partidaris dels Vilaragut. De fet, com ja assenyalat Rafael Narbona, en 1400 el govern de la ciutat estaria sota la influència d'aquest darrera facció, que explicaria el per què aquella anualitat la vila de Cullera, que era de la capital des de 1357, seria venuda a Lluís Carbonell i Pere Marrades amb la intenció que fóra un refugi per als del dit bàndol. En aquest marc, sembla no ser coincidència el fet que aquella juraderia Pere Solanes,⁷¹ que almenys des de 1397 hauria estat l'alcaid de Xelva,⁷² fóra assassinat a mans dels valedors de Gilabert de Centelles.⁷³ En aquest context de lluita de poder, en maig o juny de 1401, el consell de la ciutat reconeixia les dificultats de nominar a individus per a la juraderia que no participaren en les bandositats.⁷⁴ Dies després, en l'elecció dels jurats, la nominació dels candidats es va realitzar a partir d'una ceda reial, que acabaria atorgant el control de la ciutat als Centelles. De fet, el control d'aquell grup de poder es veu referendat quan sota el vist-i-plau del monarca fou elegit per

passats se'n seguí que la dita ciutat ne perdé Xelva que era de la dita ciutat preferint la dita vall al senyor rey en Martí per raó de mudament del regiment, que la donchs era segons se feu».

⁷⁰ A. RUBIO VELA: «El justícia de Aragón frente a la ciudad de València. Un conflicto entre oligarquias territoriales (1395-1404), *Aragón en la Edad Media*, 25 (2014), p. 293. Com exposa dit autor, el interès del monarca en què la ciutat li concedirà la jurisdicció sobre Xelva residia en la pressió que estava rebent per part de les Corts del regne d'Aragó, les quals haurien negat al monarca el donatiu si abans no restituïa a Pere Lladró la jurisdicció sobre el senyoriu de Xelva i reconeixia allí la vigència del fur d'Aragó, que segons defensaven li havia estat usurpada militarment per la ciutat de València.

⁷¹ El partidisme en favor dels Vilaragut de Pere Solanes es documentat a R. NARBONA VIZCAÍNO, «L'Interregne a València»...*Op. Cit.*, p.770.

⁷² R. NARBONA VIZCAINO, *Valencia, municipio medieval...**Op. Cit.*, p. 147.

⁷³ R. NARBONA VIZCAINO, «L'Interregne a València»... *Op. Cit.*, p. 780.

⁷⁴ R. NARBONA VIZCAINO, *Valencia, municipio medieval...* *Op. Cit.*, p.165.

cooptació directa per part dels magistrats de la ciutat un centellista com a justícia criminal. En aquest sentit, la ceda reial de 1401 no guardaria relació amb el mencionat intercanvi entre la jurisdicció de Xelva i la modificació del govern de la ciutat.

Per altra part, en novembre de 1404 Martí, mesos després d'haver renovat el govern de la ciutat mitjançant un altra ceda reial, s'hauria apropiat la vila de Xelva. Ara bé, aquella mesura fou considerada per l'elit dirigent com el major acte d'autoritarisme regi fet fins aleshores per la monarquia catalano-aragonesa. De fet, la reacció dels jurats i del consell d'aquella anualitat va ser enviar una ambaixada a la cort reial, que aconseguiria que el manament del monarca no fóra executat immediatament pel governador del regne.⁷⁵ Per tant, no es pot relacionar la ceda reial de 1404 amb la pretensió del monarca de constituir un govern que li facilitara la concessió de Xelva.

Mentrestant, amb el conflicte jurisdiccional paralitzat, la lluita de bàndols al regne i a la ciutat continuava creant un context d'instabilitat política. En 1406, les tensions polítiques eren tals que de manera extraordinària es va constituir un sindicat de caps dels oficis i mesters,⁷⁶ que amb col·laboració de la reina Maria de Luna i dels mateixos consellers de Barcelona, suplicaren insistentment a Martí l'Humà que visitara la ciutat i proveirà convenientment per a pacificar-la. Doncs, segons argumentaven aquells conjuntament, a la ciutat de València únicament la presència del sobirà aconseguiria mitigar el progressiu ascens de la conflictivitat social. Doncs, la situació era tan greu que els oficials reials –entre els Jaume d'Urgell com a virrei i lloctinent general– eren incapaços d'imposar la seua autoritat com bé s'informa als consellers de Barcelona i a la pròpia reina, per tal que aquells pressionaren al sobirà per a què acudira al més aviat possible a la ciutat.⁷⁷ De fet, és a partir d'aquelles súpliques en les que s'ha de contextualitzar les lletres de la reina Maria insistint-li al monarca que acudira a la ciutat de València:

[...] jatsia vos senyor no freturets de mon consell, com en lo vostre alt enteniment repòs que gràcia de Déu, ço que es troba en lo meu fort a tart et no tan perfet, emperò senyor per satisfèr-ne a vostre manament e voler vos declar ma intenció, que attès lo mal estament en què la ciutat de València es posada, segons he sabut certament, no vens ni conech que don Jayme d'Urgell ne

⁷⁵A. RUBIÓ VELA: «El justícia de Aragón frente a la ciudad...*Op. Cit.*, pp. 302-303.

⁷⁶ Segons R. Narbona, aquesta diputació d'oficis guarda certs paral·lelismes amb la constituïda pel partit de la Busca a Barcelona o bé pels propis oficis valencians a la germania un segle més tard *vid. R. NARBONA VIZCAÍNO: «L'Interregne a València»...Op. Cit.*, p.782.

⁷⁷ ACA, RC, CR, Martí I, Caja 7, f. 885r: «sots estada largament informada del perill en lo qual aquesta vostra ciutat de València es posada e de present és per les bandositats, les quals ab gran poder són dins d'aquella, e com per delliurar aquella hi sia sols remey la presència del molt alt senyor rey...». Semblant lletra s'envia als consellers de Barcelona (ACA, RC, CR, Martí I, Caja 7, f. 884.

altre qualsevol sinó la presència de vos senyor solament sia bastant a redreçar la dita ciutat e a preservar aquella de extermini final de què és assats prop, perquè senyor molt excel·lent ocorrega hi vostra molt gran senyoria prestament...⁷⁸

En semblants termes, s'han de contextualitzar els precés dels consellers de Barcelona a Martí I per a què proveira el que fóra necessari per a:

[...] la salvació de la ciutat de València posada en greus perills per les dures e aspres bandositats que en aquell regne són [...] ab tota reverència consellam que sia mercé vostra ab gran vigilància [e c]jura en[te]ndre e vetlar en los dits affers tan ponderosos e urgents de manera que per vostres sàvies e [es]forçades pro[vi]sions la dita ciutat sia tota triga cessant deliurada dels perills, tribulacions e affants en què al present se diu ésser...⁷⁹

Tot i la pressió rebuda per Martí I, aquell no va arribar al grau de València fins al 30 de maig, diumenge de Pentecosta, data establerta pels furs en què els jurats teòricament elets la vespra anterior haurien d'haver realitzat el jurament institucional d'accés a la seua magistratura. No obstant això, aquella anualitat, a l'espera del monarca les eleccions s'efectuaren el primer de juny, ja que deu dies abans el sobirà havia manat al governador que l'elecció dels jurats i consellers «fahedora per nos e a nostre arbitre» fóra prorrogada.⁸⁰ Un manament que no va ser acceptat pels jurats el que va comportar la seua suspensió de la magistratura el 26 de maig per ordre del governador del regne amb la finalitat que aquells no tingueren legitimitat per a realitzar les eleccions. Per tant, amb una ciutat de València sense executiu de govern des de feia uns dies, Martí I va procedir a elegir nous regidors per cooptació directa sota el pretext d'evitar la intercessió de les faccions. Així mateix, immediatament, el rei va inhabilitar al racional, advocats, síndic i sots-síndic, el que va obligar al nou govern municipal a fer elecció d'aquells mitjançant votació, prèvia nominació de candidats efectuada per l'executiu de govern i dotze prohoms.⁸¹ Amb tot, aquesta designació directa representa l'acció concreta d'intervencionisme monàrquic més contundent en el govern municipal de València al llarg de tota la centúria, doncs semblant ingerència i anul·lació de l'autonomia ciutadana no es documenta a la ciutat durant el regnat dels Trastàmara.

Així doncs, malgrat les seues intervencions en 1401, 1404 i 1406 en les eleccions de la juraderia aquelles mesures de Martí I no resultaren suficients ni per garantir que la

⁷⁸ ACA, RC, CR, Martí I, f.893 (18, gener de 1406).

⁷⁹ ACA, RC, CR, Martí I, Caja 7, f. 886r (11, gener 1406).

⁸⁰ D. GIRONA LLAGOSTERA, «Itinerari de rei Martí (1403-1410)», *Anuari del IEC*, Barcelona, 1913-1914, p.586; 593-594 (doc. 29 al 33: 21, maig de 1406 a 31 maig de 1406).

⁸¹ R. NARBONA VIZCAÍNO «L'Interregne a València...*Op. Cit.*, p.781; del mateix autor, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio del racional...*Op. Cit.*, p. 599.

ciutat li entregara la jurisdicció de Xelva ni per atenuar la conflictivitat social en què estava immers el regne i la ciutat. El 21 de març de 1407, el governador Ramon de Boil era assassinat, el que va provocar una pèrdua de poder dels centellistes que pergueren un baluard de la seua causa.⁸² De la mateixa manera, les eleccions de 1407 deixaren el govern de la ciutat en mans dels Vilaragut. Tenint en compte que en desembre el nou governador del regne, Ramon de Montcada, executaria el manament reial d'apropiar-se de Xelva,⁸³ és molt probable que abans o després de dites eleccions es produïra la negociació que tendria com a resultat l'intercanvi de la jurisdicció de Xelva per la modificació del regiment. En aquest sentit, es podria relacionar la pèrdua de la jurisdicció de dit territori per part de la ciutat de València amb el control del govern municipal a partir de les eleccions els jurats de 1407 per part dels Vilaragut. Tot i que una hipòtesi, el fet que a les altures de 1415, un govern majoritàriament centellista exposara com l'exemple de la pèrdua jurisdiccional de dit territori per part de la ciutat com a conseqüència directa d'haver negociat amb el monarca un canvi de regiment que anava en contra dels interessos de la ciutat de València recolza aquesta interpretació. Al cap i a la fi, retraure el cas de Xelva significava inculpar als Vilaragut de dita pèrdua alhora que intrumentalitzar la defensa dels interessos de la ciutat per salvaguardar els de la parcialitat. Sota aquest discurs polític es promouria des del consell l'inici d'un procediment judicial contra Arnau Fabra i Bernat Servent.

Per altra part, tot i que en les actes municipals no es documenta des de 1407 cap mesura d'intervencionisme regi en les eleccions de la juraderia no es pot descartar que Martí I intercedira en la renovació anual del govern. La reproducció ininterrompuda en l'alta magistratura urbana d'una família durant el trienni 1407-1409 i d'una altra durant el bienni 1407-1408 podria estar indicant-ho. Doncs, resulta sospitós que el sorteig de redolins durant tres anys consecutius sortiren magistrats, segons el llibre de memòries de la ciutat, pels ciutadans Guillem Gençor, Pere Gençor i Joan Gençor, mentre que els dos primers anys del trienni foren elegits Jaume Despont i Pons Despont, respectivament.⁸⁴ Tot i que la sort podria haver donat aquests resultats, cal assenyalar que aquells casos no es produïrien al llarg de la resta de la centúria on sí es documenta la ceda reial, com veurem al capítol III. Circumstància que, per altra part, mostraria con

⁸² R. NARBONA VIZCAÍNO, «L'Interregne a València...*Op. Cit.*, p. 782.

⁸³ A. RUBIÓ VELA: «El justícia de Aragón frente a la ciudad...*Op. Cit.*, p. 303. El senyoriu de Xelva va passar a mans de Pere Lladró definitivament el 30 de març de 1408.

⁸⁴ *Vid.* Biblioteca Històrica Ms. 0255, *Lo present llibre fet e ordenat segons [e]sta porque se ahaja [sic] memoria axi dels jurats com dels oficials de la ciutat de Valencia*, ff. 22v-23r.

les eleccions municipals de 1407 a 1409 estigueren fortament mediatitzades per la monarquia o bé per unes poques famílies de la ciutat.

Amb tot, es pot afirmar com el govern municipal des de les eleccions dels jurats de 1407 fins a les eleccions dels jurats de 1412 va romandre sota el control dels Vilaragut. Durant el govern d'aquells, en concret durant la seua primera juraderia, el monarca va atorgar a la ciutat el privilegi de creació de la Taula de Canvis assegurada de la ciutat.⁸⁵ Aquella, naixia, per tant, en un moment d'instabilitat política i d'una intensa lluita de bàndols que condicionaria la poca confiança de la societat valenciana en el primer banc públic municipal, que per la seua part des de feia pocs anys esdevenia en èxit a Barcelona. Doncs, les desgastades tensions sociopolítiques s'agreuarien encara més amb la mort del sobirà i l'adveniment de l'Interregne a l'assumir ambdós partits la defensa dels drets dinàstics a la Corona de Jaume d'Urgell i Ferran d'Antequera. En aquest sentit, en febrer de 1412, la batalla de Codolar esdevindria en l'episodi més sagnant de la lluita de poder entre dues faccions que, més enllà del suport armat atorgat a un o a un altre candidat a la corona, es disputaven des de feia dècades el control del govern municipal de València i, possiblement, de la resta de ciutats i principals viles del regne.

En aquest context, després de la sentència de Casp,⁸⁶ l'ascens al tron de la dinastia Trastàmara a la corona va significar per als membres del bàndol dels Centelles una oportunitat per a excloure de les institucions de govern als seus tradicionals rivals, mentre que els membres del derrotat bàndol dels Vilaragut intentarrien resistir en aquelles institucions o almenys tornar-se a integrar ràpidament.⁸⁷ En tot cas, convé destacar com ni Codolar ni Casp van posar fi a la pugna pel poder municipal entre els Vilaragut i els Centelles, tot i que aquella a partir d'aleshores presentara unes noves variables.

⁸⁵ Al voltant de la Taula de Canvis *vid.* Sandra CÁCERES MILLÁN: «La Taula de Canvis de la València del segle XV: política i societat a l'interregne (1410-1412)», *Roda da Fortuna*, vol. 2, n° 1 (2013), pp.297-316.

⁸⁶ Al voltant del compromís de Casp existeix una ampla historiografia, entre la quals destaquem entre les obres de referència Francisco M. GIMENO BLAY, *El compromiso de Caspe (1412). Diario de un proceso*, Zaragoza, CSIC, 2013.

⁸⁷ Aquesta dinàmica d'excloure del govern als antics militants del bàndol dels Vilaragut es projectaria en la designació d'oficials reials per part de la monarquia, situació que fou protestada en les corts de 1417-1418 *vid.* Carlos RODRÍGUEZ LÓPEZ, *Nobleza y poder político en el reino de Valencia*, PUV, València, 2005, p. 251.

1.3. L'acció interventora de Ferran I després de l'Interregne: València, Alzira i Xàtiva

Des d'aquesta perspectiva, l'arribada al tron dels Trastàmara es va produir en una conjuntura de conflictivitat sociopolítica en les ciutats i viles més importants que va exigir a Ferran I en determinats casos intercedir en la vida política urbana. Una arbitració que en els seus inicis, per tant, s'ha d'inserir dins la necessitat de recerca d'un mínim consens social que permetera la celebració d'unes eleccions municipals amb la menor conflictivitat possible o, almenys, que no en generara de nova.

Significativament il·lustratiu resulta el cas del govern municipal de València, el qual des de 1407 com hem dit va romandre sota la influència dels Vilaragut, passant a mans exclusivament dels Centelles a partir de les eleccions dels jurats i del consell de 1412.⁸⁸ És a dir, tot i que a la ciutat de València el 17 de març de 1412 –com hem dit anteriorment– es va posar en vigència una reforma del sistema electoral, proveïda en les corts de Martí, que incrementava la intervenció de l'atzar en la renovació dels principals càrrecs municipals,⁸⁹ aquell va romandre mediatitzat pel grup de poder vencedor militarment a Codolar, i diplomàticament a Casp. Ara bé, com ha mostrat Agustín Rubio, al llarg d'aquests anys polítics les eleccions de la màxima magistratura urbana van estar envoltades de greus tensions sociopolítiques davant la inquietud dels centellistes a què els seus adversaris es feren en el poder municipal, aprofitant les simpaties populars que gaudia l'urgellisme a la capital del regne abans i, immediatament, després de la insurrecció de Balaguer. Situació que, segons l'executiu de govern valencià, era plausible per què els oficials reials no proveïen en contundència contra els partidaris urgellistes. Aquesta acusació es veu referendada en la postura adoptada per Joan Mercader, batle general, i altres oficials, els quals – sempre que no afectaren als seus interessos particulars–⁹⁰ eren obertament partidaris de què la

⁸⁸ Tot i que cal assenyalar com en l'executiu de govern de 1412 era magistrat Miquel de Novals, qui R. Narbona el identifica com a membre del bàndol dels Vilaragut aquell mateix any *vid* NARBONA, «L'interregne a València...*Op. Cit.*, p. 769. No obstant això, al llarg d'aquell exercici de la magistratura, Miquel Novals s'hauria mostrat voluntariós per servir a la nova monarquia, fet que hauria motivat que Joan Mercader suplicarà al monarca que li fera constar el seu agraïment, mostrant-li així que el tenia com fidel servidor *vid*. Margarita TINTÓ SALA, *Cartas del Baile General de Valencia, Joan Mercader, al rey Fernando de Antequera, Valencia*, CSIC, 1979, p. 165.

⁸⁹ R. NARBONA VIZCAINO, *Valencia, municipio medieval...Op. Cit.*, pp. 46-47.

⁹⁰ La defensa del discurs conciliador de Joan Mercader es pot matisar, en tant que es documenta com en 1416 aquell intercedeix en favor del nomenament d'Antoni Martorell com a batle d'Alzira, argumentant la fidelitat d'aquell en contraposició a Miquel Vendrell, qui hauria estat prouregellista *vid*. ACA, Real Cancelleria, Cartes Reials, caja 2, f. 249r (9 d'agost de 1416): «mas certificam-vos que si per aquesta via volen que caminen los fets, que no y cal aturar alcú qui servit haja vostre pare ne a vos, car vos sabets que l foch d'aquest regne és estat en aquesta ciutat, e en Castelló e en Algezira, e que vostres servidors

monarquia desenvolupara una política reconciliadora entre tots dos bàndols, i que els derrotats no foren exclosos en les institucions del govern municipal.⁹¹

En aquest context, com recull documentalment Agustín Rubio, malgrat les temors inicials, les eleccions dels magistrats valencians en 1413 van configurar un executiu de govern de persones afectes la monarquia, tal com el sobirà hauria ordenat prèviament. El mateix succeiria en les eleccions dels regidors un any després, tot i que en aquell cas en previsió de possibles altercats el governador junt amb el seu lloctinent i el justícia criminal van exhibir des de dies abans de l'elecció la seua capacitat coercitiva pels carrers de la capital del regne.⁹² Ara bé, tot i el recel dels magistrats contra les possibles conspiracions i accions organitzades per part dels Vilaragut, segons es desprèn d'una lletra del batle general, Joan Mercader, el que provocava tensió a la ciutat era les ànsies de revenja de Bernat Centelles i Pere Maça. Tots dos, caps de bàndols dels Centelles, estarien més compromesos que mai contra els pro-urgellites de la ciutat i del regne després d'haver capitanejat l'exèrcit reial en el setge contra Balaguer feia poc més de sis mesos. Almenys això és el que s'intueix de la lletra del 26 de maig, en la que el batle general notificava a Ferran I com, malgrat l'agitació social viscuda, les eleccions s'havien desenvolupat pacíficament, gràcies al «bon esforç del governador, e altres oficials vostres, e per bon seny de mossèn Bernat Çentelles e don Pere Maça, qui són estats molt obedients a vostres oficials, majorment après que aguen rehebudes vostres lletres».⁹³ Aquestes paraules de Joan Mercader revelen com el monarca hauria hagut d'intercedir per a dissuadir als líders del grup de poder que gaudia del control de la ciutat i que estaria decidit a emprendre mesures contra possibles simpatitzants de la causa del comte d'Urgell.

El 22 de desembre de 1414, el primer monarca Trastàmara entrava a la ciutat de València, després de mesos de preparatius.⁹⁴ La presència del rei a la ciutat no anava a

són fort clars, e que per gràcies no-s metats los oficis en poder de gent qui encara los va lo cor en temptació, en pensen sinó com faran destruir vostres servidors e que hajan los oficis e regiments a llur poder, tost e ben tost haurets destroits vostres servidors e pregats Déu de bon cor que guart lo regne de sinistre, nosaltres per nostre descàrrech vos notificam les dites coses...».

⁹¹ A. RUBIO VELA: «Urgellistas valencianos. Sobre la oposición a Fernando I de Trastámara», *AEM*, vol. 33, 2003, pp. 217 i 238.

⁹² *Ibid.* En 1413 els magistrats de la ciutat, de clar perfil centellista, foren: pels ciutadans Jaume Celma, Bernat Joan, Joan Valleriola i Jaume Vich; mentre que els cavallers foren Manfré Romaní, alies Escrivà, i Jaume Serra.

⁹³ Margarita TINTÓ SALA, *Cartas del Baile General de Valencia...Op.cit.*, p. 212, doc. 44. L'executiu de govern elegit en 1414 estava constituït pels ciutadans Gabriel Palomar, Pere Passadores, Ramon Salars i Joan Suau mentre que pels cavaller Bernat de Monstoriu i Gispert Valleriola.

⁹⁴ La presència de Ferran I en la ciutat de València està documentada al llarg de vuit mesos compresos entre el 22 de desembre de 1414 i el 22 d'agost de 1415, sobre això *vid.* Santiago GONZÁLEZ SÁNCHEZ,

asserenar la preocupació dels centellistes, que en abril de 1415 aconseguiren que el consell general de la ciutat de València acordara denunciar a Arnau Faura i a Bernat Servent, acusant-los de provocar malestar a l'haver ofert alguna concessió al monarca a canvi que aquell modificara el regiment de la ciutat. Aquella denúncia, com hem dit anteriorment, seria argumentada sota el pretext que aquella forma de procedir anava contra l'interès general de la ciutat, recordant un precedent recent en la memòria col·lectiva: la ciutat havia perdut la seua jurisdicció sobre la vila Xelva per semblants motius en temps de Martí l'Humà, com hem dit anteriorment.⁹⁵

Ara bé, què va ocórrer en les eleccions de la juraderia del 18 de maig de 1415,⁹⁶ en les quals van sorgir elegits com a magistrats pels ciutadans Bernat Joan i Ramon Gostantí, tots dos amb un passat urgellita?⁹⁷ Doncs, que Ferran I aprofitant la seua presència en la ciutat de València va executar la directriu política de reconciliació demanada pels seus oficials reials del regne, el que va permetre l'accés al govern de la ciutat d'antics valedors dels Vilaragut.⁹⁸ Suposadament aquella acció hauria estat realitzada sota les reivindicacions d'aquells darrers, com demostraria les denúncies de l'elit governant un mes abans de l'elecció contra Faura i Servent, possiblement ja assabentats de les intencions del sobirà. El que no es documenta és mitjançant quin procediment es van introduir els Vilaragut en el govern, en tant que el sistema electoral descrit a les actes municipals no s'observa cap modificació respecte a la provisió del 17 de març de 1412.⁹⁹ Tanmateix, cal sospitar que alguna ordre règia deurien haver rebut

Itinerario de don Fernando, regente de Castilla y rey de Aragón (1407-1416), Zaragoza, CSIC, 68, 2013, pp. 200; 263-266. Pel que fa a l'entrada pròpiament dita de Ferran d'Antequera en la ciutat de València *vid.* Maria Milagros CÁRCEL ORTÍ i Juan Vicente GARCÍA MARSILLA (ed.), *Documentos de la pintura valenciana medieval i moderna, València*, PUV, vol. 4 (2013); i Francisco MASSIP BONET «L'entrada valenciana dels primers Trastàmars», *Locus Amcenss*, 12 (2013-2014), pp. 55-65.

⁹⁵ AMV, MC, A-26, f. 9v (16 d'abril de 1415).

⁹⁶ L'acta municipal que recull l'elecció dels consellers i dels jurats es conserva a AMV, MC, A-26, ff.13v-17v (18 de maig de 1415).

⁹⁷ El perfil prouregellista de Bernat Joan i Ramon Gostantí es definit en tant que aquells van desenvolupar la juraderia de la ciutat de València en 1410. Al voltant del desenvolupament de càrrecs públics de Ramon Gostantí *vid.* R. NARBONA VIZCAINO, «Cultura política y comunidad urbana: Valencia, siglos XIV-XV», *Edad Media, Revista de Historia*, 14 (2013), p.195. En el cas de Bernat Joan, és directament identificat entre els valedors dels Vilaragut durant l'interregne (*vid.* R. NARBONA VIZCAINO, «L'interregne a València...*Op. Cit.*, p.769), l'extens nombre de càrrecs desenvolupats fa impossible descriure'ls ací.

⁹⁸ Al voltant de la concepció conciliadora dels oficials reials i, especialment, de Joan Mercader *vid.* A. RUBIO VELA: «Urgellistas valencianos...*Op. Cit.*, pp.191-261.

⁹⁹ AMV, MC, A-29, 13v-17r (18 maig de 1415). Aquella anualitat els tretze electors –eixits d'un sorteig entre els consellers– encarregats de fer les nominacions de consellers de parròquies foren: Francesc Palomar, Joan de Vallterra, Joan Mercer, Joan Eximenez, Jaume Gil, Eiximeno Llopís, Francesc Miró, Jaume de Vich, Lluís Granollers, Climent Ros, Pere Garcia, Pere Sagristà. Fetes les nominacions i el sorteig de redolins corresponent, el nous consellers de parròquies junt als jurats vells nominaren els candidats a la juraderia que serien elegits a través del sorteig de redolins, sent en aquella ocasió publicats

els tretze electors, els nous consellers o els jurats vells per a incloure en les seues nominacions dels candidats a la juraderia a antics membres pro-urgellistes.

Fóra com fóra, les principals aprensions dels centellistes durant els darrers dos anys s'acompliren, afavorides per la pròpia política monàrquica, el que va provocar una gran contrarietat d'aquest sector de l'elit dirigent valenciana. Més encara, per què l'ascens novament al poder municipal d'individus sota l'estel dels Vilaragut es va produir en un moment molt precís, en què la ciutat es preparava per a convertir-se per uns dies en el centre del poder polític i espiritual de la corona. Doncs, com ja ha estat assenyalat, aquella va acollir de manera excepcional la presència al mateix temps del papa Benet XIII, del rei i del primogènit, qui aprofitaria l'ocasió per celebrar el 12 de juny a la catedral la boda reial amb la futura reina Maria de Castella.¹⁰⁰ En aquest sentit, no sols les estratègies dels Centelles durant els anys anteriors per tenir el domini del govern de la ciutat havien quedat en un no-res, sinó que a més a més ni tan sols la conjuntura els permetia emprendre possibles accions contestàries, que es devien ajornar fins a la celebració de les següents eleccions de la juraderia.

Per altra part, aquella mateixa anualitat, mentre a València la monarquia havia facilitat el retorn dels partidaris del Vilaragut al govern, Ferran I intervenia en els governs municipals de la ciutat aragonesa de Calatayud i el de la vila catalana de Cervera. Doncs, ambdós casos il·lustren dues formes d'expressió de la ingerència monàrquica contraposats en funció de l'actitud de la societat política local, el que revertirà en la pròpia incidència de l'intervencionisme regi. Per una part, com assenyalat Maria Teresa Iranzo, el cas de Calatayud és singular en tant que en un context de fortes bandositats la seua elit dirigent mitjançant un procediment de «*sumisión*» va atorgar a la monarquia amb caràcter temporal la capacitat de designar als candidats a les magistratures i oficis municipals. Temporal, per què aquella dràstica mesura estaria en vigor mentre s'ideava la nova normativa municipal que regularia en endavant les eleccions. Per tant, aquest cas seria l'exemple de com un patriciat urbà dividit va arribar al punt de renunciar a la seua autonomia per a elegir als seus representants en el govern municipal, concedint, així, ple poder a la monarquia per a què aquella repartira el poder local. És en aquest context en qual s'ha d'inserir les

magistrats personalment pel monarca en el Real. Aquell any junt als esmentats Bernat Joan i Arnau Gostantí foren elegits jurats ciutadans Joan Fluvià i Lluís Granollers (que havia sigut elegit elector), mentre que pels cavallers Manuel de Montagut i Salvador Olives.

¹⁰⁰ Al voltant de la visita del papa Benet XIII a la ciutat i el seu tractament per la historiografia *vid.* Blai Josep SERVER SERVER, «La visita del papa Benet XIII a València de 1414-1415: una aproximació a la seua memòria en la tradició historiogràfica valenciana», *SCRIPTA*, n° 9 (juny de 2017), pp.60-80.

instruccions donades el 27 de gener de 1415 per part de Ferran I a l'infant Alfons – futur Alfons el Magnànim– per a què es desplaçara a dita ciutat per a fer-se càrrec personalment de la reforma del govern municipal, el qual d'aleshores ençà romandria a disposició de la Corona, que anualment designaria els càrrecs municipals.¹⁰¹ Aquella submissió a l'autoritat reial va perdurar fins a 1423, quan la reina Maria, com a lloctinent general del Magnànim, va atorgar un privilegi que proveïa que els càrrecs municipals de Calatayud foren renovats a partir d'una nominació prèvia de candidats efectuada per electors del propi consell de la ciutat i posterior sorteig pel sistema redolins. Amb aquest procediment electoral, que no suposava cap innovació, en tant que continuava en la dinàmica desenvolupada des de feia un segle d'incrementar la intervenció de l'atzar,¹⁰² s'intentava garantir un repartiment equitatiu del poder municipal entre les onze parròquies existents en dita ciutat.¹⁰³

Per altra part, un cas ben distint és el de Cervera, que ha estat estudiat per Max Turull. En aquesta vila, la ingerència de Ferran I, prèvia súplica de certs singulars de la vila que denunciaven la mediatització de les magistratures per una part de l'oligarquia municipal, es va efectuar mitjançant el privilegi d'«*Electio de Pahers*» en desembre de 1415. Amb aquell privilegi, més que introduir modificacions en el sistema electoral, reafirmava l'existent i ordenava que foren nominades als oficis municipals les persones més idònies i no altres sota pena de declarar nul·les les eleccions dels paers i consellers. En conseqüència, com documenta dit autor, la intercessió de Ferran I únicament va suposar una simple advertència, una recomanació sota amenaça. Per tant, a diferència de Calatayud on és va necessitar una acusada acció interventora del sobirà, a Cervera únicament es va requerir que aquell confirmara la normativa legal existent, el que suposava denunciar l'existència d'algunes males pràctiques. Aquelles, que com hem dit, van ser denunciades davant el monarca per un sector descontent de l'oligarquia municipal que de tota manera no va reclamar més que una mínima intervenció de la

¹⁰¹ Santiago GONZÁLEZ SÁNCHEZ, *Itinerario de don Fernando, regente de Castilla y rey de Aragón (1407-1416)*, CSIC, 68 (2013), p.199. Per tant, a través de la reforma de Calatayud es pot observar com el Magnànim abans d'accedir al tron ja havia entrat en contacte amb la reforma dels sistemes electorals.

¹⁰² Per exemple, aquest sistema d'elecció d'electors per a què nominaren candidats a les eleccions fou proveït a la ciutat de València per Martí l'Humà a les corts de 1401-1407, tot i que no es va posar en vigor fins al 17 de març de 1412 *vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval... Op. Cit.*, p. 48. A on sí estava en vigor durant el regnat de Martí fou a la ciutat de Xàtiva, on es documenta com dit sistema va regir les eleccions de la juraderia de dita urbs en 1405 *vid.* Emilia MOLLÀ RIBES, *Organización municipal y vida material en la ciudad de Xàtiva a finales del siglo XIV, Tesis de licenciatura*, inèdita, 1984, p. 267-269.

¹⁰³ Maria Teresa IRANZO MUÑO, «Estrategias de clase y gobierno urbano: las ordenanzas de Calatayud de 1423», *Aragón en la Edad Media*, 12, pp.183-200.

monarquia, que ni tan sols va modificar o matisar cap aspecte del sistema electoral vigent. Davant aquesta realitat, Max Turull interpreta com «el suposat desordre del govern local al començament del segle XV no va ser aprofitat per la monarquia per intervenir de manera directa amb més intensitat dins l'estructura municipal».¹⁰⁴ Per altra part, resulta interessant veure com aquesta intercessió de Ferran I en el govern de Cervera era justificada pel sobirà com una responsabilitat pròpia de l'autoritat monàrquica:

[...] com a nostra real dignitat se pertanga procurar e encercar vies e maneres per les quals les ciutats e viles a nostra real corona sotmeses sien ben regides e la cosa pública de aquelles profitosament governada...¹⁰⁵

Aquesta concepció de poder, en la qual Ferran I s'atribueix la competència d'arbitrar en la lluita de poder entre les faccions locals, era la mateixa que poc menys d'una dècada abans expressava Martí l'Humà quan es referia a què era «deute e offici del príncep» imposar pau en les bandositats que pogueren comprometre l'estabilitat social.¹⁰⁶ És a dir, a inicis del Quatre-cents, els sobirans en la Corona d'Aragó assumiran la capacitat d'intercedir en les eleccions municipals davant les iniciatives de l'oligarquies locals que sol·licitaran les seues intervencions. A València els Vilaragut o els Centelles, a Calatayud presumiblement el conjunt de l'oligarquia municipal mentre a Cervera la facció descontenta convidaran a Ferran I a intercedir de diversa manera en el regiment de les ciutats. Exemples que al capdavant il·lustren com la iniciativa no parteix de la monarquia sinó d'un sector del patriciat urbà immers en una lluita pel poder municipal.

Amb aquestes dinàmiques, al regne de València el decés del primer monarca Trastàmara a la Corona d'Aragó el 2 d'abril de 1416 –dos mesos abans de la renovació anual dels jurats– deixava en mans dels oficials reials valencians la gestió de les tensions sociopolítiques inherents a les eleccions municipals, agreujada en aquella conjuntura pel canvi de sobirà. Doncs, aprofitant l'ascens al tron d'Alfons el Magnànim, les faccions enfrontades intentarien declinar al monarca cap a la seua causa, en el context del debat entre incloure o excloure del govern de les ciutats als antics

¹⁰⁴ M. TURULL I RUBINAT, *La configuració jurídica del municipi Baix-medieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*, Barcelona, Fundació Noguera, 1990, pp.194-195.

¹⁰⁵ *Ibid.*; El document referit de desembre de 1415 també és recull a M. RODRIGO LIZONDO (Ed.), *Col·lecció documental de la Cancelleria... Op. Cit.*, p. 1025, doc. 960.

¹⁰⁶ M. RODRIGO LIZONDO (Ed.), *Col·lecció documental de la Cancelleria...Op. Cit.*, pp. 968-969, doc. 904.

partidaris dels Vilaragut. En el marc d'aquesta problemàtica, els primers testimonis documentals d'ingerència règia per part d'Alfons el Magnànim en el governs municipals en el regne de València, i possiblement en la Corona d'Aragó, es van produir des de la primera elecció de la juraderia en juny de 1416, després del seu recent accés al tron. I es van produir de forma més o menys simultània tant a la ciutat de València, a la de Xàtiva com a la vila d'Alzira, és a dir a la capital, a la segona ciutat del regne i en una de les viles més importants respectivament. Deixant al marge el cas de la capital –que s'abordarà al capítol III–, els casos de Xàtiva i Alzira representen dues formes d'intervencionisme regi diferents que tracten de recercar solucions immediates però temporals en dues societats locals on el grau de conflictivitat interna entre les seues elits dirigents impedia una renovació anual del govern municipal.

En concret, cronològicament, el primer testimoni d'intercessió règia en les eleccions en temps del Magnànim al regne de València es va produir a Alzira. Allí, com veurem més avant, el governador del regne Vidal de Blanes, Joan Mercader, batle general, i Guillem Saera es feren càrrec de la renovació del govern vilatà –seguint les ordres que els havia deixat Ferran– en un conjuntura de conflictivitat social.¹⁰⁷ Una conflictivitat derivada per la divisió de la societat política alzirenya, que cal vincular-la amb una projecció local de les bandositats generals existents entre els Vilaragut i els Centrelles. En el marc d'aquestes, cal situar com gran part dels membres de l'oligarquia municipal governant durant l'Interregne abraçaren la causa de Jaume d'Urgell, el que en conseqüència va provocar que la resolució de Casp fóra rebuda amb consternació, en tant que la vila havia estat un dels principals nuclis urgellistes al regne.¹⁰⁸ No obstant això, la reacció general per part de l'elit dirigent alzirenya, com a la resta de ciutats i viles del regne, va ser acceptar ràpidament l'obediència a la nova dinastia. Ara bé, l'acceptació no va impedir que hi haguera certes repercussions i fins i tot el manteniment de cert grau de recolzament popular al comte d'Urgell, fins almenys la

¹⁰⁷ Per tant, en aquest sentit, aquest intevencionisme a Alzira s'hauria produït encara sota l'autoritat règia de Ferran I i no pel Magnànim, qui no pren cap decisió respecte a la formació del govern alzireny, simplement accepta allò que li és notificat pels oficials que conformen la comissió delegada en la vila. Fet que justifica la inclusió del cas d'Alzira en aquesta secció dedicada a la ingerència règia en temps de Ferran d'Antequera i no en el següent dedicada al primer precedent d'intervencionisme regi en temps del seu fill.

¹⁰⁸ La influència dels Vilaragut en el govern municipal d'Alzira durant l'interregne Es pot observar a través de l'actitud del líder centellista Pere Maça, qui el 31 desembre de 1411 entrava junt amb Francesc Soler, Lluís Pertusa, i Juan Ferrandez de Heredia a Alzira després d'haver-se aliat amb els alzireny Pere Lloret i Antoni Martorell. R. NARBONA VIZCAÍNO: «L'Interregne a València... *Op. Cit.*, pp. 770-773; J. M. PARRA BALLESTER, *Lo compromís de Casp e la vila d'Algezira (Alzira)*, Alzira, Ajuntament d'Alzira, 1972, pp. 71-72.

derrota definitiva d'aquell a Balaguer.¹⁰⁹ En aquest sentit, s'observa com la principal mesura a la vila, després de la sentència publicada a Casp, va ser l'expulsió d'alguns veïns pro-urgellistes, el que va provocar presumiblement que altres per temor a possibles represàlies acabaren fugint. Un moviment que segurament fou generalitzat entre juny i juliol de 1412, fins al punt que va arribar a oïdes del nou monarca, qui vint dies després d'accedir al tron de la Corona d'Aragó ordenava a Joan Escrivà, lloctinent del governador del regne, que enviara un subrogat a la vila per a què intentara fer retornar a aquella a tots els veïns expulsats que volgueren fer-ho. Aquesta mesura realitzada amb la finalitat que «la dita vila sia preservada de tot sinistre e observada en tranquil·litat e bon regiment»¹¹⁰ esdevé en el símbol més evident del perdó reial a una de les viles més importants del regne, que havien donat suport al seu màxim adversari al tron de la corona. Realitat que s'ha d'inserir en l'actitud reconciliadora de la nova monarquia que en aquella conjuntura tan singular es trobava en procés de legitimació.

Mesos després, i possiblement en relació amb el retorn a la vila dels membres de l'antiga facció urgellista, Ferran I era informat per Joan Mercader, batle general, i per Guillem Saera com per «rahó dels oficis de la vila» hi havia grans desordres a Alzira, motiu per qual el sobirà ordenava precisament a aquells dos consellers reials que reberen informacions i li notificaren quines provisions devia fer per tal d'enviar-se-les.¹¹¹ Seria a partir d'aquell moment, quan Joan Mercader i Guillem Saera assumiren ser comissionats del rei en els assumptes concernents a la conflictivitat sociopolítica de la vila, en tant que aquell els va delegar la pressa de decisions entorn a com procedir a gestionar els enfrontaments del patriciat vilatà. De fet, quatre anys més tard, en 1416 Joan Mercader notificava a Paulo Nicolás, secretari d'Alfons el Magnànim, com ell junt amb Guillem Saera des de feia temps havien estat rebent informacions per comprendre l'abast i la naturalesa de la conflictivitat social alzirenya. De fet, li

¹⁰⁹ A. RUBIO VELA: «Urgellistas valencianos...*Op. Cit.*, pp. 217 i 238.

¹¹⁰ ACA, RC, 2402, f. 2v (20 de juliol de 1412): «Lochtinent segons sabets en la vila d'Algezira ha hauts diversos debats e qüestions en especial sobre diversitat d'opinions en la succeció de la nostra corona real d'Aragó, les quals opinions han haut fi e feta la declaració en nos axí com per justícia nos pertanya, emperò per tal que per la dita rahó de la dita vila són estats fóragitats alguns a maior cautela per evitar tot inconvenient e sinistre que en la vila damunt dita se pogués subseguir, vos manam que de continent tramitats un surrogat vostre a la dita vila lo qual los dits fóragitats o absents faça tornar en la dirà vila a son franch voler...».

¹¹¹ ACA, RC, 2401, f. 30v (12 de novembre de 1412): «com per vostra informació haim sabut que en la vila d'Algezira axí per rahó dels oficis dels de la vila com per altres coses ha certes qüestions e debats de què fàcilment porien resultar escàndels e inconveniències molt grans, pregam vos manam que hauda per vos que lurs plena informació sobre açò nos certifique-us per vostra letra quines provisions són necessàries que-x façam, ultra les farem, e les vos trametrem tals com sien menester e vos altres volents».

informava que per atenuar possibles desordres públics aquells en nom del rei ja havien publicat sentències i ordinacions respecte al regiment de la vila, que serien notificades al nou monarca en el moment que aquell fóra personalment al regne de València.¹¹²

Ara bé, l'estat actual de la investigació no permet identificar els integrants dels bàndols existents en la vila en aquell context. Tanmateix, es pot intuir quin era en aquella conjuntura concreta una de les possibles causes de les discòrdies entre un grup de poder front a un altre. Doncs, en juliol de 1416 –gairebé unes setmanes després de les eleccions dels jurats i del consell– els Vendrell haurien perdut la batlia local¹¹³ front a Antoni Martorell, qui havia estat recomanat al monarca per Joan Mercader, batle general. Aquell fet, va desencadenar greus tensions socials a la vila, com per exemple mostraria el fet que Bernat Vendrell, fill de Miquel Vendrell l'anterior batle de la vila –segons una lletra de Joan Mercader al secretari reial Paulo Nicolàs– hauria entrat a casa de la reina Violant per arremetre contra Antoni Martorell.¹¹⁴

En aquest conflicte concret, la implicació de la societat política local es documenta a partir d'unes paraules del mateix batle general, qui s'indignava davant la possibilitat que el monarca estiguera estudiant retornar la batlia als Vendrell. De fet, en la lletra a Paulo Nicolás li pregava que aconsellara al Magnànim que Martorell no fóra revocat. A més a més, Joan Mercader li informava com li agradaria estar informat dels possibles atemptats que es produïren contra la persona d'Antoni Martorell per a què ell com a comissionat regi procedira en conseqüència, ja que segons el batle general en joc estava el poder i el control de la vila. És a dir, el que preocupava al conseller reial era que un sector de l'oligarquia municipal i no un altre controlara el govern de la vila a través de la batlia local, com es desprèn de la següent expressió del batle general: «car la qüestió no és de pus sinó la vila, qui ara és del rey, que sia de diables».¹¹⁵

¹¹² ACA, RC, *Cartes Reials*, Caja 2, f. 156r (17 de juny de 1416): «ordinació e manament del senyor rey de gloriosa e santa memòria, havíem càrrech micer Guillem Çaera e yo de metre en estament lo regiment e la universitat de la vila de Algezira, per la qual rahó entre l'any passat e present lo dit micer Guillem e yo hi som anats personalment diverses vegades cullints los fets eles rahons dels debats e de les dificultats, e com en lo temps prop passat ans de cinquagesima en aquest regne sia estada moguda la metèria en tal forma que ha covengut al governador per son ofici e al dit micer Guillem e a mi per lo càrrech que-n havíem anar personalment a la dita vila, en la qual après moltes dificultats en nom e per part del senyor rey ara gloriosament regnant havem donades algunes sentencies e fetes ordinacions a servey del dit senyor bé e profit de la dita vila e regiment e universitat de aquella de les quals serà llargament informat lo dit senyor quan serà en aquest regne».

¹¹³ Miquel Vendrell havia desenvolupat el càrrec de batle local almenys des de 1396, AMA, 03/03.

¹¹⁴ ACA, RC, *Cartes Reials*, Caja 2, f. 156r, 234 (29 de juliol 1416). Per altra part, aquest Antoni Martorell és possible que siga el mateix individu que en 1411 hauria deixat entrar a la vila a Pere Maça i els seus valedors.

¹¹⁵ ACA, RC, *Cartas Reales*, Caja 2, f. 234r (29 de juliol 1416).

No obstant això, la indignació de Joan Mercader seria molt major a partir del 9 d'agost d'aquell any, en què es documenta com el monarca hauria retornat la batlia local a Miquel Vendrell. Davant aquella situació, Joan Mercader no va dubtar en recriminar-li al Magnànim aquella decisió, que segons aquell havia provocat nous conflictes en la vila, intentant, així, persuadir-lo al mateix temps per a què proveira novament però ara en favor d'Antoni Martorell. De fet, notificava al monarca com el justícia d'Alzira havia informat al governador del regne com havia entrat en la vila Bernat Vendrell i que, per tant, s'esperaven bregues amb Antoni de Martorell. Així mateix, el batle general aconsellava al sobirà que si els esdeveniments seguien per la via de la confrontació aquell devia arbitrar pel bé del regne en favor dels servidors de la monarquia, que en aquell cas concret suposava actuar en benefici dels interessos del dit Martorell. En concret, Joan Mercader argumentava al sobirà que abans devia donar gràcies i favors regis a aquells individus que havien mostrat fidelitat a la seua corona que no a aquells que intentaven destruir als seus servidors, referint-se al Vendrell. D'aquesta manera, Joan Mercader defensava que el dit Martorell era la persona més idònia per a vetllar pels interessos del monarca i de la vila, i que aquells que s'oposaven era per què preferien a una persona més feble.¹¹⁶ D'aquesta afirmació es pot entreveure com l'oligarquia municipal es trobava dividida entre partidaris dels Vendrell o dels Martorell, que al cap i a la fi no seria més que una projecció o enquadrament local de les bandositats entre el bàndol dels Vilaragut i dels Centelles, respectivament.

Amb tot, que els Vendrell i els Martorell –dos de les cinc famílies més rellevants de la vila, en tant que exerciran un major nombre de càrrecs públics en aquella al llarg de la centúria–¹¹⁷ es mostraren clarament enfrontats un mes després de les eleccions de 1416, fa ineludible posar-les en relació amb la dificultat de l'elit vilatana per efectuar la renovació anual del seu govern municipal. Més encara si tenim en compte com el desenvolupament de la batlia local era una de les màximes aspiracions de l'elit dirigent local, en tant que permetia promocionar socialment. Doncs, per una banda, el càrrec de batle d'Alzira convertia a l'individu que el desenvolupava en servidor de la monarquia amb les possibles gràcies que en podrien derivar. Mentre que, per altra part, el batle

¹¹⁶ ACA, RC, Cartas reales, caja 2, f. 248r (8 d'agost de 1416). *Vid nota.7.*

¹¹⁷ Sandra BERNABEU BORJA: «Llinatges i poder local a l'Alzira del segle XV», *Aragón en la Edad Media*, 25, 2014, p.22. Al voltant de l'evolució d'ambdues famílies durant el regnat de Ferran el Catòlic *vid. S. BERNABEU BORJA i Vicent M. GARÉS TIMOR: «Mantener la paz y el buen gobierno: la evolución de las élites dirigentes de la villa de Alzira durante el reinado de Fernando el Católico (1479-1516)», en Actas de la XIV Reunión Científica de la Fundación Española de Historia Moderna, Zaragoza, 2016, en premsa.*

local com a delegat del monarca en la vila era l'encarregat de designar –després que el sorteig de redolins nominara a tres candidats finals– càrrecs municipals importants dins del quadre de govern municipal, com eren el de justícia, mostassaf i lloctinents d'aquests. Per tant, els grups de poder o faccions existents a la vila eren conscients que si un dels seus membres desenvolupava la batlia local adquiririen una gran capacitat per a controlar la vida socioeconòmica i política de la vila. De fet, com em vist anteriorment, el propi Joan Mercader al·ludia com al col·locar al seu candidat en la batlia local la vila romandria sota control del rei i no en mans de «diables».

En el marc inicial d'aquestes tensions per la batlia entre els Vendrell i els Martorell, cal situar la celebració de les eleccions dels jurats de la vila en 1416, les quals van requerir l'arbitració de la monarquia. Una intercessió règia que, com hem dit, es va dur a terme a través de Joan Mercader, el que fa dubtar de la parcialitat de les actuacions de la corona si es té en present la inclinació del batle general en favor dels Martorell. Tanmateix, en tant que únicament documentem el procediment electoral seguit en 1416 a partir de dos lletres del propi batle general, una dirigida al secretari rei Paulo Nicolás i l'altra el mateix Alfons el Magnànim,¹¹⁸ dies després de les eleccions és difícil identificar el grau de mediatització concreta efectuada per Joan Mercader. El que si es documenta es com aquell hauria estat un dels promotors del procediment electoral emprat, tenint en compte que aquell es va realitzar sense que el monarca haguera estat assabentat, com demostren dos manament regis fets dies previs a les eleccions. Doncs el 28 de maig de 1416, Alfons envià una lletra al justícia i jurats de la vila manant-los que es concordaren per a fer eleccions de bones persones no excloent d'aquelles a individus que solien estar nominats per als oficis.¹¹⁹ Una provisió que presumiblement seria atorgada davant les pregaries del certs individus de l'elit dirigent que haurien estat apartats del govern municipal. Tot i aquesta voluntat inicial de la monarquia, cinc dies després d'aquest manament, Alfons rectificava i els ordenava que en la nominació de candidats s'aplicara la normativa electoral vigent establerta durant el regnat del seu

¹¹⁸ El primer document és una lletra enviada pels tres consellers reials esmentats a Alfons el Magnànim el 16 de juny de 1416, en la qual a més a més d'exposar els fets es sol·licitava al monarca que atorgarà certa provisió que li envien inserida *vid.* ACA, RC, *Cartes Reials*, Caja 2, f.153r (16 de juny de 1416). Mentre que el segon document és precisament la lletra que l'endemà el batle general va enviar al secretari reial Paulo Nicolás en la que s'insereix la lletra que prèviament els tres consellers reials havien adreçat al monarca amb la finalitat que li l'ha lliurara a aquest i realitzara la publicació de la provisió reial sol·licitada *vid.* ACA, RC, *Cartes Reials*, Caja 2, f. 156r (17 de juny de 1416).

¹¹⁹ ACA, RC, 2561, f.82v (28 de maig de 1416):«promens manam vos que la elecció fahedora en aqueixa vila de jurats consell e altres oficis façats per manera que s'faça ab concòrdia e unanimitat e de bones persones no fóragitant de la dita elecció e regiment algú qui en aquella haia acostumat entrevenir e cabre».

pare, Ferran I, que regulava l'accés als càrrecs municipals.¹²⁰ Dos manaments, un rectificat l'altre, que en tot cas evidencien com les eleccions de la vila es realitzaren sense que el Magnànim fóra conscient que en aquelles anaven a participar els esmentats oficials reials. Doncs, com hem dit més amunt, seria a partir d'una lletra d'aquells la que notificaria al monarca la seua intercessió en les eleccions per

[...] rahó de algunes discòrdies que eren entre alguns vassalls e sotmeses vostres en la vostra vila de Alzira, uns contra altres axí per dans reebuts per uns com per altres, e per rahó de la comissió e manament a nosaltres fet per lo molt alt senyor rey en Ferrando de gloriosa memòria, pare vostre, som anats a la dita vila e havem senyor més en pacífich estament lo regiment e comunitat d'aquella...¹²¹

Justificació que, per altra part, demostra com tot el procediment des de la pressa de decisions fins a l'execució de l'intervencionisme monàrquic en aquest cas va ser una empresa gestionada pels consellers regis Joan Mercader i Guillem Saera, que a més a més va disposar del suport que imposava la presència de Vidal de Blanes, governador del regne. De la mateixa manera, es va informar al monarca com les eleccions de la juraderia de la vila es van celebrar el tres de juny, és a dir tres dies abans de la vespra de cinquagesma, data anual que els furs i privilegis de la vila i del regne fixaven per a aquelles. L'avançament de les eleccions hauria estat sol·licitada pels propis consellers reials a l'elit governant sota l'argument de no arrossegar més les tensions que provocaven aquelles, tot i que després el batle general reconeixeria a Paulo Nicolás com aquella mesura responia a la necessitat que tant ell com el governador pogueren estar presents en les eleccions anàlogues de Xàtiva o de la ciutat de València, on les tensions també creixen per moments.¹²² En relació amb el procediment electoral desenvolupat, Joan Mercader i Guillem Saera en les seues negociacions amb l'elit dirigent de la vila van aconseguir arribar a un consens social: els jurats vells i el consell designarien directament amb el vist-i-plau de tothom els nous magistrats «sense eleccions». L'acceptació d'aquelles mesures extraordinàries –avançament d'eleccions i suspensió del sistema electoral vigent– per part del govern alzireny va estar supeditat a la promesa realitzada pels oficials reials que el monarca confirmaria l'elecció, els

¹²⁰ ACA, RC, 2561, f. 84v (2 de juny de 1416): «nostra intenció és e axí vos ho dehim e manam expressament e de certa esciència que la preinserta letra no contrastant procehiscats e façats la dita elecció segons forma de vostres privilegis e segons que per lo senyor rey pare e senyor nostre de gloriosa memòria fonch ordenat e manat, e aço per res no mudets sins desitjats complaure».

¹²¹ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 153r (16 de juny de 1416).

¹²² *Ibid* amb ACA, RC, *Cartes Reials*, Caja 2, f. 156r (17 de juny de 1416): «e per ço que'l governador e yo poguessem ésser en la ciutat de Xàtiva o en aquesta ciutat, lla on ocorregués la necessitat, consetiren que ans de la jornada ordenada per fur, dos eleta e publicada la juraderia del any present...».

eximiria del contrafur que aquelles suposaven i que en cap cas servirien de precedent per a posteriors eleccions.

[...] los prometem de part vostra senyor que de la vostra reyal senyoria ab provisió vostra los confermariets la nominació dels dits jurats e que·ls salvariets furs e privilegis e les llibertats de la dita vila, e que per haver feta la dita nominació de jurats ans de la vespra de cinquagèsima e sens elecció los permetriets que en esdevenidor no·ls pogués ésser tret a ús ne a consegüència, per què senyor molt excel·lent suplicam vostra real magestat sie mercè vostra manar fer la dita provisió, forma de la qual a la vostra reyal senyoria ensemps ab la present trametem, e pensam senyor que la comunitat de la dita vila d'ací avant serà en pau e bona concòrdia...¹²³

Aquella promesa va ser executada pel monarca el 25 de juliol de 1416,¹²⁴ en què amb una provisió reial el Magnànim confirmava com a jurats de la vila a Francesc de Martorell, Berenguer Serra, Bernat Perpinyà i Guillem Gombau, els quatre ciutadans de la vila que foren elegits per cooptació directa per part del govern municipal precedent. En aquest sentit, cal subratllar que la solució recercada pel batle general i per Guillem Saera a Alzira va permetre mantenir ple poder a l'elit dirigent de la vila per a renovar als seus regidors. Una solució que, per altra part, es va aconseguir amb simples pregàries per part dels oficials reials, és a dir que tot i la divisió de la societat política alzirenya es va poder arribar a un acord, que va permetre la renovació del seu executiu de govern al marge de la legislació vigent. En aquest sentit, cal proposar que aquell consens presumiblement seria possible per què els oficials reials garantiren a cada una de les faccions tindre als seus representants en la màxima magistratura de la vila. Tot i que tampoc cal descartar la possibilitat que la influència del batle general acabara col·locant als membres del bàndol favorables a què Antoni Martorell desenvolupara la batlia local, doncs els contraris a aquella decisió foren –com hem vist anteriorment– qualificats per batle general com a «diables» un mes després de les eleccions. Fóra com fóra, el cert és que la ingerència règia a la vila d'Alzira va permetre realitzar les eleccions municipals de 1416 sense les complexitats posteriors en què es produïren a la ciutat de Xàtiva tres dies després.

1.4. L'antecedent d'intervencionisme regi en temps d'Alfons el Magnànim: Xàtiva

Doncs, la societat política de la segona gran ciutat del regne es trobava profundament dividida en dues parcialitats, representats cada una dels interessos en dita

¹²³ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 153r (16 de juny de 1416).

¹²⁴ ACA, RC, 2561, f. 121v (25 de juliol de 1416).

urbs dels Vilaragut i dels Centelles. És a dir, a Xàtiva es va projectar amb virulència la rivalitat pel poder municipal entre les dues faccions que al mateix temps amenaçaven el desenvolupament de les eleccions de la ciutat de València. Aquesta situació, explica per què Alfons el Magnànim només accedir al tron es va veure impulsat a dur a terme una intensa política règia que arbitrara en les eleccions municipals a Xàtiva. Aquesta situació, acusada divisió social i la necessitat de la intervenció règia com a àrbitre mediador, va suposar que la ciutat de Xàtiva es convertira en un autèntic camp d'experimentació per a la monarquia. Aquesta a través dels seus oficials reials estudiarà i posarà en pràctica entre 1416 i 1426 diferents formes d'intercedir en la formació del govern municipal amb l'objectiu d'aconseguir un mètode d'elecció estable que a mitjà termini permetera l'equilibri de poder entre una elit dirigent dividida.

1.4.1. Les eleccions de la juraderia i el consell de 1416: a la recerca d'una pau entre bàndols

Es desconeixen les seues dinàmiques polítiques pròpies durant el regnat de Ferran I, la qual cosa dificulta una aproximació prèvia al context anterior a les eleccions de 1416. Tot i que sí es coneix com la dita ciutat fou un dels principals escenaris de les parcialitats durant l'Interregne, per exemple s'ha destacat com allí es refugiaren els Centelles en novembre de 1409, una data en què s'enregistra una batalla que enfronta als bàndols amb ús fins i tot d'artilleria.¹²⁵ Així mateix, com ja ha anunciat també la historiografia, un dels principals activistes de les bandositats del regne d'inicis del Quatre-cents fou el noble xativí Pere Maça de Liçana, senyor de Moixent.¹²⁶ Aquest, com molts altres nobles i cavallers del regne, primer havia liderat la causa dels Vilaragut però en esclatar el conflicte dinàstic va passar a ser un dels cap de bàndol dels Centelles i, per tant, defensor a ultrança dels drets a la corona de Ferran d'Antequera.¹²⁷ En aquest sentit, la presència de Pere Maça a Xàtiva no deixava

¹²⁵ R. NARBONA: «L'Interregne a València»... *Op. Cit.*, p.783.

¹²⁶ Per Maça en 1414 era conseller i majordom de Ferran *vid.* MARTÍ DE RIQUER, *Vida i aventures de don Pero Maça*, Barcelona, Edicions dels Quaderns Crema, 1984. Al voltant de Pere Maça *vid.* també José HINOJOSA MONTALVO, *Crònica de Pere Maça*, València, PUV, 1979.

¹²⁷ En 1410 Pere Maça amenaçava contínuament d'entrar la ciutat de Xàtiva amb armes amb la finalitat d'expulsar els Centelles. No obstant això, en el 31 de desembre de 1411, Pere Maça entrava junt amb Francesc Soler, Lluís Pertusa, i Juan Ferrandez de Heredia, declarats centellistes a Alzira després d'haver-se aliat amb els alzirenys Pere Lloret i Antoni Martorell. Així doncs, seria de presumir que en el mes de juliol anterior Pere Maça hauria format part dels nobles, cavallers i particulars de Xàtiva que prengueren el poder de la ciutat i negaren l'entrada a Arnau Guillem de Bellera, governador del regne. Cfr. Pascual BELTRÁN VENTURA: «Játiva y la elección de sucesor de don Martín el Humano», al *III*

indiferent a ningú, especialment per què s'ha de considerar que a les altures de maig de 1416, el govern municipal de dita ciutat estava sota el control exclusiu de la facció valedora dels Vilaragut. En aquest context, la facció exclosa del govern a Xàtiva personalitzada a través de Pere Maça estava disposada a recuperar el poder governamental confiant o bé instrumentalitzant el suport de la monarquia regnant. De fet, les explicacions donades pel dit noble, en un consell general de la ciutat de Xàtiva celebrat posteriorment aquell mateix any, reconeixia com hauria anat a dita ciutat el dia de les eleccions dels jurats per servei del rei i per vetllar que el nou govern municipal estiguera conformat equitativament entre «sos amichs et los altres qui solien ésser llurs contraris».¹²⁸ En un ambient de tal naturalesa, com veurem a continuació, dos anys després que el monarca tinguera que intercedir per a què Pere Maça no provocara disturbis a la ciutat de València amb motiu de les eleccions de la juraderia de 1414, novament aquell era el principal assenyalat com a factor de conflictivitat en les eleccions de la ciutat de Xàtiva.

Ara bé, centrant-nos ja en els esdeveniments succeïts dies abans de l'elecció, cal remarcar com el començament de les tensions es va produir, com hem dit anteriorment, a partir que els jurats de la ciutat de València notificaren als seus missatgers en la cort reial com Guido de Veintimilla duia una cèdula del monarca que contenia el nom d'una relació de persones que devien ser incloses en les eleccions dels jurats de la ciutat de València i de la ciutat de Xàtiva. En aquella mateixa lletra, datada el 24 de maig de 1416, els magistrats de la capital informaven, a més a més, que certs nobles, cavallers i gentilshomes amb lletres de creença de Pere Maça i de Joan Ferrández de Heredia havien sigut cridats a les armes «per metre en revolta e brogit en la jornada de la elecció de la juraderia, axí de la ciutat de València com la ciutat de Xàtiva». Davant aquesta greu situació, els jurats de la ciutat de València ordenaren als dits missatgers que primer confirmaren la notícia i en cas que fóra certa feren revocar aquella provisió reial, suplicant al monarca «que tals o semblants provisions no vulla d'aquí avant atorgar a alcuna persona com sien destruments del ben públich e incentives a escàndels e perills irreparables».¹²⁹ Gairebé al mateix temps, l'executiu de govern de la capital advertia al monarca que els regidors de la ciutat de Xàtiva s'estaven mobilitzant amb

Congreso Historia de la Corona de Aragón, vol. 1, València 1923, pp. 439-485; R. NARBONA VIZCAÍNO, «L'Interregne a València...*Op. Cit.*, pp. 770-773.

¹²⁸ Aquestes explicacions de Pere Maça es recullen a partir d'una lletra enviada pels jurats de Xàtiva Francesc Bosch i Berenguer March al monarca en el que descriuen com es desenvolupa dit consell *vid. ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 200r* (4 de juliol de 1416).

¹²⁹ AMV, LIM, g3-13, f.109v-110r (24 de maig de 1416)

amics i gent d'armes davant les informacions que arribaven al voltant de què Pere Maça havia convocat a homes per a anar a Xàtiva el dia de l'elecció dels nous magistrats. Front aquests fets, el govern municipal valencià li recriminava al Magnànim com ells havien tingut que notificar els fets al governador –que justament en aquella conjuntura es trobava intercedint en les eleccions municipals de la vila d'Alzira–¹³⁰ per a què es fera càrrec de dit assumpte, tot i que era a ell com a monarca a qui pertocava vetllar pel «pacífich estament de vostres pobles e menar que tals coses cessen».¹³¹ En aquesta mateixa direcció, els magistrats de la ciutat de València ordenaven als seus missatgers en la cort reial que junt amb el suport d'Olfo de Pròixida, del Mestre de Montesa, d'Aimeric Centelles, de Pere Pardo i d'altres homes de confiança del govern de la ciutat en la cort reial pregaren al monarca que «proveesqua degudament e presta, com açò sia cosa en què va grantment a sa senyoria e al benavenir de aquest regne».¹³²

Davant l'escalada de tensions, el rei hauria manat a l'advocat fiscal en Xàtiva, Pere de Falchs, i al cavaller Joan Fabra, que en nom seu es feren càrrec de les eleccions dels jurats de Xàtiva. Precisament, seria una lletra d'aquests dos oficials reials al monarca, datada el 13 de juny i signada de manera autògrafa per aquests dos a més de pel governador i pel batle general, a partir de la qual coneixem gran part del procediment electoral desenvolupat en dita ciutat per a renovar les seues magistratures municipals. En dita lletra, els dits oficials notificaven al Magnànim que la situació en dita ciutat quan arribaren era tan greu i conflictiva que podria haver afectat al conjunt del regne. D'aquesta manera, els oficials reials justificaven que la seua intromissió en les eleccions havia esdevingut important, qualificant-la fins i tot de «rigorosa» però «lícita» i necessària.¹³³ De la mateixa manera, informaven que havien tingut que comptar amb el consell del governador del regne i de Joan Mercader, batle general, que per motius semblants havien acabat d'intercedir en les eleccions de la juraderia de la vila d'Alzira, com veurem més endavant. En aquest sentit, dies després el mateix Joan Mercader reconeixia al secretari reial Paulo Nicolás, que acabats els seus afers en la dita vila, van emprendre el camí a Xàtiva conscients que «molta gent de aquest regne

¹³⁰ El govern municipal envià una lletra de creença al governador, al batle general i a Guillem Saera, en favor dels missatgers enviats a Xàtiva Guillem Solanes i Tomàs Coblliure. Serien aquests els que explicarien als tres consellers reials l'increment de les tensions a la ciutat de Xàtiva *vid.* AMV, LIM, g3-13, f. 114v (4 de juny de 1416).

¹³¹ AMV, LIM, g3-13, f. 113r-v (4 de juny de 1416)

¹³² AMV, LIM g3-13, f. 113r (4 de juny de 1416). Altra còpia d'aquesta lletra es conserva en els registres de cancelleria a ACA, RC, Caja 2, f. 132r.

¹³³ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 148r a-b-c (13 de juny 1416). Tot el procediment seguit en aquelles eleccions es recull en aquest document.

ab armes en prou desonesta manera anaven a Xàtiva per escandalitzar la elecció en gran perill de la dita ciutat e llur...» Ara bé, per a no interferir en el poder atribuït pel Magnànim a Joan Fabra i Pere de Falchs, tant el governador com el batle general van decidir aturar-se prop d'aquella ciutat i esperar que aquells sol·licitaren la seua presència tal com va succeir.¹³⁴

Seria abans de la intermediació d'aquests dos alts oficials reials, quan es produiria l'intent de Pere de Fachs i Joan Fabra d'aplicar la ceda reial en les eleccions de l'executiu de govern xativí, tot i que no es menciona en la seua lletra al monarca. En aquest punt, seria on les mostres de preocupació i nerviosisme dels jurats de la ciutat de València serien extraordinàries, fins al punt de pregar a Guillem Solanes i a misser Tomàs de Coblliure, missatgers del govern valencià a Xàtiva, que «ab correus volants de ora en hora», els anaren informant dels esdeveniments, especialment davant la possibilitat que homes armats es dirigiren cap a la capital del regne.¹³⁵ Aquest patiment encara es va intensificar més davant les notícies que Joan Fabra i Pere de Falchs havien iniciat alguns procediments contra l'executiu de govern xativí i el seu escrivà municipal, i inclòs arribaren rumors del seu arrest. Davant aquesta controvertida situació, el govern de la capital pregava al de Xàtiva que celebraren eleccions d'acord amb els furs i privilegis del regne, indicant que si se ho impedié –en tant que no pensaven que aquella fóra la intenció del rei– feren les degudes protestes.¹³⁶ Al mateix temps, els magistrats de la ciutat de València enviaven una lletra adreçada als esmentats Pere de Falchs i Joan Fabra, advertint-los que en cas que les informacions que havien rebut foren verídiques deslliuraren als jurats i a l'escrivà i cessaren els seus procediments contra aquells, doncs en cas contrari estaven actuant contra furs i privilegis i bons usos de la ciutat i del regne, els quals el monarca feia poc havia jurat respectar.¹³⁷ Cal assenyalar com en la lletra del 13 de juny de Fabra i Falchs al monarca tampoc mencionen les disputes que tingueren amb els jurats xativins i el suposat empresonament, tot i que cert que en dita missiva adverteixen al rei que no li van a

¹³⁴ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 156r (17 de juny de 1416).

¹³⁵ AMV, LIM, g 3-13, f.114r (4 de juny de 1416).

¹³⁶ AMV, LIM, g3-13, f. 115v (5 de juny de 1416): «pregant-vos que vosaltres façats elecció de tals persones que sia feyt lo servey del senyor rey e de la cosa publica de aqueixa ciutat ne sia ben regida, e si alguns proceiments són fets per los dessús dits [Joan Fabra i Pere de Fachs] per obviar tal elecció que ab vostres bones protestacions façats via elecció segons forma de furs e privilegis de aqueixa ciutat».

¹³⁷ AMV, LI M, g3-13, f. 115v-116r (5 de juny de 1416):

detallar tots els esdeveniments, remarcant-li únicament que tots aquells foren fets per necessitat davant una situació difícil de resoldre.¹³⁸

Uns esdeveniments que en tot cas il·lustren com fins a l'arribada de Vidal de Blanes, governador general, i de Joan Mercader, batle general, tots dos comissaris reials a Xàtiva no s'havien fet amb el control de la situació, sinó que més bé la seua gestió hauria incrementat considerablement el malestar en la ciutat. És a dir, únicament la presència personal en Xàtiva del governador i del batle general hauria aconseguit obrir un espai de negociació entre les faccions fins arribar a un acord gràcies a l'arbitració dels oficials reials. Així mateix, la necessària acció conjunta dels quatre oficials reials i l'advertència posterior al monarca que havien procedit a gestionar la situació de la millor manera que havien pogut després d'unes negociacions amb l'elit dirigent complicades mostren l'esforç de l'administració reial per aconseguir que la renovació del govern de Xàtiva es desenvoluparà «pacíficament e ab gran egualtat, unanimitat e concòrdia, juxta los furs e privilegis e bons usos de la ciutat dessús dita, e segons per vos senyor era estat manat...».¹³⁹ Tot seguit, es va notificar al monarca com havien procedit per a realitzar l'elecció de cada un dels càrrecs del nou govern municipal.

Així doncs, respecte a la renovació dels quatre membres que constituïen l'executiu de govern xativí únicament li notificaven al Magnànim com aquella s'havia realitzat amb l'acord dels jurats i els consellers vells. Una avinença que va propiciar que foren elegits jurats els ciutadans Francesc Bosch, Berenguer March, Lluís Ferrer i Pere de Gallach, que teòricament representaven als dos bàndols existents en la ciutat, com s'al·ludeix a través del concepte «egualtat», anteriorment citat. Al mateix temps, informaven com s'havia fet elecció del jutge de les imposicions i dels tres comptadors corresponents amb l'acord unànime de tothom,¹⁴⁰ situació que no havia estat possible en el cas de l'elecció dels catorze consellers que constituïen el consell particular de Xàtiva. Al voltant d'aquesta elecció de consellers, els oficials reials asseguraven que la primera intenció era realitzar-la seguint el mateix procediment que en l'elecció dels quatre magistrats, és a dir amb un consens entre els jurats i consellers de l'annualitat anterior. Ara bé, davant la impossibilitat d'arribar a una concòrdia, es va prendre la decisió de designar indirectament als consellers sota l'assessorament de persones

¹³⁸ ACA, Reial Cancelleria, Cartes Reials, Caja 2, f. 148r a-b-c (13 de juny 1416): «certificam senyor tots quatre ensemps, la vostra magestat real que après molts contrarietats, actes, debats e contencions, los quals escriure per menut seria molt prolix, e a la vostra senyoria hoir molt tediós..».

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Ibid.* El ciutadà Domingo del Castellar fou elegit com jutge de les imposicions, mentre que els també ciutadans Francesc Foera, Lluís Millà i Joan Amat foren elegits comptadors.

«comunes e indiferents de la dita ciutat».¹⁴¹ És a dir, els oficials reials van realitzar una cooptació de consellers amb l'assessorament –interessat o no– d'individus no involucrats en la lluita de bàndols, o almenys no identificats públicament com a membres d'alguna de les faccions. Una designació que, per altra part, segons confessaven els oficials reials va ser realitzada «ab la maior egualtat que havem poscut ymaginar e trobar». I de fet, així es constata, tenint en compte que es va recercar una solució que garantia una representació equitativa tant entre persones immerses i no immerses en bandositats com entre els membres d'ambdues faccions. Tot plegat, el seguiment d'aquesta directriu va exigir el desenvolupament d'un procediment singular, que va ser descrit minuciosament al monarca per part de Pere de Falch i Joan Fabra en aquella mateixa lletra del 13 de juny.

Així doncs, segons aquells, de les dues places de consellers generosos una, d'acord amb la legislació vigent, devia recaure en el jurat generós que deixava la magistratura. Per tant, seguint aquesta pauta un dels càrrecs de consellers generós seria desenvolupat per Lluís Ponç de Fenollet, qui va ser reconegut per tothom com a persona indiferent a les parcialitats. Pel que fa a l'altra plaça reservada als generosos, en tant que els representants d'ambdós bàndols van ser incapaços de reconèixer un altre individu de dita condició que no participarà en elles, es va procedir a fer sorteig de redolins únicament entre dos individus, cada un representant d'una de les dues faccions. En aquest sentit, Pere de Castellar va ser nominat com a candidat per part d'un dels bàndols, mentre que per part de l'altre va ser nominat candidat –i, finalment, elet conseller pels generosos– Miquel Sanç.¹⁴² El fet que foren nominats aquests generosos com a representats d'ambdues faccions per al càrrec de conseller de cavallers pot ser indicatiu que aquells eren els caps de bàndol o individus rellevants dins de cada una de les faccions en què es dividia la societat política de la ciutat de Xàtiva. Aquesta possibilitat justifica perquè en endavant emprarem amb una finalitat purament conceptual el cognom Castellar per referir-nos a una facció i el Sanç per a referir-nos a l'altra.

En relació amb les resta de les dotze places de consellers ciutadans, aquestes es van distribuir la meitat entre els individus que participaven en les bandositats i l'altra meitat entre individus que eren aliens aquelles. Així mateix, les sis places corresponents als individus indiferents van ser repartides quatre entre els ciutadans i les dues restants

¹⁴¹ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 148r a-b-c (13 de juny 1416).

¹⁴² *Ibíd.*

entre ciutadans de la mà menor. Mentre que les sis places reservades als individus relacionats amb les parcialitats foren distribuïdes entre tres partidaris dels Castellar i les altres tres entre els dels Sanç. Ara bé, en tant que els tres ciutadans jurats vells, segons la normativa electoral vigent, devien formar part del consell i coincidia que eren de la mateixa parcialitat, aquests foren nomenats directament consellers per aquella. És a dir, les tres places que corresponia a la facció que l'any anterior havia controlat el govern municipal de la ciutat serien desenvolupades pels tres jurats ciutadans que deixaven la magistratura –tot i que l'estat actual de la investigació no permet identificar encara a quin dels dos bàndols es corresponia. Per la seua part, l'elecció de les tres places de l'altra parcialitat, la qual havia estat marginada del govern municipal l'any anterior, es va realitzar a partir d'un sorteig redolins entre dotze candidats de la facció. Doncs, la lògica esgrimida pels oficials reials era que si els tres consellers de l'altre bàndol l'any anterior havien sigut extrets entre els dotze candidats a jurats, de forma semblant devien ser elegits els tres consellers de l'anomenada facció «fóragitada del regiment». Tot plegat, el resultat de les eleccions mostra com entre la juraderia i el consell, set places van recaure en individus no parcials, mentre que els Sanç per atzar van obtenir una plaça més en el govern municipal que els Castellar, a l'haver resultat elegit com a consellers pels generosos.¹⁴³

TAULA 1. REPRESENTACIÓ ENTRE COMUNS I PARCIALS EN LES ELECCIONS DE XÀTIVA (6-06-1416)

Elecció	Comuns	Els Castellar	Els Sanç
Quatre jurats	-	2	2
Dos consellers generosos	1	-	1
Catorze consellers ciutadans	6	3	3

Descrites al detall les eleccions dels jurats i del consell, Pere de Falch i Joan Fabra pregaren en dita lletra al monarca que no modificarà en res l'elecció feta a Xàtiva fins almenys quan aquell es trobarà personalment al regne. Doncs, com els oficials reials reconeixien cap de les dues parcialitats havia quedat satisfeta i, en conseqüència, per tant preveien i advertien al monarca com tant els membres del bàndol dels Castellar com els dels Sanç li suplicaren modificar dita elecció.¹⁴⁴

Per altra part, de tota aquesta descripció del procediment concernent a les eleccions dels jurats i del consell de Xàtiva de 1416 cal destacar el seu caràcter extraordinàriament improvisat. Doncs, com s'observa l'advocat fiscal Pere de Fachs,

¹⁴³ *Ibíd.*

¹⁴⁴ *Ibíd.*

Joan Fabra, Vidal de Blanes, governador del regne, i Joan Mercader, batle general, van procedir no amb fórmules de representativitat electorals planificades –representació parroquial– sinó que van recercar un nou paràmetre: la representació equitativa en el govern de la ciutat dels dos bàndols. Aquesta estratègia diplomàtica dels oficials reials basada en l'equilibri pacificador, que no representa cap novetat en la pràctica política peninsular,¹⁴⁵ va permetre consensuar amb una elit dirigent dividida la renovació anual de les magistratures urbanes. Una estratègia que, per altra part, suposava l'execució concreta de la política de reconciliació defensada com hem dit anteriorment pels oficials reials.

Aquest caràcter improvisat es posa de manifest si realitzem un esforç comparatiu amb la intercessió règia precedent –com hem vist anteriorment– realitzada en les eleccions municipals de la vila d'Alzira. Així doncs, la primera gran distinció és que la participació de la monarquia en la renovació dels membres del govern municipal alzireny no va ser improvisada sinó que ja havia estat prevista i organitzada durant el regnat de Ferran I, qui hauria donat facultat al batle general i a Guillem Saera per a arbitrar en les tensions sociopolítiques existents entre els veïns de la vila.¹⁴⁶ Front aquesta situació, a Xàtiva la intervenció règia hauria estat efectuada per l'ascens de les tensions socials generades dies abans de les eleccions, fet que hauria motivat que Alfons delegarà en primera instància davant la seua absència les eleccions a Joan Fabra i Pere de Fachs. En aquest sentit, un punt en comú del cas de Xàtiva i el d'Alzira és com el monarca, Ferran i després Alfons, deleguen completament la presa de decisions als oficials reials, fet que indica, al capdavant, l'alt grau d'autonomia governamental i legitimitat pública assolit per aquells. Especialment pel governador i el batle general que a Alzira actuen fins i tot sense requerir el vist-i-plau del nou sobirà.

¹⁴⁵ Hi ha exemples de com a la corona de Castella alguns municipis des de la segona meitat del segle XIV per regulació règia es governaven mitjançant la representació equitativa de dos cercles de poder enfrontats. Un exemple entre molts, en Trujillo (Extremadura) una sentència de Pedro I de 1357 regulava el repartiment dels càrrecs municipals entre els Bejarano y els Altamirano. Idèntica situació es produïa a la ciutat de Vitòria des de la Sentència de l'adelantat Pedro Manrique, la qual proveïa que els oficis del concejo es repartien de forma equilibrada entre els dos bàndols existents, els Ayala i els Callejas. En territori guipuscoà, a Mondragón, els Guraya i els Bañez gaudien d'un privilegi regi que els garantia un repartiment equitatiu dels oficis municipals, mentre que l'ús i la costum regulava això mateix en el cas del municipi de Getaria. Cfr. Regina POLO MARTÍN, «Los reyes católicos y la insaculación en Castilla», *Studia historica*, 17, 1999, pp.147-159.

¹⁴⁶ L'estat actual de la investigació no permet identificar els bàndols existents en la vila, únicament hi ha notícies fragmentàries com que en octubre de 1417 Joan Safabrega, membre d'una de les cinc famílies més preeminents de la vila al llarg de la centúria (*vid.* Sandra BERNABEU BORJA, «Llinatges i poder local a l'Alzira...*Op. Cit.*, pp. 5-40), havia estat inculpat de crims. Uns crims respecte ls quals el Magnànim va demanar al batle general informacions en secret *vid.* ACA, RC, 2664, f.50v (23 d'octubre de 1417).

En segon lloc, cal subratllar que la solució recercada per dits consellers reials a Alzira va permetre mantenir a la seua elit dirigent la plena potestat municipal per a renovar als seus regidors, considerant que foren designats directament jurats aquella anualitat pels seus predecessors en el govern. Una solució que, per altra part, es va aconseguir amb simples pregàries per part dels oficials reials, és a dir sense exigir «remeys rigorosos» com a Xàtiva, diferència que pot ser atribuïda al fet que en aquella conjuntura particular la gravetat dels conflictes a Alzira fóra menor que la prevista en la ciutat de València o a la ciutat de Xàtiva. És en el marc d'aquesta darrera previsió, en la que s'ha contextualitzar el per què les eleccions municipals a la vila d'Alzira en 1416 s'avançaren al dia 3 de juny, és a dir tres dies abans de la vespra de Pentecosta.

En conjunt, la renovació del govern municipal per designació directa i la celebració de les eleccions fóra del dia establert suposaven greus contradiccions amb la legislació electoral vigent a la vila. És en el marc d'autorització d'aquestes contradiccions legals en el que es produeix concretament l'intervencionisme regi en les eleccions de 1416 a Alzira. És a dir, el reconeixement per part del govern municipal alzireny de la legitimitat del monarca per a autoritzar una celebració de les eleccions al marge de la normativa legal era una manera d'acceptar l'arbitració del sobirà en les dinàmiques governamentals de la vila. Front aquesta situació, el major grau de conflictivitat existent a Xàtiva va impossibilitar recercar una solució semblant a la d'Alzira en tant que el patriciat urbà xativí va ser incapaç de gestionar autònomament la renovació anual del seu govern municipal. Aquesta situació va suposar que els oficials reials tingueren que improvisar un procediment electoral que es va desenvolupar al ritme que avançaven les negociacions en el si d'un patriciat urbà dividit.

En aquest sentit, i en part com a conseqüència del caràcter improvisat de les eleccions, com hem dit anteriorment, els oficials reials van advertir al monarca com era molt probable que li arribaren súplices tant dels membres del bàndol dels Castellar com per part dels Sanç per tal que anul·larà l'elecció.¹⁴⁷ I de fet, pocs dies transcorregueren per verificar que les previsions dels oficials reials es feien efectives, doncs entorn al 22 de juny Lluís de Lloris, el jurista Pere Feliu i Dalmau de Fluvià encapçalaren una missatgeria a la cort del rei per tractar la intromissió reial en els afers del municipi, com recull una missiva del govern municipal de la ciutat de València.¹⁴⁸

¹⁴⁷ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, 148 a-b-c (13 de juny 2016).

¹⁴⁸ AMV, LI M, g3-13, f. 123v (22 de juny de 1416).

En certa mesura, aquesta previsió dels oficials reials gairebé era inevitable, doncs els dos bàndols antagonics que havien estat incapaços de negociar una elecció sense la intromissió reial es veien obligats per l'autoritat règia a compartir òrgans de govern, que no anaven a ser mediatitzats per cap dels bàndols. Per tant, el malestar sociopolític pel repartiment del poder municipal anava a continuar vigent a Xàtiva, en tant que la renovació dels càrrecs públics no havia acabat de convèncer a l'elit dirigent.¹⁴⁹ Especialment, aquell repartiment havia resultat perjudicat el bàndol partidari dels Vilaragut, que l'any anterior havia controlat tots els ressorts de poder municipal, i que a partir d'aleshores veuria reduït notablement el seu control sobre el municipi. Seria precisament els membres d'aquesta facció, és a dir representants del govern anterior, els que haurien autoritzat dita ambaixada per fer les pertinents protestes al monarca, animats pel govern municipal de la capital entre els quals hi havia almenys dos membres prouregellistes.¹⁵⁰ Doncs els jurats de la ciutat de València, el dia 6 de juny, dia de les eleccions, justificaven davant del consell general de la ciutat que s'havien enviat missatgers a Xàtiva per temor que allí s'iniciaren bregues, que esdevingueren en bàndols.¹⁵¹ Així mateix, s'observa com el posicionament inicial del govern municipal de la capital del regne respecte a l'intervenció dels oficials reials en les eleccions de Xàtiva foren tractades, segons una missiva adreçada als missatger de la ciutat en la cort reial, en termes de desaforament. De fet, en aquella lletra es donava instruccions als missatgers de la ciutat de València per a què donaren suport a l'ambaixada enviada des de Xàtiva a la cort del rei.¹⁵²

Una missatgeria que en menys d'un mes va quedar desproveïda de suport institucional. Doncs, el consell general de Xàtiva reunit el 4 de juliol sota la coacció de Pere Maça deixava de reconèixer l'ambaixada com a representant del govern municipal, i a més a més, després d'una votació entre els membres de dit consell es va decidir que si aquells tenien lletres de creença al seu favor per part del govern

¹⁴⁹ En aquest sentit, caldria reflexionar el per què el sobirà o els dits consellers reials no van plantejar un govern municipal en què ambdues faccions quedaren excloses. Doncs, una possibilitat factible seria que no hi havia un nombre d'individus aptes a dits oficis que foren «comuns», tot i que es cert que la meitat de la conselleria si estava constituïda per aquests, al voltant dels quals no s'especificà al detall com van ser elegits.

¹⁵⁰ AMV, LIM, g3-13, f. 115v (5 de juny de 1416).

¹⁵¹ AMV, MC, A-26, f.147r. (6 de juny de 1416): «Explicaren als present consell los honorables jurats com ells havien entès que en la ciutat de Xàtiva se fahia gran ajust de gentils hòmens per raó de la elecció de jurats que lla-s devia fer tal dia com huy és temessen que alcuna brega no si esdevingués de la qual sortís bando entre-lls de què-s poria seguir gran dan a la cosa pública...».

¹⁵² AMV, LIM, g3-13, f. 123v (22 de juny de 1416).

precedent des d'aquell moment quedaven revocades.¹⁵³ D'aquesta manera, els jurats i el consell de Xàtiva es desvinculaven per complet de les protestes efectuades per part dels missatgers de la ciutat enviats pel govern de l'any anterior davant del monarca per la forma en què s'havien desenvolupat les eleccions municipals de feia un mes. Cal assenyalar que aquesta renúncia es va produir en un consell general la convocatòria del qual no s'ajustava a les ordinacions de la ciutat, en tant que únicament eren presents dos dels quatre jurats. Situació per la qual els magistrats presents, Francesc Bosch i Berenguer March, protestaren al monarca ja que s'havien vist pressionats a convocar-lo davant el manament i les penes imposades per aquell de Joan Rotlà, lloctinent del governador dellà el Xúquer.

A més a més, aquesta circumstància es produïa poc més o menys de deu dies després que els missatgers de la ciutat de València hagueren retirat també el suport a dita ambaixada.¹⁵⁴ Aquest canvi d'actitud del govern de la capital s'ha de contextualitzar en una conjuntura de debats interns en el si de l'elit dirigent de la capital del regne en què estava en joc demostrar la fidelitat d'aquella al nou monarca, qui s'hauria plantejat emetre llistes de ciutadans i cavallers de la ciutat sospitosos per a evitar que aquells participaren en el govern de la ciutat. De fet, en aquest marc i per a intentar dissuadir al monarca, el batle general ordenava que el Magnànim fóra informat com en el consell general de la ciutat de València del 23 de juny els jurats havien pres la decisió de fer retornar en deu dies als seus missatgers en la cort reial, als quals s'havia donat instruccions de no intervindre en assumptes que enutjaren al monarca.¹⁵⁵ Tot i que explícitament no es va referència al cas concret en el qual la intromissió dels missatgers de la ciutat de València hauria molestat al Magnànim es pot relacionar amb el fet del suport que aquells estarien donant a l'ambaixada feta per la ciutat de Xàtiva.¹⁵⁶ Fóra com fóra, el cert és que Lluís de Lloris, Pere Feliu i Dalmau de Fluvià es van veure desproveïts del suport institucional que havien comptat en un principi, possiblement per les pressions efectuades per la monarquia que va provocar que aquests missatgers es quedaren sols defensant la plena l'autonomia de la ciutat de Xàtiva per a elegir als seus representats en els càrrecs públics municipals.

¹⁵³ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 200r (4 de juliol 1416).

¹⁵⁴ ACA, RC, Cartes reials, Caja 2, f.166r (23 juny de 1416).

¹⁵⁵ ACA, RC, cartes reials, Caja 2, f.166r (23 juny de 1416). La lletra enviada pels jurats valencians als seus missatgers en la cort no esmenta en cap moment que no deuen procurar enutjar al monarca *vid.* AMV, LIM, g3-13, f. 124r (23 de juny)

¹⁵⁶ Com ja hem dit anteriorment el 22 de juny el magistrats valencians donarien instruccions als seus missatgers en la cort reial per a què donaren suport als missatgers de Xàtiva.

Per altra part, al mateix temps que la monarquia debilitava les protestes per la seua intervenció en la renovació del govern municipal, en el marc de la justícia Vidal de Blanes, governador del regne, es feia càrrec de mitigar les bandositats que afectaven a la ciutat. En aquest sentit, el 10 de juliol, assessorat pel batle general, pregava al noble Pere Maça de Liçana i al cavaller Francesc Bellvís, membre també del bàndol dels Centelles, que eixiren de la ciutat de Xàtiva i dels seus termes fins que reberen ordre en cas contrari, acusant-los de donar «gran torbació en la dita ciutat, volen portar a vostra voluntat lo regiment de aquella que prenets massa gran càrrech e por se'n seguir tubulació, e turbació molt gran del estat pacífich de la dita ciutat e d'aquest regne...».¹⁵⁷ És a dir, sis dies després que Pere Maça es presentara en el consell general de Xàtiva i pressionara per a què la ciutat es desvinculara de la seua ambaixada a la cort reial, aquell rebia ordre del governador de no entrar en aquella ciutat. La imposició d'aquesta primera mesura va ser qualificada pel governador com un mal menor als seus actes, que requerien la imposició de majors penes, les quals rebria de no obeir els seus manaments. De fet, sobre dit cas, el governador escrivia al monarca advertint-lo que havia proveït així per a guanyar temps i que aquell li poguera donar instruccions si ho considerava oportú abans d'imposar penes majors. Al mateix temps, el governador animava al lloctinent i al justícia de la ciutat de Xàtiva a participar en la seua lluita contra els bàndols que afectaven a dita ciutat, tenint en compte que això determinaria el grau de conflictivitat en el regne durant la resta del regnat del nou monarca. Doncs, el governador els reconeixia com malgrat el poc respecte que li mostraven dits membres dels bàndols ell persistiria contra aquells en tant que la ciutat de Xàtiva estava

[...] en mal estament per rahon de aquestes gents de les partides dels bandos, òlim de aquesta ciutat, car veem fer algunes apareles los quals són molt sospitosos de debats e bregues entre ells, e jatssia nosaltres los haïam dats límits e fetes altres provisions per relevar escàndels e perills, emperò conexem que porten a nosaltres poqua reverència, ens mostren porqua temor, mas pertot açò no romandrà que nosaltres no y retem nostre deute segons nostra possibilitat, emperò com sabets en aquests principis va molt a repòs del regne o per lo contrari per tal consultam vostres grans savieses de les dites coses...¹⁵⁸

A inicis d'agost, dos mesos després d'haver realitzat les eleccions del govern municipal i dies després d'haver expulsat de la ciutat a Pere Maça i a Francesc Bellvís,

¹⁵⁷ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 211r (10 juliol de 1416). L'assignació de Francesc Bellvís al bàndol dels Centelles es basa en el fet que al llistat de membres d'aquest partit elaborat per R. Narbona es troba Joan Bellvís i Guillem Bellvís molt possiblement familiars d'aquell *vid.* R. NARBONA VIZCAINO, «L'interregne a València»...*Op.Cit.*, p. 773.

¹⁵⁸ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 209r (10 de juliol de 1416).

és tornaren a repetir les eleccions dels jurats i dels consellers. En conseqüència, el gran esforç diplomàtic dels oficials reials per constituir un govern equitatiu entre dos cercles de poder confrontats al municipi va adquirir un caràcter temporal, doncs el govern resultant únicament va romandre en el poder durant dos mesos. Es dedueix com aquesta nova renovació del govern xativí es va efectuar sota iniciativa d'una part de l'oligarquia municipal, doncs els recents elets magistrats de Xàtiva alhora que notificaven al monarca que havien fet a l'elecció de la juraderia i del consell pacíficament el dia un d'agost es mostraven agraïts per «la gran gràcia e mercè que hauts feta a aquesta ciutat». És a dir, lluny d'apel·lar el gran contrafur que suposava repetir unes eleccions municipals en una mateixa anualitat, els jurats de la ciutat de Xàtiva es mostraven agraïts amb una decisió que se'ns dubte anava en favor dels seus interessos, tot i que aquells apel·laven a la gràcia rebuda per la col·lectivitat, la ciutadania. Mentre que la part de l'elit dirigent perjudicada, representada pels cavallers Lluís de Pertusa i Corberan d'Alet, va protestar la mesura, circumstància que va obligar als oficials reials encarregats d'executar dita elecció —en aquell cas el lloctinent del governador, i l'assessor d'aquell Domingo Mascó— a respondre per escrit a les al·legacions presentades per aquells, tot i que després els dits oficials notificaven al monarca com les seues objeccions no havien suposat un major problema.¹⁵⁹

Amb tot, la nova elecció de govern va estar regulada per una provisió reial que va ser enviada directament al governador del regne i als jurats que deixaven el càrrec.¹⁶⁰ En aquest sentit, resulta evident que aquella provisió era favorable als membres del bàndol dels Centelles, doncs del govern municipal resultant va sorgir la suplica al monarca per a què el cavaller Jofré de Vilarig, reconegut centellista, fóra elegit justícia per dos anys d'aquella ciutat, suspenent, així, durant aquest període les eleccions corresponents a dit càrrec. I de fet, el 16 de desembre el monarca designava al dit cavaller com a justícia de Xàtiva però, a més a més, el va investir de tot el seu poder en matèria de justícia a l'atorgar-li també el grau de virrei e lloctinent seu en la ciutat i en el terme general d'aquella.¹⁶¹ D'aquesta manera, igual que ja havien fet altres monarques, es creava un càrrec de lloctinent i virrei en un territori concret amb la finalitat d'incrementar notablement el respecte a la seua autoritat i competències per facilitar-li la lluita contra les bandositats. Les amplies atribucions conferides a un cavaller que havia participat en

¹⁵⁹ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 244r (7 d'agost de 1416).

¹⁶⁰ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 243r (3 d'agost de 1416).

¹⁶¹ ACA, RC, 2561, f.157v (16 desembre de 1416).

les lluites de bàndols va resultar un autèntic fracàs, doncs en pocs mesos es va guanyar la fama pública de no ser «hom pus pacífich», situació davant la qual el monarca va reaccionar assignant-li al notari Joan Gallach com assessor¹⁶².

1.4.2. El manteniment del repartiment equitatiu de poder (1417-1427)

Per altra part, cal assenyalar que el nou govern resultant de les eleccions d'agost de 1416 va romandre fins a la resta de l'any polític. Doncs, com era habitual la renovació de l'executiu de govern i del consell en 1417 es va celebrar en la vespra de Pentecosta i en aquella ocasió novament la monarquia va intercedir per a què es produïra una representació equitativa dels dos bàndols en el govern de la ciutat. En concret, aquella anualitat el monarca tenia pensat estar present personalment en les eleccions de Xàtiva, però davant possibles contratemps va manar al seu conseller Martí de Torres que ell mateix –en cas que els regidors de Xàtiva no volgueren prorrogar uns deu o quinze dies les eleccions a l'espera de l'arribada del monarca– designarà directament els candidats a la juraderia per escrit. És a dir, el Magnànim va delegar a Martí de Torres la confecció d'una ceda reial sota l'única instrucció de tindre cura de realitzar un repartiment dels càrrecs equilibrat entre els dos partits.

[...] e informará diligentment de les pus bones e sàvies persones que porà trobar per al dit regiment, axí de una part com d'altra, e farà que en cascú dels oficis haia, si possible és, tants de una part com d'altra, o alments que entre tots los oficis siam mig per mig e nomenadament en cascú ofici, dar-los ha per escrit als dits jurats e consell dient-los com lo dit senyor vol en tot cas que los allí nomenats vingués en los dits oficis, que si no ho fehien ell ha manament per al batle que no acapte ne conferme alcuna elecció que facen, e encara de procehir segons los pora mostrar per sa comissió, contra aquella qui desviar o trobar volran que lo voler del dit senyor no se'n saguesca, *rex Alfonsus*.¹⁶³

Aquest manament no es va fer efectiu, en tant que els magistrats de Xàtiva accediren a esperar al monarca, el qual encara va demanar una segona pròrroga deu dies més.¹⁶⁴ Tot plegat, les eleccions del govern municipal de Xàtiva de 1417 es van efectuar sota la presència del Magnànim, el qual va repartir el poder municipal entre els dos bàndols. Ara bé, la presència del sobirà no va estar exceptuada de conflictivitat

¹⁶² ACA, RC, 2561, f.188r (20 d'abril de 1417).

¹⁶³ ACA, RC, 2664, f.15r (26 de maig de 1417). Amb aquest mateix argument, sota l'expressió de «*concordia e equitat*» esgrimí el Magnànim als jurats i al batle local de Xàtiva en la carta de creença que havia expedit en favor del seu conseller reial amb la finalitat que executaren allò que aquell els diria *vid.* ACA, RC, 2664, f.17r (26 de maig de 1417).

¹⁶⁴ ACA, RC, 2563, f.18r (10 de juny de 1417).

com es pot deduir a partir d'una provisió de remissió de penes del monarca en maig de 1418, la qual il·lustra com mentre el rei estava present a la ciutat de Xàtiva els cavallers Lluís de Pertusa i Jaume de Malferit junt amb Pere Sanç, Joan Guerau, Bernat Ferrer, Joan Argent, Pere Enyec i Jaume, l'escuder de Miquel Sanç, van realitzar «certs crims».¹⁶⁵ És a dir, Lluís Pertusa, qui en agost de 1416 havia protestat respecte a la repetició de les eleccions dels jurats i del consell, junt amb membres del bàndol dels Sanç haurien estat involucrats en crims mentre el Magnànim hi era present a la ciutat. La manca de dissuasió davant la presència del monarca en la ciutat i la possible vinculació de Lluís Pertusa al bàndol dels Sanç –almenys els crims de 1417 permeten relacionar-lo amb aquell partit– podria estar indicant com aquells constituïen el grup de poder afí als Vilaragut. Fóra com fóra, el cert és que l'elecció realitzada pel monarca no va posar fi als problemes interns del govern municipal, com demostra el fet que tan sols un mes després de l'elecció una part dels jurats i del consellers recusaven reunir-se en consell particular i general. Davant aquesta situació, el monarca donava ordre a Joan Rotlà, lloctinent del governador, i a Nicolau Martí, justícia de Xàtiva, que exhortaren als oficials municipals d'assistir al consell general de la ciutat, tot advertint que aquell devia ser convocat d'acord amb la normativa vigent. Per altra part, al mateix temps, el sobirà manava expressament que en cap cas en els consells de dita ciutat es revocaren els missatgers de la ciutat enviats a la seua cort, en tant que segons considerava el monarca eren «persones bones e favorables e amants nostre servir».¹⁶⁶

Desconeixem que va ocórrer durant aquells mesos, tot i que es pot certificar que els problemes de governabilitat de la ciutat continuaren creixent. Doncs, en març de 1418, Joan Mercader en una lletra adreçada al monarca confessava que la divisió igualitària entre dues parts contràries dins del govern municipal de Xàtiva havia impossibilitat que el consell general d'aquella ciutat fóra capaç de prendre decisions. En aquell cas, en concret, no s'havia pogut acordar si acceptar o no una provisió reial al voltant d'un greuge de corts, tot i haver realitzat una votació nominativa entre tots els membres de dit consell per exigència directa del mateix monarca. Així mateix, segons

¹⁶⁵ ACA, RC, 2563, f.164r (31 de maig de 1418). Davant aquells crims, el monarca en un principi va establir que aquells comparegueren davant seu amb la condició de què si no ho feien a partir de cert termini foren sentenciats a mort. No obstant això, un any després el monarca els oferia el perdó a canvi que no entraren en la ciutat ni en els termes d'aquella durant un any. Període de temps, que fou reduït verbalment pel monarca a set mesos, complits els quals el monarca en un document a data del 21 de gener de 1419 els permetia novament poder entrar en la ciutat i en els termes d'aquella. Així mateix, el monarca ordenava als oficials reials que si tenien béns d'aquells se'ls tornaren i si hi havia processos oberts pr dita causa els anul·laren *vid.* ACA, RC, 2564, f.180r (21 de gener de 1419).

¹⁶⁶ACA, RC, 2562, f.101r (15 juliol de 1417); ACA, RC, 2665, f. 178v (10 de juliol de 1417).

el batle general, aquestes dificultats governamentals eren representatives d'una ciutat on tots els habitants d'aquella, inclòs és de baixa condició, es trobaven dividits en dos parts de manera molt igualitària, fet que impedia que una de les faccions s'imposarà a l'altra.

[...] que en aquestes maleytes de affecions sobre lo regiment de aquesta vostra ciutat són axí mig per mig partides, que us meten vostra ciutat e tot lo poble en dues parts quasi eguals axí en la gent de estament com en la baxa, que no sobre puja la una part a la altra de no res o fort poch...

Davant aquesta realitat, Joan Mercader confessava al monarca que «segons opinió de molt e molts a vos és necessari usar de remeys reials», convidant, així, al Magnànim a intervindre de manera més decidida i contundent per pal·liar la insostenible situació que feia gairebé ingovernable la segona ciutat més important del regne.¹⁶⁷ No obstant això, en les següents eleccions de la juraderia, les de 1418, el monarca tornava a persistir en el repartiment de poder i en la conveniència d'un govern municipal conformat per ambdues posicions contraposades i irreconciliables. En aquest sentit, en el mes de maig donava instruccions a Joan Mercader per a què seguirà la seua provisió amb la finalitat expressa que «lo regiment de la dita ciutat sia posat en egualtat».¹⁶⁸ En relació amb la provisió que va regular dita elecció, tot i que no s'especifica en què consistia, el monarca ordenava que fóra secreta, possiblement es tractarà de la nòmina de candidats a partir de la qual es devia realitzar l'elecció dels jurats, és a dir una ceda reial. Dos dies després d'enviar aquestes instruccions, el monarca donava llicència al batle general i al lloctinent del governador, per a procedir contra les persones i els béns d'aquelles que es preparaven amb armes amb motiu de la celebració de les eleccions dels jurats. Al mateix temps, el monarca matisava les ordres de la lletra anterior enviada al batle general assenyalant que únicament en cas que el consell de la ciutat de Xàtiva no es posara d'acord en l'elecció, es procedirà a realitzar aquella seguint l'esmentada provisió reial.¹⁶⁹ I així ocorreria, tenint en compte que el 30 de juliol d'aquell any Alfons el Magnànim agraià a Joan Rotlà, lloctinent del governador, al justícia i als jurats de la ciutat de Xàtiva que hagueren respectat «les ordinacions e nominacions de paraula per nos a vosaltres donades e fetes concernents lo bon regiment e tranquille estament d'aqueixa ciutat e terme de aquella...».¹⁷⁰ L'expressió «nominacions de paraula» al·ludiria a com aquella juraderia va ser elegida

¹⁶⁷ ACA, RC, Caja 6, f. 722r (30 març de 1418).

¹⁶⁸ ACA, RC, 2664, f.101r (19 de març de 1418).

¹⁶⁹ ACA, RC, 2664, f.101v (31 de març de 1418).

¹⁷⁰ ACA, RC, 2641, f.162v (30 de juliol de 1418).

per ceda reial dictada pel monarca. Aquesta implicació tan directa del sobirà es produiria, per tant, en un context candidats marcat per la insostenible conflictivitat social, com mostra el fet que junt amb aquell agraiment el monarca els donarà ple poder per a interposar-se «rigorosament» en les bandositats i llicència per expulsar de la ciutat Xàtiva a aquells i als valedors d'aquells que no volgueren sotmetre's a pau i treva.¹⁷¹

L'any següent, en maig de 1419, el monarca després de reconèixer als magistrats de la ciutat el bon govern per ells desenvolupat que havia contribuït al repòs de la ciutat, els animava a continuar en aquesta línia en la nominació de candidats a les noves eleccions de la juraderia. Així doncs, els donava instruccions de nominar que foren bones persones, afectes a la monarquia i al servei del bé públic al mateix temps que els ordenava que procediren a realitzar l'elecció segons cert fur i seguint l'exemple de com la monarquia havia realitzat les eleccions de l'any anterior. Amb aquest mateix preòs, el Magnànim va escriure a Joan Rotlà, notificant-li les instruccions que havia donat als jurats (especialment a Ramon Sanç i a Pere Feliu), però, a més a més, ordenant-li que vetllarà, per una part, per a què en l'accés als oficis tingueren preferència persones al més imparcials possibles. Per altra part, el dit lloctinent del governador devia procurar que les eleccions no foren causa de nous conflictes, fet pel qual l'autoritzava a expulsar de la ciutat a qualsevol cavaller que considerara sospitós de provocar enfrontaments en la ciutat.¹⁷² És a dir, que front al discurs de representació equitativa dels bàndols en el govern de la ciutat el Magnànim en maig de 1419 donava ordres al dit lloctinent que participaren persones no parcials.

Un manament contradictori amb el discurs polític projectat sobre la pràctica governamental, considerant que per iniciativa pròpia i fins que ell considerara oportú, el Magnànim va atorgar a la ciutat de Xàtiva una provisió el 18 de setembre d'aquell any que introduïa una modificació en el sistema d'eleccions per a regular la representació equitativa dels bàndols en l'executiu de govern.¹⁷³ Doncs, segons reconeixia explícitament el monarca en dita provisió, el fet que una de les dues parcialitats tinguera el control en exclusiva del poder municipal, excloent totalment als

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² ACA, RC, 2666, f.164v (28 de maig de 1419): «preferides personas lo més comuns e menys parcials que sia possible, e en totes maneres siats atent que sobre la dita elecció o per causa de aquella no seguexa alteració o rumor al ora en la dita ciutat [...] fóragitets de la dita ciutat aquells dels cavaller e homes de paratge que us serà vist poguessin o asseïassen empatrar o pertorbar la bona direcció de les dites coses...».

¹⁷³ ACA, RC, 2751, f. 128r-v (18 de setembre de 1419).

membres de l'altre bàndol, provocava nous conflictes entre ells que, en conseqüència, perjudicaven al regiment de la ciutat. Conscient d'aquesta realitat, el sobirà va emetre aquella provisió que recollia dos procediments diferents adaptats a la variable anual de la representació estamental. És a dir, cada un dels procediments responia a si l'alta magistratura urbana anava a estar constituïda exclusivament per quatre ciutadans o per contra hi hauria representació de l'estament de cavallers i homes de paratge,¹⁷⁴ situació que com en la resta de ciutats i viles del regne –exceptuant la ciutat de València– s'alternava anualment sempre que hi haguera un nombre determinat d'homes de paratge habitant el municipi.

En aquest sentit, l'any que corresponia elegir a quatre magistrats ciutadans, els tradicionals dotze candidats que participaven en l'elecció es dividirien en dos bacins d'aigua dins de cada un dels quals serien introduïts sis redolins, que contenien el nom dels individus de cada parcialitat i d'altres no parcials (anomenats a la documentació *comuns*). No queda clar en la redacció de la provisió si a cada bací d'aigua correspondria una parcialitat junt amb persones no parcials, o més bé directament un bací estaria constituït per persones parcials i altre per comunes. Fóra com fóra, de cada un dels dos bacins s'extraurien dos redolins i els noms de les persones d'aquells serien publicats com a jurats aquella anualitat pel batle local i pel justícia. Per altra part, l'any que pertocava elegir a un cavaller, es constituïrien tres bacins, dos per als ciutadans com en dit anteriorment i un que únicament inclouria el nom de sis cavallers o homes de paratge. D'aquest darrer s'extrauria un redolí, el nom de la persona contés en aquell seria nomenada jurat pels cavallers i generosos mentre que pels ciutadans d'un bací s'extraurien dos redolins i de l'altre únicament un.

Ara bé, per a què aquesta provisió tinguera l'efecte desitjat era necessari que els electors realitzaren una selecció de candidats a la magistratura lliure de recels o estratègies que permeteren apropiar-se els oficis a certes famílies. Per aquest motiu, el Magnànim incloïa en la provisió que els jurats i els consellers de la ciutat de Xàtiva eren els màxims responsables de realitzar nominacions no parcials, de forma que en cas que es comprovarà el cas contrari les penes imposades recaigueren sobre ells. Tot plegat, d'aquesta provisió s'entreu els esforços de la monarquia per recercar una mètode d'elecció que preservant l'autonomia ciutadana per a elegir els seus candidats

¹⁷⁴ A la ciutat de Xàtiva el nombre de places de jurats era de quatre, de les quals tres estaven reservades a persones de condició ciutadana, mentre que la quarta plaça en anys alterns era desenvolupada bé per un individu de condició ciutadana o bé d'extracció de cavallers o homes de paratge.

fóra capaç d'aconseguir evitar l'exclusió del govern municipal d'un dels bàndols. Al mateix temps, la divisió entre els candidats ciutadans en dos bacins i no als cavallers i generosos prova com les bandositats a la ciutat de Xàtiva, a les altures de setembre de 1419, tenia un marcat component ciutadà, o almenys l'escissió entre ciutadans era més visible que no en l'estament de cavallers i generosos que solien participar en les eleccions municipals.

Amb tot, la nova provisió tampoc va acabar de resoldre l'hostilitat social existent. Doncs, el 8 de juny 1425, el monarca es feia resol com en les eleccions dels jurats i del consell de Xàtiva s'haurien realitzat sense tindre en compte les provisions de la monarquia. Per tant, amb la finalitat d'intervindre davant aquella inobediència sol·licitava al governador del regne més informació.¹⁷⁵ Aquesta voluntat per intercedir en les eleccions, com argumentaria deu dies després, tenia el deure de realitzar-la en tant que «volem e és necessari generalment entre nostres vassals e sotsmeses pau e concòrdia». Amb aquesta missiva dirigida conjuntament al governador del regne i al batle general el monarca expressa que amb la finalitat d'evitar possibles confrontacions respecte a la renovació del govern de dita ciutat, havia pensat que la millor opció era suspendre les eleccions. És a dir, el Magnànim opinava que per evitar la confrontació que suscitaven les eleccions el millor era anul·lar aquelles i que els regidors i consellers de l'any anterior governaren també aquella anualitat. Aquesta opció ja l'havia barallat el monarca en abril de 1424 per les eleccions municipals de València davant la crisi financera de la ciutat, tot i que finalment no ho va aconseguir com veurem al capítol següent.¹⁷⁶ Possiblement, davant l'intent frustrat en la capital l'any anterior, en el cas de Xàtiva ara el Magnànim no ho ordenava sinó que ho expressava com una proposta a l'espera del judici de valor del receptor de la missiva, a qui pregava que en cas que considerará una opció més adequada l'advertirà, però en cas contrari que executarà la no renovació del govern municipal.¹⁷⁷ És a dir, el monarca estava convençut que aquesta darrera opció era la més adequada.

No es constata en la documentació com es va procedir finalment a la constitució del govern xativí de 1425, però sí que l'any posterior, en concret el 13 de maig de 1426, el

¹⁷⁵ ARV, RC, 232, f.131r (8 de juny de 1425): «la elecció feta de jurats e consell e altres oficis de la ciutat de Xàtiva se serien servades algunes pràctiques contra la forma per nos ordenada a bé e repòs de la dita ciutat...».

¹⁷⁶ AMV, MC, A-28, f. 53r (13 de maig de 1424).

¹⁷⁷ ARV, RC, 35 (18 de juny de 1425), f. 6r: «es vist a nos e a nostre parer molt saludable per tolre e cessar totes novitats e escàndels que los jurats e consellers de la dita ciutat del any passat regissen e adminitrassen en la dita ciutat lo regiment per lo present...».

monarca va proveir que el justícia, els jurats junt amb els consellers i prohoms de la ciutat realitzaren una elecció per a nomenar a electors de jurats, qui al seu temps nominaren els candidats a la juraderia de 1426. Així doncs, el monarca justificava aquesta provisió fent novament menció a la necessitat d'evitar confrontacions.¹⁷⁸ Tot i desconexim com es van realitzar les eleccions d'aquell juny de 1426, si es documenta com a partir d'aquell any el sistema electoral municipal patiria irreversiblement una acusada transformació paral·lela a l'esdevinguda a la ciutat de València, on s'introduiria aleshores la ceda reial com a mecanisme de nominació de candidats a la màxima magistratura urbana.

1.4.3. La introducció de la insaculació en març de 1427 i la ingerència règia posterior

Doncs, com ja és vell conegut per la historiografia, el 31 de març de 1427, el monarca va atorgar a la ciutat el privilegi d'insaculació, publicat per Antoni Barrio Barrio en 1991.¹⁷⁹ Amb aquell privilegi el monarca, que expressament en diverses ocasions fa referència a la necessitat d'imposar pau i concòrdia, recercava a curt termini establir un sistema electoral estable, que no fera necessària la intervenció directa de la monarquia anualment per sufocar les tensions i confrontacions habituals entre l'elit dirigent de la ciutat de Xàtiva. De fet, en 1438, deu anys després del seu establiment, l'infant Joan com a lloctinent general del regne recordava quines foren les motivacions del Magnànim a l'ordenar la insaculació, definida per aquell com una nominació de candidats als oficis públics de la ciutat realitzada per la monarquia:

[...] lo senyor rey en temps passat zelant lo bo e pacífich estament de la dita ciutat e veent que gran part de les sinistres e inconvenients que·s seguien en aquella pervenien de la cobdícia que molts dels ciutadans e habitants de la dita ciutat havien de haver e retenir los dits officis e regiment de aquella a fi d'oprimir et supeditar lurs contraris a mà de los dits officis, ordenà segons sabets e loablement que per esquivar abusos e los dits e altres inconvenients fos feta nominació de totes les persones de la dita ciutat que eren bones, hàbils e suficients a regir e administrar los officis d'aquella e de les persones axí com dit és, nomenades, feu reparticions metent los noms de aquelles en tants sachs com són los officis de la dita ciutat...¹⁸⁰

Aquesta intencionalitat explica, que com una mesura per dissuadir les bandositats, s'inclouïa entre les clàusules d'impediment a l'exercici dels càrrecs públics la participació

¹⁷⁸ ARV, RC, 40, f.30r (13 de maig de 1426): «per lo pacífich estament e quietut de la dita ciutat e benavenir de la cosa pública».

¹⁷⁹ Juan Antonio BARRIO BARRIO: «La introducción de la insaculación en la Corona de Aragón. Xàtiva, 1427. Transcripción documental», *Anales de la Universidad de Alicante*, nº 8 (1990-1991), pp. 99-114.

¹⁸⁰ ARV, RC, 68, f.108r (8 d'abril de 1438).

públicament en bandositats o ser denunciats per crims que no hagen sigut absolts.¹⁸¹ Així doncs, per dotar al nou sistema d'elecció d'un major grau d'estabilitat el monarca va decidir incloure en dit privilegi la designació directa de tot el quadre de govern municipal que d'aleshores ençà i fins a any i mig després governaria la ciutat. És a dir, que en 1427 va executar la suspensió de les eleccions municipals, mesura que en maig de 1425 considerava que era la millor opció per posar fi als conflictes. A més a més, aquesta suspensió permetia ajornar l'execució immediata el nou sistema fins un any i mig després, dispersant, així, les possibles protestes o animadversions cap al nou mètode electoral que començaria a funcionar a partir de les eleccions de la juraderia de 1428.¹⁸² En tant que en un principi no es podia conèixer quin anava a estar el resultat de la seua aplicació, el privilegi establia que la insaculació tindria una vigència de deu anys i a partir d'aleshores quedaria sotmesa al beneplàcit del monarca. És a dir, una dècada era el termini de temps idoni per al monarca per examinar si aquell procediment electoral havia acomplint amb les expectatives o bé calia reformar algun dels seus aspectes, reservant-se en tot cas la competència per a decidir-ho.¹⁸³ Semblant termini foren inclosos en la major part dels privilegis d'insaculació, doncs al capdavall no donar provisions reials a perpetuïtat permetia modificar-les segons convenirà a la Corona. En aquest sentit, el govern a beneplàcit regi seria una de les directrius de la política intervencionista d'Alfons el Magnànim, l'avantatge de la qual era flexibilitzar la possible modificació posterior d'allò atorgat en un moment determinat.¹⁸⁴

¹⁸¹ J. A. BARRIO BARRIO: «La introducción de la insaculación...*Op.Cit.*, p.109: «ni algunas que públicamente sien en bando ab alguna persona en la dita ciutat e terme d'aquella, ni algunas que sien denunciats de // alguns crims o malefics, deis quals no serán purgats, absolts o remesos, no sien reebuts, ni publicáis en los dits officis de justícia maior e enor, de jurats, ni de mustacaf, ni de síndich, ni en algún atre dessus dit ans en lo temps que los redolins serán trets deis sachs per ais dits officials...».

¹⁸² El que desconexem és si és va modificar o no els resultats de les eleccions de juny de 1426, és a dir si els jurats i el consell elegits aquella anualitat desenvoluparen els seus càrrecs fins a març de 1427 o bé fins a les eleccions municipals de 1428. Doncs tot i que el privilegi no ajuda, tenint en compte la lògica procedimental emprada a l'època suggeriria que abans d'introduir nous individus en ells es fera menció explícita de la revocació per tant a no fer referència aquella es podria presumir que el quadre de govern elegit en 1426 hauria continuant regint la ciutat al llarg de dos anys polítics consecutius.

¹⁸³ *Ibid.*, p.103r: «sien servades en la dita ciutat, d'ací a deu anys ladonchs primer vinents e contínuament complits, e allí avant, mentres que a nos plaurá en cascun dels dits officis los status, ordinacions, formes e maneres deiús següents...». De fet, en acabar els deu anys de vigència del privilegi d'insaculació a la vila de Castelló, davant el debat sorgits al Consell d'aquella, l'assessor jurídic de la vila advertia que aquell sistema romania en vigència fins que el monarca decidís el *contrari vid.* Pau VICIANO NAVARRO, *Regir la cosa pública: prohoms... Op. Cit.*, p.246. La mateixa decisió es va prendre a Alzira, tot i que en aquell cas fos la seua vigència a ser argumentada sota la previsió que mantenir-la no contradeïa cap provisió del monarca. *Vid.* Sandra BERNABEU BORJA, «Llinatges i poder local a l'Alzira..*Op. Cit.*, .p. 17.

¹⁸⁴ Aquest argument seria emprat pel propi monarca en 1442 per advertir a la reina Maria –al context de la reforma del règim electoral de Tortosa i altres ciutats– que en cas que se li ocorrerà alguna provisió al voltant del regiment de les ciutats primer li les remetarà sense haver manat que foren executades, però en cas que sí les executarà ho fera sempre a «beneplàcit» del monarca i no a perpetuïtat, ja que així seria

Per altra part, cal assenyalar com el dit privilegi d'insaculació atribuïa la competència d'introduir a nous candidats als càrrecs municipals al lloctinent del governador, al justícia i als jurats de la ciutat conjuntament de manera unànime. Això, no obstant, no va impedir a la monarquia intercedir a favor d'alguns individus per tal que foren introduïts en els sacs dels oficis. Tot i els pocs exemples dels que disposem, es pot mostrar com entre 1432 i 1437 aquesta intercessió va anar evolucionant ràpidament des d'una inicial recomanació que en última instància devia disposar del vist-i-plau de oficials encarregats d'introduir les persones els sacs a una ordre impositiva que preveia imposició de penes en cas d'inobediència.

Per exemple, en maig 1432 el Magnànim en una lletra dirigida al lloctinent del governador, al justícia i als jurats de la ciutat els expressava com sabuda la suficiència d'Antoni Escrivà, doctor en lleis, i de Pere Gallach, batxiller en decrets, si aquella era així que foren introduïts en els oficis «que la condició e suficiència lur conexerets bastarà».¹⁸⁵ És a dir, que introduïren aquells si consideraven que la seua aptitud era la requerida per al desenvolupament d'algun dels oficis municipals. Diferent llenguatge i discurs, s'observa en lletres de l'infant Joan en maig 1437, en les quals els ordenava directament que sots pena de mil florins que el donzell Francesc de Llorís, el ciutadà Joan Aldomar i els cavallers Bartomeu Rotlà i Ausiàs Rotlà –molt possiblement familiars del lloctinent del governador en Xàtiva– foren introduïts en els sacs de les eleccions.¹⁸⁶ Un any després, l'infant ordenava el mateix en favor dels ciutadans Joan Monroig, Berenguer Monroig i Joan Ferriols i dels notaris Francesc Colls i Joan Pérez, en el cas d'aquests dos darrers per als oficis únicament de justícia dels Tres-cents sous. Però aquell any, a més a més, junt amb l'ordre, el lloctinent general introduïa un matís important, doncs que dit manament fos executat «tota consultació cessant sens dificultat o dilació alguna».¹⁸⁷ És a dir, que foren introduïts els seus candidats al més prompte possible i sense requerir una segona instància.

Aquest matís, que atemptava contra el dret de supervisió per part del lloctinent del governador, del justícia i dels jurats de la ciutat de Xàtiva d'aquells individus que devien ser introduïts en els sacs, va motivar que el síndic de la ciutat sol·licitarà a

més fàcil modificar o revocar les provisions atorgades previament *vid.* ACA, RC, 2650, f.168r (8 febrer de 1442).

¹⁸⁵ ARV, RC, 47, f.117r (24 de maig de 1437).

¹⁸⁶ ARV, RC, 67, f.33r (15 de maig de 1437). En agost d'aquell mateix any, ordenada el mateix respecte al donzell Ausiàs Morera *vid.* ARV, RC, 68, f.79r (16 d'agost de 1437), mentre que en novembre el lloctinent general manava que foren introduïts els ciutadans Joan de Milà i Mateu Martí *vid.* ARV, RC, 68, f. 89r (5 de novembre de 1437).

¹⁸⁷ ARV, RC, 67, f.106r (18 de març de 1438).

l'infant Joan una provisió que els facultarà novament a examinar la idoneïtat d'aquells. Així doncs, aquella va ser atorgada pel lloctinent general una dècada més tard, el 15 de maig de 1449. En aquella data l'infant Joan els facultava a consultar-li en cas que alguns dels individus que comptaven amb una provisió reial per a ser insaculats no compliren algú dels requisits. Doncs, com bé reconeixia l'infant el 14 de juny de 1449 en una provisió que corregia l'anteriorment citada «a vegades a importunitat de algunes persones de la dita ciutat, és per nos ab nostres letres e provisions ordenat e manat aquells deure ésser meses en los sachs dels officis del regiment de a ciutat...».¹⁸⁸

D'aquesta manera, el lloctinent general del regne reconeixia que estava donant el favor reial a persones pel simple fet que li suplicaven i que ho anava a continuar fent, ja que possiblement hi era conscient que atorgar provisions prèvia suplica era una manera de reforçar l'autoritat règia front als súbdits. La qual cosa, per altra part, demostra com la recurrència a la Corona per part dels individus que haurien sol·licitat ser insaculats s'hauria produït després que el lloctinent del governador, o bé el justícia o els jurats de torn o tots junts s'hagueren negat a introduir-los en els sacs de les eleccions. Una negació que podria haver-se produït bé per què acomplien alguna de les clàusules d'impediment incloses en el privilegi de 1427 o bé per què el justícia o magistrats de torn personalment no compartien els mateixos interessos que la persona que sol·licitava la insaculació. En tot cas, aquesta realitat explicaria el to impositiu del discurs emprat en els manaments de l'infant Joan en 1437 i 1438. Un to que, tot i que a partir de 1449 anava a continuar emprant, en la pràctica es mostrava suavitzat a l'haver atorgat llicència al lloctinent de governador, al justícia i als magistrats de Xàtiva per a què li notificaren quan un candidat reial no complia alguns dels requisits per a accedir als càrrecs municipals. Al cap i a la fi, amb aquella provisió aquests darrers oficials recuperaven en la pràctica un dret que havien perdut en 1438, tot i que teòricament aquell els pertanyia a través del privilegi d'insaculació de 1427. Tanmateix, que aquest canvi d'actitud de la monarquia es manifestarà entorn a 1437-1438 no és casual. Doncs, en 1437 coincideix amb la fi del termini de deu anys atorgat al privilegi d'insaculació, el qual a partir d'aleshores es mantindria en vigor simplement per voluntat règia. Fet que coincidia, a més a més, amb una circumstància: el cycle de persones insaculades en 1427 ja havia estat gairebé completat i, per tant, calia restablir-lo. Situació que, per

¹⁸⁸ ARV, RC, 73, f.23r (14 de juny de 1449). En concret, la correcció consistia en incloure al lloctinent del governador del regne, doncs en la provisió de maig únicament havia donat llicència al justícia i als jurats de Xàtiva per a què feren les consultacions.

altra part, multiplicaria les súplices per accedir als càrrecs públics i, en conseqüència, el nombre de provisions atorgades per l'infant Joan. Doncs, ja aquest el 8 d'abril de 1438 va proveir que totes les persones sense excepció que havien sigut extretes dels sacs de la insaculació a l'haver desenvolupat la magistratura o ofici foren retornades novament als sacs corresponents amb la finalitat de «conservar la dita provisió, la qual experiència ha demostrat ésser molt útil e profitosa al repòs e bon estament de la ciutat...».¹⁸⁹ Amb la provisió de 1438, la monarquia donava continuïtat a un sistema que si no havia acabat amb les bandositats de la ciutat si que almenys havia contribuït a establir un sistema de provisió de càrrecs municipals que no va requerir l'arbitració directa i anual dels oficials reials.

Ara bé, podia la monarquia controlar el municipi amb la insaculació? Doncs, J. M. Torras i Ribe ja va assenyalar com des del regnat de Ferran el Catòlic, la insaculació al principat de Catalunya per si sola no va permetre a la monarquia controlar els municipis, fet que explicaria que aquesta tendirà a suspendre aquell sistema electoral quan volguera fer-ho.¹⁹⁰ En aquesta mateixa línia, es pot avançar la cronologia de les suspensions fins al regnat de Joan II, qui va procedir a suspendre el privilegi puntualment a Xàtiva i Alacant al context de la guerra civil catalana. Mateixa conjuntura que prèvia sol·licitud de les seues respectives oligarquies locals va concedir un canvi de sistema electoral a les viles d'Alzira i Castelló. És a dir, el fet que en conjunt aquestes mesures es produïren en aquestes dates no és casual sinó que respon a la necessitat dels monarca de controlar els governs municipals de les ciutats i viles més importants del braç reial de les corts per a què aquelles no s'oposaren a finançar les seues campanyes militars.

El cas més significatiu és novament el de la ciutat de Xàtiva en 1464, ja que el monarca presumiblement per iniciativa pròpia va suspendre les eleccions i va decidir cooptar directament aquella anualitat els quatre magistrats que conformaven l'executiu de govern xativí. Aquella mesura que el sobirà qualificava d'extraordinària tenia la finalitat de garantir que tots els oficials municipals foren persones adeptes a la monarquia, circumstància que, per altra part, evidenciaria com aquell considerava sospitoses a persones insaculades, tot i que negava explícitament aquest supòsit. De fet,

¹⁸⁹ ARV, RC, 68, f.108r (8 d'abril de 1438).

¹⁹⁰ J. M. TORRAS RIBE, «Els municipis catalans durant els seges XVI i XVII», *El govern de les ciutats catalanes*, ed. La Magrana, Barcelona, 1985, pp.97-99.

el monarca realitzava la designació dels jurats com una gràcia reial a aquells quatre elegits que anaven a desenvolupar l'altra magistratura urbana:

Amats e feels nostres, segons les concurrències del temps present és necessari en totes les ciutats e viles de nostres regnes sien los officials disposats e afectats al servey nostre e benefici de la cosa publica, e jat sia en aqueixa nostra ciutat axí en universal com en particular tostemps haiam conegut bona affecció e voluntat al servey nostre ne de res que en contrari fos haiam sospita alguna emperò per la bona relació que havem dels amats nostres en Bernat Sanç, en Lluys de Gallach e Vicent Ferrer, en Bernat Palomar e per altres bons respectes servey nostre e benefici de la cosa publica de la dita ciutat grantment concernents, que en la present no freturea ésser especiffiquats, havem a cor e volem aquells per al primer vinent sien elegits en jurats de la dita ciutat, e açò sens derogació o lesió alguna dels privilegis de la dita ciutat...¹⁹¹

Ara bé aquella mesura extraordinària seria reproduïa aquell mateix any. Doncs Jaume Roca, batle general *dellà Xixona*, sota el beneplàcit del sobirà, anul·lava les eleccions i designava directament als oficials de les viles d'Alacant (que gaudia del privilegi d'insaculació des de 1459) i Guardamar.¹⁹² En la mateixa conjuntura política, tot i que a iniciativa d'un sector de l'elit dirigent municipal la insaculació fou suspesa a les viles d'Alzira i de Castelló. És a dir, la monarquia gràcies a les disputes entre un patriciat local dividit va poder supervisar els càrrecs públics de dites viles en determinants anys al context de la contesa catalana i després va poder demanar una compensació econòmica a canvi de la concessió d'un nou privilegi d'insaculació.

En el cas d'Alzira, la suspensió va ser sol·licitada a títol particular per quatre jurats de l'exercici polític 1465-1466 (Francesc Martí, Galceran Gombau, major, Joan Gombau, notari, Onofre Tamarit), i se'ls va estar concedida 13 de maig de 1466 a canvi de la introducció de la ceda reial.¹⁹³ No obstant això, en desembre de 1468 el consell general de la vila enviava missatgers a Saragossa per a suplicar al rei el retorn al sistema insaculatori,¹⁹⁴ al·legant les grans despeses que suposava per a la vila i encara més per «resecar les grans passions que eren entre los dits vehins de la vila d'Algezira i els habitants de aquella». És a dir, presumiblement la ceda reial va estar concedida a canvi d'una remuneració econòmica possiblement anual, per tant, es pot plantejar la hipòtesi que pel dret de supervisió de la monarquia la vila devia realitzar un pagament a

¹⁹¹ ARV, RC, 288, f.122r (22 d'abril de 1464).

¹⁹² J. A. BARRIO BARRIO, «La organización municipal de Alicante... *Op. Cit.*, p.152.

¹⁹³ Segons la provisió de Joan II, la ceda reial devia ser confeccionada pels dotze candidats a la juraderia de l'any anterior que nominarien a dotze candidats per al càrrec de jurat o per a altres càrrecs, els noms dels quals serien escrits en una llista que seria supervisada pel rei o el batle local. *vid.* AMA, *Llibres dels Actes dels Jurats e Consell*, 03/56, f. 96r. Cf. (PARRA, 1986, 375-176).

¹⁹⁴ AMA, *Ibid.*, 00/4, f. 201v.

aquella. Amb tot, davant aquelles súplices, el monarca restablia a vint anys la insaculació a la vila a canvi que aquesta li concedirà un donatiu de tres-cents timbres.¹⁹⁵

Per tant, en el cas d'Alzira la monarquia possiblement va poder supervisar els càrrecs públics durant dos anys aprofitant les disputes entre un patriciat urbà dividit, una part del qual era partidari de la ceda reial mentre que l'altra defensava la insaculació.

Per la seua part, tal com ha assenyalat P. Viciano, a la vila de Castelló la introducció de la insaculació va comptar amb la intercessió d'alguns ciutadans de València, creditors censalistas de la vila, els quals pressionaren a la corona per què establirà aquell sistema electoral. És a dir, el factor d'estabilitat econòmica que podia veure's compromès davant les lluites de poder entre l'elit governant castellonenca seria una de les causes que provocaren l'atorgament del privilegi de sac i sort.¹⁹⁶ Aquest element de pressió extern, en una conjuntura de crisi financera al municipi, explicaria l'animadversió que causava en general entre l'elit governant aquell sistema d'elecció, el qual reduïa notablement la capacitat de mediatització dels càrrecs públics per part des les famílies que havien controlat fins al moment el poder municipal. És per això, que en 1456, coincidint en el termini de vigència de deu anys s'iniciaren els intents per derogar-la per part d'un sector de l'oligarquia municipal que ho aconseguiria en 1467 a canvi de la designació reial de consellers vitalicis. Aquell nou sistema electoral va romandre sota l'oposició d'una part dels veïns de la vila fins a 1475, moment en què es tornarà a establir la insaculació.¹⁹⁷

Doncs, més enllà de la possible parcialitat de la documentació, l'exemple de Xàtiva il·lustra com existeix una correlació durant el regnat d'Alfons el Magnànim entre el primer municipi al regne de València que mostra signes d'ingovernabilitat a causa de les bandositats amb el primer que una dècada després rebrà d'aquella el privilegi

¹⁹⁵ Quantitat que suposa l'endeutament de la vila i, en aquest cas, la lògica recurrència al carregament de censals va anar acompanyada d'una mesura extraordinària que afectava a les institucions de govern per a garantir les represàlies cap als «qui han fet, procurat o ginyat, o tractat lo dit toliment de capítols del dit regiment de sach». Doncs, d'aleshores ençà i fins que foren liquidats els carregaments una part del salari pertanyent a les magistratures i oficis serien transferits al pagament de les pensions i al quitament dels censals *vid.* AMA, *Llibres dels Actes dels Jurats e Consell*, 03/58, ff. 127v, 129v i 135v. Cf. PARRA BALLESTER, *Pergaminos..Op. Cit.*, pp. 380-382. Per altra part, una vegada restablert el sistema insaculatori, es va precisar de la presència del batle general i de l'advocat de la ciutat de València per a la constitució de les noves capces. El nombre de persones i el llistat de noms dels quals foren inclosos en cadascuna de les noves capces es conserven amb incorporacions dels anys posteriors -indicant l'ascens de grau per part de certes persones- així com notes al marge indicant el desaveïnament o la defunció d'una persona Cf. AMA, *Còdex especials*, 00/4, ff. 203r-207r.

¹⁹⁶ Pere Verdes ha assenyalat com la conflictivitat social derivada dels problemes financers i les acusacions de corrupció determinaren la intercessió règia a Barcelona, Girona, Tarragona o Cervera *vid.* P. VERDES PIZJUAN, «Las elites urbanas de Cataluña...*Op. Cit.*, p. 161.

¹⁹⁷ P. VICIANO NAVARRO, *Regir la cosa pública: prohoms...Op. Cit.*, pp.238-250.

d'insaculació. Així mateix, el cas particular de Xàtiva permet observar dues realitats significatives, per una part, l'extraordinària autonomia i capacitat de presa de decisions polítiques assumides pels consellers reials Joan Mercader, batle general, i per Vidal de Blanes, governador del regne, en absència de monarca. Fet que posa en relleu la seua funció governamental en el regne com a interlocutors directes entre el monarca i els membres més destacats del patriciat urbà. I, per altra part, Xàtiva mostra com els esforços per a celebrar eleccions municipals van obligar a una elit dirigent enfrontada a assumir la necessitat de negociar amb la monarquia les condicions sota les quals s'efectuaria la renovació del govern de la ciutat.

Seria, per tant, a inicis del regnat del Magnànim quan la capacitat de negociació de l'autoritat règia amb les institucions de govern municipal s'aniria imposant al conjunt de la corona davant un patriciat urbà dividit. Circumstància que va permetre un enfortiment de la monarquia, la qual adquiriria com a pròpia la capacitat de repartir el poder polític al municipi sota la forma d'arbitratge en les bandositats. Al cap i a la fi, l'equilibri de poder entre les faccions en el si del govern municipal seria l'únic ideal polític inicial que argumentaria la monarquia per a justificar la seua intervenció en les eleccions municipals de Xàtiva, una intercessió cada vegada més demandada per una part de l'oligarquia municipal.

Per altra banda, aquesta ingerència règia en les eleccions va provocar protestes per part d'un sector de l'elit dirigent, normalment el més perjudicat davant la intercessió règia, que va canalitzar la defensa dels seus interessos particulars –especialment el manteniment del poder gaudit durant dècades dins de la societat política local– sota el discurs de la defensa de furs i privilegis de la ciutat i del regne. Doncs, en general l'elit municipal no denuncia conjuntament la ingerència règia en el municipi, sinó que es troben posicionaments contraposats en funció de si la política intervencionista afavoreix o no les seues ambicions personals o de grup. Per tant, darrere de les inicials protestes contra la ingerència règia continuava existint una lluita pel poder entre l'elit dirigent, circumstància que obliga a dissociar la defensa de privilegis del regne amb la defensa de l'autonomia ciutadana. De la mateixa manera, no cal confondre que el govern municipal d'un municipi s'opose o expresse el seu malestar davant la intervenció de la monarquia en les eleccions amb el fet que dit municipi s'opose unilateralment aquella, doncs en primer lloc caldria demostrar si el govern estava o no

sota la influència d'un sector determinat del patriciat urbà amb uns interessos particulars.¹⁹⁸

Per altra part, en el moment que la monarquia va ser conscient que la lluita del patriciat urbà per aconseguir el poder persistiria més enllà de la seua intercessió, començarà a instrumentalitzar en benefici propi la seua capacitat per a intervindre en les eleccions municipals. Per tant, serà en un segon moment quan l'arbitratge monàrquic esdevindria en una pràctica política que la monarquia utilitzaria especialment per a configurar governs municipals predisposats a satisfer les seues demandes financeres o militars. De la mateixa manera, la seua facultat per a facilitar l'accés dels individus a les magistratures municipals faria que la intercessió monàrquica en el municipi s'integrara dins del sistema de gràcies règies, que tradicionalment la monarquia solia concedir als individus –o familiars d'aquells– en retribució de serveis (administratiu, financer, militar) prestats a la Corona.

Amb tot, a la llum dels esdeveniments esmentats fins al moment es pot assenyalar com la forma de procedir inicialment de la monarquia a Xàtiva és el paradigma que mostra com després de l'accés al tron dels Trastàmara la progressiva pèrdua d'autonomia política per part del municipi estarà condicionada pel ritme i la gravetat dels conflictes interns de l'oligarquia municipal, és a dir no per una imposició de directrius polítiques pròpies prefixades per part de dita monarquia. En aquest sentit, la singularitat de la ingerència règia en ciutat de Xàtiva abans de la introducció de la insaculació és que permet establir les primeres petjades de les noves relacions de poder entre el rei i les elits dirigents municipals del regne de València.

1.5. Conclusions del capítol

Amb tot, es pot considerar que des del regnat de Pere el Cerimoniós la monarquia començarà puntualment a participar activament en la formació del govern municipal de

¹⁹⁸ De fet, en l'última dècada ja s'ha demostrat com alguns episodis puntuals que historiogràficament s'havien interpretat sistemàticament com símbols de la defensa de l'autonomia del municipi per part de l'elit governant front a l'intervencionisme regi no han estat més que mites. Vicent Baydal ha mostrat com Francesc de Vinatea, jurat de la ciutat de València que alça la seua veu contra Alfons el Benigne al context d'alienació de les viles més importants del regne, va actuar en defensa dels interessos de grup de poder. Mentre que Pere Verdes ha assenyalat com l'episodi del conseller barceloní Joan Fivaller contra la reclamació d'imposicions realitzada per Ferran I en 1416 no era una cas singular, ja que semblants protestes s'havien realitzat des de feia dècades. En ambdós casos hi ha mostra una sèrie de similitud en la historiografia tradicional havia exagerat la defensa a ultrança d'aquests individus de les llibertats i l'autonomia ciutadana.

València. Ara bé, no va ser fins a inicis del Quatre-cents, quan les elits urbanes començaren a concebre la monarquia com a un element mediador de les seues diferències internes, moment en què es produirà un avanç de l'autoritat règia que progressivament aniria afirmant el seu poder front unes elits patrícies dividides.¹⁹⁹ D'aquesta manera, a mitjan del segle XIV s'iniciara una evolució que a llarg termini que va reformular de les relacions entre la monarquia i les elits dirigents locals dominades pel creixement de la participació règia en la composició de dits governs. Una participació que serà cada vegada més freqüent després de l'Interregne, coincidint amb l'accés al tron de la dinastia Trastàmara, que deurà fer-se càrrec de la conflictivitat sociopolítica municipal derivada de l'existència de bàndols enfrontats en el si de l'elit dirigent urbana. És a dir, el principal factor de canvi polític va ser la inestabilitat social produïda per la conflictivitat de la societat política valenciana, davant el qual la monarquia reaccionaria inicialment com a àrbitre pacificador de la situació. L'èxit de la introducció a Xàtiva faria que la corona introduïra la insaculació a Menorca en 1429, a Alzira en 1432 (tot i que el privilegi es de 1446), a Saragossa en 1442, a Vila-joiosa en 1443, a Oriola 1445, a Castelló i a Vila-real en 1446 i a Mallorca en 1447. Mentre que ja durant el regnat de Joan II es va establir a Alacant i a Girona en 1459, mentre la seua gran difusió durant el regnat de Ferran el Catòlic faria que aquest fóra considerat historiogràficament «l'home de la insaculació».²⁰⁰ Ara bé, com ja ha assenyalat a la historiografia, tot i que la insaculació va ser l'expressió hegemònica de l'intervencionisme regi en els municipis a la Corona d'Aragó aquella va presentar una significativa exempció territorial: la ciutat de València. Un cas particular, en tant que la monarquia va mediatitzar amb major intensitat la conformació del seu govern municipal sense recórrer a la insaculació fins a 1633.

En conclusió, l'intervencionisme regi Trastàmara en les eleccions no va ser resultat d'un programa polític planificat per la monarquia, ni en particular d'Alfons el Magnànim, sinó que va esdevindre com a continuació d'un procés de transformació de les relacions entre la monarquia i l'elit dirigent que, almenys, es començaria a

¹⁹⁹ Al voltant del desenvolupament de l'autoritat monàrquica a Europa durant el segle baixmedieval *vid.* John WATTS, *La formación de los sistemas políticos, Europa (1300-1500)*, València, PUV, 2016, traducció de Vicent Baydal Sala.

²⁰⁰ Al voltant de la difusió general de la insaculació *vid.* J. M., TORRAS I RIBÉ «El procedimiento insaculatorio en los municipios de los reinos de la Corona de Aragón entre la renovación institucional y el sometimiento a la monarquía (1427-1714)», *Jerónimo Zurita: su época y su escuela*. Zaragoza, 1986, pp. 341-352; en particular per al regne de València *vid.* David BERNABÉ GIL, *Privilegios de insaculación otorgados a municipios del Reino de Valencia en época foral*, Alicante, Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil-Albert, 2012.

documentar puntualment en temps de Martí l'Humà, tot i que ja comptava amb els seus precedents en temps de Pere Cerimoniós. Unes relacions a partir de les quals s'observa l'evolució de les estratègies de la monarquia per a fer-se càrrec de les bandositats des de l'aplicació de mesures puntuals i concretes adequades a cada cas a la definició d'una directriu política monàrquica contra les bandositats a partir de 1427. Aquest canvi de mesures, que evidencia un moment de modificació de relacions monarquia-patriciat urbà, està íntimament lligat amb el procés de desenvolupament de l'autoritat règia front a les elits locals. L'expressió més visible d'aquest canvi de relacions de poder serà, com ja han assenyalat diversos autors, el sorgiment d'un nou model polític que, a excepció de la capital del regne de València que presentarà unes singularitats pròpies, es materialitzarà amb el progressiu establiment de la insaculació pertot arreu del territori catalano-aragonès.

CAPÍTOL II. EL CONSELL SECRET (1418-1479): ENTRE LA REALITAT POLÍTICA I LA INTANGIBILITAT HISTORIOGRÀFICA

En iniciar l'estudi dels mecanismes singulars del model d'ingerència règia Trastàmara, cal partir del fet com el 14 de maig de 1418, gairebé al mateix temps en què Alfons el Magnànim donava instruccions al batle general per aplicar una ceda reial en la renovació dels regidors de Xàtiva,²⁰¹ el propi Joan Mercader presentava al consell general de la ciutat de València –convocat justament per a efectuar la renovació anual dels consellers i dels jurats– la provisió del 4 de maig. Com ja ha assenyalat la historiografia, amb aquella pragmàtica reial es van modificar les condicions generals d'accés als oficis municipals de la ciutat de València: va revocar el sistema electoral introduït el 17 de març de 1412, i va tornar a establir els privilegis de Jaume I de 1245 i 1266 i el d'Alfons el Benigne de 1329.²⁰² Ara bé, a aquell retorn a la legislació tradicional estigué acompanyada d'una significativa novetat perquè d'aleshores ençà els candidats a consellers de parròquia, de cavallers i de juristes serien nominats directament de manera conjunta pels sis jurats, el racional, els quatre advocats, el síndic i l'escrivà municipal.

A efectes pràctics, aquest canvi de sistema electoral suposava invertir l'ordre d'elecció vigent entre l'elecció dels consellers i la juraderia. Doncs, en la provisió de 1412, els consellers eren elegits en primer lloc a partir de la nominació prèvia de candidats realitzada per tretze electors –seleccionats a l'atzar entre els mateixos consellers–, i, en un segon moment, els nous consellers de parròquia junt amb els jurats vells nominarien als candidats parroquials, que participarien en les eleccions de la juraderia. És a dir, els consellers de parròquia d'aquella anualitat seleccionaven als representants del seu districte que serien candidats a exercir la màxima magistratura. En canvi, amb l'entrada en vigor de la nova normativa de 1418 els jurats vells devien exhortar als seus consellers per fer la nominació de candidats a la màxima magistratura urbana. I, posteriorment, feta l'elecció, els nous magistrats junt amb el racional, els quatre advocats, els síndic i l'escrivà designarien directament als consellers de parròquia, de cavallers i de juristes.²⁰³ Aquest procediment per a la renovació anual de

²⁰¹ Vid. Punt 1.4.

²⁰² I. VILLALONGA VILLALBA, *Los jurados y el Consejo...*p.18; Pel que fa als consellers d'oficis el nou privilegi posava en vigència el privilegi de Pere el Cerimoniós del 13 juliol de 1363; R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio...**Op. Cit.*, p.48.

²⁰³ *Ibid.*, p.49-50.

gran part del consell era la gran innovació que presentava la provisió del 4 de maig, ja que aquesta important competència atribuïda als esmentats tretze càrrecs –que substituïen als tretze electors elegits per atzar en el sistema d'elecció precedent– constitueix la primera referència documental i l'acta fundacional del que s'ha convingut historiogràficament anomenar el “consell secret”.

Definir aquest consell ha estat una tasca difícil. De fet, Ignacio Villanlonga ni tan sols emprà l'expressió i únicament al·ludí al conjunt dels tretze càrrecs encarregats de fer l'elecció dels consellers com allò que «*pronto habían de formar un cuerpo la Ciudad que ejerciera las funciones antes privativas de los Jurados*», destacant com a partir d'aleshores el poder del racional o el del síndic era l'equivalent al dels magistrats.²⁰⁴ Aquesta referència a la pèrdua del poder polític dels edils en favor dels membres del nou comitè executiu va ser reproduïda per Álvaro Santamaría, qui va caracteritzar el consell secret com una «*comisión delegada permanente del Consell General*».²⁰⁵ Abans que dit autor, en 1976, Ernest Belenguer ja havia definit el consell secret com un comitè executiu que actuava com l'«autèntic òrgan directiu de la ciutat», tot i que matisava com almenys «nominalment» els jurats mantenien la seua posició com a màxima magistratura urbana.²⁰⁶ Actualment, aquesta definició d'Ernest Belenguer és la que gaudeix de major acceptació junt amb la interpretació que el consell secret va ser la transformació més acusada del règim polític local establert per Jaume I en 1245, en tant que va suposar una definició major del grup patrici i, en conseqüència, va ser capaç de guardar un equilibri entre els partidaris de faccions en conflicte, permetent superar les tradicionals lluites de bàndols.²⁰⁷

Més enllà d'aquesta definició i interpretació poc s'ha profunditzat en el consell secret, en gran mesura, perquè aquest va ser un organisme de *facto*. És a dir, no es va institucionalitzar i, per tant, no existeixen al·lusions explícites a ell en els registres documentals, ni, per descomptat, hi va generar una burocràcia pròpia. En conseqüència, no hi ha testimonis escrits –almenys durant el regnat d'Alfons el Magnànim i Joan II– d'aquesta assemblea singular sota l'apel·latiu de consell secret o comitè executiu, en conseqüència, en sentit estricte, dites expressions són una construcció

²⁰⁴ I. VILLALONGA VILLALBA, *Los jurados y el Consejo...Op.Cit.*, p.18.

²⁰⁵ A. SANTAMARÍA, *El Consell General de Valencia en...Op.Cit.*, pp.129-133.

²⁰⁶ E. BELENGUER CEBRIÀ, *València en la crisi del segle XV...Op.Cit.*, p.25. La mateixa definició repeteix en la reedició de 2012 *vid.* del mateix autor, Fernando el Católico y la ciudad de...*Op.Cit.*, p.35.

²⁰⁷ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia...*Op. Cit.*, p.600.

historiogràfica,²⁰⁸ que no ha passat inadvertida pels autors, com mostra el fet que el mateix Ernest Belenguer en 1976 posara entre cometes l'expressió consell secret.²⁰⁹ Tanmateix, la tradició i la gran acceptació historiogràfica de la fórmula l'han normalitzada conceptualment, tot i la seua intangibilitat documental. Ara bé, quina és la connexió entre el concepte de consell secret i la comissió executiva creada per Alfons el Magnànim que ha permès a la historiografia assimilar-los?

Doncs, la resposta s'ha de recercar en el nom de la sala on es reunia el comitè executiu, com pot ser il·lustrat a partir de la pròpia acta municipal del 17 de maig, en la qual per primera vegada apareixen conjuntament com un quadre de govern diferenciat els jurats, els advocats, el racional, el síndic i l'escrivà per a realitzar la seua primera elecció de consellers. En aquella acta, l'escrivà dels jurats i del consell com era habitual descrivia després de la data crònica, la situació dins de la casa de la ciutat on tenia lloc la decisió o l'elecció política, en aquell cas assenyalava el següent: «en la sala del consell de la ciutat de València, ço és en la cambra del consell secret d'aquella, se ajustaren los honorables jurats e altres següents».²¹⁰ Aquella descripció no aportava cap novetat respecte a les actes municipals d'annualitats anteriors, ni pel que fa a la deliberació a part d'un reduït grup d'integrants del govern, encapçalats pels sis magistrats, ni en relació amb el nom de la sala on tenia lloc aquella assemblea privada. Doncs, per una part, la circumstància que aquest nou comitè executiu de govern raonara privadament no era un punt d'inflexió en el funcionament tradicional de govern de la ciutat de València, més bé la pràctica de reunir-se en assemblea reduïda per a tractar certs assumptes és gairebé intrínseca als governs municipals de la Corona d'Aragó. És a dir, era comú que importants decisions de govern o resolucions significatives es decidiren en reunions formades per poques persones que permetien agilitzar i avançar en les discussions per arribar en un temps més reduït a un consens o no entre els seus membres. En aquest sentit, Álvaro Santamaría ja va defensar com l'origen del consell secret «*fue una emanación consuetudinaria, consolidada por la praxis política*».²¹¹ I de fet, com diversos autors han posat ja de manifest, és l'assiduïtat d'aquesta pràctica governamental, la que va suposar que, el 18 de juliol de 1376, el consell general valencià fera palesa la necessitat de construir un sala permanent per a les reunions

²⁰⁸ Ni tan sols en la pròpia provisió reial del 4 de maig de 1418 ni el 17 de maig en la primera elecció del consell sota la vigència de la nova normativa.

²⁰⁹ E. BELENGUER CEBRIÁN, *València en la crisi del segle XV...Op.Cit.*, p.25.

²¹⁰ AMV, MC, A-27, f. 20r (17 maig de 1418).

²¹¹ A. SANTAMARÍA, *El Consell General de Valencia en...Op.Cit.*, pp.133.

secretos dels jurats, els quals habitualment per a deliberar privadament empraven la sala de l'escrivà municipal, fet que suposava una sèrie d'inconvenients per al desenvolupament de les tasques quotidianes d'aquest darrer.

Axí mateix, attenant que a la sala del dit consell fall una cambra per continue estatge dels jurats a tots dies e per a lur consell secret, com comunament estiguen e hagen estar en la cambra de l'escrivà, e tancats moltes vegades segons que ls afers requerien, no sens l'agui e dany de les gents que hauran ésser espatxades per lo dit escrivà e per sos substituïts e no poran entrar a aquells per tancament de dita cambra, per aquestes raons e altres lo dit consell deliberadament e concordant proveí, e té per bé, que les cases de les dites corts fossen de nou fetes e obrades e cases d'archius per a aquelles e d'aque-n sobre aquelles sien fetes primerament una notable cambra per a consell secret e continue estatge dels jurats, en après una cambra per als administradors de les imposicions e, derrerament, una cambra atenant de la presó comuna per a presó e estatge d'alcun o d'alcuns notables homens si e quant cas e si esdevenga.²¹²

La nova cambra que albergaria les reunions dels edils es va construir en 1377,²¹³ i des d'aleshores aquella s'empraria per al consell secret, entès com l'assemblea privada a la que s'atorgava un poder delegat per part del consell general per a prendre les principals decisions de govern. Per exemple, les que implicaven com s'ha dit la reunió dels jurats com a executiu de govern, però també d'altres més ordinàries com la dels electors que devien nominar els candidats a consellers de parròquia d'acord amb el sistema electoral vigent entre 1412 i 1418.²¹⁴ Per tant, l'assimilació del concepte consell secret per a referir-se conjuntament als jurats, al racional, als advocats, a l'escrivà municipal i al síndic deriva de l'espai físic on es produïen les reunions conjuntes d'aquells a partir de 1418. Doncs, d'aleshores ençà, puntualment el consell general delegara algunes decisions a aquell equip de tècnics de govern, que

²¹² AMV, MC, A-17, f.62. Aquesta referència documental ja ha estat citada per Teixidor en *Antigüedades de Valencia*, ed. de 1895, vol. I, p. 166; A. RUBIO VELA, *Escribania municipal de la ciudad de Valencia siglos XIV y XV*, 1995, p.19; A. SERRA DESFILIS, «El fasto del palacio inacabado», *Historia de la ciudad*, p. 81; i F. IBORRA BERNAD, *Las casa de la ciudad de Valencia y el Palacio de mosén Sorell. De la memoria nostalgica a la reivindicacion arquitectónica de dos episodios perdidos del siglo de oro valenciano*, Tesis doctoral, Valencia, 2012, p.54.

²¹³ A. SERRA DESFILIS, «El fasto del palacio inacabado»...*Op. Cit.*, p. 83; i F. IBORRA BERNAD, *Las casa de la ciudad de Valencia...Op. Cit.*, p. 207.

²¹⁴ AMV, MC, A-26, f.148:«E feta la elecció dels dits XIII electors en continent aquells se levaren del dit consell e sens parlar ab persones vivent se'n entraren sols en la cambra vulgarment apelada del consell secret, qui és al cap de la sala maior del consell de la dita ciutat [...]. Els tretze electors elegits per a nomenat als candidats a consellers parròquies, vuit persones per cadascuna, juraven fer elecció «a nostre sa e bo enteniment persones honrades e a bonades si en la parròquia ni haurà, e si no ni ha en la dita parròquia de les altres pus avançades, les persones sien tement Déu, sàvies e de bona consciència e zeladores del bé públich de la dita ciutat, e que sien natives de la dita ciutat, o almenys haien tenguda lur continua habitació per X anys per causa de habitació, ab que sien dels regnes e terres, e senyoria del senyor rey en la dita ciutat, postposat tot parentesch, favor, amistat e tot oy, rancor e desamistat e que per prechs, do, servir prometença, ne per qualque altra raó no nomenarem o elegirem persones no abtes, ni bones al públich regiment si deu nos ajud e aquests sants evangelis».

legislativament havien assumit la rellevant competència anual d'elegir als consellers de parròquia, de cavallers i de juristes.

Amb tot, com hem dit la manca de referències en la documentació, tant municipal com reial, dificulta realitzar un estudi de l'evolució pròpia del consell secret així com de les responsabilitats governamentals assumides per aquell. Conscients d'aquesta realitat, el present capítol presenta una aproximació a aquell a partir de dades indirectes i de l'estudi de renovació dels seus integrants –a excepció de la renovació dels jurats que es farà al capítol següent– i del conjunt de trets comuns (perfil sociopolític, formes d'accés al càrrec, relacions interpersonals i estrets vincles amb l'administració reial) que definiren els individus que arribaren a formar part d'aquell. Per altra part, el capítol ha estat ordenat cronològicament a partir de períodes que permeten identificar canvis significatius dins de l'evolució sociopolítica de la ciutat. Així mateix, al llarg del capítol s'han inclòs una sèrie de taules que intercalades entre el text o al final de cada secció inclouen els individus que anualment constituïren el consell secret.

2.1. El comitè executiu entre 1418-1426: els primers signes de la nova realitat política

La provisió reial del 4 de maig de 1418 fou introduïda en una conjuntura sociopolítica marcada pels recels en si del patriciat urbà valencià davant la possible intromissió de la Corona en les eleccions municipals. Com veurem al capítol III, les eleccions de 1416 es van efectuar amb relativa normalitat després dels rumors de la introducció d'una ceda reial i, la posterior possibilitat, d'introducció de cèdules de sospitosos. En 1417, les eleccions s'efectuaren d'acord amb la legislació vigent però sota la incòmoda presència del vicecanceller reial Joan de Funes. En aquest marc de desconfiança, el sector dirigent de perfil centellista havia vist com les seues pressions al Magnànim per a excloure del govern a antics membres del partit dels Vilaragut havia quedat en un no-res. Mentre que aquest darrer grup tampoc es trobava en situació de poder atraure's al monarca per a què intercedira en favor seu front als seus adversaris tradicionals. De fet, –com hem vist al punt 1.3– Xàtiva era l'exemple més proper de com la monarquia, assessorada pels oficials reials valencians, no havia pres decididament partit per cap bàndol sinó que estava intercedint per a què les dues faccions estigueren representades equitativament en el govern municipal. És des d'aquesta situació arbitral, la que permet intuir com la pragmàtica del 4 de maig va ser una reacció de l'elit dirigent de la capital davant la temor a què la intervenció règia

reduïra la seua capacitat de mediatitzar la formació anual del govern municipal, tal com estava succeint a la segona ciutat del regne.

Impulsats per aquesta temor o potser també per altres interessos d'índole individual o de facció es pot interpretar que l'elit governant sol·licitaria al Magnànim un canvi de sistema electoral, que els permetera un major control dels individus que accediren als càrrecs públics. Almenys això es pot deduir del fet que mesos abans de l'entrada en vigor de dita provisió, el consell general revocara l'ordenança municipal que inhabilitava als membres del consell a exercir qualsevol altra magistratura aquella mateixa anualitat.²¹⁵ És a dir, a partir de 1418 els consellers podien ser inclosos com a candidats en les eleccions del mostassaf i dels justícies, circumstància que obria la possibilitat a què un membre del consell exercira al mateix temps altra magistratura urbana. Aquesta mesura, òbviament, accentuava l'oligarquització del càrrecs públics, tenint en compte que eren els propis consellers de cada parròquia els encarregats de nominar al candidat que representaria al seu districte en dites les eleccions. Aquesta nova ordenança municipal, nascuda exclusivament del mateix consens de l'elit governant sense necessitat d'implicació alguna de la Corona, explica a partir d'aleshores la continuïtat d'una tendència tradicional: l'alt grau de reproducció de certes famílies en les principals magistratures.

Des d'aquesta perspectiva, el canvi de sistema electoral que quatre mesos després atorgaria el Magnànim s'insereix dins la mateixa directriu política de fomentar el control dels càrrecs públics per part de l'elit patrícia. Doncs, com ja s'ha assenyalat, la provisió del 4 de maig va restablir la vigència del sistema electoral anterior a 1412, que fonamentalment eliminava la intervenció de l'atzar en l'elecció dels electors que nominarien els candidats al consell, els quals a partir d'aleshores serien designats directament pel nou comitè executiu. Aquest retorn a fórmules cooptatives o de designació directa és el indicatiu més clar de com el principi que motivaria la creació de comitè executiu seria la conservació del poder de mediatització dels càrrecs públics per part de l'oligarquia municipal. Especialment, tenint present que en aquesta conjuntura el patriciat urbà es veia amenaçat per una monarquia que ja havia assajat a Xàtiva fórmules electives municipals tendents al repartiment de poder equitatiu entre

²¹⁵ AMV, MC, A-26, f. 306r. (15 gener de 1418): «al cap tocant lo statut qui prohibeix que conseller algú de la dita ciutat dins l'any de la sua conselleria no pugués haver offici algu, lo qual fou fet sots calendari (...) lo dit consell proeveeix que revoca e ha er revocat lo dit establiment, romanints los altres capítols fets e ordenats per lo dit consell sobre la menera del regiment de la dita citat sots calendari de XVII març l'any de la nativitat de nostre senyor mil CCCC dotze en la plenera força e valor».

sectors de la societat política tradicionalment confrontats. Però, per què Alfons el Magnànim estaria disposat a atorgar majors quotes de poder a l'elit governant? Doncs, la resposta és senzilla: a canvi de garantir-li oficials municipals fidels a la Corona, això és disposats a facilitar-li sense reticències els recursos financers necessaris per subvencionar els projectes de la monarquia. De fet, com veurem al capítol V, la concessió d'aquesta pragmàtica del 4 de maig va ser paral·lela –i, per tant, s'ha d'associar necessàriament– a l'atorgament d'un préstec de 66.000s al monarca per part de la ciutat.²¹⁶ En aquest sentit, aquesta concessió mútua –modificació reial del sistema electoral del consell general de la ciutat i, subsegüent, concessió d'un préstec del municipi al rei– es pot interpretar com un primer símbol de la voluntat negociadora que caracteritzaria en endavant la relació entre la monarquia i el patriciat valencià. Ara bé, això no significa que en 1418 la política municipalista d'Alfons el Magnànim estiguera definida, sinó que les mesures que fins al moment havia aprovat depenien de les iniciatives de l'oligarquia local o bé dels oficials reials, les quals serien concedides o ratificades pel sobirà en la mesura que li convenceren que assegurarien pau o concòrdia entre els partits o faccions polítiques, condició que al seu torn garantiria un major compromís de les elits polítiques envers el seu servei de la monarquia. Al capdavall, el principal interès de la Corona era tenir governs municipals estables disposats a satisfer les seues demandes, sense les complexitats i dificultats afegides a la negociació amb faccions enfrontades de l'elit urbana.

Doncs, almenys, aquest era sens dubte l'argument angular al voltant del qual Alfons el Magnànim va construir el seu discurs polític –accentuat especialment al llarg de la dècada de 1420– que es materialitzaria en la reiteració sistemàtica de la idea que als oficis municipals devien accedir persones idònies i suficients, és a dir, afectes a una monarquia disposada a compensar a tots els que contribuïren d'alguna manera o altra a executar els seus projectes. Com ja han incidit diversos autors, aquesta nova política reial –que ha de ser compresa des de la perspectiva d'una monarquia elegida en procés de legitimació– va permetre superar la divisió antagònica de la societat política valenciana entre partidaris dels Centelles i dels Vilaraguts. Doncs, des d'inicis del regnat del Magnànim, les elits urbanes van comprendre que la nova realitat sociopolítica i la materialització de les ambicions personals i de grup exigien fidelitat a una Corona, que des del principi es va mostrar decidida a intercedir en favor dels seus

²¹⁶ *Vid.* Capítol V.

servidors més afectes. En aquest sentit, cal tornar a insistir en la idea, de com la concessió de la pragmàtica del 4 de maig i el immediat atorgament d'un préstec suposa el primer pas en les noves relacions de l'elit dirigent i el rei, un any abans que el sobirà començara a emetre les primeres provisions reials a particulars amb la finalitat de facilitar l'accés d'aquells a les principals magistratures i altres càrrecs municipals.²¹⁷

Aquesta interpretació entorn a la iniciativa de l'oligarquia patrícia en la provisió del 4 de maig no sols s'intueix pel caràcter contractual implícit en la concessió d'un préstec posterior sinó que es veu reforçada per dues mostres documentals produïdes en el marc de les eleccions de 1418. Així doncs, començant per la constatació d'una notícia anecdòtica, podem intuir com l'executiu de govern estava assabentat de les presumptes i immediates novetats, considerant que un dia abans que la provisió fóra presentada en el consell, els magistrats s'encomanaren als resos de les dones del monestir de Sant Miquel de Llúria per a què amb aquells pregaren a «Déu que vulla trametre lo sant esperit en lo cor» d'aquells que devien realitzar l'elecció de la juraderia.²¹⁸ Pregaria inusual que, precisament, es produeix un dia abans que entrarà en vigor la provisió que derogava la normativa del 17 de març de 1412 i restablia la forma precedent d'elegir magistrats. És a dir, la implantació d'aquest nou sistema d'eleccions suposava l'eliminació de l'atzar per a elegir als electors dels candidats a consellers de parròquia, els quals una vegada escollits realitzarien la nominació de jurats.²¹⁹ Per tant, es pot suposar com la possible desconfiança en el restabliment del sistema electoral anterior a 1412 hauria promogut l'encomendació espiritual dels jurats vells vint-i-quatre hores abans de la seua entrada en vigència.

Per altra part, el segon indicatiu que demostraria la iniciativa de l'oligarquia seria la pròpia reacció del consell general davant la presentació d'aquella provisió, que en principi no sancionava més que una modificació electoral i un canvi de requisits generals per a participar en el govern municipal. En aquest sentit, com ja va arreplegar Ignacio Villalonga, l'acta municipal il·lustra com dites modificacions van generar «molts e diverses raonaments e alteracions en lo dit consell» i, en un principi, el

²¹⁷ *Vid.* capítol IV.

²¹⁸ AMV, LIM, g3-14, f. 8v (13 maig de 1418): «Certificam-vos que demà, mitjançant la gràcia de nostre senyor Déu, havem a fer elecció de novells jurats, en los quals està tot lo bé d'aquesta ciutat, car són procuradors e regidors de tot lo poble d'aquella, e jassia que nosaltres hi entengam aytant com podem emperò som certs que les vostres santes oracions portan molt aprofitar e ajudar a fer tal elecció que serà servei de Déu e del senyor rey e de tota la cosa pública de la dita ciutat per que us pregam affectuosament que a vosaltres placià pregar nostre senyor Déu que vulla trametre lo sant esperit en lo cor d'aquells qui u han a fer, per tal que ns leix fer tals jurats que sien plaents a ell».

²¹⁹ R. NARBONA VIZCAINO, *Valencia, municipio medieval...Op.Cit.*, pp. 48-50.

manament reial va ser considerat un contrafur. No obstant això, la provisió va ser acceptada de manera unànime sota la condició que, posteriorment, s'estudiaria la seua legalitat i si calia es suplicaria al monarca la seua revocació.²²⁰ En aquest sentit, tot i la possible existència d'opositors al canvi de sistema electoral, s'observa com va convenir més realitzar l'elecció dels magistrats que no discutir l'aplicació de la nova normativa electoral, la qual partir d'aleshores permetria a les famílies més influents de la ciutat controlar més fàcilment les candidatures parroquials. I de fet, sembla que aquella era la intenció d'aquells que sol·licitaren la provisió i que s'esperaren fins a l'últim moment per a presentar-la al consell, tot i haver-la obtingut deu dies abans de les eleccions. Per tant, tot i que la introducció de la pragmàtica del 4 de maig provocà certes discrepàncies en el consell, aquelles no van obtenir el recolzament dels principals sectors de l'elit dirigent, que es mostrarien el suficientment conformes a acceptar-la com per a no mostrar resistència. Tampoc es documenta cap referència a les lluites de poder entre les faccions tradicionals (Centelles - Vilaragut), actitud que contrasta amb el comportament mostrat pel govern municipal dos anys abans quan es va plantejar la possibilitat d'introduir una ceda reial o després quan s'intenta emetre cèdules de sospitosos.²²¹ Des d'aquesta òptica, l'atorgament del control del poder municipal al conjunt de l'elit patrícia va suposar que aquella acordara admetre una provisió, que prèviament havia estat sol·licitada per un sector d'aquella. A més a més, aquesta idea es veu referendada pel fet que ràpidament aquells a qui beneficiava la provisió van assumir les competències que aquella els transferia. Doncs, immediatament realitzada l'elecció dels magistrats, els jurats, el racional i el síndic pregaren al Magnànim que els encomanara a ells junt amb el batle general, els advocats i l'escrivà municipal examinar si la nova disposició en algun dels seus aspectes contradeia els furs i privilegis del regne. És a dir, el batle general i els membres del recent creat "consell secret" s'oferien a encapçalar la comissió que estudiaria la legalitat de la provisió del 4 de maig.²²² En aquest sentit, es pot afirmar que la primera decisió d'aquesta comissió va ser justament

²²⁰ AMV, MC, A-27, f. 17v-18r (14 maig de 1418).

²²¹ *Vid.* capítol III.

²²² AMV, MC, A-27, f. 19r (14 maig de 1418): «finalment los dits honorables jurats racional e síndic supplicaren al dit senyor ab paraules abtes e idonees fos de sa mercé que si e en cas que en tot e quant la sua provisió reyal huy presentada en lo dit consell per lo dit batle fos vista ésser en tot e en part contra furs e privilegis de la dita ciutat que en aquell o aquelles coses, que siao serà vista ésser contra los dits furs e privilegis e en fer provisió o provisions útils e necessàries al bé públich de la dita ciutat sobre lo regiment de aquella ho volgués comanar al dit batle general ensemps ab los jurats e advocats, racional e síndic e escrivà de la dia ciutat, lo qual dit senyor benignament e graciosa dix que li plahia».

fer-se càrrec sota el vist-i-plau regi que la provisió que els sancionava com al nou comitè executiu tingués continuïtat.

Per altra part, un altre element indicatiu s'ha de relacionar amb l'augment del poder polític del racional, dels quatre advocats, del síndic i de l'escrivà, el qual possiblement s'haja de connectar amb les reivindicacions de certs sectors del grup dirigent, que un any abans ja havien aconseguit pujar considerablement el salari anual del racional i del síndic.²²³ Des d'aquesta perspectiva, es pot interpretar com l'increment de la influència governamental de l'examinador de comptes (el racional); dels assessors jurídics (els advocats); del representant municipal (el síndic); i d'aquell que dotava de fe pública els acords de govern (l'escrivà) va ser un dels eixos que van permetre un consens entre l'elit dirigent per sol·licitar al sobirà la provisió del 4 de maig. Un nou estatus per a uns càrrecs que feia justament dos mesos abans havien estat renovats mitjançant una votació nominal de consellers,²²⁴ on s'havia atorgat el càrrec de racional per al trienni següent a Joan Suau, el de síndic a Pere Roca, el d'escrivà a Jaume Desplà, els d'advocats ordinaris a Gabriel de Palomar i Francesc Blanch i el de sots-síndic a Jaume Jofre. Tres dies després, Guillem Saera i Guillem d'Alpicat eren elegits advocats pensionats de la ciutat.²²⁵ Aquest quadre de govern junt amb els jurats elegits el 14 de maig (Pere Pardo de la Casta, Guillem Pujada, Joan Claramunt, Jaume Esteve de Limotges, Nicolau de Valldaura i Joan Valleriola) serien els que formarien per primera vegada el que a partir d'aleshores coneixem com a membres del consell secret.²²⁶

²²³ AMV, MC, A-26, f. 240v (10 de maig de 1417). En concret, respecte als anys anteriors es va incrementar el doble el salari del racional que a partir d'aleshores cobraria 4000 sous, el síndic que cobrava seixanta lliures ara en cobraria cent anuals (2000 sous) mentre que l'ajudant del racional que en cobrava setanta cinc ara passaria a cobrar 1500 sous anuals. L'establiment d'aquest salari seria ratificat poc més d'un any després *vid.* AMV, MC, A-27, f.46r (13 d'agost de 1418). Mesos després pujaria el salari del sots-síndic de la ciutat i els escrivans de les imposicions (*vid. Ibid.* f.59r *bis* (24 d'octubre de 1418) i també els del clavari comú (*vid. Ibid.* f.115r).

²²⁴ AMV, MC, A-26, f. 311r (14 de març de 1418).

²²⁵ AMV, MC, A-27, f. 104r (16 de març de 1419).

²²⁶ De les relacions entre els membres d'aquest comitè executiu, coneixem com presumiblement existiria cert enfrontament o malestar personal entre l'advocat Gabriel de Palomar i el jurat ciutadà Jaume Esteve del Limotges. Diem presumiblement per què el 13 de juliol de 1418, el monarca recriminava al governador del regne, al justícia criminal i als jurats de la ciutat de València haver actuat parcialment davant el debat sorgit entre Pere Bou, Guerau Bou i Manuel de Palomar –germà del dit advocat– front al fill d'Esteve de Limotges. Doncs, els primers haurien recorregut als esmentats oficials per a què imposaren pau davant la intenció del fill de magistrat a guerrear contra ells, però la resposta dels quals hauria sigut arrestar a tots tres en la casa de la ciutat (ACA, RC, 2564, f.54r). Llevat d'aquesta notícia no es compta amb cap altra que permeta establir una connexió positiva o negativa entre aquest membres del consell secret, que formaran part dels individus que freqüentment desenvolupen càrrecs municipals.

TAULA 2. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1418

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Pere Pardo de la Casta	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Guillem Pujada	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Claramunt	Guillem Saera	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume Esteve de Limotges	Guillem Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Nicolau de Valldaura	Pere Roca	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Valleriola	Jaume Desplà	Escrivà
Racional	Joan Suau		

Ara bé, quines funcions li foren transferides aquest primer comitè executiu? Doncs, en principi únicament la capacitat d'elegir anualment als consellers, tal com sanciona la provisió. De fet, com hem dit anteriorment, tres dies després que aquella fóra presentada al consell, les actes municipals registren com per primera vegada els jurats, el racional, els quatre advocats, l'escrivà i el síndic es feien càrrec de designar directament els consellers de cavallers i generosos, de juristes i de parròquia, al mateix temps que van nomenar a electors per a què elegiren als consellers d'oficis i mesters.²²⁷ Realitzada l'elecció, no seria fins al 11 de juliol, quan les actes municipals tornen a documentar altra reunió del consell secret, en aquella ocasió per a decidir els representants de la ciutat que acompanyarien al governador a la vila de Requena amb motiu del debat pels termes del regne amb la Corona de Castella. En concret, aquesta vegada de manera puntual s'observa com per iniciativa pròpia el comitè executiu pren la decisió –sense delegació prèvia del consell general– d'enviar a representants del govern municipal junt amb el governador en considerar que la causa afectava a l'interès general de la ciutat. En aquest sentit, la constituïda comissió del consell secret nomenà al jurat cavaller Pere Pardo, a l'advocat Francesc Blanch i a Pere Suau, és a dir a dos integrants del comitè executiu i per la coincidència del cognom presumiblement un parent del racional Joan Suau.²²⁸ Vuit dies després, els membres del dit consell es tornaven a reunir per a proveir que el doctor en lleis Berenguer Clavell s'unira a aquells enviats per la ciutat a la vila de Requena.²²⁹

²²⁷ AMV, MC, A-27, f. 22r (17 maig de 1418). L'any següent també es va realitzar d'aquella manera *vid. Ibid.*, f. 120r-v (7 juny de 1419).

²²⁸ AMV, MC, A-27, f. 37v (11 de juliol de 1418). «Sabents tots los damunt dits que lo honorable governador de regne de València devia anar a la vila de Requena per raon d'algunes marques qui-s speraven es deyen ésser faedores entre los d'aquest regne e los del regne de Castella per debat dels termens, e en altra manera per tal creents tots los damunt dits que açò era e concernia gran interes de la ciutat sobre dita, per ço provehiren, concordaren e ordenaren que per l'interès d'aquella e assistir al dit governador anassen ab ell los honorabls mossèn Johan Pardo, cavaller, en P(ere) Suau e mcer Francesch Blanch, hun dels advocats de la dita ciutat, e per lo dret o interès d'aquella».

²²⁹ AMV, MC, A-27, f. 38r (19 de juliol de 1418).

La següent referència als membres del consell secret es produïra quatre mesos després de la seua creació arran les tensions del consell general del 2 de setembre de 1418, en el qual es va proveir que els «jurats junt a altres prohoms» devien elegir a missatgers de la ciutat per a què anaren a la cort reial, després que el monarca així ho haguera sol·licitat.²³⁰ Tot i que en aquell moment el Magnànim no havia especificat el motiu pel qual requeria representats de la ciutat en la seua cort, l'assumpte a tractar era d'especial rellevància per a l'elit patrícia, en tant que el sobirà es trobava ordenant la cort reial.²³¹ Possiblement, coneixedors de la importància de la missatgeria, cinc dies després les actes municipals registren les discrepàncies existents entre els membres del consell amb motiu de dita elecció dels missatgers. En concret, com ja va documentar Rafael Narbona, la discòrdia procedia per la interpretació que uns i altres feien als voltants dels «prohoms» que devien participar en dita elecció junt amb els jurats. En aquest sentit, mentre uns entenien que els prohoms referits eren ineludiblement els advocats, el racional i el síndic, altres argumentaven que no necessàriament devien ser aquests sinó també podien ser o referir-se als consellers ordinaris. Discussió que, per tant, conceptualitza netament com l'elit governant de la ciutat es trobava dividida entre aquells que estaven convençuts que la pressa de decisions havia passat a mans del nou comitè executiu i d'altres que es resistien assumir-ho, defensant que els consellers ordinaris devien mantenir el poder que tradicionalment havien gaudit. Un intens debat que al capdavall il·lustra un moment d'intercanvi d'opinions entre membres de l'oligarquia municipal, que tot i que no coneixem amb exactitud en tot cas giraren entorn a la transferència de poder des del consell particular al consell secret. Amb tot, la forta confrontació dins del consell general va provocar que únicament es poguera arribar a un consens: en l'elecció dels missatgers participarien tant el racional, el síndic i els advocats com alguns consellers ordinaris. Aquest darrers però devien estar representats per un conseller de cada parròquia, cada un dels quals seria elegit per vot secret pels membres presents del seu districte.

Amb aquell procediment, els membres del consell secret –únicament amb l'absència de Francesc Blanch– junt amb els dotze consellers ordinaris decidiren que devia ser elegit un ciutadà i un jurista com a missatgers de la ciutat. Aleshores, el procediment va continuar amb la nominació de quatre ciutadans i quatre juristes, que serien elegits per vots secrets, sent escollits finalment el racional Joan Suau i l'advocat de la ciutat

²³⁰ AMV, MC, A-27, f.70r (5 de desembre de 1418).

²³¹ AMV, MC, A-27, f.70r (5 de desembre de 1418).

Gabriel Palomar.²³² És a dir, tots dos missatgers eren membres del consell secret, el que no coneixem és si representaven als sectors que prèviament s'havien confrontat pel mètode d'elecció dels missatgers a la cort reial. Fóra com fóra, el fet que Joan Suau i Gabriel Palomar es convertiren en els interlocutors entre el govern municipal i la monarquia en una tasca d'extraordinària rellevància política, com era defensar els interessos de l'elit urbana valenciana en l'ordenació de la casa reial que anava a efectuar el Magnànim, evidència el seu lideratge polític.²³³

Una ordenació de la casa reial en la qual el consell secret no va participar directament com a comitè executiu però sí a través d'alguns dels seus membres, com eren els jurats, el racional Joan Suau i Gabriel de Palomar. Doncs, l'ordenació es va realitzar seguint les *Ordinacions* efectuades per Pere el Cerimoniós, segons les quals la ciutat devia enviar una nòmina de cinc o sis persones per a cada ofici, especialment en el cas dels més rellevants, per a què el monarca elegirà entre aquells. Una relació de persones «àbils als oficis de la cort» que el govern municipal va tardar en confeccionar, suposadament perquè quan els missatgers en la cort reial la sol·licitaren alguns magistrats es trobaven fóra de la ciutat.²³⁴ La tardança en la confecció de la nòmina va obligar a Joan Suau i de Gabriel de Palomar a reiterar dies després que se'ls enviara la «nòmina amb correu volant» amb les persones ja ordenades segons les preferències del govern. Aquella instància dels missatgers va ser resposta amb evasives i amb una llista de persones de tota condició sense especificar els oficis pels quals eren recomanades,

²³² AMV, MC, A-27, f. 49r-50v (7 de setembre de 1418). Doc. cit. per R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia...*Op. Cit.*, p.601, nota. 27. Els consellers de parròquia elegits foren: de Santa Maria Garcia del Porto; de Sant Tomàs Pere Vicent; de Sant Andreu Francesc Pellicer; de Sant Martí, Francesc de Rojals; de Santa Caterina Joan Bou; de Sant Nicolau Jaume Ros; Sant Bartomeu Bernat Joan, menor; de Sant Llorenç Bartomeu Tolosa, notari; de Sant Salvador: Pere de Letxa; Sant Esteve, Manuel de Palomar; de Sant Joan, Francesc Miró; i de Sant Creu Francesc Palomar. D'aquesta llista de dotze consellers destaca la presència del germà de Gabriel de Palomar, Manuel Palomar i d'altre membre de la família, el candidat de Sant Creu.

²³³ Segons ha documentat Jorge Saiz, en 1420 la Casa d'Alfons el Magnànim estava constituïda per noranta-sis oficis que comprenien un nòmina de dos-centes setanta-set persones. Dit autor, recull en un quadre la relació de càrrecs i el nombre de persones que corresponia a cadascun *vid.* Jorge SAIZ SERRANO, *Guerra y Nobleza en la Corona de Aragón. La caballeria en los ejércitos del rey (siglos XIV-XV)*, Tesis doctoral, Valencia, PUV, 203, pp. 97-99.

²³⁴ De fet, segons una lletra dels regidors Joan Claramunt, Jaume Limotges i Joan Valleriola als dits corresponsals en la cort, aquells havien confeccionat una primera llista de candidats que després la resta de magistrats supervisarien o completarien AMV, LIM, g-3-14, f.48r (28 de novembre de 1418). No obstant això en una lletra enviada al regidor Pere Pardo i a l'advocat Guillem Saera se'ls notificava que postposaren els seus afers i acudirena València per a realitzar de forma conjunta la llista *vid.* AMV, LIM, g-3-14, f.48rv49r) (28 de novembre de 1418): «vullem proceir en lo dit acte, e trametre·ls la cèdula, car dubten hi sien a temps, però que y faran lur esforç, vens fort mal vostra absència, però ab tot axò venim acordats en res no proceir sens vostra presència, on vos pregam afectuosament que tots afers part posats cavalques e vengats, car be veent que·l material de natura és tal, e la letra dels missatgers dessus dits es axí congoxosa que·s merex proposats aquests afers a tots altre».

doncs el govern de la ciutat argumentava que no ho veien necessari. És a dir, l'elit dirigent va consensuar no detallar amb precisió els candidats als càrrecs reials, possiblement per a evitar controvèrsies internes. Ara bé, del que sí era partidari el consell de la ciutat de manera unànime era que cada regne de la Corona devia estar representat de manera igualitària en la casa reial, opinió que devia ser exposada per Joan Suau i Gabriel de Palomar.²³⁵ Tres dies després, prèvia reiteració d'aquests darrers, els jurats els enviaven una llista de candidats específica per als oficis de la cort, de la que malauradament no coneixem més que el nom de les persones que foren afegides posteriorment, que foren: el cavaller Jaume Centelles, el ciutadà Bernat Vidal i el fill d'aquest Andreu Vidal. De la mateixa manera, el govern els donava a Joan Suau i a Gabriel de Palomar llibertat per incloure «altres vos ne ocorren, que obmeses hi sien, metets-los-hi».²³⁶ El 14 de desembre a aquella llista s'afegia l'escrivà de ració Gabriel Navarro i Joan de Assim, del registre de l'escrivania reial, insistint als missatgers que introduïren a aquells que per oblit no estaven.²³⁷

Per tant, durant els mesos posteriors a la creació del consell secret, es pot considerar que van existir discrepàncies dins del consell general entorn al poder atribuït al comitè executiu, tot i que després es reconeixia la superior capacitat dels seus membres –Joan Suau, racional, i Gabriel de Palomar, advocat– com als més idonis per representar els interessos de l'elit governant davant el monarca.

2.2. L'executiu de govern fins a la introducció de les primeres cedes reials (1419-1427)

Per altra part, una de les conseqüències normatives més importants de la provisió del 4 de maig va ser que va provocar un buit legal entorn a la renovació dels set membres tècnics de consell secret, la qual cosa va determinar que començaren a adquirir un caràcter de llarga durada. En aquest sentit, Rafael Narbona ja va documentar com la revocació el 4 de maig de 1418 de la normativa electoral del 17 de març de 1412 va

²³⁵ AMV, LIM, g-3-14, f.50r-51v (6 de desembre de 1418): «seria agradable a tota la terra que y hagués tres vicecancellers, tres majordoms, tres camalenchs, tres aluzirs, e axí dels altres, en los quals sia compatible haver pluralitat, e en cascun d'aquest ni hagués hu de Aragó, hu de aquest regne, e altre de Cathalunya, e axí aquesta opinió si per ventura la menejats caurà en grat de tots los altres qui aquí sots, e si era al senyor rey acceptable seria molt honorable e profitosa a la terra, e tothom seria content de totes aquestes coses».

²³⁶ AMV, LIM, g3-14, f. 51r (9 desembre de 1418).

²³⁷ AMV, LIM, g3-14, f. 51v-52r (14 desembre de 1418): «e creem que axi de molts altres no haura hom hauda memòria, per que segons ja per altra letra havets, vos pregam que si alguns ltres vos hi ocorreran que sien estats obmeses hi vullats metre».

afectar la renovació dels advocats de la ciutat. Doncs, com ja va assenyalar dit autor, en particular el problema residia fonamentalment en què si és seguia la legislació establerta en 1412 s'incorria en una sanció econòmica de 10.000 florins (200.000 ss.) a més de posar en entredit la fidelitat a la Corona.²³⁸ És a dir, a efectes legals, l'elecció d'aquells càrrecs en cap cas no es devia efectuar com en anys enrere sinó que calia recercar nous procediments o almenys no seguir les pautes incloses en la regulació de 1412. En particular, aquest desajust normatiu, es va plantejar el 16 de març de 1419, data en què Guillem Saera i Guillem d'Alpicat presentaven al consell la seua renúncia a l'haver esgotat el termini de temps pel qual foren elegits.

D'acord amb la legislació vigent, si el govern municipal acceptava la renúncia significava aplicar el sistema electoral establert en 1412, fet que implicava com hem dit una sèrie de penes recollides en la normativa del 4 de maig. Aquesta qüestió jurídica va obligar al consell general a exigir als esmentats advocats a continuar exercint el càrrecs fins que el consell decidira com resoldre aquella circumstància legal. Ara bé, ni Guillem Saera ni Guillem d'Alpicat estaven disposats a fer-ho, argumentant que aquells en el seu jurament de possessió del càrrec s'havien compromès a exercir-lo únicament durant aquells dos anys. És a dir, defensaven com en el moment que prengueren possessió del càrrec, la normativa d'aleshores els exigia dos anys de mandat a la fi del qual devien renunciar a aquell. Segurament, el consell general els argumentaria que el rei hi proveiria per a què dit jurament no tinguera vigència, al que aquells respondrien com «lo senyor rey no podia dispensar sobre lo dit jurament». Tanmateix, el consell els va insistir al·legant que «en tot jurament era tàcitament entès e exceptat autoritat de superior, e com lo senyor rey hagués revocat lo dit estatut e manat que la sua provisió fos servada sots pena de la fealtat e de X mil florins».

La insistència del consell general i la reiterada negativa dels advocats va provocar que el justícia civil, en aquell moment Pere Siscar, manara a Guillem Saera i a Guillem d'Alpicat romandre en l'advocacia de la ciutat sota l'esmentada pena dels 10.000 florins. Aquella ordre va ser protestada, tot i que finalment assumida, pels dos implicats, els quals remarcaven com «ells havien complit lo temps al qual foren elets, que lo consell n'(h)i devia metre altres, car los càrrechs e honors de la ciutat se devien partir».²³⁹ Aquesta afirmació de Guillem Saera i Guillem d'Alpicat, s'ha d'entendre des de la perspectiva que a inicis del Quatre-cents, tal com ja va assenyalar Vicent

²³⁸ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia...*Op. Cit.*, p.613, nota 28.

²³⁹ AMV, MC, A-27, f. 104r (16 de març de 1419).

Graullera, l'ofici de l'advocacia de la ciutat suposava una tasca farragosa i mal remunerada per a la persona que l'exercia. Circumstància que, per altra part, permet observar com un any després de la creació del consell secret aquella mentalitat persistia, la qual cosa indicaria com la influència política del membres del dit consell encara era limitada, o almenys no s'havia desenvolupat manifestament.

Davant d'aquella situació extraordinària, que va suposar que el consell secret estiguera constituït per dues persones que no hi volien formar part, el govern de la ciutat no va ser capaç de recercar una solució. De fet, el cas arribaria a oïdes del monarca, qui a inicis d'abril donava instruccions als jurats que s'esforçaren per a que Guillem Saera continuà en l'ofici. En aquest sentit, fins i tot, els recomanava que «si mester serà ab bones, degudes e sàvies maneres forçets que continue e tinga la dita advocació fins a la nostra tornada».²⁴⁰ Precisament sota la promesa que seria renovat en quan el sobirà estiguera en la ciutat, Alfons li pregava a títol personal a Guillem Saera que continuara en dit ofici perquè desitjava que la ciutat fóra «regida e aconsellada per persones dignes e zelant lo benavenir de aquella, en especial com no sapiam altre axí dispost com vos per a la dita advocació».²⁴¹ Amb aquelles paraules el rei assumia, davant del immobilisme del govern municipal, la responsabilitat de proveir a la regulació dels advocats, tot i que posposava la decisió fins a la seua tornada a València. Davant aquest arbitrament reial, Guillem Saera i Guillem d'Alpicat assumiren sense més protestes el desenvolupament de l'advocacia, continuant, així, sent membres del comitè executiu. Un comitè que, prèvia delegació del consell general del 31 de maig de 1419,²⁴² es va reunir en la sala del consell secret l'1 de juny per elegir al patró de la galera reial, sent escollit per aquells el magistrat Nicolau de Valldaura.²⁴³

Dos dies després d'aquella reunió, es va celebrar la renovació anual dels jurats i del consell, i en aquella –com veurem al punt 3.2– els jurats van certificar al secretari reial

²⁴⁰ ACA, RC, 2668, f. 23v (2 d'abril de 1419).

²⁴¹ ACA, RC, 2668, f. 23v (2 d'abril de 1419).

²⁴² AMV, MC, A-27, f.111r-v.(31 de maig de 1419): «al cap de la patronia de la galea del dit senyor rey, lo present consell vol que sia respost al dit senyor que sia de sa mercè prenga en paciència com de aquest material no es complagut ans de present, vol ordena e li plau e comana e dóna poder liure als dits honorables jurats o maior part de aquells, que ells ab los racional, advocats ordinaris e síndich de la ciutat, prestament facen electio de persona idònea e sufficient d'ells mateixos dits jurats en partí de la dita galea reyal en tal manera que sia satisfeyt al servey del dit senyor e a la honor de la dita ciutat, e si no poran avenir, la donchs hi sia elegt e fer patro per lo dit honorable consell».

²⁴³ AMV, MC, A-27, f.113v-114r (1 de juny de 1419): «e haut entre si raonament com lo honorable consell supra ex celebrat, los havia comanat que lo dits jurats de si mateixos, ells elegissen patró per a la galea reyal, per ço que si no se'n podien avenir, que lo consell hi proveís, e finalment tots los damunt dits concondament elegiren en patró de la dita galea l'onorable en Nicholau de Valldaura, jurat damunt dit».

valencià Francesc d'Arinyó²⁴⁴ com al monarca li complauria els resultats d'aquella elecció, en tant que els nous edils eren persones suficients i de notable fidelitat a la monarquia. Doncs, entre els nous regidors es trobava Berenguer Mercader, fill del batle general, i l'advocat de la ciutat Gabriel de Palomar, qui feia mesos havia estat missatger en la cort reial.

Taula 3. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1419

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Mercader	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Jaume Tolsà	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Bernat Joan	Guillem Saera	Advocat
Jurat ciutadà	Gabriel de Palomar	Guillem Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Pasadores	Pere Roca	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Pujada	Jaume Desplà	Escrivà
Racional	Joan Suau		

Precisament, aquest darrer seria novament elegit en la següent missatgeria enviada per la ciutat a la cort reial un mes després. Una elecció dels ambaixadors de la ciutat que serien enviats davant Alfons el Magnànim que en aquell cas sí que va recaure únicament, sense les discussions de feia nou mesos, en mans dels membres del consell secret. Almenys això es documenta el 4 de juliol de 1419, quan els membres del nou comitè executiu –en presència, possiblement circumstancial, del sots-síndic Bernat Vidal i del clavari comú Pere Bou– es feren càrrec d'escollir els nous corresponsals de la ciutat davant el monarca per delegació del consell general.²⁴⁵ Específicament, en aquell cas, el consell general va encomanar la tasca als «dits honrats jurats o major part de aquells ab los advocats ordinaris, racional e síndich, o major part de aquells la elecció e nominació de les persones a la dita missatgeria en missatgers». És a dir, el consell general va modificar el llenguatge per a adaptar-se a la nova realitat política, a diferència del que havia esdevingut en setembre de 1418 en què ambigüament va delegar als «jurats junt a altres prohoms» la decisió. Per tant, en juliol de 1419 el govern municipal definia fermament junt amb qui els jurats devien realitzar l'elecció, d'aquella manera s'evitaven les possibles interpretacions. Tot plegat, assumida la competència, els membres del nou comitè executiu van afrontar la tasca d'escollir els dos representats de la ciutat que devien convèncer al monarca que revocarà el

²⁴⁴ Que feia menys d'un més havia estat recomanat per la ciutat al rei per a què fóra nomenat per a dit càrrec *vid.* AMV, g3-14, f. 101r-101v (17 maig de maig de 1419).

²⁴⁵ Abans d'assumir aquesta competència, el comitè executiu de 1419 s'havia reunit el 7 de juny per a elegir als consellers de parròquia, de cavallers i de juristes (AMV, MC, A-27, f. 120r). Aquell mateix dia, es tornaren a reunir sense la presència dels advocats per a designar a Pere Bou com a clavari comú (AMV, MC, A-27, f. 123r).

nomenament del català Francesc d'Erill com a governador del regne, al·legant contrafur. En aquell cas, es va deliberar que els missatgers devien ser un ciutadà i un cavaller, sent elegit novament Gabriel Palomar –jurat ciutadà, al mateix temps que advocat de la ciutat– i Pere Pardo de la Casta, que en aquell moment era conseller cavaller, en condició de jurat vell.²⁴⁶

Ara bé, el que no va assumir el consell secret va ser l'elecció del síndic municipal que representaria la ciutat en el parlament que el rei volia fer als representats dels braços abans de partir en l'expedició a Sardenya. Doncs, el 31 d'agost de 1419, el consell general es va reservar la pressa de decisions, determinant que s'enviaren sis síndics de la ciutat: dos jurats, dos juristes i dos ciutadans. En relació amb els jurats, els propis magistrats elegiren a Bernat Joan i, novament, a Gabriel de Palomar. La resta dels quatre síndics després de realitzar una nòmina de candidats es va elegir per majoria de vots que foren entre els juristes Guillem d'Alpicat i Guillem Saera, i entre els ciutadans Joan Suau, el racional, i Berenguer Minguet.²⁴⁷ És a dir, en aquella nova missatgeria cinc dels sis membres que la constituïen formaven part del consell secret d'aquella anualitat, fet que permet mostrar com des del primer moment la intermediació entre la ciutat i la Corona va ser assumida per membres pertanyents al dit consell, destacant entre tots ells Gabriel de Palomar. Mesos després, l'11 de gener de 1420 per delegació de consell general, el consell secret tornava a assumir l'elecció dels nous missatgers de la ciutat a la cort reial. En aquella ocasió, elegiren a Guillem Saera, a Joan Suau, Berenguer Minguet i novament Gabriel de Palomar –qui havia format part de les quatre últimes ambaixades anterior, tot i que cada una d'elles com veiem havien existit diferents sistemes d'elecció. A la llum d'aquesta realitat, es pot assenyalar com l'advocat Gabriel Palomar era l'individu amb major projecció política del govern valencià a inicis del regnat d'Alfons el Magnànim, el que li va reportar una gran influència política com anirem observant al llarg de l'estudi. Possiblement, conscient de la seua situació privilegiada, Gabriel de Palomar en 1420 no va dubtar en acceptar l'advocacia de la ciutat de manera permanent.

Doncs, en maig de 1420 novament es va plantejar la renovació de dos dels quatre advocats de la ciutat, que aquesta vegada va adquirir unes formes i una actitud molt diferent a les mostrades per Guillem Saera i Guillem d'Alpicat feia un any. En concret, aquesta vegada Gabriel de Palomar i Francesc Blanch –qui aquella anualitat era també

²⁴⁶ AMV, MC, A-27, f. 132r-v (4 de juliol de 1419).

²⁴⁷ AMV, MC, A-27, f. 146v-147r (31 d'agost de 1419).

jurat–, presentaren la seua renúncia al consell general davant el dubte jurídic que continuava afectant la renovació de l’advocacia. Aquella renúncia, efectuada dos mesos després d’haver finalitzat el seu termini, va estar acompanyada d’una disculpa per les possibles negligències durant el desenvolupament de l’ofici i una promesa de continuar treballant per a la ciutat igualment encara que no reberen salari. Per tant, veritablement més que renunciar al càrrec els posaven formalment a disposició del consell, possiblement ja assabentats com aquell no l’acceptaria sota l’argument del respecte a la provisió reial del 4 de maig. I de fet, així va ocórrer després d’unes amables paraules que cap a d’ells va dirigir el jurat Bernat Joan.²⁴⁸

Sense canvis en l’advocacia, els que sí foren renovats com era habitual anualment eren els jurats, en l’elecció dels quals es pot intuir com el monarca hauria donat ordres al batle general i al jurat Joan Bernat perquè s’encarregaren de fer una nominació de persones acceptes a la Corona. Una elecció de magistrats, la qual va presentar la particularitat que dos advocats de la ciutat, Francesc Blanch i Guillem d’Alpicat eren al mateix temps jurats ciutadans, repetint-se així el cas l’any precedent de Gabriel de Palomar. Un cognom, el Palomar, que per segon any consecutiu tornava a estar present en la juraderia a través de Francesc Palomar, el parentiu del qual amb l’advocat es desconeix.

Taula 4. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1420

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Manuel de Montagut	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Joan Pardo de la Casta	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Guillem Alpicat	Guillem Saera	Advocat
Jurat ciutadà	Francesc Blanch	Guillem Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Guillem Solanes	Pere Roca	Síndic
Jurat ciutadà	Francesc Palomar	Jaume Desplà	Escrivà
Racional	Joan Suau		

L’any següent amb motiu de l’elecció novament de la juraderia s’entreveu novament la rellevància política del racional Joan Suau i la de l’advocat Gabriel de Palomar, ja que a final d’abril de 1421 els regidors requeriren a aquells que deixaren temporalment les corts de Traiguera, on hi eren enviats com a síndics municipals, i retornaren a València per a estar presents en les eleccions de la juraderia i del consell. En concret, al racional se’l sol·licitava expressament perquè a causa de la rellevància del seu ofici

²⁴⁸ AMV, MC, A-27, f. 204r (15 de maig de 1420): «los dits honorables jurats e consell en boca del dit en Bernat, jurat, respòs que com ells fossen tals persones que havien bé provista la ciutat e sabien los fets de aquella e a present no coneguessen ésser útil ans damnosa lur renunciació, maiorment cas l’estatud era revocat e per provisió real era proveït sots pena de la feeltat e de Xm florins, que no fos servat lo dit estadud, que els no admetien la dita renunciació».

devia estar present en les eleccions dels regidors, mentre que a l'advocat perquè ho estigués en la de la conselleria per «alcuns debats que a vegades hi solen venir, en los quals és mester consell».²⁴⁹ D'aquella elecció va destacar com entre els nous magistrats elegits es trobava Manuel Suau, fill del racional Joan Suau, i com en aquella havia estat candidat també l'advocat Guillem Saera. Amb tot, el fet que durant un trienni almenys un dels advocats de la ciutat es presentara com a candidats en les eleccions de la màxima magistratura urbana podria indicar com aquella continuava sent percebuda pels assessors del govern com la seua màxima aspiració política, tot i que també es podria relacionar amb la intenció de l'elit dirigent de restringir al màxim possible l'accés a aquella.

Per altra part, un mes després de les eleccions, la mort justament de l'advocat Guillem Saera va exigir al consell general elegir-ne un altre. El procediment d'elecció fou per votació entre membres del dit consell que donaren l'advocacia de la ciutat a Joan Ferrando, qui no va especificar en el seu jurament de possessió del càrrec el termini de temps pel qual devia regir-lo.²⁵⁰ Amb aquesta renovació obligada d'un dels assessors de la ciutat, el comitè executiu de govern de 1421 va ser el següent:

TAULA 5. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1421

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Mateu Llansol	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Francesc Soler	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Tomàs Fabra	Guillem Saera → Joan Ferrando	Advocat
Jurat ciutadà	Manuel Suau	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Nicolau Valldaura	Pere Roca	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Valleriola	Jaume Desplà	Escrivà
Racional	Joan Suau		

Del conjunt d'aquests membres, desconeixem si es dividien en diferents grups d'interessos. Una notícia aïllada permet intuir que sí que existiren, doncs en agost d'aquella anualitat, els edils pregaven al monarca que tinguera confiança únicament en

²⁴⁹ AMV, LIM, g3-15, ff. 86v-87r (28 d'abril de 1421): «ja sabets com dissabte qui ve a VIII dies sa fer elecció de juraderia e après de conselleria en què va molt al benefici de aquesta ciutat e de tot lo regne de València, e sabets com vos racional per preheminiència de vostre ofici havets ésser en cambra, e vos misser Gabriel en la conselleria ab vostres compranyons advocats e per altres maneres havem deliberat vos sia escrit vengats per ésser ací a la dita elecció». Aquell mateix dia, s'envia una lletra a la reina escusant la marxa de dos dels quatre síndics municipals *vid.* AMV, g3-15, f. 86r-86v (28 d'abril de 1421): «ja sap vostra senyoria com cascun any en la vespra de cincagèsima se fa elecció de juraderia per al següent any, en la qual va molt al benefici no solament de aquesta ciutat, mas de tot lo regne de València, e molts senyora alta han més ambició a aquest ofici de juraderia que a alcú dels altres per sa preheminiència, e nosaltres sap Dèu que desijam que al dit ofici presidissen tals persones que nostre senyor deu ne sia loat, lo senyor rey e vos senyora servits e la ciutat ab honorificiència e profitosament regida».

²⁵⁰ AMV, MC, A-27, f. 322r-v (24 de juliol de 1421).

Guillem d'Alpicat i no en els altres síndics de la ciutat,²⁵¹ segons reconeixien els magistrats a Bernat Centelles, Gilabert Centelles i Joan d'Ixer.²⁵² Mentrestant, per altra part, cal assenyalar com entre els membres de l'executiu de govern, Gabriel de Palomar gaudia del favor del monarca, almenys això Es pot deduir del fet que el Magnànim notificara a la reina Maria que en cas de decés de Domingo Mascó, Gabriel de Palomar obtindria l'assessoria de la governació com una gràcia pels seus serveis a la Corona des de temps del seu pare. D'aquesta manera, el sobirà advertia a la reina que no proveira en favor de cap altra persona, malgrat que molts li sol·licitaren la seua intercessió.²⁵³

Per la seua part, durant l'anualitat 1422, a més de la renovació dels jurats –on es pot confirmar com aquesta vegada cap membre del consell secret hi va ser candidat a la juraderia– es va produir la substitució del racional en favor de Bernat Joan i la de l'advocat Joan Ferrando per Pere de Fachs, aquesta última condicionada per la mort d'aquell que feia menys d'un any havia accedit al càrrec. Respecta a l'elecció de Bernat Joan es desconeixen els detalls. Mentre que en el cas de Pere de Fachs, advocat fiscal del rei, cal destacar com l'elecció d'aquell és com a mínim sorprenent, tenint en compte que feia menys de dues juraderies que aquest havia estat acusat pel govern de la ciutat d'aconsellar malament al governador i, fins i tot, la ciutat havia proposat al Magnànim la revocació del seu ofici de procurador fiscal.²⁵⁴

²⁵¹ AMV, LIM, g3-15, f. 128r-v (11 d'agost de 1421): «vostra senyoria pot bé fiar, secretariar e comunicar dels afers secrets o altres que de lur natura no·ls comunicarets a tots, certificam humilment vostra reyal excel·lència que·l dit micer Guillem d'Alpicat, qui fou l'any proppassat jurat e és advocat pensionat de aquesta dita ciutat, es tal persona e exi ardent al vostre servir com qualsevol dels altres en qui acostumats e podets fiar per sa promenia e vera amor e sancera voluntat vers vostra senyoria e es unaním e hun corts e voler ab nosaltres a esguard del vostre servir e del be avenir d'aquesta comunitat».

²⁵² AMV, LIM g3-15, f. 128r-v (11 d'agost de 1421): «que dels afers que de natura són secrets del dit senyor o de nosaltres se abandone ab lo dit micer Guillem Alpicat e no ab los altres, qui no·ls havem per clars en nostra amistat e al bé avenir nostre e de nostres amichs, per que mossèn vos pregam que vos donets calor e eforç al dit micer Guillem».

²⁵³ ACA, RC, 2673. f.72r (13 de novembre de 1421).

²⁵⁴ A finals de març de 1420, els jurats de la ciutat notificaven als seus missatgers en la cort com el governador, que es veia prop de la mort volia ser absolt per monarca sinó amenaçava en renunciar al títol de governador *vid.* AMV, LIM, g3-14, f. 172v-173r (26 de març de 1420). No obstant això, pocs dies després, el magistrats donaven instruccions als dits missatgers per a què el monarca amolestarà al governador pel seu comportament contra aquells: [...] com lo governador per sa vellea a vegades hix de les caselles e ço que huy ha fet ha fet per impulsíó dels dits advocats e procurador fiscal, e per ço com es estat bon cavaller e nostre amich sia hauda provisió per la qual lo dit senyor ab paraules forts e pimyents lo redarquescha el inceepe de son mal parlar e de la poch honor de nostra preheminiència, e aquesta provisió o altra lexa a càrrech arbitre e ordinaició vostra si per audiència altre hi veyets millor...AMV, LIM, g3-14, f. 176v-178r (1 d'abril 1420). Com s'observa, l'executiu de govern valencià realment assenyalaria com a culpables de l'actitud del governador a Pere de Fachs i a Pere d'Anglesola, advocat i procurador fiscal respectivament. De fet, sobre aquells el govern de la ciutat recelava i e fet instava als missatgers en la cort del rei a sol·licitar que tots dos foren revocats dels seus oficis *Ibid.*: «som tots de acord que vullas per ço que dessus es estat recitat vullas per informació clara i notoria que havem de moltes e execables fets que ab vel elevat e indeferenment han fet e fan per cascun dia afligints la gent miseravles sens perdonar a linyatge ne a edat havem per delliberat qe una vegada surten dels oficis amb

TAULA 6. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1422

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Pere Siscar	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Joan de Vallterra	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume Celma	Joan Ferrando →Pere Falchs	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Joan	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Daniel Mascarós	Francesc Escolà	Síndic
Jurat ciutadà	Ramon Vilnera	Jaume Desplà	Escrivà
Racional	Joan Suau → Bernat Joan		

Per la seua banda, en 1423 va destacar com va ser substituït Jaume Desplà com escrivà de la sala, càrrec que va ocupar a partir d'aleshores Jaume d'Aguilar. Una anualitat on el consell general va sancionar la ineludible presència de l'escrivà del consell en l'elecció de les conselleries anuals.²⁵⁵

TAULA 7. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1423

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Pere Cabanyelles	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Jaume del Romaní	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Berenguer Martí de Torres	Pere Falchs	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ponç	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Pasadores	Francesc Escolà	Síndic
Jurat ciutadà	Joan d'Òdena	Jaume Desplà → Jaume Aguilar	Escrivà
Racional	Bernat Joan		

L'única reunió que es documenta dels membres d'aquest consell secret es va produir el 29 de desembre 1423 a raó del debat sorgit en el govern respecte a si era procedent o

suplicacions al senyor rey». Aquell mateix dia, s'envià una nova lletra als missatgers en la qual s'insistia en què es fera tot el possible per a privar dels oficis a Pere de Fachs i Pere d'Anglesola vid. AMV, LIM, g3-14, f. 178v-179r (1 d'abril 1420): «novitat feta contra nosaltres ab gran irreverencia e descortesament e fada per los advocat e procurador fiscal, no dehim res del governador car no y mir mal, e us hevem encarregat que en tot cas surten los dits advocat e procurador fiscals dels oficis, e que en aço façats tot possible e ecetaria, sapiats que après fet açò havem hauda molt pus clara e uberta informació de les desonries e paraules carregoses e convicionsens dites per los dits governador, advocat e procurador que monten a massa de què cascun de nosaltres en nom propi hi faria sa honor». Sense conèixer els motius que generaren les tensions, es documenta com en concret el govenador hauria primer insultat i, després, amenaçat de penjar als magistrats i al síndic de la ciutat si així li ho aconsellaven l'advocat i el procurador fiscal. ARV, RC, 31, f.57r (2 d'abril de 1420). Aquest document ha estat ja citat per C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op. Cit.*, p.772, n.728. Aquesta autor interpreta el ver privar-los com a penjar-los. Per altra part, retornant als documents, aquell mateix dia, el monarca donava ple poder a Joan Mercader, batle general, per a què investigará les paraules que havien dit Pere de Fachs i Pere d'Anglesola i que els aplicarà els càstig necessari fins a pena de perdre els seus oficis (ARV, RC, 31, f. 57v). D'acord amb les peticions dels govern valencià, el monarca va recriminar al governador les seues paraules a l'executiu de govern valencià així com li va recordar que ell devia pendre consell del seu assessor de la governació i no de l'advocat i procurador fiscal. Aquell mateix dia, el monarca manava al batle general que investigará si Perede Fachs i Pere d'Anglesola havien dit «algunes paraules desonestes e fóra tot orde de lurs oficis contra los jurats de aqueixa ciutat» i en cas afirmativa que els imposará penes d'acord amb la justícia fins a poder privar-los dels seus oficis si així ho requeria aquella vid. ARV, RC, 31, f.57v (2 d'abril de 1420). No es documenta si finalment aquells foren o no derogats dels seus oficis com a assessors.

²⁵⁵ AMV, MC; A-27, f. 441 (29 maig de 1423).

no fer noves vestidures als jurats amb motiu de l'entrada reial. Doncs, el consell general del 26 de novembre d'aquell any es va donar poder al consell secret per a gestionar l'entrada reial. Aquest poder seria aprofitat pels jurats per a plantejar fer-se unes noves gramalles que foren de «grana forrades de vays», les quals devien ser pagades per la claveria comuna. Presumiblement favorables a aquesta petició sumptuària i protocol·lària dels magistrats es van mostrar els advocats i el síndic, mentre que totalment contrari a aquesta opinió era el racional, Bernat Joan, el qual manifestava no sols que no era partidari sinó que «no·y consetia». Així doncs, l'escrivà Jaume d'Aguilar –qui es va incorporar amb retard a la reunió– va donar suport al racional, al·legant que el consell general ja havia proveït que els foren fetes gramalles d'or als magistrats, les quals eren suficients per a la festa.²⁵⁶ Tot i que desconeixem com es va resoldre, tot sembla indicar que aquest últim raonament seria suficient per fer desistir als edils de fer-se una nova vestimenta. El que no coneixem és si l'oposició del racional estava motivada per raons de representació de poder implícites en la vestimenta del jurats –de la qual ell quedava exclòs– o per estalviar una despesa al municipi.

Doncs, cal tenir en compte –com veurem en detall al capítol III– que aquest comitè executiu seria l'encarregat mesos després d'informar al Magnànim de la impossibilitat d'executar-li el préstec dels 165.000s que s'havia acordat prèviament a causa de la incapacitat de trobar creditors. Una greu situació provocada pel fet que la ciutat havia deixat de pagar a temps les pensions dels censals, fet que va provocar una desconfiança dels creditors d'aquella. Aquesta circumstància de crisi financera va incidir en les relacions entre l'elit dirigent i la Corona, en tant que el Magnànim pocs anys després de la creació del consell secret certificava com l'elit dirigent –tot i obtenir major poder– no havia estat capaç d'acomplir amb les expectatives del sobirà. És a dir, era el primer indicatiu de com l'elit dirigent, tot i tenir un major control de la formació del govern anual, havia fallat al monarca al no concedir-li allò que li havien promés. Davant aquests fets, el consell general va crear una comissió de catorze prohoms examinadors de les finances urbanes, mesura que no va impedir que Alfons mostrara a l'elit la seua intenció d'intervindre en el govern anul·lant les eleccions a beneplàcit regi. Aquesta actitud del monarca, –com veurem més endavant– s'ha de relacionar com una mesura dirigida a evitar la lluita de poder en el si del patriciat urbà. Doncs el sobirà era

²⁵⁶ AMV, MC, A-28 (29 de desembre de 1423).

conscient que aquella delicada conjuntura seria aprofitada pel sector descontent de l'oligarquia municipal per a suggerir-li un canvi de regiment. Suspenent les eleccions, s'evitava, per tant, aquesta variable que podia endarrerir o almenys complicar les negociacions en l'elit urbana, tal com Alfons reconeixia obertament.²⁵⁷ Doncs, al cap i a la fi, amb la provisió del 4 de maig el Magnànim havia intentat evitar aquella circumstància, facilitant a l'elit governant major autonomia per a controlar les eleccions dels consellers. Ara bé, a canvi l'oligarquia com hem dit es degué comprometre a satisfer les demandes de la monarquia.

En aquest sentit, en 1424, la impossibilitat de la ciutat de prestar-li l'ajuda financera que Alfons exigia va ser llegida pel sobirà com un punt d'inflexió: si l'elit governant no li podia garantir recursos econòmics devia intervindre. La primera reacció del rei va ser anul·lar les eleccions municipals, cosa que va obligar a govern municipal a negociar. Com veurem al capítol III, la solució recercada per l'elit governant fou concedir-li al rei els 165.000s a canvi que aquells els autoritzara a atribuir-se un major control de l'accés a la juraderia, indispensable per assegurar-li com la màxima magistratura estaria formada pel individus fidels a la Corona. És ací on s'ha de contextualitzar l'aplicació per primera vegada durant el seu regnat de la ceda reial de la juraderia.²⁵⁸ Aquella confeccionada per l'elit dirigent donava al monarca l'oportunitat de supervisar els candidats o suggerir la inclusió d'alguna persona en particular. Tot i que no comptem amb els individus que foren introduïts en les eleccions, en el següent quadre observem com novament entre els jurats estava l'advocat Gabriel de Palomar. Amb tot, l'establiment d'aquella nova mesura –la ceda de la juraderia–, il·lustraria, per tant, com la formació del consell secret havia resultat de moment un fracàs per a la Corona, que havia tingut que tornar a negociar amb l'elit governant un increment del poder de mediatització d'aquella per obtenir els recursos financers que havia sol·licitat.

TAULA 8. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1424

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Mateu Llansol	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Joan Ripoll	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Gabriel de Palomar	Pere Falchs → Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís de Granollers	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Bernat Ponç	Francesc Escolà	Síndic
Jurat ciutadà	Nicolau de Valldaura	Joan Aguilar	Escrivà
Racional	Bernat Joan		

²⁵⁷ AMV, MC, A-28 (29 de desembre de 1423).

²⁵⁸ *Vid.* Capítol III, punt 3.3.

Aquella convulsa anualitat, es va produir com es pot veure en el darrer quadre, la substitució de Pere de Fachs –després de dos anys exercint el càrrec– per Climent de Vilanova, tot i que el primer havia estat un dels missatgers que el govern municipal va enviar a negociar amb el rei. Per altra banda, a la fi d'aquesta juraderia, en dates properes a l'elecció dels magistrats de 1425, la intromissió règia va estar marcada per la renúncia forçada de l'escrivà de la sala Joan d'Aguilar per voluntat explícita d'Alfons el Magnànim. En concret, el 19 de maig de 1425, el sobirà en una lletra dirigida als jurats els recordava que pels molts afers que tenia en diverses parts devia proveir per a què en les seues ciutats i en el govern d'aquelles fóra conservada «unitat e concòrdia».

Prohomens ja sabeu los arduus affers e negocis que a moltes parts tenim entre mans, en los quals va molt a la honor nostra e al benefici de tots nostres regnes e terres, per la qual rahó e altres a nos entre les altres provisions molt necessari provehir e dar orde que en les ciutats nostres e regiment de aquelles sia conservada unitat e concòrdia, e y capien e entrevinguen persones bones, pacífiques e notables, tements Déu e havents amor a nos e la nostra reyal Corona, e zelants lo bé públich, apartant-ne totes e qualsevol persones zizanoses, reboltoses e escandalozes, assenyaladament no havents ni mostrats haver amor a nos ni a la nostra reyal corona...²⁵⁹

Sota aquest argument el rei manava que Joan d'Aguilar fóra cessat del seu ofici, facultant alhora als jurats a elegir al seu arbitri a un altre escrivà –però d'acord amb les premisses inicialment enunciades. És a dir, un any després d'introduir la primera ceda reial dels magistrats sota el seu regnat, el monarca intercedia directament per a llevar-li l'ofici d'escrivà al dit notari fonamentalment a causa de «ses maneres acostumades».²⁶⁰ Amb aquella expressió el sobirà és referia, tal com obertament diria al batle general i al governador, a «la poca amor que mostra havers vers nos, ha e acostuma haver poch recomenats nostres negocis e afers, e aquelles, axí de boca com de fet, ab desfavor meneia en si contrariant-hi en quant pot».²⁶¹ En aquest sentit, es pot intuir com Joan d'Aguilar personalitzava l'exemple d'oficial municipal que el Magnànim no hi volia en el govern de la ciutat, potser per això va exigir el seu comiat com una manera representativa de mostrar en efecte les conseqüències que hi podia tenir mostrar certa animadversió respecte als interessos de la Corona.

²⁵⁹ ARV, RC, 32, f.186r (19 de maig de 1425).

²⁶⁰ *Ibíd.*

²⁶¹ ARV, RC, 232, f. 126r-v(20 de maig de 1425).

L'endemà d'aquella missiva, el monarca requeria a la seua presència al dit Joan d'Aguilar, segurament per a notificar-li personalment la seua decisió.²⁶² Mentre que dos dies més tard, el sobirà informava al governador i als jurats com no hi havia persona més apta e instruïda per al càrrec que Jaume Beneito, motiu pel qual pregava que aquell fóra elegit com a nou escrivà municipal.²⁶³ D'aquesta manera, el rei intentava imposar per primera vegada la persona que devia ser elegida com a nou membre del comitè executiu en substitució d'un altra. Ara bé, el manament reial en forma de recomanació va ser però desestimat per l'elit dirigent, qui al consell general de 26 de maig va elegir per al dit càrrec a Antoni Pasqual, després de la precedent renúncia d'un Joan d'Aguilar, qui es mostrava resignat i agraït al govern de la ciutat, doncs les paraules d'aquell evidencien com estaria convençut que al darrer de la seua dimissió forçada no estava l'elit governant.²⁶⁴

TAULA 9. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1425

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Dalmau	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Joan Valleriola	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Granollers	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Gamiça	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Guillem Solanes	Francesc Escolà	Síndic
Jurat ciutadà	Bernat de Coblliure	Jaume Aguilar → Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Bernat Joan		

Entorn al procediment d'elecció d'Antoni Pasqual, queda confús en la documentació si es va realitzar per designació directa dels jurats o bé per votació del consell. No obstant això, l'acta municipal descriu com aquella renovació de l'escrivà havia estat discutida en el consell general anterior, tot i que l'acta corresponent aquell únicament registra com va ser presentada una lletra de creença reial en favor del governador i del batle general. Per tant, es pot intuir com aquells oficials reials serien els encarregats de presentar al consell quin era el desig regi, que hauria estat motiu de debat en el ple

²⁶² ARV, RC, 35, ff.2r (20 de maig de 1425). Així doncs, de forma paral·lela el rei escrivà als jurats de la ciutat per a què deixaren anar a la seua presència al dit escrivà de la sala (Ibíd. f.2v), mentre que davant un possible desobediència d'aquells el monarca manava al governador, al batle general i al mestre racional que forçaren als magistrats sota certes penes a deixar-lo anar d'acord amb la voluntat reial. *vid. Ibid.* f.2r.

²⁶³ ARV, RC, 35, ff. 2v-3r (22 de maig de 1425).

²⁶⁴ AMV, MC, A-28, f.140r-v (26 de maig de 1425): «renunciava al dit ofici de escrivà e pregava lo consell que si en alguna cosa havia fallit que li peronàs com ell era estat tant diligent en aquell com sa possibilitat havia bastat, e feya als dits jurats e consell aquelles més e majors gràcies que podia del bé e de la honor a què feta li habien».

municipal.²⁶⁵ La reacció del monarca davant la desestimació del seu candidat fou manar al governador, al batle general i al mestre racional que recercaren la forma idònia per la qual l'escrivà elet renunciara o bé, com a solució intermèdia, que junt amb aquell fóra admès també Jaume Beneito.²⁶⁶ Tot i aquest intent del Magnànim per imposar al seu candidat, l'elit no va condescendre a la voluntat règia. Aquesta situació, presumiblement, provocaria cert descontent reial que no impediria que l'elit dirigent i el monarca en octubre d'aquell anualitat signaren un acord singular, pel qual el govern municipal es comprometia a atorgar 11.000s mensuals a la Corona mentre la cort règia residira en la ciutat.²⁶⁷ No obstant aquest pacte, s'observa com el sobirà desconfiava d'alguns dels membres d'aquell executiu de govern, doncs un mes després de signar dit acord, el rei ordenava al batle general, al governador i al mateix cavaller Berenguer Dalmau que aquest darrer magistrat tinguera preeminència sobre la resta de jurats.²⁶⁸ Tot i que no diu el per què possiblement tinga que veure amb què fóra elegit com a diputat del general o que el monarca preparara alguna disposició que l'executiu de govern devia autoritzar.

Per altra part, a final d'aquell exercici polític, el Magnànim rebutjava «metre les mans» en les eleccions dels jurats, tot i reconèixer com habitualment persones de qüestionable idoneïtat accedien a la magistratura. Aquell rebuig permet deduir com la ceda reial des de 1424 era sol·licitada pel grup dirigent. Tanmateix, el sobirà recomanava als edils que en cas de discòrdia en la nominació dels candidats a l'alta magistratura prengueren consell de Joan Mercader i dels advocats de la ciutat, és a dir de Gabriel de Palomar, Francesc Blanch, Climent de Vilanova i Guillem d'Alpicat.²⁶⁹ Per tant, possiblement sota l'assessorament d'aquells, es va realitzar les eleccions de la màxima magistratura urbana de 1426, en la qual el consell secret va estar format pels següent quadre de govern:

²⁶⁵ AMV, MC, A-28, f.140r-v (26 de maig de 1425): «se raona en lo dit consell que la electió faedora del dit escrivà faes lo consell precedent bona deliberació emperò que fos feta encontinent per toltre moltes passions d'alguns e escandells que s solen esdevenir en semblants actes, e com los dits honorables jurats fossen exits del consell per metre en una ceda en escrits alguns bons notaris abtes e sufficients per al dit offici, e tornats a pochos instants al dit consell nomenaren a aquell per escrivà l'onrat e discret n'anthoni pasqual, notari, ciutadà de la dita ciutat e publicaren aquell al dit consell».

²⁶⁶ ARV, RC, 35, f.5v (30 de maig de 1425).

²⁶⁷ Vid Capítol V, secció 5.5.

²⁶⁸ ARV, RC, 35, f.41r (20 de novembre de 1425): «hiam molt a cor e vullam que l'amat nostre mossen Berenguer Dalmau prechesca tots altres en la orde la dita juraderia de aquexa ciutat, vos pregam e manam que vista la present sens dilació alguna lo forcets e manets procehir si us plaurens desijats, car del contrari nos desplaurets grantment».

²⁶⁹ Vid Capítol III.

TAULA 10. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1426

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Jaume Tolsà	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Francesc Vives de Banyamas	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume Celma	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Falchs	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Pere de Lerga	Francesc Escolà	Síndic
Jurat ciutadà	Manuel de Parroch	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Bernat Joan		

Sota aquest comitè executiu de govern, la ciutat aquell exercici polític va concedir al Magnànim un total de 330.000s a partir de dos préstecs i aconseguiria que aquell –tot i que, teòricament, sota iniciativa pròpia– introduïra una nova ceda dels jurats en les eleccions de dita magistratura de 1427 –tres anualitats després d’haver emès la primera– així com un llistat amb la relació de persones que devien ser candidates en les eleccions dels justícies en desembre d’aquella anualitat. És a dir, en 1427 el monarca decididament va intervenir en la formació del govern de la ciutat amb la finalitat, segons es desprèn de les ordres donades als seus vicecancellers valencians Alfons de Borja i Jaume Pelegrí, d’evitar que l’elit governant emprara estratègies tradicionals per a col·locar en els oficis a familiars i amics en detriment de “servidors” a la Corona.²⁷⁰ Tot plegat, aquesta emissió de la segona ceda reial manifesta com, per una part, la constitució del consell secret no havia satisfet a certs sectors de l’elit governant, que aspiraven a tenir un major control del poder municipal amb la mediatització dels candidats a la màxima magistratura urbana. Mentre que, per altra banda, el sobirà era conscient com l’atorgament de la pragmàtica del 4 de maig de 1418 no havia impedit que el patriciat urbà continuara amb les mateixes dinàmiques governamentals que abans de la seua creació. Aquest desencant mutu amb el consell secret hauria motivat l’acord entre certs sectors de l’elit dirigent i el monarca per a què aquest últim intercedira decisivament en favor de certs individus per a facilitar l’accés d’aquells a les principals magistratures de la ciutat. Amb tot, aquella anualitat, el consell secret va estar format pels següents membres:

TAULA 11. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1427

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Francesc Corts	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Bernat Joan	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Guerau Bou	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Pont Despont	Guillem d'Alpicat	Advocat

²⁷⁰ Al voltant de la ceda reial de 1427 *vid* Capítol III, secció , pp.; mentre que per als préstecs *vid*. Capítol V.

Jurat ciutadà	Tomàs Fabra	Francesc Escolà	Síndic
Jurat ciutadà	Nicolau de Valldaura	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Bernat Joan		

D'aquest comitè executiu va destacar la renúncia en desembre del racional Bernat Joan, càrrec que a partir de 1428 seria desenvolupat per Manuel de Palomar, germà de l'advocat Gabriel de Palomar. A partir d'una lletra reial coneixem com aquell a final de gener de 1428 comunicava als magistrats que tenia per acceptable l'elecció de Manuel de Palomar com a racional, circumstància que permet deduir com l'accés d'aquell al càrrec va estar una decisió interna de l'elit dirigent sense intervenció de la Corona, que es va conformar amb donar el seu vist-i-plau a la candidatura i a manar que cap altra fóra proveïda de l'ofici.²⁷¹ D'aleshores ençà i al llarg de les set anualitats posteriors, el consell secret va estar integrat simultàniament pels germans Palomar, el que els va col·locar en una situació de lideratge polític que els permetre mediatitzar gran part dels càrrecs municipals.

2.3. De l'hegemonia dels Palomar a la seua pèrdua de poder (1428-1435)

En aquest sentit, tot i que s'intueix a partir d'acusacions posteriors realitzades pel monarca –que a continuació s'abordaran– com el germans Palomar van a dominar l'esfera política de la ciutat, no hem estat capaços d'identificar cap testimoni documental explícit que demostre el seu control governamental o que permeta establir en quin grau participaren en la presa de decisions de govern. Malgrat això, en canvi, sí que disposem d'una sèrie de dades entorn a la composició del govern que permeten intuir a com, a les altures de 1428 i 1433, l'oligarquia urbana es trobaria dividida en dos grups de poder o d'interessos, un encapçalat pels germans Palomar i altre pel batle general Joan Mercader. No obstant això, desconeixem la influència dels Palomar en la conformació del govern municipal de 1428, ja que no em localitzat cap referència documental respecte a dites eleccions. Ara bé, a partir dels resultats de les eleccions dels jurats es pot mostrar com novament un advocat de la ciutat, en aquest cas Climent de Vilanova, tornava a desenvolupar la màxima magistratura urbana.

²⁷¹ ACA, RC, 2577, f. 93r. (28 de gener de 1428). Ara bé, dies abans aquella notificació havia anat acompanyada del prec del monarca per a què s'elegirà com a escrivà del racionalat de la ciutat a Gabriel Rojals, després de la mort de Bernat Vidal *vid.* ARV, RC, 232, f. 151v (24 de gener de 1428).

TAULA 12. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1428

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Alfons Roís de Corella	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Galcerà de Castellví	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Alegre	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Guillem Gençor	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume Valença	Francesc Rojals	Síndic
Jurat ciutadà	Climent de Vilanova	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar		

Aquesta manca d'evidències respecte al control dels Palomar en les eleccions de 1428 contrasta amb les dades de la renovació del govern immediatament posterior, on aquells exerciren un control exhaustiu de les nòmines de candidats a jurats i a consellers. Doncs, aquella anualitat el Magnànim va encomanar a Manuel de Palomar, racional, la ceda reial dels consellers, després que molt possiblement li haguera sol·licitada la de la juraderia que, tot i que, el sobirà no especificava qui l'havia feta sí reconeixia, en canvi, que li l'havien facilitada. És a dir, en 1429 es documenta com no va ser respectada la pragmàtica del 4 de maig de 1418, doncs el consell secret no va elegir als consellers de parròquia, ni als consellers cavallers ni de juristes, sinó que el monarca va demanar personalment al racional una llista de candidats. El que no sabem és si tots o almenys alguns dels membres del comitè executiu format en 1428 participarien o assessorarien a Manuel de Palomar alhora de confeccionar dita relació de candidats. El cert, és que, en un context de tensions per l'esclat inicial de la guerra amb Castella, Alfons el Magnànim va donar ple poder al racional per a constituir el consell de la ciutat –en el qual no es va incloure cap membre de la família Mercader–, fet que, per altra part, mostraria la inoperància i la poca confiança de la Corona en el consell secret. Al cap i a la fi, la delegació de poder exclusiva en el racional permetia al sobirà assegurar-se un control governamental més estricte de la ciutat, que d'aquesta manera recaia en un únic grup de poder, els Palomar. Mentre que la resta de municipis del regne quedaven sota el control exercit per Joan Mercader com a batle general. Amb tot, sota la influència dels Palomar, el consell secret d'aquella anualitat va estar format per les persones següents, entre les que destaca la dualitat de càrrecs exercits en aquest cas per l'advocat Guillem d'Alpicat.

TAULA 13. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1429

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan de Claramunt	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Mateu Llansol	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Almudèver	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Guillem d'Alpicat	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Manuel Eixarch	Francesc Rojals	Síndic

Jurat ciutadà	Guillem Solanes	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar		

Aquest govern de col·laboradors de Manuel Palomar va ser l'encarregat d'escollir un mes després de les eleccions del consell general a consellers especials per atendre els fets derivats de la guerra de Castella.²⁷² Ara bé, la confiança dipositada en els Palomar no va resultar del tot convincent per al Magnànim que en les properes eleccions de 1430, en ple conflicte amb els castellans, es proposara designar directament als jurats sense realitzar eleccions. Després d'abstenir-se d'aquella primera idea, el sobirà va desistir en la seua concepció d'atorgar de manera hegemònica el poder municipal als Palomar, fet que explicaria com en la confecció de la nova ceda reial tornaria a participar el batle general. Fet constatable, per una part, si es considera com en aquella s'inclouïa inicialment a dos membres de la família Mercader, mentre que, per altra banda, la intervenció d'aquell hauria molestat als membres de la facció dels Palomar que, davant l'absència del batle el dia de les eleccions, s'haurien negat a aplicar aquella ceda reial. Tanmateix, el resultat de les eleccions mostren com aquella ceda reial com a mínim va ser acatada parcialment, doncs els nous magistrats elegits prèviament havien estat inclosos en aquella, tot i que teòricament havia sigut rebutjada pel govern.²⁷³

TAULA 14. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1430

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Castellví	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Francesc Sarsola	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume Celma	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Despuig	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Mercader	Francesc Rojals	Síndic
Jurat ciutadà	Tristany Joan	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar		

Aquest últim fet entorn a la ceda reial permet constatar –com hem dit inicialment– com el govern municipal es trobava sota la influència d'un grup de poder o d'interessos, encapçalat per Gabriel de Palomar, front un altre, liderat per Joan Mercader. Presumiblement, la influència d'ambdós grups es projectava més enllà del govern de la capital. Això, almenys, sembla indicar la presència d'ambdós caps polítics en el consell ordinari de la Corona al regne de València. Per exemple, el 31 d'octubre de 1430, el monarca ordenava el consell de la lloctinència general del príncep de Viana

²⁷² AMV, MC, A-29, f. 128 (18 i 21 de juliol e 1429).

²⁷³ *Vid.* capítol III.

al regne de València²⁷⁴ aquest inclouïa entre els consellers a Joan Mercader en qualitat de batle general i a Gabriel de Palomar com a assessor del governador. Així mateix, com es pot observar al següent quadre, entre les onze persones de l'estreta confiança del Magnànim en aquella conjuntura al regne, que devien assessorar en les tasques de govern al seu nebot, destaca la presència de Manuel Suau, qui en 1435 substituiria com a racional a Manuel de Palomar.

TAULA 15. CONSELLERS ORDINARIS DE LA LLOCTINÈNCIA GENERAL DE CARLES, PRÍNCIP DE VIANA (1430)

Principat de Catalunya	Regne d'Aragó	Regne de València
El Bisbe de Lledia	l'Arquebisbe de Saragossa, canceller	Romeu de Corberà, maestre de Montesa
El prior Catalunya	Moncanyo, governador d'Aragó	Bisbe de Segorb
El comte de Cardona	Ferrer de la Mata, justícia d'Aragó	Pere Maça
El Vescompte d'Illa	Castellà d'Amposta	Joan de Pròixida
Guillem Ramon de Montcada	Joan d'Ixer, noble	Galvany de Villena
Joan de Corbera, governador	Felip de Castro, noble	Joan Mercader, major
Andreu de Bixar, cavaller	Joan de Bardaxí, cavaller	Pere Cabanyelles, lloct. Governador
	Joan de Mur	Joan Mercader, batle general
	Joan Gallach	Guillem de Vich
	Alfonso de Mur, ass. del governador	Gabriel de Palomar, ass. governador
	Martin Cabrero	Manuel Suau
	Ramon de Castellón	
	Beregner Bardaxí, cavaller	
	Pere de Sentcliment	
	Mestre Racional	
	Minguet Finellar	

Per altra part, de la formació del govern de 1431 no s'observa cap canvi de dinàmiques, més enllà de la preocupació d'Alfons el Magnànim per a què les bandositats o rivalitats personals o de grup de la ciutat no afectaren al govern municipal.

TAULA 16. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1431

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Guillem de Vich	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Jaume Jàfer	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Esteve Pérez	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Manuel Suau	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Francesc Valleriola	Francesc Rojals	Síndic
Jurat ciutadà	Ponç de Ponç	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar		

²⁷⁴ ACA, RC, 2649, f.130r (31 d'octubre de 1430). En aquesta data, el Magnànim va ordenar el consell ordinari de la lloctinència general del príncep de Viana de forma diferenciada també al regne d'Aragó i al principat de Catalunya. En cada estat, el lloctinent comptaria amb una sèrie de consellers ordinaris específics, però podria estar assessorat en qualsevol d'aquells territoris per l'arquebisbe de Saragossa, el bisbe de Lleida i pel valencià Mateu Pujades, el seu tresorer general.

Tampoc s'observen grans canvis en les eleccions de 1432. Novament, Gabriel Palomar va eixir elegit jurat, mentre que la facció dels Mercader també estaria representada en l'alta magistratura almenys amb Perot Mercader, germà del batle general. Representació de dos grups de poder en el comitè executiu que també es donava en el consell de la lloctinent de l'infant Joan, on a més de Joan Mercader com a batle general i de Gabriel de Palomar com a assessor del governador s'incloïa al racional Manuel de Palomar.

TAULA 17. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1432

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Perot Mecarder	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Francesc Vives	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Gabriel de Palomar	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Bernat de Penyarroja	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Nicolau Valldaura	Francesc Rojals	Síndic
Jurat ciutadà	Ramon Vilalba	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar		

TAULA 18. MEMBRES DEL CONSELL DE LA LLOCTINÈNCIA DE L'INFANT JOAN EN 1432²⁷⁵

Consellers de l'infant Joan en el regne de València

Romeu de Corberà, mestre de Montesa governador	Galvany de Villena
Joan Mercader, batle general	Gabriel de Palomar
Bernat Centelles	Francesc d'Alpicat
Pero Maça	Manuel Suau
Joan de Pròxita	Manuel Palomar

De tots els membres d'aquest consell reial, el Magnànim tenia en especial confiança a Joan Mercader, qui en gener de 1433 era mencionat com:

[...] hun dels consellers lexats per lo dit senyor rey en aquest regne per consellar als oficials totes coses que sien servey del dit senyor, e benefici del dit regne e dels habitants e vehins de aquell, maiorment en lo cas e temps presents, en los quals la ciutat de València està sens presència del dit senyor rey, e del molt alt senyor rey de Navarra, lochtinent del dit senyor rey en los regnes de Aragó e de València...²⁷⁶

Tot i la major preeminència del Mercader a nivell regnicola, la seua influència política en el govern de la ciutat quedava matisada pel poder exercit pels Palomar amb qui compartiren un equilibri de representativitat en les principals institucions municipals en 1433. Anualitat, en què la ceda reial va ser confeccionada conjuntament per Joan Mercader i Gabriel de Palomar, aleshores també jurat, junt amb la resta dels

²⁷⁵ ACA, RC, 2688, f.120v

²⁷⁶ Leopoldo PILES ROS, *Estudio documental sobre el bayle General de Valencia, su autoridad y jurisdicción*, CSIC, 1970, Institució Alfons el Magnànim, p. 239 (doc. 505).

magistrats, per tant, es pot considerar que aquella va ser resultat de la negociació entre els dos líders dels dos cercles de poder en què es dividia la societat política valenciana amb la col·laboració de l'executiu de govern.²⁷⁷ D'aquest equilibri de poder va sorgir el següent consell secret:

TAULA 19. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1433

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Jaume Romeu	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Joan Eixarch	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Mercader	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Guillem d'Alpicat	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Benet Oliver	Nicolau de Valldaura	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Solanes	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar		

Realitzada l'elecció de l'alta magistratura urbana, l'infant Joan va intentar que el batle general, Gabriel de Palomar i els jurats vells confeccionaren una ceda reial de consellers. És a dir, en 1433 es plantejava la mateixa situació que ja es va produir en 1430, la privació als membres del consell secret d'elegir als membres del consell general. No obstant això, a diferència de tres anys enrere, en aquella ocasió, el consell general s'hi va negar, argumentant la vigència de la provisió del 4 de maig de 1418. Al·legació que el batle general acceptava tot i negar conèixer-la fins aleshores.

Per altra banda, a final de setembre d'aquell any, amb motiu de les notícies de la mort del síndic Nicolau de Valldaura –que resultaren ser falses–, el monarca exhortava als jurats per a què elegiren per a dit càrrec a Joan Marromà, qui havia estat sots-síndic de la ciutat. Junt amb l'habitual referència d'haver servit a la Corona i al regiment de la ciutat, el Magnànim per reforçar la seua candidatura proveïa que des d'aquell moment el càrrec de síndic fóra desenvolupat per un notari, i no per un simple ciutadà amb honorabilitat. Doncs, segons argumentava el sobirà l'experiència de l'activitat notarial i de les tasques de procuració feien als notaris els individus idonis per a gestionar els assumptes de la ciutat encarregats al síndic d'aquella. De fet, assegurava que com era conegut si el càrrec era desenvolupat per un ciutadà és necessària un sots-síndic que fóra notari, ja que algunes tasques administratives requerien la signatura notarial, circumstància que, en conseqüència, incrementava les despeses en salaris ordinaris.²⁷⁸ És a dir, el Magnànim raonava en favor de la tecnificació del govern municipal.

²⁷⁷ Vid. Cap. III.

²⁷⁸ ACA, RC, 2693, f.130r. (30 setembre de 1433). El Magnànim també va enviar lletres a favor de Joan Marromà a Gabriel de Palomar i a Berenguer Mercader (ACA, RC, 2693, f.130r-v). Per altra banda, al

Per altra banda, desconeixem les circumstàncies específiques que es produïren en 1434, que feren al monarca començar a perdre la confiança en els germans Palomar, realitat que va ser recollida al *Llibre de Memòries de la ciutat* qui anomena l'esmentat any com aquell en el que els Palomar «perderen el poder de la ciutat».²⁷⁹

TAULA 20. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1434

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Pere Nàtera	Gabriel de Palomar	Advocat
Jurat cavaller	Lluís de Vilarasa	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Guerau Bou	Climent de Vilanova	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Garcia	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Granollers	Nicolau de Valldaura	Síndic
Jurat ciutadà	Jaume Valença	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar		

No obstant aquest esment, la primera notícia documental entorn a la pèrdua de confiança del monarca en els Palomar no l'hem identificada fins a 1435, en el memorial de les coses que Joan Marromà devia dir per part del Magnànim al cavaller Francesc d'Aranda i a Joan Mercader, batle general, sobre el funcionament del govern municipal. En aquell recull d'instruccions s'inclouïa la següent referència negativa del monarca al voltant dels germans Palomar:

Primerament, les dirà que el dit senyor per informació e relació de moltes persones ha sabut que micer Gabriel Palomar e en Manuel Palomar, son frare, han fet e contínuament fan diverses coses en dan e mal regiment d'aquella ciutat, nodrint parcialitats e maltractant lo poble d'aquella, la qual cosa lo dit senyor entenia personalment inquirir e sobre aquella procehir...²⁸⁰

De fet, el sobirà ordenava a Aranda i Mercader investigar si realment aquelles informacions eren vertaderes o infundades, i en cas que si que hi foren certes els llevaren i exclogueren dels càrrecs municipals. Doncs, aquells devien estar desenvolupats per persones afins al bon govern de la ciutat i disposades sempre al servei de la Corona, és a dir que no foren «adherents a aquelles persones que sempre han contrariat al servey e bé avenir dels afers del dit senyor». Sota aquests arguments, el monarca justificava el canvi de racional, que a partir d'aleshores seria desenvolupat per Manuel Suau. Junt amb aquella renovació del racionalat, el Magnànim tornava a

voltant de la importància dels notaris en l'administració pública a València *vid.* José Maria CRUSELLES GÓMEZ, *Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera, 1998, pp. 189-228.

²⁷⁹ Biblioteca Històrica, manuscrit 0255: Guillem MIR, *Llibre de Memòries de la ciutat de València, 1306-1705*, «perderen los Palomar lo regiment de la ciutat», f. 37v, [Valencia, 1499-1799].

²⁸⁰ ACA, RC, 2693, f.165v.

insistir que en cas de morir Nicolau de Valldaura, el càrrec de síndic devia ser assumit pels sots-síndic Joan Marromà, pel qual ja havia intercedit –com havien dit– feia aleshores tres anys davant els rumors del decés del primer. De fet, novament amb la finalitat de major dotar de legitimitat al seu candidat, el Magnànim insistia com era procedent que dit ofici fóra regit necessàriament per un notari, circumstància que el titular de l’ofici d’aquell moment no acomplia.²⁸¹

Amb tot, el 29 d’abril de 1435, Manuel de Palomar presentava la seua dimissió com a racional i com a procurador de Paterna, Benaguasil i Pobla de Vallbona i, tot seguit, feia el mateix Nicolau de Valldaura respecte al càrrec de síndic, ambdós al·ludint que ho feien «per servei del rei». Posteriorment, els jurats i una comissió de prohoms elegien a Manuel Suau com a racional, a Joan Marromà com a síndic i a Pere Cabanyelles com a procurador per la ciutat de la baronia de Paterna, la Pobla i Benaguasil, després que el monarca haguera intercedit per aquell.²⁸² D’aquesta manera, l’elit dirigent obeïa les ordres de la Corona, tot i que les actes municipal ho presenten com una designació realitzada lliurement pels magistrats i l’esmentada comissió.²⁸³ Junt amb el racional i el síndic, a més a més, aquella anualitat es va reemplaçar a dos advocats de la ciutat per iniciativa suposadament dels consellers reials d’Aranda i a Mercader, als quals el Magnànim va conferir prèviament la capacitat per elegir a persones per als altres oficis de la ciutat.²⁸⁴ Per tant, serien aquells els que proposarien a Francesc Mascó i Arnau Valleriola com advocats de la ciutat en substitució de Gabriel de Palomar i Climent de Vilanova. D’aquesta manera, s’executava l’exclusió dels germans Palomar de les institucions municipals i junt amb aquells Climent de Vilanova, qui, per tant, es pot deduir que seria una de les persones de confiança d’aquells, fet que li conduiria a perdre també l’advocacia de la ciutat.

TAULA 21. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1435

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Tolsà	Gabriel de Palomar → Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Valleriola	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Andreu	Climent de Vilanova → Arnau Valleriola	Advocat

²⁸¹ ACA, RC, 2693, f.130r (30 de setembre de 1433).

²⁸² ACA, RC, 2693, f.164r (22 de març de 1435): «prohomens, com nos per contemplació dels agradables serveys del amat armer nostre mossèn Pere Cabanyelles e per altres raonables causes e esguards haiam gran voluntat e sia nostra intenció que la procuració de la baronia e lochs de Benagutzir de la poble e de Paterna sia del dit mossèn Pere a mogut sens mostra ne càrrech algú an Manuel Palomar, vos pregam e encarregam afectuosament que conformants vos ab nostra intenció vullats provehir de la procuració damunt dia al sobre dit mossèn Pere e no a nengu altre».

²⁸³ AMV, MC, A-30 f. 263v y 265v (29 d’abril de 1435).

²⁸⁴ ACA, RC, 2693, f.165v.

Jurat ciutadà	Joan Alegre	Guillem d'Alpicat	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Despuig	Nicolau de Valldaura → Joan Marromà	Síndic
Jurat ciutadà	Manuel Eixarch	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel de Palomar → Manuel Suau		

De la mateixa manera, aquella mateixa anualitat, davant la mort de Guillem d'Alpicat, qui era diputat del General per la ciutat de València, es va desencadenar un debat que va acabar en clam davant la governació entorn a l'elecció del nou diputat. Per una part, el jurats s'atribuïen el poder de designar al diputat del general per la ciutat al magistrat en cap, qui en aquell cas era Pere Andreu, mentre que, per altra part, els diputats del general (Joan Mascó, canonge de la seu, i el noble Francesc de Vilanova, ambdós diputats del braç eclesiàstic i militar) s'imputaven la competència d'elecció i, de fet, designaren diputat del general per la ciutat a Manuel Palomar. Davant aquesta situació, que reflexa la lluita de poder entre els Mercader i els Palomar, el 24 de juny el síndic Joan Marromà posava un clam contra els diputats del general davant del governador Eiximen Pérez de Corella, exigint que aquell no es deixara aconsellar pel seu assessor Gabriel de Palomar, argumentant com aquell era advocat dels diputats del general i, per tant, ja havia donat la seua opinió. Per tant, el síndic va requerir que un altre jurista de la ciutat es fera càrrec del cas, motiu pel qual es va convenir que el governador prenguera consell de l'arquebisbe de Saragossa, conseller reial, que es trobava en la ciutat, o de Francesc d'Aranda. Aquells en presència de Guillem de Vich, prèvia adquisició de la normativa que regulava les eleccions del diputat del general de la ciutat de València, aconsellaren al governador que sol·licitara consell a un jurista expert en la matèria –l'escollit fou Bernat de Freixenet– que va aconseguir que, finalment, la qüestió es resolguera en favor de Pere Andreu. D'aquesta manera, en 1435 es materialitzava la pèrdua de poder polític dels Palomar en la ciutat de València, que el *Llibre de Memòries* avança a 1434.

Ara bé, aquesta pèrdua d'influència va ser relativa, doncs dels dos germans Palomar, qui realment va ser exclòs de la vida pública hi va ser Manuel de Palomar, mentre que Gabriel Palomar va resistir aquesta difamació pública al continuar disposar de la confiança del monarca, cosa que li va permetre mantenir el seu lloc com a assessor del governador del regne. De fet, gairebé un any després, el Magnànim li recordava que el tenia junt amb Joan Mercader com a un dels seus «servidors especials» en la ciutat de València, tal com ja els va dir abans de la seua partida de la urbs. Tanmateix, el monarca li expressava també la seua decepció, ja que després d'haver-li encomanant a

títol particular diverses vegades que es fera càrrec del «mal regiment que en Manuel Palomar, son frare, fahia en l'offici de racional», aquell no ho havia fet. Aquesta inobediència a l'autoritat règia i adherència a l'opinió del seu germà eren prova manifesta per al sobirà de com aquell s'havia deixat portar per interès propi en detriment del servei del rei i de la pròpia ciutat. Davant aquesta conducta, el Magnànim li conferia a Gabriel de Palomar una nova oportunitat per a què retornarà a la via del servei a la Corona, la qual cosa li asseguraria prosseguir gaudint d'honors i favors.²⁸⁵

L'oportunitat seria aprofitada per Gabriel de Palomar, qui el 26 de setembre de 1436 després de diverses reordenacions, va ser inclòs entre els disset individus que formarien part del consell reial de València. Aquest, com es pot veure en la taula següent, estava encapçalat pel governador, seguit del mestre Montesa, vuit cavallers, entre ells el batle general i el mestre racional, el racional de la ciutat i sis advocats. Entre aquests últims, a més de Gabriel de Palomar i els advocats de la ciutat Francesc Blanc i Francesc Mascó, es trobava Joan Gallach, qui aquell mateix any seria membre del consell secret en substitució de Guillem d'Alpicat, i el recent nomenat procurador fiscal Guillem Pelegrí,²⁸⁶ qui va accedir a la plaça d'advocat de la urbs en la juraderia de 1438.

TAULA 22. MEMBRES DEL CONSELL REIAL DEL REGNE DE VALÈNCIA EN 1436²⁸⁷

Individu	Càrrec	Individu	Càrrec
Joan Roís de Corella, noble	Governador del regne	Jaume Romeu, cavaller	
Romeu de Corberà	Maestre de Muntesa	Manuel Suau, ciutadà	Racional ciutat
Joan de Proxida, cavaller		Gabriel Palomar	Assessor governador
Galvany de Villena, cavaller		Francesc Blanch	
Pero Pardo	mestre racional	Francesc Mascó	
	batle general	Bernat Freixenet	
Joan Mercader, cavaller		Joan de Gallach, major	
Guillem de Vich, cavaller		Guillem Pelegrí	advocat fiscal
Mateu Pujades, cavaller	Tresorer general		

A nivell municipal, en 1436, amb els Palomar fóra del govern de la ciutat, es va obrir una anualitat marcada per les bandositats. En el mes d'octubre, aquelles van requerir de l'acció conjunta entre els jurats i el governador per evitar l'escalada de violència, tot i que es desconeixen els detalls sobre els individus o famílies implicades.²⁸⁸ Tot i que es constata com un mes després el portant-veus del governador informava a l'infant Joan que el cavaller Joan Tolsà, qui aleshores exercia com a regent

²⁸⁵ ACA, RC, 2695, f. 13v.

²⁸⁶ ACA, RC, 2763, f.118v (23 d'agost de 1436).

²⁸⁷ ACA, RC, 2695, f.14v.

²⁸⁸ AMV, MC, A-31, f. 132 (4 d'octubre 1436).

del justícia criminal, havia estat denunciat al pertànyer al bàndol encapçalat pel seu avi el cavaller Pardo de la Casta. Davant d'aquesta situació, el lloctinent general va marnar que aquest fóra substituït per un altre regent «que no sia denunciat e lo menys sospitós que fer se puixa». Aquesta darrera afirmació, posa en evidència que era difícil trobar cap persona hàbil per a dit càrrec que no fóra sospitosa de parcialitat. A més a més, en aquesta mateixa ordre, s'assenyalava com s'havien interposat denúncies Pere Pardo i Peret Pardo, nebot del primer, d'una part contra el cavaller Pere Siscar i Miquel Julià.²⁸⁹ És a dir, les famílies enfrontades en 1436 eren els Pardo de la Casta i els Tolsà contra els Siscar i el Julià. Sobre aquests, l'infant Joan proveïa que foren arrestats en les seues cases amb permís d'eixir únicament per al desenvolupament de les funcions dels seus càrrecs públics (bé reial, municipal o de la diputació del General del regne), funcions que devien complir sota la condició d'anar directament allí on devien i tornar directament a casa. Al mateix temps, el lloctinent general responia a la missiva enviada pels jurats de la ciutat de València, en la qual els certificava el seu gran enuig per la situació de parcialitats que patia la ciutat i els posava al corrent de com Eiximen Roís de Corella ja li havia informat que havia actuat «contra certs oficials e conciudadants seus».

TAULA 23. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1436

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Guillem Crespí	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Eixarch	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Almudever	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Guillem d'Alpicat→ Joan de Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Pere Lletxa	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

2.4. El consell secret entre 1436-1456: el govern sota la influència de Joan Mercader i Manuel Suau

Malauradament, ignorem si les lluites de bàndols es projectarien sobre la conformació del govern de la ciutat en 1437 i 1438, tot i que es pot intuir com aquelles no gueren influenciar massa en els resultats de les eleccions.

²⁸⁹ Cap d'aquestes quatre persones exercia aquells any ni en els immediatament anteriors càrrecs públics municipals.

TAULA 24. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1437

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Francesc Esplugues	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Ramon Riusech	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Cruïlles	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Mercader	Joan de Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Manuel Llorenç	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Valleriola	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 25. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1438

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Bernat Joan	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Pere Nàtera	Francesc Blanch	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Andreu	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Garcia	Joan de Gallach → Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Bernat Peris	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Ponç	Antoni Pasqual	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

El que sí s'intueix és com el clima de parcialitats en 1438 continuava vigent a la ciutat, i de fet aquelles estarien protagonitzades aleshores entre dos dels consellers reials més importants del regne, el batle general i Gabriel de Palomar. Desconeixem si hi ha una connexió entre els bàndols de 1436 (Pardo-Tolsà amb els Siscar-Julità) amb els dels mantinguts pels Mercader amb els Palomar. El que sí es documenta es com l'infant Joan, en qualitat de lloctinent del regne, davant la importància de la confrontació entre dos dels personatges més influents de la societat política valenciana sol·licitava al Magnànim opinió i consell. La resposta del monarca que podia implicar posicionar-se en favor d'una facció de poder front a l'altra va ser mantenir-se al marge, recomanant a l'infant Joan amb aquells a la manera del bon hortolà.

Als inconvenients, divisió e discòrdia del regne de València per ocasió de les parcialitats del batle general e de micer Gabriel Palomar, lo senyor rey hauria plaer e que'l dit Rey de Navarra hi volgués proveir castigant ab discreció quascú de aquells que donen causa als dits inconvenients, divisió e discòrdia a la manera del bon ortolà, lo qual los arbres que són en lo ort infructuosos e de qui no-s espera ja més fruyt bo talla e crema, e altres que són torts redreça, altres entrecava e altres leva les rames que veu li fan dan, axí que en diverses maneres los arbres que té en l'ort endreça a fi que reten bon fruyt, e lo seu ort no sia empatxat de arbres inútils, servant aquella manera lo dit senyor rey de Navarra, e a part posant accepció de persones.

Esta comparativa col·loquial de l'administració reial en un hort evidenciava que el que li estava recomanant era que ell com l'autoritat reial en el regne devia arbitrar adequadament i sense escàndols entre els seus consellers per a obtenir bons fruits. Amb aquesta metàfora li adverteix a Joan com hi ha diverses maneres de procedir segons la

gravetat de la discòrdia, la qual havia de valorar i abans de procedir reflexionar quina era la millor manera de solucionar la problemàtica. Així doncs, al referir-se a què la seua voluntat era que castigara a tots dos amb discreció, la metàfora convidaria a l'infant a tindre mesura en el càstig, ja que la monarquia no devia incentivar les divisions dins de la societat política en l'última fase de la conquesta de Nàpols.

Aquesta anualitat de 1438 i les subsegüents fins al 1456 el tret característic del consell secret estarà marcat per la tradicional renovació anual dels jurats –que serà realitzada a partir de l'aplicació parcial o total de les cedes reials– i per la continuïtat dels membres tècnics de l'executiu de govern, doncs únicament es registren dos modificacions. En primer lloc la de l'escrivà Antoni Pasqual, que va ser substituït a la seua mort en 1449 per qui havia estat el candidat reial quan ell fou elegit, Jaume Beneito. Així doncs, any després, en 1454 l'advocat de la ciutat Arnau Valleriola renuncia al càrrec al·legant entre altres motiu la seua vellesa, sent substituït per Jaume Garcia d'Aguilar.²⁹⁰ Per altra part, les actes municipals no permeten aproximar-nos al poder exercit pels membres del consell secret, la qual cosa, en conseqüència, permet intuir com el poder d'aquest no s'hauria vist incrementat respecte als decennis anteriors, tot i que és cert que el comitè executiu continuaria elegint anualment als membres del consell de la ciutat.

Ara bé, això no significa que els membres que formen part del consell secret no mantingueren la seua rellevància política, doncs com veurem en el següent capítol en 1445 i 1446 el monarca com una forma d'aconseguir finançament de la ciutat va instrumentalitzar la ceda reial de la juraderia i es va mostrar disposat a intervindre en la renovació completa de la resta dels set càrrecs que constituïen el consell secret. És a dir, va plantejar un canvi de facció en el govern, oferint aquest a les dues faccions existents (Mercader-Palomar) –tal com va fer a la ciutat de Mallorca– a canvi que aquestes li asseguraren cert finançament. Finalment, la facció en el poder (els Mercader) va aconseguir convèncer al monarca que les seues demandes serien satisfetes.

Així mateix, aquesta relativa normalitat tampoc pot ser indicativa que dins dels govern no sorgiren discrepàncies entre els seus membres. Doncs, que el grup de poder encapçalat per Joan Mercader i Joan Suau fóra el que gaudiria de més control governamental no significaria que dins del mateix executiu de govern no existiren

²⁹⁰ AMV, MC, A-35, f. 401v (9 d'agost de 1454).

diferències entre els seus membres. Tot i que aquestes són difícils de documentar, tenim notícia de com en 1447 aquestes es van produir entre l'escrivà Jaume Beneito i el jurat ciutadà Esteve Pérez. En aquest sentit, el 17 d'octubre d'aquell any, en una lletra de l'infant Joan, en qualitat de lloctinent general, a Pere Cabanyelles, lloctinent del portantveus del governador del regne, li recriminava el fet d'haver tingut empresonat «ab grillons de ferre en les cames per temps de XI dies», i després retingut en sa casa, a l'escrivà municipal Jaume Beneito, qui, a més a més, era secretari reial. Aquesta detenció, segons el contingut de dita lletra, s'hauria produït després que aquest intercanvià paraules injurioses amb Esteve Pérez, jurat aquell any, el qual però hauria començant l'acalorada discussió i fins tot «ab lo braç arromangat feu gest e contineça de voler donar morrada» al dit escrivà.²⁹¹ Aquest greu incident, segons el lloctinent general havia sigut jutjat de manera arbitrària per Pere Cabanyelles, en tant que considerava que Jaume Beneito havia assumit excessivament la culpa. Doncs, l'infant Joan assumia que l'escrivà devia haver respectat la preeminència del jurat, però tanmateix Esteve Pérez devia haver actuat amb major temprança d'acord amb el seua magistratura. En aquest sentit, Joan era partidari que foren castigats tots dos per igual i per tal de seguir el procediment instava a què li remetera més informacions.²⁹² Malgrat però, la missiva no específica quin assumpte va ser objecte de discussió, no obstant fóra quin fóra aquest cas manifesta la participació activa de l'escrivà municipal en les deliberacions de l'executiu de govern.

Altra controvèrsia es va produir en el context de 1450, en una conjuntura marcada per la pesta i la gran mortaldat a la ciutat que fins i tot va afectar els magistrats de la ciutat. Doncs, aquella juraderia van morir a causa de la pesta els jurats Joan Ferrando i Manuel Llorenç. Aquesta dolenta conjuntura epidèmica va provocar que Manuel Suau fugirà de la ciutat, acció que va ser imitada pel seu delegat en el càrrec de racional Lluís Blanch. A la ciutat, encarregat de l'ofici del racionalat va quedar Pasqual Gallart, lloctinent del racional, qui va morir poc després. Aquesta situació que va provocar que «los fets de l'archiu del dit honorable racional se perdien e cesaven per no haver hi quin

²⁹¹ El fet de prendre a una persona per parlar mal a un jurat estava justificant, tot i que és cert que en un cas precedent el jurat havia actuat amb major cautela, doncs en maig de 1416 els jurats de la ciutat informen a Bernat Joan, altre dels jurats que es trobava en la cort del rei, que tot i que no havien pres a misser Francesc de Bonet «veritat és que-l dit en Bonet per són ultracuydament, e temeritat e audàcia merexia ésser pres e bé avilat, e en altra manera que no fou ans en axí ésser deliurat hac sobrega favor, e per ventura per esguards de vosaltres micer Francesc e micer Berthomeu, grans amichs seus, car si sabiets les viltats paraules ampulloses que de la boca li exiren contra hu de nosaltres jurats, qui massa e sobre-s pacientment les porta per necessitat de son offici» *vid.* AMV, LIM, g3-13, f.106r-108r.

²⁹² ARV, RC, 69, f. 99r.

faes» raó per la qual els jurats van designar substituït de Manuel Suau a Guerau Benviure l'11 d'agost i tres dies després aquest va ser ratificat.²⁹³ Aquella mesura adoptada possiblement d'urgència per part dels magistrats junt amb el síndic va provocar la ira de Manuel Suau, qui en octubre va obrir un debat dins del govern municipal entorn a les competències dels edils i del síndic per a nomenar un substituït del racional, atribució que era competència del titular del càrrec.²⁹⁴ Aquella controvèrsia possiblement estiguera motivada pel fet que aquella mesura d'urgència pressa pels magistrats i pel síndic intentaria ser aprofitada per cert sector del govern per a mantenir a Guerau Benviure en el càrrec contra la voluntat d'un racional que volia exercir el seu dret de nomenar al seu substituït i no que li fos imposar un. Així doncs, amb la normativa municipal del 30 d'abril de 1435 que recollia la transferència de poder del consell general al racional per a nomenar al seu suplent, Manuel Suau va aconseguir el 28 d'abril de 1451 nomenar al seu substituït, en aquell cas Andreu Vidal.²⁹⁵

TAULA 26. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1439

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Gracià de Montsoriu	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Nàtera	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ferrando	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Granollers	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Ramon Vilalba	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 27. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1440

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Galcerà de Montsoriu	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Galcerà Mercader	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Almenara	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Despuig	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Manuel Llorenç	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Solanes	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

²⁹³ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, València y el oficio...*Op. Cit.*, pp. 603-604. cfr. AMV, MC, A-35, 29v y 31v (11 d'agost de 1450).

²⁹⁴ AMV, MC, A-35, A-35, f. 48v (14 d'octubre de 1450).

²⁹⁵ AMV, MC, A-35, A-35, f. 85v. (28 abril de 1451).

TAULA 28. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1441

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Jofre de Blanes	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Arnau Olives	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Alegre	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Almudever	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Frígola	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Saera	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 29. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1442

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Arnau Guillem Escrivà	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Guillem Mercader	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ferrando	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Galeas Joan	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Bernat Peris	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 30. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1443

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Galcerà de Montsoriu	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Valleriola	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Andrés	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ponç	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Solanes	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 31. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1444

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Guillem Ramon de Pertusa	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Jaume Serra	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Andreu	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Frígola	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Manuel Llorenç	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Saera	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 32. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1445

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Sifre	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Lluís Jofre	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Boix	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Genís Ferrer	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Nicolau Valldaura	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 33. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1446

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Galcerà Mercader	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Francesc Vives	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Galeas	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Julià	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Valldaura	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 34. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1447

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Pere Siscar	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Guillem Mascó	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Esteve Pérez	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Bernat Valleriola	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Bernat Suau	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 35. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1448

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Jaume Almenar	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Nàtera	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Andrés	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Andreu	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 36. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1449

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Galcerà Mercader	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Garcia Lloris	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Vicent Granollers	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Antoni Pellicer	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Bernat Peris	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 37. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1450

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Baltasar Bou	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Francesc Menaguerra	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume Fachs	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ferrando	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Manuel Llorenç	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Saera	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 38. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1451

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Miquel Pujades	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Pere Serra	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Cruïlles	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Despuig	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Valldaura	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 39. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1452

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Nàtera	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vives	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Blanch	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Cedrelles	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Bernat Estellers	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 40. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1453

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Roís de Corella	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Lluís Lloris	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Guerau Bou	Arnau Valleriola	Advocat
Jurat ciutadà	Martí Escolà	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume de Fachs	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 41. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1454

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Lluís Castellví	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Guillem Mascó	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Bou	Arnau Valleriola → Jaume Garcia d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Antoni Pellicer	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Saera	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

TAULA 42. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1455

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Martí	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vives	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Daniel Barceló	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Blanch	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Galcerà Clavell	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau		

2.5. El comitè executiu de govern entre 1456-1477: el govern de Guillem Saera

En octubre de 1455, el racional Manuel Suau moria a Nàpols i, per tant, després de dues dècades, el govern de la ciutat devia d'elegir un nou racional. L'extraordinari poder econòmic i d'influència política atresorada per Manuel Suau va projectar –segons paraules de Rafael Narbona– «*un nuevo modelo de racionalato*», que convertiren el càrrec en el més preat pels diferents sectors de l'oligarquia patrícia,²⁹⁶ que intentaràn imposar al seu candidat per assegurar el control del govern de la ciutat. Abans però d'efectuar-se dita elecció del racional, que es va posposar a causa de la gran conflictivitat que suscitava, el 21 de maig es va procedir a fer l'elecció anual dels jurats i consellers. La renovació dels jurats es va realitzar sense cap inconvenient, doncs en la pràctica es va aplicar com era habitual la ceda reial que prèviament havia estat supervisada pel monarca.²⁹⁷ Ara bé, en tant que l'elecció dels consellers devia efectuar-la d'acord amb la normativa el consell secret i un dels seus principals membres –el racional, ni de cap del seus lloctinents tampoc– encara no havia estat elegit, el síndic Joan Marromà –com ja recull també Rafael Narbona– va encapçalar una protesta, argumentant que aquella elecció havia estat un contrafur:

...ab tota reverència e honor que·s pertany, que no consent ni adereix a la conselleria feta per los honorables jurats e per vos molt honorable en Jaume Beneyto, notari scriva dels dits honrats jurats e del consell general de la dita ciutat, publicada tant quant es o sia feta o vista fer contra furs e privilegis e contra la provisió o pramàtica per lo molt excel·lent senyor, lo senyor rey, feta, ab la qual dóna orde e manera com se deu fer la conselleria de les parròquies e per qui. Protestant lo dit síndich que si alguna cosa es stada feta o vista fer contra los dits furs, privilegis e pramàtica diu que no·y ha consentiment per observança dels dits furs e privilegis e pramàtica, e per indemnitat de la dita ciutat e singular de aquella. Requerint carta publica, et. Testimonis los propdits.²⁹⁸

No obstant la seua oposició, aquella va quedar en un no-res. Major conflictivitat però va continuar generant en el si de l'oligarquia patrícia l'elecció del racional. Doncs, com ja ha recollit la historiografia, el 23 de juny es va elegir racional per majoria de vots del consellers a Guillem Saera. Aquell es va imposar amb vuitanta-cinc vots a altres cinc candidats: Berenguer Martí (amb cinc vots), Lluís de Cruilles (amb catorze),

²⁹⁶ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio...*Op. Cit.*, pp. 596; 602-606.

²⁹⁷ *Vid.* capítol III.

²⁹⁸ AMV, MC, A-36, ff. 83v-85 (21 de maig de 1456).

Lluís Bou (amb un), Joan Despuig (sense cap vot) i Jaume de Fachs (amb dos vots).²⁹⁹ Per tant, de tots aquells candidats, el principal oponent de Saera va ser Lluís de Cruïlles, circumstància que ha permès Agustín Rubio assenyalar com aquest darrer encapçalaria un dels grups de poder en què es dividiria l'elit governant.³⁰⁰ No obstant això, com ja va avançar Rafael Narbona, feta l'elecció de Guillem Saera com a racional, els magistrats de l'any anterior notificaren al consell que ells sabuda la mort de Manuel Suau, havien enviat una missiva a Alfons el Magnànim sol·licitant la seua intercessió en favor de la persona que creia més oportuna per al càrrec.³⁰¹ Aquesta sol·licitud prèvia possiblement explique la lletra del 10 de juny enviada per Alfons el Magnànim, en la qual el sobirà es feia resol de la «grandissima differència» que existia en la ciutat per l'elecció del racional a causa de «diverses e vàries oppinions de persones apassionades», que fins i tot havia impedit arribar a un acord. Davant aquella situació, el monarca justificava la seua intervenció nomenant per al dit ofici al seu cavalleris Pere Andreu, argumentant que era un home «virtuós e prohóm pràtiche e sens passió», que gaudia, a més a més, d'experiència en el desenvolupament de les principals magistratures urbanes.³⁰² Com es conegut aquesta disposició reial –que fou presentada el 9 de juliol al consell general– no es va fer efectiva, ja que va ser sotmesa a la votació dels consellers, que en gran majoria van decidir mantenir en vigència l'elecció municipal. La decisió del govern que seria explicada al monarca per part de Jaume de Fachs va ser ben rebuda per aquell, qui de bon grat va acceptar l'elecció de Guillem Saera.³⁰³ Tot plegat, finalment el comitè executiu de govern d'aquella anualitat va quedar constituït pels següents membres:

TAULA 43. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1456

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Nàtera	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vilarasa	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Vicent Vives	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís d'Alpicat	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Andrés	Joan Manromà	Síndic
Jurat ciutadà	Riambau Cruïlles	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Manuel Suau → Guillem Saera		

²⁹⁹ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia...*Op. Cit.*, pp. 605 i 616 (nota 52); A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y...**Op. Cit.*, pp.25-26. Al voltant de l'elecció de Guillem Saera *vid.* AMV, MC, A-36, f. 93v-96 (23 de juny de 1456).

³⁰⁰ A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y...**Op. Cit.* pp. 25-26.

³⁰¹ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio...*Op. Cit.*, p. 605.

³⁰² La lletra del Magnànim del 10 de juny la s'inclou en A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y...**Op. Cit.*, pp. 25, nota 45. Cfr. AMV, MC, A-36, f. 104-105v (19 de juliol de 1456).

³⁰³ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio...*Op. Cit.*, p. 605; A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y...**Op. Cit.* pp. 25-26.

Cap canvi significatiu es va produir en el consell secret durant el trienni de 1457 a 1459, tot i haver-se produït la successió de monarca. L'única modificació que es va produir entre els set càrrecs permanents del consell secret va ser l'obligada substitució de l'advocat Guillem Pelegrí –qui en 1458 va morir a Florència– per un altre, en concret l'elegit va ser Pere Amalrich, qui va accedir al càrrec el 12 de setembre de 1458.³⁰⁴ Per altra banda, va destacar com malgrat que Guillem Saera a l'accedir al seu càrrec va jurar que tindria aquell durant tres anys, el consell general del 12 de maig de 1459 el tornava a elegir per al trienni següent.³⁰⁵

TAULA 44. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1457

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Jaume d'Almenar	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Pere de Ripoll	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume de Falchs	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Guillem Pelegrí	Advocat
Jurat ciutadà	Galeas Joan	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 45. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1458

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Mercader	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vives	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Joan	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Guillem Pelegrí → Pere Amalrich	Advocat
Jurat ciutadà	Perot Pelegrí	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Antoni Pellicer	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 46. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1459

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Galcerà Mercader	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vilarasa	Joan Gallach	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Vicent Granollers	Pere Amalrich	Advocat
Jurat ciutadà	Jordi Joan	Joan Manrromà	Síndic
Jurat ciutadà	Pere Vicent	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

³⁰⁴ AMV, MC, A-36, ff. 114v-115r (12 de setembre de 1458).

³⁰⁵ AMV, MC, A-36, ff. 165r-168v (12 de maig de 1459).

Un any després, al voltant d'abril, bé per iniciativa de l'elit governant o bé per part de la Corona, es va plantejar la necessitat de substituir al síndic Joan Marromà. Sembla que alguns membres del comitè executiu o bé el batle general van facilitar al rei una relació de possibles candidats, de la qual aquell en principi es va mostrar favorable a dos candidats, el sots-síndic Ambrós Alegret i el notari Berenguer Cardona. Aquesta indiferència inicial de la monarquia per qualsevol dels dos candidats no va durar gaire, ja que el sobirà, dies després, en una lletra al racional Guillem Saera, al batle general i als jurats, intercediria en favor del sots-síndic.³⁰⁶ Tanmateix, el 25 de maig, Joan II escrivia enutjat a Joan Mercader perquè aquell li demanava que intercedira en favor d'un tercer candidat –el nom del qual es desconeix– que ja havia estat descartat per tindre arrendaments i ser deutor en la ciutat. Així doncs, en aquella missiva el monarca aprofitava per a enviar-li una carta de creença per a què ordenara a Joan Marroma que «atessa la sua decrepitut e indisposició, renuncie espontaneament al dit offici perquè de aquell sia provehit per idonea e disposta».³⁰⁷ És a dir, el sobirà va forçar la renúncia de Joan Marroma, qui oficialment va presentar aquella –al·ludint a la seua vellesa– al consell general del 31 de maig, en el qual va ser elegit, tal com prèviament s'havia acordat, Ambrós Alegret, qui aquell mateix dia va jurar el seu càrrec.³⁰⁸

En principi, tot i l'existència de diversos candidats, l'elecció del síndic no va generar cap diferència documentada entre els membres de l'elit dirigent, tot i que tan sols un mes després si es pot evidenciar com en el si del govern municipal hi havia un sector disident respecte a la pressa de decisions realitzades sota la influència de Guillem Saera. Almenys això es pot intuir d'una lletra enviada per Joan II als jurats, en la qual els ordenava que respectaren a Guillem Saera com en el seu dia ho feien a Manuel Suau, argumentant com aquell gaudia de la seua plena confiança que podia ser

³⁰⁶ ARV, RC, 238, f. 79v (5 de maig de 1460): «tant com és al fet del síndich, veritat és que per nos fonch dit a micer Jaume Garcia que ns determanavem a hun de dos, ço és a n'Ambros Alegret o a en Berenguer Cardona, no designant qual de aquells en cert, ara emperò perquè arbitram ésser necessari sia provehit en lo dit fet atessa la bona fama e verdader testimoni que havem de la prohomenia e suficiència del dit n'Ambros Alegret és nos vist aquell deure ésser provehit davant tot altre del dit offici, pregamvos, per tant, e encarregam tant com podem que vos en semps ab lo batle general, al qual de açó escrivim conduhiscau e doneu orde ab los jurats e consell e ab tots aquells que y han a caber e entrevenir, com lo dit n'Ambros Alegret sia provehit del dit sindicat en la forma acostumada...». Semblant contingut s'envia al batle general *vid.* ARV, RC, 238, f. 78v (5 de maig de 1460), mentre que als jurats se li comunicava únicament el candidat reial en una lletra de creença acomada al batle general *vid.* ARV, RC, 238, f. 80r (5 de maig de 1460).

³⁰⁷ ARV, RC, 238, f. 83r (25 de maig de 1460). Dos dies després d'enviar aquella lletra la batle general, el monarca confirma als jurats com Ambrós Alegret era l'elegit per la monarquia per a substituir en el càrrec de síndic a Joan Marroma *vid.* ARV, RC, 238, f. 84r (27 de maig de 1460).

³⁰⁸ AMV, MC, A-36, ff. 218r-221r (31 de maig de 1460).

semblant a la tenia l'anterior racional respecte a Alfons el Magnànim.³⁰⁹ La hipòtesi de l'existència de partits o opinions enfrontades dins del govern es pot posar en relació amb el fet que un mes abans els magistrats precedents al notificar l'elecció dels jurats, remarcaren com aquella s'havia efectuat, «pacíficament»,³¹⁰ aclariment que sol ser indicativa de com al context es preveien discòrdies.

Per altra part, en agost d'aquell any en una conjuntura de pesta, la mort de l'advocat de la ciutat Joan de Gallach va ser aprofitada per Joan II per a intercedir novament en favor de Pere Belluga, per qui ja ho havia fet al context de la vacant deixada per Guillem Pelegrí, tal com així el rei els ho recordava als jurats.³¹¹ D'aquesta manera, el sobirà pressionava a l'executiu de govern i al consell assegurant que si la seua voluntat no era satisfeta ho consideraria com un desmerit de la ciutat. De fet, al mateix temps Joan II escrivia la batle general, a Guillem Saera, racional i als advocats de la ciutat Guillem Mascó i Jaume Garcia-Aguilar per a què treballaren per col·locar a Pere Belluga en el govern municipal, avisant del seu enuig en cas que aquell no obtenira l'advocacia.³¹² No obstant això, per segona vegada consecutiva el candidat reial no obtindria una plaça en el consell secret, ja que el govern de la ciutat havia elegit deu dies abans a Miquel Dalmau,³¹³ qui prendria possessió del càrrec després del pertinent jurament institucional justament el 14 d'agost,³¹⁴ data en què com hem dit el monarca intercedia en favor de Belluga. Per tant, el consell secret de 1460 va quedar constituït pels següents individus:

TAULA 47. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1460

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Guillem Mascó	Francesc Mascó	Advocat
Jurat cavaller	Joan de Montpalau	Joan Gallach → Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Cruïlles	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Francesc Valleriola	Pere Amalrich	Advocat
Jurat ciutadà	Galeas Joan	Joan Marromà → Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Arnau Gostantí	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

En desembre d'aquella juraderia, tal com ha documentat Agustín Rubio, en un context a la Corona marcat per l'empresonament a inicis de mes del príncep de Viana, el govern municipal –que com veurem més avant dies enrere havia cancel·lat

³⁰⁹ A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y... Op. Cit.*, pp. 25-26.p. 26, nota 48.

³¹⁰ *Vid.* Capítol III.

³¹¹ ACA, RC, 3442, f.103v (14 d'agost de 1460).

³¹² ACA, RC, 3442, f.103v (14 d'agost de 1460).

³¹³ AMV, MC, A-37, f. 25r (4 d'agost de 1460).

³¹⁴ AMV, MC, A-37, f. 25v-26v (14 d'agost de 1460).

l'ambaixada reial que en principi tenia prevista enviar³¹⁵ es trobaria dividit a causa de la renovació triennial de la representació de la ciutat en la diputació del general, que va precisament tindre lloc aquella anualitat. La conflictivitat venia generada per una ordre de Joan II, datada el 17 de desembre d'aquell any, en la qual establia una nova forma d'elecció per a renovar els càrrecs de la ciutat en la institució regnícola, que, per tant, modificava l'ordre de graduació legislat per Alfons el Magnànim l'1 d'agost de 1457. La nova disposició reial atorgava el càrrec de diputat al magistrat Galeas Joan en detriment del jurat en cap Lluís Cruïlles, a qui correspondria el càrrec segons la legislació del Magnànim. Com bé assenyalat Agustín Rubio, amb aquella mesura Joan II pretenia que el càrrec de diputat fóra desenvolupat durant el següent trienni per un individu de la seua estreta confiança, en una conjuntura concreta marcada pel conflicte entre el monarca i la diputació del general de Catalunya. És a dir, la intervenció del sobirà pretenia assegurar-se una diputació del general al regne de València que, al contrari que la catalana, que vetllara pels seus interessos, situació per la qual devia allunyar dels càrrecs als possibles membres del sector vianista de la ciutat.³¹⁶

Amb tot, davant aquella tessitura, els membres del govern es van dividir entre els partidaris d'obeir aquest manament reial i els que preferien seguir l'ordenament aleshores vigent. La impossibilitat d'arribar a un acord unànimе va derivar en la realització d'una votació, en la qual l'obediència va ser defensada pel racional Guillem Saera i pels jurats ciutadans Galeas Joan, Arnau Gostantí i pels cavallers Domingo Mascó i Joan Montpalau, mentre que eren partidaris de no acatar la provisió reial la resta de magistrats, l'interessat en aquest cas Lluís Cruïlles i Francesc Valleriola. Aquesta divisió de l'elit governant, segons ha apuntat Agustín Rubio a partir de l'estudi del perfil polític de cada un dels magistrats, es correspondria amb l'existència de dues faccions de poder en el si del govern. L'argument central emprat per dit autor per a defensar dita divisió del patriciat és que Lluís de Cruïlles fou un dels candidats presentats per a exercir el racionalat quan aquest va quedar vacant per la mort de Manuel Suau, fet que evidenciaria que el dit Cruïlles encapçalara una de les facció que conformava el govern de la ciutat.³¹⁷ Mentre que el sector dominant, que gaudia del control municipal, seria l'encapaçalat pel racional Guillem Saera, qui s'imposaria en

³¹⁵ Les decisions governamentals i l'actitud de l'executiu municipal de València a favor de Joan II al context de la guerra civil catalana són analitzades amb major detall al capítol VIII.

³¹⁶ A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y Juan II...* pp. 26-30.

³¹⁷ *Ibid.*, «Cruïlles era una persona notable. Encabezaba un sector importante, aunque minoritario, de la oligarquía municipal, que había intentado pocos años atrás situarlo al frente del racionalato, institución clave para el control del gobierno municipal».

aquella elecció a Lluís de Cruïlles. Ambdós representarien, segons ha demostrat Agustín Rubio, dos grups de poder enfrontats en el si del govern municipal, que al context previ de l'esclat de la guerra civil catalana constituïrien el sector partidari de la causa de Joan II, el liderat per Saera, i altre sector minoritari seria partidari de la causa del príncep de Viana. L'elecció del diputats del general finalment es va imposar la voluntat de Joan II, fet que va motivar que Lluís Cruïlles i Francesc Valleriola, els quals havien estat elegits comptador i administrador de la diputació presentaren la seua renúncia. Així doncs, a data del 26 de gener de 1461, el consell general elegia a Vicent Alegre com a comptador i a Vicent Calbet com administradors.³¹⁸

Mentre les relacions entre el principat de Catalunya i Joan II s'agreuaven de manera efervescent, la mort de Francesc Mascó va permetre que Pere Belluga, amb el suport de la Corona des de feia anys, obtenira la preada plaça com advocat de la ciutat, després que fóra elegit al consell del 19 de gener de 1461.³¹⁹ És a dir, en la complicada conjuntura d'inicis de 1461, l'elit de la ciutat va concedir l'advocacia al candidat pel qual Joan II havia estat intercedit des de feia temps.

TAULA 48. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1461

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Mercader	Francesc Mascó → Pere Belluga	Advocat
Jurat cavaller	Pere Siscar	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Perot Pelegrí	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Blanch	Pere Amalrich	Advocat
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Jaume de Fachs	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

Amb el començament i el transcurs de la guerra civil catalana tampoc s'observa un increment del poder del consell secret. Les decisions de govern almenys en teoria continuaven en mans del consell general, tot i la influència governamental que en la pràctica degueren exercir certs individus rellevants del consell secret, com ara el racional Guillem Saera i l'advocat Jaume Garcia d'Aguilar, que mantenien estretes relacions de confiança amb el monarca. Ara bé, les decisions relatives a l'organització de la defensa de la ciutat i del regne eren assumides pels jurats junt amb el lloctinent del governador, el batle general i altres membres del consell reial.

Pel que fa a les substitucions dels membres permanents del consell secret, aquelles foren obligades per les circumstàncies. Doncs, en 1463 els jurats –pel poder atribuïts a

³¹⁸ AMV, MC, A-37, f. 52v (16 gener 1461).

³¹⁹ AMV, MC, A-37, f. 51v-52r (19 de gener de 1461).

ells en el Consell del 30 de juny– van elegir al doctor en lleis Francesc Tallada com un dels advocats ordinaris de la ciutat davant la mort de Pere Almarich.³²⁰ Quatre dies després de la seua elecció, el govern municipal li la va comunicar al monarca pregant-li que el tinguera per accepte en tant que «per experiència e obra manifesta havem sempre conegut molt affectat e devot al servei vostre e benefici de tota la cosa pública».³²¹ Tanmateix, el 8 de juliol Joan II intercedia per a què fóra elegit Miquel Albert, sol·licitud que va ser desestimada pel govern municipal, el qual va al·legar que l'elecció ja havia estat realitzada i modificar aquella reportaria «gran ignomínia, càrrech e vergonya» tant a la ciutat com Francesc Tallada, per tant, li pregaren que acceptara l'elecció d'aquest darrer.³²²

Cinc anys després, el decés dels advocats Francesc Tallada i Pere Belluga va generar que el 2 de juny, els jurats, racional i síndic –per delegació del consell– elegiren per a substituir-los en el càrrec a Andreu Sart i Miquel Albert –qui, com hem dit més amunt, havia estat el candidat reial per a dit càrrec en 1463–, que juraren i accediren a l'ofici a l'endemà.³²³ Després d'aquests, no seria fins ja acabant-se la guerra civil, en 1471, quan l'escrivà Jaume Beneito moria, sent elegit per al seu càrrec el secretari reial Joan Coloma. Tres anys després, acabada la guerra, la mort del síndic d'Ambrós Alegret va determinar que fóra elegit síndic Bartomeu Abat, qui havia exercit com a sots-síndic.

TAULA 49. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1462

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Gracià de Montsoriu	Pere Belluga	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vives	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Vicent Calbet	Pere Amalrich	Advocat
Jurat ciutadà	Martí Escolà	Ambrós Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Pere Vicent	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

³²⁰ AMV, MC, A-37, f. 81v (1 juliol de 1463). Un Francesc Tallada que, un any després, a títol personal –tot i que la mesura fou extensible a la resta d'advocat de la ciutat– els magistrats de la ciutat li prohibiren exercir com agent o defensor de la part privada en causes de la Cort del Justícia Criminal, sota pena de privació de l'ofici (AMV, MC, A-37, f. 120v-121r, 17 de març de 1464).

³²¹ AMV, LIM, g3-26, f. 7v (4 de juliol de 1463).

³²² AMV, LIM, g3-26, ff. 13r-v (21 de juliol de 1463).

³²³ AMV, MC, A-38, f. 178v (2 de juny de 1468). Al voltant del jurament del seu càrrec vid. AMV, MC, A-38, f. 180r-182r (3 de juny de 1468).

TAULA 50. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1463

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Eiximen Pérez	Pere Belluga	Advocat
Jurat cavaller	Gispert Valleriola	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ferragut	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Arnau Gostantí	Pere Amalrich → Francesc Tallada	Advocat
Jurat ciutadà	Berenguer Martí	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Felip de Vesach	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 51. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1464

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Mercader	Pere Belluga	Advocat
Jurat cavaller	Lluís de Montagut	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Andrés	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Galcerà Clavell	Francesc Tallada	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume de Fachs	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 52. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1465

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Ramon de Vich	Pere Belluga	Advocat
Jurat cavaller	Pere Eixarch	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Alegre	Francesc Tallada	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Palomar	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Bernat Penyarroja	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 53. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1466

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Pere Sanoguera	Pere Belluga	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vives	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Ramon Berenguer	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Arnau Gostantí	Francesc Tallada	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Pellicer	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Felip de Vesach	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 54. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1467

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Bernat Almúnia	Pere Belluga	Advocat
Jurat cavaller	Bernat Guillem Català	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Vicent Calbet	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Galcerà Clavell	Francesc Tallada	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 55. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1468

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Gracià de Montsoriu	Pere Belluga → Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Lluís Soler	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís d'Alpicat	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Joan	Francesc Tallada → Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Palomar	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Pere Pelegrí	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 56. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1469

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Bernat Canyell	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Pere Siscar	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Ramon Berenguer	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume de Fachcs	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Galeas Joan	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Miquel Valero	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 57. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1470

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Jaume d'Artés	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Ot de Borja	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Galcerà Clavell	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Arnau Gostantí	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Martí Llorenç	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Lluís Pellicer	Jaume Beneito	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 58. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1471

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Mercader	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Joan Ram	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Alegre	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Felip de Vesach	Jaume Beneito → Joan Coloma	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 59. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1472

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Galcerà de Borja	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Guillem Ramon Sifre	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Ramon Berenguer	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Martí Escolà	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ferragut	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Joan Coloma	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 60. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1473

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Castellví	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Joan Sagra	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Jaume de Fachs	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Joan de Gallach	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Arnau Gostantí	Ambròs Alegret	Síndic
Jurat ciutadà	Pere Pelegrí	Joan Coloma	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 61. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1474

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Berenguer Mercader	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Lluís Mascó	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Llor	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Antoni del Miracle	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Pellicer	Ambròs Alegret → Bartomeu Abat	Síndic
Jurat ciutadà	Bernat Penyarroja	Joan Coloma	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 62. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1475

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Andreu Figuerola	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Joan Roís de Corella	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís d'Alpicat	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Gomis	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Galeas Joan	Bartomeu Abat	Síndic
Jurat ciutadà	Tomàs Sorell	Joan Coloma	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

TAULA 63. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1476

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Galcerà Desllana	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Gracià de Montsoriu	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Andrés	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Bou	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Arnau Gostantí	Bartomeu Abat	Síndic
Jurat ciutadà	Pere Pelegrí	Joan Coloma	Escrivà
Racional	Guillem Saera		

2.6. El consell secret a la fi del regnat de Jaon II (1477-1478)

Com ja va assenyalar Ernest Belenguer, la mort de Guillem Saera va ser aprofitada per l'elit governant de la ciutat per a intentar que el càrrec de racional fóra renovat cada tres anys i fóra desenvolupat per una persona que no exercirà la influència governamental que durant vint anys havia exercit l'esmentat Saera. En aquest sentit, l'estratègia del govern de la ciutat va ser realitzar l'elecció abans que el monarca

tinguera temps per a intercedir en favor d'un candidat no triat per l'elit governant. Com ja es conegut, l'elecció es va realitzar entre una sèrie de candidats entre els quals va sorgir elegit per votació majoritària del consell general el ciutadà Bernat Penyarroja. Assabentat Joan II de l'elecció del nou racional es va mostrar dolgut per l'actitud de dits magistrats per no haver-li consultat. Així doncs, en una lletra dirigida als jurats de la ciutat de València, en juny de 1477 el monarca els expressava que més que enutjat per la inobediència estava decebut pel procediment que havien seguit, que evidenciava com l'havien marginat de manera tan explícita d'aquella elecció.

[...] de la qual elecció e tradició de possessió havem tengut no poca admiració que vosaltres sens pus consultar-nos de les persones qui concorrien en dit offici haiu procehit al dit fet, no per respecte de la persona eleta de la qual segons devall direm som estats e som contents, més per ésser-se feta sens voler esperar nostra consulta e voluntat, essent-ne maiorment requests de part nostra per lo dit balle general, car attès que en dit offici vacant al servey nostre y al benefici de aqueixa ciutat y cosa pública de aquella, de la qual nos som cap e principal curador com a rey e senyor, e axí vosaltres [jurats de la ciutat] qui per nos la regiu e teniu en comanda.³²⁴

Unes paraules que expressen quina era la concepció de poder monàrquica de Joan II respecte al govern de la ciutat, que el conduïren a definir-se com a «cap e principal curador com a rey e senyor», recordant com la sobirania municipal gaudida pels jurats no era més que un poder delegat de la Corona. Així mateix, en dita missiva, Joan II els recriminà el fet que no consultaren als advocats de la ciutat, recordant-los novament que ells desenvolupaven les magistratures perquè ell els havia nominat –doncs realment era el rei qui supervisava la ceda reial–. De la mateixa manera, el monarca en una mostra de desdeny assenyalava com totes aquestes coses les feien després de la mort de Guillem Saera, concloent que li tenien més respecte a aquell que a ell com a sobirà:

[...] comprenem totes aquestes novitats ésser mogudes après la mort del racional que i de us venim a pensar que sols per respecte de aquell vos abstenieu de semblants insolències y no per lo nostre, de què prenem molta admiració e enuig, e axí rahonablement se deu inferir que en la ment vostra de maior contrapès era en vosaltres lo respecte del dit racional que no nostre...³²⁵

Aquell comitè executiu de 1477, que havia marginat a la Corona de l'elecció del racional va ser el mateix que a final de la seua juraderia plantejaria al monarca la supressió de la ceda reial. Sol·licitud que com també és coneguda va ser desestimada.

³²⁴ ACA, RC, 3394BIS, f.100v-101v

³²⁵ ACA, RC, 3394BIS, f.100v-101v

TAULA 64. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1477

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Joan Ramon Sifre	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Franci Almarich	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Miquel Capmanyès	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Pere Esplugues	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Joan Ferragut	Bartomeu Abat	Síndic
Jurat ciutadà	Guillem Mir	Joan Coloma → Jaume Eiximeno	Escrivà
Racional	Guillem Saera → Bernat de Penyarroja		

TAULA 65. MEMBRES DEL CONSELL SECRET DE 1478

Càrrec	Individu	Individu	Càrrec
Jurat cavaller	Ramon Torrelles	Miquel Albert	Advocat
Jurat cavaller	Joan Vilarasa	Miquel Dalmau	Advocat
Jurat ciutadà	Bartomeu Cruïlles	Jaume Garcia-d'Aguilar	Advocat
Jurat ciutadà	Francesc Miró Valleriola	Andreu Sart	Advocat
Jurat ciutadà	Lluís Pellicer	Bartomeu Abat	Síndic
Jurat ciutadà	Tomàs Sorell	Jaume Eiximeno	Escrivà
Racional	Bernat de Penyarroja		

Ara bé, en la conformació del govern municipal de 1478 va irrompre una nova problemàtica producte d'una nova realitat: el problema convers. Doncs, segons una lletra del monarca en juliol de 1478 recull com els jurats haurien expulsat del consell als conversos, situació que Joan II no aprovava, manant-los que aquells foren tractats com a cristians.³²⁶

Amats e feels nostres, vostra letra havem rebut ab lo síndich de aqueixa ciutat ab creença en persona sua, en virtut de la qual lo havem hoyt en quant per vostra part nos ha dit e explicat, e vist la satisfacció sua sobre la lletra que feta vos havíem, ab la qual nos meravellavem de vosaltres, hi més de vos jurat en cap, que axí estan dalosament hagueseu lançat de conselleria los cristians que-s dien conversos hi que de una parròquia havíeu elegit huyt consellers y d'altra no nengú, dient lo dit síndich quant a aquest cap de la elecció preteníeu haveu servat l'orde de forma que devíeu y en cas fos devíat suplicant-nos per los servicis d'aqueixa ciutat despeses eguals que per servici nostre ha sostingut, nos haguesem a vosaltres misericordiosament per consideració dels dits servicis e afecció de la dita ciutat som estats contents remetre e dexar la dita devolució en cas fos lloch o aquella o axí i escrivim o diem al lloctinent general nostre en aqueix regne ab nostra provisió patent, quant als dits conversos que-ns ha dit lo síndic no eser llançats del dit consell ans restar e ésser estats elegits en aquell per eser cristians y molts bons homens y per esguart e servey de nostre senyor Dèu volem e us manam estretament los tracteu com a cristians en conselleries, honor, oficis e beneficis segins la condició de cada hu sens d'enguna discrepància dels altres car axí-s deu fer y fer-se en altre modo no seria sens excusa de nostre senyor Dèu ans no daríem lloch en manera alguna al contrari ans hi provehiríem debitament e axí ho havem dit al dit síndich e aquesta és nostra

³²⁶ Al voltant del posicionament de la monarquia favorable a la integració dels conversos i de la normativa municipal de València respecte d'aquella al llarg del segle XV *vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, «Los conversos de Valencia (1391-1482)», en F. SABATÉ, Claude DE JEAN i altres, *Cristianos y judíos en contacto en la Edad Media: polemica, conversion, dinero y convivencia*, Lleida, Ed. Milenio, 2009, pp.101-146.

voluntat e axí ho servareu no obstant qualsevol lletres e provisions de nos en contrari emanades dada en Barcelona a XIII a juliol any MCCCCLXXVIII».³²⁷

Ara bé, tot i aquest manament del monarca, es pot intuir a partir de l'expressió «aquesta és nostra voluntat e axí ho servareu no obstant qualsevol lletres e provisions de nos en contrari emanades» com molt possiblement hauria realitzat ordres en sentit contrari. No obstant això, no seria fins l'ascens al tron de Ferran el Catòlic quan la Corona definiria la seua política contra els conversos al regne de València, al crear ex novo una administració per al tribunal del districte inquisitorial de València.³²⁸

2.7. El consell secret: una aproximació quantitativa i qualitativa

Durant el període comprés entre 1418 i 1479, el consell secret va estar integrat per un grup dirigent tancat, doncs hi van accedir a ell un total de cent trenta-vuit famílies de les quals trenta-sis –un 26% dels llinatges– van desenvolupar els càrrecs administratius (racional, advocats de la ciutat, síndic i escrivà municipal). Aquests darrers llinatges, representats únicament per trenta-nou individus, van retenir el 64% del total de les places del comitè executiu, ja que com hem dit alguns d'ells també van exercir com a jurats.³²⁹ Aquestes dades il·lustren el gran poder acumulat al llarg del segle XV pels tècnics administratius dins de l'organigrama municipal de la ciutat –el paradigma dels quals és el racional Guillem Saera–, alhora que mostren un alt grau de tecnificació del principal òrgan de decisió de govern. Ara bé, aquesta concentració de poder en mans d'uns pocs individus i l'existència del poder omnipresent del racional no va suposar una dissolució de l'elit ciutadana ni una ruptura de les tendències tradicionals d'integració de diverses famílies en diferents estaments (cavaller-ciudadà-mestres). És a dir, el predomini de certs llinatges en els principals òrgans col·legiats continuara tenint en compte que sols el 20% de les famílies arribaren a exercir més de deu càrrecs entre

³²⁷ AMV, Lletres reials, h³-1, f.235 (14 de juliol de 1478).

³²⁸ Al voltant dels primers anys de l'activitat econòmica i judicial del tribunal de la Inquisició a València *vid.* Bernardo TOMÀS BOTELLA, *Administración económica del distrito inquisitorial de Valencia: la receptoría de bienes confiscados (1482-1493)*, Tesis doctoral, Valencia, 2016; J. M. CRUSELLES GÓMEZ (coord.), *En el primer siglo de la Inquisición española. Fuentes documentales, procedimientos de análisis, experiencias de investigación*, Valencia, 2013; Al voltant de la difusió de la Inquisició a la Corona d'Aragó *vid.* J. A. SESMA MUÑOZ, Fernando II y la Inquisición. *El establecimiento de los tribunales inquisitoriales en la Corona de Aragón (1479-1490)*, Madrid, 2013; Ricardo GARCÍA CÁRCEL, *Orígenes de la Inquisición Española. El tribunal de Valencia (1478-1530)*, Barcelona, 1976.

³²⁹ Al llarg dels seixanta-dos anys compresos entre 1418 i 1479 s'han identificat 802 càrrecs que conformarien el consell secret dels 806 (a raó de tretze càrrecs anuals durant els seixanta-dos anys) totals que correspondrien al període estudiat.

juraderia i conselleria, tot i que s'iniciarà un procés de renovació de les famílies més importants respecte al període anterior.³³⁰ Mentre que per altra part, cal subratllar la pervivència de les connexions entre els estaments cavaller i ciutadà entre els llinatges preeminents –com els Mercader o els Valleriola– i la diferenciació estamental entre la conselleria per parròquies i la d'oficis i mesters, malgrat que va seguir existint cert grau de conjunció de persones en ambdues conselleries.³³¹

Per altra part, l'aproximació a la composició del consell secret, no es pot realitzar des de la perspectiva familiar, doncs l'exercici d'individus particulars predomina sobre l'ocupació de càrrecs per llinatge. Així mateix, el reduït nombre de persones que el conformava (tretze anualment) junt amb la tecnificació de la meitat dels càrrecs va propiciar l'exercici especialitzat d'un únic càrrec per individu. Ara bé, això no significa que no es documenten vincles familiars entre diversos integrants del comitè executiu ni que no hi hagueren persones que ocuparen dos càrrecs diferents. Uns trets que en aquest cas si suposen un canvi respecte el període precedent (1356 i 1418). Per altra banda, entorn a la projecció política dels tècnics administratius del consell secret s'ha estudiat el cas del racional i de l'escrivà municipal, mentre que respecte als advocats – tot i enunciar-se la seua rellevància política³³² no es compta amb un estudi qualitatiu. Aquesta situació ha motivat que a continuació tractem de realitzar una primera aproximació a aquest càrrec a partir de la definició d'algunes tendències generals que caracteritzaren el consell secret.

³³⁰ *Vid.* Cap. III.

³³¹ En aquest sentit, al voltant d'un quart dels 764 cognoms que desenvoluparen la conselleria reservada a les corporacions d'oficis van tenir un o dos individus que accediren també a la conselleria dels representats parroquials. Aquestes dades són molt semblants a les constatades al període precedent (1356-1419), on s'identifica a un terç del total de cognoms de consellers d'oficis i mesters exercint també com a consellers de parròquia *vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia municipio...Op. Cit.*, pp. 99-100). Tot plegat, aquesta dinàmica en l'ocupació de les conselleries va continuar sent seguida majoritàriament per famílies que accediren en menor mesura a càrrecs de consellers i de jurats. També va continuar el predomini del mateix perfil socioprofessional, doncs de les dues-centes quaranta-quatre persones identificades que desenvoluparen ambdues conselleries gairebé el 23% eren notaris i el 8% barbers, mentre que la resta d'individus ostentaren altres vint-i-sis professions entre les que destacaren els blanquers i els brunaters. Aquest percentatge que mostra la preeminència dels notaris coincideix amb el predomini de dit col·lectiu i, en menor mesura juristes, que de forma conjunta durant els seixanta-tres anys estudiats desenvoluparien també el 23% dels càrrecs de conseller de parròquia. Tenint en compte que existeixen al voltant de trenta oficis representants, la rellevància del notariat és evident dintre dels ciutadans consellers de parròquia. Aquesta circumstància s'ha de posar en relació amb el creixement del nombre de tècnics en l'aparell de govern iniciat en el període anterior i amb el procés general de tecnificació de l'administració pública municipal.

³³² R. NARBONA VIZCAINO, «Los Rabassa, un linaje patricio de Valencia medieval», *Annales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval* 7 (1989) pp. 124-125.

Taula 66. Els advocats de la ciutat entre 1418-1479

Cognom	Nom	Cronologia	Cognom	Nom	Cronologia
SAERA	Guillem	1401-1415 i 1417-1421 †	MASCÓ	Francesc	1435-1461 †
PALOMAR	Gabriel	1412-1435 renúncia	GALLACH	Joan	1436-1460 †
FERRANDO	Joan	1412-1422 †	PELEGRÍ	Guillem	1438-1458 †
BLANCH	Francesc	1413-1437 †	GARCIA D'AGUILAR	Jaume	1454-1484 †
ALPICAT	Guillem d'	1417-1435 †	AMALRICH	Pere	1458-1463 †
NARBONES	Mateu	1418	DALMAU	Miquel	1460-1489 †
APIERA	Bernat d'	1418	BELLUGA	Pere ³³³	1461-1468 †
FALCHS	Pere de	1422-1424	TALLADA	Francesc	1463-1468 †
VILANOVA	Climent	1424-1435 revocat	ALBERT	Miquel	1468-1502 †
VALLERIOLA	Arnau	1435-1454 renúncia	SART	Andreu	1468-1502 †

Entre 1418 i 1458 és palès com el Magnànim va deixar el càrrec de racional als membres més destacats del patriciat urbà preexistent (Joan, Palomar, Suau) que havien donat suport a la candidatura de Ferran I en 1412.³³⁴ Però a aquesta variable es va unir un cert grau de vinculacions personals entre diferents membres del nou equip de govern, en concret dels llinatges Palomar, Suau i Saera que subratllaria la confiança del monarca en aquests grups familiars. Doncs, el poder “plenipotenciari” del racionalat va ser assumit per primera vegada per Manuel Suau en 1435, qui havia succeït a Manuel Palomar (racional entre 1427 i 1435). Tots dos, havien superat els tres anys del llinar de la renovació de l’ofici en gaudir de la confiança personal del rei a un nivell superior que els anteriors racionals.³³⁵ L’accés al càrrec de Palomar –qui solament havia exercit cinc càrrecs en l’administració local–³³⁶ devia estar avalat pel seu parent Gabriel de Palomar, l’home del rei en el municipi en tant que prominent conseller reial, rellevant advocat de la ciutat des de 1412 i assessor del governador des de 1418. La coincidència en l’eixida del govern municipal de tots dos en 1435, assenyala la pèrdua de confiança d’aleshores ençà del monarca cap a d’ells,³³⁷ en especial amb el jurista qui presentava un *cursus honorum* amb trenta càrrecs exercits en el municipi, a més d’haver participat

³³³ Autor del *Speculum Principis*, considerada l’obra més important del dret valencià al segle XV vid. V. GRAULLERA SANZ, *Derecho y juristas valencianos en el siglo XV*, 2009, Valencia, Generalitat Valenciana, pp. 130-132; A. GARCIA GALLO, «El derecho en el “Speculum principis” de Belluga» en AHDE XLII, pp.189.

³³⁴ R. NARBONA VIZCAINO, *Valencia, municipio medieval...Op.cit.*; del mateix autor, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio...pp. 593-67.

³³⁵ R. NARBONA VIZCAINO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio...Op.cit., pp. 593-602.

³³⁶ Havia exercit de conseller de parròquia per S. Esteve en 1418 i per S. Maria en 1421 i 1424, aquest darrer any havia estat elegit justícia criminal, càrrec que ja havia ocupat en 1420.

³³⁷ No es documenta a Manuel de Palomar exercint càrrecs en el municipi a partir de 1435. Segons Carlos Lopez, la seua caiguda hauria estat motivada per les disputes que va mantenir amb el governador vid. C. LÓPEZ RODRÍGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.cit.*, pp. 295-263. Tampoc a partir de 1435 es documenta a Gabriel exercint càrrecs municipals tot i que va romandre en el càrrec com assessor del governador fins a 1455.

com a síndic municipal en diverses corts. Aquesta sortida dels Palomar va beneficiar a Manuel Suau, qui si comptava amb una experiència de més d'una dècada i amb una consolidada carrera política del seu predecessor,³³⁸ qui havia exercit el mateix càrrec entre 1418 i 1422.³³⁹ En unes condicions molt semblants hi va accedir al càrrec Guillem Saera en 1456, després de la mort del seu oncle Manuel Suau, amb qui coincidia amb el fet de tenir una trajectòria consolidada i amb els precedents del son pare.³⁴⁰ Aquest últim de nom homònim va ocupar càrrecs municipals al llarg de tres dècades, destacant com a advocat de la ciutat entre 1401 i 1421 i com a diputat de la Generalitat entre 1404 i 1417, a més de participar com a síndic municipal en diverses corts i parlaments.³⁴¹ A més a més, va assistir al compromís de Casp –en condició d'alcaid del castell en representació del Parlament General del Regne de València–, on va ser un dels tres encarregats d'hissar la bandera reial immediatament després de la publicació de la sentència.³⁴²

Per altra part, són precisament els integrants d'aquestes famílies ciutadanes vinculades al racionalat junt amb alguns dels advocats de la ciutat (A. Valleriola, G. Pelegrí, F. Blanc, G. d'Alpicat, C. Vilanova i J. de Gallach) els qui exerciren a més dels seus càrrecs la juraderia. Un cas excepcional ja que accediren a tres posicions foren els Saera (Guillem Saera, pare, advocat de la ciutat (1401-1421) i el fill, racional, (1456-1477), el que els va fer acumular entre pare i fill fins a trenta càrrecs dintre del consell secret. Ara bé, en el cas dels advocats de la ciutat crida l'atenció que desenvoluparen la juraderia simultàniament al seu lloc com assessors jurídics de la mateixa. Aquest fet no sols posa de manifest la rellevància i la influència política d'aquests individus en el govern municipal durant el regnat del Magnànim sinó que fa qüestionar-se si darrere

³³⁸ Doncs, Manuel Suau abans del seu accés com a racional havia desenvolupat els càrrecs de Justícia civil en 1419 i en 1435, el de jurat ciutadà en 1421 i 1431, conseller de parròquia per S. Nicolau en 1423, 1429, 1433, síndic en les Corts de Traiguera de 1429, any en què fou conseller amb motiu de la Guerra de Castella, prohoms del quitament des de 1434 i va participar com a receptor de l'entrada reial de 1424.

³³⁹ R. NARBONA VIZCAINO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia ...*Op.cit.*, pp. 602.

³⁴⁰ J. M. CRUELLES GÓMEZ, *Els notaris de la ciutat de València...* *Op.cit.*, p.316; Maria Rosa MUÑOZ POMER, «Las cortes y la Generalidad valenciana durante el reinado de Don Martín», en M. T. Ferrer i Mallol (ed.), *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410): l'Interregne i el Compromís de Casp*, IEC, 2015, pp. 223.

³⁴¹ M. R. MUÑOZ POMER, «Las cortes y la Generalidad valenciana durante el reinado de Don Martín» en M. T. FERRER I MALLOL (ed.), *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410): l'Interregne i el Compromís de Casp*, IEC, 2015, p. 236; de la maitexa autora «Las Cortes de 1401-1407: Protagonistas y propuestas innovadoras de amplia repercusión en época foral» en R. FERRERO I LL. GUÍA (ED.) *Corts i parlament de la Corona de Aragó: unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*, València, PUV, 2008, pp. 126-138; «Las Cortes de 1401-1407: Protagonistas y propuestas innovadoras de amplia repercusión en época foral» en R. FERRERO I LL. GUÍA (ed.) *Corts i parlament de la Corona de Aragó...*pp. 101-140.

³⁴² F. GIMENO BLAY, *El compromiso de Caspe (1412...Op.cit.*, pp. 29-30, 221.

dels seus nomenaments com a jurats estava la necessitat puntual d'investir d'autoritat executiva directa a un dels components permanents de l'equip de govern, donada la competència del racional per elaborar o inspirar la ceda reial.

Ara bé, aquesta estratègia d'exercir el càrrec de jurat per part dels advocats de la ciutat no va ser necessària en temps de Joan II, fet que no s'ha d'associar amb una pèrdua de la concentració de poder d'aquests. Doncs, les dinàmiques evolutives mostren que aquells individus que accediren al comitè executiu en època de Joan II tendiren a adquirir un major poder polític, que es va traduir en una major acumulació de càrrecs dintre del govern municipal. En aquest sentit, ningú pot discutir que l'extraordinari poder assolit per Guillem Saera fóra superior al desenvolupat pels anteriors racionals, així com l'assumit per Jaume Garcia d'Aguilar respecte als advocats. Deixant al marge al racional, el poder del qual és ben conegut,³⁴³ cal remarcar que després d'aquest els advocats de la ciutat serien els qui major influència exerciren en el govern, tenint en compte que tots ells presenten un currículum polític excepcional, fóra de l'abast de qualsevol ciutadà i superior, qualitativament, al que hi podien presentar els notaris més prestigiosos. Doncs, al llarg del Quatre-cents, aquest últimes solien exercir llocs en l'administració pública, com a síndics o escrivans no podent diferenciar entre notaris al servei municipal i notaris al servei reial.³⁴⁴ Mentre que, en els cas dels advocats, aquest s'integraven en la burocràcia administrativa com a assessors governamentals i principals defensors dels interessos de l'actor polític que hi representaven, sense poder diferenciar tampoc –tal com s'ha assenyalat per al col·lectiu notarial– una especialització entre juristes al servei de la monarquia i juristes al servei de la ciutat. Una realitat que permet constatar la creació d'un aparell d'estat sobre noves bases socioeconòmiques que seduïren el poder “ciutadà” tradicional d'origen mercantil (drapers, canvistes, mercaders), que evidència un canvi de dinàmiques respecte al període anterior (1306-1418).

³⁴³ E. BELENGUER CEBRIÀ, *València en la crisi del segle XV...Op.cit.*, pp. 39-71.

³⁴⁴ J. M., CRUSELLES GÓMEZ, *Els notaris de la ciutat de València...Op.cit.*, pp.195-235.

TAULA 67. CÀRRECS EXERCITS PER GABRIEL DE PALOMAR, ADVOCAT DE LA CIUTAT (1412-1435)

1403	Assessor del Justícia Criminal	1425	Assessor del Governador
1405	Jurat ciutadà	1426	Advocat de la ciutat
1412	Jurat Ciutadà (S. Llorenç)	1426	Assessor del Governador
1412	Advocat ciutat	1427	Assessor del Governador
1412	Missatger Castella	1427	Assessor de la Diputació del General
1413	Conseller de Juristes	1427	Advocat de la ciutat
1413	Missatger Castella	1427	Conseller reial
1413	Missatger coronació	1428	Advocat ciutat
1414	Missatger coronació	1428	Assessor del Governador
1415	Jurat Ciutadà (S. Salvador)	1428	Corts Morvedre
1415	Síndic Cort	1429	Advocat ciutat
1417	Advocat ciutat	1429	Assessor del Governador
1418	Advocat ciutat	1429	Consellers Guerra Castella
1418	Assessor del Governador	1429	Missatger rei
1419	advocat ciutat	1429	Síndic Corts Traiguera
1419	Assessor del Governador	1430	Conseller de Parròquia (S. Llorenç)
1419	Jurat Ciutadà	1430	Advocat ciutat
1419	Jutge apel·lació Emprius	1430	Assessor del Governador
1419	Missatger rei	1430	Jutge apel·lació Emprius
1419	Síndic Corts	1430	Missatger rei
1420	Conseller jurat vell	1431	Advocat ciutat
1420	Advocat ciutat	1431	Assessor del Governador
1420	Assessor del Governador	1431	Missatger rei
1420	Missatger rei	1432	Advocat ciutat
1421	Conseller de Parròquia (S. Llorenç)	1432	Assessor del Governador
1421	Advocat ciutat	1432	Jurat Ciutadà
1421	Assessor del Governador	1432	Jutge crema
1421	Missatger reina	1433	Conseller jurat vell
1421	Síndic Corts	1433	Advocat ciutat
1422	Advocat ciutat	1433	Assessor del Governador
1422	Assessor del Governador	1434	Conseller de Parròquia (S. Llorenç)
1423	Advocat ciutat	1434	Advocat Ciutat
1423	Assessor del Governador	1434	Assessor del Governador
1424	Advocat ciutat	1434	Jutge apel·lació Emprius
1424	Assessor del Governador	1435	Advocat Ciutat
1424	Jurat Ciutadà	1435	Assessor Diputació General
1425	Advocat ciutat	1435-1455	Assessor del Governador
1425	Conseller jurat vell		

En aquest sentit, centrant-nos en els juristes, es constata com la meitat dels advocats de la ciutat identificats van exercir càrrecs en l'administració reial, especialment com

advocats fiscals,³⁴⁵ i molts d'ells inclòs formaren part del Consell Reial. Aquest va ser el cas dels consellers reials Francesc Mascó, Gabriel Palomar i Jaume Garcia d'Aguilar, qui a més va ser vicecanceller reial. Per la seua part Joan de Gallach va ser regent de la Cancelleria³⁴⁶ i Guillem Pelegrí, fill de Jaume qui havia sigut advocat de la ciutat en 1409 i vicecanceller reial entre 1428 i 1441, va ser nomenat secretari reial en 1455 i després vicecanceller.³⁴⁷

TAULA 68. CÀRRECS DE L'ADMINISTRACIÓ REIAL DESENVOLUPATS PELS ADVOCATS DE LA CIUTAT

Advocat de la ciutat	Càrrec	Cronologia
Pere de Fachs	Advocat fiscal del rei	1416 – 1429
Joan de Gallach	Advocat fiscal del rei	1429 – 1432
Guillem Pelegrí	Advocat fiscal del rei	1432 - 1458
Pere Belluga	Advocat fiscal del rei	1458 -1468
Miquel Dalmau	Advocat fiscal del rei	1469 – 1489
Gabriel de Palomar	Assessor del governador	1418 – 1455
Andreu Sart	Assessor del governador	1467
Climent de Vilanova	Lloct. de l'assessor del governador	1411
Francesc Mascó	Assessor del batle general	1427
Jaume Garcia d'Aguilar	Assessor ordinari del batle General	1475
	Mestre Racional del regne	1478-1479

Així mateix, el bagatge polític que tenia un advocat de la ciutat incloïa –tant abans com després d'accedir a l'ofici– un nombre important de càrrecs que l'organigrama municipal reservava anualment per als juristes (quatre conseller juristes, dos assessors del justícia civil, un assessor del justícia criminal, un membre del tribunal dels emprius, dos examinadors de notaris i dos corregidor d'advocats i de juristes). Amb tot, una anàlisi comparatiu entre els currículums personals dels advocats durant el regnat d'Alfons el Magnànim i en temps de Joan II reforça la idea que durant el regnat d'aquest darrer aquells haurien d'haver tingut un major protagonisme polític, que els va fer concentrar un nombre major de càrrecs. Així, doncs, els advocats que van ocupar un major nombre de vegades els càrrecs municipals destinats als juristes foren Andreu Sart, Miquel Albert, Miquel Dalmau, Pere Amalrich i Jaume Garcia d'Aguilar amb trenta o més càrrecs. Un nombre elevat d'oficis que els va permetre de participar ininterrompudament en la vida pública de la ciutat, la qual cosa els integraria dins del que venim anomenant elit patrícia. En contrast evident amb aquest grup de juristes

³⁴⁵ Sobre les competències d'aquest ofici tot i que per època moderna vid. Teresa CANET APARICI, «La abogacia fiscal: ¿Una figura conflictiva en la administración valenciana?» en *Actes del XVIII Congrés d'història de la Corona d'Aragó*, Valencia, Universitat de València-Fundació Jaume II el Just, 2005, pp. 523-550.

³⁴⁶ C. LÓPEZ RODRÍGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.cit.*, p. 224-298.

³⁴⁷ M. RODRIGO LIZONDO (Ed.), *Melchior Miralles: Crònica i dietari...Op.cit.*, p.255.

d'època de Joan II, únicament Joan Gallach va desenvolupar vint càrrecs en temps d'Alfons el Magnànim, mentre que la resta es situa en valors inferiors als dotze càrrecs. És a dir, es pot veure com seria durant el regnat de Joan II quan un grup reduït de juristes s'afermarien dins del govern de la ciutat.

TAULA 69. CÀRRECS DE JURISTES DESENVOLUPATS PELS ADVOCATS DE LA CIUTAT (1418-1479)

Advocat ciutat	Conseller jurista	Assessor de justícies	Corregidor d'advocats	Corregidors de notaris	Jutge dels Emprius	Total
Andreu Sart	3	4	11	9	11	38
Miquel Albert	5	8	8	9	5	35
Miquel Dalmau	6	4	12	6	5	33
Jaume Garcia d'Aguilar	5	1	8	7	9	30
Pere Amalrich	8	8	5	8	1	30
Joan de Gallach	1	4	5	3	7	20
Pere Belluga	8	4	4	-	2	18
Francesc Tallada	4	2	3	3	1	13
Mateu Narbones	5	5	2	-	-	12
Arnau Valleriola	1	2	1	2	4	10

Aquestes dades relatives coincideixen amb les de valors absoluts, doncs entre els advocats de la ciutat que van ocupar un major nombre de càrrecs en les administracions públiques, tant reial com municipal, entre 1418 i 1479 hi està Miquel Dalmau amb almenys vuitanta-quatre càrrecs identificats al llarg de la seua trajectòria vital, Andreu Sart amb almenys vuitanta, Jaume Garcia d'Aguilar amb setanta-vuit i Miquel Albert amb seixanta-nou. Amb una nòmina semblant durant el regnat d'Alfons el Magnànim novament es troba a Gabriel de Palomar qui hauria exercit un total de setanta-set càrrecs. Aquestes trajectòries individuals dels advocats de la ciutat i el poder adquirit pels dits oficis poden ser reflectits a partir de l'exemple de Jaume Garcia d'Aguilar el poder adquirit pel qual i la confiança que gaudia del rei podia ser equiparable a la del mateix Guillem Saera. Doncs, aquest advocat de la ciutat va exercir com a tal des de 1454 fins a la seua mort en 1484, era fill del jurista Jaume Garcia i d'Úrsula d'Aguilar, nét de l'escrivà municipal i del lloctinent del protonotari reial Joan d'Aguilar i es va casar amb Violant Saera i de Siscar –possiblement neboda del racional.³⁴⁸ Des del seu

³⁴⁸ Jaume Garcia, llicenciat amb lleis, era segons Graullera de Xàtiva –per tant no cal confondre'l amb el notari alzireny de nom homònim, que va ser un dels seus marmessors testamentaris. Per la seua part, Úrsula era filla del notari de València Joan d'Aguilar, qui va ser escrivà de la tresoreria reial en època de Joan I, síndic de la ciutat de València entre 1401 i 1405, lloctinent del protonotari reial en 1413, escrivà municipal entre 1423 i 1425, síndic municipal en les Corts de 1437, conseller de parròquia per santa Maria en 1423 i 1436 i conseller d'ofici en 1413 *vid. J. IBORRA (ed), Martí de Viciàna: Libro segundo de la Crónica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia y de su reino*, València, PUV, 2013, pp. 399-

nomenament, després d'haver desenvolupat onze càrrecs dintre de l'administració municipal, la seua influència en el govern de la ciutat es va incrementar. En aquest sentit, va compaginar el seu càrrec com advocat amb nombrosos oficis municipals reservats al grup de juristes, va ser síndic municipal en diverses corts, a més d'exercir com advocat i assessor de la baronia de Paterna, la Pobla i Benaguasil en 1461 i com advocat de la *Fàbrica de Murs e Valls* en 1463. A més a més, va formar part en 1461 de l'ambaixada feta per la ciutat de València al principat de Catalunya per intentar una pacificació entre dit territori i el rei al context previ de l'esclat de la guerra civil catalana. I, en 1464 se li va atorgar la procuració i la plena jurisdicció civil i criminal de Vilafermosa i de la baronia d'Arenós, territoris que restaren sota la senyoria de la ciutat de València després de ser presos en nom del rei a Jaume d'Aragó, qui s'havia rebel·lat contra aquest³⁴⁹. La seua fidelitat al monarca s'il·lustra expressament en el consell de 29 de maig de 1464 en el que va efectuar un discurs eloqüent apel·lant a la legitimitat del Compromís de Casp per justificar l'aportació de gent d'armers de la ciutat de València a Joan II per anar contra Pere de Portugal, qui es feia intitular príncep de Catalunya amb el suport dels catalans, durant el transcurs de la guerra civil catalana.³⁵⁰ Aquesta fidelitat va ser recompensada pel monarca en abril de 1478, en què per un privilegi era nomenat –després de ser durant anys conseller i vicecanceller reial– mestre racional de València, associant dues setmanes després el càrrec al seu fill Francesc Jeroni Garcia d'Aguilar, com a coregent. La mort del rei el gener següent i la pujada al tron de Ferran el Catòlic va suposar la seua revocació en dit càrrec i l'entrada de Joan Ram Escrivà, qui entre 1482 i 1487 va exercir, a més a més, com a primer

400; Vicent GRAULLERA SANZ, *Derecho y juristas valencianos en el siglo XV*, Valencia, Generalitat Valenciana, 2009, pp. 217-219; del mateix autor, «La biblioteca de don Jaime Garcia de Aguilar. La trayectoria intelectual de un jurista valenciano en el siglo XV», en *Quaderns d'investigació d'Alaquàs*, 2007, pp. 9-28; A. HERNÁNDEZ GARCIA, «La família Martí de Torres y el señorío de Alaquàs» en *Quaderns d'investigació d'Alaquàs*, 2012, pp. 9-64. La possibilitat que la seua dona fóra neboda de Guillem Saera es deu a què es documenta com Isabel, la germana d'aquest, es va casar amb el cavaller Pere Siscar, junior *vid.* J. M. CRUSELLES GÓMEZ, *Els notaris de la ciutat de València... Op.cit.*, p. 316.

³⁴⁹ AMV, MC, A-37, f. 185r-v (16 de novembre de 1464).

³⁵⁰ «les dites nou persones justades concordament en la vila de Casp, e encara de voluntat de tots los dits competidors, fonch procurat, sentenciat i declarat lo dit senyor rei don Ferrando, los seus après d'ell deure succeir legítimament justa en tots los dits regnes e terres al qual per justícia pertanyien e pertanyen aquells [...] no obstant per què a gran instigació e malícia d'alguns catalans e senyaladament de alguns habitants de la ciutat de Barcelona, oblidada la dita concòrdia e declaració lur fidelitat», *vid.* AMV, MC, A-37, quadern II, f. 134-137 (29-05-1464).

TAULA 70. CÀRRECS EXERCITS PER JAUME GARCIA D'AGUILAR, ADVOCAT DE LA CIUTAT (1454-1484)

1444	Conseller de Juristes	1465	Procurador Jurats la Baronia d'Arenós
1444	Corregidor d'advocats i juristes	1465	Síndic a Corts de S. Mateu: 20 novembre
1444	Examinador de notaris	1466	Advocat ciutat
1444	Prohom del Quitament	1466	Conseller de Juristes
1446	Assessor del Justícia Criminal	1466	Examinador de notaris
1448	Conseller de Juristes	1466	Procurador de Vilafermosa i B. d'Arenós
1448	Examinador de notaris	1466	Síndic a Corts S. Mateu: jurament primogènit
1449	Corregidor d'advocats i juristes	1467	Advocat ciutat
1451	Conseller de Juristes	1467	Corregidor d'advocats i juristes
1451	Examinador de notaris	1468	Advocat ciutat
1452	Corregidor d'advocats i juristes	1468	Jutge apel·lació Emprius
1454	Advocat ciutat	1468	Procurador Baronia d'Arenós
1454	Conseller de Juristes	1469	Advocat ciutat
1454	Missatger rei de Navarra	1469	Jutge apel·lació Emprius
1454	Prohom del Quitament	1469	Procurador de Vilafermosa i Bar. d'Arenós
1455	Advocat ciutat	1469	Síndic a Corts de Monçó
1455	Jutge apel·lació Emprius	1469	Síndic a Corts G. Monçó: del 15 octubre
1456	Advocat ciutat	1470	Advocat ciutat
1456	Examinador de notaris	1470	Síndic a Corts G. Monçó: juny
1456	Corregidor d'advocats i juristes	1471	Advocat ciutat
1457	Advocat ciutat	1471	Síndic a Corts G. Tortosa: gener
1457	Jutge apel·lació Emprius	1472	Advocat ciutat
1458	Advocat ciutat	1472	Procurador de Vilafermosa i Bar. d'Arenós
1459	Advocat ciutat	1473	Advocat ciutat
1459	Corregidor d'advocats i juristes	1473	Jutge apel·lació Emprius
1459	Examinador de notaris	1473	Síndic Parlament
1459	Prohom del Quitament	1474	Advocat ciutat
1459	Síndic Corts	1475	Advocat ciutat
1460	Advocat ciutat	1475	Assessor ordinari del Batle General
1460	Examinador de notaris	1476	Advocat ciutat
1460	Missatger al rei: pacificació Catalunya	1476	Jutge apel·lació Emprius
1461	Advocat ciutat	1477	Advocat ciutat
1461	Advocat de Benaguasil, Paterna i Pobla	1478	Advocat ciutat
1462	Advocat ciutat	1478	Mestre Racional de València
1462	Prohom del Quitament	1479	Advocat ciutat
1463	Advocat ciutat	1479	Mestre Racional de València
1463	Advocat de Murs e Valls	1479	Síndic a Corts: jurament del rei
1463	Corregidor d'advocats i juristes	1480	Advocat ciutat
1463	Jutge apel·lació Emprius	1481	Advocat ciutat
1463	Prohom del Quitament	1481	Jutge apel·lació Emprius
1464	Advocat ciutat	1482	Advocat ciutat
1464	Capità de l'armada reial contra Jaume Aragó	1482	Corregidor d'advocats i juristes
1464	Jutge apel·lació Emprius	1483	Advocat ciutat
1464	Procurador de Vilafermosa i Bar. d'Arenós	1484	Advocat ciutat †
1465	Advocat ciutat		

receptor general dels béns confiscats pel tribunal del districte inquisitorial de València.³⁵¹

2.8. Conclusiones del capítol

Tot i que el consell secret fou el primer instrument d'intervencionisme regi introduït en el govern municipal de València i tradicionalment ha estat assenyalat per la historiografia com l'autèntic comitè executiu de la ciutat, el seu poder governamental efectiu ha estat sobrevalorat. Doncs, és cert que la seua capacitat d'elegir anualment als consellers els atorgava una gran capacitat de control del govern municipal. Tanmateix en la pràctica s'observa com sols uns pocs membres del consell secret van a tindre una influència política decisiva en les directrius governamentals de la ciutat en cada conjuntura. És a dir, no es documenta cap decisió política rellevant que emanara pròpiament del conjunt dels membres del consell secret com a òrgan executiu, el qual sols es reunira puntualment i per delegació del consell general.

En aquest sentit, el consell general (la reunió dels jurats amb els seus consellers) va romandre com el mecanisme habitual de presa de decisions i accions de govern de la ciutat de València al llarg dels regnats d'Alfons el Magnànim i Joan II. Per tant, les tesis que apunten a la inoperància del consell general al llarg del Quatre-cents han de ser desestimades, almenys fins que s'aporten dades documentals. És cert, que el *Manuals de Consell* al segle XV silencien moltes realitats sociopolítiques de la ciutat, però en aquest cas no es pot assenyalar que l'existència del consell secret determinarà canvis decisius en l'estructura del poder municipal. De fet els jurats no van a perdre competències tot i que van a rebre el influx polític d'homes que per la seua marcada personalitat, la seua experiència en el govern –facilitada pel desenvolupament de càrrecs de llarga durada– i el gaudiment de la confiança reial van a exercir un gran poder d'influència sobre la societat política. Com hem dit, Gabriel de Palomar, Manuel de Palomar, Joan Mercader, Manuel Suau, Guillem Saera i Jaume Garcia d'Aguilar van a ser les personalitats que en determinats períodes van a dominar l'esfera governamental de la ciutat al convertir-se en els principals interlocutors entre l'elit

³⁵¹ Al voltant de l'activitat de Joan Ram Escrivà com a mestre racional *vid.* Enrique CRUSELLES GÓMEZ, *El Maestro Racional, función política y desarrollo administrativo del oficio público en el siglo XV*, València, Insitució Alfons el Magnànim, 1989, pp. 108-114, 144-152; per a la seua activitat com a receptor del tribunal inquisitorial valencià *vid.* B. TOMÀS BOTELLA, *Administración económica del distrito inquisitorial de Valencia...Op.cit.*, pp. 119-124 i 483-489.

patrícia i la Corona. En conseqüència, més que el poder del consell secret en detriment del consell general, caldria afirmar l'increment del poder dels homes del rei en el municipi, que alhora van a ser els representants dels interessos de l'elit urbana, o almenys d'un sector de l'oligarquia patrícia, davant de la Corona.

Per altra part, les dinàmiques d'accés als càrrecs de racional, advocats, síndic i escrivà permeten observar com l'elit urbana continuava tenint durant el segle XV el control efectiu sobre l'accés a dites magistratures, malgrat que no sempre recusarà als candidats reials proposats. El cas de l'escrivà Jaume Beneito o l'advocat Pere Belluga, candidats proposats reiterades vegades per la Corona, mostren com el patriciat valencià va mostrar resistència a la intercessió reial en favor de certs individus, no com una defensa de les seues llibertats front un suposat autoritarisme reial sinó més bé pel simple interès de col·locar en dits oficis als individus de la seua facció o conveniència perquè tenien les atribucions legals necessàries per a fer-ho.

CAPÍTOL III. DINÀMIQUES EVOLUTIVES DE LA CEDA REIAL (1424-1478)

Observats els trets i la transformació del consell secret al llarg del període estudiat, ha arribat el torn d'endinsar-se en l'evolució particular del segon dels mecanismes singulars que caracteritzaren el model d'ingerència règia Trastàmara a la ciutat de València: la ceda reial. Aquella, com ha definit la historiografia tradicional, era una nòmina de candidats a la juraderia que, confeccionada o inspirada pel racional de la ciutat, permetia al monarca supervisar l'accés dels individus a la màxima magistratura urbana.³⁵² Sobre la base conceptual d'aquesta definició, aquest tercer capítol profunditza en el context, l'autoria i el funcionament pròpiament dit d'aquesta pràctica governamental no recollida en la normativa electoral vigent. Un procediment de nominació de candidats, aspirants a formar l'executiu de govern valencià, que com hem vist té els seus precedents en temps de Pere el Cerimoniós i de Martí l'Humà.³⁵³ Ara bé, no serà fins al regnat d'Alfons el Magnànim quan es sistematitze com una praxis habitual almenys fins a l'any 1633, moment en què la ciutat rep el privilegi d'insaculació. En aquest sentit, marcar els ritmes d'evolució pròpia des de la seua primera aplicació en les eleccions dels jurats de 1424 fins a juny de 1478, en què un sector de l'elit governant sol·licitarà la seua derogació, és l'objectiu particular d'aquesta secció.

Un capítol que, a grans trets, compta amb un estudi antecedent tot i que per al període immediatament posterior, el realitzat per Amparo Felipo a *Autoritarismo monárquico y reacción municipal*. En la seua recerca, dita autora realitza una aproximació als individus inclosos en la ceda i a les dinàmiques evolutives que aquella presenta durant el regnat de Ferran el Catòlic (1479-1516) i principi del de Carles V (1516-1551). De la mateixa manera, entre les seues conclusions més destacades, especialment rellevant és aquella en la que estima que la inclusió dels individus en la nòmina de candidats a la juraderia va estar determinada més pel fort vincle desenvolupat entre la monarquia i l'oligarquia municipal, que no pas per la successió de racionals o del canvi de sobirà. Junt amb aquella, Felipo evidència com el nom dels individus inclosos en la ceda coincidien amb els que bé prèviament o posterior eren

³⁵² I. VILLALONGA VILALBA, *Regimen Municipal fóral valenciano...Op.cit.*, p.21, E. BELENGUER CEBRIÀ, *La ciutat de València y Fernando...Op.cit.*, p.47; R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval...Op.cit.*, p.48; del mateix autor, «Alfonso el Magnánimo, la ciudad de València...Op.cit., p.593.

³⁵³ *Vid.* capítol I.

candidats en les eleccions dels oficis majors, circumstància que li permet demostrar la sincronia entre la ceda reial i l'elit urbana.³⁵⁴ Per altra part, aquesta obra, que té el mèrit de ser l'única aproximació a la ceda pròpiament dita, no permet identificar, com ja ha assenyalat Ernest Belenguer, les famílies i individus de l'elit dirigent enfrontades per la lluita pel poder municipal. En conseqüència, no il·lustra com la monarquia instrumentalitzaria la ceda al seu favor davant l'escissió de l'oligarquia patrícia.³⁵⁵

Des d'una perspectiva comparativa, el present estudi comparteix amb el d'Amparo Felipo la mateixa feblesa, en tant que tampoc es capaç de concretar els individus o les famílies que constituïren els grups de poder enfrontats. Ara bé, el que sí aporta la nostra recerca és la resposta ferma i documentada a algunes qüestions plantejades prèviament per la historiografia. Doncs, el present capítol insereix l'esdevenir diacrònic de la ceda dins d'una conjuntura sociopolítica i econòmica determinada, resultant un observatori privilegiat per a il·lustrar la coincidència d'interessos entre el sector de l'oligarquia patrícia governant i Alfons el Magnànim, i com aquella sincronia començarà a dissoldre's únicament a partir de la fi del regnat de Joan II.³⁵⁶ Des d'aquesta òptica, la recerca aporta noves dades referents al procés de transformació de les relacions de poder entre el govern de la ciutat i la monarquia, que permeten abordar amb major perspectiva històrica l'anomenat intervencionisme regi Trastàmara i la relativa passivitat del patriciat valencià vers aquell.

Amb tot, després d'aquestes breus consideracions inicials, únicament resta advertir com l'ordenament del capítol s'ha efectuat a través de la seua divisió en períodes concrets que, amb salts cronològics imposats pels buits documentals, responen a la lògica de remarcar el canvi d'una conjuntura general o d'una dinàmica concreta. Al seu temps, cada període s'ha intentat articular entorn a l'elecció anual dels jurats, en tant que aquella constitueix l'eix nodal que explica la pròpia existència de la ceda reial.

3.1. La percepció de la ceda reial en maig de 1416 dins del context de les bandositats entre els Centelles i els Vilaragut

En aquest sentit, és indefugible començar l'estudi de la ceda enllaçant amb el marc de tensions sociopolítiques que envoltaren les eleccions de 1416, ja descrites

³⁵⁴ A. FELIPO ORTS, *Autoritarismo monárquico... Op.cit.*, p.68.

³⁵⁵ E. BELENGUER CEBRIÀ, *La ciutat de València y Fernando...Op.cit.*, p.48, nota 60.

³⁵⁶ El distanciament d'interessos entre un sector de l'oligarquia municipal i la monarquia a finals de 1478 ja ha estat assenyalat per E. BELENGUER CEBRIÀ, *Ibid.* p.48.

parcialment en els punts 1.2.3 i 1.3.1. Com hem subratllat en els dits apartats, en les eleccions de 1415 –per primera vegada després de l’Interregne– membres de la facció dels Vilaragut aconseguiren accedir a la màxima magistratura urbana, davant l’obligada passivitat dels centellistes en una conjuntura marcada per la presència del rei a la ciutat a la que s’uniria, poc després, la del primogènit i la del papa Benet XIII. L’any següent, ja sense aquests condicionants excepcionals i aprofitant l’accés al tron d’Alfons el Magnànim, l’oligarquia centellista intentaria que el monarca intercedirà al seu favor amb la finalitat d’excloure del govern de la capital de regne, i també del de la ciutat de Xàtiva, als seus adversaris polítics.

Una lluita pel poder municipal entre les faccions que, al context previ de les eleccions de la juraderia de 1416, es va desencadenar amb major visibilitat especialment davant la possible introducció d’una ceda reial. És a dir, la primera referència d’una nòmina de candidats a l’alta magistratura urbana supervisada per Alfons el Magnànim es va produir en les primeres eleccions després del seu accés al tron. I no sols això, sinó que aquella va ser un dels principals detonants que va fer esclatar públicament les tensions entre els membres d’un patriciat urbà valencià dividit. En concret, el 24 de maig, tretze dies abans de la vespra de Pentecosta, els jurats de la ciutat de València indignats escrivien el següent als seus missatgers en la cort reial:

[...] som estats informats que mossén Guido de Veintimilla ve ací a la dita ciutat ab certes provisions del senyor rey dirigides als governador, batle general, justícies e jurats de la dita ciutat, per les quals los certifica e mana que certes persones, axí dels cavallers com dels ciutadans nomenats en les dites lletres, meten en la sort de la elecció de jurats, manat als dits governador e batle e a altres oficials reials que·n esforcen ab tots aquelles remeys que puxen, de què nosaltres som molt meravellats si les dites coses són veres com són axí exides de la cort del dit senyor e obtingudes, que vosaltres senyors qui sots aquí per la dita ciutat no hajats haud sentiment per què com les dites coses sien malvades, e en total destrucció e extermini de les dites ciutats [València i Xàtiva] e regne de València, e molt desaforades e contra libertats de les dites ciutats e regne...³⁵⁷

Els qualificatius emprats, «total destrucció e extermini de les ciutats e del regne», il·lustren com els dirigents de la ciutat volien projectar la idea de com aquella possible intercessió del monarca en favor de certes persones en les eleccions de l’executiu de govern de les dues ciutats més importants del regne era percebuda com una autèntica catàstrofe. Argument amb intenció alarmista que s’ha d’interpretar com un mètode d’exageració emprat habitualment en el discurs polític per forçar als receptors del missatge –en aquest cas els representants de la ciutat en la cort reial– a acatar el

³⁵⁷ AMV, Lletres Missives, g3-13, f.109v-110r (24 de maig de 1416).

contingut d'allò que se'ls està dient sense poder replicar. En aquest sentit, cal qüestionar-se: què importunava als regidors de la ciutat de València –alguns sota la influència política dels Vilaragut–, el procediment amb el qual el monarca pretenia intervenir en l'elecció o el perfil polític dels candidats reials? Com hem dit, Rafael Narbona ja ha assenyalat com en 1401 i 1404 l'elecció dels regidors a València es va efectuar a partir d'una nòmina de candidats prèvia, mediatitzada en aquell cas pels consellers de Martí l'Humà. El procediment no era, doncs, una novetat, feia aproximadament poc més d'una dècada que havia estat emprat pel darrer rei del casal de Barcelona. Mentre que, per altra part, la relació dels nominats inclosos en aquella suposada ceda de 1416 presumiblement devia incloure en exclusiva a partidaris del bàndol dels Centelles, segons es desprèn de la voluntat del nou monarca coneguda a partir d'una lletra de Vidal de Blanes, governador del regne. Aquest, el 19 de juny –per tant, dies després de les eleccions–, informava al mateix sobirà com, seguint els seus manaments, hauria ordenat als jurats vells que en l'elecció dels nous magistrats «per res no elegissen jurats no consellers, nengú que no hagués hauda bona afecció e bon voler al senyor rey, pare vostre de memòria gloriosa, ni elegissin nengú que fos estat afecionat a don Jaume d'Urgell ni a Bellera...».³⁵⁸

D'aquesta manera, el governador del regne –prèvia ordre règia– hauria manat als regidors de la ciutat, entre els quals almenys hi hauria dos membres representants del sector dels Vilaragut (Bernat Joan i Ramon Gostantí), que no nominaren com a candidats a la màxima magistratura a persones sospitoses d'haver abraçat la causa urgellista. L'excepcionalitat del caràcter explícit i directe del llenguatge emprat per Vidal de Blanes –qui es defensava davant del monarca per que l'havia acusat de no haver aplicat les provisions que devia– permet establir amb total certesa que la conflictivitat sociopolítica que va condicionar les eleccions municipals en 1416 no era tant l'aplicació de la ceda reial com els interessos particulars o de partit en joc. Uns interessos que en aquell cas implicaven obtenir el control absolut de les dues ciutats més grans del regne en el cas dels Centelles, mentre que els Vilaragut es jugaven quedar o no exclosos de les institucions de govern de dites ciutats. És a dir, la lluita de poder entre els dos partits tradicionals en què es dividia la societat política valenciana abans de l'interregne era la mateixa que es disputava el control del govern municipal en 1416.

³⁵⁸ ACA, RC, Cartes Reials, Caja 2, f. 161r (19 de juny de 1416).

En aquell context, la vivacitat de les tensions entre els dos sectors oposats de l'elit dirigent va propiciar que la Corona davant les súpliques del sector centellista intentara intervindre en favor d'aquella facció. Però, per què es va proposar la introducció d'una ceda reial? Doncs, per què aquella hauria estat sol·licitada per membres del bàndol dels Centelles, que coneixien el procediment en tant que –com venim reiterant– ja comptava amb els seus precedents puntuals a la ciutat.³⁵⁹ És a dir, es va intentar aplicar una mesura que ja havia estat emprada anteriorment per la monarquia feia menys d'una dècada, presumiblement per posar pau entre els bàndols. Tot i que és possible que, també, serviren per afavorir determinats membres de l'oligarquia o bé en conjunt amb una de les faccions. A més a més, cal tindre compte com en la lletra del 24 de maig anteriorment citada, els jurats es sorprenien de manera negativa de com aquelles provisions reials havien sigut «obtingudes», fet que reforça la idea que fou sol·licitada. Així doncs, com ja s'ha dit anteriorment en el cas de Xàtiva, en aquella missiva –dels jurats als seus corresponsals en la cort reial– es deixava clar com havia vingut a la ciutat Lluís de Pertusa des de la cort reial amb moltes lletres de creença, a instància de Pere Maça i de Joan Ferrández de Heredia, cridant a les armes a molts nobles i cavallers per al dia de les eleccions.³⁶⁰ És a dir, que en la mateixa lletra continga la notícia de l'alçament d'armes dels Centelles i a continuació es mencione la ceda reial és el testimoni més clar que permet relacionar la sol·licitud amb els líders de dit bàndol.

Per altra banda, difícilment la ceda hauria estat confeccionada sota la iniciativa d'un monarca que feia poc més d'un mes que havia rebut la corona i que fins al moment no s'ha detectat documentalment que haguera pres partit, o almenys manifestat, les seues simpaties cap als centellistes, tot i que sí era conscient de l'agitació social que generava l'elecció dels càrrecs públics a la ciutat. Prova d'això és una lletra datada en gener de 1416, en la que Alfons, com a primogènit, manava al govern valencià que en l'elecció del síndic de la ciutat s'elegirà a una persona que des de feia temps no haguera gaudit de cap ofici públic, informat com estava del malestar existent pel fet que molts oficis municipals estaven mediatitzats per certs individus.³⁶¹

³⁵⁹ Com hem assenyalat al capítol I, cal tindre present com un any abans Ferran d'Antequera havia intervingut en els governs municipals de diferent forma a València, Calatayud i Cervera en funció de les demandes de certs sectors de les elits urbanes. Per tant, un any després la iniciativa rarament hauria estat de la monarquia, que no començaria adoptar una directriu política vers l'intervencionisme en els municipis fins l'any 1424.

³⁶⁰ AMV, LIM, g3-13, f.109v-110r (24 de maig de 1416).

³⁶¹ ACA, RC, 2560, f.12r (24 de gener de 1416): «promens segons som informats en aqueixa ciutat per freqüentació de oficis cahents en algunes persones ciutadans o habitants d'aquella se seguexen rancors, discòrdies e males voluntats [...] nos per bé de pau e concòrdia a les dites rancors, discòrdies e males

En aquest sentit, es de suposar que no seria fins una vegada en el tron en el que les súpliques del sector trastamarista haurien pressionat al monarca a prendre partit en favor d'aquells. Doncs, es pot intuir com aquella facció de l'elit governant hauria reiterat la injustícia que havia suposat que l'any anterior el seu pare facilitara l'accés al govern de la ciutat a antics urgellistes per davant d'aquells que feia menys de quatre havien defensat, fins i tot lluitant amb armes, per què el seu llinatge es convertira en el de monarquia regnant. Des d'aquesta perspectiva, resulta evident com el discurs del deute polític seria l'argument estratègic emprat pels centellistes per atraure's el favor del nou monarca amb la finalitat de marginalitzar del poder municipal i també els oficis reials als seus adversaris polítics.³⁶² De fet, aquest discurs del deute polític explicaria el per què el Magnànim hauria manat a Vidal de Blanes donar ordres de no elegir per a la juraderia i el consell individus que havien estat pro-urgellistes. El que, per altra banda, il·lustra com el monarca no podia especificar aleshores quins individus en particular no devien ser admesos en els càrrecs públics, sinó que ho deixava a l'arbitri dels oficials reials i de l'elit dirigent, que deuriem jutjar l'afecció i el passat immediat dels membres del patriciat urbà. Per la seua part, els personatges del govern municipal sota la influència dels Vilaragut veien com aquella ceda reial els anava a marginalitzar de les institucions municipals, fet que els condicionaria a defensar els seus interessos sota la premissa de la salvaguarda dels furs i privilegis de la ciutat i del regne. La defensa d'aquests interessos de grup seria la predominant en l'executiu de govern de 1416, que en maig expressava el seu rebuig a la introducció de la ceda. En conseqüència, a grans trets, no cal considerar que l'oligarquia municipal en aquella conjuntura fora contrària a la ceda, sinó únicament aquell sector que es veia amenaçat de quedar exclòs del poder municipal si aquella s'emprava en la nominació dels candidats.

Mentrestant, el 26 de maig, el monarca –dos dies després d'aquella lletra dels jurats i, per tant, possiblement assabentat de les tensions que la introducció de la ceda reial havia generat– manava al governador del regne; a Pere Escrivà, lloctinent del governador del regne; al conseller reial Guillem Saera; i a Joan Mercader, batle general,

voluntats provehir desitjats vos pregam afectuosament e encara manam que en la dita elecció de síndich metats persones suficients, leials e de bona fama, e la utilitat e bé públic de la dita ciutat zelants, les quals no hagen hagut ne tengut de loch temps ançà ofici algú en aquella».

³⁶² Serveisca d'exemple les paraules que Joan Mercader, batle general, li expressarà al monarca al context de juliol de 1416 a raó del conflicte entre Antoni Martorell i Antoni Vendrell per la batlia d'Alzira. *Vid.* nota . Pel que fa als oficis reials Carlos López ja va assenyalar com aquesta mateixa dinàmica d'excloure del govern de la capital del regne a militants del bàndol dels Vilaragut seria seguida en la mateixa cronologia amb la designació d'oficials reials, situació que fins i tot fou protestada en les corts de 1417-1418 *vid.* C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.cit.*, p. 251.

que vetllaren per a què l'elecció dels jurats, del consell i altres oficials de la ciutat de València es realitzarà de

[...] bones, sàvies e notables persones, amats lo ben públich d'aqueixa ciutat e zelants nostra honor e servir, e sens alcun debat e discòrdia, e si alguns de mala intenció volen pertorbar o metre algun ambach e desviar la dita elecció aquells foragitets de la dita ciutat, els puniats e castigaets...³⁶³

És a dir, pocs dies després que presumiblement el Magnànim haguera concedit una ceda reial al bàndol dels Centelles, ordenava als seus oficials en el regne que no permeteren que es produïren incidents en unes eleccions en les que devien ser introduïdes les persones més idònies. Per tant, en un segon moment, el rei no hauria autoritzat l'aplicació de dita ceda, fet què explicaria perquè no va realitzar el manament executori que haguera tingut que enviar en aquella lletra als esmentats oficials reials. Sens dubte, destaca com en aquesta conjuntura de polèmica introducció d'una ceda reial el Magnànim no faça cap referència als seus oficials reials, tot i que l'expressió «zelants nostra honor e servir» al·ludeix a com els aspirats a exercir la magistratura devien tenir fidelitat a la monarquia. Ara bé, el que es desconeix és si en l'observança d'aquesta afecció a la Corona, es devia tindre en compte o no els antecedents polítics i familiars del passat, és a dir el Magnànim de cop i volta estava disposat a oblidar als antics urgellistes, continuant, així, la política reconciliadora de son pare? El fet que les eleccions de la juraderia és realitzaren finalment per la provisió del 17 de març, la qual implicava la nominació de candidats parroquials a través d'electors prèviament eixits d'un sorteig entre els consellers permetria afirmar que sí. Però, no obstant això, no cal oblidar que l'expressió del desig general del sobirà que les magistratures foren desenvolupades per individus al servei de la monarquia no pot interpretar-se més enllà d'una fórmula documental, doncs seria il·lògic que el monarca expressarà el contrari, és a dir que l'executiu de govern de la ciutat estiguera constituït per persones no disposades a servir a la Corona.

Per altra banda, es desconeix si aquesta missiva del rei era anterior o posterior a les ordres que hauria donat al governador per evitar que antics urgellistes accediren a la

³⁶³ ACA, RC, 2665, ff. 35r; 36r (28 de maig de 1416). Aquesta pot ser considerada la primera d'una sèrie de lletres enviades per Alfons el Magnànim per a què s'elegiren als oficis municipals de la ciutat de València persones aptes idònies i suficients i afectes, en tot cas, a la monarquia. L'existència d'aquestes lletres ja va ser posada en relleu per I., VILLANLONGA VILALBA, *Los jurados y el consejo...Op.cit.*, p.24; també en R. NARBONA VIZCAINO «Alfonso el Magnànim, Valencia.. *Op.cit.*, p.610, nota 8; C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.cit.*, p. 272.

juraderia. Pel context es podria indicar que seria posterior, quan davant l'escalada de tensions socials a la ciutat de València i, en especial, a Xàtiva, la monarquia va intentar atenuar la seua intromissió en la renovació del govern de la capital. Seria, en el marc d'aquesta actitud de la Corona adoptada en un segon moment, quan els missatgers de la ciutat desmentiren la intenció del Magnànim d'alterar les eleccions de la juraderia de la capital. Aquest ràpid canvi de posicionament de la Corona podria ser indicatiu de com la introducció de la ceda no era una iniciativa reial sinó del patriciat centellista per excloure als urgellistes. Això explicaria per què la notícia va ser tan ben rebuda pels magistrats, que ràpidament responien als seus corresponsals en la cort com vetllarien per a què les eleccions es realitzaren sense cap intromissió parcial, tot i reconèixer que segurament –com era costum– alguns individus ho intentarien.³⁶⁴

Seria des d'aquell moment en què es desmentiria l'acció interventora de la monarquia en les eleccions de la ciutat de València, en què els membres del govern van començar a preocupar-se per les de Xàtiva. Els governants d'aquella sota la influència dels Vilaragut, com hem vist al punt 1.3.1, estaven reunint homes d'armes davant l'amenaça del líder centellista Pere Maça, qui pretenia irrompre amb els seus valedors el dia de les eleccions amb la intenció d'imposar els seus candidats a la magistratura. En aquesta conjuntura d'escalada de tensions, seria quan els jurats de València recriminarien a Alfons la seua passivitat, recordant-li que era ell –com a sobirà– qui devia d'arbitrar per a dissuadir aquells conflictes. D'aquesta manera, els magistrats de la capital en un moment de crisi per als interessos dels Vilaragut convertien obertament i directa a Alfons el Magnànim en àrbitre de la lluita de bàndols en Xàtiva. Dit amb altres paraules, el govern de la ciutat de València reconeixia la legitimitat i la superioritat del poder regi per a imposar pau entre les parts, o almenys evitar les violències dels bàndols generades per la renovació de l'executiu de govern. Òbviament, aquell sector de l'oligarquia recorria a la justícia règia davant una conflictivitat en la que tenia més a perdre que a guanyar, al cap i a la fi aquesta recurrència no consistia més que en sol·licitar la intromissió monàrquica per a què els seus adversaris polítics no aconseguiren excloure'ls del poder per la força. Això explicaria el per què els magistrats valencians al mateix temps que exigien al monarca la seua intervenció

³⁶⁴ AMV, LIM, g3-13, f. 112r-112v (30 de maig de 1416): «nos tenim per dit fer nostra elecció en tal forma que porem donar bon compte a Déu e al dit senyor rey, e en açò no duptarem per moltes alfaraques que sien fetes n'és facen per algunes [persones] qui ja en semblants casos ho han acostumat».

donaven instruccions als seus missatgers en la cort reial per a què pressionaren al monarca per a què hi proveís «degudament e presta».³⁶⁵

De manera paral·lela, davant la temor que els conflictes de Xàtiva es traslladaren a la capital, el govern valencià pregava a Guillem Solanes i a Tomàs de Coblliure, missatgers de la ciutat enviats a Xàtiva, que informaren sovint dels esdeveniments que allí succeïen. Presumiblement, aquells serien els que notificarien que Joan Fabra i Pere de Falchs, en nom del monarca, anaven a intercedir en les eleccions de la segona ciutat del regne. Davant aquella controvertida situació, com hem vist, el posicionament del govern municipal de València va ser tractar la participació monàrquica en la conformació del govern xativí en termes de desaforament. De fet, els regidors valencians no dubtaren en donar instruccions als seus missatgers en la cort reial per a què donaren suport a l'ambaixada de protesta enviada des de Xàtiva al rei.³⁶⁶ Resulta curiós en aquest punt observar com els jurats de València tot i haver sol·licitat en un primer moment que el monarca intervenira en els conflictes de Xàtiva, quan aquell ho fa fer a través dels oficials reials el govern de la capital es sumarà a les protestes. Tot i que sembla una actitud contradictòria dels edils valencians, en veritat presenta una explicació si s'observa des de la perspectiva dels interessos dels partidaris dels Vilaragut. La sol·licitud d'arbitrament reial es va realitzar en un moment on s'intentava evitar que l'entrada per la força de Pere Maça a Xàtiva acabara imposant un govern plenament centellista, mentre que després l'actitud en un primer moment repressora dels oficials reials als magistrats xativins provilaraguts motivarien les protestes. En aquest sentit, sembla obvi com els jurats de València no s'esperaven que la Corona intervenira tant directament en les eleccions, al cap i a la fi el govern xativí havia estat renovat improvisadament al marge de la legislació vigent.

Front a les tensions viscudes en la segona ciutat del regne, a València les eleccions del consell i de la juraderia van esdevindre «pacíficament e quieta», segons notificaren els magistrats als seus missatgers en la cort reial i al mateix monarca. En aquelles van ser elegits jurats pels cavallers i generosos Joan Gascó i Arnau Guillem Escrivà, mentre que pels ciutadans ho van ser Bernat Abrí, Francesc Andreu, Bernat Joan i Guillem Solanes.³⁶⁷ Una situació i uns resultats de les eleccions que van ser confirmats al sobirà

³⁶⁵ AMV, LIM, g3-13, f. 113r (31 de maig de 1416), . Altra còpia d'aquesta lletra es conserva en els registres de cancelleria (ACA, CR, Caja 2, f. 132r).

³⁶⁶ AMV, LIM g3-13, f. 123v (22 de juny de 1416), .

³⁶⁷ ACA, RC, Caja 2, f. 137r ; AMV, LIM, g3-13, f.117r-v. Aquest Bernat Joan no seria el mateix individu de nom homònim que hauria desenvolupat la juraderia l'any anterior i qui, a més a més, havia

per Joan Escrivà, lloctinent del governador del regne, qui s'atribuïa el mèrit d'haver realitzat provisions junt amb els del seu consell per a què les dites eleccions es realitzaren en major harmonia que l'esperada, o almenys de la que es preveia en un principi.³⁶⁸ Una intercessió del lloctinent del governador que no es pot relacionar amb l'aplicació de la ceda reial, doncs entre els nous magistrats esmentats es trobava Joan Gascó, qui presentava un notori passat urgellista.³⁶⁹ En aquest sentit, tot i que les instruccions donades pel governador als magistrats vells per a què no elegiren entre els nous edils a antics partidaris del comte d'Urgell o de Bellera, finalment entre els jurats hi havia almenys un antic dissident a la causa Trastàmara. Es mostra, així, com el govern municipal no estava sota l'estricta control del partit dels Centelles, sinó que aquells compartien el poder amb la facció contrària, reproduint-se així en l'executiu de govern la mateixa situació de l'any precedent, que havia estat resultat de la política reconciliadora de Ferran I.

Per altra banda, la suposada harmonia pública de les eleccions de la juraderia no es va mantenir durant l'elecció dels consellers d'oficis.³⁷⁰ Dies abans d'aquesta elecció, els missatgers de la ciutat en la cort reial advertien als jurats com en aquella es remorejava que dites eleccions estaven provocant discòrdies. I de fet, els advertien que el Magnànim s'havia assabentat i havien tingut que parlar amb ell però no li havien sol·licitat cap provisió. Resulta especialment interessant veure com, segons la versió dels missatgers, en arribar aquells desacords a oïdes del Magnànim, van haver de comparèixer davant d'aquest per donar explicacions, la qual cosa permet intuir com el monarca s'hauria enutjat de les noves que li arribaven de València i com els

presentat un perfil urgellista. Per altra part, es documenta com aquelles eleccions del consell i dels jurats es van realitzar d'acord amb la provisió del 17 de març de 1412. En aquella ocasió es documenta com els tretze electors de consellers foren: Jaume Tolsà, Joan Bayona, Pere Borràs, Jaume Esteve de Limotges, Joan Borrell, Joan Ponç, Joan Agostí, Pere Despuig, Bernat Vallseguer, Francesc del Mas, Andreu Cardona, Ramon Salas i Salvador Xulbi. *vid.* AMV, MC A-26, ff.146r-150v (6 de juny de 1416).

³⁶⁸ ACA, RC, Caja 2, f. 136r: «Per tal com en la ciutat de Valencia s'e(n)trebenia, es parlava, que alguns entenien e volien torbar les eleccions de jurats, les quals se acostumen fer la present jornada, yo senyor molt lloable repòs he provehüt ab lo del mon consell, humils vassals e súbdits de vostra clemència, en tal manera que per gràcia de nostre senyor Déu la dita elecció de juraderia és estada concordablement, pacífica e sens rumor subseguida». Aquesta previsió de la conflictivitat es pot comprovar per exemple en el fet que Joan Mercader reconeguera a Paulo Nicolàs com havia avançat les eleccions dels jurats d'Alzira per poder estar personalment en les eleccions de València o de Xàtiva, on s'esperaven incidents.

³⁶⁹ Apareix com a membres del bàndols del Vilaragut en R. NARBONA VIZCAÍNO: «L'interregne a València...*Op.cit.*, p.770. Joan Gascó seria el mateix que protestaria davant del rei per les eleccions dels jutícies de 1398, que foren mediatitzades pels Centelles *ibíd.*, p. 789. Es documenta a Joan Gascó com a conseller pels cavallers en 1387 i ja jurat en 1416, a partir d'aleshores no desenvoluparia més càrrecs públics. A més a més, el dit Gascó era senyor d'Alcàntera de Xúquer. Dita senyoria es mencionada en una lletra missiva de la ciutat *vid.* AMV, g3-13, f. 118r (6 de juny de 1416).

³⁷⁰ Sobre l'acta municipal de l'elecció del consellers d'oficis *vid.* AMV, MC, A-26, ff. 158v-160r (19 de juny de 1416).

representats d'aquella en la seua cort presumiblement l'haurien d'haver tranquil·litzat sense conèixer oficialment que passava a la ciutat. D'aquesta manera, els missatgers recriminaven als jurats el fet d'haver tingut notícia d'aquella situació pels rumors que corrien per la cort i no per part d'aquells, que com a magistrats els haurien d'haver informat. Davant aquella reprensió, els edils van justificar la seua actuació una vegada passada l'elecció, reconeixent com havien existit discrepàncies però que havien sigut resoltes abans de requerir la seua intermediació. Unes diferències en el si del govern que segons dits regidors s'havien produït perquè alguns l'havien «volguda sofisticar», és a dir manipular al seu favor.³⁷¹

Dies abans de la resposta d'aquells als seus missatgers, s'hauria produït un intent de manipulació de l'elecció dels consellers al no aplicar la legislació electoral vigent, segons una lletra del Magnànim als jurats. Circumstància que va provocar que el sobirà, l'endemà d'efectuar-se l'elecció de consellers d'oficis, ordenara als jurats aplicar la provisió del 17 de març de 1412.³⁷² Per altra banda, a títol particular, els ho va remarcar als dos jurats de cavallers (Joan Gascó i Arnau Guillem Escrivà), qui prèviament havien enviat una missiva al monarca.³⁷³ Aquell mateix dia, el monarca en una lletra enviada a Joan Mercader, batle general; a Guillem Saera; i a Domingo Mascó, confessava el seu enuig amb alguns dels jurats que «desvien e donen causa que la dita elecció no·s faça segons per nos los és estat manat». Tot seguit, el sobirà els ordenava que junt amb el governador del regne treballaren per a què l'elecció de dits consellers es desenvolupara sense desavinences, procurant com a mínim que almenys la major part magistrats estigueren d'acord en renovar els representants dels oficis en el consell, tal com el monarca els havia ordenat prèviament.³⁷⁴ Ara bé, quin manament reial

³⁷¹ AMV, LIM, g3-13, f. 124r-125v (17 de juny de 1416).

³⁷² ACA, RC, 2665, f.39v (20 de juny de 1416):«promems, ja per altra letra vos havem escrit com estàvem meravellats que la elecció fahedora en aqueixa ciutat de consellers no era estada feta segons és acostumat, perquè zelants lo bé e utilitat del ben públich de aqueixa ciutat altra vegada vos manam que, de continent, façats la dita elecció de consellers segons forma de furs e privilegis e ara en aquests anys darrerament és acostumat [segons] per lo senyor rey pare nostre de gloriosa memòria és estat manat e observat».

³⁷³ ACA, RC, 2665, f.39v (20 de juny de 1416): «vostra letra havem rebuda a la qual vos responem com nos escrivim ab altra letra nostra a vosaltres e altres, vostres conjurats, manant-vos que façats de continent la dita elecció segons la forma en la dita letra continguda, e com nos haiam molt a cor que la dita elecció se faça prestament, vos manam que ensemps ab ells vista la present façats la dita elecció ab bona concòrdia e entenats lo bon e pacífich estament de la dita ciutat».

³⁷⁴ ACA, RC, 2665, f.40r (20 de juny de 1416): «nos vullam que en tot cars la dita elecció se faça prestament e sens dilació, vos manam que ensemps ab lo governador e altres que us parega treballets que la dita elecció se faça en la dita forma, e si cars era que tots no·s concordassen de la dita elecció donats manera que ab la maior partida de aquells la dita elecció se faça en la dita manera».

concretament havia sigut desobeït a instància especialment dels jurats cavallers, entre els quals hi havia almenys un antic membre dels Vilaragut?

Doncs, tot i que la lletra del Magnànim no ho expressa, el rei estaria descontent davant l'actitud d'alguns magistrats de la ciutat perquè no s'haurien realitzat les nòmines de persones sospitoses, per tal que els inclosos en aquelles no accediren als càrrecs públics. De fet, el mateix dia de les eleccions dels consellers d'ofici, el 19 de juny, el batle general notificava al secretari reial Paulo Nicolàs com s'havia encarregat d'informar al govern de la ciutat de la intenció del monarca:

[...] yo he parlat ab en Johan Suau e ab altres sobre lo fet de les cèdules, e digats al senyor rey, que tant quant toca aquesta ciutat, los jurats e consell e tota la ciutat per res no faran cosa que a ell torn en enuig en alcuna manera e, per consegüent, nos mesclaran en tals ne semblants coses, que en alcuna manera sien desplaents a la sa excel·lent senyoria [...] après he parlat ab los jurats e ab molts sobre lo no aderir a les cèdules, e tothom ve molt acordat de servir lo senyor rey, e per res no fer res que li puxa tornar en desplaer...³⁷⁵

D'aquestes paraules es dedueix com els jurats i el racional haurien desestimat el manament regi, sota el pretext que la ciutat era en el seu conjunt fidel a la monarquia i, per tant, no era necessària l'aplicació de dites cèdules. Ara bé, això no significa que no foren conscients del malestar que tal decisió provocaria en el monarca, en conseqüència, en compensació i com a símbol de la fidelitat de la ciutat cap al seu príncep natural, el govern d'aquella hauria pres una decisió: la ciutat retirava el seu suport institucional a l'ambaixada feta per la ciutat de Xàtiva contra la intervenció dels oficials reials en les seues eleccions dels jurats i del consell.³⁷⁶ Doncs, tot i que explícitament no es va referència a aquella mesura, si es documenta com el batle general manava a Paulo Nicolàs que informara al monarca en secret com en el consell general del 23 de juny s'havia determinat que

[...] per tolre avinència a llurs missatgers que no·s mesclen en res que torn a enuig al dit senyor, han acordat ab sàvies maneres e letres fer-ne venir los dits llurs missatgers e venen tots acordats a dir e fer tota res que torn en servey del dit senyor, açò legirets e recitarets en secret al dit senyor, supplicam lo que no·n faça menció ne res aparés per fer-ne mils sos afers, car sis sentía ací se'n sembrarien per ventura zizànies.³⁷⁷

³⁷⁵ ACA, RC, cartes reials, caja 2, f.160r (19 de juny de 1416).

³⁷⁶ Doncs com ja hem dit anteriorment, els magistrats valencians donarien instruccions als seus missatgers en la cort reial per a què donaren suport als missatgers de Xàtiva *vid.* AMV, LIMg3-13, f. 123v (22 de juny de 1416).

³⁷⁷ ACA, RC, cartes reials, caja 2, f.166r (23 de juny de 1416).

Tot i que es desconeix explícitament quins eren els assumptes que provocaven la ira del monarca, s'intueix que entre aquells deurien estar la introducció de les cèdules o bé el suport de la capital a l'ambaixada de Xàtiva. El fet que un dia abans, el 22 de juny, els jurats manaren als seus missatgers en la cort donar suport a l'ambaixada de Xàtiva³⁷⁸ i que l'endemà es decidirà fer-los tornar a la ciutat, fa que la segona opció prenga més força.³⁷⁹

Amb tot, la no redacció de les cèdules de sospitosos, per una part, demostra com el Magnànim no s'hauria enutjat amb l'executiu de govern valencià per no aplicar la legislació vigent sinó per haver desobeït el seu manament. Una insubordinació a l'autoritat règia que permet afirmar l'alt grau d'autonomia política que gaudia el govern de la ciutat a inicis del regnat d'Alfons el Magnànim, doncs l'elit dirigent en aquella conjuntura no temia les implicacions político-institucional que suposarien més avançat dit regnat no acatar una ordre reial, com ara per exemple perdre el càrrec o que la seua fidelitat a la Corona quedarà a partir d'aleshores en entredit. Circumstància que il·lustra com a inicis del regnat de dit sobirà, la monarquia encara no havia aconseguit lligar els interessos del patriciat urbà als de la Corona, doncs aquest serà un procés que començaria a evidenciar-se pocs anys després.

Mentre que, per altra part, que s'intentaren introduir cèdules de sospitosos coincidint amb les eleccions dels consellers d'oficis permet mostrar com aquell sector de la societat política –el que aspirava als oficis– no estava exempt de lluites de poder. Doncs, al cap i a la fi, aquella mesura responia als mateixos interessos de partit que haurien motivat el manament reial d'evitar que foren introduïts a la juraderia antics urgellistes. Al mateix temps, la introducció de dites cèdules permet observar la capacitat d'adaptació de les decisions del Magnànim a la conjuntura precisa de cada moment, tot i que de vegades això suposara un canvi de posicionament respecte al pres en un primer moment. Doncs, si el 30 de maig els missatgers de la ciutat en la cort desmentien la intenció del monarca d'intervindre en les eleccions dels jurats davant els rumors de la introducció de la ceda, uns vint dies després a instància d'aquell es pretenia expulsar del consell a individus «sospitosos». Aquesta actitud dubitativa o canviant del monarca al voltant d'intervindre o no en la conformació del govern no es pot interpretar com a indefinició o inestabilitat de la directriu governamental seguida

³⁷⁸ AMV, LIMg3-13, f. 123r (22 de juny de 1416).

³⁷⁹ La lletra enviada pels jurats valencians als seus missatgers en la cort no esmenta en cap moment que no deuen enutjar al monarca *vid.* AMV, LIM, g3-13, f. 124r (23 de juny de 1416).

pel rei sinó que s'han d'inserir dins de les dinàmiques pròpies de les relacions entre dos actors polítics, en la base de les quals està la negociació. És a dir, les decisions que en principi el monarca adopta per iniciativa pròpia o externa no sempre es podien aplicar per les condicions sociopolítiques canviants i les implicacions governamentals que podien determinar en endavant les relacions entre la Corona i l'oligarquia municipal. El que es desconeix és si aquell manament va estar precedit d'un intent de manipulació de les eleccions per part de cert sector de l'elit dirigent –com indicaria la lletra dels missatgers de la ciutat en la cort reial– o bé si la introducció d'aquelles cèdules per manament de la Corona va ser el motiu principal que va generar les tensions. Depèn d'una o altra opció, la no confecció de dites cèdules pot ser interpretada com una reacció del conjunt del patriciat front a la voluntat del sector centellista o bé com una reacció conjuntal de l'elit dirigent davant l'autoritat règia.

Ara bé, en tot cas, malgrat la desobediència inicial sembla que el Magnànim no es va donar per vençut. Per tant, amb la renovació de la juraderia i del consell ja efectuada, únicament podia emetre l'ordre d'expulsar del consell general de la ciutat de València a aquells individus sobre els que es dubtaria la seua predisposició a servir a la monarquia, que s'hauria efectuat un o dos dies després d'haver rebut la negativa de la ciutat. Doncs, el 23 de juny el batle general notificava al secretari reial Paulo Nicolás que devia informar al monarca que aquell dia en el consell general de la ciutat «fiu legir ses letres sobre la matèria de la conselleria e los jurats, e tot lo consell ho han pres molt bé, e na-n foragitats tots los sospitosos segons lo manament del senyor».³⁸⁰ Si l'ordre es va executar o no es desconeix, ja que malauradament, com és habitual, l'acta municipal corresponent no fa cap referència a l'existència de dit manament reial ni menciona l'expulsió de cap membre del consell.³⁸¹

Fóra com fóra, és evident com la confecció de nòmines de sospitosos va generar debat en el patriciat urbà, doncs en aquesta conjuntura cal situar l'origen de l'enemistat del jurat cavaller Joan Gascó amb la resta de magistrats. Doncs, segons les informacions rebudes pel Magnànim, aquest edil en el mes de juliol hauria discutit amb la resta de regidors, als quals hauria amenaçat entre altres coses de fer tornar «lo

³⁸⁰ ACA, RC, cartes reials, caja 2, f.166r (23 de juny de 1416).

³⁸¹ AMV, MC, A-26, ff.164r-170r (23 de juny de 1416). L'acta de dit consell inclou referències a l'elecció del procurador de Miserables, noves ordinacions referents als oficis de paraires i teixidors de la ciutat, provisió sobre els deutes i carregaments de censals, ordinació sobre falsos pobles mendicants i finalment provisió sobre la compra de forment a la ciutat. Respecte a la correspondència llegida, únicament es fa referència a la lectura de dues lletres, una dels missatgers de la ciutat en la cort del rei i l'altra dels consellers de Barcelona, tot i que no especifica el contingut.

bando».³⁸² És a dir, Joan Gascó, qui com hem dit anteriorment tenia un passat vinculat al bàndol dels Vilaragut i era el principal assenyalat pel monarca com a un dels responsables de no aplicar les cèdules de sospitosos, es revelava contra la resta de jurats de la ciutat, amenaçant-los de restituir la facció. Davant l'actitud desafiant del dit Gascó, el Magnànim va ordenar al governador i al batle general que reberen informacions en secret i se les remeteren per poder actuar amb justícia.³⁸³ Tot i que no es compta amb cap informació més al voltant d'aquest cas particular, cal assenyalar que les presumptes paraules de Joan Gascó quedaren impunes, en tant que aquell va continuar exercint la magistratura aquella anualitat amb total normalitat, tal com es registra a les actes municipals.³⁸⁴ És a dir, malgrat el seu comportament no va ser exclòs del govern de la ciutat ni es documenta cap represàlia, tot i que permet relativament assenyalar-lo com el individu que liderà la defensa dels antics membres del partit Vilaragut en el si del govern de la ciutat i la no materialització de les aspiracions dels centellistes per excloure'ls de l'esfera pública.

Tot plegat, cal subratllar com la possible aplicació d'una ceda reial en les eleccions de la juraderia de 1416 s'insereix dins d'una sèrie de manaments reials que il·lustren com Alfons el Magnànim hauria intercedit, o almenys ho havia intentat, en favor dels interessos del partit centellista, que posteriorment plantejara al monarca l'elaboració de llistes de sospitosos. En aquest sentit, tot i que la referència a la ceda reial va acabar sent un fet subsidiari, el context permet deduir com aquella responia exclusivament als interessos d'un grup de poder front a un altre, i no a l'interès particular de la Corona.

³⁸² ACA, RC, 2665, f.54r (28 de juliol de 1416): «em entès que mossèn Johan Gascó, jurat en l'any present de la ciutat de València, hauria dites algunes paraules molt desonestes e carregoses a ell, majorment estant jurat, com siam vistes redundar en gran dan e turbació de aqueixa ciutat e regne, ço és en efecte, que ell cavalcarà per València ab nobles e cavallers e ab tots aquells qui devant li vendran, e fera rua per vila e places, e farà muntar en consell totes aquelles persones que voldrà, e que vinga a què puga, e que ell farà tornar lo bando e de coltellades, e sis vol o sapiam nos o quis vulla e altres moltes semblants o conformes a aquestes, les quals paraules hauria dites a alguns asenyalades persones dient a aquelles que les reportassen als altres jurats companyons seus a què li'n tornassen resposta».

³⁸³ ACA, RC, 2665, ff.53v-54r. (28 de juliol de 1416).

³⁸⁴ Tot i que es documenta com al llarg del mes de gener i febrer aquell es trobava fóra de la ciutat. Doncs, la seua presència fou requerida per la resta de magistrats amb motiu de l'elecció dels representants de la ciutat en la fàbrica de Murs e valls. Tot i que en aquella cas li pregaren que si no volia tornar en aquell moment que almenys enviarà en una ceda els seus candidats. *Vid.* AMV, g3-13, f. 169v-170r (12 de gener de 1417): «e si açò no pendrets a plaer per lo portador de la present trametets nos los noms dels qui volrets sien meses per vos en lo redolí de sotsobrer, e lo notari qui volrets sia mes en la elecció de escriba, e lo altre que volrets sia mes en los altres oficis de pesador de reble, rebedor de arena e o girador de aygua, dels abeuradors». A més se li dóna instruccions que en aquella «no poden entrar en elecció los qui han ja altres oficis o són consellers de la dita ciutat, ne home de paratge algu, ne que sia en sacres ordens ordenat». A finals de mes se li torna a escriure per notificar-li la celebració d'un consell general *vid. ibíd* f. 172v (27 de gener de 1417). En febrer es requereix de nou la seua presència per certa rendició de comptes *vid. ibíd* f. 182v (13 febrer de 1417).

Aquesta circumstància explica que el govern municipal sota influència dels Vilaragut no fóra partidari d'aplicar la disposició reial, en tant anava en contra dels seus interessos personals i de grup. Així mateix, pel que respecta a l'actitud de la monarquia potser percebuda inicialment com a confusa i, fins i tot, en determinants moments – producte de la negociació– sembla contradictòria, tot i que es mostraria més predisposada a donar suport al grup afí, als Centelles. Tanmateix, no es pot desatendre un factor determinant en el comportament del monarca, com és el fet que aquelles decisions les va prendre durant el primer trimestre després d'accedir la tron, és a dir en els moments inicials del seu regnat quan, sens dubte, la influència dels consellers centellistes condicionarien les seues decisions al regne de València.

Pel que fa referència als mesos posteriors, s'observa com aquelles tensions sociopolítiques s'havien anat a poc a poc atenuant almenys a la capital. De fet, com veurem al capítol V, a la fi d'aquella juraderia, l'executiu de govern va ser capaç d'arribar a un important acord secret amb el monarca, qui a canvi d'un donatiu de 165.000s va acceptar atorgar una sentència reial que ratificava a la ciutat com a posseïdora de la jurisdicció de la vila de Morvedre. Un conflicte obert amb dita vila davant el qual l'elit governant de la ciutat, malgrat la seua l'evident divisió interna, es mostraria unida en la defensa dels interessos jurisdiccionals de la ciutat, tot i que com veurem, l'esmentat pacte amb el Magnànim no era del grat de tots els membres del consell.³⁸⁵

3.2. Les eleccions de la juraderia entre 1417-1423

Amb tot, arribats al mes de maig de 1417 es va produir novament la renovació anual de les dues institucions de representació política de la ciutat, i en aquella conjuntura, les actes municipals registren com les eleccions dels jurats i del consell s'efectuaren per última vegada amb la provisió del 17 de març de 1412, en presència però del vicecanceller reial Joan de Funes. Aquesta presència va incomodar a alguns consellers, especialment pel fet que dit vicecanceller es va encarregar d'introduir en el bací d'aigua els tretze redolins que contenen la paraula «elector». Aquesta participació del vicecanceller en un procediment, habitual i reglat en la normativa, va fer que alguns sospitaren d'una possible ingerència règia. Aquella possibilitat, les actes municipals no

³⁸⁵ *Vid.* Capítol V.

permeten intuir la intromissió monàrquica en una elecció en què van ser elegits regidors Pere Cabanyelles, Lluís de Castellví, Pere Bou, Daniel Mascaros, Bernat Pratboy i Ramon Salars.³⁸⁶ Tampoc es pot examinar la plausible intromissió règia en les eleccions a partir de les decisions polítiques d'aquell executiu de govern al llarg d'aquell exercici polític. És a dir, no s'observa mesures governamentals que en algun aspecte beneficiaren de manera extraordinària a la monarquia. De fet, durant el transcurs d'aquella juraderia, Alfons el Magnànim veuria com grup dirigent de la ciutat li denegaria la sol·licitud d'un préstec de 33.000s.³⁸⁷ Però aleshores, per què es va deixar participar a Joan de Funes en l'elecció? I quin era l'origen de les sospites d'intervenció règia en les eleccions?

Mantenint la hipòtesi que la monarquia no va intervenir en les eleccions dels jurats de 1417, es podria afirmar com la participació de Joan de Funes va ser simplement resultat d'un gest improvisat, ja que algú devia de fer-ho. És a dir, el fet en principi no tenia major importància –i per això fou consentit– tot i que una vegada realitzat va començar a tindre transcendència quan una part dels presents en la sala del consell interpretaren aquell com una intromissió règia, que a poc a poc va anar creant el sentiment de sospita. Una desconfiança l'origen del qual en tot cas no era del tot infundada i que s'ha d'atribuir al fet que, possiblement, molts membres del govern coneixien la voluntat del monarca d'estar present en les eleccions anàlogues de la ciutat de Xàtiva, motiu pel qual aquelles últimes es van ajornar. Aquella voluntat devia haver fet recelar a alguns consellers valencians la pertinència de la presència del vicecanceller reial en les eleccions, tenint en compte com alguns membres del govern de la ciutat podien ser conscients que el sobirà hauria manat al seu conseller, Martí de Torres, que si l'elecció de Xàtiva s'efectuava abans que ell poguera estar personalment que aquell

³⁸⁶ AMV, MC, ff.245v-246r (29 de maig de 1417): «e per l'onorable micer Johan de Funes, vicecanceller del senyor rey, dispensant lo dit consell aquesta vegada sens prejuí de furs e privilegis de la dita ciutat, e dels dits capítols, en públich consell més dins XIII redolins, çò és: en cascun dels dits XIII redolins I albarà en los qual era estat escrit per mi Francesc Escolà, escrivà dels honorables consell e jurats de la dita ciutat, solament aquesta paraula /elector/. E açò fou donat loch ab los dits salvaments, per tal com alguns deyen que en lo posar dels sobredits redolins se podia fer barateria, per la qual raó fou fet segons que verídica informació del senyor rey e certitud de tots aquells qui donaven fama, que sí podia fer barateria, e meses aquells XIII redolins per lo dit vicecanceller ab tots los altres redolins en I bací ab aygua en presència del dit consell, e feta mescla de aquells de hun bací en altre per III vegades fou pres lo dit bací per en Johan Donat, I dels verguers dels dits jurats, on los dits bacins eren mesclats e discorrent de banch en banch dels dits consellers un infant poch no veent los dits redolins prenent aquells de hu en hu, liura I redolí a casquí dels dits consellers».

³⁸⁷ La negació d'aquell préstecja ha estat assenyalada en W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona d'Aragó...Op.Cit.*, p. 333; *Vid.* Capítol V.

introduïra al seu àrbitre una ceda reial.³⁸⁸ Ara bé, tot i la previsible ingerència règia en Xàtiva, on la divisió de la seua elit urbana era més accentuada que a la capital del regne, i la presència del vicecanceller reial en les eleccions d'aquella última les expressions de sospita únicament van provocar les protestes d'un sector molt reduït del govern de la ciutat. Per tant, en tot cas, en 1417 les eleccions no es veien envoltades de la conflictivitat i el malestar social de l'any anterior. Situació que, per altra banda, va contrastar amb el desenvolupament de les sessions de corts d'aquell any polític, on els centellistes continuaven manifestant el seu desig d'excloure de les institucions de govern a antics membres del bàndol dels Vilaragut.³⁸⁹

Per la seua part, com hem vist al capítol II, en 1418 Alfons el Magnànim atorgava a la ciutat de València la provisió del 4 de maig, que era presentada pel mateix Joan Mercader el dia de les eleccions dels jurats. Aquella va ser acceptada sense protestes per part del consell general a condició de ser estudiada posteriorment.³⁹⁰ Per tant, aquella anualitat, la renovació dels magistrats es va realitzar a partir dels candidats designats pels consellers de parròquia de l'any anterior, prèvia exhortació de l'executiu de govern precedent. És a dir, aquells que nominarien als regidors no havien estat escollits per uns electors eixits d'un sorteig sinó que foren els dits consellers qui realitzaren una designació directa dels candidats dels seus districtes.³⁹¹ Amb el nou procediment foren elegits edils Pere Pardo de la Casta, Guillem Pujada, Joan Claramunt, Jaume Esteve Limotges, Nicolau Valldaura i Joan Valleriola. Un executiu de govern que seria el primer en elegir per cooptació junt amb el racional, els quatre advocats, l'escrivà i el síndic als individus que aquella anualitat serien consellers de parròquia, de cavallers i de juristes.³⁹² Amb tot, una de les primeres decisions d'aquell govern –eixit de l'aplicació de la nova normativa electoral– va ser atorgar un préstec a Alfons el Magnànim de 66.000s, és a dir el doble de la quantitat que el precedent govern li havia negat al monarca. Fet que esdevenia en símbol de la nova predisposició de l'elit governant de servir a la Corona immediatament després que aquella haguera ampliat la seua capacitat de controlar l'accés a les principals magistratures urbanes.³⁹³ Una ampliació del poder de mediatització dels càrrecs públics significativa que es va

³⁸⁸ *Vid.* capítol I.

³⁸⁹ C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político en el reino...Op.Cit.*

³⁹⁰ AMV, MC, A-27, f. 17v-18r (14 maig de 1418).

³⁹¹ És a dir, la implantació d'aquest nou sistema d'eleccions suposava l'eliminació del sorteig per a triar als electors dels candidats a consellers de parròquia, els quals una vegada elegits realitzarien la nominació de jurats *vid.* R. NARBONA VIZCAINO, *Valencia, municipio medieval..Op.Cit.*, pp. 48-50.

³⁹² *Vid.* Capítol I.

³⁹³ *Vid.* Capítol V.

produir sense que es documenten tensions socials ni tampoc cap referència a la lluita de poder entre tots dos partits tradicionals. Doncs, al cap i la fi, el canvi de sistema electoral responia als interessos del conjunt de l'oligarquia municipal, superant, així, les seues diferències internes.

Un any després, aquell executiu de govern elegit en 1418 seria l'encarregat de notificar al secretari reial Francesc d'Arinyó com el Magnànim s'acontentaria dels resultats de l'elecció de la juraderia, en què foren elegits magistrats pels cavallers Berenguer Mercader, fill del batle general, i Joan Tolsà mentre que pels ciutadans Bernat Joan, Pere Pasadores, Joan Pujada i Gabriel Palomar, qui en aquella anualitat era un dels advocats ordinaris de la ciutat. Doncs, segons el parer dels jurats vells aquells nous regidors «persones són notables e bé dispostes a son servei».³⁹⁴ Aquestes darreres paraules, capacitat i servei a la monarquia, es convertirien a partir d'aleshores en els nous requisits *de facto* que s'exigiria als candidats a la juraderia i als altres oficis municipals de la ciutat. De fet, com ja ha assenyalat la historiografia, aquestes recomanacions reials s'efectuàrien sistemàticament entre els anys 1420 i 1426.

Ara bé, més enllà de les simples recomanacions s'intueix sotilment com la monarquia hauria mediatitzat indirectament les eleccions de la juraderia de 1420. Doncs, el 30 de maig de dit any, el monarca –immers en la seua primera expedició militar cap a Sardenya i Còrsega– agraià a Joan Mercader, batle general, i a Bernat Joan, jurat vell, haver treballat per garantir-li una elecció dels regidors acceptable. Doncs, el Magnànim, tot i que sense especificar els noms dels magistrats, considerava que l'executiu de govern constituït garantia que la ciutat fóra «notablement governada a servey nostre e bé de aquella». De fet, conjuntament, el rei notificava als nous magistrats elets com havia «haut plaer confiants que en los negocis toquants nostre servey e bé de la dita ciutat entendrets ab aquella diligència e favor que's pertany».³⁹⁵

Així mateix, a títol personal, el sobirà li va expressar el seu goig al cavaller Manuel de Montagut a l'assabentar-se de l'elecció d'aquell com a un dels regidors de la ciutat, confessant-li que tenia major confiança amb ell que amb la resta, circumstància per la

³⁹⁴ AMV, LIM, g3-14, f.110r -111r. L'acta municipal corresponent a l'elecció únicament fa referència a com foren elegits després del sorteig de redolins *vid.* AMV, MC, A-27, f.122r-v (3 juny de 1419).

³⁹⁵ ARV, RC, 232, ff.48r-v (30 de maig de 1420). Aquest document ha estat citat per C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.Cit.*, p. 272. L'acta municipal corresponent a l'elecció no fa cap menció de la possible mediatització feta per Joan Mercader i Bernat Joan *vid.* AMV, MC, A.27, f.230r-231r (25 de maig de 1420).

qual li encomanava que vetllara en particular per pacificar la ciutat.³⁹⁶ Mentre que a l'altre jurat cavaller elegit, Joan Pardo de la Casta, qui hauria dubtat en si acceptar l'ofici o embarcar-se en l'expedició reial a Sardenya, el rei li ordenava romandre en el regiment de la ciutat on seria de major profit a la monarquia.³⁹⁷ D'aquesta manera, malgrat les convencions ideològiques que com a particular Joan Pardo poguera tenir,³⁹⁸ el Magnànim li expressava que en aquella conjuntura premiava més controlar el govern de la ciutat que no el servei militar que aquell poguera desenvolupar. És a dir, el Magnànim equiparava el servei a la Corona a través del desenvolupament de càrrecs públics municipals amb el servei en el camp de batalla. Amb tot, aquesta expressió major confiança del rei amb dits magistrats s'ha d'inserir en el fet que tot el llinatge Montagut i Pardo de la Casta tradicionalment havien estat valedors dels Centelles, per tant partidaris durant l'Interregne dels drets al tron dels Trastàmara.³⁹⁹

Per altra part, junt amb aquests dos cavallers, per jurats ciutadans sorgiren elegits dos juristes que al mateix temps eren advocats de la ciutat, Guillem d'Alpicat –a qui el monarca nomenaria en novembre d'aquell any conseller reial i promovedor dels negocis de la seua cort–⁴⁰⁰ i Francesc Blanc. D'aquesta manera es reproduïa la mateixa circumstància de la juraderia precedent, en la qual un membre del consell secret, en aquell cas dos, desenvolupaven al mateix temps la juraderia i l'advocacia de la ciutat. A més a més, junt amb aquells també foren elegits per exercir l'alta magistratura Guillem Solanes i Francesc Palomar –familiar de Gabriel de Palomar, qui aleshores era advocat de la ciutat i, al capdavant, membre també del consell secret.⁴⁰¹ És a dir, l'executiu de govern de 1420 estava format per individus que gaudien de la plena confiança de la

³⁹⁶ ARV, RC, 31, f. f.86r (27 de juny de 1420): «Mossèn Manuel, poch dies ha sabuda la elecció de vos feta en jurat de aqueixa ciutat, de la qual havem haut sobiran plaer, sabens la affecció e voler que havets a nostre servir [...] per çó, com nos havem singular e maior confiança en vos que en alguns dels altres, vos pregam e encarregam axí affectuosament com podem, que continuant vostra loable intenció e propòsit sobre los dits bon regiment e administració, vos haiats acostament e vetlable tenir aqueixa dita ciutat en pacífich e tranquil estament».

³⁹⁷ ARV, RC, 232, f.48v (30 de maig de 1420): «car entenem que axí bé e millor servirets a nos entenent en les coses que-s pertanyen al dit ofici, com si veniets personalment ab nos en nostre benaventurat passatge». Aquest document ha estat citat per C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.Cit.*, p. 272.

³⁹⁸ El servei militar és un dels elements fonamentals que caracteritzen la identitat social de la noblesa com a grup distintiu. L'auxili al monarca davant una necessitat militar no és sols una obligació sinó, en determinades ocasions, una oportunitat per a poder engrandir el nom propi, seguint els estendards tradicionals del seu estament. En el marc d'aquesta lògica és compren que Joan Pardo meditara entre anar a la guerra o quedar-se en el govern.

³⁹⁹ R. NARBONA VIZCAÍNO, «L'interregne a València...Op.Cit.», p.772.

⁴⁰⁰ ARV, RC, 31, f.103r-v (28 de novembre de 1420).

⁴⁰¹ Per tant, hi havia dos membres dels Palomar al consell secret. A més a més, en desembre d'aquell any sorgiria elegit justícia criminal Manuel de Palomar *vid.* AMV, MC, A-27, f.272r (22 de desembre de 1420).

monarquia, per tant la intercessió d'aquella a través del batle general i almenys d'un dels jurats vells, és més que probable. En aquest sentit, també gaudirien de la confiança règia la resta de candidats a la juraderia que aquell any participarien en l'elecció, els quals es recullen en la taula següent:

TAULA 71. CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1420⁴⁰²

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Francesc Blanc]	Francesc d'Esplugues
Sant Tomàs	Pere B[ru],	Bernat de Montpalau
Sant Andreu	Bernat Prat	Joan Pardo de la Casta
Sant Martí	Guillem de Solanes	Guillem Crespí
Santa Caterina	Pere Bou	Gilbert de Reixarch
Sant Nicolau	Guillem d'Alpicat	Guerau Bou
Sant Bartomeu	Daniel Mascarós	Manuel de Montagut
Sant Llorenç	Lluís Joan	Mateu Llançol
Sant Salvador	Pere Lletxa	Jaume Jofré
Sant Esteve	Ramon Gostantí	Joan Escorna
Sant Joan	Rigolf de Frígola	Joan Valença
Sant Creu	Francesc de Palomar	Berenguer Dalmau

Pel que respecta a l'elecció de la juraderia de 1421 no es documenta cap intromissió monàrquica, doncs únicament els jurats li van notificar al rei com aquelles es van realitzar en «tranquil·litat e repòs».⁴⁰³ Per altra banda, la conservació de la identitat de tots els candidats que participaren en les eleccions a la juraderia de 1420 i 1421 podem establir certes dinàmiques entorn a la reproducció d'individus o famílies en les eleccions de la màxima magistratura urbana. Per exemple, es documenta com Mateu Llançol hauria repetit candidatura durant aquests dos anys consecutius, mentre que pels ciutadans ho farien Pere Bou i Lluís Joan per la mateixa parròquia, Santa Caterina i Sant Llorenç respectivament. En la mateixa línia, s'observa com algunes famílies romangueren representades en les eleccions de la juraderia per un membre del llinatge diferent en anys alterns. Per exemple, pels ciutadans Rigolf de Frígola fou aspirant a la juraderia per la parròquia de Sant Joan en 1420 i l'any següent fou substituït per la dita parròquia per Ramon Frígola. Per altra banda, entre els cavallers Francesc d'Esplugues

⁴⁰² AMV, QP, B-1, sf, (26 de maig de 1420). D'aquesta relació destaca com entre els candidats cavallers hi haurien almenys cinc cognoms que es podrien identificar entre els partidaris tradicionals del bàndol dels Centelles (Esplugues, Montpalau, Pardo de la Casta, Montagut, Llançol i Dalmau) *vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, «L'interregne a València...*Op.Cit.*, pp.772-774.

⁴⁰³ AMV, g3-15, f. 95v (14 de maig de 1421). Per la seua part, a la reina de li va notificar els resultats d'aquelles i com els nous magistrats (Francesc Soler, Mateu Llançol, Manuel Suau, Nicolau Valldaura, Joan Valleriola i Tomàs Fabra) eren «persones notables, tements Dèu, devotes e afectuoses al servei del senyor rey e de vos senyora, e atenents al profit de la cosa publica» *vid.* AMV, LIM, g3-15, f. 89v (10 de maig de 1421). Pel que fa a l'acta municipal corresponent únicament fa referència a com els jurats foren elegits a través del sorteig de redolins *vid.* AMV, MC, A-27, f. 310v-311r (10 de maig de 1421).

fou substituït per Pere Esplugues en 1421, ambdós presentats per la parròquia de Santa Maria. Mentre que el districte de Sant Tomàs durant aquells dos anys consecutius fou representat per dos membres dels Montpalau, Bernat i Berenguer en 1420 i 1421 respectivament. Per altra part, entre el candidats de l'elecció de 1421 cridà l'atenció la presència de dos individus amb el mateix cognom, presentats un per cada condició (cavaller/ciudadans), Tomàs Fabra i Joan Fabra, tot i que es desconeix si existiria un vincle de parentiu entre tots dos.

TAULA 72. CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1421⁴⁰⁴

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Guillem Saera	Pere d'Esplugues
Sant Tomàs	Tomàs Fabra	Berenguer de Montpalau
Sant Andreu	Nicolau Valldaura	Joan Fabra
Sant Martí	Daniel Mascarós	Francesc Soler
Santa Caterina	Pere Bou	Alfonso Suarez
Sant Nicolau	Bartomeu de Coques	Ramon de Riusech
Sant Bartomeu	Joan Valleriola	Joan Tolsà
Sant Llorenç	Lluís Joan	Mateu Llànçol
Sant Salvador	Manuel Suau	Joan Escrivà
Sant Esteve	Jaume Celma	Bernat Català
Sant Joan	Ramon Frigola	Pere Cabanyelles
Sant Creu	Joan Alegre	Bernat Almenara

En relació a la renovació de la magistratura en 1422, els jurats de la ciutat notificaren al monarca com aquella es va realitzar «ab gran suavetat e asosech» i van sorgir elegits regidors individus «afectuosos e promptes a tot vostre servir e manament».⁴⁰⁵ D'aquella elecció es conserven també els noms dels candidats,⁴⁰⁶ circumstància que permet ratificar les mateixes tendències: repetició d'algun dels candidats a la juraderia respecte a l'any precedent i continuïtat de la representativitat d'algunes famílies a través de l'alterança de candidatures entre dos o més membres de llinatge. Aquesta última dinàmica es reitera en el cas dels Montpalau, que després d'haver estat representats en les dues últimes eleccions de la magistratura per la parròquia de Sant Tomàs, en 1422, Bernat Montpalau hi va participar en aquelles com a representant del districte de Sant Salvador. Respecte a la repetició de candidats, destaca el cas de Lluís Joan, que en 1422 es presentaria per tercera vegada consecutiva a les

⁴⁰⁴ AMV, *Processos*, vv-17, sf. (10 de maig de 1421). El manuscrit tot i la seua catalogació dins de la sèrie *Processos* presenta el contingut propi d'un *Quiern de Provisió*.

⁴⁰⁵ AMV, LIM, g3-16, f. 9r (12 de juny de 1422). Semblant lletra fou enviada a la reina *vid.* AMV, LLM; g3-16, f. 2v-3r (5 de juny de 1422).

⁴⁰⁶ L'acta municipal corresponent únicament fa referència a com els jurats foren elegits a través del sorteig de redolins *vid.* AMV, MC, A-27, f. 374v-375r (30 de maig de 1422).

eleccions per la parròquia de Sant Llorenç. Semblant és el cas de Daniel Mascarós, qui també aquella anualitat afrontava la seua tercera candidatura consecutiva per a formar part de l'executiu de govern, tot i que s'observa –com hem dit anteriorment– un canvi de districte parroquial, doncs mentre en 1420 es presentarà per Sant Bartomeu, en 1421 i 1422 ho farà pel districte de Sant Martí. Per la seua banda, Pere Cabanyelles repetirà com a candidat per segona vegada per la parròquia de Sant Joan, mentre que Berenguer Dalmau, qui ja havia estat candidat per Santa Creu en les eleccions de 1420 tornaria a ser el representant de dit districte en 1422.

TAULA 73, CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1422⁴⁰⁷

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Antoni d'Alagó	Pere Giner
Sant Tomàs	Ramon de Vilalba	Pere Siscar
Sant Andreu	Pere Andreu	Joan Fabra
Sant Martí	Daniel Mascarós	Jacme de Romaní
Santa Caterina	Pere Bou	Manuel Codinach
Sant Nicolau	Joan Ferrando	Andreu Castella
Sant Bartomeu	Joan Gostantí	Bernat de Montsoriu
Sant Llorenç	Lluís Joan	Domingo Mascó
Sant Salvador	Pere Català	Bernat de Montpalau
Sant Esteve	Jaume de Celma	Joan de Vallterra
Sant Joan	Francesc Miró	Pere Cabanyelles
Sant Creu	Berenguer Martí	Berenguer Dalmau

De les eleccions dels jurats de 1423 únicament coneguem els resultats, doncs foren elegits jurats pels ciutadans Berenguer Martí de Torres, Pere Passadores, Joan d'Òdena i Joan Ponç mentre que pels cavallers foren elegits Pere Cabanyelles i Jaume de Romaní.⁴⁰⁸ Aquests dos darrers junt amb Berenguer Martí repetirien durant dos anys consecutius candidatura, com es pot veure en la taula anterior. Situació que confirmaria les dinàmiques anteriorment citades, que demostren com la juraderia a inicis del regnat del Magnànim, abans de l'establiment de la ceda reial, estava mediatitzada per uns pocs individus. Una minoria dominant que any darrere any estaven disposats a fer constar a la monarquia la seua fidelitat, de fet en 1423 tornaven a reiterar a la reina com els nous jurats elegits eren «afectuosos al servir del senyor rey e de vos senyora».⁴⁰⁹ De fet, aquella anualitat els jurats intentaren convèncer al regidor Pere Cabanyelles per a què

⁴⁰⁷ AMV, QP, B-2, sf. (30 de maig 1422).

⁴⁰⁸ L'acta municipal corresponent únicament fa referència a com els jurats foren elegits a través del sorteig de redolins *vid.* AMV, MC, A-27, f. 433v-434r (30 de maig de 1423).

⁴⁰⁹ AMV, LIM, g3-16, f. 139v (22 de maig de 1423).

exercira la magistratura i no renunciara a ella per a anar a la campanya de Nàpols, argumentant que en la ciutat serviria millor al monarca.⁴¹⁰

Amb tot, entre les eleccions de 1417 i 1423 no es documenta cap notícia referent a la ceda reial, tot i que la ingerència règia fou perceptible en les eleccions de 1418, les primeres sota el control del consell secret. Per altra part, cal destacar com a partir de les eleccions de 1416 es perd el rastre de les tensions sociopolítiques que envoltaren les eleccions dels jurats com a conseqüència de la rivalitat entre els partidaris del partit dels Vilaragut amb els dels Centelles. Aquesta manca de referències documentals no significa que aquelles tensions desaparegueren d'una anualitat a una altra sinó que aquelles no arribaren a generar tanta conflictivitat com per a condicionar el context previ i la renovació anual del govern municipal, com va ocórrer en 1416 i durant els anys precedents.

3.3. La ceda reial de 1424: la primera intervenció règia en la juraderia al context de la crisi financera de la ciutat

Ara bé, si durant les eleccions de 1417 i 1423 no s'observa cap intromissió règia directa i acusada, mes enllà del canvi electoral de 1418, aquesta seria evident en la nominació de persones que participarien en l'elecció de la juraderia de 1424, podent considerar-la el primer assaig de la ceda reial a la ciutat de València durant el regnat d'Alfons el Magnànim.

Aquella ingerència monàrquica en l'elecció de la màxima magistratura urbana es va produir en una conjuntura marcada pel dolent estat financer de la ciutat, justament quan s'acomplia una dècada després de la fallida de la primera Taula de Canvis municipal.⁴¹¹ Doncs, la inestabilitat política de l'Interregne i la, conseqüent, exacerbació de la lluita de bàndols va contribuir, decisivament, a què la Taula no oferira els resultats esperats, fet que va acabar provocant la seua extinció en 1414. Abans però, en desembre de 1413, s'havia creat la claveria del quitament, que s'unia a les ja existents claveria comuna i claveria dels censals.⁴¹² La nova administració comptable tenia la

⁴¹⁰ AMV, LIM, g3-17, f 11r-11v (7 de juliol de 1423).

⁴¹¹ Al voltant de la Taula de canvis *vid.* Salvador CARRERAS ZACARES, *La Taula de cambis a València: 1408-1779*, Ajuntament de València, València, 1957; F. MAYORDOMO GARCIA-CHICOTE, *La Taula de canvis: aportación a la historia de la contabilidad valenciana, siglos XIII-XVII*, València, Universitat de València, 2002, pp. 15-16

⁴¹² Sobre la claveria del quitament *vid.* E. BELENGUER CEBRIÁ, *Fernando el Católico y la ciudad...Op.Cit.*, pp. 34-40.

finalitat d'alleugerar l'endeutament de la ciutat a partir del retorn de les quantitats prestades pels creditors de la ciutat a partir de l'aplicació d'una normativa concreta: els Capítols del quitament.⁴¹³ Tres anys més tard de la creació de la nova claveria, el consell general aprovava la creació anual de dos clavaris (clavari del quitament i el de clavari de censals, subalterns del racional encarregats de dirigir les claveries) i que els depòsits de la recent exhaurida Taula en el moment de la seua dissolució definitiva es transferiren a la claveria del quitament.⁴¹⁴ Malgrat aquests esforços, aquesta reorganització de la hisenda municipal –tancament de la taula i creació de la claveria del quitament– no va permetre gestionar sosteniblement a curt termini els deutes de la ciutat, que es veia abocada al incompliment del pagament de les pensions anuals dels seus creditors.⁴¹⁵ En conseqüència, es pot estimar com la política de reestructuració de la hisenda municipal després del tancament de la Taula de Canvis havia fracassat o, almenys, no havia tingut tan d'èxit com per evitar que uns anys més tard es posara en entredit la solvència de la ciutat.

El malencert de la gestió va culminar, o almenys es va manifestar insostenible, a inicis de l'any 1424. En aquella data, el govern municipal va ser incapaç de recarcar creditors que compraren títols de deute de públic municipal per tal de recaptar els 15.000 florins (165.000s) que el govern valencià s'havia compromès a prestar al monarca. En concret, al consell general del 13 de març, els jurats molt preocupats explicaven com el rei els havia exigit i pressionat per a què feren efectiu l'esmentat préstec. La inquietud dels magistrats radicava en el fet que malgrat emetre la venta censal, no hi havien aconseguit recaptar la quantitat i, per tant, veien impossible satisfer la demanda règia a curt termini.⁴¹⁶ De la mateixa manera, els jurats apuntaven com la

⁴¹³ Aquest que regulaven la manera en què es devien amortitzar els títols de deute censal que eren renovats cada deu anys pels catorze prohoms del quitaments. Des de 1414, a més a més, els jurats anualment es comprometien al seu jurament institucional de pressa de possessió del càrrec a vetllar pel seu compliment *vid.* AMV, MC, A-25, f. 371: «Semblantment juraren los capítols e ordenacions fets per lo dit consell, celebrat a XXX dies del mes de decembre del any proppassat, donants forma e manera de fer quitaments e quitar los càrrechs de la ciutat, e que en revocació o dispensació alcuna dels dits capítols o alcuns de aquells no consentran sots les penes allí contengudes e imposades».

⁴¹⁴ AMV, MC, A-26, f.120 (3 d'abril de 1416). Per altra part, aquesta provisió de consell va passar a conformar un capítol del jurament institucional del càrrec de jurat a partir de 1419 *vid.* AMV, MC, A-27, f. 119: «Encara juraren tenir e servir una provisió de consell feta sots calendari de tres d'abril any MCCCCXVI tocant que sia feta elecció de dos clavaris, e que los depòsits vinguen en poder del clavari del quitament».

⁴¹⁵ Sobre la claveria del quitament E. BELENGUER CEBRIÀ, *Fernando el Católico y la ciudad...Op.Cit.*, pp. 34-40.

⁴¹⁶ AMV, MC, A-28, ff.44r-v (13 de març de 1424): «Los dits honorables jurats havien cercats e fet cercar ab gran cura e diligència per corredors notoris e altres persones que per via de vendes e carregaments de censals sobre los béns e drets de la universitat de la dita ciutat carregadors e assignadors poguessen haver dels preus de aquells havedors los dits quinze milia florins, com axí-u hagués proveït e

desconfiança dels creditors vers el cobrament de les seues pensions anuals era la causa principal que estava impeding recaptar-los.⁴¹⁷ Davant aquella rellevant pèrdua de confiança dels creditors, el govern municipal es va veure obligat a adoptar una mesura que dotara de major seguretat el pagament de les pensions. En concret, aquell va consistir en assignar al pagament de les pensions de censals les quantitats obtingudes pels compradors del dret de la imposició dels dos diners per lliura sobre la mercaderia i pel comprador de la imposició d'un diner per lliura sobre la carn.⁴¹⁸

Dies després d'aquella mesura, al consell general del 7 d'abril, el jurat cavaller Pere Cabanyelles notificava com havien informat al Magnànim de la dolenta situació de les finances urbanes al mateix temps que proposava la necessitat urgent d'estudiar la manera més eficient de reduir l'endeutament municipal.⁴¹⁹ Aquella proposta va determinar que per una votació es creara una comissió o diputació delegada del consell, constituïda per individus representants dels diferents interessos econòmics urbans (cavallers, ciutadans, mercaders, notaris i menestrals) amb el propòsit d'examinar l'estat de la hisenda municipal i d'analitzar les mesures a adoptar. Així, doncs, transcendint el marc de representació estamental, el consell general, prèvia nominació de candidats per part dels jurats, va elegir per votació als catorze prohoms següents:

ordenat lo dit consell, e jassia fins al present dia per bé que en alguna poqua part dels dits Xv florins fos estat haut dels preus de alguns censals, que per lo síndic de la dita ciutat ab lur consentiment, voluntat e ferma eren estats carregats sobre los béns e drets de la dita ciutat, emperò d'aquí avant no havien poscut ne podien trobar persones algunes qui volguessen comprar censals sobre la dita ciutat, béns o drets de aquella».

⁴¹⁷ *Ibid.* ff. 44v: «moltes persones qui dehien haver pecúnies e voluntat aquelles esmerçar en compres de censals que per les males o sobres difícils pagues que·l clavari de la dita ciutat destinat a pagar los censals havia fetes e fahia de les pensions dels censals que sobre la dita ciutat moltes persones percebien recusaven esmerçar en vies de compres de censals lus pecúnies sobre la dita ciutat».

⁴¹⁸ *Ibid.* ff. 44v-45r: «que·ls comprador o compradors de aquelles paguen e sien tenguts pagar dels preus de les vendes de aquells als compradors dels dits censals en los termes que pagar se deuran les annues pensions e prestacions dels dits censals, ço és a cascun dels dits compradors aquells censals dels dessus mencionats que assignat-li seran en lo contracte de sa compra sens dilació e dificultats algunes, mas prestament e tantost passats cascuns termens de les pagues dels dits censals *singula singularis referendo* a total càrrech dels dits compradors, ço és a lur càrrecs de pagar les penes apposades en los contractes dels dits censals a les annues prestacions e pagués de aquells si e en cas que en los termens que fer e pagar se deuen no eren e seran pagades als senyors dels dits censals e de totes messions e damnatges, en axí que si·ls dits comprador e compradors cessaran pagar les annues prestacions e pensions de aquelles dels dits censals que assignats los seran en lo contracte de lur compra que aytal comprador o compradors sien tenguts e obligats a les penes contengudes en los contractes dels carregaments dels dits censals apposades per no ésser pagades en los rermens convenguts *singula singulis referendo*».

⁴¹⁹ AMV, MC, A-28, f. 48r (7 d'abril de 1424): «la ciutat era molt carregada, axí de censals com de drets de imposicions ultra moltes e diverses persones per que era cosa covinent e necessaria que·l consell de la dita ciutat entenés per totes mellors pus abtés o pus ydonees vies que fer pusquen a relevar la dita ciutat e quitar aquella en tant quant fos possible dels dits càrrechs».

TAULA 74. COMISSIÓ DELS CATORZE PROHOMS EXAMINADORS DE LES FINANCES
URBANES EN 1424⁴²⁰

Cavallers	Ciutadans	Mercaders	Notaris	Menestrals
Pere Pardo	Manuel Suau	Daniel Mascarós	Pere Ponç	Bernat Ferrer (blanquer)
Joan Fabra	Lluís Julià	Lluís Granollers	Mateu Esteve	Francesc Gil (peraire)
	Bernat Penyarroja	Francesc Ferrer		
	Lluís Joan	Lluís Eixarch		

Seria en ple procés d'avaluació financera, quan aquesta comissió rebia en mans de Vidal de Blanes, governador, i de Joan Mercader, batle general, una lletra del monarca datada el 26 d'abril, que evidenciava com aquell estaria disposat a intercedir en les dinàmiques de govern de la ciutat. En concret, en aquella lletra, presentada pel cavaller Pere Pardo al consell general de 13 de maig, el Magnànim manava suspendre la renovació dels càrrecs públics per a què tots els esforços dels oficials municipals es centraren en resoldre la crisi financera de la ciutat.

[...] siam certs que vosaltres hajats especial càrrech del dit descarregament e quitament pregam vos, manam e encarregam, ab aquella maior instància que podem sots la fe e naturalesa a què·ns sots tenguts e obligats, que en altres qualsevol negocis de la dita ciutat no entengats o practiquets sinó en los dessús dits e no us entrametats ne hajats cura de altres qualsevol affers e negocis de aqueixa ciutat, especialment de mutació, variació o suspensió de regiment o de oficials de la sala i de algú de aquell, ne en res no·n parlets, practiquets, innovets o mudets directament o indirecta o per alguna cogitada ocasió e manera, car nos volem e ordenam de certa esciència e deliberadament per utilitat evident de la cosa pública de la dita ciutat, que en res no toque o sia fet mudament algú de regiment ne dels oficials de la sala o casa del consell, com lo temps a present no sia dispost a fer tals coses...⁴²¹

En la mateixa data, els registres de la cancelleria recullen com semblants lletres amb gairebé idèntic contingut foren enviades també pel rei als jurats i, conjuntament, als consellers i als caps d'oficis de la ciutat amb una diferència d'estil significativa. Doncs, en les lletres dirigides als magistrats, als consellers i als caps d'oficis el sobirà reconeixia que aquest manament seria «profit de la cosa pública de aqueixa ciutat e més per interès nostre propi, qui som cap, president e reformador de la cosa pública».⁴²² Una afirmació del mateix monarca, en la qual de manera concisa i breu subratlla la seua posició preeminent en la jerarquia de poder. Des d'una perspectiva política, aquesta declaració directa d'Alfons com a màxim responsable del govern de la ciutat el legitimava a intervenir en l'esdevenir d'aquella davant de la possible fallida

⁴²⁰ AMV, MC, A-28, f. 48r (7 d'abril de 1424). Còpia d'aquesta missiva règia dirigida als «catorze diputats per lo consell sobre el quitament de la ciutat de València» està registrada a l'ARV, RC, ff. 98r-98v (26 d'abril de 1424).

⁴²¹ ARV, RC, 232, f. 97v-98r (26 d'abril de 1424).

⁴²² AMV, MC, A-28, f. 53r (13 de maig de 1424).

econòmica i tot i els intents de l'elit per solucionar-ho autònomament. En conseqüència, fermament i decidida, el Magnànim va expressar quina era la seua voluntat, circumstància que explica que en la seua ordre explícitament no amague el seu interès particular que el manament fóra obeït. Doncs, la principal pretensió del rei era clara: que el govern municipal satisfera les seues demandes econòmiques, malgrat que això suposara paralitzar per complet la vida sociopolítica de la ciutat. Pretensió ambiciosa que explica la seua necessitat d'expressar públicament per escrit la seua superioritat en la relació de poder amb l'executiu i amb els consellers del govern valencià.

Front aquesta definició de l'autoritat règia, en la lletra enviada a la comissió avaluadora dels deutes de la ciutat el Magnànim va emprar un llenguatge molt més subtil, fent referència indirectament a què el seu deure com a sobirà era intervindre i que en tot cas ho feia perquè era una mesura necessària per a una ciutat que apreciava particularment: «no solament per lo càrrech que·n havem per offici e per preminència reyal, mas encara per la gran e continua exhibició de serveis e plaers a nos fets en moltes maneres per la dita ciutat».⁴²³ Aquest to més distès amb els membres de la comissió té la seua lògica tenint en compte que la disputa per intervindre o no era amb els membres del govern –els càrrecs polítics– i no amb una comissió amb afers purament econòmics. És a dir, els membres de la comissió tenien una tasca a realitzar i que el Magnànim volia que feren, per això a qui havia de deixar clar que ell tenia superior autoritat era als governants de la ciutat, d'ací l'ús d'un discurs més intens a aquests darrers que no als membres de l'esmentada comissió.

Després d'enviar aquelles lletres als oficials municipals, més explícit i amb major sinceritat, el Magnànim escrivia al governador del regne i al batle general. A aquells els informava com havia manat al secretari reial Francisco d'Arinyo ordenar als jurats que es centraren en deslliurar a la ciutat dels deutes, però al mateix temps el monarca aprofitava per a tornar a definir-se com a «cap e govern de la cosa pública d'aqueixa ciutat, e a qui se pertany guardar e cercar la més utilitat d'aquella no solament per lo profit, qui evidentment de les dites coses se seguex, mas encara per propri nostre interès havents singularment les dites coses a cor».⁴²⁴

Aquesta reiteració del monarca en subratllar la seua preeminència i en intentar convèncer tothom que calia centrar-se en sosllevar els deutes de la hisenda municipal,

⁴²³ *Ibíd.*

⁴²⁴ AMV, MC, A-28, f. 98v (26 de maig de 1424).

cal contextualitzar-la en la temor règia a què aprofitant la dolenta conjuntura alguns pretengueren modificar el govern d'aquella en favor dels interessos particulars o de grup. Almenys, això és el que sembla expressar el Magnànim en la missiva enviada al governador i al batle general, als quals es dóna instruccions de castigar a aquells que intentaren especular políticament amb la crítica situació financera de la hisenda municipal.

[...] duptem que alguns moguts de irrefrenada audàcia e temeritat no·s moguessen a parlar, entendre e practicar de mutuació, suspensió o variació de regiment de la dita ciutat e dels oficials de la sala, a la qual cosa nos no dariem loch ne paciència alguna, com a present no sia temps ni loch de vagar en tals coses, manam vos expressament e de certa esciència sots incorrimment de nostra ira e indignació, que si sabrets los dits jurats o algun d'aquells o del consell de les XIII persones o altres directament o indirecta o per altre cogitada ocasió entendre, o voler entendre, o practicar, o parlar en mutació, o suspensió o variació de regiment de la dita ciutat o dels oficials de la sala, o de algun d'aquell o curase d'altres qual se vulla coses aquelles e cascun d'aquelles en persones e béns puniscats, e punir façats, no permetent ni donant loch per via alguna que en res se tench ne sia derogat al dit regiment o oficials de la sala o casa de la dita ciutat o a algú de aquells...⁴²⁵

En aquest sentit, cal assenyalar com la desconfiança del monarca es produïa en un moment en què feia tan sols sis anys que s'havia introduït el consell secret amb el canvi de normativa electoral. Per tant, el Magnànim era conscient com alguns sectors de l'elit dirigent descontents intentarien instrumentalitzar la delicada situació econòmica de la ciutat per arremetre contra els seus adversaris polítics. En aquest sentit, el Magnànim avançant-se a possibles súpliques pel canvi de regiment o lluites de poder, que endarreriren o obligaren al monarca a negociar amb l'oligarquia municipal, manava amb contundència que res retardara l'esmena dels deutes de la ciutat. Amb dit propòsit, i per reforçar la seua autoritat, el Magnànim definiria la seua concepció del poder regi que situava al monarca com a principal cap de la ciutat. Definició que el legitimava a introduir les mesures que considerara oportunes, afirmant obertament, així, la superioritat de la monarquia envers les institucions de govern municipal. Amb tot, la dràstica mesura plantejada pel rei, que suposava subordinar la vida política urbana a l'estat financer del municipi, seria la mateixa que un any després estimava fer respecte a la renovació del govern municipal de Xàtiva.⁴²⁶ En aquest sentit, es pot deduir com la iniciativa d'anul·lar les eleccions procedia de la monarquia o almenys dels consellers reials.

⁴²⁵ AMV, MC, A-28, f. 98v (26 de maig de 1424).

⁴²⁶ Doncs, com hem dit al capítol I, a les altures de 1425 el sobirà considerava que la millor mesura que es podia proveir respecte a les eleccions de la segona ciutat del regne era anul·lar-les per evitar la conflictivitat social que aquelles generaven.

Per altra part, cal assenyalar que la reacció del govern valencià va ser considerar el manament reial de suspensió de les eleccions com un contrafur, doncs així fou presentat per Pere Pardo, portaveu de la comissió examinadora dels deutes. En aquest sentit, prèvia delegació de poder del consell general,⁴²⁷ els jurats –d’acord amb l’assessorament de juristes– decidiren enviar missatgers a la cort reial per a intentar revocar la disposició reial o almenys negociar amb el sobirà una alternativa que evitara la no renovació de les magistratures urbanes. Pocs dies després, es va elegir com a missatgers de la ciutat a la cort reial al mercader Daniel Mascarós, conseller de parròquia i membre de la comissió examinadora dels deutes, i al jurista Pere de Falchs, advocat fiscal del rei. L’elecció d’aquells, efectuada per votació del consell, es va realitzar després que els jurats hagueren estat incapaços d’arribar a un acord,⁴²⁸ fet que simbolitzaria com els magistrats estarien dividits. Una escissió que podria fer-se extensible als consellers tenint en present com inusualment no sols cap dels regidors sinó cap membre del consell secret formaria part d’aquella missatgeria.

Tot plegat, Daniel Mascarós i Pere de Fachs aconseguirien revocar el manament reial a canvi d’assegurar-li al Magnànim que anava a rebre el 165.000s que havia sol·licitat. Sota aquesta premissa, els missatgers aconseguirien negociar amb el monarca una alternativa a la suspensió de les eleccions, i aquella, sens dubte, degué incloure que el rei tinguera la capacitat de supervisar els candidats a la juraderia aquella anualitat. Una supervisió règia que en tot cas significava dotar l’elit governant d’un major poder de mediatització de la màxima magistratura urbana. Ara bé, qui va prendre la iniciativa de negociar?

Doncs, en principi, no es pot descartar que aquesta negociació haguera estat una estratègia política traçada prèviament pel Magnànim, qui hauria imposat o ofertat en un primer moment una mesura extrema –suspènre les eleccions fins que es millorara l’estat financer del municipi– per a què l’elit de la ciutat abans que acceptar-la obrira un espai per al diàleg amb la finalitat d’aconseguir una suavització de la mateixa, acceptant una solució intermèdia que, d’altra manera, no haguera acceptat mai: la introducció d’una ceda reial de la juraderia. Doncs, aquella no comptava amb simpaties d’una elit que coneixia com dit procediment havia estat instrumentalitzat per les

⁴²⁷ AMV, MC, A-28, f. 98v (26 de maig de 1424).

⁴²⁸ AMV, MC, A-28, ff. 54v-55r (17 de maig de 1424): «en lo consell selebrat a XIII ies del present mes fos deliberat que dos missatgers fossen trameses al senyor rey elegidors per los honorables jurats de la dita ciutat, e los dits honorables jurats no·s fossen concordats de persones dels dits dos missatgers, per tal referints les dites coses al dit consell que y proveís axí com li apparegués que·s degué fer, les quals coses foren tractades en lo dit consell e exegits vots singularment».

faccions polítiques en temps de lluita de bàndols, per exemple en temps de Martí I o en 1416. Aquesta consciència respecte a què la ceda reial podia suposar –com veurem a continuació– no es documenta per part del govern de la ciutat cap expressió manifesta d’animadversió oberta cap aquella, que feia vuit anys havia provocat tanta alarma en els jurats. El canvi de conjuntura sociopolítica, l’estat d’agreujament de la crisi financera provocada per la pèrdua de confiança dels creditors del municipi i de major determinació política del rei, qui s’havia definit explícitament com el cap de la ciutat front a l’executiu de govern d’aquella, feia que la ceda fóra percebuda i admesa com un mal menor. Tot i que aquesta és una possibilitat, suposaria conferir al monarca la iniciativa d’imposar la ceda a la ciutat de València des del seu accés a la Corona, fet que tot i que es planteja en 1416 aleshores la indubtable influència dels Centelles en la cort reial restaria iniciativa pròpia al Magnànim. Per tant, es difícil que el monarca en 1416 s’haguera plantejat la ceda reial sense la iniciativa d’una part del patriciat valencià, els Centelles.

Si tenim present aquest antecedent –la capacitat dels Centelles d’influenciar a inicis del regnat– sembla més possible que en 1424 la introducció d’una ceda reial haguera partit de certs sectors de la pròpia oligarquia municipal, que coneixien com la ceda reial podia ser un instrument polític que podia beneficiar tant a l’elit governant com a la Corona. En aquest sentit, l’elit veuria reforçada la seua capacitat de controlar l’accés a l’executiu de govern mentre la monarquia al delegar en el patriciat dirigint aquesta capacitat de control podia deslliurar-se de l’arbitrament entre faccions. De fet, la possible iniciativa de l’oligarquia quedaria en confirmada, considerant el contingut de la lletra del 6 de juny –quatre dies abans de les eleccions dels regidors– que el Magnànim va adreçar al seu secretari Joan Olzina. En aquella missiva, el monarca enviava al seu una primera nòmina de candidats a l’alta magistratura urbana. A partir d’aquell inicial llistat, el monarca li donava instruccions per a què amb la col·laboració dels jurats i altres qui aquell considerarà oportú escolliren als candidats definitius, entre els quals devien estar els noms d’aquells individus que ja tenien una senyal feta en la pròpia ceda enviada pel monarca. Tot i que malauradament es desconeixem aquella primera relació de candidats feta pel sobirà –en tant que no va ser reproduïda pel copista en el registre–, el Magnànim en aquella lletra reconeixia que havia pres aquesta mesura després d’haver rebut «algunes letres e pus escrites informacions sobre los dits affers», reconsiderant, així, cosa que en un primer moment tenia pensat fer en les

eleccions.⁴²⁹ D'aquesta afirmació reial es dedueix com la ceda reial, en aquell context de 1424, es va plantejar com una sol·licitud de l'oligarquia municipal al monarca que aquest va acceptar després d'haver considerat la suspensió de les eleccions municipals. És a dir, la ceda hauria estat una opció sol·licitada per certs membres de l'elit dirigent de la ciutat al monarca o, almenys, acceptada per aquells des d'un primer moment en cas que suposadament la iniciativa haguera partit de la Corona.

Per altra part, com hem dit no es pot identificar els individus inclosos en aquella primera ceda reial ni tampoc comprovar si definitivament aquella es va executar. No obstant això, es pot fer una aproximació parcial, en tant que cal suposar que en aquella estarien els jurats elegits aquella anualitat, és a dir els cavallers Mateu Llansol i Joan Ripoll i els ciutadans Gabriel de Palomar, Lluís de Granollers,⁴³⁰ Nicolau de Valladaura i Bernat Ponç. Junt amb aquells, degué estar el cambrer reial Gracià de Montsoriu, qui aquella anualitat seria nomenat conseller pels cavallers i en setembre d'aquell any va ser elegit mostassaf, després d'haver rebre una provisió reial que li atorgava preeminència sobre la resta de candidats que participaren en l'elecció. En aquesta mateixa línia, es pot intuir que entre els ciutadans degué estar el mercader Lluís Eixarch, membre de la comissió dels catorze examinadors de les finances urbanes, que després va ser escollit conseller per la parròquia de Sant Joan per a més tard rebre el favor reial davant els altres candidats per a les eleccions del justícia criminal en desembre, tot i que no va resultar ser elegit.⁴³¹ Així doncs, es pot deduir com entre els candidats ciutadans segurament estarien l'advocat Guillem d'Alpicat i Joan Pujada, a favor dels quals el monarca s'hauria posicionat en el marc de les bandositats que enfrontaven a aquells i a Ramon Boil front a Francesc Maça de Liçana, germà de Pere Maça. Un posicionament que conduiria al monarca a ordenar al batle general que aquells dos ciutadans no foren exclosos de les eleccions municipals per motiu d'haver-

⁴²⁹ ARV, RC, 32, 88r. (6 de juny de 1424): «Recordants que en dies proppassats ab certes letres de creença vos manam e volguem declarar nostre intent, del que ladonchs nos apparia ésser fahedor, sobre la elecció fahedora de jurats en aquexa ciutat per l'any prop esdevindor, reebudes emperò en après algunes letres e pus escrites informacions sobre los dits affers, havem delliberat fer la cèdula en la present interclusa declarants vos que de present lo dit nostre intent e voler és que per vosaltres sia donat guiy, loch e orde ab los jurats d'aquexa ciutat e altres qui conegats deure, e poder en açò aprofitar per lo bé comú d'aquexa ciutat, çò és que les persones en la dita cèdula nomenades e d'aquelles és pus llents als noms de les quals trobarets ja senyal entren devant tots altres en la dita elecció, servents en açò aquelles e mellós vies que porets, car açò creem indubítadament ésser expedient e necessari a la utilitat pública dessús dita e acceptable a nostre servey».

⁴³⁰ Cal assenyalar com aquest mercader formava part de la comissió del catorze examinadors de les finances urbanes.

⁴³¹ Al voltant de les provisions reials de Gracià de Montsoriu i Lluís Eixarch *vid.* punt 4.1.

se vist involucrats en «guerra».⁴³² També es deuria al·ludir com Alfons Roís de Corella, qui va ser elegit justícia civil en les eleccions de desembre d'aquell any, hauria estat introduït en la ceda dels cavallers, mentre que més dubtós és que haguera estat introduït Manuel de Palomar, qui va ser triat justícia criminal, ja que el seu germà Gabriel de Palomar estava inclòs en la ceda. Circumstància que, per altra banda, indica com, al context de la crisi financera i de la introducció de la ceda reial, els germans Palomar ocuparen dues altes magistratures. Finalment, es pot plantejar que entre els candidats ciutadans degué estar Joan Abella, qui havia estat recomanat per als oficis de la ciutat per Gabriel Palomar, i respecte al qual el monarca donava ordres a Joan Mercader per a què fóra tingut per apte en les eleccions municipals, incloent-hi les de la juraderia.⁴³³

Pel que fa a les evidències documentals entorn a l'execució o no de la ceda reial, a partir del contingut de les actes municipals es pot interpretar que aquella sí que va ser executada. Doncs, en l'acta del consell general del 10 de juny assenyala com abans de l'elecció dels jurats el governador del regne i el batle general presentaren dues lletres del monarca. La primera, datada el 24 de maig –és a dir, abans que el Magnànim enviara al seu secretari la ceda reial preliminar– en la qual el rei justificava la seua intervenció en les eleccions de la juraderia, sense detenir-se en els motius que els dona per coneguts, a partir dels principals oficials en el regne, el governador i el batle general. En conseqüència, la segona lletra, datada justament a 6 de juny –data en què també el sobirà envia la primera nòmina de candidats a Joan Olzina–, és una lletra de creença en favor dels dits oficials reials.⁴³⁴

D'ambdues lletres es dedueix com la primera ceda reial va ser introduïda en les eleccions per mitjà de Vidal de Blanes i de Joan Mercader, tot i que –com hem

⁴³² ARV, RC, 232, f.101v (15 de maig de 1424): «informats que la causa dels dits deseximents donats per mossèn Francesch Maça pervendria per çó que en Johan Pujades e micer Guillem d'Alpicat fossen en guerra e que per aquells rahó no poguessen ésser ni caber en officis ni beneficis d'aquexa ciutat, volem e us manam de certa esciència e expressament que en cas que deguessen o poguessen caure en elecció façats e donets tots loch e manera que los sobredits Johan Pujades e micer Guillem haien e capien en los dits officis axí com abans solen haver e caber». Al voltant de les bandositats entre Francesc Maça i Ramon Boil, Guillem d'Alpicat i Joan Pujades *vid.* ARV, RC, 232, ff. 109r-v.

⁴³³ ARV, RC, 232, 103v (24 de maig de 1424): «en especial per lletres de micer Gabel Palomar, som estats informats de la singular affeció e voler que demostra e ha micer Johan d'Abella en servir-nos e treballar e entendre en nostres affers e en totes altres coses que concernesquen nostra honor e benavenir [...] vos notificam e declaram que nostra intenció és que tota elecció axí de la juraderia com d'altre offici d'aqueixa ciutat en què caygue lo dit micer Johan d'Abella per agradable ens plau». Cal assenyalar que el mateix dia que s'efectuava aquest manament al batle general, el monarca escrivia als jurats notificant-los que el batle general i el governador intercediren per ell en les eleccions municipals.

⁴³⁴ AMV, MC, A-28, ff. 72v-73r (10 de juny de 1424). Existeixen còpies d'aquestes lletres reials als registres de la cancelleria *vid.* ARV, RC, 103r (24 de maig de 1424). Per altra part, Carlos López ja va citar com el monarca donava ordres al batle general, als jurats i al governador sobre com devien esdevenir les eleccions en C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.Cit.* p.273.

assenyalat— en la seua confecció també haurien participat els jurats. L'acta no registra el moment en què fou presentada com tampoc documenta cap reacció contrària a allò que en nom del monarca degueren dir el governador i el batle general. Tanmateix, es pot determinar que la ceda va ser executada a partir del mateix silenci documental del consell general. L'escrivà municipal per a enllaçar les lletres reials amb l'elecció pròpiament dita pel sorteig de redolins va emprar únicament l'expressió «e fetes les dites coses».⁴³⁵ És a dir, que no es documenta cap protesta ni comentari respecte a la missiva reial prova com la ceda s'aplicaria davant d'un consell general assabentat prèviament del que l'elit governant havia acordat amb el monarca. En aquest sentit, tot i que no es pot assegurar que no hi hagueren protestes per part de certs membres del govern, el fet de no constatar-les per escrit no deixa de ser un exercici conscient per part de l'escrivà municipal, qui no es veuria el suficientment pressionat a fer-ho per la persona o grup de persones que hi protestarien. Des d'una perspectiva comparativa, cal assenyalar com la possible introducció de la ceda en 1416 sí es va registrar, explícitament i contundent, perquè llavors era percebuda per l'elit governant com un contrafur. La mateixa consideració va obtenir la introducció de la provisió del 4 de maig de 1418 en un primer moment —com ja hem assenyalat— i tal com va ser registrada per l'escrivà municipal, tot i que no va suposar un impediment per a la seua aplicació pràctica a partir d'aleshores.

Tot plegat, a la llum de les dades aportades, es pot apuntar una sèrie de consideracions respecte als plantejaments historiogràfics entorn a la primera aplicació de la ceda reial durant el regnat d'Alfons el Magnànim. Doncs, fins al moment a partir de la recerca d'Ernest Belenguer s'havia establert com la ceda reial havia estat introduïda en 1426, data que, en conseqüència, caldria avançar fins a les eleccions de 1424. Per altra part, dit autor ja va ser capaç d'assenyalar com la ceda responia als interessos de la pròpia oligarquia patrícia, basant-se en el fet que no existia una ferma oposició per part del govern municipal. I, efectivament, queda documentada la seua conclusió. Així mateix, aquell també va ser capaç de relacionar com l'atorgament de la ceda reial en 1426 es va efectuar a canvi d'un préstec, que seria el primer entre molts més posteriors.⁴³⁶ Tot i que en determinades conjuntures aquesta relació entre la ceda i

⁴³⁵ AMV, MC, A-28, ff. 72v-73r (10 de juny de 1424).

⁴³⁶ E. BELENGUER CEBRIÀ, «La ciutat de València a l'època fòral. Algunes reflexions», en *Dels furs a l'estatut. Actes del I Congrés d'administració valenciana: de la història a la modernitat*, València, Institut Valencià d'Administració Pública, 1992. Aquesta idees van ser recollides també per A. FELIPO ORTS, *Autoritarismo monárquico*, pp. 23-24.

l'atorgament de préstecs municipals a la monarquia— com veurem més endavant— és encertada, cal matisar que més que l'atorgament d'un préstec la primera ceda va ser conseqüència directa de la incapacitat de la ciutat per a concedir-li-ho en la pràctica, després d'haver-se compromès a ell. Seria, per tant, la dificultat de la hisenda municipal per a recaptar els diners la que motivaria la intervenció del Magnànim en les eleccions municipals. En aquest sentit, des d'una perspectiva comparativa, es podria afirmar que existeixen certs paral·lels entre la primera ceda reial a València i la introducció de la insaculació a la vila de Castelló en 1446. En aquella vila, com ha mostrat Pau Viciano, en una conjuntura de crisi financera al municipi la intercessió d'alguns ciutadans de València, creditors censalistes de la vila, pressionaren al monarca per a què introduïra aquell sistema amb el propòsit d'atenuar la conflictivitat derivada de les eleccions de les magistratures.⁴³⁷ Per la seua part, Pere Verdés ha assenyalat com la conflictivitat social derivada dels problemes financers i les acusacions de corrupció determinaren també la intercessió règia del Magnànim a Barcelona, Girona, Tarragona o Cervera.⁴³⁸

Una primera ingerència d'Alfons el Magnànim que inicialment pretenia no tan afavorir a un sector de l'oligarquia sinó facilitar la resolució de la situació econòmica municipal en favor dels interessos financers de la monarquia. Sota la preeminència d'aquests interessos, el sobirà en un primer moment va plantejar per iniciativa pròpia anul·lar temporalment les eleccions municipals, una forma d'eliminar les ambicions polítiques personals que pogueren endarrerir la reforma de la hisenda.⁴³⁹ Aquella mesura contrastava amb els interessos de l'elit urbana, que com un mal menor —com hem dit anteriorment— va ser capaç d'obtenir del monarca una ceda reial. Aquella es va convertir en el nexa d'unió dels interessos del monarca i de l'oligarquia en tant que permetia aquell controlar directament la idoneïtat dels candidats a les eleccions i, al

⁴³⁷ És a dir, el factor d'estabilitat econòmica que podia veure's compromès davant les lluites de poder entre l'elit governant castellanenca seria una de les causes que provocaren l'atorgament del privilegi de sac i sort. Aquest element de pressió externa explicaria l'animadversió que causava en general entre l'elit governant aquell sistema d'elecció, el qual reduïa notablement la capacitat de mediatització dels càrrecs públics per part des les famílies que havien controlat fins al moment el poder municipal. És per això, que en 1456, coincidint en el termini de vigència de deu anys s'iniciaren els intents per derogar-la per part d'un sector de l'oligarquia municipal que ho aconseguiria en 1467, a canvi de la designació reial de consellers vitalicis. Aquell nou sistema electoral va romandre sota l'oposició d'una part dels veïns de la vila fins a 1475, moment en què tornarà a establir-se la insaculació *vid.* Pau VICIANO NAVARRO, *Regir la cosa pública: prohom...* *Op.cit.* pp. 238-250.

⁴³⁸ Pere VERDÉS PIZJUAN, «Las elites urbanas de Cataluña... *Op.cit.* p. 161.

⁴³⁹ Aquesta iniciativa, com hem dit anteriorment, se la plantejarà en el cas de Xàtiva en 1425 perquè la monarquia des de 1416 s'havia mostrat incapaç de controlar les bandositats i les lluites de poder entre els veïns de dita ciutat.

mateix temps, l'elit governant (els jurats) podrien participar directament en la seua confecció, tal com es demostra en la lletra del 6 de juny enviada pel monarca al seu secretari Paulo Nicolás.

Un aspecte que queda però pendent és conèixer qui va realitzar la primera relació de candidats que el monarca envià a l'esmentat secretari. Una hipòtesi plausible seria que l'haguera confeccionada Joan Mercader, el batle general, i Vidal de Blanes, el governador, als quals el monarca confià la tasca d'introduir en el consell general aquella primera nòmina de candidats a la juraderia. Doncs, a les altures de 1424, el racional de la ciutat (Joan Suau) no hauria adquirit el paper polític determinant que tindria temps després, com ja va assenyalar Rafael Narbona.⁴⁴⁰ Amb tot, tampoc es pot conèixer si aquesta primera ceda reial va tenir continuïtat, és a dir si també va ser emesa en l'elecció dels jurats de 1425.⁴⁴¹ Aquella anualitat els regidors al notificar al rei els resultats de l'elecció remarcaven com havien fet tot allò que estava al seu abast per a què aquella li fóra acceptable.⁴⁴² S'intueix, en conseqüència, com no es va introduir una ceda reial en la conformació d'un executiu de govern, que l'octubre següent acordaria atorgar al sobirà 11.000s mensuals a canvi que la cort reial residira en la ciutat.⁴⁴³

En relació amb les eleccions de 1426 es pot certificar com aquella no seria introduïda, tot i les possibles demandes de certs sectors de l'oligarquia valenciana. De fet, el 14 de maig de 1426, el monarca en una lletra de resposta dirigida als jurats no amagava el desig de poder participar en la nominació dels candidats a l'elecció de l'alta magistratura urbana amb la finalitat de posar fi a alguns abusos, confessant no fer-ho pel respecte als privilegis de la ciutat.

⁴⁴⁰ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnànim, la ciudad de Valencia...*Op.cit.*

⁴⁴¹ Aquella anualitat foren elegits jurats: pels ciutadans Bernat Coblliure, Joan Gamiçà, Miquel Granollers i Guillem Solanes; mentre que pels cavallers Berenguer Dalmau i Joan Valleriola. En aquelles eleccions es documenta com prèviament a l'elecció el governador del regne, el batle general i el mestre racional va presentar en el consell una pragmàtica reial per la qual es regulava que podien accedir als oficis municipals tots aquells individus que almenys hagueren residit en la ciutat durant deu anys *vid.* AMV, MC, A-28, f.141v-142r (20 de maig de 1425). Aquella mesura no devia haver fet sinó més que ampliar el nombre de possibles candidats als oficis, en tant que la normativa vigent, a partir de la provisió del 4 de maig de 1418, únicament permetia l'accés a aquells que ho hagueren fet un mínim de vint anys.

⁴⁴² AMV, LIM, g3-17, f. 177r-v (26 de maig de 1425): «com senyor molt excel·lent nosaltres hajam fet en la dita elecció tot quant nos es esta possible per servey de nostre senyor Dèu e de vostra reyal maiestat, suplicam humilment vostra senyoria molt gran que sia mercè de aquella haver la dita elecció per bona e agradable».

⁴⁴³ *Vid.* Capítol V.

[...] certificants vos que jatsia nos en la dita elecció fahedora posquessem instantment⁴⁴⁴ metre les mans per remediari als abusos, emperò al present per conservació de vostres privilegis no u entenen a fer, confiants de vosaltres que hi darets lo recapte e remey que s'[h]i mereix...⁴⁴⁵

Aquestes paraules del Magnànim invaliden la idea que la ceda fóra introduïda en les eleccions de 1426, en les que foren elegits edils els cavallers Francesc Vives i Jaume Tolsà junt amb els ciutadans Jaume Celma, Pere de Fachs, Pere Lerga i Manuel de Paroch. De fet, segons documenta Carlos López, aquest executiu de govern no va agradar al monarca.⁴⁴⁶ Doncs, el Magnànim era conscient, tal com prèviament s'havia lamentat en la mateixa missiva anteriorment citada, com, de vegades, eren elegits per a la màxima magistratura urbana persones de qüestionable idoneïtat i suficiència, ja que el interès i les ambicions particulars dels electors en les nominacions de candidats eren paleses. Així doncs, el monarca assegurava que fins al moment havia tolerat aquella mala pràctica a l'espera de poder estar present en la ciutat en el període de la renovació de la juraderia, tal com preveia estar aquell any.⁴⁴⁷ Per tant, pregava als jurats que junt amb els consellers de parròquia efectuaren una nominació dels vint-i-quatre candidats parroquials (a raó d'un de cada estament per parròquia) de manera que recaigueren en ella persones notables. A més a més, davant possibles discrepàncies entre ells a l'hora de realitzar la nominació, Alfons els convidava a recórrer a l'assessorament del batle general i dels advocats de la ciutat.

Aquesta lletra, enviada un any abans de l'establiment de la ceda reial, evoca com Alfons conferia una última oportunitat d'autonomia plena al govern municipal per a elegir lliurement als seus regidors. Mentre que, per altra part, l'al·lusió del Magnànim

⁴⁴⁴ Aquesta paraula ha estat transcrita per Ignacio Villalonga com a «justament». Nosaltres hem preferit pel context fer-ho per «instantment», que permet remarcar com el monarca expressaria el desig de correspondre a la sol·licitud, a la instància prèvia, per aquells feta per a què intvinga en les eleccions tot i que per respecte als furs no ho faria. A més a més, cal assenyalar que si ho interpretem com a justament significaria que el monarca concebeix la justícia com una cosa separada de la monarquia, és a dir com si aquella no fóra una atribució pròpia de la monarquia. *Vid.* I. VILLALONGA VILALBA, *Régimen municipal fóral valenciano..Op.cit.* .pp. 24-25, ap. VIII en pp. 86 i 87.

⁴⁴⁵ ARV, RC, 233, f.8r (14 de maig de 1426). Aquest document ja va ser citat i transcrit per I. VILLALONGA VILALBA, *Régimen municipal fóral valenciano..Op.cit.* pp. 24-25, ap. VIII en pp. 86 i 87. Ara bé, la importància de dit document i, especialment, la nova interpretació que realitzem d'ell respecte a dit autor justifica la seua inclusió en l'apèndix documental en el present treball. Així mateix, també ha estat citat a R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia...*Op.cit.*,p. 610, nota.8.

⁴⁴⁶ C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político... Op.cit.*,p.274.

⁴⁴⁷ *Ibíd*: «com experiència haja mostrat en algunes anyades passades que, a culpa de alguns, les sorts de les eleccions de les juraderies són en gran part vengudes e recaygudes en persones quant a lur estat, condició, suficiència e idoneytat no congruents a la honor de la dita ciutat, ço que fet no seria estat si en la nominació dels XII redolins entrassen totes les XII persones de cascuna elecció notables, idonees e sufficiens, e jatsia sots alguna dissimulació hajam tollerades e passades les dites coses per alguns anys emperò, sens dubte, són estades a nos molt greus e desplasents, esperants cas e loch que atrobants en aquexa ciutat en lo temps de elecció de juraderia segons al present nos hi entenem Deus volent personament trobar».

en dita missiva als privilegis marca un punt d'inflexió del seu regnat, en tant que l'any següent introduïa per segona vegada la ceda reial dels jurats a la capital, sols dos mesos després d'haver atorgat a la ciutat de Xàtiva el privilegi d'insaculació. És a dir, el monarca va decidir conscientment superar la barrera legislativa que fins al moment l'havia contingut a participar anualment en les eleccions dels jurats de la capital, posant, així, en pràctica de manera irreversible la seua concepció de poder regi com a cap de les seues ciutats. Un canvi d'actitud que en tot cas s'hauria de relacionar amb les peticions efectuades per part d'un sector de l'elit governant, que durant l'exercici polític iniciat en 1426 li havia prestat 330.000s.⁴⁴⁸

3.4. L'establiment pràctic de la ceda reial en 1427

En concret, el 3 de juny de 1427, tres anys després de la primera aplicació d'una ceda en les eleccions de la juraderia, el Magnànim va iniciar el procediment per emetre la segona. En aquella data, com ja ha documentat Carlos López, el monarca informava als seus vicecancellers reials, Alfons de Borja i Jaume Pelegrí, com

[...] ab tranquilitat havem feta certa nòmina per les parròquies de la dita ciutat e segons l'orde de aquelles de les persones que entenem deuen ésser meses en la elecció de jurats prop esdevenidora axí de estament militar com de ciutadans segons veurets en la cèdula, que us trametem dins la present...⁴⁴⁹

Tot i que el llistat de candidats es desconeix, almenys en aquella ocasió degueren ser inclosos necessàriament els jurats elegits aquella anualitat, que en aquell cas foren: els ciutadans Guerau Bou, Pont Despont, Tomàs Fabra i Nicolau de Valldaura; i els cavallers Francesc Corts i Bernat Joan. Junt amb ells, possiblement foren també inclosos el cavaller Joan Claramunt, aliés Vilarnau, i Manuel Suau, que foren elegits en desembre d'aquell any justícia criminal i justícia civil respectivament,⁴⁵⁰ després que el monarca haguera enviat al batle general un llistat de persones que devien tenir preferència alhora d'accedir a dites magistratures. Una nòmina de millors candidats al justiciat al darrere de la qual, presumiblement, devia estar Gabriel Palomar, a qui el rei hauria delegat l'elecció dels justícies— per davant fins i tot del batle general— en el

⁴⁴⁸ *Vid.* capítol V.

⁴⁴⁹ ARV, RC, 232, f.138v (3 de juny de 1427). La introducció de la ceda reial en 1427 ja ha estat anunciada i documentada per C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.cit.* p.274.

⁴⁵⁰ D'altra banda, la suposada inclusió d'aquest darrers es veuria reforçada pel fet que tot dos estarien inclosos en la ceda de 1429.

suposat que els noms dels individus resultants del sorteig de redolins no hagueren estat inclosos en el dit llistat.⁴⁵¹

En conseqüència, a partir d'aquest fet, es pot deduir com al context de 1427 es començaven a definir en la vida política de la ciutat dos dels grups de poder: un entorn a la figura de Joan Mercader, batle general, mentre que l'altre entorn a l'advocat de la ciutat Gabriel de Palomar. Per tant, a partir d'aleshores, la capacitat d'aquests dos individus per a atraure's el favor reial en benefici dels seus interessos particulars i de partit seria la clau que atorgaria a un o altre sector de l'oligarquia patrícia el control governamental de la ciutat. En aquest sentit, i considerant allò que va ocórrer en les eleccions dels justícies mesos després, la ceda reial de 1427 es podria interpretar com la intercessió del monarca en favor del sector de l'elit municipal encapçalat pel Palomar, com mostraria el fet que entre els jurats elegits hi estava Guerau Bou, que com veurem més endavant en 1446 el sector afí als Palomar el va proposar per al càrrec de racional.⁴⁵²

Deixant momentàniament el possible llistat de candidats a la juraderia i la probable autoria de la ceda, el que sí es documenta en detall són les fases del procediment d'execució d'aquella segona nòmina de candidats a la juraderia. Així doncs, en la lletra del 3 de juny enviada als seus vicecancellers –anteriorment citada– Alfons els ordenava informar al governador del regne i al batle general per a què, junt amb aquells, s'encarregaren que la seua nominació fóra executada d'una determinada manera amb la finalitat d'esquivar la legislació vigent. Doncs, tot i que era el monarca –o els seus delegats– qui havia nominat als candidats parroquials, era als consellers de cada districte a qui oficialment la normativa electoral atorgava la capacitat de nominar-los.⁴⁵³ És per aquesta raó per la qual Alfons manava al governador del regne i al batle general donar una lletra als consellers de cada una de les dotze parròquies per separat

⁴⁵¹ ARV, RC, 232, f.144r. Doc. citat per C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.cit.* p.274. Al voltant de l'intervencionisme regi en les eleccions dels justícies de la ciutat de València *vid.* capítol IV.

⁴⁵² Al voltant de l'intent de canvi de govern de 1446.

⁴⁵³ L'atribució de l'autoria exclusiva del monarca és qüestionable ja que implicaria que Alfons el Magnànim fóra capaç personalment d'enquadrar als seus vint-i-quatre nominats en el marc parroquial. Per tant, al més probable és que una participació activa del monarca implicara en tot cas que aquell seleccionara els seus candidats i, després, o al mateix temps, algun conseller reial valencià els ajustara d'acord amb la circumscripció parroquial. Si fóra així, el següent plantejament inevitable seria reflexionar si el sobirà elegiria lliurement o sota les recomanacions d'aquell conseller que l'hauria ajudat a confeccionar la ceda. No obstant això, si es compara amb cedes posteriors, és més raonable que el monarca delegara directament dita confecció a un oficial reial, possiblement en aquesta data a Gabriel de Palomar. Doncs, fou a aquest a qui almenys en desembre de 1427 va delegar la supervisió de l'elecció de justícia criminal i civil, en cas que els tres candidats sorgits després del sorteig de redolins no hagueren estat inclosos en la llista de candidats prèviament enviada pel monarca *vid.* capítol IV.

amb la relació de persones que devien ser designades com a candidates pel seu districte. Al mateix temps, aquells dos oficials reials devien informar als jurats quins eren candidats parroquials que el rei esperava que li foren presentats.

Per tant, des del principi el procediment, tant de manament com d'execució de ceda, ideat pel Magnànim feia partícips als magistrats de la ciutat, fet que els impossibilitava al·legar desconeixement de la voluntat reial en cas de desobediència. D'aquesta manera el rei voluntàriament va controlar tot el procés d'execució de la ceda, que devia ser acuradament acomplida per l'elit patrícia per a què els candidats reials foren finalment els que participaren en l'elecció, sense contradir la legislació vigent. És a dir, que l'elit dirigent va col·laborar amb la monarquia per a què s'aplicara la ceda reial, en la qual no es documenta però la implicació del racional de la ciutat en tant que en aquella conjuntura el càrrec estava vacant, després que Bernat Joan l'haguera desenvolupat al llarg de cinc anys.⁴⁵⁴ A més a més, aquesta col·laboració del grup patrici amb la Corona també es pot intuir a través dels registres municipals, en tant que l'oligarquia governant va contribuir a ocultar conscientment qualsevol transgressió de la legislació electoral a l'evitar una mínima referència escrita a la intromissió reial, que poguera evidenciar qualsevol petjada d'innovació en les eleccions de la juraderia. Dit amb altres paraules, que la ceda reial no es documente per escrit als Manuals de Consell és una prova més de la col·laboració del govern de la ciutat amb l'intervencionisme de la Corona en la renovació anual dels magistrats. Doncs, que anualment no es guardara memòria escrita del procediment reial de selecció dels candidats a la juraderia mostra com els membres de l'oligarquia governant eren els principals beneficiats de la ceda, tot i que no podien justificar legalment un procediment que no havia estat més que el resultat, en un principi, de la seua negociació interessada amb la monarquia.

Per altra part, junt amb l'execució de la ceda, el Magnànim ordenava a Alfons de Borja i a Jaume Pelegrí que devien d'observar tres comportaments específics de l'elit dirigent, dos dels quals, paradoxalment, devien identificar pràctiques «directes o indirectes», mitjançant les quals certes persones controlaven l'accés als oficis municipals. En tant que l'elecció dels jurats devia efectuar-se amb la ceda reial, sembla –tot i que no s'especifica– que la identificació d'aquelles pràctiques es devia realitzar en la nominació posterior dels consellers, la qual devia ser realitzada pels membres del consell secret, o per altres oficis municipals. Fóra com fóra, el rei, preocupat perquè els

⁴⁵⁴ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia...*Op.cit.*, pp. 601 i 608.

electors realitzaren una nominació «libera a càrrec de consciència», manava als seus oficials que si coneixien a persones, que havien fet tractes o conjures per a eixir en els oficis, aquestes, no foren admeses en aquella elecció en tant que tenia «per expirable dita pràctica». En la mateixa línia, manava que en cas d'haver persones hàbils en una parròquia no es permetera que foren elegides d'altres parròquies per aquella, en tant que era una forma d'«apropiar-se los officis». Finalment, el monarca ordenava que ningú fóra apartat en un ofici sota l'entredit del seu servei a la monarquia, doncs considerava a tots els habitants de la ciutat «bons servidors e affectats nostres».⁴⁵⁵ D'aquesta última ordre, es pot desprendre com el monarca era conscient que no podia excloure a ningú d'un càrrec municipal directament, sota l'argumentació de no servir pertinentment a la monarquia, ja que podia generar una animadversió que podria derivar en una divisió social entre servidors i no servidors de la monarquia –i al capdavall el reconeixent d'aquests darrers– o inclòs una divisió de bàndols d'antiga inspiració política.

Amb tot, a la llum d'aquestes instruccions, es pot concloure com la ceda reial dels jurats de 1427 va ser introduïda amb la finalitat de mitigar les estratègies tradicionals emprades per l'elit dirigent per a perpetuar-se al capdavant del govern municipal. D'acord amb aquesta pretensió, caldria reflexionar novament si la introducció d'aquesta ceda fou una solució cercada per la pròpia monarquia davant els abusos constatats en les eleccions dels jurats, o bé una demanda per part de certs sectors de l'elit dirigent, que ambicionaven restringir o tenir un control més acurat de l'accés a l'executiu de govern. Aquesta segona opció –com ja em assenyalat–, és la suggerida per Ernest Belenguer qui la relacionava amb l'atorgament d'un préstec de la ciutat al monarca en aquesta conjuntura concreta.⁴⁵⁶ Existeixen arguments en favor d'ambdues possibilitats, doncs la suggerida per Belenguer queda reforçada amb la possibilitat que hem plantejat que la ceda reial fóra introduïda en favor dels Palomar, qui haurien mediatitzat mesos després –tal com es documenta– les eleccions dels justícies. És a dir, que es podria relacionar l'atorgament per primera vegada del poder de la ciutat a una de les faccions en què es dividia l'elit dirigent per part d'Alfons el Magnànim a canvi d'un primer préstec, que seria seguit de molts altres.

⁴⁵⁵ ARV, RC, 232, f.138v (3 de juny de 1427), Doc. citat per C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op.cit.*, p.274.

⁴⁵⁶ E. BELENGUER CEBRIÀ, «La ciutat de València a l'època fóral... *Op.cit.* Aquesta idea ha estat recollida també per A. FELIPO ORTS, *Autoritarismo monárquico y reacción municipal*, Valencia, PUV, 2004, pp. 23-24.

Sense negar que aquesta darrera interpretació siga la més possible de les dues opcions, el fet que el monarca donés instruccions als vicecancellers reials d'identificar males pràctiques en la nominació de candidats, introdueix un element d'arbitració entre sectors oligàrquics. Doncs, no sembla una coincidència que en 1427 s'introduira la insaculació a Xàtiva després de la incapacitat de la monarquia per arbitrar en la lluita de bàndols. Una evident simultaneïtat amb la introducció a València d'una nova ceda reial i, a més a més, junt amb aquella, donara instruccions de perseguir la mediatització dels càrrecs per part de l'elit dirigent. Al cap i a la fi, sense el pretext de les males pràctiques en el govern –que feia més d'una dècada la monarquia estava posant en relleu– i el conflicte dins de l'elit dirigent urbana, Alfons no haguera pogut plantejar-se primer, i introduir després, una provisió reial que amb el vist-i-plau de l'elit governant disminuïa notablement la capacitat del govern municipal d'elegir els candidats a la màxima magistratura urbana. Ara bé, com hem dit en el cas de 1424, el silenci de les actes municipals i la participació dels jurats en l'execució de la ceda són el principal indicatiu que al darrer d'aquella estava el interès com a mínim d'un sector de l'elit patrícia.

3.5. La ceda reial de 1429 i 1430: els candidats a la juraderia al context de la Guerra amb Castella

Per altra part, després de l'aplicació de la ceda reial de 1427, les referències documentals al voltant d'aquella donen un bot cronològic d'un any polític. És a dir, no hi ha testimonis escrits de la ceda reial de 1428, en què foren elegits magistrats pels cavallers Galcerà Castellví i Alfons Roís de Corella mentre que pels ciutadans ho foren Joan Alegre, Guillem Gençor, Jaume Valença i Climent de Vilanova. En canvi, sí comptem amb referències de la nòmina de candidats a la juraderia en els dos anys immediatament posteriors. Aquesta circumstància permet apreciar les primeres diferències evolutives al context de la guerra amb Castella.

Així doncs, davant la teòrica atribució d'autoria d'Alfons el Magnànim de la ceda de 1427, en 1429 el monarca reconeixia que la llista de candidats a la juraderia li havia estat proporcionada per altres. Tot i que es desconeix a qui li la va encarregar, si bé molt possiblement hi fóra al racional de la ciutat Manuel de Palomar, ja que seria a ell a qui confiaria tot seguit la nòmina de candidats a la conselleria de parròquies, d'advocats i de cavallers. Aquesta probabilitat no s'ha de descartar tot i que, en una

lletra dirigida conjuntament al racional i als jurats de la ciutat, el rei els notificava que havia manat fer relació de les persones que volia que entraren en l'elecció de la juraderia. La inclusió del racional en aquesta lletra, podria ser interpretada com una estratègia del monarca per preservar conscientment la identitat de l'autor de la ceda, tal com va fer en la nominació de candidats a consellers, com veurem més endavant.⁴⁵⁷

Pel que respecta a la introducció de la ceda de 1429, és de subratllar com el sobirà ja no va delegar l'execució de la nòmina de candidats als oficials reials –com feu 1424 i 1427–sinó que ja confia aquesta a membres del patriciat urbà, en concret al racional de la ciutat Manuel de Palomar i als jurats. És a dir, el monarca va confiar l'elecció de la magistratura a determinats membres del consell secret que, a efectes pràctics, serien els encarregats de vetllar que els consellers de cadascuna de les parròquies nominaren candidats a la juraderia entre aquells individus que el monarca teòricament havia supervisat.⁴⁵⁸ En aquell cas, la relació de persones en què Alfons el Magnànim podia confiar la màxima magistratura municipal, en una conjuntura molt concreta marcada per la pesta⁴⁵⁹ i l'immediat esclat de la guerra amb Castella (declarada oficialment per Joan II de Castella el 29 de juny)⁴⁶⁰ es recull en la següent taula.

TAULA 75. CEDA REIAL DE CANDIDATS PARROQUIALS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1429

Parròquia	Ciudadans	Cavallers i generosos
Santa Maria	Lluís Bou	Francesc Vives
Sant Tomàs	Guillem d'Alpicat ⁴⁶¹	Joan de Castellví
San Andreu	Bernat Pastor	Joan Fabra
Sant Martí	Guillem Solanes	Guillem de Vich
Santa Caterina	Joan Almudèver	Manuel de Codinats
Sant Nicolau	Manuel Suau	Pere Mascó
Sant Bartomeu	Pere Lletxa	Dalmau Jafer
Sant Llorenç	Gabriel Palomar	Mateu Llànçol
Sant Salvador	Tristany Joan	Galceran de Borja
Sant Esteve	Jaume Celma	Joan de Claramunt, àlies Vilarnau
Sant Joan	Manuel Eixarch	Pere Gençor
Santa Creu	Esteve Pérez	Jaume Tolsà

Font: ARV, CR, 232, f.163v.

⁴⁵⁷ Vid. pàgina següent.

⁴⁵⁸ ARV, RC, 232, f.162v (4 de maig de 1429). Els consellers de cadascuna de les parròquies reberen del monarca una lletra de creença encomanda als jurats i al racional *vid. Ibid.*

⁴⁵⁹ Sobre les epidèmies *vid. A. RUBIO VELA, «Las epidemias de peste en la ciudad de Valencia durante el siglo XV. Nuevas aportaciones», Estudis castellonecs, nº6 (1994-1995), pp. 1179-1221; Possiblement, la por a la pesta seria el que motivaria la negativa de l'advocat de la ciutat Francesc Blanch a assistir a l'elecció dels consellers, tot i que els jurats enviaren al seu verguer a cercar-lo.*

⁴⁶⁰ J. SAIZ SERRANO, *Guerra y nobleza en la Corona de Aragón..... Op.cit.*

⁴⁶¹ Apareix en la cèdula amb el nom «Pere del Picat», però s'ha d'interpretar com una errada de l'escrivà tenint en compte que es documenta com el monarca va notificar a Guillem d'Alpicat que estava inclòs en la ceda reial.

D'aquest llistat de candidats, es documenta com Guillem d'Alpicat va ser introduït gràcies a les súpriques formulades per part dels missatgers de la pròpia ciutat de València, tal com el monarca li notificaria personalment.⁴⁶² Seria justament Guillem d'Alpicat, junt amb Guillem Solanes, Joan Almudever, Manuel Eixarch els qui aquella anualitat desenvoluparen la magistratura com a jurats ciutadans mentre que pels cavallers foren elegits Mateu Llançol i Joan de Claramunt.⁴⁶³ A aquell nou executiu de govern, Alfons va enviar una lletra sis dies abans de l'elecció dels consellers de parròquia, de cavallers i de juristes notificant-los que havia informat a Manuel de Palomar, racional de la ciutat, quines eren les persones que el monarca pretenia que foren consellers aquell any.⁴⁶⁴ Ara bé, el Magnànim no va informar al racional de les persones que volia que foren consellers sinó que, més bé, li va delegar a ell la confecció del llistat de candidats. Aquesta delegació de les atribucions règies a un individu s'ha de relacionar amb la gestió efectiva del poder municipal, doncs el rei no podia conèixer quines eren les quaranta-vuit persones més idònies per als seus interessos per a exercir aquella anualitat la conselleria de parròquies. És a dir, un any després que Manuel Palomar accedira al racionalat, el sobirà ja confiava plenament per a què elegira o nominara a persones fidels a la Corona, doncs això és el que es pot despendre de l'expressió del monarca quan es refereix a «persones zelants nostra honor e servey, e les quals conegats inclinades a fer nostra voluntat, e axí mateix a guardar lo benavenir e utilitat de la dita ciutat».⁴⁶⁵ Aquesta confiança amb Manuel de Palomar, més que en la institució del racionalat, s'ha de relacionar amb el fet que aquell era germà de l'advocat i conseller reial Gabriel de Palomar que –com venim assenyalant– romanía de manera continuada en el govern de la ciutat. En aquest sentit, es podria afegir que el govern municipal constituït en 1429 estava sota la influència directa dels membres d'aquesta família.

Desconeixem si la voluntat del racional, amagada sota la voler del monarca, va ser plenament acatada pels jurats, o bé si producte d'una negociació pactada aquest únicament va elegir parcialment a certs consellers i va deixar la resta al voler de la resta de membres del consell secret, tenint en compte que normativament l'elecció recaia en ells. L'acta municipal corresponent a l'elecció dóna constància com en la sala del

⁴⁶² ARV, RC, 232, f.163r (4 de maig de 1429).

⁴⁶³ AMV, A-29, f.90v. Al voltant del sistema d'elecció emprat, l'acta municipal corresponent únicament fa referència al mètode de redolins: «fou proceït per lo dit consell en la manera de sort ab redolins per fur e privilegi introduïda e per tots temps acostumada e observada a elecció de jurats».

⁴⁶⁴ ARV, RC, 232, f.165.

⁴⁶⁵ ARV, RC, 232, f.165v.

consell secret únicament es trobaven present els quatre jurats ciutadans, el racional Manuel Palomar, el síndic Francesc Rojals, l'advocat Climent de Vilanova, el sotsíndic Joan de Manrromà i el clavari Bernat Armenguer. Aquests, segons dita acta municipal, serien els que haurien realitzat l'elecció teòricament per «veus», és a dir mitjançant una votació simple.⁴⁶⁶ D'aquella elecció, mediatitzada suposadament per la família Palomar, foren elegits consellers cavaller Joan Cervató, Guillem Mascó, Lluís Vilardell i Francesc Vives. Mentre que es va elegir com a consellers d'advocats i juristes a Guillem d'Oliver i Pere Pastor. A més a més, dels quaranta-sis consellers de parròquia inclosos en la següent taula:

TAULA 76. CONSELLERS DE PARRÒQUIA ELEGITS EN 1429

Parròquia	Consellers
Santa Maria	Pere Feliu, Joan Gaçó, Pere Tallat i Salvador Xulella
Sant Tomàs	Joan Crespó, Tomàs Fabra, Antoni Llopis i Jaume Sapenya
San Andreu	Joan d'Espí, Pere Robiols, Bernat Torrella i Nicolau Valldaura
Sant Martí	Joan Armenguer, Gabriel Escortell, Bartomeu Martí i Daniel Mascarós
Santa Caterina	Guerau Bou, Ramon Comes, Lluís Jordà i Francesc Monçó
Sant Nicolau	Vicent Alegre, Gabriel Fermades, Joan Garriga i Manuel Suau
Sant Bartomeu	Pere Lletxa, Pere Santgil, Francesc Sarovira i Mateu Vallés
Sant Llorenç	Miquel Andrés, Joan Gamiçà, Joan Palomar i Martí Pomar
Sant Salvador	Cristofol Coló, Guillem Conques, Jaume Montfort i Pere Sabater
Sant Esteve	Ponç Despont, Leonart Gayà, Pere Palomar i Salvador Vives
Sant Joan	Bernat Basella, Pere Campos, Joan Eixarch i Dionis Olit
Santa Creu	Miquel Cambra, Lluís Gil, Pere Tord i Francesc Torres

En conjunt, d'aquesta relació d'individus que constituïren gran part del consell junt amb aquells inclosos en la ceda de la juraderia, destaca com la preeminent família dels Mercader hauria estat marginada del govern municipal. Aquesta exclusió s'ha d'inserir dins de la lluita de poder que presumiblement mantindria amb els Palomar, la qual es documenta entre 1434 i 1438, com hem vist al capítol II. Per altra part, en particular, entre els consellers de parròquia s'observa que foren elegits Manuel Suau i Pere Lletxa, els quals prèviament havien estat inclosos en la ceda reial de la juraderia. Així mateix, producte de la influència dels Palomar aquells haurien introduït dos dels seus parents en l'esmentada conselleria, en concret a Joan, fill de Gabriel de Palomar, nebot per tant del racional, i a Pere Palomar, del qual es desconeix concretament el seu vincle de parentesc.

En la següent anualitat, en plena guerra amb Castella, el Magnànim va intentar assumir un major control de l'oligarquia de la ciutat. La temor a què el conflicte amb

⁴⁶⁶ AMV, A-29, f.104: «E en continent, e aquí mateix per tots los damunt escrits fou proceit per aquells a elecció de consellers de parròquies, de generosos e de juristes per veus».

els castellans no es traslladara dins dels seus territoris o bé assegurar-se un govern municipal disposat a donar-li suport financer i humà en aquella contesa foren les causes que pogueren determinar l'increment de la voluntat del monarca de tindre sota la seua estricta dominació l'executiu de govern valencià. Doncs, aquella conjuntura va temptar inicialment a Alfons el Magnànim a designar directament als magistrats de la ciutat, prescindint fins i tot del sorteig de redolins. Temptació que explica el perquè el 13 de maig el Magnànim ordenava al batle general que el seu protonotari Pere Ram fóra introduït en la juraderia.⁴⁶⁷ No obstant això, uns dies després, el monarca notificava als seus consellers reials (Joan Mercader, batle general, el mestre de Montesa, a Eiximen Perez Roís de Corella, governador, i al tresorer Francesc Sarsola) que havia desistit en la seua idea inicial per respecte a la legislació vigent, conformant-se en emetre una ceda reial. Aquesta reconsideració reial potser s'explique per la temor del sobirà a què una transgressió tan directa sobre la normativa electoral en l'elecció de la juraderia fóra aprofitada per certs individus o sectors de l'elit per obrir un debat entorn a la conveniència de la ceda en un context on calia evitar la conflictivitat interna.

[...] com per causa de la guerra vigent sia útil e necessari a servir nostre e benavenir de la ciutat de València que, en la elecció fahedora de jurats per l'any esdevenidor, sien posades e eletes persones per a jurats que de la dita ciutat e regiment d'aquella puguen donar bon compte, per ço havien delliberat per no lezar-ho a la ventura, que tots los XII redolins fahedors per rahó de la dita elecció dels jurats vinguessin en mà de vos batle general, e vos elegisssets d'aquells dits XII los que per nos vos fóra escrits e manat e no altres, emperò per conservar los furs e privilegis de la dita ciutat e regne havem provehüt que la elecció se faça en la manera acostumada, axí emperò que XII dels cavallers e generosos e XII ciutadans, los noms dels quals vos trametem dins la present, sien mesos en los redolins de la dita elecció, e cascú per aquella parròquia que en la dita cèdula es ordenat, per tal que de aquells e no de altres se haja a fer la dita elecció, axí dels cavallers o generosos com dels ciutadans...⁴⁶⁸

Aquesta llista de candidats a la juraderia, presenta dues novetats importants respecte a la nòmina de candidats de l'annualitat anterior. La primera és la inclusió de dos membres de la família Mercader, és a dir, el poderós llinatge tornava a estar representat en les candidatures a la juraderia, fet que no va suposar una marginació dels Palomar. Per tant, un any després d'haver delegat la nominació de la juraderia i de la conselleria a un únic grup de poder, els Palomar, el Magnànim va optar per una integració dels dos grups de poder existent a la ciutat: els Mercader i els Palomar. En aquest sentit, el context de la guerra amb Castella, permet mostrar per primera vegada de manera evident com per evitar una possible lluita entre grups de poder enfrontats, o

⁴⁶⁷ ACA, RC, 2692, f.58r.

⁴⁶⁸ ACA, RC, 2758 f.17r (26 de maig de 1430). Una còpia d'aquesta lletra es conserva a ARV, BG, 1147, f. 153r. Semblant lletra s'envia als jurats de la ciutat de València.

que competirien entre si pel govern de la ciutat, Alfons decideix integrar els membres d'ambdues faccions que, a partir d'aleshores, compartirien el poder com una sola elit governant.

Aquesta dinàmica d'incloure entre els candidats de l'executiu de govern a membres de les dues famílies més importants o partidaris dels grups de poder que aquestes famílies encapçalaven serà una constant que es mantindria durant almenys tot el regnat d'Alfons el Magnànim. De fet, l'èxit de la ceda reial, i en part de la participació règia en la conformació del govern de la ciutat, radica en aquesta conversió de dues faccions antagòniques enfrontades per la lluita pel poder, en un sola elit dirigent, els principals membres de la qual competiran a través de mitjans diplomàtics per obtenir simplement una posició dominant, o de major influència governamental, vers l'altra. És a dir, la convivència de faccions teòricament confrontades assegurava un equilibri pacificador, més encara tenint en compte que els caps de bàndol, Mercader i Palomar, no eren homes d'armes sinó doctors en lleis, que intentaran ampliar les seues xarxes d'influència política per vies no estrictament violentes. Circumstància que, en definitiva, suposa que a les altures de 1430 s'estava culminant un canvi de comportament de l'oligarquia patrícia de la ciutat, com prova el fet que, des de 1417, la dialèctica política no gira entorn a la marginació d'un bàndol, sinó entorn a qui delega el monarca la gestió efectiva del poder reial.

Per altra part, en segon lloc, la ceda presenta la particularitat d'incloure dos casos en què dos individus presenten un grau de parentesc que feia incompatible que exerciren conjuntament la magistratura. El primer cas, ja esmentat, és la inclusió simultània de dos Mercader, en concret del fill i del germà del batle general. En particular, Joan Mercader, fill homònim del dit batle general, va ser nominat candidat pels ciutadans mentre que el seu oncle Perot Mercader, futur tresorer general del monarca, ho va ser pels cavallers. Aquest grau de parentesc va obligar al monarca a avançar-se a la possible incompatibilitat que suposaria dos membres de la mateixa família desenvolupant la juraderia, i ho va fer advertint que en cas d'eixir Joan Mercader com a jurat pels ciutadans –en tant que l'elecció dels ciutadans es feia en primer lloc–, que el Mercader dels cavallers fóra substituït per un altre candidat. Idèntica situació es preveia en el cas de Nicolau de Valldaura i Guillem Crespí, tot i que en aquest cas es desconeix el vincle de parentesc. Aquesta excepcional circumstància, va obligar al monarca a ordenar que en cas de produir-se tals incompatibilitats que el o els afectats foren substituïts indistintament o bé per Pere

Siscar «lo pare» o bé per Galceran de Borja.⁴⁶⁹ I de fet, si la ceda finalment va arribar a executar-se algun d'aquells dos degué de ser introduït en substitució de Perot Mercader, en tant que el fill del batle general va ser elegit jurat.

TAULA 77. CEDA REIAL DE LA JURADERIA DE 1430

Parròquia	Ciudadans	Cavallers i generosos
Santa Maria	Gabriel Palomar	Francesc Vives
Sant Tomàs	Manuel Suau	Joan de Castellví
San Andreu	Nicolau Valldaura	Lluís de Vilarasa
Sant Martí	Berenguer Minguet*	Guillem de Vich
Santa Caterina	Guerau Bou	Manuel de Codinats*
Sant Nicolau	Lluís Granollers	Perot Mercader
Sant Bartomeu	Joan Mercader, lo jove	Francesc Soler
Sant Llorenç	Tristany Joan	Bernat Català
Sant Salvador	Gabriel Navarro	Guillem Crespí
Sant Esteve	Ponç Despont	Rodrigo Llançol
Sant Joan	Jaume Celma	Francesc Cort
Santa Creu	Esteve Pérez	Jaume Tolsà

Font: ACA, CR, 2758, f.17v i ARV, BG, 1147, f.153v

Quatre dies després d'haver enviat aquesta ceda, el sobirà donava ordre als consellers reials (Joan Mercader, batle general, el mestre de Montesa, a Eiximèn Pérez Roís de Corella, governador i al tresorer Francesc Sarsola) d'introduir una modificació, que suposava substituir a un dels candidats. En concret, el monarca manava que Manuel de Codinats fóra substituït pel tresorer Francesc Sarçola.⁴⁷⁰ En aquesta mateixa línia, presumiblement el monarca hauria també substituït a Berenguer Minguet per Joan Despuig –familiar de Lluís Despuig, comanador de Montesa–, qui va resultar ser elegit magistrat pels cavallers, al costat de Joan de Castellví, i dels ciudadans Francesc Sarçola Joan Mercader, Tristany Joan, Jaume Celma.⁴⁷¹ És a dir, que dues persones que foren introduïdes posteriorment a l'emissió de la ceda reial acabaren desenvolupant la juraderia. En aquella llista de candidats no estava inclòs Pere Ram, a qui –com hem dit– el rei havia ordenat al batle general que aquell fóra inclòs en la juraderia, independentment de les lletres que rebria en endavant.⁴⁷²

⁴⁶⁹ ACA, RC, 2758, f.17v.

⁴⁷⁰ ARV, BG, 1147, f. 154r (29 de maig de 1430): «en la qual cèdula es nomenat e escrit per a la parròquia de Santa Caterina mossèn Manuel Codinats per los cavaller e generosos, és emperò intenció nostra e voluntat per més servey nostre e utilitat de la cosa pública d'aqueixa ciutat que en loch del dit mossèn Manuel Codinats sia mudat en la dita parròquia de santa Caterina, e en loch de aquell lo amat cambrer nostre mossèn Fracesc Sarçola per los cavallers e generosos».

⁴⁷¹ AMV, MC, A-29, f. 231r-v.

⁴⁷² ARV, BG, 1147, f. 154r (24 de maig de 1430): «nos vos manam que e tot cas fessets que micer Pere Ram entras en la juraderia fahedora en aqueixa ciutat, car açò era servey nostre e benavenir d'aquella, per

Des de la perspectiva comparativa dels individus inclosos en la ceda reial de 1429 i 1430, s'observa com la introducció de cedes reials no va alterar les tendències generals de repetició i alternança de candidats d'una mateixa família. Per exemple, en 1430 Guerau Bou va substituir a Lluís Bou pels ciutadans, mentre que per la seua part Rodrigo Llançol va ser introduït entre el cavallers en substitució de Mateu Llànçol, qui havia estat elegit jurat l'any anterior. L'equilibri que guarden les permanències i els canvis introduïts en la ceda de 1430 respecte a la de 1429 semblen no ser una coincidència, en tant que va quedar palès que qui confecciona aquella ceda reial recercava la continuïtat dels candidats a la juraderia de l'any anterior. De fet, cinc persones pels ciutadans (els consellers reials Gabriel Palomar i Manuel Suau, Joan Tristany, Jaume Celma i Esteve Perez) i cinc pels cavallers i generosos (Francesc Vives, Joan de Castellví, el conseller reial Guillem de Vich, Manuel de Codinats i Jaume Tolsà) repeteixen candidatura durant dos anys consecutius. D'aquesta circumstància, podem deduir que la mediatització dels Palomar continuava i, en conseqüència, caldria atribuir la confecció de la ceda al racional de la ciutat, tot i que també el batle general hauria aconseguit introduir en la ceda a dos membres de la seua família.

Possiblement, la suposada influència dels Palomar explique perquè en aquella anualitat les actes municipals –excepcionalment– recullen com el consell general s'hauria negat a aplicar aquella el dia de les eleccions dels jurats. De fet, resulta il·lustratiu com l'escrivà municipal remarcarà com s'enviava per escrit la resposta al rei davant l'absència en aquell consell del batle general i del Mestre de Montesa. És a dir, que en una elecció en la qual no estava Joan Mercader, el govern s'hauria negat teòricament a aplicar la ceda.

Et lo dit honorable consell reebuda la dita letra del senyor rey, ab aquella humil e subjecta reverència que-s pertany, responent a aquella, dixeren que tant com fa, és o sia vist fer contra furs e privilegis que no y consentien, et supliquen lo dit senyor rey que-ls haja per escusats e que ells faran la elecció de tals persones que Dèu ne serà servit e la sua senyoria...⁴⁷³

que hajats ho a memòria no per letres qualsevulle que haguessem fetes o fessem que a açò directament o indirecta contradiguessem no ho mudassets, car aquest és nostre delliberat voler que axí se faça».

⁴⁷³ El fet, que en aquest cas, les actes municipals recullen aquesta resposta per escrit donada al monarca es justificada pel propi escrivà municipal pel fet que el batle general i el mestre de Montesa no es trobaven presents en el consell general *vid.* AMV, MC, A-29, f. 231r-v. Doc. cit. per R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio..... *Op.cit.*, p. 601.

Com s'observa novament, sota la defensa dels furs i privilegis del regne s'intueix la defensa d'uns interessos de grup. Doncs, com hem dit anteriorment, el rei va introduir en 1430 a membres de dues faccions de poder (Mercader - Palomar), fet que perjudicava directament els interessos del Palomar, que en 1429 havien gaudit del control en exclusiva de la nominació de candidats a la juraderia i a la conselleria. Ara bé, tot i aquesta presumpta negativa, el cert és que la ceda reial –com hem dit– va ser parcialment acatada. Circumstància, que demostraria com la diferència entre l'interès particular del monarca per a què certs individus accediren a l'executiu de govern no diferia gaire de l'interès que presentava en el seu conjunt l'elit municipal governant. En conseqüència, cal suposar que darrere d'aquesta negativa en acceptar la ceda podria estar l'ambició de certs individus del govern de la juraderia de 1429 de continuar marginant els Mercader. Tot i que finalment no ho van aconseguir, possiblement, davant la temor que la Corona com a represàlia els acabara marginant, cosa que implicaria que a les altures de 1430 la capacitat d'intercessió de la monarquia en l'obtenció de càrrecs municipals començava a ser un incipient instrument de poder de l'estat.

3.6. La ceda reial en decenni de 1430-1440

Entre 1431 fins a 1437, ambdós anys inclosos, hi ha una mancança documental considerable respecte a les notícies entorn a la ceda reial, que impedeix conèixer els detalls de l'autoria, l'execució i la nòmina de persones incloses en aquella durant aquest període. Tot i que és cert, que durant el trienni 1433 i 1435 hem pogut documentar en els esborranys de les actes municipals els candidats parroquials que participaren en l'elecció en dites anualitats. Ara bé, tot i l'escassetat de referències, comptem amb una sèrie de notícies al voltant d'aquests anys que reflecteixen fragmentàriament i indirecta les dinàmiques que anava adquirint la nominació mitjançant la ceda reial, en un context de conflictivitat social i bandositats de l'elit dirigent de la ciutat. Entre les modificacions més rellevants s'observa com al llarg d'aquella dècada, almenys des de 1438, però possiblement abans, el llistat de candidats a la juraderia experimenta dos canvis significatius. En primer lloc, la no identificació parroquial dels candidats, motivada possiblement per la segona diferència, la inclusió d'un major nombre d'individus, alguns dels quals serien exclosos en la nominació definitiva. És a dir, durant aquells anys l'adscripció parroquial havia deixat de ser

rellevant i, d'acord amb els procediments posteriors, el monarca deixaria la designació final dels candidats al racional o altres oficials, tot havent ordenat primer el llistat de candidats d'acord amb les seues preferències.

A més d'aquests canvis, es produeixen irregularitats en l'aplicació de la ceda que permeten considerar que en última instància l'elit governant faria ús de la seua autoritat per mediatitzar les eleccions de la juraderia. Aquesta mediatització mostra com tot i els esforços del Magnànim per intentar limitar certs comportaments oligàrquics a València aquest estava fracassant, doncs el grup patrici continuava amb les seues estratègies tradicionals per reproduir-se en el poder. Per tant, es pot interpretar com la idea original que va motivar la introducció de la ceda en 1427 va començar els anys següents a allunyar-se de la realitat, almenys quan l'elit governant decidia executar parcialment la llista de candidats reials amb la finalitat de fer prevaldre els seus interessos personals o de grup, presumiblement no sempre coincidents al cent per cent amb els de la monarquia.

3.6.1. El fracàs de la introducció de la ceda dels consellers en 1433

Així doncs, entrant en l'estudi detalladament, cal assenyalar com de les eleccions de la juraderia i del consell de maig de 1431, coneixem com dies previs a aquelles el Magnànim pregava als jurats i prohoms de la ciutat que s'elegira a les persones més idònies i no es deixaren portar pels interessos propis. En especial, donava instruccions als jurats que no foren introduïdes en els oficis «persones algunes cabents en debats dels quals se dubten o se prepararen seguir escàndels o bandositats algunes».⁴⁷⁴ És a dir, el rei mostrava la seua preocupació perquè la lluita de bàndols no irrompira en el govern de la ciutat. De les eleccions de 1432 no tenim cap referència documental, tot i que la conservació dels candidats parroquials que participaren en les eleccions de mostassaf i justícia criminal permeten deduir, a grans trets, els individus que formaren part de la ceda dels ciutadans. Mentre que, de semblant mode, el llistat de cavallers inclouria a alguns dels que constituïren les candidatures en les eleccions del justiciat criminal.⁴⁷⁵ Doncs, com s'observarà al capítol següent, una de les estratègies tradicionals de l'elit dirigent per a reproduir-se en els oficis serà presentar a un mateix candidat d'una parròquia en les diferents eleccions al llarg d'una anualitat.

⁴⁷⁴ ARV, CR, 233, f.115r (14 de maig de 1431).

⁴⁷⁵ *Vid.* taula 105.

Front aquest silenci documental respecte a les cedes reials de 1431 i 1432, coneixem com la ceda reial dels jurats de 1433 va ser elaborada conjuntament pel batle general Joan Mercader, pel conseller reial i advocat de la ciutat Gabriel de Palomar, aleshores també jurat,⁴⁷⁶ junt amb la resta dels magistrats (Bernat de Penyaroja, Nicolau Valldaura, Ramon Vilalba, Perot Mercader i Francesc Vives). És a dir, la ceda de 1433 va ser resultat de la negociació entre els dos líders dels dos cercles de poder en què es dividia la societat política de la ciutat amb la col·laboració de l'executiu de govern. Així doncs, d'acord amb la relació de candidats que participaren en dita elecció podem establir que en la ceda reial de 1433 estaven inclosos la relació d'individus de la taula següent:⁴⁷⁷

TAULA 78. CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1433⁴⁷⁸

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Francesc Blanch	Joan de Natera
Sant Tomàs	Joan Boix	Nicolau de Valleriola
Sant Andreu	Pere Andreu	Francesc Torres
Sant Martí	Guillem Solanes	Jaume de Romaní
Santa Caterina	Jaume Valença	Joan de Cervató
Sant Nicolau	Joan Alegre	Ramon de Riusec
Sant Bartomeu	Guillem d'Alpicat	Gracià de Montsoriu
Sant Llorenç	Tristany Joan	Francesc Mascó
Sant Salvador	Joan Mercader, lo jove	Jaume Romeu
Sant Esteve	Lluís Garcia	Eximen Escrivà del Romaní
Sant Joan	Francesc Benet Oliver	Joan d'Eixarch
Sant Creu	Guerau Bou	Lluís de Vilarasa

D'aquests foren elegits jurats entre els ciutadans Guillem d'Alpicat, Joan Mercader, Benet Oliver (àlies Francesc) i Guillem Solanes, mentre que entre els cavallers Joan Eixarch i Jaume Romeu. D'aquest executiu de govern cal destacar, en primer lloc la casualitat o no que Guillem d'Alpicat i Guillem Solanes repetien conjuntament com a magistrats, com ja havien esdevingut en la juraderia 1429. Mentre que novament, igual que l'anterior juraderia amb Gabriel de Palomar, hi ha un advocat de la ciutat, conseller reial, que és al mateix temps jurat ciutadà.

Per altra banda, una vegada realitzada la nominació dels jurats, l'infant Joan, a través del seu secretari Bartomeu de Reus, va intentar encomanar també la nominació

⁴⁷⁶ És de subratllar com aquell any Gabriel de Palomar era jurat i advocat de la ciutat al mateix temps, en aquest sentit es justifica com l'infant Joan en la seua lletra diferència per una part als jurats i particularitza a Gabriel de Palomar.

⁴⁷⁷ En tant que la correspondència entre la ceda reial i els candidats que finalment accediren a elecció durant la conjuntura de la dècada de 1440 hi ha desajustos, cal atorgar cert marge d'errada.

⁴⁷⁸ AMV, QP, B-3, sf. (30 de maig de 1433).

dels consellers al batle general, a Gabriel Palomar i a la resta de jurats vells. A tots ells, els va manar que en la selecció de persones per a la conselleria procediren de manera semblant a la que havien fet en el cas de la juraderia, això és «siguiendo la voluntad del dicho senyor rey e nuestra». Així mateix, l'infant Joan li donava instruccions al seu secretari de com devia procedir, doncs en primer lloc el secretari devia reunir-se privadament amb el batle general i, després, tots dos amb els jurats passats i amb Gabriel de Palomar.⁴⁷⁹

Amb una nominació de candidats a consellers de parròquia realitzada d'aquella manera, el batle general va introduir la ceda dels consellers a través del seu fill, Joan Mercader, jurat en aquell moment, qui la va comunicar a la resta de regidors. Entre aquests es va obrir un debat, en el qual l'aplicació de dita ceda únicament va rebre el suport de Joan Mercader i del cavaller Jaume Romeu, mentre que la resta de magistrats (Guillem d'Alpicat, Benet Oliver, àlies Francesc, Guillem Solanes i Joan Eixarch) estaven en contra d'aquella nominació imposada per la monarquia, que ja comptava amb els seus precedents en 1429. Resulta especialment significatiu com front als edils ciutadans, els cavallers (Joan Mercader i Jaume Romeu) coincidien en obeir les instruccions de la Corona, fet que possiblement il·lustre el seu compromís total en mantenir-se en tot cas fidels a les instruccions d'una monarquia, que bé els podria recompensar la seua actitud.

Amb tot, la discòrdia entre els jurats va ser resolta pels advocats de la ciutat –entre els que es trobaven el jurat Guillem d'Alpicat i Gabriel de Palomar, membre de la juraderia anterior, qui teòricament havia participat en la confecció de la ceda de consellers de parròquia–, qui després de revisar la legislació vigent conclogueren que l'elecció es devia fer aplicant la provisió reial del 4 de maig de 1418. És a dir, aquella en la que consellers serien elegits pels membres del consell secret.

Jaume Romeu va acceptar aquesta resolució i també ho va fer Joan Mercader, sol·licitant però al notari que realitzara un document públic a instància de son pare, el batle general. Doncs aquest darrer, malgrat la importància de dita provisió, el 3 de juny de 1433 –poc més de quinze anys després de l'atorgament d'aquella– confessava públicament als jurats desconèixer la seua existència fins aleshores davant la sorpresa de tothom.

⁴⁷⁹ ARV, RC, 398, ff. 90r- 90v.

La qual provisió lo dit Johan Mercader, batle general, no ha sabuda ni li és estada notificada fins en la present jornada, e ara quant la sabuda, et ha vista et lesta aquella, la qual és molt fort, és molt penol et poria ésser lenger cosa que-l dit Johan Mercader per no saber la dita provisió, com al temps de la data de aquella fos ja batle general més havia de cinch anys, e per consegüent no cabés en lo regiment de la dita ciutat et axí, ignorantment et no sabent la dita provisió, hauria publicades algunes eleccions et cabut en algunes fets contra la dita provisió.⁴⁸⁰

Aquesta constatació és recull el 7 de desembre de 1433, en un manament de l'infant Joan en el qual, precisament, autoritzava al batle general a participar en les eleccions sense incórrer en penes per incomplir la provisió reial de 1418 fins que el rei fóra consultat. Doncs fins aquell moment, el batle general s'havia negat a participar en les eleccions –en les quals era l'encarregat reial de rebre els juraments institucionals de pressa de possessió dels càrrecs entrants– fins que Alfons el Magnànim fóra consultat, acudint però aquestes el seu lloctinent. La resposta del monarca s'havia produït a final d'octubre, tot i que la ciutat la va rebre mesos després, excusant a Joan Mercader i donant-li instruccions que endavant devia vetllar per l'aplicació de dita provisió.⁴⁸¹ Dues hipòtesi es podem formular, la primera és que fou una forma d'excusar-se per part del batle general, conscient que durant els anys anteriors havia desobeït el privilegi sistemàticament en haver participat en la redacció de cedes reials de la conselleria i, possiblement fóra ell el qui hauria suplicat prèviament a l'infant Joan que l'elecció dels consellers es realitzara per altra ceda. Doncs reconèixer-ho li podria haver suposar imputació de penes. Una segona hipòtesi, és que fóra una estratègia de la pròpia monarquia per a què, mitjançant aquella provisió, el batle general actuara amb immunitat front als seus adversaris polítics, tenint en compte com la divisió entre l'elit era cada vegada més evident entorn a Joan Mercader, d'una banda, i a Gabriel de Palomar, d'altra, els quals encapçalaven grups de poder diferenciats.

Amb tot, aquesta escissió de la societat política durant els anys 1434 i 1435 no suposa un canvi de dinàmiques de la ceda reial dels jurats, on es pot comprovar com diversos individus repetien candidatura respecte a anys anteriors. En concret, es pot observar com pels ciutadans Pere Andreu i Joan Alegre i pels cavallers Gracià de Montsoriu van estar present en aquella durant el trienni 1433-1435.

⁴⁸⁰ AMV, MC, A-30, ff.75r-81r (4 de juny de 1433).

⁴⁸¹ ARV, RC, 235, f.8v.

TAULA 79. CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1434⁴⁸²

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Climent de Vilanova	Pere Natera
Sant Tomàs	Guerau Bou	Mateu Pujades
Sant Andreu	Pere Andreu	Lluís de Vilarasa
Sant Martí	Lluís Granollers	Guillem de Vich
Santa Caterina	Jaume Valença	Gracià de Montsoriu
Sant Nicolau	Lluís Garcia	Berenguer Mercader
Sant Bartomeu	Joan Despuig	Alfonso Roís
Sant Llorenç	Joan Alegre	Mateu Llànçol
Sant Salvador	Lluís Cruïlles	Guillem Crespi
Sant Esteve	Ponç Despont	Jofre de Blanes
Sant Joan	Manuel d'Eixarch	Jaume de Romaní
Sant Creu	Francesc Valleriola	Joan Tolsà

TAULA 80. CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1435⁴⁸³

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Arnau Valleriola	Joan Figuerola
Sant Tomàs	Ramon de Vilalba	Mateu Pujades
Sant Andreu	Pere Andreu	Bernat Joan
Sant Martí	Bernat de Penyarroja	Francesc de Soler
Santa Caterina	Joan Almudever	Gracià de Montsoriu
Sant Nicolau	Lluís Cruïlles	Perot Mercader
Sant Bartomeu	Joan Despuig	Jaume Jofre
Sant Llorenç	Joan Alegre	Francesc Mascó
Sant Salvador	Miquel Granolles	Pere Martorell
Sant Esteve	Vicent Calbet	Jofre de Blanes
Sant Joan	Manuel Eixarch	Joan Valleriola
Sant Creu	Berenguer Martí de Torres	Joan Tolsà

3.6.2. L'intent d'ingerència del governador en la ceda reial en 1436

Per altra part, el clima de conflictivitat sociopolítica derivada de la pugna de poder entre dos cercles de l'elit dirigent de la ciutat va quedar reflectida en els incidents de les eleccions de la juraderia de 1436. De fet, uns deu dies abans de la celebració d'aquelles i fent referència al context d'enfrontament entre diverses famílies rellevants de la ciutat, el governador, Eiximèn Roís de Corella, Joan Mercader, batle general, i Gabriel de Palomar, assessor del governador, rebien una missiva de l'infant Joan, en la qual els recordava com el rei abans de partir cap a Sicília els havia delegat el govern de la ciutat i del regne, confiant que no es deixarien influenciar pels interessos particulars o de grup:

⁴⁸² AMV, QP, B-3, sf. (15 de maig de 1434).

⁴⁸³ AMV, QP, B-3, sf. (4 de juny de 1435).

Recordar deu cascu de vosaltres com lo senyor rey quant partí d'aquestes regnes seus e deliberà passar en Sicilia, lexà lo càrrech principal del regiment de aquexa ciutat e regne a vosaltres, axí com a persones dels quals la seua senyora havia molt gran confiança e tenent-se per dit que postposades totes afeccions e interessos particulars entendriets sobre totes coses en lo servey seu e en la conservació de la cosa pública de la dita ciutat e regne, e segons és estat vist, en lo passat e encara de present, se mostra per ocació de algunes diferències e voluntats particulars en moltes e diverses coses, per ventura no és estat satisfet ne respost al càrrech que·s ere e és donat, axí com repondre e satisfer se devye e de bona rahó eren e sots tenguts per la confiança de vosaltres feta e per la naturalesa e fidelitat que devets e sos tenguts e obligats al senyor rey...

D'aquesta manera, l'infant posava de manifest com la monarquia no estava del tot satisfeta amb ells, motiu pel qual els ordenava mantenir l'ordre de la justícia i del bon govern. En concret, el lloctinent general els recordava que la voluntat del Magnànim era que

[...] justícia sia universalment per els seus oficials feta e administrada, e postposades totes voluntats e afeccions e diferències entenen en lo bon regiment e governació de la cosa publica dels seus regnes e terres, desijants conservar nostres operacions ab lo bon zel e propòsit digne de llahor del dit senyor...

En conseqüència, els donava instruccions de què en la propera renovació del regidors i oficials municipals foren elegides persones hàbils i dispostes al servei regi, deixant a part els seus interessos particulars.⁴⁸⁴ Davant aquella missiva, Eiximèn Roís de Corella va decidir que devia intervindre en les eleccions dels jurats, presumiblement entenen que tenia legitimitat per a fer-ho després d'haver rebut aquelles instruccions reials. En particular, segons l'exposició fets per Manuel Eixarch, jurat, al consell el dia de les eleccions, el governador la nit anterior l'hauria cridat a ell i a Joan Despuig –altre dels edils a la seua presència. La tardança d'aquells va provocar que el mateix governador es presentara armat i de males maneres en la casa de tots dos regidors al crit de què «ells regien la ciutat amb tirania e què ell los castigaria, volent dir que los metria en la presó». Segons Manuel Eixarch, aquells fets s'havien produït per la intenció de l'alt oficial reial d'intercedir en les eleccions.⁴⁸⁵ De fet, tot i que l'acta municipal corresponent no ho inclou, segons el greuge presentat per la ciutat en les corts d'aquell any, Eiximèn Roís de Corella es va presentar la jornada de les eleccions a la Casa de la Ciutat amb la intenció d'imposar la ceda de cavallers i ciutadans, que havia elaborada ell mateix. Situació davant la qual els jurats, el racional i els síndic van protestar, apel·lant a la manca de competències del governador respecte a la renovació de

⁴⁸⁴ ARV, RC, 236, f.8v (18 de maig de 1436).

⁴⁸⁵ AMV, MC, A-3, ff.91r-v (26 de maig de 1436).

l'executiu de govern, i defensant com aquelles havien sigut atribuïdes al govern municipal per furs i privilegis del regne.⁴⁸⁶ Davant aquests incidents, el governador confessaria que havia actuat així sota el pretext d'un manament de l'infant Joan en qualitat de lloctinent general. Després, el dit infant informaria a Eiximèn Pérez de Corella que ell únicament l'havia instat, així com sovint feia al batle general i a Gabriel de Palomar, a què

[...] en la dita elecció sobre totes coses haguessets esguart al servey del senyor rey e al bé públich de la dita ciutat per execució que la dita elecció fos feta sens escàndol, e que en aquella intervinguessen e fossen nominades persones ydonees, àbils e dispotes segons per les dites nostres letres clarament se pot mostrar.⁴⁸⁷

Mala interpretació del governador o atenuació de les ordres donades per l'infant Joan a aquell, que tot plegat van obligar al lloctinent general a ratificar als jurats la seua intenció de respectar els furs i privilegis de la ciutat i el regne. Ara bé, el dit lloctinent aprofitava també per a pregar que en l'elecció de la conselleria foren elegides bones persones.⁴⁸⁸ Respecte a l'amenaça d'empresonament de Manuel d'Eixarch i Joan Despuig, la qual s'hauria produït segons el síndic de la ciutat amb la finalitat que no participaren en l'elecció de la juraderia, l'infant Joan li va recriminar al governador aquella acció segurament perquè en cap cas les seues instruccions implicaven mesures coercitives tan contundents i explícites, com era l'arrest de dos magistrats.⁴⁸⁹ Ara bé, en el seu paper mediador d'un cas de tal gravetat, la monarquia va mantenir una postura ambivalent ja que, per una part, no autoritzava aquest comportament del seu oficial però, al mateix temps, no li va imposar cap represàlia i, únicament, li advertí que no reincidira sinó volia enutjar al monarca.

L'any següent a aquest intent d'intromissió del governador, les eleccions es van dur a terme amb normalitat, doncs el 27 de juny de 1437 els jurats notificaven al monarca

⁴⁸⁶ ACA, RC, 2695, f.16r (3 de setembre de 1436).

⁴⁸⁷ ARV, RC, 64, f. 30r

⁴⁸⁸ ARV, RC, 64, f. 31r. : «nominades e electes tals persones que nostre senyor Déu ne sia servit, lo senyor rey content e la cosa pública de aqueixa ciutat ne sia ben regida e saludablement governada, totes differències e particulars passions a part posades, e no resmenys façats que tota divisió e discòrdia cesse entre lo dit portant-veus e vosaltres, per manera que lo senyor rey ne puxa haver de certs tal relació que la sua senyoria haia cas de tenir-se per contenta, e ell e vosaltres e tots lo altres qui en los dits affers caben sien dignes de reportar-ne honor e bona fama».

⁴⁸⁹ ARV, RC, 64, f. 36v.

la nova elecció de la juraderia i com aquesta s'havia efectuat d'acord amb les persones incloses «en la cèdula per vostra senyoria tramesa».⁴⁹⁰

3.6.3. La ceda reial de 1438: l'aplicació parcial del llistat de candidats a la juraderia

Més dades tenim però entorn a la ceda de reial dels jurats de 1438, la qual va ser enviada pel monarca a l'infant Joan el 16 de maig d'aquell any amb el manament explícit que procurara que únicament les persones en ella incloses foren candidates a desenvolupar la màxima magistratura de la ciutat.

[...] nos escrivimos al bayle e jurados de aqueixa ciutat de Valencia sobre la elecció e nominación fazedora la vespra de cinquagésima primer vinient, la nòmina de la qual vos mandamos aquí interclusa, rogamos vos que la dicha nominación e elecció procureys seyer fecha juxta la dicha cèdula e de las personas en aquella nombrades, e no en otra manera...⁴⁹¹

Aquell mateix dia, idèntic manament va rebre el batle general a qui, a més a més, el sobirà confessava haver tardat en enviar la cèdula per causa del seu accident i de la seua ocupació en altres afers.⁴⁹² Ara bé, sembla que l'ordre d'execució de la ceda va ser dirigida al batle general en detriment del lloctinent del regne, la qual cosa va provocar l'ira de l'infant Joan, a qui el monarca va haver de donar explicacions:

Si algunes letres o provisions de la cort del dit senyor són exides axí sobre la elecció dels oficials de València e regiment de aquella, com sobre altres coses la execució de les quals sia estada dreçada als oficials e persones de la part dellà, no fent menció del dit rey de Navarra, açò lo dit senyor no entén haver fet en derogació ne càrrech del dit rey de Navarra, ne per que no crega lo dit senyor que ab gran devoció e affeció execute lo que lo dit senyor vol e ordena, però tant com toca a la elecció dels dits oficials de València segons lo dit senyor altres vegades ha trames al dit al dit rey de Navarra fou fet per què no·s trobava en València ne en part de on considerat lo temps curt per a la dita elecció bonament les coses que·l dit senyor manava ésser executades poguessin ésser executades per lo dit rey de Navarra, per cuitar aquell perill dreçà la execució de allò a altres persones, si en altres negocis ne han exides és estat fet per inadvertència o per ésser los negocis de baixa condició e poch interès, que no era pertinent dreçar la execució dels dits negocis a lo dit rey de Navarra, però lo dit senyor vol e ha manat al secretari e altres seus escrivans que d'esta hora avant de qualsevol letres manades ací per lo dit senyor per aquelles parts sia remesa la execució al dit rey de Navarra, e sens dupte axí serà discora avant observat.⁴⁹³

⁴⁹⁰ Aquell any Gabriel de Palomar era jurat i advocat de la ciutat al mateix temps, en aquest sentit es justifica com l'infant Joan en la seua lletra diferencia per una part als jurats i particularitzà a Gabriel de Palomar.

⁴⁹¹ ACA, RC, 2650, f.100v.

⁴⁹² ACA, RC, 2651, f.33r (1433 de maig 16): «batle general, en part per nostre accident del qual per gràcia de nostre senyor Déu som del tot delliure e en part per implicació de altres afers, havíem obmès trametre la cèdula dels generosos e ciutadans qui degen ésser nomenats a la elecció prop faedora de jurats de aqueixa ciutat, e per que la festa de cinquagèsima és ja tan prop trametem de present als jurats de aqueixa ciutat la nòmina de les persones a nos més acceptes per a la dita elecció per aquesta vegada».

⁴⁹³ ACA, RC, 2651, f. 36r.

Amb tot, a final de mes, els jurats notificaven de manera breu a la reina així com a Lluís Granollers i a l'advocat Joan de Gallach, missatgers de la ciutat en la cort reial, com l'elecció s'havia realitzat segons «forma de furs i privilegis és acostumat fer elecció de juraderia».⁴⁹⁴ Amb aquest formulisme intentaven eludir el fet que la ceda reial d'aquell any sols havia estat aplicada parcialment, com s'evidència si es posa en relació amb el llistat de persones enviat pel monarca –inclosos en la següent taula– amb els resultats de l'elecció d'aquella anualitat.⁴⁹⁵ Doncs, dos dels sis magistrats elegits, Bernat Joan i Bernat Peris, no estaven inclosos en aquella.

TAULA 81. CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1438

Candidats ciutadans	Candidats cavallers e generosos
Nicolau de Valldaura	Francesc de Soler, major
Lluís Granollers	Jofré de Blanes
Lluís Garcia	Perot Mercader
Lluís Carbonell	Bernat de Vilarnau
Pere Andreu	Galceran de Montsoriu
Ramon de Vilalba	Joan de Vallterra
Manuel d'Eixarch	Jaume Jofré
Riambau de Cruïlles	Pere de Nàtera
Joan Alegre	Jaume Pujades
Joan Despuig	Gilabert Sanoguera
Daniel Barceló	Joan de Cervató
Joan Ponç	Joan Figuerola
Francesc Ferrer	Joan Valleriola
Joan Ferrando	Salvador Olives
Joan Almenara	

Font: ACA, RC, 2650, f. 100v

Aquesta manifesta desobediència als manaments del sobirà, possiblement, no seria la primera, si es considera la necessitat del monarca de subratllar prèviament a l'infant Joan, que en la nominació de candidats foren inclosos únicament aquells que hi havia a la ceda reial. En aquella, per altra part, haurien estat inclosos entre els jurats ciutadans individus que ja havien estat presents altres anualitats, com per exemple Manuel d'Eixarch en 1429. I, molt probablement, Nicolau de Valldaura i Ramon de Vilalba en 1432, Joan Despuig en 1430 i 1435, Lluís Granollers i Lluís Garcia en 1434 i Joan Alegre i Pere Andreu 1435 en tant que, cadascú en els anys esmentats, havien desenvolupat la magistratura. Pel que fa al llistat de candidats de cavallers i generosos de 1438, únicament es documenta com foren elegits jurats Perot Mercader en 1432,

⁴⁹⁴ AMV, LIM g3-19, ff.42r-v.

⁴⁹⁵ Els jurats elegits aquell any foren: pels cavallers Bernat Joan i Pere Nàtera, i pels ciutadans Pere Andreu, Lluís Garcia, Bernat Peris i Joan Ponç.

Pere Nàtera en 1434 i Joan Valleriola en 1435, llavors es dedueix com aquests haurien format ja part de la ceda reial en alguna ocasió, en conseqüència la continuïtat de candidats a la juraderia en aquest cas no seria tant evident com la dels ciutadans.

Ara bé, tot i aquesta relativa continuïtat dels candidats, l'aplicació parcial de la ceda de 1438 manifesta que almenys gran part del grup dirigent, que controlava aquella anualitat el govern municipal, diferia o tenia altres interessos respecte a la monarquia. Aquesta situació suposaria, per tant, una pèrdua de fiabilitat de la monarquia amb l'executiu de govern valencià d'aquella anualitat, que en conseqüència explicaria el perquè en la següent elecció de la juraderia, la de 1439, la reina Maria i el secretari reial Joan Olzina pregarien als regidors de la ciutat que es respectara la provisió del monarca. És a dir, que foren candidats a la magistratura estrictament aquelles persones incloses en la ceda reial.⁴⁹⁶ Aquest recel, entorn a l'aplicació o no del llistat de candidats supervisat per la Corona, va provocar que per evitar noves sospites els magistrats de la ciutat decidiren enviar inserida a Joan Olzina, junt amb la notificació dels resultats de l'elecció, la cèdula que els havia emès el mateix monarca.⁴⁹⁷ Amb aquest mateix propòsit, un any després, realitzada l'elecció de la juraderia de 1440, es notificava al sobirà com aquella elecció s'havia «procurat e donat orde que fos enseguit e complit per obra tot lo contengut en la cèdula per vostra senyoria tramesa al dit en Manuel Suau».⁴⁹⁸

3.7. La ceda reial en el decenni de 1440-1450

Amb tot, la necessitat de confirmar l'execució estricta de la ceda reial era un símptoma que les relacions entre el monarca i l'executiu de govern valencià s'havien anat deteriorant en els últims anys, fins al punt de generar un increment de la pèrdua de confiança entre monarca i certs sectors de l'oligarquia urbana. Aquest creixement de la

⁴⁹⁶ AMV, g3-19, f.106r (23 de maig de 1439). Lletre enviada a la reina sobre l'elecció dels jurats: «una letra reebem de vostra gran senyoria lo dijous proppassat manant nos en efecte que en la elecció, que huy se devia fer de jurats en aquesta ciutat, seguíssem los manaments e ordinació del molt alt senyor rey a fi que pacíficament se seguis la dita elecció segons privilegis e libertats de la dita ciutat, a la qual senyora molt excel·lent responen que, seguits los manaments e ordinació del dit senyor rey e vostres, en lo consell general celebrat en la sala de aquesta ciutat molt pacíficament lo present dia, en lo qual segons forma de furs e privilegis és acostumat fer elecció de juraderia».

⁴⁹⁷ AMV, g3-19, f.106v (23 de maig de 1439). Lletre dels jurats enviada a Joan Olzina: «e a vos per tal que som certs ne hebrat plaer e per que mills vejats que en la dita elecció es estat servat lo manament e ordinació del dit senyor Rey vos trametem dins la present la cèdula de la dita elecció per la qual vostra saviesa pora veure tots los que y son entrats placiuus axi com la hajats legida voler la esquiçar».

⁴⁹⁸ AMV, g3-19, f.203r-v (14 de maig de 1440). Aquest document ha estat citat per R. NARBONA, «Alfonso el Magnànim, Valencia...*Op.cit.*, p. 596, nota 10.

incertesa coincidiria amb certa renovació dels individus que accedirien a la juraderia. Doncs, els resultats de les eleccions de la juraderia en aquest període manifesten com pels ciutadans el 52% dels jurats entre 1439 i 1445 no s'identifiquen ni en el contingut de les cedes reials documentades ni en els resultats de la juraderia fins aquesta cronologia.⁴⁹⁹ Mentre que pels jurats cavallers i generosos la renovació és més evident amb gairebé el 70% d'individus documentats per primera vegada durant aquest període.⁵⁰⁰ El buit documental entorn a la ceda reial entre 1439 i 1445 dificulta conèixer si aquests haurien estat inclosos, o no, en el llistat supervisat pel monarca prèviament a ser elegits jurats. Tanmateix, almenys teòricament, la ceda reial continuava aplicant-se, tal com es pot intuir de la breu notificació de l'elecció de la juraderia realitzada pels magistrats en 1442:

[...] una letra de vostra senyoria rehebem la vespra de cinquagèsima proppassada contenen en si certa forma que-s devia servir en la elecció de la juraderia feta la dita vespra de cinquagesima, juxta la qual per servey vostre lo consell general celebrat en la sala de aquesta ciutat la dita vespra, en la qual segons forma de furs e privilegis és acostumada fer la dita elecció procehí a fer aquella per al any present...⁵⁰¹

Ara bé, per les expressions emprades pel Magnànim referint-se a la forma de governar dels magistrats en 1445 sembla que aquell no exercia un control sobre l'executiu valencià. Una situació que, en un context en què el monarca necessitava finançament per a controlar el regne de Nàpols recent conquerit, intentaria revertir instrumentalitzant el nomenament d'accés als càrrecs públics de la ciutat, oferint-los a canvi d'ajut econòmic a un o a altre sector de l'oligarquia municipal. Aquesta estratègia quedaria palesa en 1445 i 1446 quan es va produir un intent de la monarquia de modificar les famílies que accedirien a la màxima magistratura urbana.

3.7.1. «Lo mal regiment de la ciutat» i la necessitat de «redreçar» el govern en 1445

Tot plegat, a mitjan dels anys quaranta, gairebé vint anys després de la introducció de la ceda reial, Alfons era molt conscient del poder de persuasió que aquella li atorgava sobre els membres del patriciat urbà valencià. Així doncs, el monarca

⁴⁹⁹ Miquel Andrés, Joan Boix, Bernat Cases, Luis Frigola, Joan Gomís, Pere Julià, Guillem Saera i Joan Valldaura. Per la seua part, Bernat Peris havia estat elegit jurat en 1438, tot i que sense haver estat inclòs en la ceda reial.

⁵⁰⁰ Joan Cifre, Arnau Guillem Escrivà, Lluís Jofré, Galceran Mercader, Guillem Mercader, Gracià Montsoriu, Arnau Olives, Guillem Ramon Pertusa i Pere Serra.

⁵⁰¹ AMV, LIM, g3-20, ff. 94v-95r (15 de juny de 1442).

argumentant «lo mal regiment de la ciutat» oferia el control del govern en exclusiva a un dels cercles d'influència en què es dividia l'oligarquia municipal de la ciutat. No obstant això, a aquesta conclusió es pot arribar a partir de considerar en conjunt els detalls que envoltaren la confecció de la llista de candidats a la juraderia durant les anualitats de 1445 i 1446. Una conclusió que, òbviament, no apareix explícitament en una documentació de cancelleria reial que intenta, sense aconseguir-ho, mostrar a un Alfons el Magnànim preocupat per les dinàmiques governamentals de la ciutat, tot i quedar evidenciat com el sobirà ambicionava corregir algunes dinàmiques del govern en favor del seu propi interès econòmic.

Doncs, segons els manaments i les ordres emeses pel Magnànim, aquell el 19 d'abril de 1445 considerava necessària la recuperació a la seua obediència del govern municipal de la ciutat, en tant que el monarca a l'emprar el verb redreçar no estava referint-se a una reforma del sistema electoral sinó, més bé, a recuperar el control del govern que un dia en va tenir. De fet, no s'introduïra cap nova mesura electoral i, simplement, es considerarà una renovació general dels individus inclosos en la ceda i desenvoluparan altres oficis de la ciutat. Això és, es realitzaria una ceda reial composta per membres d'una part de l'oligarquia municipal qui, a més a més, obtindria també la resta dels set oficis que constituïrien el consell secret (quatre advocats, racional, escrivà i síndic). Però aquesta renovació tenia una contrapartida per aquells individus que accedirien als càrrecs en tant que, a canvi d'aquells, el govern resultant contribuiria financerament a la monarquia, mentre que en el cas particular dels individus beneficiats d'aquest «redreçament», aquells quedarien obligats a prestar certa quantitat de diners al sobirà.

Tots els detalls entorn a com es devia executar l'adreçament del govern foren recollits en una sèrie de memorials de les coses que per part del monarca Lluís Despuig, comanador de Montesa, devia dir a Gabriel de Palomar així com a la reina, al bisbe de Lleida, al tresorer i al batle general. De tots ells, seria a Lluís Despuig i a Gabriel de Palomar, tots dos consellers reials, a qui el monarca va atorgar la responsabilitat de corregir el govern de la ciutat a partir d'un memorial, en les primeres línies del qual ratificava com el rei des de feia temps s'havia adonat de «lo mal regiment de la ciutat de València» i exposava que calia corregir-lo pel servei de la monarquia i pel bon estament de la ciutat.

Ço és, que jatsia de gran temps ençà veent lo dit senyor lo mal regiment de la ciutat de València hagués en voluntat e propòsit redreçar aquell, emperò esperant personalment poder ho executar ha diferit fins a present, e com la sua anada no puxa ésser tant presta que més avant lo redreçament del dit regiment se pogués diferir sens gran dan de la dita ciutat e desvey del dit senyor, ha deliberat provehir-hi del remey davall escrit, declarant-hi que la sua intenció és, per servir seu e benavenir de la dita ciutat de València en aquesta prop fahedora mutació de jurats e consellers, lo dit regiment redreçar...⁵⁰²

Així doncs, Alfons reconeixia que delegava a Lluís Despuig i a Gabriel de Palomar la confecció de la ceda, en la qual devien ser inserits els nom de persones dispostes que conservaren l'estima que sempre havia mostrat la ciutat vers la monarquia perquè ell, per la seua llarga absència de la ciutat, no recordava quins individus eren els més idonis. D'aquesta manera tan explícita, el Magnànim mostrava consciència de ser un monarca absentista, condició que li permetia justificar com la delegació de poder en aquell cas era necessària i imposada per les circumstàncies de llunyania geogràfica de llarga durada. Dit amb altres paraules, el rei es veia incapaç d'elaborar un llistat de candidats a la màxima magistratura urbana alternatiu al que els anys anterior es venia fent, per tant, en aquest cas particular, la delegació del seu poder efectiu es feia per necessitat. Amb aquesta afirmació del Magnànim es confirma la hipòtesi llançada per gran part de la historiografia, segons la qual la delegació de la ceda reial en el racional o en altres oficials de la ciutat es realitzava perquè el sobirà desconeixia a tots els membres de l'elit governant.

Així doncs, retornant a les instruccions donades pel Magnànim a Lluís Despuig i a Gabriel de Palomar, en primer lloc, els ordenava que cercaren persones dispostes a la magistratura dels jurats o la de consellers, tant cavallers com ciutadans, en cada una de les parròquies de la ciutat. En segona instància, devien escriure la nòmina de candidats en un full de paper que ja tenia Lluís Despuig, que havia estat signat de forma autògrafa pel monarca i segellat amb el seu anell. D'aquesta forma, el monarca volia simular que la ceda reial havia estat confeccionada per ell mateix. Tot seguit, una vegada elaborada la llista de candidats, Lluís Despuig devia presentar-la a la reina, al bisbe de Lleida, al tresorer i al batle general i al racional de la ciutat per a què aquells la feren executar als jurats, els quals ignorarien l'autoria real de la ceda.⁵⁰³

Feta la ceda reial de la juraderia i la conselleria, el monarca va atorgar plena facultat a Gabriel de Palomar per a decidir quins altres oficis devien ser renovats fins a

⁵⁰² ACA, RC, 2698, f.84r (18 d'abril de 1445).

⁵⁰³ ACA, RC, 2698, ff.85v i 87v.

beneplàcit del sobirà,⁵⁰⁴ donant-los poder per a elegir-los a ell i a Lluís Despuig. Amb l'expressió dels «altres oficis», el Magnànim es referia –com hem dit anteriorment– als set que constituïen el consell secret: el racional, els quatre advocats de la ciutat, l'escrivà municipal i el síndic. Aquests oficis, serien elegits de la mateixa manera que ho havien estat els jurats i els consellers, és a dir conjuntament ambdós consellers reials deurien fer una nòmina que novament seria escrita en un paper, que ja tenia al seu abast el mestre de Montesa, signat de mà del monarca i segellat amb el seu anell, tot fingint haver estat escrit des de Nàpols pel sobirà. Aquella nòmina devia ser presentada novament a la reina, qui deuria manar executar-la als nous jurats elets sense que aquells modificaren res, i es devia advertir al bisbe de Lleida, al tresorer i batle general que aconsellaren això mateix a la reina. Per altra part, ja que l'elecció d'aquells oficis requeria que aquells que l'estaven desenvolupant renunciaren a ell, el rei va ordenar que convenceren a Manuel Suau, racional de la ciutat, per a què aquell fóra el primer en deixar el seu ofici, constituint, així, un bon exemple per a la resta d'oficials municipals. De la mateixa manera, davant una possible desobediència d'aquells el monarca imposava la pena màxima, perdre la vida.

Amb tot, del conjunt d'aquest procediment de confecció i execució de la ceda, cal fer esment especialment del caràcter ocult de la delegació de poder del Magnànim a Lluís Despuig i a Gabriel de Palomar, que –com hem dit més amunt– el monarca justifica per la seua absència de la ciutat. Doncs, lluny d'emprar l'esmentat pretext per a notificar sincerament la situació als oficials reials del regne (batle general, al tresorer) i a la pròpia reina Maria, en qualitat de lloctinent general del regne, Alfons prefereix simular que la relació de candidats a la juraderia i a exercir la resta de càrrecs del consell secret l'havia realitzada ell personalment. És a dir, el sobirà desconfia que l'alta societat política valenciana admeta una delegació efectiva de poder que s'havia realitzat en favor d'un grup de poder de la ciutat específic, en detriment dels interessos del que gaudia fins al moment de major influència governamental en el municipi, l'encapçalat per Joan Mercader, batle general. En aquest sentit, únicament s'explica que fins i tot amague la realitat a la reina Maria sabedor de l'estreta relació de confiança entre la lloctinent general i els Mercader. Junt amb la delegació de poder oculta, l'altre aspecte rellevant és el caràcter autoritari del seu discurs respecte a la renúncia forçosa que

⁵⁰⁴ L'única restricció sobre la renovació dels càrrecs va ser que en cap cas es desposseirà a Pere de Cabanyelles, lloctinent del governador, de l'ofici d'administrador de la Paterna, la Pobla i Benaguasil, doncs així apareix al memorial. ACA, RC, 2698, f.84r (18 d'abril de 1445).

devien presentar els membres tècnics del consells secret, doncs la inobediència en aquest cas seria castigada amb la mort. Una pena màxima que en aquest cas il·lustra com Alfons el Magnànim no tenia intenció de consentir protestes o objeccions a la seua decisió, conseqüència segons el seu discurs oficial de la seua preocupació per corregir «lo mal regiment de la ciutat».

Ara bé, tot i aquesta presumible preocupació del Magnànim, en el rerefons d'aquest planificat canvi dels individus que accedirien al govern municipal també hi havia una compensació econòmica, inclosa en un dels ítems del mateix memorial que se'n duia Lluís Despuig. Sembla que els realment interessants en corregir el govern municipal al seu favor més que el mateix monarca, foren el governador Eiximèn Pérez de Corella i Gabriel de Palomar. Aquests dos, a canvi d'aconseguir el redreçament de la ciutat s'obligaven a què el govern municipal de la ciutat li prestarà 15.000 florins (165.000s) al sobirà, a part dels 5.000 florins (55.000s) que cada una de les persones elegides per als set oficis quedarien obligades amb aquell a títol particular.

Dira-li encara com lo dit senyor vol que ell, dit misser Gabriel, se obligue ab escriptura de pròpia mà de fer servir al dit senyor per la universitat de la dita ciutat de València en subvenció de ses necessitats de quantitat de XVm florins, e per les persones a qui seran acompanyats los set oficis de quantitat de Vm florins, com axí li sia estat ofert per mossèn Eximèn Pérez de Corella, governador en lo dit regne de València, lo qual governador axí mateix en propi nom seu és obligat al dit senyor e ha ofert que lo dit misser Gabriel, semblantment en propi nom si obligarà, e axó vol lo dit senyor que lo dit Gabriel li sia tengut⁵⁰⁵

És a dir, el monarca s'assegurava rebre una sèrie préstecs a canvi de reorganitzar el govern en favor d'un sector de l'oligarquia municipal. En aquest cas, és evident com el governador i Gabriel de Palomar encapçalarien aquell sector de l'elit dirigent de la ciutat disposada a concedir préstecs al monarca a canvi d'obtenir el poder en el municipi. D'aquesta manera, el sistema de govern de la monarquia a la ciutat de València adquiria un caràcter purament contractual, en què aquells que ambicionaven tenir un major control governamental a través de la potestat o gràcia règia devien, en contrapartida, assegurar-li al sobirà una sèrie de recursos financers. Una dinàmica que, al cap i a la fi, des de feia dues centúries, venia caracteritzant les relacions de manera conjunta entre les elits urbanes del regne i la Corona a través del marc institucional de les corts i que, almenys d'aleshores ençà, anava a desenvolupar-se directament i particular entre l'elit governant de la ciutat i el sobirà. Doncs aquest, lluny de vetllar

⁵⁰⁵ ACA, RC, 2698, f.84r-v (18 d'abril de 1445).

per una representació equitativa de parcialitats en el govern, com pretenia a inicis del seu regnat a Xàtiva, es deixava guiar per les seues necessitats financeres sense importar-li en mans de quin partit requeia el poder municipal.

Amb tot, aquest pla estratègic traçat pel monarca per fer una renovació general del govern municipal es va haver d'ajornar un any en tant que, com preveia el mateix memorial del sobirà, Lluís Despuig no arribaria a València a temps de les eleccions de la juraderia d'aquella anualitat. Donat aquest cas, les instruccions del monarca a Lluís Despuig eren clares: devia guardar en secret aquelles instruccions ajornant-les fins a l'anualitat següent. Davant aquesta previsió, presumiblement, i per normalitzar la situació, el monarca degué supervisar la nòmina de candidats a la juraderia d'aquella anualitat que li hauria enviat Manuel Suau, la qual degué estar constituïda per la relació de candidats que finalment participaren en l'elecció de la magistratura, la qual es conserva en els *Quierns de provisió* d'aquella anualitat, com es pot veure en la següent taula:

TAULA 82, CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1445⁵⁰⁶

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Lluís Garcia	Bernat de Canyell
Sant Tomàs	Joan Boix	Pere de Castellví
Sant Andreu	Nicolau Valldaura	Joan Sifre
Sant Martí	Joan Gomis	Pere Fabra
Santa Caterina	Berenguer Martí	Baltasar Bou
Sant Nicolau	Joan Alegre	Ramon Riusech de Torres
Sant Bartomeu	Antoni Pellicer	Lluís Jofre
Sant Llorenç	Galeas Joan	Francesc Vives
Sant Salvador	Riambau Cruïlles	Eximenez Pérez Escrivà
Sant Esteve	Genís Ferrer	Jofre de Blanes
Sant Joan	Bernat Valleriola	Francesc de Menaguerra
Santa Creu	Arnau Gostantí	Gracià de Montsoriu

D'aquesta relació de candidats, únicament Eiximenez Pérez Escrivà apareixerà com un dels nominats a la juraderia inclosos en la ceda reial de 1446, que era la que tenia la finalitat de *redreçar* el govern com veurem a continuació. Tot i que és cert que apareixerà entre els cavallers un altre membre dels Castellví i, pels ciutadans, un altre membre dels Valleriola. Circumstàncies que podrien estar indicant com la posició d'aquestes famílies dins de l'elit dirigent superaria la divisió interna dels cercles de poder, o com aquell sector de l'oligarquia realment no estava marginat del poder municipal i, per tant, aspirava a controlar-lo.

⁵⁰⁶ AMV, QP, B-4, sf. (15 de maig de 1445).

3.7.2. La ceda reial de 1446 i la no execució del *redreçament* del govern

Transcorreguts nou mesos des de les eleccions de la juraderia, en febrer de 1446, el monarca enviava novament a Lluís Despuig altre memorial gairebé amb el mateix contingut que l'any anterior, tot i que, en aquest cas, la xifra que el govern de la ciutat resultant –personalitzat en Gabriel de Palomar, qui devia de fer escriptura pública assumint dit compromís– devia prestar-li al sobirà era de 12.000 florins (132.000ss).⁵⁰⁷ Però, a més a més, hi havia una diferència important, doncs el monarca incloïa ja en el memorial els noms dels candidats a ocupar la màxima magistratura urbana. És a dir, presumiblement el Magnànim hauria tingut temps de supervisar el llistat de quinze candidats de cada condició, que teòricament li hauria facilitat el seu conseller reial Gabriel Palomar. Tot i que no es pot descartar la participació de Lluís Despuig en la confecció d'aquella ceda reial, cas que explicaria la seua intercessió en favor de Joan Despuig. De la mateixa manera, el comanador de l'Ordre de Montesa tindria facultat per a descartar a tres candidats amb la finalitat que restaren els dotze candidats definitius de cada estament per a entrar en l'elecció. Per altra banda, circumstancialment, aquesta vegada, la ceda reial devia ser executada no per la reina sinó per l'infant Joan, present en aquell moment al regne com a lloctinent general, així com pel bisbe de Lleida.⁵⁰⁸

TAULA 83. LA PRIMERA CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1446

Candidats Ciutadans	Candidats Generosos
Lluís Bou	Vidal de Blanes
Gabriel Palomar	Ramon de Soler
Lluís Granollers	Gilabert Sanoguera
Lluís Cruïlles	Guillem Mascó
Daniel Barceló	Jaume Pujades
Daniel Cornet	Pere Desllana
Vicent Calbet	Lluís Sabata
Joan Despuig	Eiximen Pérez Escrivà
Manuel Llorenç	Jaume d'Artés
Joan Valleriola	Galceran de Borja
Esteve Pérez	Francesc Marrades
Nicolau de Vilanova	Joan Tolsà
Bernat Sorell	Joan de Nàtera
Joan Almudever	Miquel Julià
Bernat Estellers	Joan de Castellví

Font: ACA, RC, 2698, ff.151r-152r.

⁵⁰⁷ ACA, RC, 2698, f.144r-146v (16 de febrer de 1446).

⁵⁰⁸ ACA, RC, 2698, f.178v (1 d'abril de 1446).

A aquells, Lluís Despuig devia informar que el monarca, a més de la ceda reial, havia decidit modificar els set oficis que formaven el consell secret i dels quals també hi havia enviat la llista designant directament les persones que, a partir d'aleshores, devien desenvolupar-los. Així mateix, el sobirà manava que s'advertira als jurats que sots pena de perdre la vida devien executar en la seua totalitat aquella ceda reial, ja que en els anys anteriors s'havien produït certes contradiccions respecte als manaments reials. No obstant aquestes instruccions, el Magnànim va adreçar personalment una lletra als magistrats i al consell de la ciutat notificant-los que considerava que feia malbé al regiment de la ciutat que una persona exercira a perpetuïtat els oficis de racional, advocats de la ciutat, síndic i escrivà, per tant havia pres la decisió de renovar-los.⁵⁰⁹

Com es pot veure la següent, els candidats a ocupar dits càrrecs del consell secret foren en principi Guerau Bou, racional; advocats de la ciutat, Gabriel de Palomar, Nicolau Fillach, Joan de Gallach i Guillem Pelegrí; mentre que Guillem de Casbestany i Joan Caldes desenvoluparien el sindicat i l'escrivania de la sala respectivament. Dos dies després d'emetre aquest manament, el monarca rectificava i donava ordres que tant Guillem Pelegrí com Joan Beneito conservaren els oficis, argumentant que eren bons servidors a la Corona, fet que, en conseqüència, exclouïa del llistat inicial a Joan de Gallach i a Joan Caldes.⁵¹⁰

TAULA 84. CANDIDATS REIALS PER A RENOVAR ELS SET OFICIS DEL CONSELL SECRET DE 1446

Nom i Cognom	Càrrec
Guerau Bou	Racional
Gabriel de Palomar	Advocat de la ciutat
Nicolau Fillach	Advocat de la ciutat
Joan de Gallach ---- Guillem Pelegrí	Advocat de la ciutat
Guillem Destorrent	Advocat de la ciutat
Guillem de Castellbell, notari	Síndic
Joan Caldes, notari ---- Jaume Beneito	Escrivà de la sala

Font: ACA, RC, 2698, ff.151r-152r; 161r

Per altra part, és de subratllar que, en aquell mes de febrer, cadascú d'aquells que anaven a ser designats per a un dels set oficis del consell secret van rebre la sol·licitud del monarca que li prestaren a títol particular 500 florins (5500ss), a excepció de Guerau Bou. A aquest, el sobirà li'n va exigir 1500 (16.500ss), el triple que a la resta,

⁵⁰⁹ ACA, RC, 2698, f. 148v (16 de febrer de 1446).

⁵¹⁰ Tot i que la ceda reial enviada el 26 de febrer de 1446, incloïa la renovació dels quatre advocats de la ciutat, dos dies després el monarca rectificava i preveia que Guillem Pelegrí conservara l'ofici en tant que servidor de la monarquia *vid.* ACA, 2698, f.161r i 178v (28 de febrer de 1446).

ja que anava a exercir el càrrec més preat del municipi.⁵¹¹ Doncs, tot i que el monarca no fa explícit en les seues demandes financeres a aquells la relació directa que guarden amb el fet d'haver estat elegits per als càrrecs, és evident que hi ha una sintonia entre els préstecs privats i l'obtenció dels càrrecs públics. L'estratègia del monarca per dissimular aquest fet contractual alhora de demandar el crèdit privat sol·licitat va ser remarcar la gran fidelitat de l'interessat. De fet, aquesta dissimulació queda evidenciada pel manament del monarca que Lluís Despuig –qui tenia l'encàrrec d'executar les cedes reials– fóra l'encarregat de designar a la persona que recolliria les quantitats prestades, com es pot veure en la següent lletra enviada pel monarca a Guerau Bou:

En Guerau Bou per suplir a les necessitats de cada dia a nos occorents nos convé per totes vies lícites e honestes subvenir-nos de nostres súbdits, e especial de aquells los quals reputam ésser a nos pus afectats e servidors, e coneixent-vos ésser un de aquells e qui sempre nostra honor e servey haveu desitjats e tenguts en cor, vos pregam afectuosament e encarregam que en aquest cas nos vullau complaure e servir de mil e cinchcents florins d'Aragó emprestats, e aquells vullam donar a la persona que lo religiós e amat conseller nostre frare Loys Despuig, claver del orde de Muntesa e comandador del dit orde, vos serà dit, al qual claver donareu plena fe e creença en tot lo que de nostra part sobre aquesta matèria vos dirà e explicarà com si nos en pròpia persona vos ho dehiem, complint-ho reputarem per efecte segons de vos indubitablement esperam, dada en Nàpols a XVII de febrer del any MCCCCXXXVI.⁵¹²

Resulta, per tant, possible establir una relació directa entre el préstec i el càrrec que permet assenyalar com el nou repartiment de poder municipal implicava que el nou equip de govern prestaria 12.000 florins al monarca. En aquest sentit, es pot afirmar com l'intervencionisme del Magnànim en 1446 en el govern municipal suposava a canvi finançament públic de la ciutat de València i finançament privat dels membres del patriciat que rebrien el poder municipal. Dit amb altres paraules, les intencions del Magnànim de redreçar el govern municipal per causa del «mal regiment de la ciutat» tenien també indubtablement una motivació de caràcter financer al darrere, o almenys van tindre la finalitat d'aconseguir que l'elit governant es mostrara més disposada a complaure les necessitats financeres de la Corona.

Ara bé, tot i l'esforç del Magnànim en detallar pas a pas com desenvolupar el redreçament complet del govern, en configurar una llistat de candidats, imposar penes de mort davant possibles desobediències i sol·licitar préstecs tant al municipi com a privats, en conjunt aquelles mesures no van tindre cap efecte sobre la conformació del govern municipal. Doncs, els set càrrecs del consell secret no foren renovats aquella

⁵¹¹ ACA, RC, 2698, f.150r (17 de febrer de 1446).

⁵¹² ACA, RC, 2698, f.150r (17 de febrer de 1446).

anualitat mentre que el sorteig dels redolins de les eleccions de la juraderia de 1446 van ser elegits magistrats ciutadans Galeas Joan, Pere Julià, Berenguer Martí i Joan Valldaura, mentre que pels cavallers ho foren Galcerà Mercader i Francesc Vives. És a dir, aquella ceda reial del monarca tampoc va ser aplicada, tenint en compte que cap dels nous magistrats havia estat inclòs en aquella.

En aquest sentit, la conservació dels esborranys de les actes municipals de 1446 ens permet establir quines foren les persones que finalment accediren a l'elecció de la màxima magistratura urbana. La comparació amb la ceda reial permet comprovar com exceptuant a tres individus es produeix una modificació total entre ambdues nòmines de candidats a la juraderia. En concret, s'observa com únicament pels ciutadans Nicolau de Vilanova i pels cavallers Guillem Mascó i Ramon Soler, que havien sigut proposats en la ceda reial, després accediren de fet a l'elecció de la juraderia. Cert és que en altres tres casos, els individus semblen haver estat substituïts per membres de la pròpia família, cas dels ciutadans Lluís Cruïlles que estava entre els nominats en la ceda reial però després accediria a l'elecció Riambau Cruïlles. Entre els cavallers idèntica situació es va donar entre Eiximen Pérez Escrivà i Francesc Pérez Escrivà i amb Joan de Castellví i Lluís de Castellví. Així doncs únicament en el cas dels Julià es pot observar com en un primer lloc en la ceda reial estigué inclòs Miquel Julià i després accediria a l'elecció el ciutadà Pere Julià, indicant el vincle paterno-filial amb Bernat Julià.

TAULA 85, CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1446⁵¹³

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Nicolau Vilanova	Jaume d'Esplugues
Sant Tomàs	Lluís Garcia	Lluís de Castellví
Sant Andreu	Joan Valldaura	Guillem Mascó
Sant Martí	Joan Ferrando	Ramon de Soler
Santa Caterina	Francesc Ferrer	Joan de Nàtera
Sant Nicolau	Vicent Granulles	Galceran Mercader
Sant Bartomeu	Pere Julià, fill de Bernat	Galceran de Montsoriu
Sant Llorenç	Miquel Andres	Francesc Vives
Sant Salvador	Galeas Joan	Francesc Perez Escrivà
Sant Esteve	Riambau Cruïlles	Jaume Romeu
Sant Joan	Joan Alegre	Jaume d'Almenar
Sant Creu	Berenguer Martí	Francesc Menaguera

Per què no es va aplicar la ceda reial enviada pel monarca a Lluís Despuig en febrer de 1446? quina fou la reacció del monarca? Doncs, davant de l'immobilisme de les

⁵¹³ AMV, QP, B-4, sf. (4, juny de 1446).

famílies que controlaven el govern municipal,⁵¹⁴ el Magnànim no sols no va mantenir un posició indiferent sinó que en una lletra enviada als nous magistrats el 19 d'agost de 1446 els informava que estava content que les eleccions de la juraderia s'hagueren realitzat «concordament e pacífica». Adverbis que mostren com les eleccions haurien estat envoltades de grans tensions. Al mateix temps, el sobirà els expressava que tenia «ferma esperança» amb ells per al regiment de la ciutat i per a sostenir aquella al servei de la monarquia. Aquest canvi d'actitud que un principi podria semblar contradictòria per part del monarca, té una explicació lògica atenent al transcurs de les negociacions amb el grup de poder que gaudia del control governamental de la ciutat, en el rerefons de les quals la causa principal del no *redreçament* del govern de la ciutat estava novament l'interès financer de la Corona.

Doncs, el Magnànim en març de 1446 –és a dir, dos mesos abans d'efectuar-se l'elecció d'aquella juraderia i posteriorment haver enviat instruccions en el dit memorial a Lluís Despuig– hauria pressionat a títol personal al racional Manuel Suau amb la finalitat d'obtenir finançament per part del govern municipal. En concret, l'estratègia emprada pel monarca fou primer expressar-li al racional de la ciutat el seu descontent i decepció personal amb aquell, i en un segon moment oferir-li revertir aquella situació aconseguint que el municipi li prestara certa quantitat de diners. D'aquesta manera tan astuta, el monarca oferia al racional un pacte contractual: continuar gaudint del control del govern de la ciutat i del beneplàcit de la Corona a títol personal a canvi de garantir-li que les demandes financeres de la monarquia al municipi anaven a ser concedides.

Racional nos havents gran causa de ésser mal contents de vos per algunes coses que per moltes vies nos són estades reportades, les quals vos daveu a conèixer que en vos no havem lo que pensaríem, e que no havíeu la pensa dreçada a nostra complacència e servey, [...] si us volreu reduir a la bona via havem deliberat experimentar vostra intenció e voluntat, e perquè en les necessitats e temps presents volem en totes maneres ésser graciosament subvinguts e servits de certa quantitat de pecúnia per aqueixa ciutat, considerat que sabeu són passat pres de set anys que de aquella no havem reebut servey algú, e que par siam tenguts totalment en oblit...⁵¹⁵

Al mateix temps, el Magnànim comunicava al racional com Berenguer Mercader seria l'encarregat de notificar-li les necessitats de la monarquia. Unes necessitats, que com a mesura de pressió tal volta incloïen informar-lo de com estaria disposat a canviar

⁵¹⁴ A l'AMV no es conserven les *Lletres missives* de la ciutat de València entre març de 1445 i juny de 1449, mentre que els *Manuels de Consell* no en fan cap referència més enllà de l'elecció dels jurats.

⁵¹⁵ ACA, RC, 2696, f.125r (28 d'abril de 1446).

de mans el poder municipal i concedir-lo al grup de poder liderat per Gabriel de Palomar, en el supòsit que la ciutat no atorgara allò que el monarca exigia. És a dir, és molt possible que el sobirà emprarà el memorial enviat a Lluís Despuig i a Gabriel de Palomar per a pressionat a l'elit governant i poder aconseguir un finançament que d'altra forma no li haguera estat concedit sense reticències. De nou es podria proposar una de les hipòtesis que barallaven entorn a 1424 amb la introducció de la ceda reial, aquella en la qual suggeríem com una estratègia política de la Corona seria notificar la voluntat d'aplicar una mesura de govern dràstica per a forçar a l'elit dirigent de la ciutat a negociar per a rebaixar aquella, acceptant en un segon moment unes condicions contractuals que d'altra forma mai no hagueren estat acceptades. Ara bé, en aquest cas és cert que el monarca com a símbol d'oportunitat aquell mateix dia va enviar conjuntament al racional i al batle general la següent ceda reial:

TAULA 86. LA SEGONA CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1446⁵¹⁶

Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Lluís Garcia	Galceran de Montsoriu
Berenguer Marti	Francesc Vives
Joan Ferrando	Pere Fabra
Joan Alegre	Joan de Vallterra
Riambau Cruïlles	Mateu Llansol
Bernat Valleriola	Jaume Romeu
Miquel Andres	Joan de Natera
Galeas Joan	Guillem Mascó
Antoni Pellicer	Galceran Mercader
Esteve Perez	Eximen Perez Escrivà
Nicolau de Vilanova	Lluís de Castellví
Vicent Granulles	Jaume Esplugues
Ramon Gilabert	Ramon de Soler
Francesc Ferrer	Francesc Menaguerra
Joan Valldaura	Baltasar Bou
Pere Julià	Jaume d'Almenara

Al voltant d'aquella ceda reial, el rei donava unes instruccions precises: únicament els inclosos en aquella relació de candidats devien ser introduïts en les eleccions de la juraderia.⁵¹⁷ És a dir, el repetia el discurs d'annualitats anteriors fet que permet constatar com persistiria la desconfiança de la monarquia vers l'aplicació de la ceda reial. Com Es pot comprovar si comparem aquesta nòmina de candidats reials amb la relació dels

⁵¹⁶ ACA, RC, 2696, f.123r (28 d'abril de 1446).

⁵¹⁷ *Ibíd*: «per certs respectes vos manam que façats que en la elecció fahedora de jurats de aqueixa ciutat per los cavallers e generosos quant per los ciutadans entren tant solament les persones contingudes en la cèdula que ab la present vos trametem e no altres, avisant vos que nos ne escrivim als jurats qui de present son ab creença en persona de vosaltres, feu e procurau ab aquells que axi se faça en totes maneres, e que per res no hy haja falla».

que finalment foren inclosos en les eleccions s'observa com aquella ceda fou aplicada en la seua totalitat.

Seria doncs, sota aquesta pressió exercida en la que s'ha de contextualitzar un mes després el préstec de 5.000 florins (55.000 s) atorgat al Magnànim pel consell de la ciutat de València, que fou executat el 4 de juny de 1446.⁵¹⁸ A aquesta quantitat caldria sumar l'oferta feta pels regidors de la ciutat de 8000 ducats (7400 lliures, 81.400ss) per al pagament de lletres de canvi,⁵¹⁹ que els nous jurats de 1446 aprovaren i manaren recaptar mitjançant emissió de censals en el consell celebrat el 27 de juny.⁵²⁰ A aquestes concessions al monarca caldria subratllar com el 22 de desembre, dia en què es devien celebrar les eleccions dels justícies, el consell de la ciutat de València comprava a títol de gràcia la vila de Cocentaina al monarca per 20.000 ducats (360.000 s).⁵²¹ A la llum de les grans concessions atorgades pel govern de la ciutat al monarca aquella anualitat, queda palès com la facció que controlava el poder municipal va haver de satisfer les peticions financeres el monarca. Al cap i a la fi, sota aquella promesa aquells haurien pogut cancel·lar directament les instruccions del memorial atorgat a Lluís Despuig, entorn al qual no es documenta com fou derogat.

Tot plegat, aquesta conducta ambivalent del Magnànim mostra com aquell a les altures de 1446 era capaç d'instrumentalitzar una elit dirigent dividida i condicionada pel favor que rebia de la monarquia. D'aquesta manera el sobirà, necessitat de finançament per poder respondre als seus préstecs privats, va aconseguir imposar el seu interès a canvi de garantir a la facció en el poder romandre en aquell, després d'haver ofert el govern a la facció contrària. Doncs, al cap i la fi aquesta situació seria el testimoni més evidents en aquesta conjuntura de l'existència de dues faccions o cercles de poder dintre de l'oligarquia municipal de la ciutat de València.

Dues faccions, una com hem dit estaria encapçalada pel cercle de poder al voltant del governador Eiximèn Pérez de Corella i pel conseller reial Gabriel de Palomar, els afectes a la qual serien aquells que conformarien els Vidal de Blanes, Bou, Palomar, Despuig, Granollers, Almudever, Marrades, Tolsà. Enfront aquells, l'altra facció de l'oligarquia municipal que controlava el poder municipal estaria constituïda al voltant

⁵¹⁸ Segons David Igual aquest préstec serviria a la monarquia per satisfer alguns canvis, com mostra el fet que el batle general pagarà vuit lletres de canvi en les quals entre els cobradors en València estarien els comerciants locals Joan Amat, Daniel Barceló, Joan Bertran i Manuel Eixarch *vid.* D. IGUAL LUIS, «Entre Valencia y Nápoles..... *Op.cit.* p.108.

⁵¹⁹ ACA, RC, 2654, f.82r (19 d'agost de 1446).

⁵²⁰ AMV, O-23, ff.2-6r.

⁵²¹ *Vid.* capítol VIII.

de les famílies de Mercader, Valldaura, Joan, Vives, Martí, Montsoriu, Esplugues, Pellicer, Llançol, Fabra i Vallterra i la resta de membres que foren inclosos en la segona ceda de 1446. De la mateixa manera, es pot deduir com els ciutadans Esteve Perez i Nicolau de Vilanova i els cavallers Guillem Mascó, Ramon Soler, Eiximen Pérez Escrivà i Joan Nàtera –inclosos en ambdues– presumiblement estarien al marge de les lluites i rivalitats a l’haver estat inclosos en ambdues cedes reials. D’aquest destaca particularment la inclusió de Ramon Soler qui una provisió municipal l’havia privat d’exercir càrrecs públics en octubre de 1444, junt amb el noble Joan Corella, Galceran de Montsoriu –qui estava inclòs en la segona ceda– i Jaume Rocamora.⁵²² De fet, precisament, en juny de 1446, és posaria fi a aquella prohibició, per tant, cal posar-ho en relació possiblement amb la intercessió règia.

3.7.3. La ceda reial de 1447 i 1448

L’any següent, sense poder documentar que hi ha va passar en l’entremig, Manuel Suau, racional de la ciutat, va enviar la ceda reial al monarca, qui li l’ha va retornar «habilitada, trametem la us de nostra mà dins la present».⁵²³ Aquest adjectiu junt amb l’expressió d’autoria material emprada pel sobirà reflexa com teòricament el mateix Alfons no va delegar a cap dels seus consellers reials la selecció dels dotze candidats final de cada condició que serien introduïts en l’elecció, a diferència de la ceda de 1438 i la de 1446. És a dir, el procediment de confecció de la ceda reial seria invers als documentats en els anys anteriors, doncs la primera tria de candidats la devia haver fet al racional de la ciutat i en segona instància, el monarca devia haver-la supervisat i establert els candidats definitius. Així doncs, seria el racional en companyia de Berenguer Mercader qui presentarien la ceda als jurats de la ciutat.⁵²⁴

⁵²² A-33, f.191v-192. Junt amb aquells, també es va prohibir l’exercici de beneficis a Bartomeu Rovira, canonge de la seu, i a Gilabert de Montsoriu, frare, clavari de Montesa.

⁵²³ ACA, RC, 2653, f.139v. Gairebé amb el mateix contingut el monarca li envia una còpia de la ceda reial davant la possibilitat que la primera lletra s’haguera perdut amb el correu *vid.* (ACA, RC, 2699, f.73v).

⁵²⁴ ACA, RC, 2653, f.139v; i reg. 2699, f.73v. Així mateix, el monarca va notificar als justícies, jurats i consellers com aquell havia enviat una nòmina de candidats a la juraderia al batle general i al racional *vid.* ACA, RC, 2653, f.139v.

TAULA 87. CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1447

Candidats Ciutadans	Candidats Generosos
Lluís Garcia	Vidal de Blanes
Lluís Granollers	Pere Siscar
Pere Andreu	Mateu Llansol
Lluís Bou	Jaume Romeu
Riambau Cruïlles	Joan Roís de Moros
Daniel Cornet	Berenguer Mercader, lo jove
Esteve Pérez	Lluís Soler
Daniel Barceló	Joan de Castellví
Joan Ferrando	Guillem Mascó
Bernat Valleriola	Miquel Pujades
Manuel Llorenç	Francesc Marrades
Antoni Miracle	Joan Nàtera

Font: ACA, RC, 2653, f.140v

Així mateix, el que sí que es repetia per part del monarca era la reiteració que sols els inclosos en aquella ceda entraren en l'elecció, responsabilitzant l'execució de dit manament al racional i al batle general qui devien presentar-la als jurats. En aquest cas, gràcies a la conservació també en els esborranys de les actes municipals de la llista de candidats que accediren a l'elecció de la juraderia de 1447, podem verificar com aquella ceda reial va ser executada en la seua totalitat.⁵²⁵ Un llistat de candidats a la juraderia, que en tant que no és idèntic a la de 1446, podia suggerir que s'hauria inclòs a candidats de les dues faccions que conformaven l'oligarquia municipal valenciana. Doncs, des de la perspectiva comparativa, respecte a la ceda reial de 1446 entre els cavallers tornaven a estar inclosos Vidal de Blanes, Lluís Soler, Joan de Castellví, Francesc Marrades i Joan Nàtera mentre que entre els ciutadans Lluís Granollers, Lluís Bou, Riambau Cruïlles, Daniel Cornet, Esteve Pérez, Daniel Barceló, Bernat Valleriola i Manuel Llorenç. Aquests candidats, lluny de representar una ruptura respecte als candidats d'anys precedents, s'han de considerar més bé una continuïtat. Doncs, per exemple entre els ciutadans, Lluís Bou i Esteve Pérez havien sigut candidats en la ceda dels jurats de 1429 mentre que Pere Andreu, Daniel Barceló, Lluís Granollers i Lluís Garcia havien integrat la ceda de 1438. Si a ells sumem Manuel Llorenç elegit jurat en 1437 i a Joan Ferrando magistrat en 1439 i 1442, es pot afirmar que en la ceda dels ciutadans de 1447 la majoria ja havien estat inclosos en la llistat de candidats a l'alta magistratura. De fet, els únics que no es documenten els seus precedents són a Riambau Cruïlles, Daniel Corvet, Bernat Valleriola i Antoni Miracle. Major novetat, però, mostra el llistat de candidats de cavallers i generosos de 1447, doncs tan sols Joan de

⁵²⁵ AMV, B-4, sf., (27 de maig de 1447). Per altra part, d'aquella relació d'individus, foren elegits magistrats Lluís Garcia, Bernat Valleriola, Esteve Pérez, Antoni Miracle, Guillem Mascó i Pere Siscar.

Castellví i Mateu Llansol es documenten inclosos en cedes anteriors, en concret tots dos estaven en la ceda de 1429 i en la de 1438. Per tant, llevat d'aquests dos i de Jaume Romeu, que va ser jurat en 1433, la resta d'individus no se'ls documenta la seua inclusió com a candidats a la magistratura.

Per la seua part, en la següent anualitat, el procediment de confecció de la ceda reial va retornar als dels anys 1438 i 1446, tot i que amb lleugeres modificacions. És a dir, el monarca confia l'elecció dels dotze candidats finals als seus consellers Manuel Suau, racional de la ciutat, i al batle general, tot i que sota certes condicions. En aquest cas, el 14 d'abril de 1448, Alfons el Magnànim enviava una lletra a Manuel Suau, notificant-li que havia vista la ceda de la juraderia que li havia enviat i que li la tornava escrita segons l'ordre que li agradaria que les persones en ella incloses foren nominades com a candidats a la juraderia. En aquella ocasió el nombre de persones que conformava la ceda reial era de desset ciutadans i setze cavallers, d'entre els quals el racional i el batle general devien escollir els dotze candidats definitius de cada condició a raó d'un per parròquia. És a dir, el monarca havia ordenat els candidats d'acord amb les seues preferències, però donava llibertat als dos consellers reials per a poder excloure de la llista a qualsevol dels nominats, independentment de l'ordre que havia establert, a exempció però dels ciutadans Pere Andreu i Jaume de Fachs.⁵²⁶

TAULA 88. CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1448

Candidats Ciutadans	Candidats Generosos
Pere Andreu	Galceran de Monsoriu
Joan Ferrando	Joffre de Blanes
Lluís Bou	Joan de Castellví
Riambau Cruïlles	Joan Valleriola
Vicent Alegre	Mateu Llànçol
Lluís Frígola	Joan de Nàtera
Manuel Llorenç	Berenguer Mercader
Joan Gomis	Jaume d'Esplugues
Joan d'Almenara	Joan Vives
Jaume Fachs	Menaguerra
Arnau Gonstantí	Garcia de Lloris
Lluís Morell	Bernat Canyell
Joan Boix	Pere Cervató
Antoni Pellicer	Jaume d'Almenara
Miquel Andrés	Baltasar Bou
Bernat Peris	Lluís Crespi
Nicolau de Vilanova	

Font: ACA, RC, 2657, f.113v

⁵²⁶ AMV, MC, A-30, f.75v-76. Aquesta exempció, per a què no foren exclosos dos dels candidats inicialment presentats al monarca, representa un procediment invers al que Amparo Felipo documenta en 1487, en què Ferran el Catòlic va manar al racional que de la nòmina de candidats excloguera a qualsevol persona per a què fóra introduït en lloc d'aquell Galceran d'Eixarch Cfr. A. FELIPO ORTS, *Autoritarismo monárquico...Op.cit.*, p.28.

Aquesta llicència per excloure a candidats va ser emprada pel racional i el batle general tant en la nominació de candidats a la juraderia de ciutadans com de cavallers i generosos, tot i que es desconeix a qui van excloure. Doncs, en l'elecció dels jurats ciutadans va eixir Miquel Andrés, qui segons l'ordre de preferència establert pel rei hauria quedat fóra de la nominació junt amb els ciutadans Joan Boix, Antoni Pellicer, Bernat Peris i Nicolau de Vilanova. De la mateixa manera, Jaume d'Almenara va ser elegit magistrat pels jurats cavallers tot i que el monarca no l'havia inclòs entre els dotze primers del llistat.

Pel que fa a la condició del rei de no excloure ni a Miquel Andrés ni a Pere de Fachs, cal assenyalar que aquests es trobaven en moments diferents del seu *cursus honorum*. Doncs, mentre que per a Pere de Fachs representaria la primera vegada que seria introduït en la ceda reial de la juraderia, doncs fins al moment únicament l'any anterior havia sigut elegit conseller per la parròquia de Sant Joan, iniciant amb aquell càrrec una carrera política que el mantindria més de quaranta anys vinculat al govern municipal de la ciutat de València. De fet, aquest des d'aquesta introducció en la nòmina de candidats a jurat va desenvolupar la magistratura en quatre ocasions (1450, 1453, 1457 i 1461) la magistratura. En canvi, Miquel Andrés ja comptava amb experiència en l'executiu de govern, doncs havia format part d'aquell durant les juraderies de 1435, 1438 i 1444 a més de ser un dels integrants de la ceda immediatament anterior aquesta.

En relació amb les eleccions de 1449, tot i que no es documenta la ceda reial si que es constata com aquella s'hauria executat considerant com en juny els jurats notificaven al monarca com en l'elecció dels magistrats s'havia realitzat «pacíficament e seguint en aquella lo orde donat per vostra senyoria».⁵²⁷ És a dir, els edils remarcaven que havia hagut concòrdia en les eleccions, a diferència possiblement dels anys anteriors, i com s'havia obeït les ordres donades pel monarca.

3.7.4. La ceda reial de 1450 i de 1451

No tenim cap referència en la documentació municipal entorn a les eleccions dels jurats de 1450 i 1451, però, sí es conservem la relació de candidats inclosos en les cedes reals d'ambdues anualitats. Si es compara amb la ceda immediatament precedent que és conserva, la de 1448, s'observa com únicament sis dels disset candidats

⁵²⁷ AMV, LIM, g3-21, ff. 1r-v (8 de juny de 1449).

ciutadans introduïts en aquella no apareixen en les cedes de 1450 i 1451, mentre que entre els cavallers únicament cinc dels setze inclosos en 1448 no es documenten durant el bienni 1450-1451. A la llum d'aquestes dades, es podria afirmar com els candidats inclosos en la ceda reial els anys precedents gaudirien de continuïme a inicis de la dècada de 1450. Tanmateix, entre els candidats que es documenten introduïts per primera vegada destaca el ciutadà Guillem Saera, futur racional, com es pot veure en la següent taula:

TAULA 89. CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1450

Candidats Ciutadans	Candidats Generosos
Joan Ferrando	Jofre de Blanes
Guillem Saera	Joan de Vallterra
Joan Despuig	Jaume Romeu
Lluís Frigola	Pere Fabra
Riambau Cruïlles	Eiximen Pérez Escrivà
Vicent Alegre	Guillem Mascó
Manuel Llorenç	Miquel Pujades
Jaume de Falchs	Berenguer Mercader
Esteve Pérez	Lluís Crespí
Nicolau de Vilanova	Joan Vives
Joan Valldaura	Joanot de Castellví
Antoni del Miracle	Francesc Marrades
Joan Almenara	Bernat Valleriola
Felip de Novals	Baltasar Bou
Arnau Gostantí	Joan Figuerola
Ramon Gilabert	Francesc Menaguerra

Font: ACA, RC, 2542, f.114v

TAULA 90. CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1451

Candidats Ciutadans	Candidats cavallers o generosos
Lluís Bou	Vidal de Blanes
Manuel d'Eixarch	Jaume Romeu
Lluís Cruïlles	Joan Vallterra
Joan Despuig	Joan de Natera
Lluís Joan	Eiximen Pérez Escrivà
Vicent Alegre	Guillem Mascó
Joan Gomis	Miquel Pujades
Miquel Andrés	Lluís de Castellví
Esteve Pérez	Joan Vives
Bernat Estellers	Lluís Crespí
Joan Almenara	Francesc Marrades
Antoni del Miracle	Pere Serra
Joan Valldaura	Joan Figuerola
Arnau Gostantí	Lluís de Lloris
Nicolau Vilanova	Jaume Almenara
Vicent Calbet	Pere d'Òdena

Font: ACA, RC, 2542, f. 133v

A partir de la ceda de 1451 ja no s'ha documentat el contingut d'una altra fins a 1464. Potser la sistematització del procediment sense cap incidència de relleu, és a dir

el seguiment dels manaments reials i de manca de problemàtiques vers les eleccions de l'executiu de govern, podrien explicar el silenci documental relacionat amb la ceda reial a partir de 1451. De fet, això sembla confirmar la notificació de les eleccions dels jurats enviada al monarca en maig de 1456, tot i ser una conjuntura d'intensa conflictivitat en el si de l'oligarquia patrícia que des de l'octubre anterior havia estat encara incapaç d'arribar a un acord per a realitzar l'elecció del racional de la ciutat:⁵²⁸

Una letra de vostra senyoria reeberen nostres predecessors, dijous prop passat contants /XIII/ del present mes de maig, ab creença al vostre batle general d'aquest regne sobre la elecció de la juraderia, feta deissabte vespres de Cinguagèsima, e de fet senyor lo consell general d'aquesta vostra ciutat en seguín vostra ordinació e voluntat lo dit dissabte, en lo qual dia segons forma de furs i privilegis és estat acostumat fer elecció de juraderia, procehí a fer la dita elecció pacíficament per al any present.⁵²⁹

Així doncs, tot i no conèixer el contingut de les cedes reials, es pot intuir com al llarg d'aquella dècada, la família Bou romandria gairebé fixa en aquella, considerant que en aquests anys es va produir l'afermament en l'alta magistratura urbana d'aquest llinatge, doncs quatre dels seus membres van exercir la juraderia en cinc ocasions (pels cavallers Baltasar en 1450, i pels ciutadans Lluís en 1451 i 1459, Guerau en 1453 i Pere en 1454).

3.8. La ceda reial al marc de la guerra civil catalana

Aquest silenci documental de deu anys s'interromp el 5 de maig de 1460. En aquesta data Joan II sol·licitava per una part al racional Guillem Saera i per altra al batle Berenguer Mercader, que «cautament e secreta» li enviara una cèdula amb la nòmina de persones que ell considerava candidats adequats per a l'elecció de la propera juraderia.⁵³⁰ En aquella nòmina, tot i que en dita lletra no hi fa referència, el racional o devia incloure als ciutadans Lluís Pellicer i Joan Valença, tal com el monarca així li ho

⁵²⁸ Al voltant de la conflictivitat de l'elecció del racional *vid.* capítol II, p.

⁵²⁹ AMV, LIM, g3-23, f. 7r (20 de maig de 1456). També se li va notificar l'elecció a Perot Mercader, conseller reial i tresorer, al qual se li afegia que l'elecció s'ha realitzat «pacíficament» *vid. Ibid.*, f. 7r-v (20 de maig de 1456).

⁵³⁰ Per a la lletra enviada al racional *vid.* ARV, RC, 238, f.79v (5 de maig de 1460): «axí mateix segons que veheu la festa de Cinguagèsima en la qual se acostuma fer la elecció dels jurats se aprohisima, e per que desijam sien electes persones àbils e dispotes vos pregam e encarregam que cautament e secreta nos trametau en una cèdula escrits e nomenats tots aquells que us semblarà sien idoneus e merexerdors de caber en la dita elecció, çò es de aquells que en aquest any prop vinent hi podem caber e entrevenir, los quals sien tals que nostre senyor Deus principalment ne sia servit e nos axí mateix e la cosa pública de aqueixa ciutat ben regida e governada, e trameteu-la-ns lo pus prest que poreu perquè ab temps vos puixam tremetre a dir la nostra intenció e voluntat». Semblant contingut fou enviat al batle general aquells mateix dia, *vid.* ARV, RC, 238, f.78v (5 de maig de 1460).

havia encarregat el mes anterior.⁵³¹ En ambdós casos es tractava de la introducció en la ceda reial de dos individus en un moment inicial de la seua carrera política,⁵³² possiblement inclòs es tractaria de l'accés en aquella per primera vegada. Tot i que no es pot confirmar, ja que no compten amb els llistats de candidats precedents, cal plantejar com possiblement a les altures de 1460 la introducció d'un nou individu en la ceda reial per part del racional devia anar precedit d'un manament reial. Amb tot, l'execució d'aquelles ordres del monarca queda testimoniada a partir d'una missiva enviada pels mateixos magistrats de la ciutat al monarca notificant-li com en l'elecció dels jurats es van seguir les instruccions per aquell donades al batle general i al racional de la ciutat. Junt amb aquella notificació, els regidors valencians destacaven com aquella elecció fou realitzada «pacíficament».⁵³³ Un aclariment que, com hem dit al capítol II, podria evidenciar com en aquell conjuntura existia certa conflictivitat en el govern municipal, que coincidiria un mes després en el fet que Joan II manara als magistrats que tingueren a Guillem Saera en estima, doncs aquell gaudia de la seua confiança igual que temps del Magnànim l'havia gaudida Manuel Suau.⁵³⁴

Semblants notificacions foren realitzades pels jurats durant els dos anys successius (1461 i 1462), circumstància que, al capdavant, il·lustra com la ceda reial enviada pel sobirà durant aquelles anualitats foren posades en pràctica pel govern valencià i es va encomanar la seua execució de manera conjunta al racional i al batle general.⁵³⁵ No

⁵³¹ ARV, RC, 282, f.48v (13 d'abril de 1460).

⁵³² Doncs Joan Valença anteriorment havia estat elegit conseller per la parròquia de Santa Caterina en 1454 i 1459, mentre que Lluís Pellicer havia sigut conseller per la parròquia de Sant Andreu en 1449, 1452, 1455, 1458 i mostassaf en 1457. Ara bé, tot i que la continuïtat d'aquest darrer està documentada a l'estar inclòs en la ceda de 1464, es perd el rastre de Joan Valença al no estar inclòs en dita ceda ni haver accedit a la magistratura en anys posteriors, tot i que és possible que no superarà mai el sorteig de redolins.

⁵³³ AMV, LIM, g3-23, ff. 273r-v (31 de maig de 1460): «rebuda per nosaltres una letra de vostra maiestat ab creença acostumada a vostre batle general d'aquest regne e an Guillem Çaera, racional d'aquesta vostra ciutat, sobre la elecció fahedora de juraderia de fet senyor lo consell general enseguint vostra voluntat lo dia present que és dissabte, vespra de Cinquagèsima en lo qual dia segons que forma de furs e privilegis és estat acostumat fer la dita elecció, procehí a fer aquella pacíficament per al any primervinent».

⁵³⁴ *Vid.* capítol II, pp.

⁵³⁵ Sobre la notificació realitzada pels magistrats de la ciutat al monarca en maig de 1461 *vid.* AMV, LIM, g3-25, f.2v (23 de maig de 1461): «reebuda per nosaltres una lletra de vostra maiestat ab creença acompanyada a vostre batle general d'aquest regne e an Guillem Çaera, racional d'aquesta vostra ciutat, sobre la elecció fahedora de ofici de juraderia, lo consell general enseguint vostra voluntat lo dia present que es dissabte vespra de cinquagèsima». Mentre que la notificació de la nova elecció de la juraderia enviada al monarca pels regidors en juny de 1462 *vid.* AMV, LIM, g3-25, f. 88r (5 de juny de 1462): «rebuda per nosaltres una letra de vostra magestat ab creença acompanyada a vostre batle general d'aquest regne e an Guillem Çaera, racional d'aquesta vostra ciutat sobre la elecció fahedora de ofici de juraderia, lo consell general en seguint vostra voluntat lo dia present que es dissabte vespra de Cinquagèsima, en lo qual dia segons forma de furs e privilegis és estat acostumat és deu fer la dita elecció, procehí a fer aquella pacíficament per al any primervinent».

obstant l'aplicació de la ceda reial, Joan II en desembre de 1462 va rebre informacions com un dels jurats, Martí Escolà, no vetlaria per l'interès de la corona en els assumptes reials tractats a la ciutat, sinó que més bé estaria fent tot el contrari. Almenys això és el que el monarca, a final de desembre de 1462, va notificar al mateix magistrat implicat:

...no atenten axí com deurieu a la obligació que-s deveu e sou tengut com a subdit e vassall nostre, e ia més trobant-vos jurat e official tant honrat e preheminent en aqueixa nostra ciutat, ab cauteles e vies exquisites vos forçariu tractar nostres affers ab tota desfavor que podeu, e encara se diria que haurieu portat aqueixa ciutat, a la qual tant sou tengut e obligat en punt de segueise en aquells alguns escàndels e inconvenients, de què ab molta causa e rahó som estats meravellats com sien actes dignes de gran reprehensió e carregossos a la honor e condició vostres, sí és axí o no preniu per vos la vostra mateixa consciència però deveu considerar que aquestes coses per palliament e cautelosa que-s facen ixen en lum e a la derreria amagar nos poden...⁵³⁶

Davant aquella situació, Joan II li notificava que, tot i el seu enuig, anava a fer ús de la seua «acostumada benignitat» i li anava a permetre corregir el seu comportament. És a dir, en tant que havia sigut la primera vegada que havia escoltat queixes sobre ell li donava la possibilitat que en endavant desistira en els seus intents de dificultar els acords municipals relatius a la Corona, advertint-li que en cas contrari seria castigat. Ara bé, que havia fet Martí Escolà per a què els oficials reials o altres individus rellevants de la societat política valenciana es queixaren de la seua actitud al sobirà? Doncs, la resposta és una incògnita, en tant que no es documenta cap altra informació. De tota manera, caldria assenyalar que en el context en què es produeix el malestar reial vers aquell està marcat pel començament del conflicte bèl·lic al principat i per un executiu de govern valencià que devia organitzar la defensa de la ciutat i del regne alhora contribuir ofensivament al bàndol reial. És a dir, les causes del malestar podien ser múltiples perquè el nombre d'assumptes que el govern de la ciutat devia tractar i negociar amb la monarquia eren molts i de diversa naturalesa. Per tant, es pot considerar que aquesta reprimenda reial a Martí Escolà va ser un fet aïllat i producte d'una conjuntura marcada per les tensions intrínseques al començament d'una guerra. En altres paraules, no s'intueix que Martí Escolà liderara o formara part d'un sector de l'elit governant contrària a donar suport en la guerra civil catalana a Joan II. No obstant això, si que s'observa que va partir una pèrdua de confiança per part del monarca o de l'elit dirigent de la ciutat, doncs a partir d'aleshores Martí Escolà no va rebre cap provisió reial al seu favor per als oficis majors i no va ocupar cap càrrec públics fins a

⁵³⁶ ARV, RC, f.161r (30 de desembre de 1462).

1470, és a dir fins vuit anys després d'aquest incident no va poder reprendre la seua carrera política amb normalitat.⁵³⁷

Per altra part, pel que fa a la conformació de la juraderia de 1463, no es documenta cap referència sobre la ceda reial. Doncs, únicament s'identifica com entre els jurats van plantejar-se diferències al voltant d'una qüestió en particular, l'ordre en què devien intervindre alhora de proposar els assumptes presumiblement davant del consell general. Així ho reconeixien els magistrats al monarca a final d'agost d'aquell any, tot notificant-li que aquelles diferències s'havien pogut solucionar gràcies a la intercessió de Guillem Saera, racional, per tant pregaven a Joan II que no donara validesa a informacions contràries.⁵³⁸

L'any següent, en abril de 1464, en plena guerra civil catalana, el monarca enviava una lletra als jurats notificant-li's el lliurament de la ceda reial de la juraderia al racional i al batle general.⁵³⁹ Justament, a dos dels quatre oficials que participaren en la confecció d'aquella ceda, junt amb Pedro de Urrea, lloctinent general del rei al regne, i l'escrivà de ració Pau Rossell. És a dir, el sobirà va delegar la responsabilitat de nominar a candidats a l'executiu de govern de la ciutat en un moment àlgid del conflicte català a quatre persones de la seua l'estricta confiança. Això significa que tots els inclosos en aquella ceda comptaven amb el vist-i-plau dels quatre oficials reials.⁵⁴⁰

⁵³⁷ Martí Escolà havia entre 1454 i 1461 va rebre set provisions reials per les principals magistratures urbanes *vid.* annex del capítol IV. Tampoc se'l documenta en la ceda reial de 1464 ni entre els inclosos en les candidatures parroquials de la juraderia de 1466, 1467 i 1468. No obstant això, va desenvolupar els següents càrrecs a partir de 1470: jurat en 1472, conseller jurat vell en 1463 i 1473, conseller de parròquia per Sant Llorenç en 1470, 1474, 1477, 1481, mostassaf en 1477, clavari de la diputació del general en 1472, examinador de notaris en 1472, síndic en el parlament en 1473, administrador de l'Hospital de Sant Llätzer de 1474 fins a 1482, any en què va morir).

⁵³⁸ AMV, LIM, g3-26, f. 19v: «Veritat és que en la juraderia corrent del present any, al principi de aquella, entre dos jurats primers graduats, generos e ciudadà, fonch alguna contenció sobre lo proposar, la qual en après per medi del racional, après fi e conclusió a tota contentació de aquells e de tots nostres, los quals són en bona amor, voluntat e concòrdia havem ho volgut significar a vostra magestat per que sia d'açò ben certa e no vulla donar fe a altres paraules discordants o contràries al que dit havem, per algunes persones que desigen suscitar discòrdia e zitzànies, com se vulla entre nosaltres e aquesta ciutat segons per avant vostra excel·lència ne pora ésser pus largament informada».

⁵³⁹ ARV, RC, 243, f.4r.

⁵⁴⁰ ARV, RC, 243, f.3v:«som contents que de les persones en aquella nomenades e escrites entre en la elecció de la dita juraderia dotze ciudadans e dotze dels cavallers e generosos, confiants que puix tots vosaltres los haveu per disposts e sufficients al servey nostre e al benefici de la cosa pública de aqueixa ciutat de València seran tals com escrit haveu». Els magistrats de la ciutat van notificar els resultats de l'elecció a Joan II

TAULA 91. CEDA REIAL DE CANDIDATS A L'ELECCIÓ DE JURATS DE 1464

Candidats Ciutadans	Candidats Generosos
Lluís Cruïlles	Joan de Monpalau
Lluís Joan	Pere Siscar
Jaume de Fachs	Lluís de Montagut
Lluís Blanch	Lluís Soler
Antoni del Miracle	Pere Sanoguera
Perot Pelegrí	Bernat Català
Lluís Alpicat	Berenguer Mercader
Bernat de Penyaroja	Bernat Vives
Joanot Alegre, menor	Jaume d'Almenara
Lluís Pellicer	Guillem Ramon d'Esplugues
Galceran Clavell	Bernat Canyell
Miquel Andrés	Galceran d'Eslava
Francesc Solanes	Galceran de Borja
Tomàs Sorell	Joan Roís de Corella

Font: ACA, RC, 2657, f.113v

Així doncs, entre els vint-i-vuit candidats inclosos en aquella ceda reial, set havien format ja part d'altres cedes documentades. En concret, el cavaller Galceran de Borja estava inclòs també en la ceda de 1429, és a dir gairebé trenta-cinc anys després continuava entre els cavallers de la confiança de la monarquia. Mentre que els ciutadans Jaume de Fachs i Miquel Andrés i els cavallers Berenguer Mercader, Bernat Canyell i Jaume d'Almenara havien format part de la ceda de l'any 1448 i en alguns casos –com s'ha dit anteriorment– durant els anys posteriors. També s'inclouria a Lluís Pellicer, qui com s'ha assenyalat entraria per primera vegada en la ceda de 1460. De tots aquests van sorgir elegits magistrats, tal com es va notificar al monarca, Jaume de Fachs, Antoni el Miracle, Galceran Clavell, Miquel Andres, Lluís de Montagut i Berenguer Mercader.⁵⁴¹

Per altra part, des de 1464 fins a la fi del regnat de Joan II, malauradament no es documenta cap altra relació de candidats a la juraderia supervisada pel monarca. Tanmateix, es compta amb el llistats municipal de candidats que accediren a l'elecció de la juraderia durant el trienni 1466-1468, que ens permet identificar algunes tendències. En aquest sentit, es constata com en maig de 1466 els jurats notificaven com l'elecció dels regidors de la ciutat s'havia realitzat a partir de la lletra de creença que el monarca havia lliurat en favor del batle general i a Guillem Saera, per tant, es dedueix l'aplicació de la ceda reial constituïda pel racional.⁵⁴² Aquella estaria constituïda pels individus que apareixen en la següent taula:

⁵⁴¹ AMV, LIM, g³-26, f.58v (19 d'abril de 1464).

⁵⁴² AMV, LIM, g³-26, f. 213r-v.

TAULA 92, CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1466⁵⁴³

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Lluís Cruïlles	Pere Sanoguera
Sant Tomàs	Lluís Joan	Pere Siscar
Sant Andreu	Lluís Pellicer	Joan de Vilarasa
Sant Martí	Joan Gomís	Lluís de Soler
Santa Caterina	Lluís d'Alpicat	Galceran d'Eslava
Sant Nicolau	Joan Alegre, major	Salelles de Montpalau
Sant Bartomeu	Felip de Vesach	Berenguer Mercader
Sant Llorenç	Vicent Calbet	Joan Vives
Sant Salvador	Franci Amalrich	Bernat Canell
Sant Esteve	Arnau Gostantí	Jaume d'Artes
Sant Joan	Ramon Berenguer	Guillem Ramon Sifre
Santa Creu	Miquel Valero	Berenguer Guillem Català

Per altra part, en la següent juraderia els magistrats tornaven a notificar-li a Joan com l'elecció dels regidors s'havia desenvolupat «seguint forma de furs e privilegis d'aquesta ciutat e vostra voluntat».⁵⁴⁴ Per tant, novament es torna a inferir com a ceda reial de 1467 seria executada. En aquella ocasió teòricament i en contrast amb el que hauria succeït anys anteriors, no hi hauria cap deutor de la ciutat. Doncs això és el que dedueix de l'ordre de Joan II del 23 de març d'aquell any en la que ordenava al batle general que no fóra elegit jurat a qualsevol individu amb deutes amb la cort o el mestre racional.⁵⁴⁵

TAULA 93, CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1467⁵⁴⁶

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Lluís Cruïlles	Pere Siscar
Sant Tomàs	Lluís Joan	Bernat Almunia
Sant Andreu	Antoni Pellicer	Joan Vilarasa
Sant Martí	Joan Gomís	Lluís de Soler
Santa Caterina	Lluís d'Alpicat	Salelles de Montpalau
Sant Nicolau	Galceran Clavell	Bernat Vives
Sant Bartomeu	Vicent Calbet	Berenguer Mercader
Sant Llorenç	Miquel Andrés	Bernat Canell
Sant Salvador	Perot Pelegrí	Pere d'Òdena
Sant Esteve	Antoni Miracle	Eximen Perez Escrivà
Sant Joan	Jaume de Fachs	Guillem Ramon Sifre
Santa Creu	Miquel Valero	Bernat Català

⁵⁴³ AMV, QP, B-5, sf. (24, maig de 1466).

⁵⁴⁴ AMV, LIM, g3-26, f. 239r-v (17 de maig de 1467).

⁵⁴⁵ Leopoldo PILES ROS, *Estudio documental sobre el bayle General de Valencia, su autoridad y jurisdicción* recollia en la regesta 505, CSIC, 1970, Institució Alfons el Magnànim, p. 250, doc. 554.

⁵⁴⁶ AMV, QP, B-5, sf. (16 de maig de 1467).

Cap referència tenim però entorn a la ceda reial de 1468, tot i que a la llum dels individus inclosos en l'elecció de la juraderia d'aquella anualitat, es pot deduir que la ceda reial seria observada.

TAULA 94, CANDIDATS PARROQUIALS EN L'ELECCIÓ DE LA JURADERIA DE 1468⁵⁴⁷

Parròquia	Candidat ciutadà	Candidat de cavaller o generosos
Santa Maria	Bernat de Penyarroja	Pere Siscar
Sant Tomàs	Lluís Joan	Joanot de Castellví
Sant Andreu	Lluís d'Alpicat	Gaspar Pellicer
Sant Martí	Bernat Blasco	Lluís de Soler
Santa Caterina	Lluís Bou	Joanot de la Serra
Sant Nicolau	Joan Alegre	Bernat Vives
Sant Bartomeu	Perot Palomar	Gracià de Montsoriu
Sant Llorenç	Joan Ferragut	Berenguer Mercader
Sant Salvador	Tomàs Sorell	Bernat Canell
Sant Esteve	Perot Pelegrí	Jaume d'Artes
Sant Joan	Jaume de Fachs	Guillem Ramon Cifre
Santa Creu	Miquel Valero	Salles de Montpalau

Després d'un salt cronològic de dues juraderies, en setembre de 1470, el sobirà ordenava al racional que incloguera com a candidat en les eleccions de la magistratura de 1471 a Pere Sacruella, el qual era oficial de l'oficina del racional de la ciutat. El monarca argumentava que tot i que no es solia introduir en els oficis a personal de dita oficina incloguera a Sacruella en la ceda i a partir d'aleshores en les eleccions dels càrrecs municipals, citant els casos paral·lels com els de Valero i Vesach, qui participaven en aquelles tot i pertànyer a l'oficina del mestre racional.⁵⁴⁸ Desconeixem si finalment Pere Sacruella va integrar la llista de candidats de la juraderia de 1471, però sí com els jurats li notificaren al monarca els resultats de l'elecció dels magistrats sense fer però cap referència a la possible aplicació de la ceda reial.⁵⁴⁹ Tampoc ho es fa en l'elecció de la juraderia següent, en la que, en canvi, sí es va al·ludir com aquella es va realitzar «segons los furs e privilegis que aquesta vostra ciutat té e per observar lo costum antigat».⁵⁵⁰ Aquesta omissió podria estar evidenciant com a inicis de la dècada dels anys 70, coincidint amb els darrers anys de la contesa catalana, possiblement la ceda no estava sent executada. Malauradament, no tenim cap referència documental al voltant del procediment electoral ni les notificacions dels jurats al monarca sobre

⁵⁴⁷ AMV, QP, B-5, sf. (4 de juny de 1468).

⁵⁴⁸ ARV, RC, 293, f.122r.

⁵⁴⁹ AMV, LIM, g3-27, f. 32r-32v.

⁵⁵⁰ AMV, LIM, g3-27, f. 141r.

l'elecció de l'alta magistratura urbana al llarg dels anys 1472 fins a 1476.⁵⁵¹ En l'entremig d'aquest anys, el que sí coneixem es com en abril de 1474, el monarca manava a Guillem Saera que fóra inclòs el cavaller Lluís Mascó en la propera elecció de la juraderia així com a partir d'aleshores en la resta d'oficis, obviant manaments anteriors en què, presumiblement, Joan II li hauria donat instruccions en cas contrari.⁵⁵² Aquest cas, mostraria com tot i que no s'ha documentat cap manament en el qual es negue l'entrada de cap individu en els oficis, com aquells –almenys puntualment– sí que es van emetre.

3.9. La percepció de la ceda reial en 1478 i la sol·licitud de derogar-la

Una manca de dades que dificulta estudiar les dinàmiques seguides per la ceda els anys immediatament precedents al seu intent de derogació per una part de l'elit dirigent, en un context marcat per les intenses bandositats nobiliàries, que tenien la seua projecció sobre el conjunt de la societat. De fet, segons paraules del mateix monarca en 1476 la ciutat de València estava immersa en un context de lluita de bàndols més intensa inclòs que, encara infant, havia exercit de lloctinent general, o bé que havia desenvolupat dit càrrec el mestre de Montesa. A més a més, no dubtava en responsabilitzar a Joan Roís de Corella, governador del regne, qui segons el sobirà més que impartir justícia col·laborava activament en la impunitat dels crims.

[...] la dita maiestat ha entesos continuos dans e crims que-s fan en aquella ciutat, e açò en manera que ja nengu nos té segur en casa pròpia ni per los camins públichs, e que axí com lo dit governador deuria castigar los malfactors predits ells los guia indiferentment, e si són presos los fa soltar, dihent los ha guiats, encara que de dits guiats no consta en escrits, de modo que ja los malfactors o per mijà de dones o altres il·lícitos modos tenen hun refugi ab lo dit governador dins a tenir continua obligació en la casa de aquell, de què es grandíssima destrucció en la cosa pública, deservy e offensa a nostre senyor Déu e a la prefecta maiestat, que ja les orelles dea què la se anugen de entendre tals coses, que segons compren sa excelència en pijor estament és huy aquella ciutat e regne que no era quant sa altesa hi més lo mestre de Muntesa per lloctinent general.⁵⁵³

Aquest marc de conflictivitat afectaria a la lluita de poder municipal entre una elit dirigent dividida, doncs la conflictivitat entre la família Montagut amb la dels germans

⁵⁵¹ Les lletres missives de la ciutat de València presenten un buit cronològic entre el 15 de novembre de 1472 (AMV, LIM, g3-27, f. 248v) i el 3 de gener de 1477 (AMV, LIM, g3-28, f. 1r).

⁵⁵² ACA, RC, 3467, f. 205r (3 d'abril de 1474): «per la informació que nos es estada donada de la suficiència e ydoneitat del amat nostre mossèn Luys Masquo, cavaller, menor de dies, no obstant en passat vos haima escrit del contrari es nostra voluntat ell sia mes en la elecció de jurats e altres oficis per les eleccions venidores».

⁵⁵³ ACA, RC, 3394BIS, f.66r (9 de setembre de 1476).

Jaume Garcia d'Aguilar i Francesc Martí de Torres evidència la implicació en les bandositats d'individus que dominaven la societat política valenciana d'aleshores. No sols perquè ambdues faccions estaven encapçalades per consellers reials, com ho eren Lluís de Montagut i Montagut de Montagut, així com Jaume Garcia d'Aguilar, qui, a més a més, era vicecanceller, sinó perquè les seues famílies havien desenvolupat càrrecs al govern municipal. D'aquesta conjuntura de tensions socials entre els càrrecs públics s'ha d'inferir l'existència de sectors de l'elit dirigent enfrontats, un dels quals no veuria satisfets els seus interessos amb la participació règia en les eleccions municipals. Del malestar d'aquell sector és recuperaria o prendria força el discurs polític de com la ceda reial era un contrafur. Un discurs que abans de constituir el contingut de la sol·licitud formal per a derogar-lo enviada en 1478 pel govern de la ciutat al monarca es pot entreveure en la lletra de notificació dels resultats de l'elecció de la juraderia de 1477. Doncs, tot i que a partir d'aquella s'intueix com la ceda reial va ser aplicada, el discurs dels magistrats a més de presentar-se més elaborat del que era habitual exaltava la preeminència dels furs i privilegis de la ciutat.

[...] obeynt vostres manaments en virtut de la letra de creença a nosaltres explicada per lo vostre batle general o per lo racional de aquesta vostra ciutat, e ymitant la real antigada, e servant aquell juxta los furs e privilegis introduhida e ordenada, e per los senyors reys de immortal memòria predecessors vostres, e per vostra real senyoria ab santíssimo jurament en lo ingrés de vostre benaventurat regiment, jurants e conferants, com huy vespra de Cinquagèsima, dia constituït e ordenat per a fer elecció de jurats migançant lo divinal adjutori e plaent a la divinal maiestats, són eixits en la sort de la elecció dels ciutadans en Johan Ferragut, en Pere Esplugues, en Miquel Camanyes, en Guillem Mir, e en la sort de la elecció dels militas e generosos mossèn Guillem Ramon Cifré, mossèn Francesch Amalrich...

⁵⁵⁴

Aquesta exaltació podria interpretar-se com una primera reivindicació de la legislació electoral vigent, que recorda al monarca que havia jurat respectar a inicis del seu regnat, en la qual la ceda reial no estava prevista. Doncs, l'elecció de la juraderia es va realitzar el 24 de maig, deu dies abans del decés de Guillem Saera, la mort del qual obriria un nou espai polític i governamental en la ciutat que intentaria canviar les seues relacions amb la Corona. De fet, seria aquest executiu de govern constituït en 1477, el que en abril de 1478 amb una acusada actitud contestaria vers la monarquia, sol·licitava a Joan II la revocació de la ceda reial argumentant, com ja va recollir Ernest Belenguer, que «vulla tornar a la ciutat la libertat que li pertany per furs e privilegis en fer e

⁵⁵⁴ AMV, LIM, g3-28, f. 38v.

nomenar los dits jurats cascun any segons se solia e acostumava fer en lo antigat de temps». ⁵⁵⁵

Aquesta l'actitud crítica d'una part del govern municipal valencià vers l'intervencionisme de la monarquia s'inscriu en un context de bandositats extraordinari, iniciat una vegada acabada la guerra civil catalana, que –igual que va ocórrer en 1416– incitarà a una part del patriciat valencià a demandar a la Corona una reforma del sistema d'accés a la màxima magistratura urbana. Per tant, sis dècades després, un sector de l'elit dirigent de la ciutat recuperava el discurs emprat pels magistrats de la ciutat en 1416, aquell en què la ceda reial era percebuda per antics membres dels Vilaragut com una vulneració dels furs i privilegis de la ciutat i del regne. Es pot contrargumentar que les dinàmiques sociopolítiques de final del regnat de Joan II res tenien a veure amb les d'inicis del Magnànim. No obstant això, la lluita pel poder municipal entre diferents faccions, partits o interessos de grup i el seu comportament sociopolític seria el nexa d'unió entre ambdues conjuntures. Doncs, si en maig de 1416 el canvi de sobirà va animar als líders del bàndol dels Centelles a sol·licitar una ceda reial al seu favor, dècades després la mort del racional Guillem Saera junt amb l'avançada edat del monarca va ser considerat per un sector descontent de l'oligarquia municipal com el moment adequat per a demanar la seua supressió. És a dir, el procés històric es repetia tot i que les noves demandes suposaven invertir el model polític establert a partir de la introducció de la ceda reial. Des d'aquesta perspectiva, es pot considerar que si al llarg de les primeres dècades del regnat del Magnànim, certs sectors de l'oligarquia municipal d'aleshores estaven disposats a renunciar a les seues estratègies per mediatitzar el govern municipal a canvi que el monarca els aconseguira ampliar el seu poder en el municipi, a les altures de 1478 una part de l'oligarquia municipal emergent pretenia recuperar aquelles estratègies de mediatització per a apoderar-se del control del municipi.

Aquella anualitat, les violències més acusades degueren ser entre el governador del regne, Joan Roís de Corella, el seu germà Miquel i els valedors d'aquells contra Francesc Gilabert de Centelles, el seu fill Bernat i els seus valedors. Doncs, la rivalitat entre aquells va provocar que el 20 d'octubre Joan II decidirà expulsar-los, mesura recurrent emprada per la Corona contra les bandositats documentada a les acaballes del

⁵⁵⁵ La sol·licitud feta pel govern municipal en 1478 com la transcripció va ser recollida per E. BELENGUER CEBRIÀ, *València en la crisi del segle XV...*, pp.70-71; R. NARBONA VIZCAÍNO, «Alfonso el Magnánimo, Valencia...*Op.cit.*, p.1; A. FELIPO OTS, *Autoritarismo regio...Op.cit.*, p.27.

segle XIV. Així doncs, per una part, instava a Francesc Gilabert de Centelles a eixir de la ciutat en els propers tres dies, aconsellant-li que posarà remei d'aviat, doncs la situació es podria agreujar més si no proveïa des del principi.⁵⁵⁶ Al mateix temps, el monarca recriminava a Joan Roís de Corella, l'existència d'un gran nombre d'homes armats en la ciutat per causa de les seues bandositats. En concret, li mencionava que el seu fill Bernat havia anat a sa a casa amb aproximadament uns setanta homes armats, recordant-li que sent com és el governador i representant de l'autoritat reial tenia de vetllar per la justícia de la ciutat i del regne i no devia consentir tals coses. Així doncs, li ordenava que per a evitar mals majors eixirà de la ciutat junt amb els seus fills en els propers tres dies.⁵⁵⁷ Davant aquesta situació, que havia obligat al monarca a expulsar al governador del regne de la ciutat, el monarca apel·lava a la memòria col·lectiva respecte als danys causats per les bandositats temps enrere per a intentar persuadir que ningú acollirà als membres del partits enfrontats.

[...] com experiència en los passats anys nos haia mostrat quants dans e inconvenients hagen procurat les bandositats qui en lo dit regne entre los barons, cavallers e gents de honra a les ciutats, e viles e lochs reals per ésser dits bandolers recullits e receptats en dites ciutats, viles e lochs e los poblats en aquelles, e aquells haver favorits ciutadans e socorreguts aquells dits bandolers, e veieam de present semblants, e maiors ésser preparats si degudament per nos provehit no hi era [...] jurats e oficials de les dites ciutats, lochs e viles reals, e totes, e sengles persones en aquelles, e aquells, habitants de qualsevol estat, grau o condició sien, que no atteten de receptar, recullir, favorir, socórrerme fer valença a alguns barons, cavallers, gentils homes, ne altres entre si bandoleiants, ans aquell prohibiau de la entrada, favor, valença, e ajuda de les dites ciutats, lochs e viles reals, e no sols als principals mes a llurs germans, fills e escuders, e encara a tots altres vassals, valedors e altres persones de aquells...⁵⁵⁸

En aquest marc de confrontació social, en abril de 1478, l'executiu de govern es troben representades dues faccions de l'oligarquia municipal, tot i que clarament en majoria els partidaris de suprimir la ceda reial. En aquest sentit, els partidaris d'aquesta opinió estarien representats pel recent elegit racional Bernat de Penyaroja junt amb cinc jurats: els dos cavallers, Joan Ramon Cifre i Francesc Almalrich; i els ciutadans Miquel Capmanyés, Pere Esplugues i Guillem Mir. Mentre que, la facció partidària de la

⁵⁵⁶ ACA, RC, 3394BIS, f.114r-v: «quant al debat emperò vos dehiem deuen considerar quant fàcilment són entesos los mals, e de poch se fan majors, e si als principis no si provehex en los quals és fàcil la provisió e remey, après no y basta consell ne si troba camí, e per ço vos encarregam, e manam estretament per quant amau e desijau nostre servey, e lo bé e repòs de aquex regne vos doneu loch que maiors dans ni inconvenients se seguís».

⁵⁵⁷ ACA, RC, 3394BIS, f.114v.

⁵⁵⁸ ACA, RC, 3394BIS, f.119v. Junt aquest manament de caràcter general per a tot el regne, en desembre de 1477, Joan II va decretar que poc més de centenar d'homes, amb nom i cognoms, foren expulsats de la ciutat de València durant quatre anys sota pena de mort, argumentant que «nos es estat vist deure ésser bandejats los devall escrits de aqueixa ciutat e regne com a pertubadors del tranquillo estat de la cosa pública, car remogut la causa era, serà remogut lo efecte, com los devall escrits per ésser vagabunts e mals homes sien causa dels mal» *vid.* ACA, RC, 3394BIS, f.121v.

conservació de la ceda estaria únicament representada pel jurat en cap Joan Ferragut.⁵⁵⁹ D'aquesta relació de magistrats és de subratllar que no sols cap dels cinc partidaris de derogar la ceda reial havia exercit anteriorment la juraderia sinó que, a més a més, entre aquells pocs eren els que havien desenvolupar càrrecs públics. De fet, entre aquells únicament Joan Ramon Cifré podia disposar d'un precedent familiar exercint l'alta magistratura en un temps relativament curt.⁵⁶⁰ És a dir, es tractava d'un executiu de govern clarament renovat, gairebé sense una trajectòria política consolidada, el què permet considerar que es tractava d'una elit emergent que havia crescut a l'ombra de la que gaudia del poder en temps de Joan II. Fóra com fóra, el cert és que la sol·licitud de derogar la ceda no va ser concedida per Joan II, qui teòricament va aconseguir que aquella fóra executada en l'elecció dels jurats de juny de 1478, l'última emesa durant el seu regnat, que va ser enviada pel monarca al racional i al batle general.⁵⁶¹

Finalment, com ja ha estat assenyalat per la historiografia amb l'accés al tron de Ferran el Catòlic és sol·licitaria el privilegi d'insaculació, però l'opció seria novament desestimada per la monarquia que havia sigut capaç de convertir la ceda reial en un instrument de poder que li conferia preeminència en les seues relacions amb l'elit dirigent de la ciutat.

3.10. La ceda reial i l'elit governant: una aproximació quantitativa i qualitativa als individus inclosos

Durant el període de seixanta anys comprés entre 1418 i 1479 d'una nòmina total de set mil tres-centes setanta-nou places entre consellers i jurats (7014 places de consellers més altres tres-centes seixanta-cinc places de jurat) s'han identificat un total de 1079 famílies, entorn al 80% de les quals no arribaren a exercir més de deu càrrecs.

⁵⁵⁹ E. BELENGUER CEBRIÀ, *València en la crisi del segle XV...* *Op.cit.* p.71.

⁵⁶⁰ Es documenta a Guillem Ramon Cifré desenvolupant el càrrec de jurat cavaller en 1472, tot i que es desconeix el grau de parentesc amb el magistrat de 1477 Joan Ramon Cifre. Respecte al currículum polític de la resta de candidats, cal destacar la curta trajectòria de Joan Ramon Cifre que únicament va ser jurat en 1477 mentre Miquel Capmanyés, va ser en 1476 conseller de parròquia per Sant Andreu, en 1477 jurat i l'any posterior conseller jurat vell. Més amplia va ser la trajectòria política de Guillem Mir qui havia sigut conseller de parròquia per sant Nicolau en 1471, 1475, jurat en 1477, 1484, 1489, conseller jurat vell en 1478, 1485, 1490, en 1486 comptador de la diputació del general i justícia criminal en 1496. Pel que fa a Pere Esplugues va ser conseller de parròquia per sant Martí en 1466 i 1472, jurat en 1477, any en què també va exercir d'examinador de notaris, conseller jurat vell en 1478 i diputat del general en 1505, any en què va morir. Pel que respecta a Franci Amalrich va ser jurat en 1477, 1496, examinador de notaris en 1477, conseller cavaller en 1478, 1483, 1491, 1495, 1497, mostassaf en 1486 i justícia criminal en 1487 i 1500.

⁵⁶¹ E. BELENGUER CEBRIÀ, *València en la crisi del segle XV...* *Op.cit.* p.71.

TAULA 95. RELACIÓ I NOMBRE DE COGNOMS QUE DESENVOLUPAREN ELS CÀRRECS DE JURAT I CONSELLERS (1418-1479)

Nº Places	Llinatges
100 o més	Pérez, Martí i Ferrer.
60 o més	Joan, Vidal, Gil, Garcia.
50 o més	Andreu, Alegre, Navarro, Esteve, Ponç, Llorenç i Bou.
40 o més	Mercader, Vives, Pellicer, Valleriola.
30 o més	Palomar, Torres, Miró, Despuig, Gomis, Ferrando, Eiximenes, Vicent, Romeu, Català, Granollers, Blanc, Fachs,
20 o més	Nº de llinatges: 42
10 o més	Nº de llinatges: 146
1 o més	Nº de llinatges: 860

Aquestes dades contrasten amb les d'una minoria dominant, encapçalada per llinatges com els Vidal, els Gil, els Garcia i els Joan que desenvoluparen seixanta o més càrrecs, seguits dels Andreu, els Alegre, els Navarro, els Esteve, els Ponç, els Llorenç i els Bou que n'ocuparen cinquanta o més. Amb un nombre superior es documenta als Pérez amb cent cinquanta-dos càrrecs, els Martí amb cent quaranta-tres i els Ferrer amb cent vint-i-set, quantitats desorbitades que s'expliquen per la gran difusió de tots tres cognoms en la societat valenciana del Quatre-cents. No es descarta tampoc que aquest fóra el cas dels llinatges amb seixanta o més càrrecs i que, per tant, el predomini d'aquests fóra enganyós al no referir-se a uns llinatges individualitzats sinó a cognoms molt comuns.

Tanmateix, aquestes dades permeten mostrar el grau de modificació del grup dirigent de la ciutat respecte als períodes precedents, estudiats per Rafael Narbona.⁵⁶² En aquest sentit, cal destacar com únicament el llinatge Joan –que fa al·lusió almenys a dues branques familiars– van augmentar el nombre de càrrecs de consellers i jurats desenvolupats, front els Valleriola i els Palomar que es mantindrien en els mateixos valors. Per la seua part, els Escrivà i els Jofre veieren reduir a la meitat la seua presència en el consell i en l'executiu de govern mentre que els Marrades, els Daries, els Gençor i els Suau hi quedaren gairebé exclosos de l'elit dirigent per diverses circumstàncies particulars alienes però a qualsevol repressió política.⁵⁶³

⁵⁶² R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval.. Op.cit.* p.87.

⁵⁶³ Es documenta l'ennobliment dels Marrades i l'extinció biològica dels Suau *vid. Ibid.*, p.137; del mateix autor «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el...*Op.cit.* p. 617.

TAULA 96. EVOLUCIÓ SECULAR DE LES FAMÍLIES PREDOMINANTS EN EL PERÍODE PRECEDENT

Llinatges	Nombre de càrrecs entre escans de jurats i consellers		
	1416-1479	1356-1419	1306-1355
Joan	92	54	24
Valleriola	41	42	9
Palomar	30	32	7
Escrivà	23	47	24
Jofre	17	30	15
Marrades	3	41	13
Daries	13	36	3
Gençor	3	34	3
Suau	9	28	18

Pel que fa al desenvolupament de la juraderia, a aquesta sols accediren l'11% de les famílies que ho feren al consell, la gran majoria de les quals únicament formaren part de l'executiu de govern entre una i quatre vegades. Si és compta a partir de 1427, en què presumiblement la ceda reial gaudiria de continuïtat cal destacar la preeminència de dues famílies, els Mercader i els Bou, les qual es van perpetuar en l'executiu de govern. Així, doncs, aquestes –com venim assenyalant– formarien part dos grup de poder diferenciats, el què demostraria, com la ingerència règia a llarg termini va ser capaç de mantenir l'equilibri de les forces entre els llinatges més destacades de cada partit. Potser en aquest repartiment més o menys equitatiu s'haja de recercar la manca d'oposició a la ceda durant el període estudiat, doncs al cap i a la fi els grups de poder confiaven en la ceda reial, en tant que en determinades conjuntures responia als seus interessos. Des d'aquesta perspectiva, es pot afirmar com a ceda va contribuir a la pacificació urbana.

TAULA 97. RELACIÓ I NOMBRE DE COGNOMS QUE DESENVOLUPAREN LA JURADERIA ENTRE 1427 I 1478

Nº Places	Llinatges
15	Mercader
14	Bou
11	Joan
8	Martí, Gomis, Miracle
7	Fachs, Montsoriu, Pellicer Valleriola, Vives
6	Alegre, Nàtera, Gonstantí
5	Valldaura, Alpicat, Eixarch, Cruïlles, Llorenç, Andrés
1-4	Nº de llinatges: 91

En concret, pel que es refereix als membres de la família del batle general van estar presents al llarg de quinze juraderies repartides entre 1430 i 1474, és a dir van exercir el

4,8% del total de les places de jurat durant el període estudiat.⁵⁶⁴ Això significa, que van eixir elegits després del sorteig de redolins –i, per tant, de la intervenció de l’atzar– el 36% de les cinquanta-una anualitats en què la ceda reial va estar vigent durant el període estudiats. A més a més, cal considerar que aquestes xifres les aconseguiren sent elegits dotze de quinze vegades com a magistrats de cavallers i generosos, el què enalteix més la seua destacada posició, considerant que anualment eren elegits únicament dues persones de dita condició. Aquesta situació seria estadísticament factible a soles si es considera que la presència dels Mercader en les candidatures a l’executiu de govern fóra gairebé fixa. De fet, resulta prou significatiu observar com en cinc de les set cedes reials documentades hi ha un membre dels Mercader (1430, 1438, 1447, 1448 i 1464), al que cal afegir com en 1430, dos dels seus membres van ser inclosos en la llista de candidats, un per cada condició, tot i que finalment un va ser substituït. En conjunt aquestes dades dels Mercader, il·lustren ineludiblement la importància de la participació directa o indirecta del batle general en la confecció del llistat anual de candidats a la juraderia. Doncs, al cap i a la fi, s’ha de considerar la possibilitat que realment foren els Mercader, més enllà inclòs del monarca i del racional, qui exercirien una influència extraordinària en la composició anual del govern municipal de València.

TAULA 98. CÀRRECS EN LA JURADERIA EXERCITS PELS MEMBRES DE LA FAMÍLIA MERCADER (1427 I 1478)

Cognom	Nom	any	Jurat
MERCADER	Joan	1430	Ciudadà
MERCADER	Perot	1432	Cavaller
MERCADER	Joan	1433	Ciudadà
MERCADER	Joan	1437	Ciudadà
MERCADER	Galcerà	1440	Cavaller
MERCADER	Guillem	1442	Cavaller
MERCADER	Galcerà	1446	Cavaller
MERCADER	Galcerà	1449	Cavaller
MERCADER	Berenguer	1455	Cavaller
MERCADER	Berenguer	1458	Cavaller
MERCADER	Galcerà	1459	Cavaller
MERCADER	Berenguer	1461	Cavaller
MERCADER	Berenguer	1464	Cavaller
MERCADER	Berenguer	1471	Cavaller
MERCADER	Berenguer	1474	Cavaller

Ara bé, aquesta possibilitat queda en certa manera afeblida pel fet que amb un semblant nombre de càrrecs desenvolupats en la juraderia es situaria la família Bou

⁵⁶⁴ Aquesta xifra s’extrau de traure el percentatge que representa els quinze càrrecs de jurats en el conjunt de les tres-centes dotze places de la magistratura entre 1427 i 1478.

amb catorze magistratures compreses entre 1427 i 1476. D'origen mercader i ciutadà, el seu ascens sociopolític, com ja assenyalat Carlos López, es va produir a la fi del segle XIV, tot i que no serà fins al regnat del Magnànim quan començaren a desenvolupar dinàmiques tendents a l'ennobliment.⁵⁶⁵ Això explica un matís important en termes comparatius amb els Mercader, doncs tots els seus membres, a excepció de Baltasar Bou, eren de condició ciutadana. Estatus social que els permetia tindre el doble de probabilitat que els Mercader d'eixir en el sorteig de redolins, on anualment s'elegien a quatre jurats ciutadans. Aquesta circumstància no és un demèrit dels Bou, ja que en tot cas subratlla no nega la seua preeminència entre les famílies ciutadanes. De la mateixa manera, igual que els Mercader, estan presents en cinc de les set cedes reials documentades (1429, 1430, 1446 –no executada–, 1447 i 1448), representats, a més a més, doblement en el llistat de candidats de 1448. És a dir, gairebé en la mateixa posició de poder dels Mercader, que mediatitzarien sens dubte la magistratura, caldria situar als Bou, els quals foren del cercle d'influència dels Palomar, com es pot veure a partir de la ceda de 1446, any en què fins i tot es va plantejar la possibilitat que Guerau Bou fóra racional de la ciutat.

TAULA 99. CÀRRECS EN LA JURADERIA EXERCITS PELS MEMBRES DE LA FAMÍLIA BOU (1427 I 1478)

Cognom	Nom	any	Jurat
BOU	Guerau	1427	Ciutadà
BOU	Guerau	1434	Ciutadà
BOU	Lluís	1436	Ciutadà
BOU	Lluís	1443	Ciutadà
BOU	Lluís	1448	Ciutadà
BOU	Baltasar	1450	Cavaller
BOU	Lluís	1451	Ciutadà
BOU	Guerau	1453	Ciutadà
BOU	Pere	1454	Ciutadà
BOU	Lluís	1459	Ciutadà
BOU	Lluís	1462	Ciutadà
BOU	Lluís	1465	Ciutadà
BOU	Lluís	1471	Ciutadà
BOU	Lluís	1476	Ciutadà

Amb un menor nombre de càrrecs que aquests es situarien els Joan amb onze magistratures, els Martí, Gomis i Miracle amb vuit juraderies, amb set els Fachs, Montsoriu, Pellicer, Valleriola i Vives i amb sis els Alegre, Nátera i Gostantí. Per altra part, el control exercit per totes aquestes famílies va ser possible pel desenvolupament de dues pràctiques habituals en la confecció del llistat de candidats a la juraderia. Unes

⁵⁶⁵ C. LÓPEZ RODRIGUEZ, *Nobleza y poder político...Op. Cit.*, p. 81, nota 193.

pràctiques que per la seua sistematització es poden considerar una pauta general seguida per l'autor o autors de la ceda reial, i que en tot cas, són expressió d'una consciència de mantenir el govern municipal de la ciutat de València sota el control d'unes poques famílies i individus. Aquesta tendència general seria la continuïtat anual d'individus en les candidatures i l'alternança dels membres d'una mateixa família com a pauta seguida en la confecció de la llista de candidats a la juraderia. En aquest sentit, es constata la pràctica de romandre durant anys consecutius a certs individus en la ceda reial fins que foren elegits. De fet, com ja s'ha esmentat anteriorment, hi ha una coincidència de gairebé la meitat dels individus existents entre la ceda reial de 1429 i la de 1430, igual que del llistat de candidats de 1446 respecte a la de 1447.

Per altra banda, no obstant la preeminència d'algun dels membres del grup familiar, altra tendència usual va ser l'alternança anual de membres d'una mateixa família entre els candidats a la màxima magistratura. Així mateix, s'ha de considerar com aquesta pràctica es va consolidar pel fet que la legislació municipal impedia a membres d'una mateixa família ser elegits jurats al mateix temps –el què com s'ha vist no va impedir que els Mercader comptaren amb dos candidats en 1430–, mesura que intentava assegurar un repartiment de poder entre els llinatges. Així doncs, ja s'ha esmentat també precisament com en la ceda de 1430, pels ciutadans Guerau Bou va substituir a Lluís Bou que havia format part del llistat de candidats de 1429, mentre que pels cavallers en la mateixa cronologia Rodrigo Llansol substituiria a Mateu Llansol, qui havia estat elegit magistrat. De la mateixa manera, Jaume Pujades en 1446 seria substituït en la llista de candidats l'any següent per Miquel Pujades, mentre que en 1447 Vidal de Blanes seria substituït en la llista de candidats l'any posterior per Jofre de Blanes. Per altra banda, es constata com aquesta pràctica es produïa tant entre candidats de condició ciutadana com de cavallers i inclòs podia alterar anualment la condició del candidat d'una família.

Amb tot, aquestes dues pràctiques tingueren el seu reflex en els resultats de les eleccions de la juraderia. Doncs, com a conseqüència directa de la darrera dinàmica descrita set famílies (Mercader, Eixarch, Nàtera, Montsoriu, Valldaura, Bou i Joan) van gaudir durant dos anys consecutius de tenir un alt magistrat en el regiment de la ciutat. Doncs, fins en deu ocasions es constata la reproducció d'aquesta alternança entre familiars en la juraderia. Per exemple, en 1432 va ser jurat pels cavallers i generosos Perot Mercader, mentre que a la següent juraderia ho va ser Joan Mercader com a magistrat pels ciutadans. En la mateixa línia, en 1438 va ser elegit jurat pels cavallers

Pere Nàtera i l'any immediatament posterior per la mateixa condició ho va ser Joan Nàtera. En aquests mateixos termes, es pot detectar al següent quadre com els exemples persisteixen al llarg dels regnats d'Alfons el Magnànim i Joan II.

TAULA 100. ALTERNANÇA ANUAL EN LA JURADERIA DE MEMBRES D'UNA MATEIXA FAMÍLIA

Jurat	Any	jurat	any
Perot Mercader (ca)	1432	Baltasar Bou (ca)	1450
Joan Mercader (ci)	1433	Lluís Bou (ci)	1451
Manuel Eixarch (ci)	1435	Guerau Bou (ci)	1453
Joan Eixarch (ca)	1436	Pere Bou (ci)	1454
Pere Nàtera (ca)	1438	Galeas Joan (ci)	1457
Joan Nàtera (ca)	1439	Lluís Joan (ci)	1458
Gracià de Montsoriu (ca)	1439	Berenguer Mercader (ca)	1458
Galceran de Montsoriu (ca)	1440	Galceran Mercader (ca)	1459
Nicolau Valldaura (ci)	1445	Lluís Joan (ci)	1468
Joan de Valldaura (ci)	1446	Galeas Joan (ci)	1469

Per altra part, respecte a la dinàmica de romandre a un candidat anys consecutius en la ceda reial fins que sortirà com a jurat, la conseqüència més visible fou com en períodes relativament curts, una dècada, certs individus aconseguen repetir el desenvolupament de la magistratura tot i l'existència de dos factors importants a considerar: la intervenció de l'atzar a través del sorteig de redolins i la normativa municipal que impedia l'accés a un càrrec durant dos anys continus, el què en conseqüència suposava que un individu que exercirà el càrrec un any al següent quedaria automàticament exclòs de la ceda reial. Doncs, la permanència en la nomina de candidats a la juraderia els incrementava les possibilitats d'exercir la magistratura, alhora que mostra el lideratge polític de certs individus.

De fet, cal considerar que durant el regnat tant d'Alfons el Magnànim com de Joan II hi havia una preeminència del individu sobre la família o el llinatge. És a dir, en termes absoluts hi ha un major nombre d'individus que famílies representades en la màxima magistratura urbana. Per exemple, durant els regnats d'Alfons el Magnànim i Joan II les 312 places de jurat –corresponents a les seixanta-tres juraderies– serien desenvolupades per 111 famílies/cognoms. Aquesta dinàmica continuaria sent la mateixa en cada un dels regnats per separat i, inclòs, seria seguida si s'observa el llistat de candidats inclosos en les set cedes reials conservades.⁵⁶⁶

⁵⁶⁶ Per a la relació de dades per regnats *vid.* nota següent. Per altra part, entre els 193 candidats inclosos en la ceda reial durant les set anualitats en aquesta es documenta, pertanyen a noranta-set famílies diferents. En aquest nombre de candidats no s'inclou a Joan Valença en 1460 ni a Sacruella en 1471, ja

Tenint en compte aquesta realitat, es pot establir la premissa que una persona que accedirà a la juraderia en dos o tres ocasions al llarg de deu anys (és a dir amb una mitjana d'accés al càrrec com a mínim d'una vegada cada cinc anys), és perquè durant aquella dècada estava inclosa en la ceda reial, a excepció de l'any posterior al desenvolupament de la magistratura. Si s'aplica aquest supòsit a tots els individus que desenvoluparen la màxima magistratura urbana en més de tres ocasions, superant, així, el caràcter circumstancial d'una elecció, s'extrau una nòmina de quinze persones que habitualment solien estar incloses en la ceda reial en una conjuntura específica o bé aquelles que aconseguiren certa continuïtat en aquella més enllà d'un context determinat. Partint d'aquesta hipòtesi, Es pot afirmar per exemple que pels ciutadans Lluís Bou va romandre gairebé fixe en la ceda reial entre 1436 i 1476, doncs al llarg d'aquestes quatre dècades va ser jurat ciutadà en nou ocasions. Un llarg període de temps que s'ha d'ampliar considerant que ja apareix en la ceda reial de la juraderia de 1429, moment en què sembla s'introduiria per primera vegada com a candidat en el govern municipal considerant que fins a la data no havia exercit cap càrrec públic. En aquest sentit, resulta significatiu com l'any següent de ser nominat per a la juraderia, exercira el càrrec com a conseller per la parròquia de Santa Maria, iniciant una dilatada carrera política amb almenys quaranta càrrecs desenvolupats que el mantindrien estretament vinculat al govern municipal.

Tot i que quantitativament es pot interpretar que formar part de l'executiu de govern en nou ocasions al llarg de quaranta anys no és significatiu, si ho és si es considera que presenta una mitjana d'accés a la juraderia cada 4,4 anys, tot i la dificultat d'una elecció en el resultat de la qual intervé l'atzar. Per sota d'aquesta mitjana d'accés a la juraderia, tot i que sols de manera conjuntural, es situaria Guillem Saera entre 1441 i 1454 a l'exercir la magistratura ciutadana en quatre ocasions abans de ser elegit racional. Igual nombre que Lluís Pellicer entre 1466 i 1478 o Pere Andreu, entre 1438 i 1448. Amb un major nombre de vegades exercint la magistratura es situaria el ciutadà Jaume de Fachs qui entre 1450 i 1474 ho va fer en vuit ocasions, mateix nombre que Miquel del Miracle qui ho va fer entre 1447 i 1474.

Ara bé, més il·lustratiu resulta examinar el cas dels jurats cavallers, considerant aquests eren elegits anualment únicament dos, front als quatre jurats ciutadans. Això

que tot i que probablement s'inclourien, no comptem a la ceda de dit any i per tant no es pot documentar si el manament del monarca seria o no obeït. Mentre que a Joan Claramunt, àlies Vilarnau, es comptabilitzat dins del Vilarnau.

suposa en la pràctica que un candidat cavaller tenira menys probabilitats d'eixir en l'elecció que un candidat de condició ciutadana, per tant, que fóra elegit regidor amb una mitjana d'accés entre dos i cinc anys era perquè el seu nom estava inclòs a la ceda reial habitualment. Aquest degué ser el cas de Joan Vives, qui entre 1452 i 1466 solia eixir com a jurat cada tres anys. De fet si s'observa en 1452 ho era, en 1453 estaria fóra de la ceda, en 1454 tornaria a estar inclòs, eixint l'any següent. Mateixa operació es repetiria al llarg del trienni següent, doncs en 1456 no entraria en la ceda reial, en 1457 tornaria a estar inclòs en aquella i en 1458 seria elegit jurat, gairebé idèntica seqüència es donaria fins a 1466. Semblant tendència va ser seguida per Berenguer Mercader qui entre 1455 i 1474 va exercir en sis ocasions la màxima magistratura urbana.

TAULA 101. INDIVIDUS AMB MÉS DE TRES CÀRRECS EXERCINT LA JURADERIA AMB UNA MITJANA D'ACCÉS ENTRE DOS I CINC ANYS

Nom	Condició	Anys de desenvolupament de la juraderia	Mitjana d'accés
Andreu, Pere	Ciudadà	1435, 1438, 1444, 1448	2
Vives, Joan	Cavaller	1452, 1455, 1458, 1462, 1466	2,8
Mercader, Berenguer	Cavaller	1455, 1458, 1461, 1464, 1471, 1474	3,1
Llorenç, Manuel	Ciudadà	1437, 1440, 1444, 1450	3,2
Miracle, Antoni del ⁵⁶⁷	Ciudadà	1447, 1452, 1457, 1461, 1464, 1467, 1471, 1474	3,3
Martí, Berenguer	Ciudadà	1436, 1439, 1446, 1449, 1453, 1455, 1458, 1463	3,3
Fachs, Jaume	Ciudadà	1450, 1453, 1457, 1461, 1464, 1469, 1474	3,4
Solanes, Guillem	Ciudadà	1429, 1433, 1440 i 1443	3,5
Clavell, Galcerà	Ciudadà	1455, 1464, 1467 i 1470	3,75
Gomis, Joan	Ciudadà	1442, 1445, 1448, 1454, 1457, 1467, 1472 i 1475	4,1
Nàtera, Joan	Cavaller	1439, 1448, 1452 i 1456	4,2
Bou, Lluís	Ciudadà	1436, 1443, 1448, 1451, 1459, 1462, 1465, 1471 i 1476	4,4
Mercader, Galceran	Cavaller	1440, 1446, 1449 i 1459	4,7

En conjunt, aquestes dades il·lustren com la ceda reial va contribuir a concentrar el poder en mans d'uns pocs individus i com la ingerència règia no va suposar una dissolució de les estratègies tradicionals de l'elit urbana per a romandre en el poder. Aquesta constatació permet afirmar com la ceda no va suposar una dràstica pèrdua d'autonomia ciutadana per escollir els seus candidats a la juraderia, en tant que darrere de cada una hi havia un sector de l'oligarquia patrícia que veia satisfetes les seues les seues aspiracions, tot i que fóra de manera conjuntural. En aquest sentit, la confluència d'interessos entre l'oligarquia municipal i la monarquia és evident, en tant que els diferents sectors del patriciat estaven disposats a guanyar-se el favor de la Corona.

⁵⁶⁷ Apareix com un dels prestadors habituals d'Alfons el Magnànim. En 1444, dos anys després de la conquesta de Nàpols, en els comptes del tresorer general Mateu Pujades, apareixia junt amb Vicent Granollers i Guillem de Vich (mestre racional) com un dels que devien rebre més de 14.000 lliures (280.000 ss) en concepte de lletres de canvi emeses pel monarca des de Nàpols *vid.* D. IGUAL LUIS, «Entre Valencia y Nápoles...*Op.cit.* pp.103, 120-121.

3.11. Conclusions de capítol

Durant el regnat d'Alfons el Magnànim la introducció de la ceda reial no va estar motivada per una sola causa sinó que aquella s'establirà per diferents motius i iniciatives depenent de la conjuntura sociopolítica que marcarà les relacions entre el patriciat valencià i la monarquia. Doncs si en 1416, la ceda es va plantejar sota la iniciativa dels Centelles com un instrument polític per a excloure del govern municipal als seus tradicionals adversaris, els partidaris dels Vilaragut, en 1424 aquella va es va introduir en un context de greu crisi de confiança dels creditors de la ciutat que va provocar una greu crisi financera de hisenda municipal, que amenaçava el paper de la ciutat com a creditora de la monarquia. Mentre que, per altra part, en 1427 la ceda va ser emprada com un instrument arbitrador de la Corona per evitar l'oligarquització de les principals magistratures urbanes, en 1446 la monarquia va instrumentalitzar aquella com la principal mesura de pressió a l'elit governant per obtenir majors recursos financers que no haguera pogut obtenir per altres mesures. És a dir, els motius d'introducció i sistematització de la ceda reial presenten una evolució pròpia d'acord amb els interessos canviants en l'oligarquia municipal però també de la Corona. En aquest sentit, es pot establir una primera conclusió: la ceda reial fou resultat d'un acord contractual a partir de les negociacions que en conjuntures puntuals es produïren per diversos motius i sota diferents intencionalitats entre l'elit municipal i la monarquia.

Una segona idea a destacar és com la ceda reial va representar una eina monàrquica de discriminació positiva dels membres de la societat política de la ciutat. És a dir, ser introduït en la ceda reial suposava que l'individu, la família o el grup en qüestió gaudira de la confiança i del beneplàcit regi per a desenvolupar la màxima magistratura urbana, el què suposava socialment projectar la imatge de disposar de la gràcia monàrquica. Per tant, es podria dir que front a fórmules de discriminació negativa com fer llistes de sospitosos –tal com es va plantejar en 1416–, la ceda va adquirir un caràcter positiu, el què va contribuir a la seua bona recepció dins del sistema de govern de la Corona –que podia premiar als seus súbdits més preats –però també de l'elit patrícia –que podia afegir a les seues estratègies tradicionals una nova per a reproduir-se en el govern de la ciutat.

Per altra part, aquest caràcter positiu va facilitar a la monarquia crear un equilibri pacificador entre els distints grups de poder en què es dividia la societat política. Doncs, mentre la Corona fóra capaç de garantir que membres de diferents grups de

poder foren introduïts en la relació de candidats a la juraderia, cap d'aquells tindria opció per a sentir-se exclòs de l'executiu de govern municipal. De fet, com hem dit únicament en 1445 i 1446 s'observa com el Magnànim emprara la ceda reial com la principal arma de la monarquia per donar major poder sociopolític a un únic grup de poder, tot i que com hem dit aquella circumstància no va suposar tampoc una exclusió dels membres de l'altra facció. Doncs, a les altures de 1446 el govern mitjançant la gràcia règia estava consolidat per la política de provisions reials desenvolupada per la monarquia, com veurem al capítol següent. Per tant, és innegable que la ceda reial va contribuir a que l'oligarquia patrícia deixara les tradicionals lluites de bàndols que solien esdevenir en dates properes a les eleccions i iniciara la cursa pacífica, però competitiva entre si, per a intentar obtenir una major quota de càrrecs públics que els seus adversaris polítics a través de la intercessió règia, assegurada sota el constant servei a la Corona. Aquest servei a la monarquia seria, per tant, el principi unificador que va contribuir a cohesionar durant el regnat d'Alfons el Magnànim i, almenys, fins a la fi del regnat Joan II la societat política valenciana, malgrat el manteniment de rivalitats internes, individuals o de grup, importants.

Finalment, i en relació amb l'anteriorment esmentat, tot i que en la pràctica política a curt termini la ceda reial va poder significar l'exclusió de l'executiu de govern de certs individus o famíles a llarg termini va acabar tenint les implicacions contràries, en tant que va garantir la reproducció de certs personatges i llinatges en la màxima magistratura urbana. És a dir, la ceda va esdevenir decisoria en la definició de l'elit governant de la ciutat.

CAPÍTOL IV. LES PROVISIONS REIALS

Després de presentar l'esdevenir diacrònic de la ceda reial, tot seguit analitzarem el tercer dels mecanismes que constitueixen el model d'intervencionisme Trastàmara a la ciutat de València: les provisions de la monarquia per facilitar l'accés d'una persona en particular a un càrrec municipal determinat. Una ampla definició que, en aquest cas, es refereix específicament a un tipus de modalitat d'ordre –dirigida sempre al batle general– i que es projectava sobre càrrecs de justícia criminal; justícia civil; justícia dels tres-cents sous; mostassaf; lloctinent del justícia criminal; i lloctinent del mostassaf.

Com es conegut, dits càrrecs eren renovats anualment en unes dates concretes del calendari religiós a partir de nominacions ciutadanes, efectuades pels consellers de cadascun dels dotze districtes de la urbs.⁵⁶⁸ En aquest sentit, el mostassaf i el lloctinent d'aquell eren renovats anualment el vint-i-vuit de setembre –vespra de Sant Miquel– i el dia següent realitzaven el seu jurament institucional dins la seu, a partir del qual prenién possessió del seu càrrec.⁵⁶⁹ Per la seua part, l'elecció del justícia criminal, del seu lloctinent, del justícia civil, del justícia dels tres-cents sous –junt amb altres càrrecs de menor entitat lligats a la cort dels justícies– es realitzava el vint-i-dos de desembre, tres dies abans de Nadal, festivitat en què es realitzava el jurament de pressa de possessió.⁵⁷⁰ A l'elecció de cadascun dels càrrecs esmentats es presentaven tots els anys dotze candidats –un per cada parròquia– i eren sotmesos al sorteig pel sistema de redolins, del qual eixien tres candidats finals d'entre els quals el batle general, en absència del monarca, designava qui ocuparia l'ofici. Aquest procediment electoral suposava que qualsevol manament o ordre reial, o del seu lloctinent general, fet al batle general podia quedar en no-res si la persona recomanada no superava el sorteig. En

⁵⁶⁸ En relació amb les dates d'eleccions municipals de la ciutat de València al llarg del calendari de les festivitats durant el segle XV ha estat definit per R. Narbona, *vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval..... Op.cit.* p.72, quadre 12.

⁵⁶⁹ Al voltant de la magistratura del mostassaf *vid.* Francisco SEVILLANO COLOM, *Valencia urbana a través del oficio de Mustaçaf*, Valencia, Instituto Valenciano de Estudios Históricos, 1957; Pedro CHALMETA GENDRÓN, «El almotacén a través de los “Libre del Mustaçaf”», *Aragón en la Edad Media*, nº 20 (2008), pp. 203-223.

⁵⁷⁰ Al voltant dels justícies *vid.* Francisco ROCA TRAVER, *El justícia de Valencia: 1238-1321*, València, Ajuntament de València, 1970; R. NARBONA VIZCAÍNO, «El Justícia Criminal. Una corte medieval valenciana, un procedimiento judicial», *Estudis castellonecs*, nº3 (1986) pp. 287-310; Pablo PÉREZ GARCÍA, *El Justícia Criminal de Valencia (1479-1707): una magistratura urbana valenciana ante la consolidación del absolutismo*, Valencia, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1991.

conseqüència, el tret singular que defineix aquesta modalitat de manament és que estava subjecte en última instància a la intervenció de l'atzar.

La gran dispersió d'aquest tipus de provisió pels registres de la cancelleria reial i la nul·la existència de referències en la documentació municipal possiblement són la causa que explica com, a diferència del consell secret i de la ceda reial, aquestes hagen passat desapercubudes per a la historiografia.⁵⁷¹ Únicament, comptem amb la referència d'Amparo Felipo qui ja va anunciar en el cas de la València de Ferran el Catòlic com l'autonomia del batle general per a elegir anualment les magistratures de justícia criminal, de justícia civil i de mostassaf a partir de les tres persones resultants del sorteig es veia reduïda per les ordres que aquest rebia del monarca, qui li exigia la designació d'un candidat concret si aquest eixia en el sorteig.⁵⁷² Aquesta dinàmica constatada, tot i que no estudiada, per Felipo, té els seus precedents al llarg del regnat d'Alfons el Magnànim, durant l'últim decenni del qual va adquirir un caràcter més o menys sistemàtic per a aparèixer ja com una pràctica política consolidada des d'inicis del regnat de Joan II.

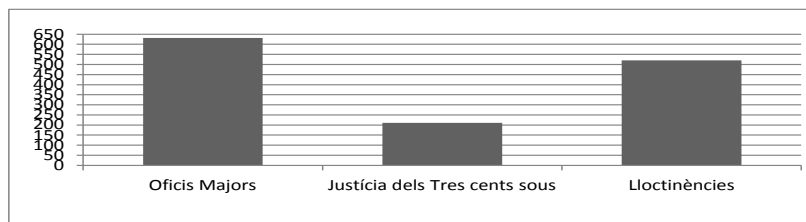
Doncs, així ho demostren les mil tres-cents seixanta-cinc provisions reials condicionals documentades als registres de cancelleria per al conjunt de càrrecs (els

⁵⁷¹ Aquestes provisions també es documenten a Barcelona fins i tot en una data anterior a València, vinculats especialment al càrrec de mostassaf, fariner i veedor de places. Per exemple, el 15 de novembre de 1416, el Magnànim manava al batle general de Barcelona que elegirà per davant de qualsevol altra persona en l'elecció de fariner al ciutadà Bartomeu Castelló (ACA, RC, 2561, f. 253r). D'igual manera, el 4 de desembre de 1418 el monarca manava a Pere Basset, batle general de Catalunya, que elegira a Miquel Guixar per al càrrec de fariner o veedor de les places en cas que junt aquell no eixirà en l'elecció algú que prèviament haguera rebut altra provisió (ACA, CR, 2568, f.1v). Un any després en 1419, el monarca proveí en favor de Guillem Badia, Ramon Cavall i Lluís Gualbes per a l'ofici de veedor de places (*Ibid.*, f.6r-v). En 1421, atorgava una provisió en favor de Baltasar de Gualbes per a l'ofici de mostassaf de Barcelona pels seus serveis en l'armada i en favor de Pere Romeu com administrador (ACA, CR, 2570, f. 122r). En 1428, el monarca pregava al batle que únicament per darrere de Andreu Busquet preferia a Pere Marquet en l'ofici de mostassaf de la ciutat (ACA, CR, 2578, f. 43r). En 1429 el recomanat per a l'administració de les places fou Joan Gualbes (*Ibid.*, f. 170v). Per la seua part, el 20 de juliol de 1452, Alfons el Magnànim en una lletra pregava a la reina Maria que si el ciutadà Berenguer Sayol eixia com a un dels tres candidats finals en l'elecció del mostassaf de la ciutat, que l'escollirà a ell per davant de tots altres, tal com així li ho havien suplicat alguns familiars i servidors (ACA, RC, 2551, f. 17r). Semblant manament efectuà a la reina en setembre d'aquell any per al mateix càrrec en favor però de Lluís Colom (*Ibid.*, f. 47r). Semblant manaments es documenten a la ciutat de Daroca, per exemple en 1452, quan el Magnànim manava a l'infant Joan que si Anton López Munyós no eixia en un dels tres redolins de l'elecció del justícia i eixia Joan de Urrea que elegira a aquell davant de qualsevol altre (*Ibid.*, f.70r). Amb tot, davant la manca d'estudis concrets impossibilita realitzar un estudi comparatiu de la incidència que van poder tenir les provisions condicionals en les ciutats de la Corona d'Aragó.

⁵⁷² A. FELIPO ORTS, *Autoritarismo monárquico...* pp. 128, 133 i 135. A partir d'una mostra realitzada sobre dos registres de la cancelleria reial (ACA, RC, 3563 i 3568) hem documentat un total de 275 provisions corresponents als anys compresos entre 1489 i 1494, ambdós inclosos. Per tant, davant la manca d'un estudi més acurat de les provisions reials en temps del rei Catòlic cal ampliar el nombre de càrrecs esmentats per Felipo (incloure el justícia dels Tres-cents sots i els lloctinents de justícia criminal i del mostassaf) així com avaluar la seua incidència en la realitat política.

tres justícies, el mostassaf i els lloctinent d'aquells) entre les cinquanta-nou anualitats, compreses entre novembre de 1419 i desembre de 1478,⁵⁷³ la majoria de les quals foren efectuades per Joan, primer en qualitat de lloctinent general de regne i després com a monarca.⁵⁷⁴ En concret, del total de manaments registrats el 85% corresponen al regnat de Joan II, mentre que el 15% restant foren atorgades en temps del Magnànim tot i que d'aquestes últimes, la meitat foren concedides per l'infant com a lloctinent general i una únicament per la reina Maria.⁵⁷⁵ És a dir, Joan va tindre un marcat protagonisme en la consolidació d'aquesta pràctica de gràcies règies, que en tot cas va ser iniciada pel seu germà Alfons. Pel que fa al nombre de provisions per càrrecs, les mil tres-centes seixanta-cinc disposicions foren repartides de la següent manera: sis-centes trenta-dues per a les principals magistratures, als que optaven els membres de l'elit dirigent, és a dir aquells que també aspiraven a desenvolupar la magistratura de jurats; cinc-centes vint-i-una a per als càrrecs de lloctinències als que concorrien ciutadans comuns i del món dels oficis i, finalment dues-centes onze provisions per a notaris per al càrrec de justícia dels tres-cents sous. A aquestes cal afegir com extraordinàriament es va atorgar una a Lluís Píntor per al càrrec de guardià de la calç en agost de 1464. Aquestes dades permeten il·lustrar que tot i que l'elit municipal es beneficiava amb major freqüència de les provisions règies no hi ha un gran desequilibri amb els individus comuns.

GRÀFIC 1. NOMBRE DE PROVISIONS REIALS CONDICIONALS PER NATURALESA DE L'OFICI ENTRE 1419 I 1478

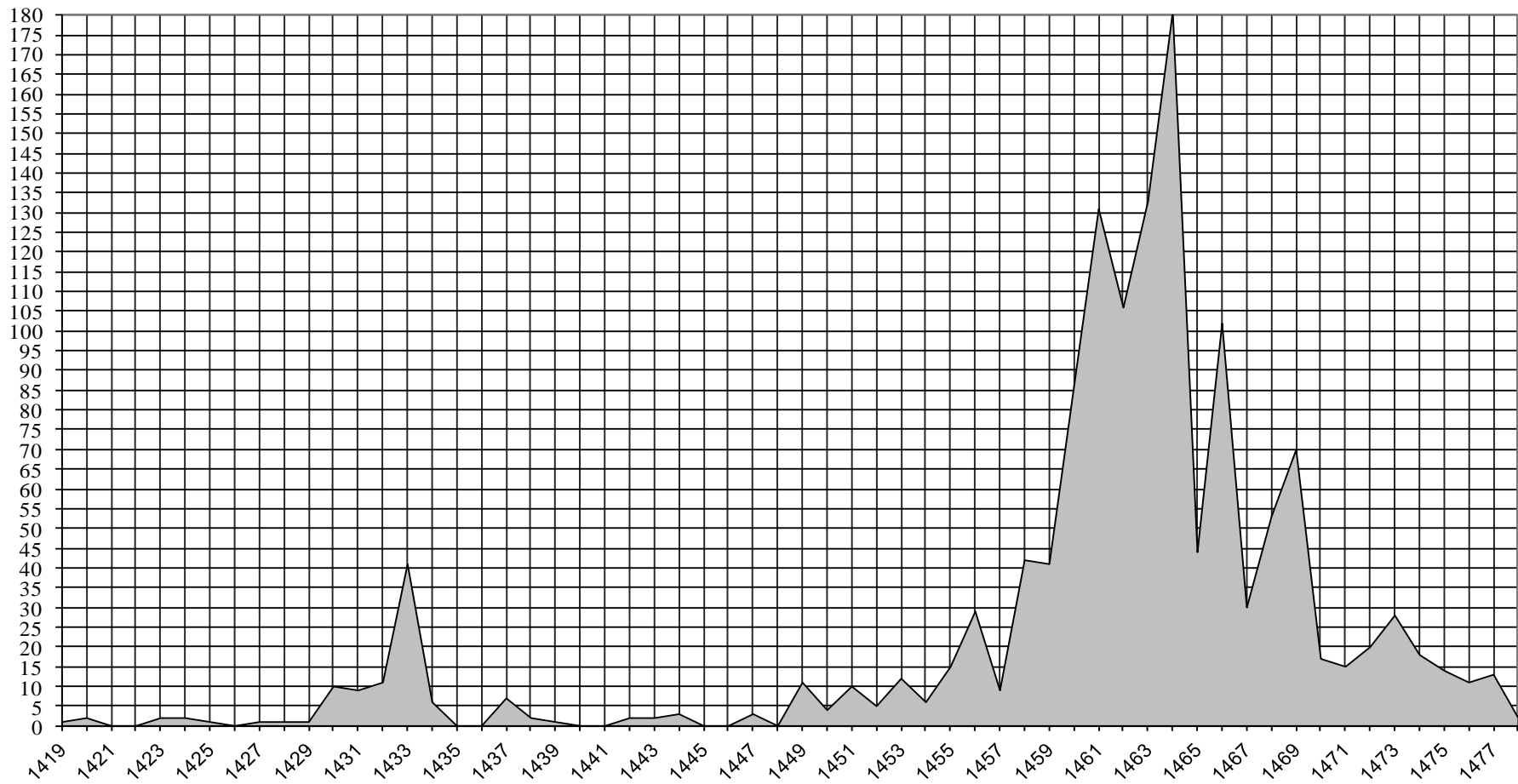

⁵⁷³ Vid. gràfica II. p. següent.

⁵⁷⁴ Nominalment, de les mil tres-centes seixanta-cinc provisions condicionals documentades, cent cinc foren atorgades per Alfons el Magnànim, mil dues-centes cinquanta-nou per Joan i únicament s'ha documentat una de la reina Maria, en qualitat de lloctinent. És a dir, el 92% d'aquest tipus d'ordre règia les va efectuar Joan.

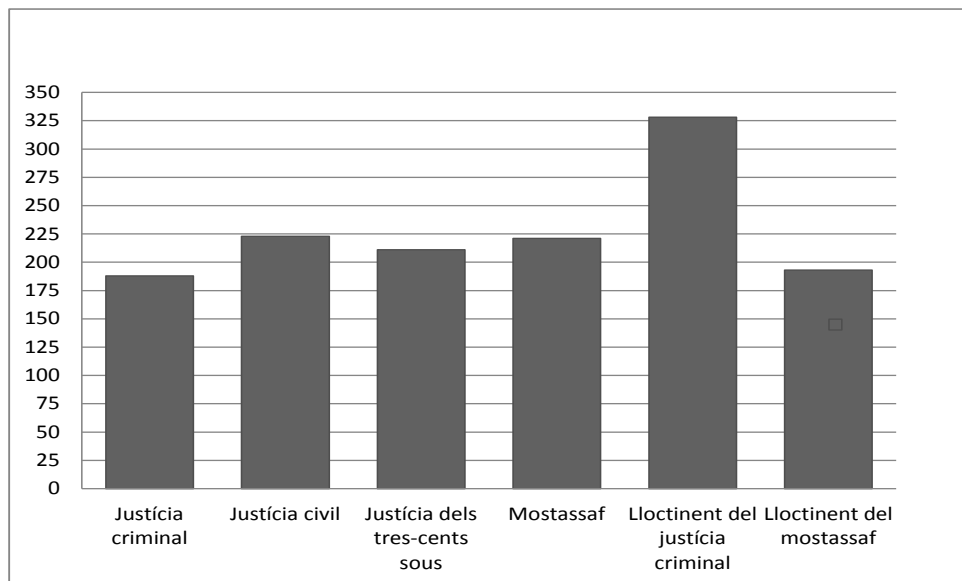
⁵⁷⁵ En xifres, de les mil tres-centes seixanta-cinc provisions condicionals documentades, dues-centes onze foren atorgades durant el regnat d'Alfons el Magnànim (de 1416 fins a juny de 1458) –cent cinc provisions foren Alfons el Magnànim, altres cent cinc per Joan, en qualitat de lloctinent general, i únicament una per la reina, també en qualitat de lloctinent general– front a les mil cent cinquanta-quatre concedides sota el regnat de Joan II (juliol de 1458-1478), totes atorgades pel propi sobirà.

GRÀFIC 2. EVOLUCIÓ DIACRÒNICA DE LES PROVISIONS REIALS CONDICIONALS ENTRE 1419-1478

De fet, si s'observa el nombre de provisions per càrrecs el repartiment, més o menys, guarda cert equilibri entre ells amb l'única excepció dels manaments efectuats en favor d'individus que aspiraven a obtenir la lloctinència del justícia criminal, magistratura que no formava part de les ambicions personals de l'elit patrícia sinó dels membres que constitueixen la base de la societat política.⁵⁷⁶ Circumstància indicativa de com el favor regi va estar a l'abast de tothom que tenia mitjans per a suplicar al rei, però també demostra com la lloctinència del justiciat criminal era una de les grans aspiracions dels individus pertanyents a la mà menuda amb ambició de promoció social perquè el desenvolupament de l'ofici no estaria dins de l'espectre d'aspiracions de l'oligarquia. Aquesta darrera característica explicaria que una de les estratègies recurrents per part dels que ambicionaven dit càrrec fóra sol·licitar de manera més freqüent a la monarquia la seua intercessió, potser més efectiva en aquest cas que la possible influència que sobre aquell podrien exercir les famílies que formaren part de la minoria dirigent.

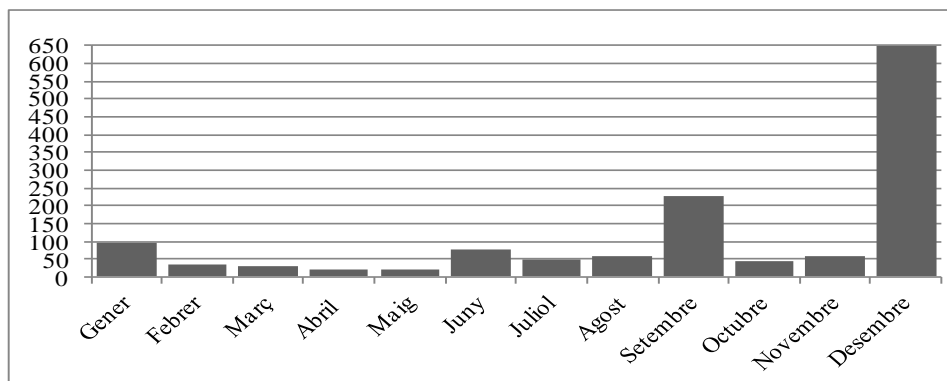
GRÀFIC 3. NOMBRE DE PROVISIONS REIALS CONDICIONALS PER CÀRREC 1419 I 1478

⁵⁷⁶ En concret, quantitativament el repartiment és el següent: cent vuitanta-vuit per al càrrec de justícia criminal; dues-centes vint-i-tres per al de justícia civil; dues-centes onze per al de justícia dels tres-cents sous, dues-centes vint-i-una per al del mostassaf; tres-centes vint-i-vuit per al de lloctinent de justícia criminal i cent noranta-tres per al lloctinent de mostassaf.

En relació amb la cronologia d'emissió de les provisions, s'observa una evolució al llarg del període estudiat. Doncs, en un principi el monarca donava instruccions al batle general per a les eleccions del mostassaf i del lloctinent d'aquell el mateix mes de setembre, és a dir dies abans d'efectuar-se aquelles. Mentre que els manaments referents als càrrecs dels justícies es produïen al llarg del trimestre posterior, però molt especialment a mitjan desembre, dies previs a les eleccions. Aquesta tendència general, no exempta del fet que algunes provisions s'emetrans la resta de mesos, es mantindrà durant tot el regnat d'Alfons el Magnànim. La tendència es va modificar en el regnat de Joan II, qui començarà a concedir provisions en un any d'antelació, és a dir en els mesos de gener i febrer però majoritàriament l'endemà o com a màxim pocs dies després d'efectuar-se l'elecció en previsió de la següent anualitat. Per posar alguns exemples, en el cas de les eleccions del mostassaf, els manaments regis s'efectuaran el 29 de setembre mentre que en els dels justícies normalment entre el 25 i el 30 de desembre. Amb tot, malgrat aquesta evolució secular, en conjunt podem assenyalar com el 77% de les provisions es concentraren desigualment en quatre mesos específics: desembre, setembre, gener i juny.

GRÀFIC 4. DISTRIBUCIÓ MENSUAL DEL CONJUNT DE PROVISIONS REIALS CONDICIONALS ATORGADES ENTRE 1419 I 1478

Per contrast, enfront aquests mesos, els que registren més baixa densitat d'aquesta modalitat d'ordre són els de març, abril i maig, que en conjunt no sumen més que el 4% de disposicions condicionals atorgades, fet que s'explica si és te en compte que són precisament els tres mesos en els quals s'estava confeccionat la ceda reials dels jurats. És a dir, ciutadans i cavallers en aquest trimestre de l'any si supliquen al monarca serà per a ser candidats a la juraderia i únicament sol·licitaran el favor regi per a la resta de càrrecs anuals una vegada realitzada l'elecció de la juraderia. Circumstància que al seu

temps explica perquè el mes de juny s'incrementen notablement el nombre de provisions respecte al trimestre anterior. Aquesta relació permet documentar com, sens dubte, les provisions reials condicionals formaren part del sistema d'ingerència règia en les eleccions municipals.

Ara bé, més enllà del nombre de manaments reials i la seua distribució entre els càrrecs i les dates d'emissió, cal plantejar-se la naturalesa legal de dites provisions. Doncs, és deu considerar ingerència règia d'Alfons o de Joan un mecanisme com la provisió reial condicional? La resposta a aquesta qüestió presenta la seua complexitat perquè els càrrecs d'àmbit judicial de la ciutat –igual que en la resta de la Corona d'Aragó– mantenen la titularitat reial –en tant que la justícia és una atribució pròpia de la monarquia– però alhora són de representació municipal –és a dir, l'oligarquia municipal controla la seua renovació anual a través de les candidatures parroquials. Cert és que la Corona va delegar a la *universitas* la titularitat pràctica de les competències jurisdiccionals atorgades a dits càrrecs, que aparentment es presenten com a magistratures i oficis municipals tradicionalment sota el control efectiu de la comunitat urbana, com ja va anunciar Pablo Pérez.⁵⁷⁷ No obstant això, aquesta projecció és ambigua en tant que la monarquia no va transferir completament la renovació dels càrrecs a la ciutat sinó que es va reservar la capacitat anual de designar en última instància a la persona que els desenvoluparia. Aquesta circumstància es produeix almenys des de temps de Pere el Gran, qui amb el *Privilegium Magnum* de 1283 va establir per primera vegada el sistema de redolins i va reservar l'elecció de l'ofici a la monarquia, delegant davant l'absència del sobirà –com venim dient– aquesta tasca anual a un dels seus alts oficials en el regne: el batle general.⁵⁷⁸

Tenint en compte aquesta realitat, per estricta definició normativa, les provisions reials no es deurién incloure dins del model intervencionista monàrquic de la ciutat. Al cap i a la fi, l'atorgament de prerrogatives règies a particulars per part d'Alfons el Magnànim i de Joan II s'integra dins dels marges de la participació de la monarquia en l'elecció regulada per la legislació vigent. És a dir, la Corona feia ús d'un poder que li corresponia: el de designar posteriorment a la intervenció de l'atzar la persona que exerciria la magistratura o càrrec aquella anualitat. De fet, no és casual que les disposicions es dirigiren al batle general, qui en nom del monarca devia designar a una

⁵⁷⁷ P. PÉREZ GARCÍA, *El Justicia Criminal de Valencia (1479-1707)...Op.cit.*

⁵⁷⁸ R. NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval....Op.cit.*, p.43; F. ROCA TRAVER, *El justicia de Valencia...Op.cit.*; P. PÉREZ GARCÍA, *El Justicia Criminal de Valencia (1479-1707)...Op.cit.*

determinada persona per davant dels altres candidats a l'ofici. De tota manera, l'ús progressivament sistemàtic a partir del regnat d'Alfons el Magnànim junt amb l'ambició en determinades conjuntures d'intercedir en les candidatures parroquials – com veurem a continuació– i la seua inclusió dins del sistema de gràcies o recompenses règies són trets que han determinat inserir-les dins del model d'ingerència monàrquica en el govern municipal. Aquesta interpretació queda reforçada pel fet que aquestes provisions en general no naixen de la iniciativa de la Corona sinó més bé de la persona interessada a partir de les súpliques favorables a aquella, realitzades normalment per part de «familiars, servidors e domèstics» de l'autoritat règia. Per tant, la pròpia iniciativa d'emissió d'aquestes ordres reials permet deduir com aquelles responen al joc d'interessos de certs membres del patriciat o d'individus destacats dins el conjunt de ciutadans o del món dels oficis, que ambicionaran provisions règies com un nou mitjà per a mediatitzar les magistratures urbanes, afegint, així, una nova estratègia a les que tradicionalment empraven per accedir o reproduir-se en els càrrecs públics. Llavors, seria el mateix interès de certs membres de la societat política valenciana qui determinaria que aquests càrrecs, i no altres, foren mediatitzats per la monarquia, assegurant-se així un control indirecte dels mateixos per la intercessió règia assegurada al seu favor mentre romangueren servidors fidels a la Corona.

Des d'aquesta perspectiva, el següent plantejament seria: per què la monarquia estaria disposada a intercedir en favor de certs individus? Doncs, en aquest cas la resposta seria més simple: la Corona atorgava provisions com una resposta sistemàtica a les sol·licituds que li arribaven, justificada com un mitjà de recompensar els serveis o la fidelitat dels súbdits. De fet, en la majoria dels manaments, el sobirà –o el lloctinent general– expressava obertament el seu propòsit d'acontejar al seu oficial o domèstic que li havia presentat la súplica, o premiar d'aquesta manera els seus serveis i la seua fidelitat. Aquesta conceptualització com un reconeixement que obté el servidor a la Corona per part del sobirà permet, per altra part, establir que la provisió reial conjugava el interès recíproc entre la monarquia i l'elit dirigent i certs sectors de la mà menuda. A més de conservar la relació de proximitat, de clientelisme, entre la minoria dirigent i els ciutadans comuns, doncs els primers degueren ser els intermediaris necessaris que farien arribar a la Corona les súpliques dels segons. Amb tot, tant l'elit patrícia com alguns individus rellevants del món dels oficis al recórrer a la intercessió règia per a participar en el govern de la ciutat ampliava els marges d'accedir a un major nombre de càrrecs municipals. Mentre que el rei o el lloctinent general atorgaven disposicions

prèvia súplica com un instrument que els permetia recompensar la fidelitat de certs membres del patriciat alhora que assegurar-se servidors municipals amb representació en el consell general afins a la seua causa. Ara bé, a llarg termini aquesta relació contractual afavoria, sens dubte, a la monarquia a causa del caràcter efímer dels seus manaments –realitzats *ad hoc* per a unes eleccions determinades en una data concreta– que obligava a un individu que aspirava a gaudir de manera continuada del favor reial a demostrar persistentment la seua afecció a l'autoritat règia.

Tot plegat, establir l'evolució diacrònica d'aquesta modalitat de provisió en relació amb el context sociopolític i econòmic de cada moment és l'objectiu particular d'aquest quart capítol. D'acord amb dita finalitat, tot seguit s'aborda una anàlisi quantitativa i qualitativa de dites provisions, que permet definir els ritmes i la cronologia pròpia des de l'atorgament dels primers manaments documentats en 1419 fins als últims realitzats per Joan II a la fi de 1478. Així doncs, cal advertir que s'ha prioritzat detallar més l'estudi de les provisions reials en els cas dels oficis majors (justícia criminal, justícia civil i mostassaf) en tant que eren, després de la magistratura de jurats, els càrrecs més importants a nivell jurisdiccional i, per tant, els més preats per part dels membres de l'oligarquia patrícia. En aquest sentit, en tant que formaren part del *cursus honorum* dels membres de l'elit governant permeten una aproximació qualitativa més rica respecte als individus que es beneficiaren d'aquesta gràcia règia. Ara bé, tot i la preferència per l'observatori de la minoria dirigent, és innegable que també foren importants les provisions a favor d'individus que aspiraven a desenvolupar les magistratures del justícia dels tres-cents sous al que únicament aspiraven els notaris de la ciutat, així com les del lloctinent de justícia criminal i les del lloctinent de mostassaf, que eren càrrecs que per la seua naturalesa delegada eren desenvolupats per individus de categoria inferior de la societat política.

Per altra part, resta assenyalar, com els diferents punts del capítol s'han articulat entorn a quatre perspectives d'anàlisi: el nombre de disposicions efectuades (total, per càrrec i per condició social), la identificació dels individus agraciats pel favor regi, la data d'emissió del manament i la incidència de les provisions respecte als resultats de les eleccions. Al mateix temps, aquests indicadors s'han completat amb la inclusió puntual de la relació de candidats que eren introduïts en les eleccions dels justícia criminal, de justícia civil i del mostassaf en determinades anualitats –aquelles en què ha estat possible documentar-ho. No obstant la superioritat dels buits documentals, aquestes dades fragmentàries permeten observar en certs anys davant quins altres

candidats els individus amb provisió règia gaudien de preeminència, així com grau de coincidència i temporalitat del candidats inclosos en les eleccions dels oficis majors respecte als introduïts en la ceda reial. Amb tot cal advertir que l'estudi no tracta de fer una relació de totes les provisions sinó una anàlisi de les tendències evolutives, fet que explica que únicament a mode d'exemple es mencionen alguns manaments concrets. L'anàlisi quantitativ general s'abordarà en l'últim punt del capítol i tota la relació de provisions ha estat inclosa en l'annex del capítol.

4.1. Les primeres provisions i la llista de preferència règia per al justiciat de 1427

Tot i que possiblement existirà algun precedent d'aquesta pràctica a la ciutat de València, en l'estat actual de la investigació s'ha documentat que fou emprada per primera vegada pel Magnànim el 25 de novembre de 1419. És a dir, la primera provisió condicional s'atorgà tres anys després de l'accés al tron del Magnànim, poc més d'un any després de la creació del consell secret i cinc abans de la primera aplicació de la ceda reial. Des d'aquesta perspectiva, el primer manament en favor d'un particular per a un càrrec de naturalesa judicial va ser introduït en el context inicial del canvi de relacions entre la monarquia i l'elit dirigent de la ciutat. Així doncs, pel que es refereix al contingut d'aquell primer manament, el monarca escrivia al batle general en favor del cavaller Berenguer Dalmau Sanoguera per a què aquell tinguera preferència per davant dels altres candidats en l'elecció de justícia criminal.

Batle general, manam vos que si l'amat nostre mossèn Berenguer Dalmau, àlia Çanoguera, caurà en los tres redolins de la elecció faedora de justícia criminal de la ciutat de València, la qual se deu fer en la festa de Nadal primer vinent, aquell elegescats en justícia e no altre, e açò per res no mudets com de certa esciència axí vullam que-s faça.⁵⁷⁹

En conjunt, Alfons el Magnànim va atorgar al llarg de la dècada 1419-1429 nou provisions reials, més una confirmatòria del favor reial atorgat al ja esmentat Berenguer Dalmau,⁵⁸⁰ que indicaria com, junt amb aquell altre cavaller, hauria rebut la recomanació monàrquica per a les mateixes eleccions. D'aquest nou manaments condicionals, sis afectaven als oficis majors, en concret cinc es concediren per a l'elecció de justícia criminal en diferents anys i una tan solament per al càrrec de mostassaf. Així mateix, en 1427, el monarca enviava una llista ordenada de persones

⁵⁷⁹ ACA, RC, 2671, f.105 (25 de novembre de 1419).

⁵⁸⁰ ARV, RC, 31, f.6 (19 de desembre de 1419).

més idònies per a desenvolupar el justiciat, el què no deixa de ser l'atorgament d'una sèrie de disposicions en favor de diversos individus, dels quals es desconeix la identitat –com ja hem anunciat al punt 3.4. Pel que respecta a la resta de les altres tres disposicions, aquelles foren concedides durant el trienni 1427-1429 en favor de certs individus per a l'ofici de lloctinent de justícia criminal. És a dir, que en un moment inicial els manaments regis semblant no afectar d'igual manera al càrrec del justícia civil ni al justícia de tres-cents ni de lloctinent de mostassaf sinó que foren concentrades pel justiciat criminal, tot i que presumiblement en el llistat de 1427 s'inclouria candidats per als esmentats càrrecs.

En quan als individus agraciats, començant pels oficis majors, es desconeixem els mèrits que hauria motivat en 1419 l'atorgament del favor regi a Berenguer Dalmau,⁵⁸¹ qui aquella anualitat era conseller pels cavallers. No obstant això, cal deduir com els seus serveis a la monarquia no degueren ser menyspreables, tenint en compte que amb aquella provisió reial s'hauria col·locat en l'elecció, a efectes pràctics, per davant d'altres cavallers centellistes tan rellevants com Pere Pardo, Lluís de Montpalau o Manuel de Montagut,⁵⁸² com es pot veure en la taula següent:

TAULA 102. CANDIDATS PARROQUIALS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DE LES PRINCIPALS MAGISTRATURES EN 1419⁵⁸³

Parròquia	Justícia criminal (ca)	Justícia civil (ci)	Mostassaf (ci)
Santa Maria	Francesc d' Esplugues	Manuel Palomar	Manuel Palomar
Santa Tomás	Lluís de Montpalau	Joan Almudever	Joan de Claramunt
Sant Andreu	Pere Pardo* ⁵⁸⁴	Nicolau Valldaura	Bernat de Pontboi
Sant Martí	Jaume de Romaní	Daniel Mascarós	Vicent de Novals
Santa Caterina	Gilbert d'Eixarch	Manuel Suau*	Manuel Suau
Sant Nicolau	Riusech de Torres	Lluís Granollers	Lluís Granollers
Sant Bartomeu	Manuel de Montagut	Joan Gostantí	Pere d'Òdena
Sant Llorenç	Pere Mascó	Lluís Joan	Lluís Joan
Sant Salvador	Miquel Apiera	Bernat Peris	Pere Català*
Sant Esteve	Joan Escorna	Jaume de Celma	Ramon Gostantí
Sant Joan	Joan Valleriola	Gabriel Rigolf	Lluís Eixarch (major)
Santa Creu	Berenguer Dalmau Sanoguera	Francesc Palomar	Francesc Palomar

⁵⁸¹ Al voltant de Berenguer Dalmau, àlies Sanoguera, cal assenyalar que la documentació indistintament es refereix a ell com a Berenguer Dalmau o Berenguer Sanoguera. Aquesta duplictat del cognom, que pot induir equivocadament a pensar que són persones diferents, s'ha de recercar en la substitució progressiva del cognom Dalmau pel de Sanoguera que afectarà a la seua família en particular a partir que Berenguer Dalmau, tercer senyor de Catarroja, es casarà amb Violant Gurb *Vid.* A. LÓPEZ I QUILES i Vicent OLMOS I TAMARIT, «El domini català a la senyoria de Catarroja», pp. 25-31. Per altra part, en 1396 el cognom Sanoguera, es documenta com a membre del bàndols dels Centelles, tot i que no específica el nom possiblement es refereisca a ell *vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, «L'Interregne a València..... *Op.cit.* p. 773.

⁵⁸² Al voltant de l'adscripció d'aquests al bàndol dels Centelles *Vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, «L'Interregne a València....p. 771-174.

⁵⁸³ Les llistes de les eleccions dels justícies *vid.* AMV, QP, B-1, sf. (22 de desembre de 1419); per al mosatassaf *vid. ibíd.*, sf. (28 de setembre de 1419).

⁵⁸⁴ En endavant aquest signe indicarà qui va ser elegit aquella anualitat en la magistratura.

La seua no elecció, teòricament a causa de no haver eixit en el sorteig, li va permetre presentar-se com a candidat per a les eleccions de la juraderia efectuades al següent maig, ja en 1420. Una introducció en les eleccions de la màxima magistratura urbana que aquella anualitat –com ja hem dit al punt 2.3– va estar supervisada presumiblement per Joan Mercader i el racional Bernat Joan, als quals el sobirà els agraià la seua intercessió en l’elecció de la juraderia.⁵⁸⁵ Des d’aquesta perspectiva, sis mesos després que el monarca li atorgarà aquella provisió, Berenguer Dalmau formava part dels candidats que concorrien a les eleccions dels regidors. Novament la seua no elecció, li va permetre ser inclòs al setembre següent entre els candidats a mostassaf, per tant, es documenta com va participar en tres eleccions consecutives pels cavallers (la del justícia criminal, la dels juraderia i la del mostassaf) sempre pel districte de Santa Creu. En 1421 no es constata entre els candidats als oficis majors –com es pot veure en la següent taula– ni tampoc en la juraderia, però sí apareix un any després, en 1422,⁵⁸⁶ quan va tornar a ser introduït com candidat a regidor tot i que l’alta magistratura se li resistiria fins a 1425, quan finalment va ser elegit edil. A partir d’aquesta data ja no va exercir càrrecs municipals possiblement perquè a partir d’aleshores va acompanyar al monarca en les seues campanyes militars.⁵⁸⁷ Tanmateix, a la llum de les dades es pot establir que entre 1419 i 1425 Berenguer Dalmau Sanoguera va romandre com a candidat gairebé fixe a la juraderia i, possiblement, en la resta d’oficis majors, entre els quals seria un dels favorits a exercir les magistratures, considerant que gaudia del vist-i-plau de la Corona, com en certa manera demostraria l’emissió d’aquella primera provisió reial en 1419.

TAULA 103. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DE LES PRINCIPALS
MAGISTRATURES EN 1420⁵⁸⁸

Parròquia	Justícia criminal (ci)	Justícia civil (ca)	Mostassaf (ca)
Santa Maria	Manuel Palomar *	Francesc d' Esplugues	Francesc d' Esplugues
Santa Tomás	Joan de Claramunt	Berenguer de Montpalau	Joan d' Castellví
Sant Andreu	Nicolau de Valldaura	Francesc Corts	Joan Fabra
Sant Martí	Francesc Rojals	Jaume de Romaní	Joan Costanç
Santa Caterina	Pere Bou	Gilabert de Reixarch	Gilabert Reixarch
Sant Nicolau	Lluís Granollers	Ramon de Riusech	Gilabert Riusech
Sant Bartomeu	Joan Valleriola	Jaume Jofre	Alfonso Roís de Corella*

⁵⁸⁵ Sobre la seua candidatura a l’elecció de la juraderia de 1420 *vid.* taula 71.

⁵⁸⁶ *Vid.* taules 104–73, respectivament

⁵⁸⁷ Jorge Saiz identifica a Sanoguera/Dalmau participant ocasionalment en les campanyes militars del Magnànim de 1425-1430 i de 1432-1435 *vid.* J. SAIZ SERRANO, *Guerra y nobleza en la Corona d'Aragón...Op.cit.*, p. 507, Cuadro II.

⁵⁸⁸ Les llistes de les eleccions dels justícies AMV, Processos, vv-17, sf. (22 de desembre de 1420). Per al mostassaf *vid. ibíd.* sf. (28 de setembre de 1420).

Sant Llorenç	Bernat Joan	Mateu Llançol	Pere Mascó
Sant Salvador	Antoni Alagó	Joan Escorna	Joan Escorna
Sant Esteve	Joan Pujada	Francesc de Vilarasa*	Francesc de Vilarasa
Sant Joan	Bernat Borrell	Joan Valleriola	Joan Valleriola
Santa Creu	Joan Almudever	Jaume Tolsà	Berenguer Dalmau Sanoguera

TAULA 104. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DELS OFICIS MAJORS EN 1421⁵⁸⁹

Parròquia	Justícia criminal (ca)	Justícia civil (ci)	Mostassaf (ci)
Santa Maria	Francesc d' Esplugues	Gabriel Navarro	Bernat Joan (minor)*
Santa Tomàs	Berenguer Montpalau	Joan Pujada	Pere Bou
Sant Andreu	Francesc Corts	Francesc Rojals	Francesc Rojals
Sant Martí	Manuel Sabata	Guillem Solanes*	Daniel Mascaros
Santa Caterina	Alfonso Suarez	Pere Bou	Joan Almudever
Sant Nicolau	Andreu Capellà	Bartomeu Cruïlles	Bernat Vidal
Sant Bartomeu	Jaume Jofre	Bernat Servent	Pere de Letxa
Sant Llorenç	Manuel de Montagut	Joan Joan	Bernat Joan (major)
Sant Salvador	Bernat Català	Bernat Martí	Gabriel Navarro
Sant Esteve	Joan Escorna	Jaume de Celma	Jaume de Celma
Sant Joan	Joan Valleriola*	Francesc Miró	Ramos Vidal
Santa Creu	Jaume Tolsà	Francesc Palomar	Francesc Palomar

A grans trets, d'aquesta relació de candidats introduïts en les eleccions dels dos justícies i del mostassaf, s'observa com un nombre important dels candidats presenten continuïtat d'unes eleccions a unes altres i també estaran inclosos simultàniament en les candidatures de la juraderia. L'exemple més evident entre els ciutadans és el de Pere Bou, que durant el trienni 1420-1422 va ser candidat en sis eleccions entre la juraderia i els principals oficis municipals, en totes menys en una com a representant de la parròquia de Santa Caterina. Pel que fa als cavallers, un cas paral·lel és el de Francesc d'Esplugues, qui també va ser candidat en sis eleccions entre 1419 i 1421 per Santa Maria. En la mateixa línia, amb cinc eleccions entre 1419 i 1422 es situaria de Jaume Celma pel districte de Sant Nicolau; Lluís Joan per Sant Llorenç; Francesc Palomar per Santa Creu i Daniel Mascarós per Sant Martí –tot i què en una ocasió apareix per Sant Tomàs. Per tant, és evident com alguns ciutadans foren candidats habituals en determinades parròquies, casos que inevitablement convertirien a aquells en els personatges amb major influència política d'un districte, o almenys els que el controlarien al seu favor.

Aquesta constatació, precisament en aquesta cronologia, permet afirmar que abans de la introducció de la ceda reial ja es produïa la dinàmica assenyalada per Amparo Felipo durant el regnat de Ferran el Catòlic, aquella que subratllava com els individus inclosos en la ceda reial immediatament abans o després eren també candidats en les

⁵⁸⁹ Les llistes de les eleccions dels justícies AMV, QP, B-1, sf. (22 de desembre de 1421); per al mostassaf *vid. ibídem*, sf. (28 de setembre de 1421).

eleccions dels oficis majors. El què segons dita autora permetia documentar la participació de la monarquia en la formació de l'oligarquia municipal. En conseqüència, a la llum d'aquesta evidència, no es pot atribuir aquella dinàmica a l'existència del control monàrquic dels candidats parroquials sinó que s'ha d'inserir dins del comportament sociopolític tradicional de la minoria dirigent, qui sense la intercessió règia hauria estat capaç de controlar per si sola les nominacions efectuades per cada districte. Un clar exemple, seria el del partit dels Marrades que durant el segle XIV va exercir la seua influència política a través especialment dels districtes de Sant Martí i Santa Caterina, com bé ja va mostrar Rafael Narbona.⁵⁹⁰ És a dir, durant la dècada de 1420 l'autonomia de la participació ciutadana per a elegir els seus representats en el govern és veia notablement reduïda pel control que certs individus o famílies tenien de les candidatures parroquials, idea que no representa més que una reiteració de la tendència que ja ha estat en nombroses ocasions afirmada per dit autor, i que es comuna a la resta de ciutats i viles de la Corona d'Aragó.⁵⁹¹

Per altra part, des de 1419 ja no es documenta cap altra provisió fins a 1423. En l'entremig d'aquest període, el què sí es comprova és com en les eleccions del justícia civil de 1421 –en què va ser elegit Guillem Solanes– van estar envoltades per certa protesta realitzada per Pere d'Anglesola, procurador fiscal del rei, que Vidal de Blanes, governador del regne va admetre. Desconeixem el motiu de les objeccions, però sí com aquelles van arribar a oïdes de la reina Maria, qui, en qualitat de lloctinent general, va represaliar el comportament de l'esmentat procurador, a qui ordenava «no metre en brogit o destorb tal ciutat, ço és aquexa, car no se'n seguex negun servey al senyor rey ne a nos per molts esguards».⁵⁹² D'igual manera, la lloctinent general va cridar l'atenció a Vidal de Blanes, a qui li recordava la seua obligació de vetllar pel bé de la ciutat.⁵⁹³ Any i mig després, el 23 de desembre de 1422, els jurats informaven al Magnànim com l'elecció dels justícies s'havia efectuat amb «gran assossech e suavetat», al mateix temps que notificaven com després del sorteig de redolins el batle general havia elegit a Pere Bou –qui havia estat prèviament candidat en l'elecció dels jurats– com a justícia criminal i a Guillem Pujada com a justícia civil. Al voltant d'aquells, els magistrats

⁵⁹⁰ R NARBONA VIZCAÍNO, *Valencia, municipio medieval..Op.cit.* p.122-124.

⁵⁹¹ R NARBONA VIZCAÍNO, «Municipio, familia y poder en las ciudades..Op.cit. pp. 55-77.

⁵⁹² ACA, RC, 3260, f. 43r (12 de juny de 1421).

⁵⁹³ *Ibid.*

asseguraven que eren «bones persones e bé de vostre servir e afecció».⁵⁹⁴ És a dir, igual que ocorria tradicionalment en cada elecció dels jurats, en 1422 per primera vegada el govern de la ciutat notificava al Magnànim els resultats de l'elecció dels justícies aprofitant l'ocasió per a expressar com els oficials municipals eren persones afectes a la monarquia.⁵⁹⁵

Ja en 1423 es documenten dues disposicions reials en favor dels cavallers Galceran de Vich i Guillem Pujades per al càrrec de justícia criminal. L'any següent, mesos després de la primera introducció de la primera ceda reial i enmig d'una conjuntura marcada per la desconfiança dels creditors de la ciutat que va provocar l'agreujament de la crisi de la hisenda municipal,⁵⁹⁶ Alfons va atorgar dues provisions més. Una –com ja em enunciat al capítol anterior– va ser concedida per a l'elecció del mostassaf al cambrer reial Gracià de Montsoriu, qui va resultar ser nomenat per al càrrec després d'haver estat en juny designat conseller pel consell secret, introduint-se per primera vegada en el govern de la ciutat. És a dir, sense cap experiència en l'exercici de càrrecs públics, en 1424 Gracià de Montsoriu va arribar a ser conseller i mostassaf la mateixa anualitat, per tant, s'intueix com la Corona, en particular, va facilitar l'accés als oficis a un cavaller que compaginaria la seua carrera política al municipi amb el servei militar en les campanyes del Magnànim.⁵⁹⁷ Mentre que l'altra disposició reial va ser concedida per a l'elecció de justícia criminal al ciutadà Lluís Eixarch, qui compartia amb l'anterior el fet de formar part del consell de la ciutat i a més ser un dels integrants dels catorze examinadors de la comissió extraordinària dels comptes de la ciutat. No obstant la preeminència atorgada a Eixarch va ser elegit justícia criminal Manuel de Palomar, futur racional. La següent anualitat, la gràcia règia va ser concedida al cavaller Joan Carbonell per a les eleccions de justícia criminal, després d'haver estat l'any anterior conseller tot i que a partir d'aleshores ja no es documenta desenvolupant càrrecs municipals.

⁵⁹⁴ AMV, LIM, g3-16, f. 74r-75r (23 de desembre de 1422). Amb semblant paraules se li va notificar també a la reina l'elecció dels justícies *vid. Ibid.*, f.78v.

⁵⁹⁵ Diferent notificació es va realitzar en 1424, ja que únicament aquella incloïa els noms dels justícies elets (Joan Palomar, justícia criminal; Alfonso Roís de Corella, justícia civil; i Arnau Cabrera, justícia dels tres-cents sous) i el del lloctinent del justícia criminal (Joan Beneito) *vid. AMV, LIM, g3-17, f. 138v* (22 de desembre de 1424).

⁵⁹⁶ *Vid. Cap. III.*

⁵⁹⁷ J. Saiz identifica als membres de la família Montsoriu, entre ells a Gracià de Montsoriu, participant de forma ininterrompuda en les campanyes del Magnànim entre 1425 i 1445-1447. J. SAIZ SERRANO, *Guerra y nobleza en la Corona d'Aragón... Op.cit.* p. 513, Cuadro III.

Per altra banda, com hem dit anteriorment, es constata com en desembre de 1427 el monarca li va enviar una llista a Joan Mercader amb el nom de les persones que considerava idònies per a què foren elegides per als càrrecs de justícia en cas que algunes d'aquelles –després del sorteig de redolins– foren susceptibles de ser designades. Per tant, el mateix any en què s'introduïa una segona ceda reial en la juraderia, el sobirà enviava al batle general una altra relació de persones en la que s'havia ordenat per preferència règia aquells que devien desenvolupar els càrrecs de justícies. En aquella mateixa missiva, el Magnànim li donava instruccions que, en cas que cap de les tres persones resultants del sorteig de redolins –en qualsevol de les eleccions– hagueren estat incloses en aquella nòmina, assignarà al càrrec a aquell individu que li diria Gabriel de Palomar.

[...] que la ciutat de València per l'any primer vinent romanga e sia dotada de tals justícies en civil e criminal que-n nostra absència amen nostre servir, e lo bé comú e utilitat de la dita ciutat e singulars d'aquella, havem delliberat avisar los jurats e consell de la dita ciutat encarregant-los que en la elecció dels dits officis meten persones de la dita qualitat, e part açò per que ni-ls siats cert de nostra intenció vos trametem nòmina dins la present d'aquelles persones que-ns paren de la condició damunt dita, afí que si algunes de les dites persones cauen en la elecció dels dits oficials sia feta d'aquelles la elecció e nominació, ço és: que la primera serà en grau segons la dita cèdula nomenets a justícia criminal e axí mateix en lo civil, e dels altres oficials. E si, per ventura, alguna de les dites persones contengudes en lo dit memorial no recaya en les dites eleccions manam vos que de les tres persones altres, que se esdevindrà caure en la dita elecció per als dits officis, cas que no sien en lo memorial, fets si e segons vos dirà de part nostra lo feel conseller nostre micer Gabriel de Palomar, ab lo qual nos havem parlat e informat largament de nostra intenció, donant-li fe e creença e complint per obra ço que sobre les dites coses de part nostra vos dirà, e per res no permetats no donets loch al contrari si-ns desijats servir e complaure...⁵⁹⁸

D'aquestes instruccions es poden realitzar diverses consideracions. En primer lloc, el fet que el monarca confiarà l'elecció a Gabriel de Palomar –si els tres candidats finals no eren els previstos– permet intuir com aquella llista l'hauria confeccionada l'advocat ordinari de la ciutat. Això significaria que el sobirà en 1427 hauria atorgat en la pràctica política major poder governamental a Gabriel de Palomar en detriment del concedit a Joan Mercader, a qui li hauria llevat puntualment de fet la competència que normativament li corresponia com a batle general: designar mitjançant el procediment instituït als justícies de la ciutat. Des d'aquesta perspectiva, sembla que en aquell moment es començava a perfilar la divisió de l'elit dirigent en dos grups de poder encapçalats cadascun per aquests dos rellevants homes del rei en el municipi. En conseqüència, es pot deduir com almenys des de 1427 Gabriel de Palomar i Joan

⁵⁹⁸ ARV, CR, 232, f. 144r (16 de desembre de 1427).

Mercader serien els principals interlocutors de dos cercles polítics que competirien entre ells per atraure's el favor regi, que els va permetre un major control del govern municipal a partir de la seua reproducció en les magistratures urbanes. És a dir, a les altures de 1427 les violències tradicionals derivades de la lluita pel poder de la ciutat s'havien superat i a partir d'aleshores la cursa per aconseguir el control del govern urbà es traslladava al camp de les relacions diplomàtiques amb la monarquia a través de dos experts juristes –Gabriel de Palomar i Joan Mercader– que comptaven amb la confiança personal del monarca. De fet, –com ja em anunciat en el punt 3.4– aquesta disposició reial sobre l'elecció dels justícies pot fins i tot interpretar-se com una prova de favor més al sector de l'elit governant encapçalat per Gabriel de Palomar, després d'haver rebut mesos abans amb la ceda reial dels jurats el control de l'executiu de govern.

Per altra part, després d'aquesta llista de provisions de 1427, ja no s'han documentat més manaments reials en favor de cap individu per a les eleccions dels oficis majors durant els anys 1428 i 1429. Cert és que en 1428, no hi hagué necessitat de donar instruccions al batle general ja que es constata que Alfons el Magnànim –que aleshores es trobava personalment en la ciutat– va designar mostassaf a Francesc Corts, candidat pel districte de Santa Maria.⁵⁹⁹ Pel que respecta a 1429, tenint en compte que l'elecció dels jurats i dels consellers va estar realitzada mitjançant dues respectives cedes reials elaborades pel racional Manuel de Palomar, cal intuir com els candidats en les eleccions del mostassaf i del justícia criminal i civil es realitzaren sota el control dels consellers de parròquia, els quals presumiblement la majoria eren afins al cercle dels Palomar.⁶⁰⁰

En relació amb les provisions en favor d'individus pertanyents a la mà menuda, durant el trienni 1427, 1428 i 1429 s'efectuaren almenys tres provisions per al càrrec de lloctinent de justícia criminal. És a dir, els manaments per als càrrecs de lloctinent es realitzaren en una cronologia immediatament posterior a les primeres disposicions documentades dels oficis majors. En concret, els agraciats foren per ordre de data el pellisser reial Francesc Riquer, el blanquer Francesc Torres i Pere Alfonso. Entorn al

⁵⁹⁹ Aquest hauria eixit en el sorteig junt amb altres dos candidats, que bé podien ser de Sant Andreu, Sant Bartomeu o Santa Caterina. Aquestes tres parròquies són les que, segons va copiar l'escrivà, superaren el sorteig, tot i que després el mateix escrivà va escriure que Santa Maria fou l'elegida per Alfons el Magnànim. Per tant, aquesta discordança sembla una errada de copista, doncs en cas contrari no s'entendria que el govern municipal no protestara al·legant contrafur davant la suposada designació directa realitzada pel Magnànim vid. AMV, MC, A-29, ff. 30v-32r. Junt amb Francesc Corts, en desembre foren elegits justícia criminal Guerau Bou i justícia civil Guillem Valldaura.

⁶⁰⁰ En 1429 va ser elegits justícia criminal Pere Cabanyelles, justícia civil Joan Valleriola i mostassaf Lluís Eixarch.

primer, es documenta com aquell un any després de rebre el favor reial va ocupar el càrrec de conseller de la parròquia de Sant Llorenç, després que ja l'haguera desenvolupat per primera vegada en 1421 pel districte de Sant Tomàs. Aquest càrrec com a conseller parroquial l'alternaria amb el de representant dels oficis al consell pels pellissers.⁶⁰¹ Paral·lel és el cas de Francesc Torres, qui també un any després de rebre dita provisió va ser elegit per primera vegada en un càrrec municipal, en particular com a conseller per la parròquia de Santa Creu que tornaria a desenvolupar en diverses ocasions alternant-lo amb el de conseller d'ofici pels blanquers.⁶⁰² Mentre que Pere Alfonso no es documenta desenvolupant cap càrrec municipal, per tant desconeixem quina seria la seua situació particular.

Per altra part, cal destacar com la Corona en aquest context inicial, més enllà de les disposicions condicionals anteriorment esmentades, va intercedir amb ordres directes per a l'adjudicació de l'ofici anual de regent nocturn del justícia criminal. Un càrrec no institucionalitzat, que únicament tenim referència d'ell en la documentació municipal a partir d'una acta del consell general del 5 de març de 1417 en què precisament es prohibia la costum del justícia criminal o del lloctinent d'aquell de nomenar a una persona que els substituïra de nit.⁶⁰³ En conseqüència, a efectes legals, aquest càrrec no existia i, per consegüent, no hi havia una normativa que regularitzara la seua renovació anual. Ara bé, en la realitat es documenta –a partir de la documentació de la cancelleria

⁶⁰¹ Francesc Riquer va ser conseller de parròquia per Sant Tomàs en 1421 i per Sant Llorenç en 1428 i conseller d'oficis com a pellisser en 1424 (any en què també va ser prohombre elector d'ofici), 1429, 1432 i 1436. Mai va arribar a desenvolupar la lloctinència del justícia criminal.

⁶⁰² Va ser conseller de parròquia per Santa Creu en 1429, 1443, 1446, 1449, 1453 i 1464 i conseller d'ofici pels blanquers en 1436, 1448, 1457, 1461. Junt aquests càrrecs es documenta com a prohombre elector dels oficis en 1448, 1449 i 1450 i com a capdeguaita en 1438. Mai va arribar a desenvolupar la lloctinència del justícia criminal.

⁶⁰³ AMV, MC, A-26, f. 226v-227r (5 de març de 1417): «E com en temps passat lo capdeguaita, qui era mes per la parròquia d'on era lo dit justícia criminal novellament elet fos més e elet ab plaer e voler de aquells, puy fos bona e ydonea persona, a fi de què algunes vegades lo dit justícia li donàs càrrech de fer guayta per aquell, ço que lo present consell ha per bo, emperò com en après de la dita cosa sia abusat per molts dels dits justícies, e per lo present en aquesta manera que los dits justícies e lurs loctinents ordinaris ultra los dits XII capdeguaytes fan cascun any hun capdeguayta, al qual appellen regent, qui per aquells faça guaita e regesca de nit, ço que no poden ne deuen fer com sia expressament contra forma de furs e privilegis de la dita ciutat, los quals disponen que per los dits justícies e loctinents personalment los dits oficis sien regits e no per altre, exceptat emperò en cas de necessitat de lurs persones, o en e per lur absència, per tal lo dit consell estableix que tal abús cesse e que los dits justícies e loctinent no facen ne puxen fer ni tenir regent algú si no en la forma damunt dita ans los ja elets per los dits justícies e loctinent revoque lo dit consell e ha per revocats proveint que d'ací avant no usen». Aquest capítol del consell general s'insereix dins d'una assemblea que fou convocada explícitament per a tornar a elegir els capdeguaites nomenats el desembre anterior per cadascun dels consellers de parròquia, els quals però havien sigut privats de l'ofici i substituïts a arbitri de Jaume Burguera, qui aquell any desenvolupava la magistratura de justícia criminal. Per tant, el consell va intervenir ratificant les ordenances dels capdeguaites i aprofitant alhora per a qualificar de contrafur la designació d'un regent de nit per part del justícia criminal o del seu lloctinent.

reial– com aquesta pràctica irregular va continuar realitzant-se almenys al llarg del regnat d'Alfons el Magnànim, tot i constituir un contrafur. Aquesta circumstància tan excepcional no va impedir que la monarquia, prèvia súplica de l'interessat, donarà instruccions en forma de prec al batle general o al justícia criminal per a què elegirà a una determinada persona per a dit càrrec. En particular, la primera vegada que documenta la intercessió règia en aquest cas fou en 1425 en favor de Jaume Serra en retribució per haver servit militarment al monarca, en la companyia de Jofré de Vilarig. En concret, el monarca notificava al batle general el següent:

[...] en alguna recompensa dels serveys feyts e a nos prestats per lo feel nostre en Jaume Serra, axí en les parts de Nàpols com en après en los affers ara per gràcia de nostre senyor finats e encara per contemplació del amat nostre mossén Jofre de Vilarig, en companyia del qual ha continuat nostre servey, qui d'aço·ns ha humilment suplicat, hauriem per molt agradable que lo dit Jaume fos provehit del offici de regent de lloctinent de justícia criminal d'aqueixa ciutat per l'any qui començarà a correr la festa de nativitat de nostre senyor primervinent, perque us pregam, encarregam com pus estretament podem que, advenint lo cas e temps de la elecció del dit justícia, prenguets e encarreguets lo dit lloctinent ab efficacia axí per part nostra com per vos mateix que lo dit en Jaume sia provehit del offici dessús dit, car nos som informats que aquell és assats, dispost e sufficient al exercici e regiment del dit offici, havents vos sobre·l que dit és en tal manera que mijançant vostra bona indústria e intercessió obtinga lo dit Jaume el regiment del dit offici...⁶⁰⁴

En aquests casos, l'únic problema que podia sorgir era que la monarquia atorgara provisions a dues persones diferents per al mateix càrrec en una mateixa anualitat, com va ocórrer en 1427. En aquella anualitat, Alfons el Magnànim escrivia al justícia criminal de la ciutat en favor del barber Pere Alfonso,⁶⁰⁵ a qui el monarca «per contemplació de alguns familiars e servidors nostres, és qui de açò nos han suplicat, li havem promès que advenint lo temps li faríem haver e obtenir lo dit ofici» de regent de nit.⁶⁰⁶ Gairebé al mateix temps, el rei hauria donat semblant provisió a un tal Bonjoch. Davant aquella situació segons es desprèn d'una lletra del sobirà al mateix justícia criminal, aquest darrer s'hauria negat a admetre a cap d'aquells fins que el Magnànim fóra consultat. Davant d'aquesta circumstància, Alfons donava diverses possibilitats al justícia criminal que en tot cas devia realitzar amb consell del governador, del batle general i dels jurats. En concret, en primer lloc, Alfons donava instruccions que es respectara l'ordre de data, és a dir que l'ofici fóra rebut per aquell qui abans havia obtingut la provisió, a condició que aquell fóra considerat sufficient per al càrrec de

⁶⁰⁴ ARV, RC, 35, f. 30r (26 de desembre de 1425).

⁶⁰⁵ Presumiblement, es tractaria del mateix individu que en 1429 rebria una provisió condicional per a l'ofici de lloctinent de justícia criminal.

⁶⁰⁶ ARV, RC, 35, f. 94v (20 de desembre de 1427).

regent de nit del justícia. Aquesta condició servia al monarca per a suggerir que entre tots dos candidats s'elegira a Pere Alfonso de qui havia obtingut bones referències a diferència de les que tenia del tal Bonjoch. No obstant això, el sobirà els delegava la decisió final per a què designaren la persona que creien més idònia.⁶⁰⁷ Malauradament, es desconeix qui va acabar desenvolupant dit ofici.

Tot plegat, en resum, des d'una òptica comparativa amb períodes posteriors podem considerar que les provisions reials condicionals en aquesta fase inicial d'intervencionisme regi en el govern municipal foren concedides exclusivament per Alfons el Magnànim, situació que com veurem no serà l'habitual durant el regnat d'aquell. Així, doncs, l'escàs nombre de provisions fa que s'hagen de considerar un fet puntual i de poca incidència, especialment tenint en compte que únicament en el cas de Gracià de Montsoriu en 1424 es constata una sincronia entre la persona que rep el favor regi i qui acaba desenvolupant l'ofici. Malgrat això, el què si es significatiu és com els individus agraciats per la Corona majoritàriament eren membres del consell, és a dir que prèviament havien estat elegits pels membres del consell secret, l'elit governant. Quant als estaments, entre les provisions dels oficis majors tres de les quatre foren atorgades a cavallers, el què podria estar il·lustrant com aquelles foren concedides a individus o familiars d'aquells que participaren en les primeres expedicions a Sardenya realitzades pel monarca.

Pel que fa a la resta de disposicions, el fet que només s'atorgaren per al càrrec de lloctinent del justícia criminal indica com aquests seria el més preat entre el sectors que constitueixen la base de la societat política amb possibilitat de promoció. Per altra banda, la intercessió de la monarquia en un càrrec no institucionalitzat il·lustraria com més enllà del interès reial de control es trobaria la necessitat de complaure les demandes dels súbdits. Respecte a la cronologia d'emissió del conjunt de les provisions, la majoria d'elles foren atorgades dies abans de l'elecció del mostassaf (28 de setembre) i dies abans de l'aproximació de la data de les eleccions dels justícies i els seus delegats (22 de desembre), fets que indicarien que el temps transcorregut entre la sol·licitud i la redacció de la provisió de les magistratures seria breu, circumstància que

⁶⁰⁷ ARV, RC, 35, f. 97v (13 de gener de 1428): «aquell qui haura provisió primer en data de nos si als dessús dits parra ésser sufficient, e en cas que tal nos tropia sufficient a regir lo offici, segons no és estat dit, manam-vos que altre manament nostre no esperat permetats regir lo dit offici al dit en Pere Alfonso, del qual som bé informats és persona sufficient e ben disposta a regir aquell, però en cars que a vos ab los dits governador, batle e jurats fos vist lo dit Pere no ésser sufficient ni dispost a regir lo dit offici, la doncs e no en altra manera ab consell dels dessús dits provehists a una bona persona».

permet assenyalar el caràcter espontani de les primeres de les disposicions reials en aquest sentit fins a l'esclat de la guerra amb Castella.

4.2. L'increment extraordinari de la intercessió règia entre 1430 i 1433

El reduït nombre de provisions documentades des d'inicis del regnat d'Alfons el Magnànim contrasta significativament amb les setanta-una provisions reials condicionals documentades entre 1430 i 1433. Un trienni, on a més de presentar un major nombre de manaments respecte al decenni anterior, es pot conceptualitzar com una fase d'adaptació del sistema de provisions a la realitat del procediment electoral i als interessos conjugats en ell. Un estadi de definició que es produeix simultàniament a l'afirmació de la ceda reial dels jurats, com hem vist a l'anterior capítol, i que s'ha de relacionar amb el fet que la ciutat de València es convertira temporalment en residència reial, assumint per tant conjunturalment la capitalitat de la Corona d'Aragó.⁶⁰⁸

Iniciant l'anàlisi per les provisions de l'annualitat 1430, en primer lloc s'ha de considerar que Alfons el Magnànim va atorgar deu provisions reials, de les quals cinc per als oficis majors més altres tres confirmatòries, una per a les eleccions de la lloctinència del mostassaf i altra per a la lloctinència del justícia criminal. Un nombre de provisions no menyspreable en una annualitat on el monarca havia estat temptat –al context de la fase final de la guerra contra Castella– a designar directament a l'executiu de govern valencià. Com hem dit al capítol dos, malgrat aquesta idea inicial, el sobirà es va conformar amb la introducció d'una ceda reial dels jurats que presumiblement degué estar inspirada per cercle de poder dels Mercader. Després de l'elecció de la juraderia, les següents més rellevants foren les del mostassaf per a les quals el rei no va atorgar cap provisió, en tant que es trobava personalment a la ciutat i seria ell l'encarregat d'elegir qui accediria a la magistratura entre els tres candidats finals. I, de fet, les actes municipals registren com Alfons va preferir elegir al cavaller Antoni de Castellví, representant de Sant Andreu, per davant dels candidats dels districtes de Sant Tomàs i Sant Joan.⁶⁰⁹ Ara bé, dies després d'aquelles eleccions, el Magnànim va atorgar tres provisions en favor de candidats per a l'elecció del justícia criminal i dos per a la del

⁶⁰⁸ Al voltant de la presència regular del monarca en la ciutat, documentada entre els anys 1424 i 1432 *vid.* Andrés GIMÉNEZ SOLER, *Itinerario del rey Alfonso de Aragón, el que ganó Nápoles*, Zaragoza 1909, pp. 64-113.

⁶⁰⁹ AMV, MC, A-29, ff. 63r-64r. (28 de setembre de 1430). A Antoni Castellví únicament se'l documenta exercint dit càrrec de justícia civil d'aquell mateix any; i de Joan Gómez per a les eleccions de mostassaf de 1433.

justícia civil. En particular, en novembre d'aquell any el monarca va intercedir en l'elecció de justícia criminal en favor del cambrer reial Joan Palomar,⁶¹⁰ fill de Gabriel de Palomar, i Jaume Valença⁶¹¹ mentre que un mes després va concedir una disposició en favor de Manuel Eixarch.⁶¹² Les restants dues provisions per al justiciat civil foren atorgades als cavallers Pere Siscar⁶¹³ i Francesc Vives.⁶¹⁴ És evident que aquesta coexistència de provisions per a unes mateixes eleccions i càrrecs generava una problemàtica per al batle general a causa que era possible que és veiera en la tessitura d'elegir entre dos i tres candidats finals –eixits del sorteig de redolins– que comptaven amb la prerrogativa reial.

En previsió d'aquesta circumstància, la monarquia es va veure obligada a definir criteris de preferència d'uns candidats sobre altres, sovint recollits en les pròpies instruccions donades al batle general. A partir d'aquestes, es pot establir que bàsicament l'administració règia va recórrer amb assiduitat a dues fórmules concretes, la més usual de les quals era la que donava primacia a un dels candidats a partir de la data d'emissió del manament del rei. Per exemple, aquest va ser el cas de Francesc Vives respecte a Pere Siscar. Doncs, en tant que aquest darrer va obtenir el favor monàrquic dos dies després que el primer, el batle general devia donar prevalença en l'elecció a Francesc Vives. De fet, aquesta preeminència per ordre de data es va materialitzar en una altra provisió, l'anomenada confirmatòria, que en aquest cas ratificava en una data posterior la prevalença de Francesc Vives sobre la resta de candidats. Seguint aquesta premissa, Manuel Eixarch devia ser elegit si eixia en el sorteig del justiciat criminal sempre que no eixiren junt amb ell Jaume Valença o Joan Palomar.

⁶¹⁰ Un any abans d'obtenir la provisió règia havia desenvolupat el seu primer càrrec públic com a conseller de parròquia per Sant Llorenç, per tant aquesta provisió s'ha de contextualitzar en un moment inicial del seu *cursus honorum*.

⁶¹¹ Fins a 1430, Jaume Valença havia sigut jurat en 1428 (any en què fou índic municipal en les corts), conseller per la parròquia de Santa Caterina en 1415, 1423 i 1430, en 1429 conseller jurat vell i administrador de l'Hospital dels Clapers. L'any següent de rebre aquesta provisió reial va ser elegit justícia civil.

⁶¹² En el moment d'aconseguir la provisió monàrquica era conseller jurat vell, per tant l'annualitat anterior havia format part de l'executiu de govern després d'haver estat inclòs en la ceda reial de 1429. A més a més, prèviament a ocupar la màxima magistratura urbana aquell havia desenvolupat el càrrec de conseller per la parròquia de Sant Joan en 1417, 1422 i 1428. .

⁶¹³ Va desenvolupar la juraderia en 1422, després d'haver estat justícia civil en 1418 i conseller pels cavallers en 1415.

⁶¹⁴ L'any anterior s'havia introduït per primera vegada en la vida pública de la ciutat a través del càrrec de conseller cavaller i es documenta inclòs de forma consecutiva en la ceda reial de 1429 i de 1430. Per tant, prèviament a rebre-la seua primera provisió reial per a un ofici major, havia format part del llistat de nominats a la juraderia.

Ara bé, davant la problemàtica que a dos candidats se'ls expedirà la provisió condicional el mateix dia, com fou el cas d'aquests dos darrers, es va establir en un principi un altre principi, sostingut fonamentalment en la voluntat règia. És a dir, el sobirà o el lloctinent general designava arbitràriament qui dels candidats tenia la primacia sobre l'altre o els altres. En la circumstància concreta de Joan Palomar i Jaume Valença, Alfons el Magnànim va decidir atorgar màxima prioritat d'accés al càrrec al fill del seu conseller i advocat de la ciutat, justificant la seua decisió pels diversos serveis realitzats a la monarquia. En particular, el rei va argumentar la preeminència del Palomar confessant l'obligació de la Corona vers el pare d'aquell – Gabriel Palomar– qui contínuament servia a aquella, així com pels bons serveis efectuats pel mateix Joan Palomar, qui havia encapçalat un contingent d'homes en la guerra de Castella.⁶¹⁵ A més a més, el monarca advertia al batle general que no fera el contrari «per cosa alguna ni per letres altres que us enviassen si ja de la present no us fahiem expressa menció».⁶¹⁶

Aquesta preferència per Joan Palomar suposava en la pràctica canviar d'influència política les eleccions del justícia criminal respecte a les de la juraderia anterior, que havien estat mediatitzades pel sector dels Mercader. Situació que es prova, especialment, considerant com el sobirà era conscient que possiblement aquell membre dels Palomar, que aquell mateix any havia accedit als oficis municipals, no era la persona més idònia per a desenvolupar la magistratura en comparació a Jaume Valença i Manuel Eixarch, que comptaven amb una major experiència en la pràctica de govern. Davant aquesta realitat, el monarca veia necessari argumentant-li a Joan Mercader que seguirà el seu manament en tant que realment si Joan de Palomar arribava a ocupar el justiciat criminal ho faria amb l'ajut de son pare.

[...] los grans e continuats serveys del feel conseller nostre micer Gabriel Palomar no solament nos obliguen a proseguir aquell de honors, gràcies e favors mas encara sos fills, los quals esperam indubitablement que, segisquen los vestigis del dit lur pare, nos serviran ab tota affecció e promptitud a ells possible axí com per esperiència ho havem vist, vos dehim, encarragam e manam expressament e de certa nostra esciència que si lo feel cambrer nostre en Johan de Palomar, fill del dit Gabriel, lo qual en aquesta guerra nos ha bé servit, serà un dels tres elets per l'any primer vinent al offici de justícia criminal de aqueixa ciutat li donets lo dit offici, preferint-lo als altres dos qui si vulla sien, car havent lo dit offici en Johan Palomar fem compte que-l haia lo dit Gabriel, son pare, ab consell del qual lo regirà e confiam que si haura en tal manera que serà servey nostre, honor sua e profit de aqueixa dita ciutat...⁶¹⁷

⁶¹⁵ La participació de Joan de Palomar en la guerra de Castella es documenta a J. SAIZ SERRANO, *Guerra y nobleza en la Corona d'Aragón...Op.cit.*, p.377.

⁶¹⁶ ARV, RC, 47, f.14v (14 de novembre de 1430).

⁶¹⁷ *Ibíd.*

Tot i la justificació del sobirà, la preferència reial al fill de Gabriel de Palomar no degué ser admesa de bon gust per part del batle general. Doncs, des de la perspectiva de Joan Mercader, el rei no sols havia atorgat preeminència al fill del seu principal adversari polític en la ciutat sinó que a més l'havia desposseït de la capacitat de designar un dels càrrecs més preats per l'elit dirigent, com era el justiciat criminal. En aquest sentit, cal considerar que si la monarquia continuava amb la directriu d'atorgar el favor regi de manera arbitrària com una forma de recompensa el principal perjudicat era el batle general i, e conseqüència, el cercle de poder dels Mercader, que veuria disminuïda la seua influència política, especialment en una conjuntura on la mediatització del poder dels Palomar creixia per moments. Per tant, es pot deduir com presumiblement les protestes de Joan Mercader haurien motivat que el Magnànim introduirà un matís en la fórmula de les provisions règies efectuades l'any següent.

En concret, en 1431, en un context on el monarca havia manat mesos abans als regidors vells que no foren introduïts en l'elecció de la juraderia persones que es preveia que participarien en bandositats,⁶¹⁸ la majoria dels manaments reials que es projectaven sobre els oficis majors introduïren l'expressió «bo per bo e suficient per suficient». Amb aquesta fórmula, Alfons ordenava a Joan Mercader que designarà a un candidat en particular sempre que considerarà que havien eixit en l'elecció junt amb ell persones de la mateixa suficiència i no de major idoneïtat. És a dir, el monarca retornava al batle general la seua capacitat per a elegir lliurement al candidat sota la condició que l'estimarà de major aptitud per a desenvolupar el càrrec respecte al candidat reial. Un matís que facultava fins a cert grau al batle general a desobeir les instruccions del monarca. Amb aquella directriu es van emetre manaments regis en favor dels cavallers Bernat Joan, Mateu Llansol i Gracià de Montsoriu per a les eleccions de justícia criminal de 1431,⁶¹⁹ tot i que en el cas d'aquells ja havien format part del govern municipal en diverses ocasions i, per tant, el batle hauria d'haver tingut difícil negar la seua idoneïtat. En tot cas, aquella anualitat cap d'aquells va exercir la magistratura que va recaure finalment en Lluís Pertusa. Amb la mateixa fórmula, prèvia súplica directament de la reina Maria, Alfons ordenava al batle que elegirà al notari Cristòfol de Montblanch per al càrrec de justícia dels tres-cents sous.

⁶¹⁸ ARV, RC, 50, f. 35r (11 de desembre de 1431).

⁶¹⁹ ARV, RC, 50, ff. 34r; 35v i 36r.

Batle general, per contemplació de nostra molt cara e molt amada muller, la reyna, qui de açò nos ha humilment suplicat, havem grantment a cor que per l'any primer vinent, bo per bo e sufficient per sufficient, sia justícia de CCC sous en Christòfol de Montblanch, notari d'aqueixa ciutat, pregam vos per ço axí affectuosament com podem e manam que en los dits affers, servant la dita forma, vos haiats per tal manera que lo dit Christòfol sia provehit del dit offici, e d'açò per l'esguart damunt dit nos farets plaer e servey be agradables...⁶²⁰

El què indicaria com aquell matís que retornava al batle parcialment la designació dels oficis del justiciat va ser emprada no sols en el càrrecs dels oficis majors, sinó també dels altres. Junt amb aquelles provisions, també se'n van atorgar en favor de Joan Ferrer per al càrrec de mostassaf i a Miquel Martí, Pasqual Esteve i Gabriel Carrasquer per al càrrec de lloctinent de justícia criminal.⁶²¹

Si això ocorria en 1431, un any després, en 1432, entrava en joc una altra variable en les provisions reials: l'atorgament de totes aquelles no pel monarca sinó per part de l'infant Joan, en qualitat de lloctinent general. Aquell va atorgar el favor reial per a l'elecció de justícia civil a Pere Martorell⁶²² i per a la de justícia criminal als ciutadans Joan d'Òdena,⁶²³ cambrer reial del dit infant, i a Francesc Valleriola,⁶²⁴ algutzir del dit infant. En el cas d'aquests darrers, per una part es constata com el lloctinent general va efectuar les disposicions atorgant preferència als seus candidats als quals situava en un esglaió inferior respecte als individus que havien obtingut una provisió del monarca. Doncs, això és el què sembla referir-se quan al donar la màxima precedència en l'elecció a Joan d'Òdena condicionà aquella als possibles manaments efectuats pel Magnànim: «si ja per lo senyor rey, nostre frare, no us és manat que legescats e nomenets algun altre, car en aquell cas nostre voler és conforme ab lo de sa senyoria».⁶²⁵ En semblants termes, Joan expressarà que Francesc Valleriola devia tindre primacia per darrere únicament del dit cambrer reial. Per altra banda, les recomanacions règies rebudes per Joan d'Òdena i Francesc Valleriola, individus que no

⁶²⁰ ARV, RC, 50, f. 35r.

⁶²¹ ARV, RC, 398, f. 44v (6 de desembre de 1432).

⁶²² Quan va rebre la provisió no havia participat mai del govern de la ciutat i, de fet no es documenta exercint cap càrrec públic a la ciutat posteriorment.

⁶²³ ARV, RC, 398, f. 44v (6 de desembre de 1432). Per aquest la provisió per a les eleccions de justícia criminal significava una oportunitat de tornar a participar en la vida política de la ciutat, doncs feia nou anys que havia deixat de participar en el govern municipal. Anteriorment, únicament ho havia fet en 1422 com a conseller de parròquia per Sant Bartomeu, mentre que un any després hauria ocupat la juraderia. És a dir, que Joan d'Òdena s'hauria vist exclòs del govern de la ciutat, malgrat que en els primers anys del funcionament del consell secret hauria estat elegit conseller i jurat de forma consecutiva.

⁶²⁴ Aquell hauria desenvolupat per primera vegada oficis públics en 1430, coincidint amb la guerra amb Castella, moment en què fou elegit conseller per la parròquia de Santa Creu. L'any posterior, va accedir a la juraderia, per tant en 1432 quan va rebre la provisió formava part del consell com a jurat vell.

⁶²⁵ ARV, RC, 398, f. 44v (6 de desembre de 1432).

venien participant en el govern de la ciutat, va posar en relleu una nova problemàtica concreta: la concessió d'una provisió reial condicional serviria de poc si la persona afavorida per la monarquia no aconseguia prèviament ser nominada com a representant parroquial en l'elecció per la qual havia estat recomanada.

Davant aquest inconvenient, Joan va intentar introduir una nova pràctica política al marge de la legislació vigent com a resposta específica a dita qüestió. Doncs, la lògica estratègica de Joan –o en tot cas dels candidats que a aquell li suplicaven– era clara: calia intercedir per a què els seus candidats foren nominats per algun dels districtes de la ciutat per a les respectives eleccions. Amb aquest propòsit, conscient que no podia atorgar una ordre directament per a què foren designats com a representants parroquials per a les eleccions els individus per ell afavorits, el lloctinent general es dirigiria en forma de prec a les autoritats municipals que els competia normativament la nominació per a què elegiren al seu candidat. Precisament, això és el què es documenta per primera vegada el 6 de desembre de 1432, quan l'infant Joan al mateix temps que li atorgava la provisió condicional a Joan d'Òdena exhortava als jurats, al racional i als propis consellers de la parròquia de Sant Bartomeu per a aquell fóra el seu candidat per a les eleccions de justícia criminal.

Prohomens, per què som certificats que l'amat cambrer nostre, en Johan d'Òdena, comparroquià vostre, és persona disposta e suficient per lo offici de justícia criminal de aqueixa ciutat hauriem gran plaer que per vosaltres fos admès en la elecció de aquella per aqueixa vostra parròquia, per que us pregam e encarregam, tan estretament com podem, que per contemplació, qui molt havem a cor lo dit en Johan d'Òdena, anoments e elegescats concordablement per la dita parròquia per justícia criminal de la dita ciutat per l'any primer vinent, certificants-vos que ultra que m tenim per dit que nomenarets persona que mereix lo dit offici nos vos ho tindrem en servey e plaer molt agradables...⁶²⁶

Després de tant d'esforç per a què Joan d'Òdena fóra candidat, als ulls del lloctinent general, aquell no podia quedar-se fóra de la designació del càrrec en cas d'eixir com a candidats després del sorteig el batle general considerava que hi havia altre més idoni. Per tant, l'infant Joan lluny d'atorgar-li cert grau d'autonomia al batle general per a escollir el candidat –tal com havia fet Alfons un any abans– li donava instruccions directes que si d'Òdena eixia en un dels tres redolins durant l'elecció de justícia criminal, el nomenarà a ell per davant de qualsevol altre, a excepció únicament que junt amb aquell eixirà algú qui hauria rebut una provisió atorgada pel mateix monarca. És a

⁶²⁶ ARV, RC, 398, f.44r (6 de desembre de 1432). Aquell mateix dia, el lloctinent general ordenava al batle general (ARV, RC, 398, f. 44r.

dir, el lloctinent general assumia sols la superposició de la voluntat del monarca per davant de la seua, en aplicació del seu rol com a lloctinent general. El mateix mecanisme d'intercessió en favor de Joan d'Òdena va emprar l'infant en el cas de Pere Martorell. Aquesta primera temptativa de l'infant Joan d'intercedir en algunes nominacions parroquials no degué agradar a l'oligarquia governant, doncs al cap i a la fi els candidats afavorits per la nova mesura no formaven part del grup patrici. De la mateixa manera, cal assenyalar com, junt amb aquestes tres provisions per als oficis majors, el lloctinent general va intercedir en favor dels notaris Bernat Centelles, Joan Capdevila, Pere Peralada i de Pere Rubiols per al càrrec de justícia dels tres-cents sous així com en favor de Bernat Bosch, del notari Jaume d'Eroles, del pintor Pere Valero i de Jaume Peralada per al càrrec de lloctinent del justícia criminal. Una intercessió que permet constatar com Joan va intercedir més a favor de notaris i d'individus pertanyents als estrats modestos de la societat política, que no de l'elit dirigent. En conjunt, possiblement a aquestes causes provocaren el malestar de l'oligarquia governant, que seria indicatiu tenint en compte que cap dels individus que reberen provisions dels oficis majors foren introduïts en les eleccions, com es pot comprovar en la taula següent:

TAULA 105. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DE LES PRINCIPALS
MAGISTRATURES EN 1432⁶²⁷

Parròquia	Justícia criminal (ci)	Justícia civil (ca)	Mostassaf (ca)
Santa Maria	Vicent Alegre	Francesc Esplugues*	Francesc d'Esplugues
Santa Tomás	Joan Boix	Pere Fabra	Galceran de Vilarig
Sant Andreu	Joan Gomis	Francesc Corts	Francesc Corts
Sant Martí	Francesc d'Esplugues	Joan Roís de Moros	Joan Figuerola
Santa Caterina	Lluís Bou	Joan d'Eixarch	Manuel de Codinach
Sant Nicolau	Manuel Suau	Ramon de Riusech	Ramon de Riusech
Sant Bartomeu	Lluís Carbonell	Jaume Jofre	Jaume Jofre
Sant Llorenç	Joan de Palomar*	Mateu Llançol	Guillem Mascó
Sant Salvador	Pere Andreu	Arnau Saranyó	Guillem Crespí*
Sant Esteve	Manuel d'Eixarch	Galceran de Borja	Eiximen Pérez de Romaní
Sant Joan	Francesc Benet Oliver	Joan Valleriola	Joan d'Eixarch
Santa Creu	Esteve Pérez	Jaume d'Artes	Lluís de Vilarasa

Per altra banda, després de les eleccions dels justícies d'aquella anualitat la intercessió reial va continuar amb l'ofici de regent de nit del justícia criminal,⁶²⁸ que va

⁶²⁷ AMV, QP, B-3, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1432).

⁶²⁸ En 1430, Alfons el Magnànim intercedia en dit càrrec en favor de Guillem Desplà, pellisser de la ciutat pertanyent a la casa reial, com una forma de satisfacció dels seus serveis que «ha fets e fa de cada dia». Així doncs, per assegurar-se que dita disposició era acatada en aquell cas el sobirà va donar ordres al batle general que únicament admetrà rebre jurament de possessió de càrrec de regent de nit del justícia criminal a Guillem Desplà. És a dir, que si aquell no era designat per a dir càrrec, tal com el monarca

generar no poques controvèrsies. En concret, la problemàtica partia de la duplicitat de manaments reials que havia rebut el justícia criminal, els quals atorgaven el càrrec de regent a dues persones, un que gaudia del favor directament del Magnànim i altre que el gaudia per part de l'infant Joan, en qualitat de lloctinent general. Temps controvertit, per què primer Joan Palomar –fill del conseller reial i advocat de la ciutat Gabriel de Palomar– qui aleshores desenvolupava la magistratura de justícia criminal, es negava a acceptar l'ordre de l'infant Joan. I, segon, per què després es va presentar un candidat d'Alfons el Magnànim reclamant el càrrec. Una situació que va fer perdre la paciència a l'infant Joan, qui no va dubtar a realitzar un discurs autoritari, que fins i tot excepcionalment donava preeminència a la legitimitat del seu manament com a lloctinent general per damunt del mateix monarca, desautoritzant, així, en certa mesura a Alfons el Magnànim.

En concret, el 8 de gener de 1433, l'infant Joan escrivia a Joan de Palomar per a insistir-li que en qualitat de justícia criminal designarà a Ramon Sixo com al seu regent de nit,⁶²⁹ tal com així ho havia ordenat anteriorment. I de fet, es constata que el 17 de novembre de 1432 –és a dir abans que aquest fóra elegit justícia– Joan havia deixat instruccions a «lo justícia criminal de la ciutat de València per l'any primer esdevenidor» així com al batle general que per al proper any fóra designat per a l'esmentat ofici Ramon Sixo.⁶³⁰ Les reticències del justícia criminal van provocar que dies després el lloctinent general pressionara en una missiva a Gabriel de Palomar per a què ordenara al seu fill que executara el seu manament. En aquesta lletra del lloctinent general es pot deduir com teòricament els Palomar s'haurien negat a concedir l'ofici a Ramon Sixo per considerar-lo que no era una persona idònia per al càrrec. Informació

havia ordenat prèviament al justícia criminal, aleshores Joan Mercader devia negar-se a què fóra admès un altre *vid.* ARV, BG, 1147, f.256r (15 de desembre de 1430): «on emperò lo dit justícia, ço que no creem, volgués nomenar altre e no lo dit Guillem Desplà vos manam que no reebats lo dit jurament de aquell dit altre nomenat ne l'admetats en la dita regència, mas reebats en tot cars lo dit Guillem Desplà com vullam que ell e no altre ho sia».

⁶²⁹ ARV, RC, 398, f. 61r (7 de gener de 1433): «Justícia en dies passats vos escrivim pregants e encarregats vos rebessets e admetessets l'amat nostre Ramon Sixo per regent de vostre offici e aparra que fins ací no és estat fet ne més en execució, per que altra vegada vos pregam e encarregam que admetats lo dit Ramon Sixo per regent del dit vostre offici segons per nos vos fonch escrit».

⁶³⁰ ARV, RC, 398, f. 35r (17 de novembre de 1432): «Justícia pregam e encarregam vos estretament que per contemplació nostra a exercici de vostre offici segons és acostumats e haiats per regent vostre l'amat nostre en Ramon Sixo, portador de la present, e no altri algú no obstant vos escrivam d'ací avant per altre qualsevol, com per certs esguarts que ací no curam explicar aquesta sia nostra final intenció». Semblant lletra fou enviada al batle general *vid. Ibid.* f.35r (17 de novembre de 1432): «pregam e encarregam axí estretament com podem que fet elecció e nominació de justícia criminal de la ciutat de València per a l'any primer esdevenidor, encarreguets de part nostra al justícia que prenga e hage per regent seu en lo dit any l'amat nostre en Ramon Sixon, portador de la present, e no altri algú no obstant que us escrivam d'ací avant per altres qualsevol».

important, que segons aquells, Joan Mercader no hauria mencionat al lloctinent general, el qual no podia entendre el per què es retardava l'execució del seu manament. Davant aquesta matisació, Joan responia a Gabriel de Palomar que si ells l'hagueren advertit ell hauria actuat d'altra manera però que donat el punt en què es trobava l'assumpte ordenava que Ramon Sixo fóra designat regent de nit del justícia criminal.⁶³¹ I de fet, aquella missiva del lloctinent va resultar clau per a què Joan de Palomar és resignarà a obeir el seu manament. Ara bé, que acatarà les instruccions de Joan no significaria que en la pràctica li facilitarà l'exercici de les funcions a aquell, com es dedueix d'una altra lletra de l'infant Joan adreçada a Joan Palomar un mes després, en la que li recriminava que estigués dificultant l'exercici del càrrec a Ramon Sixo, a qui fins i tot hauria negat el saig, a més de molestar-lo contínuament.⁶³²

La qüestió que aparentment sembla resolta es va reobrir al mes següent. Doncs, es constata com el lloctinent general notificava a Joan Palomar com Joan Andreu, altre ciutadà, havia presentat un manament del Magnànim en què li concedia dit ofici de regent de nit del justícia criminal. Davant aquesta circumstància, l'infant Joan acceptava de grat les notícies que havia rebut que la situació s'havia gestionat en favor d'una tercera persona, Joan Munyós, qui hauria rebut l'ofici en detriment dels dos beneficiats del favor regi.⁶³³ Ara bé, sembla que la notificació que va rebre el lloctinent no era de tot certa, doncs en la pràctica Joan Palomar sí havia acomplert el manament d'Alfons pel qual havia acceptat a Joan Andreu com al seu regent.

Ara bé, tot i aquesta acceptació, Joan Palomar hauria al·legat al batle general que el dit Joan Andreu estaria indispost temporalment per malaltia i que Ramon Sixo no el

⁶³¹ ARV, RC, 63. f. 1v (13 de gener de 1433): «e que ara essent la cosa tan avant e per tantes letres declarada nostra intenció fessem altre mandament donats de part que·ns seria càrrech, lo qual vos teniu per dits que vos no volreu maiorment que·l dit batle general en alguna de les sues letres no us ha feta menció que·l dit en Ramon sia insuficient per al dit offici, ab tot açò emperò si tantost a principi fossem per vos fossem estats avisats de bon gust vos hageram complagut de aquesta e de molt maior cosa, per que us pregam que en aquest cars hi doneu loch e digau al dit vostre fill que faça ço que per nos li és estat escrit de què vos e ell nos fareu plaer e servei».

⁶³² ARV, RC, 398, f. 76v (10 febrer de 1433): «Justícia informats som estats que vos no voleu donar saige e altres minister an Ramon Sixo, regent vostre per a exercir son offici, e semblantment se diu que·l molestau en altres algunes maneres per les quals ell no pot exercir lo dit son offici, de què si axí és som meravellats, per què us dehim e manam tan estretament com podem que al dit en Ramon Sixo doneu sauge e altres menestres acostusmats al exercici e regiment del dit offici, e lo tracteu degudament no permetent que li sian fetes vexacions ne molestars per via exquidides e indirectes, certificants vos que si lo contrari serà fet, ço que no creem, a nos convendria provehir·hi per altres remeys».

⁶³³ ARV, RC 63. f.12r (12 de març de 1433):«apres havem entès que en Johan Andreu ha obtén lo dit offici del senyor rey, nostre molt car e molt amat frare, ab provisió de sa senyoria e que hauda alguna alteració sobre açò entre los dits en Ramon Sexo e Johan Andreu són abduyts contents que lo dit offici romanga en Johan Munyoz, vehí de aqueixa ciutat, al qual som estats soplicats per alguns nostres servidors que us plagués provehir del dit offici per que us dehim e manam que si axí és que·ls dits Ramon Sexo e Johan Andreu vullen resignar lo dret que han en lo dit offici al dit Johan Munyoz».

podia substituir perquè es trobava aleshores fóra de la ciutat. Davant aquesta suposada situació, a instància del mateix justícia criminal, Joan Mercader hauria permès que en la pràctica l'ofici fóra regit pel paraire Jaume Sánchez. Aquesta situació, que en principi sembla circumstancial, amagava però una possible estratègia de Joan Palomar per a poder obviar els manaments reials i col·locar al seu mateix candidat. Almenys això es pot deduir, d'una lletra del 18 de març enviada per Joan Mercader a Joan Palomar. En aquella, el batle general informava al justícia criminal que Joan Andreu es trobaria en plenes facultats per a regir l'ofici i que, per tant, hauria estat mal informat. Davant aquesta circumstància, Joan Mercader revocava la possessió a Jaume Sánchez i li donava l'ofici al candidat elegit per d'Alfons el Magnànim.⁶³⁴ Tot i que aquest fet va passar desapercbut per l'infant Joan, es pot intuir com la ira d'aquest haguera estat major contra Joan Palomar si s'haguera assabentat, tenint present com a final de març el lloctinent general en una lletra adreçada al dit justícia criminal, es meravellava de com s'havia atrevit a prendre una decisió –acceptar a l'ofici el candidat que comptava amb el favor del rei– sense abans haver-li consultat:

[...] heveu pres per regent vostre lo dit Johan Andreu, expel·lint-ne lo dit en Ramon Xixo, de què som estats no poch meravellats com no·n se'n heveu consultat primerament, no per que no conegam ésser cosa molt rahonable e justa que·ls manaments e prechs del dit senyor deieu procehir a tots altres, attenents emperò que la dita letra del dit senyor conté simples prechs e considerants que com aquella vingué ja era adquisit lo dret en l'offici al dit en Ramon Xixo, qui era en possessió, e lo havia exercit e havia prestat lo jurament com dit és acostumat, e attenen encara que és offici annual e no és acostumat après que es donat a un levat-ho aquell e donar-ho a altre, maiorment que de tal cosa no fahia menció la letra del dit senyor ne crehem que sa senyoria informada que ja la possessió tenia altre l'any hagués menada levar, especialment en officis annuals...⁶³⁵

Doncs, el contingut i, especialment, el to de la missiva il·lustra com l'infant Joan després de tres mesos s'havia pres l'assumpte de l'ofici del regent de nit com una qüestió personal. Doncs, tot i que el lloctinent general acceptava la jerarquia de poder, en tant que reconeixia l'hegemonia dels manaments del rei, qüestionava aquesta provisió en particular del monarca al matisar que en aquest cas Alfons únicament havia emès «simples precs». Per tant, en la pràctica governamental el lloctinent general superposava les seues disposicions a la voluntat del monarca expressada almenys en forma de precs. Aquesta feble argumentació, tenint en compte que el verb dispositiu pregar és sempre l'emprat en les provisions reials i designacions directes de càrrecs, va

⁶³⁴ ARV, BG, 1147, f.479r (18 de març de 1433).

⁶³⁵ ARV, RC, 63, f. 14r (24 de març de 1433). Còpia d'aquest missiva es conserva a ARV, BG, 1147, f. 183r.

ser reforçada pel lloctinent general amb la idea que el seu germà al realitzar aquests «precis» en favor de Joan Andreu no estaria informat que dit ofici ja hi era desenvolupat per altra persona. Doncs, segons argumentava si haguera estat assabentat no hauria desposseït d'un ofici anual a una persona per a col·locar a una altra. Així doncs, a la fi de la lletra, el lloctinent no sols manava a Joan de Palomar que tornarà a col·locar en l'ofici a Ramon Sixo sinó que l'amenaçava de proveir en conseqüència si veia que la seua ordre no era acomplida o es posposava, doncs l'advertia del seu enuig per haver d'escriure-li tantes vegades per «una cosa de pocha importància».⁶³⁶

La desconfiança de l'infant Joan amb Joan de Palomar va motivar que al mateix temps el lloctinent general donarà instruccions a Joan Mercader preguntant-li que si el justícia no executava els seus manaments que ell li posarà remei per a què Ramon Sixo fóra regent del justícia. Doncs segons el parer el lloctinent «açò més és passió e voluntat que no voler-se'n metre en termens de rahó, a què nos dariem loch en alguna manera havets-vos-hi segons de vos fermament confiam e desenganant-ne de part nostre lo dit justícia».⁶³⁷ És a dir, Joan estava convençut que Ramon Sixo devia exercir dit ofici i que fins al moment no ho havia pogut fer per l'actitud contestària de Joan de Palomar, que seria verificada en cas que finalment el batle general tinguera que intervindre. I així degué succeir, ja que en novembre d'aquest mateix any, de nou l'infant donava instruccions al futur justícia criminal per a què tornarà a ser designat Ramon Sixo com a regent de nit dels justícia criminal tenint en compte que estava exercint bé dit ofici i a més que així li ho havien pregat certs familiars i domèstics, a qui el lloctinent general desitjava complaure.⁶³⁸ Tanmateix, aquesta lletra formava part d'una estratègia de l'infant per tornar a col·locar a Ramon Sixo com a justícia del Grau o regent de nit del justícia criminal de València. Doncs dies després, en una nova missiva enviada a Joan Mercader li notificava com havia enviat altres lletres al justícia criminal del proper any al mateix temps que n'havia enviat un altra a Joan Palomar per a què nomenarà a Ramon Sixo, justícia del grau per a l'any següent.⁶³⁹ Ara bé, aquella anualitat l'infant Joan també intercediria en favor d'Andreu Sanç, a qui ordenava que

⁶³⁶ *Ibíd.*

⁶³⁷ ARV, RC, 63, f.14r (24 de març de 1433). Còpia d'aquest missiva es conserva a ARV, BG, 1147, f. 182v.

⁶³⁸ ARV, RC, 63, f. 73v (1 de novembre de 1433).

⁶³⁹ *Ibíd.*, f.73v (14 de novembre de 1433).

fóra preferit per darrere únicament de Ramon Sixo,⁶⁴⁰ qui va gaudir del favor del lloctinent general en els anys 1434 i 1436.⁶⁴¹

La problemàtica generada per la renovació de l'ofici de regent de nit a inicis de 1433 junt amb el fracàs de la intercessió del lloctinent general en les nominacions parroquials de 1432, no van desanimar a l'infant Joan a continuar intercedint en les eleccions amb major insistència. Com hem vist al capítol II, ja en juny de 1433 es va constatar com les diferències entre l'elit governant i l'infant Joan continuaven, quan aquest va intentar introduir una ceda per a les eleccions dels consellers presumiblement en favor del grup de poder dels Mercader. La reacció del grup dirigent –aleshores afí en la seua majoria als Palomar– va ser rebutjar aquella ceda, fet que va comportar que sorprenentment el batle general negara conèixer l'existència de la provisió del 4 de maig de 1418.⁶⁴² Després d'aquests esdeveniments que marcaren les eleccions del Consell, al llarg dels mesos següents el nombre de les provisions règies experimentaren un increment molt significatiu, doncs aquell any s'efectuaren trenta-vuit manaments reials, dels quals el Magnànim va atorgar únicament dos mentre la resta els va concedir Joan. Un nombre de disposicions que no seria superat fins a 1458, coincidint amb l'accés al tron de Joan II, el què, per altra part, resulta il·lustratiu del protagonisme d'aquell en el procés de consolidació de dita pràctica de mediatització monàrquica de les eleccions municipals. A aquesta circumstància, cal afegir com en 1433 algunes de les disposicions a més van anar acompanyades de la intercessió règia en les nominacions de candidats parroquials.

En particular, s'han documentat disset provisions per als oficis majors: vuit per a les eleccions de justícia criminal; cinc per a les de justícia civil; i quatre per a les de mostassaf. Aquest nombre de disposició per elecció va obligar a detallar específicament l'ordre de preferència que ocupava un candidat respecte als altres. En conseqüència, en 1433 en la major part de les instruccions donades al batle general la monarquia li

⁶⁴⁰ ARV, RC, 64, f. 75r (17 de novembre de 1434).

⁶⁴¹ Semblant estratègia que la de 1433 va voler emprar el lloctinent general en juny de 1434, data en què novament en una lletra dirigida al batle general per a què s'acordarà amb el pròxim justícia criminal per a què Ramon Sixo desenvoluparà el càrrec de regent de nit. O bé que es concordarà amb el justícia criminal d'aquell mateix any per nomenar-lo justícia del Grau del proper any *vid.* ARV, RC, 64, f. 6v (25 de juny de 1434). De fet, novament també va deixar l'encàrrec al justícia criminal següent per a què prenguera al dit Sixo com al seu regent de nit *vid. Ibid.* f. 6v (16 de juny de 1434). Així doncs, el sobirà també va intercedir, al mateix temps que el lloctinent, per a què Ramon Sixo obtinguera l'ofici de regent de nit del justícia criminal o del justiciat del Grau *vid.* ARV, RC, 64, f. 6v (25 de juny de 1434): «pregam e encarregam que ab lo justícia criminal qui serà per l'any prop esdevenidor de la dita ciutat servets manera quant en vos s'espera que prengua per regent seu lo dit en Ramon Sixo e no altri algú, o almenys ab lo justícia del any present donets orde que provehesca a aquell del justiciat del grau de la mar de la dita ciutat, preferint lo dit en Ramon en qualsevol dels dits officis a tots altres en manera que en tot cas aquell obtingu lo un dels dits officis».

⁶⁴² *Vid.* capítol III.

manava que elegirà a un candidat sempre que no coincidirà al mateix temps amb un o més candidats determinants. En aquest sentit, en juny el lloctinent general donava indicacions a Joan Mercader per a què en la següent elecció de justícia criminal, a la que concursaven els cavallers, elegirà en primer lloc donat el cas a Perot Mercader—presumiblement el germà de dit batle general— basant-se en l'ordre de data. Ara bé, si aquell no superava el sorteig de redolins aleshores devia donar preferència a Gabriel Navarro, mentre que si cap d'aquests dos eixia entre els candidats finals, la tercera opció devia ser per damunt de la resta Francesc Navarro.

Batle general, nostra intenció e voluntat és que si mossèn Gabriel Navarro ix entre aquells als quals serà feta elecció per a justícia de la ciutat de València en lo criminal sia preferit en haver lo dit justiciat davant totes altres persones, qui exiran ab aquell en la elecció primerament fahedora, exceptat mossèn Perot Mercader, per lo qual havem primerament escrit, e açò mateix volent ésser servat en mossèn Francesc Navarro, al qual si segons dites exirà volem que lo dit offici sia comanat davant tot altre, exceptats los dits mossèn Perot Mercader e mossèn Gabriel Navarro.⁶⁴³

Aquest manament es produïa dies després que el mateix infant ordenara al batle que preferira a Guillem Mascó per al càrrec de justícia criminal davant de qualsevol altre candidat que havia rebut o rebria una provisió règia, a excepció de Perot Mercader.⁶⁴⁴ És a dir, que l'ordre de preferència establert per l'infant era Perot Mercader, Guillem Mascó, Gabriel Navarro i Francesc Navarro. Junt amb aquells, aquella anualitat també van rebré el favor reial per a dites eleccions els cavallers Joan Figuerola, Eiximen Pérez Escrivà del Romaní, Ramon de Soler —qui la va rebré del monarca— i Jaume del Romaní. Amb tot, aquest jerarquia fixada pel lloctinent general finalment va quedar mesos després supeditada al favor que Gracià de Montsoriu havia rebut per part d'Alfons el Magnànim, el qual l'infant Joan —com hem dit anteriorment— acceptava. Ara bé, a través del seu conseller reial, Climent de Vilanova, Joan li feia saber al batle general que, malgrat les súpliques que havia rebut sobre això, no pensava emetre un manament general revocatori de les provisions que prèviament li havia enviat.

[...] e jatsia nos vullam que lo que-l senyor rey mana sia guardat et complit, però per que no siam vists revocar ço que fet haurem, no deliberam escriure-vos exprès del dit fet al dit batle segons eram soplicats, mas solament escrivim creença esplicadora per vos, en virtut de la qual vos pregam que digats al dit batle que nostra intenció és que, no contrafaents qualsevol letres a

⁶⁴³ ARV, RC, 63, f.46v (30 de juny de 1433).

⁶⁴⁴ ARV, RC, 63, f. 73r (28 de juny de 1433): «davant tot altre per qui no us hajam escrit e davant los altres per qui us escriurem d'ací avant, com nostra intenció e voluntat sia que lo dit en Guillem Mascó haia lo dit offici si exirà davant tots altres qui exiran ab aquell, exceptat mossèn Perot Mercader».

el trameses per nos, complesca et meta per obra lo que lo senyor rey li mana sobre lo fet del dit mossèn Gracià...⁶⁴⁵

És a dir, el lloctinent general es negava a anul·lar les ordres que havia emès en favor de certs individus prèvia súplica d'aquells, en tant que dins de la seua concepció de poder regi no concebia revocar els seus manaments. Doncs, des de la seua perspectiva, en la pràctica governamental això podia significar negar la gràcia prèviament atorgada als súbdits, amb un descrèdit de la seua autoritat com a lloctinent general, tenint en compte que hi hauria precedents entorn a la revocació posterior de les seues disposicions. Aquesta circumstància, a més a més, podia suposar una pèrdua de confiança dels seus servidors respecte a la capacitat d'influència política en la ciutat de l'infant Joan. Per tant, per evitar les connotacions negatives que es podria desprendre d'una ordre de revocació per escrit, l'infant Joan li va encarregar a Climent de Vilanova que oralment li donarà instruccions a Joan Mercader per a què acceptarà la preeminència de la voluntat d'Alfons el Magnànim davant de la seua. Al cap i a la fi, si Gracià de Montsoriu no superava el sorteig de redolins, els seus manaments podien ser observats sense contradir la voluntat del Magnànim. I en la pràctica, es pot intuir que així va ocórrer. Doncs, aquell any va ser elegit justícia criminal Guillem Mascó, qui ocupava el segon lloc dins de l'ordre de prelatió establert per l'infant. Ara bé, com es pot veure en la següent taula, es desconeixen quins foren els individus introduïts en l'elecció de justícia criminal, a diferència de les del justícia civil i mostassaf.

TAULA 106. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DE LES PRINCIPALS
MAGISTRATURES EN 1433⁶⁴⁶

Parròquia	Justícia criminal (ca)	Justícia civil (ci)	Mostassaf (ci)
Santa Maria	-	Manuel Suau	Pere Belluga
Santa Tomás	-	Joan Boix	Joan Boix
Sant Andreu	Guillem Mascó	Pere Andreu	Joan Gomis
Sant Martí	-	Bernat Penyarroja	Bernat Penyarroja
Santa Caterina	-	Guerau Bou	Jaume Valença
Sant Nicolau	-	Joan Alegre	Lluís Garcia
Sant Bartomeu	-	Manuel d'Eixarch	Lluís Carbonell
Sant Llorenç	-	Joan Gamiça	Joan Gamiça
Sant Salvador	-	Lluís Granolles	Bernat Peris
Sant Esteve	-	Ponç Despont	Joan Ferrer, major
Sant Joan	-	Joan Despuig	Daniel Corner
Santa Creu	-	Esteve Pérez	Francesc Valleriola

⁶⁴⁵ ARV, RC, 63, f. 75v (27 de novembre de 1433).

⁶⁴⁶ AMV, QP, B-3, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1433).

En relació a les provisions atorgades als ciutadans, per al càrrec de mostassaf, l'infant les va atorgar a Joan Gamiça, Joan Gomis i a Nicolau Vilanova, fill del seu cambrer reial. Justament, aquest últim –com es pot comprovar en el darrera taula– fou l'únic que no va ser introduït en l'elecció malgrat haver estat aquell que va rebre el favor reial en primer lloc. Pel que fa a l'elecció del justícia civil, Joan va donar instruccions al batle per a què tingueren preeminència sobre la resta de candidats Guillem d'Alpicat, Bernat Gamiça, Esteve Pérez, Antoni del Miracle i Joan Pérez. De tots aquells –com es pot veure en la taula– únicament va ser inclòs en l'elecció Esteve Pérez. Per altra banda, d'aquestes nòmines de candidats ciutadans que participaren en les eleccions del mostassaf i del justícia civil s'adverteix la mateixa dinàmica que durant la dècada anterior: continuïtat dels candidats parroquials en les diferents eleccions realitzades al llarg d'una anualitat. En aquest cas, l'exemple més il·lustratiu és el de Joan Boix que en aquella anualitat va ser el candidat per la parròquia de Sant Tomàs per a les eleccions de la juraderia, del mostassaf i del justícia civil, després que l'anualitat anterior haguera estat conseller pel mateix districte. També van repetir circumscripció en l'elecció de la juraderia anterior i en la del justiciat civil Pere Andreu i Joan Alegre, mentre que Jaume Valença ho va fer respecte a l'elecció dels jurats i de la de mostassaf. En canvi, qui va modificar la parròquia va ser Guerau Bou, que en l'elecció del justícia es presenta per Santa Caterina, mentre que en les dels jurats del juny anterior s'havia presentat per Santa Creu, ja que la primera parròquia havia estat presentat justament l'esmentat Jaume Valença.

Junt amb aquestes provisions dels oficis majors, Joan va recomanar fins un total de deu notaris per a l'elecció del justícia dels tres-cents sous: Joan Amalrich, Francesc Canyada, Guillem Cardona, Guillem Cabestany, Bernat Cruïlles, Lluís Despuig, Nicolau Miró, Joan Ortigues, Joan de Puigmijà i Joan Saranyana. Junt amb aquells va concedir el favor reial per al notari Jaume Jordà i Jaume Sánchez⁶⁴⁷ per l'ofici de lloctinent de mostassaf. Pel que es refereix, a la lloctinència del justícia criminal va atorgar provisions a Bartomeu Amorós, Pasqual Aranda, Francesc Parenços, Bernat i Galceran de Reus –germans del seu secretari Bartomeu de Reus–, Roís de Santaclara i Mateu Vallés. Per tant, es pot comprovar com la monarquia per segon any consecutiu intercedia més en favor de notaris i d'individus comuns que no de membres pertanyents a l'elit dirigent.

⁶⁴⁷ Possiblement aquest Jaume Sánchez fóra el mateix que hauria rebut l'ofici de regent de nit del justícia criminal en 1433 a instància de Joan Palomar, aleshores justícia criminal.

Ara bé, més enllà de les provisions i de les dinàmiques seguides en les candidatures en 1433, la singularitat –com hem dit anteriorment– va radicar en el fet que no tots els que gaudien d’una provisió règia tenien garantida la seua participació en les eleccions. Aquesta circumstància va determinar que junt amb l’atorgament de provisions condicionals es produirà un major nombre de casos –si es compara amb l’annualitat anterior– que requeriren la intercessió monàrquica en les nominacions parroquials. Es constata com aquella intervenció reial es realitzava també prèvia súplica indirecta dels interessats, a partir de la qual el lloctinent general o bé el monarca enviava una lletra als jurats, al racional, a Gabriel de Palomar o fins i tot al batle general pregant-li’s que treballaren per a què una persona en concret fóra introduïda com a candidata en certa elecció, especificant o no la parròquia per la qual devia ser presentada. Doncs, en poc més de meitat d’ocasions l’autoritat reial concretava per quin districte devia ser presentat un candidat determinat, tot i que en un 36% de les ocasions la monarquia no es pronunciava sobre això. Ara bé, quan si particularitzava per quina circumscripció devia ser presentat el candidat aleshores junt amb la lletra enviada als jurats, al racional i a Gabriel de Palomar també s’envia una altra als consellers de la parròquia afectada per a què escolliren com a representant seu per a certa elecció a tal persona. Normalment, quan això succeïa, la persona proposada per la monarquia residia en la pròpia parròquia per la qual l’havien recomanada. Per exemple, per a l’elecció del justiciat criminal, es constata com l’infant Joan va intercedir per a intentar que foren nominats els germans Francesc i Gabriel Navarro així com Francesc Figuerola. En el cas dels dos primers, es documenta –a partir d’una lletra enviada pel lloctinent general als jurats i a Gabriel de Palomar– com la recomanació règia estava motivada especialment pels serveis a la monarquia realitzats per l’escrivà de ració Gabriel Navarro:⁶⁴⁸

[...] havets a cor e voluntat tota honor e bon avançament del amat nostre mossèn Gabriel Navarro, per los serveys que al senyor rey e a nos e als infants nostres frares fa cascun jorn, desigam molt que lo dit mosèn Gabriel entre en la elecció primerament fahedora de justícia de aqueixa ciutat en lo criminal per la parròquia de Sant Salvador en la qual aquell habita...⁶⁴⁹

⁶⁴⁸ Alfons el Magnànim va proveir del càrrec d’escrivà de ració a Gabriel Navarro en 1416, tal com s’esmenta en una lletra dels jurats de València al rei pregant-li que tinguera a aquell en especial recomanada *vid.* ACA, RC, Cartes reials, f. 145r (12 de juny de 1416). Posteriorment, l’infant Joan també pregaria al Magnànim que tinguera a Gabriel Navarro en recomanació pels seus bons serveis (ACA, RC, Cartes reials, f.459r (18 d’abril de 1417).

⁶⁴⁹ ARV, RC, 63, ff.82. v-83r (6 de desembre de 1433).

Al mateix temps, que exhortava als jurats, el lloctinent general enviava una lletra als consellers de la parròquia de Sant Salvador instant-los a nominar al dit escrivà de ració.⁶⁵⁰ No obstant això, en aquest cas particular, l'infant facultava als jurats i a Gabriel de Palomar per a què en cas que Gabriel Navarro no fóra candidat o no volguera participar en els càrrecs públics –el què indicaria que la iniciativa de la intercessió en aquest cas partia del lloctinent general i no del interessat– el seu germà Francesc participara en l'elecció com a representant de qualsevol altra parròquia sota la teòrica condició que en aquella no hi haguera individus aptes.

[...] e on per ventura lo dit mossèn Gabriel no-y pogués entrar o no-y volgués entendre, vos pregam que si los consellers de alguna parròquia no havents persona disposta en lur parròquia per al dit offici hauran amanllevar persona, segons moltes vegades se acostuma, treballets ab les millors e pus honestes vies e maneres que porets que mossèn Francesc Navarro, jermà de aquell, sia elegit per la dita parròquia que no-n haurà, certificants-vos que són coses de què-ns ferets plaer molt gran...⁶⁵¹

Aquesta situació en la que la monarquia convida a què algun dels seus candidats fóra introduït en les eleccions en qualsevol parròquia no va ser la única, tot i que en la seua majoria es donaren en càrrecs en els quals no s'interferia amb les ambicions de l'elit dirigent. De fet, de les quinze intercessions de representants parroquials per a diverses eleccions realitzades per l'infant Joan aquella anualitat, vuit –poc més de la meitat– ho foren en favor de dos germans del seu secretari Bartomeu de Reus: Bernat de Reus i Galceran de Reus. En favor de tots dos, el lloctinent general escriuria primer en el mes de maig al batle general per a què intentarà que aquells entraren en les eleccions de lloctinent de justícia criminal o de regent de nit justícia criminal, i manant-li que si eixirien en un dels tres redolins que elegirà a qualsevol d'aquells.⁶⁵² Tanmateix, dos mesos després Joan pregava a Gabriel de Palomar, a Guillem d'Alpicat, a Manuel de Palomar i a Joan Mercader (jurat), que intercediren per introduir als germans Reus, o almenys algú d'aquells, en l'elecció del guardià de la calç o del lloctinent de justícia criminal, tenint-los en qualsevol cas per recomanats en els oficis municipals.

⁶⁵⁰ ARV, RC, 63, f.82v (6 de desembre de 1433): «Prohomens havets a cor e voluntat tota honor e bon avançament del amat nostre mossèn Gabriel Navarro per los serveys que al senyor rey e a nos e als infants nostres frares ha fet e fa cascu jorn, vos pregam e encarregam que nomenets e elegiscats per vostra parròquia, de la qual es habitador, en la elecció primerament fahedora de justícia de aquexa ciutat en lo criminal lo dit mossèn Gabriel, certificants-vos que serà cosa de la qual nos ferets plaer molt grant e puis es persona disposta ho podets ho be fer sens càrrech».

⁶⁵¹ ARV, RC, 63, ff.82v-83r (6 de desembre de 1433).

⁶⁵² ARV, RC, 63, f. 49 (2 de maig de 1433).

[...] havets molt a cor e voluntat tot bon avançament e honor d'en Bernat de Reus e Galceran de Reus, vehins de aqueixa ciutat, per la bona relació que havem de aquells e encara per esguard del feal secretari del senyor rey e nostre en Berthomeu de Reus, lur germà, vos pregam molt afectuosament que treballets ab aquelles pus honestes e milliors vies que porets en fer que los dits en Bernat e Galceran de Reus, o la un d'ells, entren en elecció de guardià de la calç, o si en aquest ofici no cauran treballets segons dit és que entren en elecció de lloctinent e regent de justícia criminal, e axí per lo present any de aquí avant los hagats en los dits officis e altres que per ells facen e en tots altres coses en favorable recomendació, car nos per esguard del dit secretari los havem en compte de servidors e de nostra casa...⁶⁵³

A inicis de desembre, Joan donava novament instruccions a Joan Mercader per a què Bernat de Reus tinguera preeminència en l'elecció dels lloctinent de justícia criminal per davant de la resta de candidats.⁶⁵⁴ Al mateix temps, el lloctinent general enviava una lletra de creença als consellers de la parròquia de Santa Catalina en favor de Manuel de Palomar, qui es pot intuir que els pregaria en nom de Joan que Bernat de Reus fóra admès com a candidat seu en les eleccions de lloctinent de justícia criminal per davant de qualsevol altre i sinó eixia en aquelles que a les properes eleccions fóra proposat com a guardià de la calç.⁶⁵⁵

Junt amb les prerrogatives atorgades als germans del secretari reial, Joan també va intercedir en favor de Nicolau de Vilanova, com hem dit anteriorment fill del seu conseller en el regne Climent de Vilanova. En aquest cas, el lloctinent general donava instruccions a Joan Mercader per a què aquell aconseguirà que fóra admès en dites eleccions i que gaudira de preferència –si es donava el cas– sobre la resta de candidats. Així mateix, l'infant expressava com aquest manament l'efectuava «per lo singular càrrech que tenim del amat nostre micer Climent de Vilanova, pare de aquell» i, de fet, al final de la lletra Joan donava a entendre al batle general que aquesta vegada li ho sol·licitava com una gràcia personal, ho almenys això es pot considerar de l'expressió «esto vos ruego por servicio mío, el rey Johan [de Navarra]». ⁶⁵⁶ Igualment, el lloctinent general va pregar als consellers de la parròquia de Santa Maria per a què el cavaller Joan Figuerola fóra el candidat d'aquella circumscripció per a les eleccions del justiciat criminal, matisant-los que no recauria sobre ells cap càrrec de consciència tenint en compte que aquell acomplia amb la suficiència que requeria el càrrec. Així mateix,

⁶⁵³ ARV, RC, 63, f. 49v-50r (2 de maig de 1433).

⁶⁵⁴ ARV, RC, 63, f. 80r (4 de desembre de 1433): «sobre los affers del amat nostre en Bernat de Reus, dels quals vos havem escrit en dies passats, vos pregam afectuosament que si aquell exirà entre los elegidors al ofici de loctinent de justícia en lo criminal de aqueixa ciutat lo prefirats e nomenets al dit offici davant tot altre qui exirà ab aquell, no contrastant e altres qualsevol letres nostres sobre açò a vos trameses com no·s recort haver-vos escrit per aquells abans que pertot altre».

⁶⁵⁵ ARV, RC, 63, f. 80r (4 de desembre de 1433).

⁶⁵⁶ ARV, RC, 63, f. 50r (18 de juny de 1433).

novament s'observa com l'infant Joan atorgava el favor reial a dit cavaller en gratitud dels serveis per prestats a la monarquia.

Prohomens, havets a cor e volentat tota favor e bon avançament del amat nostre mossèn Johan de Figuerola, per los serveys que al senyor rey e a nos ha fets e fa cascun jorn, vos pregam e encarregam que nomenets e elegiscats per vostra parròquia, de la qual és habitador, en la elecció primerament fahedora de justícia de aqueixa ciutat en lo criminal lo dit mossèn Johan, certificants vos que serà cosa de la qual nos farets plaer molt grant, puis és persona disposta podets ho bé fer sens càrrech...⁶⁵⁷

Amb tot, l'elevat nombre de provisions i, particularment, d'intercessions reials en les nominacions parroquials per a diferents càrrecs (justícia criminal, lloctinent de justícia criminal, guardià de la calç) en aquella anualitat va provocar l'enrarament de les relacions entre l'elit governant i l'infant Joan. Doncs, sota l'argument que aquelles exhortacions monàrquiques efectuades per l'infant als consellers de les parròquies i a l'executiu de govern eren contrafurs, el govern municipal va sol·licitar la seua revocació. I, de fet, aquelles protestes que, almenys es documentarien des de novembre, quan l'infant aleshores –com hem vist– es negava a donar per escrit la revocació al batle general, van acabar forçant-lo a fer-ho el 17 de desembre de 1433 –és a dir, a cinc dies de l'elecció dels justícies–, tal com il·lustra el següent fragment:

[...] com se diga ésser emanades de nostra cort algunes lletres directes als consellers de algunes parròquies, e altres oficials e persones de la ciutat de València sobre les eleccions dels officis de la dita ciutat, les quals se diu que són contra forma dels furs e privilegis diponents de la forma de les dites eleccions, e no sia intenció nostra haver fet, o escrit, e haver volgut fer, o escriure, cosa alguna demnant als furs e privilegis dessus dits e altres, per nos jurats, servir, per tal a suplicació de la dita ciutat ab tenor de la present revocam, e volem haver per revocades, qualsevol lletres o provisions emanades de nostra cort sobre les dites eleccions si algunes ni haura en tant com dan o sien vistes fer contra los furs e privilegis del regne de València...⁶⁵⁸

Aquesta revocació, explicaria el per què no foren introduïts en les eleccions alguns dels recomanats per Joan, com hem vist anteriorment. Així mateix, la reacció de l'elit dirigent davant l'increment de participació règia de les nominacions parroquials per a les eleccions no es pot interpretar com una defensa ciutadana dels furs i privilegis de la ciutat vers l'intervencionisme monàrquic. Doncs, els furs novament serien instrumentalitzats per salvaguardar els interessos d'unes famílies que amb l'intent

⁶⁵⁷ ARV, RC, 63, f.83v (6 de desembre de 1433). Gairebé idèntica lletra fou enviada als jurats per a què col·laboraren amb els consellers del districte de Santa Maria per a què el dit candidat fóra introduït en l'elecció *vid. Ibid.*, f.84r (6 de desembre de 1433).

⁶⁵⁸ ARV, RC, 398, f.123v (17 de desembre de 1433).

monàrquic d'intercedir en les candidatures d'alguns districtes veuriem perillar el tradicional control que certs llinatges o individus exercien sobre aquelles. Al cap i a la fi, la mediatització dels candidats era una de les seues estratègies tradicionals d'algunes famílies per a reproduir-se en les magistratures i de projectar la seua superioritat governamental sobre el conjunt de la societat política. Amb tot, s'intueix com les al·legacions de l'oligarquia patrícia van impedir que la monarquia s'apropriarà sistemàticament de les nominacions de candidats però no va evitar que aquestes a partir d'aleshores es produïren esporàdicament.

Ara bé, quin era el grau d'iniciativa o d'interès de la monarquia en participar intensament en la nominació de les candidatures parroquials? En aquest sentit, una lletra de Joan enviada al batle general uns deu dies abans de l'esmentada revocació pot ser molt il·lustrativa del grau d'interès de la Corona vers les provisions reials condicionals, que per extensió poden deduir-se de la seua intercessió en les candidatures parroquials. En primer lloc, en la missiva datada a 8 de desembre de 1433, Joan confessava entre d'altres coses com «aquest dies passats, a diverses suplicacions, havem atorgat e manat espachar moltes letres dreçades a vos, ab les quals vos manave que preferissets los continguts en aquelles a qualsevol altres per qui no us havíem escrit».⁶⁵⁹ D'aquesta fragment es pot inferir com el lloctinent en general no havia intercedit per *motu propi* en favor d'uns candidats sinó que simplement havia volgut condescendir a les súpriques que havia rebut, comportament habitual de la monarquia. Realitat que es podria fer extensible a la seua intervenció en les nominacions parroquials, és a dir en cap moment Joan hauria intentat controlar les nominacions sinó simplement afavorir als seus servidors.

Des d'aquesta perspectiva, cal considerar al llarg del trienni 1430-1433 es va produir un increment notable del nombre de provisions règies i d'intents d'intercedir en les nominacions perquè la monarquia va rebré progressivament un major nombre de sol·licituds demanant la seua participació en les eleccions en favor de certs individus. Aquesta circumstància, projecta la imatge d'una Corona que hauria accentuat decididament la seua política intervencionista i que hauria pretès fins i tot mediatitzar les candidatures parroquials. Ara bé, aquesta representació queda matisada pel fet que les provisions no naixen per iniciativa monàrquica sinó d'individus que ambicionen obtenir la gràcia règia en forma d'intercessió en els càrrecs municipals. Cert és que el

⁶⁵⁹ ARV, RC, 63, f. 84r (8 de desembre de 1433).

sobirà o el seu lloctinent en el regne en una conjuntura immediatament posterior a la guerra amb Castella de 1428-1430 instrumentalitzaria les provisions condicionals i, fins i tot, les proposaria com una recompensa a certs individus pels seus serveis en la guerra de Castella o en l'administració reial. Ara bé, tampoc cal menysprear la difusió social de les disposicions reials, doncs aquell que assabentat que el seu parent, veí o amic havia rebut el favor monàrquic recercaria si tenia possibilitat d'obtenir també altre manament. Al cap i a la fi, un individu no perdia res per sol·licitar la gràcia règia ja que en el pitjor dels casos la seua demanda podia ser denegada, tot i que en aquell cas no es constata ja que no generaria un document de la cancelleria reial.

Per altra part, en aquella mateixa lletra del 8 de desembre el lloctinent general al batle general, demostrava ser conscient com no sempre les persones afavorides per les seues provisions eren les més idònies per a desenvolupar els càrrecs, el què agreujava el problema tradicional que no tots els candidats que eren nomenats per als oficis eren els més aptes.⁶⁶⁰ En aquest sentit, Joan reconeixia que en el cas de les seues disposicions l'ordre de prevalença establert no responia a la suficiència dels candidats, sinó –com havien dit– normalment a la data d'emissió del manament. Fet, que des de la perspectiva de Joan no podia remeiar, ja que implicaria revocar o modificar els seus manaments. Malgrat això, a la llum d'aquestes evidències, Joan admetia a Joan Mercader que no sempre les persones amb recomanació règia eren les més adequades per ocupar els oficis i que ell –referint-se al batle– seguint les seues instruccions no havia designat a la persones més competents per al càrrec per no gaudir per escrit del favor reial.

[...] la multiplicació dels impetrants e algunes altres sentiments nos han donat a entendre que de l'ús de les dites letres nostres se poria seguir alguna confusió, per ço com per ventura tots los electors e nomenadors de les persones elegidores no haurien degut esguart a elegir persones prou dispostes e per què nos no havem volgut per pervertir orde de nostre escriure, e però ésser que algunes de les darrers impetrants de nostres letres són pus àbil que los primers e exint ensemps vos seguint nostra ordinació preferirets los menys dispostos als altres pus àbils, e encara que pot ésser que dels exirà entre ells nomenadors per vos algú be sufficient e àbil lo qual no haurà impetrat de nos letra e sera postposat a altre menys àbil qui exirà ab aquell havent letra nostra...⁶⁶¹

Davant aquesta realitat, l'infant Joan donava instruccions al batle que els «comunals no sien preferits als millors, ne los indisposts als bons e ydonis». És a dir, endavant el

⁶⁶⁰ Ací es planteja el problema teòric sobre l'aptitud o la suficiència per als càrrecs públics en tant que ni l'oligarquia municipal ni la Corona especifiquen el per què un individu és o no apte, per tant és difícil de graduar a què es refereix l'infant quan fa referència a individus aptes.

⁶⁶¹ *Ibid.*

lloctinent general conferia plena potestat a Joan Mercader per a designar a la persona que desenvoluparia el càrrec sempre que es considerara que aquella era de major suficiència que la resta de candidats. En aquest sentit, el batle general recuperava en part la seua autonomia per arbitrar quina persona era la més capacitada per a desenvolupar el càrrec. No obstant això, el lloctinent general aprofitava per intercedir novament en favor del Bernat de Reus per al càrrec de lloctinent de justícia criminal, a qui donava màxima prioritat per a ser elegit argumentant que havia rebut informacions de la seua bona aptitud. Per tant, es pot concloure novament com la monarquia va interferir en les nominacions parroquials simplement per complaure a les sol·licituds que li arribaven. De fet, a partir d'aleshores –com veurem tot seguit– aquest discurs de Joan entorn a les provisions serà el que gairebé un any després adoptaria Alfons el Magnànim.

TAULA 107. INTERCESSIÓ RÈGIA EN EL NOMENAMENT DE CANDIDATS PARROQUIALS A UNES DETERMINADES ELECCIONS (1432-1477)

Data	Candidat reial	Elecció	Parròquia	Manament reial dirigit a:	AR⁶⁶²	Signatura
1432, 12, 06.	Òdena, Joan d'	Justícia criminal	S. Bartomeu	Conseller de S. Bartomeu	J	ARV, RC, 398, f. 44r-v
1432, 12, 07.	Martorell, Pere	Justícia civil	-	Consellers de s. Pere	J	ARV, RC, 398, f. 45v
1433, 05, 02.	Reus, Bernat de	Lloctinent J. Criminal	-	Batle general	J	ARV, RC, 63, f.49
1433, 05, 02.	Reus, Galceran de	Lloctinent J. Criminal	-	Batle general	J	ARV, RC, 63, f.49
1433, 07, 02.	Reus, Bernat de	Guardià calç	-	Gabriel Palomar, G. Alpicat, Manuel Palomar, Joan Mercader (jurat)	J	ARV, RC, 63, f.49
1433, 07, 02.	Reus, Bernat de	Lloctinent J. Criminal	-	Gabriel Palomar, G. Alpicat, Manuel Palomar, Joan Mercader (jurat)	J	ARV, RC, 63, f.49
1433, 07, 02.	Reus, Galceran de	Guardià calç	-	Gabriel Palomar, G. Alpicat, Manuel Palomar, Joan Mercader (jurat)	J	ARV, RC, 63, f.49
1433, 07, 02.	Reus, Galceran de	Lloctinent J. Criminal	-	Gabriel Palomar, G. Alpicat, Manuel Palomar, Joan Mercader (jurat)	J	ARV, RC, 63, f.49
1433, 11, 14.	Tomàs, Domingo	Capdeguita	S. Martí	Jurats	J	ARV, RC, 63, f.73v
1433, 12, 03.	Liçana, Martí de	Capdeguita	S. Catalina o altres	Jurats	J	ARV, RC, 63, f.79v
1433, 12, 04.	Reus, Bernat de	Guardià calç	S. Catalina	Consellers de S. Catalina	J	ARV, RC, 63, f.81
1433, 12, 04.	Reus, Bernat de	Lloctinent Justícia criminal	S. Catalina	Consellers de S. Catalina	J	ARV, RC, 63, f.80
1433, 12, 06.	Figuerola, Joan de	Justícia criminal	S. Maria	Consellers de S. Maria, jurats	J	ARV, RC, 63, f.83v
1433, 12, 06.	Navarro, Francesc	Justícia criminal	Qualsevol	Jurats, Gabriel de Palomar, consellers S.Salvador	J	ARV, RC, 63, f.82v-83r
1433, 12, 06.	Navarro, Gabriel	Justícia criminal	S. Salvador	Jurats, Gabriel de Palomar, consellers S.Salvador	J	ARV, RC, 63, f.82v-83r
1433, 12, 10.	Pérez, Ferrando	Capdeguita	S. Maria o altres	Jurats	J	ARV, RC, 63, f.85r
1433, 12, 11.	Perez, Ferrando	Capdeguita camí Morvedre	-	Jurats	J	ARV, RC, 398, f. 122r
1449, 11, 09.	Bonanat, Lluís	Lloctinent J. Criminal	S. Creu	Conseller de s. Creu, batle general	A	ARV, RC, 53, ff.21v,-22r
1451, 04, 09.	Vinader, Joan	Lloctinent de mostassaf	-	Jurats	A	ARV, RC, 54, f.19v
1451, 08, 24.	Bru, Narcís	Justícia dels 300 sous	S. Tomàs	Jurats, racional, síndic i als consellers de S. Tomàs	A	ARV, RC, 53, f.171v
1451, 09, 02.	Mas, Joan del	Justícia dels 300 sous	S. Esteve	Consellers de S. Esteve.	A	ARV, RC, 54, f.72r
1451, 11, 09.	Cardona, Guillem	Justícia dels 300 sous	S. Tomàs	Jurats, racional, consellers de S. Tomàs i d'altres parròquies	A	ARV, RC, 54, f.95r

⁶⁶² Autoritat règia:A (Alfons el Magnànim), J (Joan)

1451, 11, 20.	Òdena, Pere	Justícia criminal	S. Bartomeu	Conseller s. Bartomeu i jurats	A	ARV, RC, 54, f.99v
1452, 09, 14.	Cardona, Guillem	Justícia dels 300 sous	S. Tomàs	Jurats, racional, consellers de S. Tomàs i consellers altres parròquies	A	ARV, RC, 55, f.99v
1452, 10, 29.	Navarro, Pere	Justícia dels 300 sous	S. Bartomeu	Jurat, racional i als conseller de S. Bartomeu	A	ARV, RC, 55, f.105r
1455, 09, 05.	Valero, Miquel	Mostassaf	S. Joan	Jurats	J	ARV, RC, 76, f. 86r
1455, 12, 11.	Bru, Narcís	Justícia dels 300 sous	S.Tomàs	Jurats, consellers de S.Tomàs.	J	ARV, RC, 274, f.83v
1456, 08, 02.	Ferrer, Francesc	Justícia civil	S. Creu	Jurats i conseller de S. Creu.	A	ARV, RC, 57, f.164v
1456, 08, 03.	Perez, Joan	Lloctinent de mostassaf	S. Bartomeu	Juras i consellers de S. Bartomeu	A	ARV, RC, 57, f.165v
1456, 08, 03.	Perez, Joan	Lloctinent J. Criminal	S. Bartomeu	Juras i consellers de S. Bartomeu	A	ARV, RC, 57, f.165v
1457, 02, 22.	Bru, Narcís	Justícia dels 300 sous	S. Tomàs	Consellers S. Tomàs, jurats	A	ARV, RC, 59, f.32v
1457, 05, 08.	Aragó, Joan d'	Justícia dels 300 sous	S. Caterina	Consellers de S. Catarina	A	ARV, RC, 59, f.37r
1458, 04, 19.	Vinyoles, Benet	Justícia dels 300 sous	-	Jurats o consellers de certa parròquia	A	ARV, RC, 59, f.137r
1458, 11, 02.	Mata, Pere de la	Lloctinent J. Criminal	S. Joan	Consellers de S. Joan, jurats	J	ARV, RC, 90, f.13v
1460, 09, 24.	Pujol, Antoni	Justícia criminal	-	Jurats	J	ARV, RC, 90, f.46v
1460, 11, 21.	Alegre, Joan	Justícia criminal	Qualsevol	Jurats	J	ARV, RC, 284, f.174r
1461, 07. 17.	Ballester, Antoni	Justícia dels 300 sous	-	Jurats	J	ARV, RC, 287, f.44r
1461, 07. 17.	Bataller, Bartomeu	Justícia dels 300 sous	-	Jurats	J	ARV, RC, 287, f.43v
1461, 07. 17.	Joan, Galeas	Mostassaf	-	Jurats, racional	J	ARV, RC, 287, f.43r
1461, 07. 17.	Pau, Nicolau	Lloctinent J. Criminal	-	Jurats	J	ARV, RC, 287, f.43v
1461, 11, 12.	Coda, Joan	Justícia dels 300 sous	Qualsevol	Jurats	J	ARV, RC, 90, f.64v
1463, 09, 06.	Fachs, Pere	Mostassaf	S. Joan	Lloctinent general, jurats, racional, consellers de S.Joan	J	ARV, RC, 401, f.82r
1477, 08, 03.	Vesach, Felip de	Justícia civil	-	Jurats i racional	J	ACA, RC, 3394bis, f.107r.
1477, 08, 03.	Vesach, Felip de	Mostassaf	-	Jurats i racional	J	ACA, RC, 3394bis, f.107r.

4.3. El retorn al batle general de la capacitat de designar lliurement els oficis judicials a partir de 1434

En concret, aquest nova directiu política va ser esgrimida pel Magnànim en setembre de 1434 a l'ordenar al batle general que:

[...] en qualsevol elecció, nominació o declaració de oficials fahedora en aquexa ciutat e regne que sempre és estada, és e serà nostra intenció que les persones pus notables e més bones, ydonees e sufficients sien preferides a tots altres, encara que en favor dels altres o de algunes d'ells fos o sia escrit per nos, ne per la reyna, nostra muller, ne per lo rey de Navarra, ne altre qualsevol official ni per persona, e si lo contrari fahiets certificam-vos que serà imputat a culpa e càrrech vostre.⁶⁶³

No obstant això, el rei entre març i abril d'aquell any havia atorgat tres provisions reials, una en favor del pintor Pere Valero per al càrrec de lloctinent del justícia criminal, i altres dues per al cavaller Miquel Julià i Miquel Pujades per a les eleccions de mostassaf. És a dir, que tot i que a inicis d'any havia concedit almenys tres disposicions, en setembre el monarca canviava de parer. De fet, en desembre, el Magnànim expressava novament el seu malestar per la qüestionable idoneïtat de les persones que desenvolupaven els càrrecs municipals. El què es desconeix és a quines persones es referia el sobirà que no acomplien l'aptitud necessària, el què, en conseqüència, impossibilita conèixer perquè l'elit governant va incomplir les instruccions reials. Amb tot, en desembre el monarca, com a mostra del seu descontent, va ordenar a Joan Marromà, síndic de la ciutat de València, que reiterara el següent manament al batle general:

Ítem, com lo dit senyor haia entès que d'alguns officis en la ciutat de València per inadvertència o oportunitat sien provehides persones indignes e insuficients, per manera que llurs oficials e lurs loctinent e regents en lo regiment e exercici de llurs officis se han ab gran deservy del dit senyor, lesió de la justícia e detriment de la cosa pública de la dita ciutat, e sua intensió sia que y capien persones dignes, ordena e mana lo dit senyor que·l sobre dit batle en nenguna manera deia admetre tals oficials ordenats, ni d'ací avant ordenadors axí per provisió del senyor rey o del a reyna com del rey de Navarra, ans faça son poder que·n sien provehides tals persones que sia servey del dit senyor, conservació de ses regalies e bon regiment e benavenir de la ciutat dessús dita, segons que a ell serà ben vist no contrastants qualsevol provisions de les dites senyors fetes e fahedores, e sobre açò lo dit senyor tramet al dit batle una provisió per sa excusa e descàrrech.⁶⁶⁴

⁶⁶³ ARV, RC, 235, ff.14v i 15v.

⁶⁶⁴ ARV, RC, 235, ff. 20v-22v (4 de desembre de 1434). Aquest capítol també es va incloure en un altre memorial del síndic *vid.* ARV, RC, 235, f. 28 (23 de març de 1435).

És a dir, a les acaballes de 1434 Alfons el Magnànim manava al batle general que més enllà dels favors reials concedits per ell mateix, o per la reina Maria o l'infant Joan, en qualitat de lloctinents generals, elegira per als càrrecs municipals a persones bones, idònies i suficients. D'aquesta manera, el monarca recuperava el discurs de la suficiència i idoneïtat que ja havia emprat una dècada abans al context previ de la introducció de les dues primeres cedes reials. El què, per altra part, suposaria com el sobirà havia assumit que fins al moment la ingerència règia –mitjançant les provisions condicionals– no havia provocat una millora qualitativa dels individus que accediren a les institucions municipals. Ara bé, malgrat el resultat de la intercessió de la Corona, el sobirà reconeixia que anava a continuar atorgant disposicions reials, el què permet deduir com la monarquia no podia prescindir d'un sistema de distribució de recompenses als seus súbdits independentment de la seua condició. Per altra banda, el fet que aquest gir de la monarquia es produís en 1434 permet relacionar-lo amb l'anomenada «pèrdua de poder dels Palomar» en qualitat d'individus amb major influència governamental en la ciutat de València. Doncs, sembla no ser una coincidència fortuïta el fet que el Magnànim retornarà a Joan Mercader, qui encapçalava un dels dos grups de poder de l'elit dirigent, la capacitat de designar en última instància les persones que desenvoluparien els oficis de naturalesa judicial amb la pèrdua d'influència política dels Palomar.

Amb tot, en 1434 Joan Mercader recuperava de fet l'autonomia delegada per a elegir a la persona que considerara adequada per als càrrecs. Des d'aquesta perspectiva, es pot intuir com aquella anualitat Joan Eixarch, Arnau Saranyó i Lluís Carbonell foren elegits mostassaf, justícia civil i justícia criminal respectivament per lliure àrbitre del batle general. D'aquells, únicament comptava amb una provisió règia al seu favor Joan Eixarch, que el col·locaria teòricament sobre la resta de candidats. Junt amb aquell, Joan Ferrer gaudia també d'una provisió per al càrrec de mostassaf, tot i que com es pot comprovar en la taula següent no va ser introduït en l'elecció. Junt aquestes dues disposicions atorgades per l'infant Joan, aquell va concedir dues més per al càrrec de lloctinent del justícia criminal en favor de Pere Alonso i d'Antoni Roure, sotspanicer reial, dels quals únicament el primer va ser introduït en l'elecció.⁶⁶⁵

⁶⁶⁵ Els candidats a les eleccions a lloctinent de justícia criminal en 1434 foren: Salvador Exulbí (Santa Maria); Pasqual d'Aranda (Sant Tomàs); Lluís Bonet (Sant Andreu); Bernat Sala (Sant Martí); Simó de Bellprat (Santa Caterina); Jaume Mateu (Sant Nicolau); Miquel Martí (Sant Martí)*; Bernat Sallit (Sant Llorenç), Pere Alfonso (Sant Salvador); Joan Gomis, notari (Sant Esteve); Bertomeu Abat (Sant Joan); i Joan Roís (Santa Creu) *vid.* AMV, QP, B-3, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1434).

TAULA 108. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DELS OFICIS MAJORS EN 1434⁶⁶⁶

Parròquia	Justícia criminal (ci)	Justícia civil (ca)	Mostassaf (ca)
Santa Maria	Joan Ferrando	Joan Figuerola	Rodrigo Llançol
Santa Tomàs	Ramon Vilalba	Nicolau Valleriola	Pere Fabra
Sant Andreu	Pere Andreu	Arnau Saranyó*	Arnau Saranyó
Sant Martí	Bernat de Penyarroja	Francesc de Soler	Ramon de Soler
Santa Caterina	Lluís Bou	Joan Cervató	Miquel Pujades
Sant Nicolau	Lluís Cruïlles	Ramon Riusech de Torres	Pere Mercader
Sant Bartomeu	Lluís Carbonell*	Jaume Jofre	Gracià de Montsoriu
Sant Llorenç	Esteve Pérez	Mateu Llançol	Francesc Mascó
Sant Salvador	Joan Garriga	Guillem Crespí	Joan de Riusech
Sant Esteve	Ponç Despont	Joanet de Vallterra	Joanet Vallterra
Sant Joan	Manuel Eixarch	Joan Fabra (maior)	Joan d'Eixarch*
Santa Creu	Francesc Valleriola	Gracià de Montsoriu	Joan Nàtera

D'aquest llistat de candidats, s'observa la continuïtat d'alguns ciutadans respecte a les eleccions de l'anualitat anterior. En concret, Pere Andreu, Manuel Eixarch i Ponç Despont que foren candidats al justiciat civil en 1433, l'any posterior serien candidats per al càrrec de justícia criminal. Mentre que Francesc Valleriola que hauria participat en 1433 en les eleccions del mostassaf, l'any següent es presentava també per Santa Creu com a candidat al dit justiciat criminal. És a dir, existiria cert grau de continuïtat entre els candidats de 1433 i els de 1434, doncs la disminució d'influència política del grup de poder liderat pels Palomar no suposa en la pràctica una modificació total dels candidats que participaven en les eleccions dels oficis majors.

Per altra banda, s'intueix com el canvi d'actitud de la monarquia respecte a les provisions reials va anar acompanyat d'una disminució del seu nombre els anys immediatament posteriors. Cert és que en 1435 es va produir la guerra de Nàpols i el captiveri reial de Ponça, el què explicaria la manca de provisions almenys entre les anualitats 1435 i 1436. Aquest darrer any, únicament es constata com l'infant Joan va atorgar una provisió directa en favor del seu tresorer Pere Alaman per a què fóra designat Justícia del Grau, després d'haver-li atorgat gràcia del dit càrrec pels serveis que aquest havia fet en la dita tresoreria. Almenys això és el què es constata a partir de les lletres enviades per lloctinent general al conseller i cambrer reial Guillem de Vich, al batle general i al justícia criminal per a què el seu manament fóra executat.

Mossèn Guillem preeynts mèrits e servey fets al senyor rey e a nos per en Pere Alaman, de nostra tresoreria, nos li havem promès e feta gràcia del justiciat del Grau de València per al any primervinent, sobre lo qual nos escrivim al justícia criminal e al batlle general de la ciutat

⁶⁶⁶ *Ibid.*, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1434).

de València del dit any, que nomene e hagen lo dit en Pere Alaman per justícia damunt dit e no a altra persona alguna...⁶⁶⁷

No obstant aquesta provisió directa, el nombre de provisions durant el trienni 1437 i 1439 seria testimonial, doncs únicament s'han documentat nou disposicions, de les quals sols una es va concedir per a les eleccions d'una càrrec major.⁶⁶⁸ Per altra part, el que sí es documenta és com els jurats notificaren a la reina Maria les eleccions dels justícies de 1437, sense referències però a la suficiència dels nous oficials.⁶⁶⁹ Amb gairebé semblant contingut es va notificar també a la lloctinent general les eleccions de 1439, tot i que en aquell cas sí es feia menció a com «les quals persones són tals que regiran los dits officis en tal forma e manera que sera servey de nostre senyor Dèus, e del senyor rey e beneffici de la cosa pública de la dita ciutat».⁶⁷⁰

Tot plegat, resulta evident com des de 1434, s'hauria produït una disminució de la ingerència règia en les eleccions dels oficis majors que coincidirà amb el fet que les cedes reials enviades pel monarca començaran a ser aplicades parcialment, com ja s'ha vist al capítol anterior. De la mateixa manera, aquest reducció s'hauria iniciat després de la multiplicació de provisions de 1433, al darrer de les quals cal situar que estarien membres del grup de poder dels Palomar, que necessitaven la intercessió règia per optar a uns càrrecs elegits en última instància per Joan Mercader. Des d'aquesta perspectiva, es pot plantejar la hipòtesi que l'escassa intercessió règia documentada a partir de 1434 es pot relacionar amb la desconfiança sorgida entre els Palomar i la monarquia. En aquesta línia fins i tot es podria proposar com l'abús de la recurrència de la intercessió monàrquica en les eleccions municipals va ser una de les causes que contribuïren a la pèrdua de poder governamental en la ciutat dels Palomar front un sector de l'elit dirigent encapçalat pels Mercader, que ambicionava prendre el control del govern de la ciutat després d'uns anys sota la influència política incontestable dels seus adversaris.

⁶⁶⁷ ARV, RC, 68, f. 46r (20 de novembre de 1436). Semblant lletres foren enviades al batle general Joan Mercader i al justícia criminal que seria elegit aquella anualitat. *Vid. Ibid.*, f. 45v (20 de novembre de 1436).

⁶⁶⁸ En concret, entre 1435 i 1439 es van concedir dues provisions reials en favor de l'argenter Bartomeu Tàrraga, Lluís Claver i Gabriel Montfort per a les eleccions de la lloctinència del mostassaf i de la lloctinència justiciat criminal en 1437, any en què també se li va concedir al notari Pere Badia per a les eleccions del justícia dels tres cents sous. L'any següent, únicament es constata que es va concedir una en favor de Genis Ferrer en agost de 1438 per a l'elecció de justícia criminal i, altra, per a Lluís Bonet per a la lloctinència del justícia criminal en 1439, atorgades ambdues per l'infant Joan. *Vid. quadre.*

⁶⁶⁹ Per a la notificació de les eleccions de 1437 *vid. AMV, LIM, g3-19, f. 22v-23r* (23 de desembre de 1423).

⁶⁷⁰ *AMV, LIM, g3-19, f. 161r* (22 de desembre de 1439).

4.4. L'inici de l'ús regular de les provisions entre 1440-1458

Front el refredament de les relacions entre l'elit dirigent de la ciutat i la monarquia a partir de 1434, en una conjuntura marcada per la renovació d'individus que accedien a la juraderia –com hem dit al punt 3.7– a partir del decenni 1440 fins a la fi del regnat d'Alfons el Magnànim es constata com paulatinament aquesta modalitat de manaments reials va començar a adquirir novament certa regularitat, especialment a partir de 1449.

Així doncs, en 1442 i 1443 es constata com únicament es van atorgar dues provisions règies per anualitat, una menys que en 1444, mentre que els anys 1445 i 1446 –en els quals el Magnànim es va plantejar un «redreçament del govern municipal»–no es documenta l'atorgament de cap disposició reial.⁶⁷¹ En concret, en 1442, es van atorgar provisions a Pere Mestre i Francesc Pérez er al càrrec de lloctinent del justícia criminal, mentre que en 1443 els afavorits per la Corona foren Miquel Pujades per a la magistratura del justícia criminal i Pere Figuerola per a la lloctinència del justícia criminal. Per la seua part, en 1444 el Magnànim va atorgar una provisió a Joan Martí per a les eleccions de lloctinent de justícia criminal, al cavaller Eiximen Pérez del Romaní per a les eleccions del mostassaf i al ciutadà Nicolau de Valldaura. La conservació dels llistats de candidats que entraren en les eleccions dels oficis de justícia criminal, justícia civil i mostassaf durant el trienni 1444-1446 junt amb les de l'elecció de la juraderia permeten afirmar com aquells dos darrers –Nicolau de Valldaura i Eiximen Pérez del Romaní– solien ser candidats habituals a les màximes magistratures urbanes.⁶⁷² Tot i que al remat, cap d'ells va ser designat per al càrrec, doncs en l'elecció del mostassaf va ser nomenat per la reina Maria Galceran Mercader, que va ser elegit entre altres dos candidats, Jaume d'Esplugues i Pere d'Òdena, després del pertinent sorteig de redolins,⁶⁷³ mentre que en la del justiciat criminal el batle general va elegir a Joan Ferrando.

⁶⁷¹ *Vid.* Annex del capítol.

⁶⁷² En aquest sentit, Eiximèn Pérez Escrivà a més de participar en l'elecció del mostassaf de 1444, en juny de 1445 era candidat a la juraderia i en desembre d'aquell any serà candidat en aquest cas al càrrec de justícia criminal. Per la seua part, Nicolau de Valldaura va entrar en les eleccions de justícia criminal de 1444 i en les eleccions de la juraderia de 1445, mentre que en 1446 tornaria a ser aspirant al justiciat criminal. Per tant, en aquest sentit, cal assenyalar com la monarquia en 1444 va atorgar dues provisions a dos individus pertanyents a l'elit patrícia.

⁶⁷³ AMV, MC, A-33, ff.33v-34r (28 de setembre de 1444).

TAULA 109. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DE LES PRINCIPALS
MAGISTRATURES EN 1444⁶⁷⁴

Parròquia	Justícia criminal (ci)	Justícia civil (ca)	Mostassaf (ca)
Santa Maria	Nicolau de Vilanova	Guillem Escrivà	Jaume de Esplugues
Santa Tomàs	Joan Ferrando*	Pere de Castellví	Francesc Escanya
Sant Andreu	Nicolau Valldaura	Lluís Sabata	Lluís Sabata
Sant Martí	Joan Gomis	Pere Fabra	Ramon de Soler
Santa Caterina	Lluís Bou	Joan de Cervató	Miquel Pujades
Sant Nicolau	Vicent Alegre	Guillem Mercader*	Galceran Mercader*
Sant Bartomeu	Miquel Andrés	Lluís Jofre	Pere d'Òdena
Sant Llorenç	Galeas Joan	Mateu Llançol	Francesc Vives
Sant Salvador	Riambau Cruïlles	Guillem Crespí de Valldaura	Crespí de Valldaura
Sant Esteve	Genis Ferrer	Guillem Ramon Vallterra	Eximen Pérez Escrivà
Sant Joan	Pere Julià	Joan Valleriola	Joan Sifre
Santa Creu	Arnau Gostantí	Joan Tolsà	Galceran de Montsoriu

Per altra part, aquests llistats de candidats als oficis majors de 1444, junt amb la relació dels que participaren l'elecció de la juraderia de 1445, permeten identificar quins individus eren introduïts en les eleccions dels principals càrrecs de la ciutat durant els anys de l'anomenat –per Alfons el Magnànim– «mal regiment de la ciutat». Doncs, com hem vist al capítol III, en 1445 el rei va encomanar o concedir a Lluís Despuig i a Gabriel Palomar un redreçament del govern a canvi d'una sèrie de préstecs que devien satisfer tant a nivell particular aquells que rebrien els càrrecs com a nivell institucional, és a dir el municipi devia comprometre's a prestar certes quantitats. L'atorgament del poder polític al cercle de poder liderat per Gabriel de Palomar es va intentar materialitzar en 1446, Tanmateix el sector sota la influència dels Mercader i del racional Joan Suau van aconseguir romandre en el poder a canvi de garantir-li l'ajut financer al monarca. Tot i que cal insistir com en cap cas no es va produir una exclusió dels membres del grup de poder afins a Gabriel de Palomar, sinó que únicament es va ratificar el major domini governamental del grup liderat pels Mercader. L'exemple més evident és el de Nicolau de Vilanova, qui va estar present en les eleccions del justícia criminal de 1444, en les de la juraderia de 1445 i va estar inclòs en les dues cedes reials documentades en 1446. És a dir, que independentment dels grups de poder Nicolau de Vilanova tenia un lloc reservat en les eleccions de les principals magistratures urbanes. Igualment, es pot comprovar com en 1445 fins a nou candidats a les eleccions de mostassaf repetiren candidatura en les eleccions del justícia civil, dels quals cinc (Nicolau de Vilanova, Lluís Granollers, Esteve Pérez) foren introduïts en la ceda reial confeccionada per Gabriel de Palomar en 1446, que finalment no es va aplicar.

⁶⁷⁴ AMV, QP, B-4, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1444).

TAULA 110. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DE LES PRINCIPALS
MAGISTRATURES EN 1445⁶⁷⁵

Parròquia	Justícia criminal (ca)	Justícia civil (ci)	Mostassaf (ci)
Santa Maria	Jaume d'Esplugues	Nicolau de Vilanova	Nicolau de Vilanova
Santa Tomás	Pere Julià	Manuel Llorenç	Manuel Llorenç
Sant Andreu	Lluís Sabata	Joan Valldaura	Pere Andreu
Sant Martí	Pere Fabra	Pere Daude	Pere Daude
Santa Caterina	Gracià de Montsoriu	Francesc Ferrer	Francesc Ferrer
Sant Nicolau	Galceran Mercader	Vicent Granollers	Joan Daries
Sant Bartomeu	Pere d'Òdena	Guillem de Montserrat	Lluís Frígola
Sant Llorenç	Pere Serra	Galeas Joan	Galeas Joan
Sant Salvador	Guillem Crespí de Valldaura	Guillem Saera	Guillem Saera
Sant Esteve	Eximen Pérez Escrivà	Ramon Gilabert	Ramon Gilabert
Sant Joan	Jaume Almenara	Jaume de Fachs*	Jaume de Fachs
Santa Creu	Joan Tolsa (major)	Esteve Pérez	Esteve Pérez

TAULA 111. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS DE LES PRINCIPALS
MAGISTRATURES EN 1446⁶⁷⁶

Parròquia	Justícia criminal (ci)	Justícia civil (ca)	Mostassaf (ca)
Santa Maria	Nicolau Vilanova	-	Arnau Guillem Escrivà
Santa Tomás	Manuel Llorenç	-	Pere Siscar
Sant Andreu	Pere Andreu	-	Pere de Luna
Sant Martí	Joan Gomis	-	Ramon de Soler
Santa Caterina	Francesc Ferrer	-	Pere Cervato
Sant Nicolau	Vicent Alegre	-	Poyo de Montpalau
Sant Bartomeu	Nicolau Valldaura	Òdena, Pere d'*	Pere d'Òdena
Sant Llorenç	Miquel Andrés	-	Joan Vives
Sant Salvador	Guillem Saera	-	Guillem Mascó
Sant Esteve	Antoni del Miracle	-	Francesc Escanya
Sant Joan	Joan d'Almenara	-	Jaume Almenara
Santa Creu	Esteve Perez	-	Joan Tolsà (major)

En 1447, passada la conjuntura de l'intent de redreçament del govern municipal, la monarquia va concedir tres provisions, una en favor novament de Nicolau de Valldaura a qui li va atorgar preeminència en l'elecció dels mostassaf i altres dues per als notaris Lluís Masquefa i Jaume Jordà per a la del justícia dels tres-cents sous. Dos anys després, les provisions augmentaren fins a onze en favor del mercader Pere Sacurilla i el paraire Francesc Pérez per al càrrec de lloctinent de mostassaf; de Ferrando de Mora, Martí Alfonso –aleshores conseller del districte de Sant Salvador–, Ramon Ferrando i Joan Martí per a la lloctinència de justícia criminal; al notari Joan Rull per al justiciat dels tres cents sous; als ciutadans Esteve Pérez, de cambrer reial de Joan Nicolau de Vilanova i de Guillem Mascó per a les eleccions del mostassaf; i, finalment, a Manuel Llorenç per a les del justícia criminal. A les que cabria sumar –tot i que no s'ha conservar la disposició pròpiament dita– la del cavaller Lluís Bonanat, per qui el sobirà hauria mediat per a què fóra introduït en les eleccions del justícia criminal, recuperant,

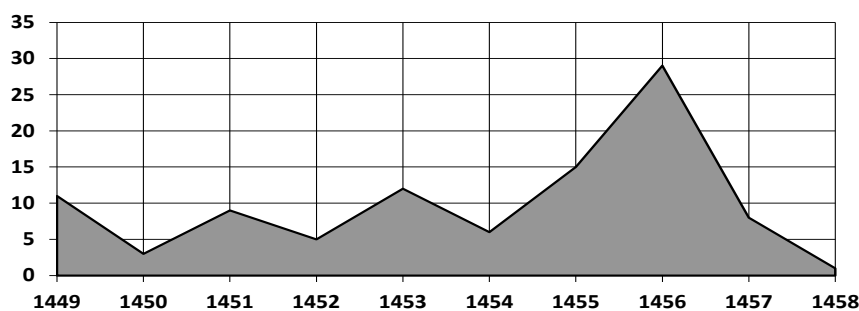
⁶⁷⁵ AMV, QP, B-4, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1445).

⁶⁷⁶ AMV, QP, B-4, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1446).

per tant, la pràctica iniciada en 1432. En concret, en 1449 el Magnànim escrivia a Esteve Pérez, al notari Gabriel Gamiça i al blanquer Francesc Torres, en qualitat de consellers de la parròquia de Santa Creu, per a què nominaren candidat seu per a les esmentades eleccions a Lluís Bonanat, altre dels consellers del dit districte. Doncs, com els advertia el monarca aquell ja havia donat ordres al batle general que l'elegirà a ell davant la resta de candidats si superava el sorteig de redolins.⁶⁷⁷ En conjunt, per tant, aquella anualitat es va concedir el favor regi a cinc individus per als oficis majors, a les que caldria afegir les altres cinc als oficis de lloctinència i l'altra del justícia dels tres-cents sous.

Ara bé, a més de l'increment del nombre d'aquesta modalitat de manament reial, com hem dit l'any 1449 es rellevant perquè des d'aquell es documenten provisions de manera interrompuda fins a la darrerria del regnat de Joan II. En aquest sentit, es constata com des de 1449 fins al final del regnat d'Alfons es concediren cent quatre provisions, el 28% de les quals foren atorgades l'anualitat 1456 en la que es va produir un creixement significatiu del nombre de disposicions respecte a la resta d'anualitats, que tendencialment presenten daltabaixos. La dècada dels cinquanta, es documenten quinze casos d'intercessió reial en les nominacions parroquials, de les quals únicament tres es van realitzar en favor d'individus per als oficis majors. És a dir, la ingerència règia en la nominació dels candidats a les eleccions va continuar puntualment.⁶⁷⁸

GRÀFICA 5. EVOLUCIÓ DIACRÒNICA DE LES PROVISIONS REIALS D'ALFONS EL MAGNÀNIM ENTRE 1449-1458

⁶⁷⁷ ARV, RC, 53, f. 21v (9 de novembre de 1449): «pregam vos per ço encarregam e manam axí affectuosament e estreta com podem que lo dit Luys Bonanat e no altre donets e nomenets per la dita parròquia per al dit offici de loctinent de justícia criminal de la dita ciutat per lo dit any, en la elecció que·s deu fer al dit offici a XXII dies de deembre prop vient, car nos escrim de present al batle general d'aqueix regne que si lo dit Luys Bonanat serà en lo hu dels tres rodolins que li seran presentats la dita jornada per a fer elecció o nominació al dit offici davant tos altres elegesca e nomenet lo dit Luys, e en açò no fossets per res lo contrari si·ns desijats servir e compleure e per quant havents cara nostra gràcia».

⁶⁷⁸ Vid. taula 107.

Per altra part, més enllà de la tendència d'increment del nombre de provisions i de casos més o menys esporàdics de participació de la Corona en les nominacions de candidats, en 1456 i 1457 es documenten dos exemples d'una dinàmica que serà un dels trets característics de les provisions durant el regnat de Joan II, i què en part expliquen la multiplicació de disposicions en temps d'aquell: l'atorgament a un individu d'una única provisió que li concedia la preeminència règia en dues eleccions diferents en les que podia ser introduït aquella mateixa anualitat.⁶⁷⁹ Per exemple, el 3 d'agost de 1456 el Magnànim donava instruccions al batle general per a què Joan Pérez tinguera preeminència en l'elecció de lloctinent del mostassaf de setembre però també en la de desembre prevista per a nomenar al lloctinent del justícia criminal, si no eixia en la primera ocasió.

Batle general, manam vos que si en la elecció fahedora de lochtinent de mustaçaf de la ciutat de València per al any primer vinent, lo feel nostre en Johan Pérez, ciutadà de la dita ciutat, exirà en hu dels tres redolins que us deven ésser presentats, aquell, davant tots altres en los dits redolins compresos per los quals primer no us haguessem escrit, nomeneu e prengau al dit offici, e no exint en la dita elecció e exint en los tres redolins, que us deuen ésser presentats per la elecció fahedora del offici de lochtinent de justícia criminal per al any primer vinent en continent aquells davant tots altres en los dits redolins compresos per los quals primer no us haguessem escrit...⁶⁸⁰

Al mateix temps, Alfons exhortava als jurats de la ciutat i als consellers de la parròquia de Sant Bartomeu per què Joan Pérez fóra el seu candidat en les dues eleccions, en cas de no eixir elegit en la primera:

Feels nostres, per la bona relació que per alguns familiars e domèstichs nostres nos és estada feta del feel nostre en Johan Pèrez, ciutadà de aqueixa ciutat, havem voluntat de favorir e ajudar-lo en totes coses concenets la sua honor e pròfit, pregam vos per ço e encarregam tant afectuosament com podem que en la elecció per al any prop vinent fahedora de lochtinent de mustaçaf de aqueixa ciutat lo dit en Johan Perez vullau nomenar e elegir al dit offici e haver per recomanat, e no exint en la dita elecció vullau aquell, del dit Johan, elegir al offici de lochtinent de justícia criminal de aqueixa ciutat e haver per recomanat, avisant-vos que de açò us fareu servir molt acceptes, lo qual molt vos agrairem...⁶⁸¹

Així mateix, idèntica provisió es va atorgar un any després a l'apotecari Bartomeu Cabrera per als mateixos càrrecs. Aquesta dinàmica, com veurem a partir de 1458 també serà reproduïa en el cas dels individus que podien accedir a l'elecció del mostassaf i a la del justícia civil, càrrecs que tenien sincronitzada la condició social de

⁶⁷⁹ De manera esporàdica els tres primers exemples d'aquesta pràctica es documenten en les provisions atorgades per Alfons el 4 d'abril de 1437 a Bartomeu Tàrrega, Lluís Claver i Gabriel Montfort per als càrrecs de lloctinent de mostassaf i lloctinent de justícia criminal.

⁶⁸⁰ ARV, RC, 57, f.165v (3 d'agost de 1456).

⁶⁸¹ *Ibíd.*

l'individu que devia desenvolupar-lo i que l'alternaven al del justiciat criminal. Doncs, al cap i a la fi, aquesta nova pràctica degué ser resultat de les noves demandes dels súbdits, que eren conscients de la dificultat de ser elegits en un elecció aïllada, i per tant, sol·licitaven el favor regi al llarg de l'annualitat sencera. En conseqüència, això va acabar suposant una modificació en el contingut de les provisions, ja que com una forma d'estalviar esforços per una i altra part, la monarquia començarà a concedir una disposició que inclourà el favor regi per a un mateix individu per a dues eleccions diferents.

4.5. L'emissió massiva de provisions condicionals en temps de Joan II

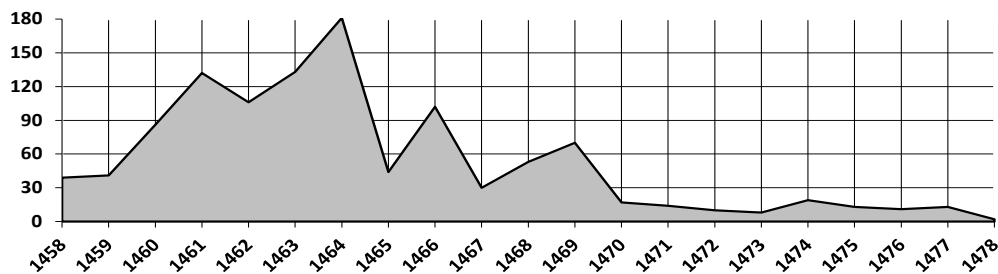
Amb l'inici del regnat de Joan II, la ingerència règia en les eleccions municipals es va incrementar notablement, com il·lustraria el fet que les provisions reials abasten al màxim desenvolupament fins al moment amb poc més d'un miler de manaments al llarg de dues dècades. En conseqüència, a grans trets, es pot assenyalar com dit monarca va integrar aquestes en el sistema de gràcies règies durant un regnat marcat per la guerra civil catalana. Tant és així que fins i tot va voler dotar a les disposicions reials en aquest sentit d'un signe de validació concret: el segell secret o de l'escrivania. Això és el que es dedueix a partir d'una ordre reial de 1468, en què el sobirà va ordenar al batle general que únicament executara les provisions reials en favor de determinades persones per als oficis municipals si aquelles estaven validades amb el segell secret o de l'escrivania, és a dir que no acceptar aquelles que haurien estat validades amb el segell menut.⁶⁸²

Amb tot, durant el període comprés entre 1458 i 1478, Joan va atorgar mil cent cinquanta-quatre provisions, de les quals cinc-centes quaranta-sis foren per al conjunt d'oficis majors, cent seixanta-sis disposicions per al càrrec de justícia dels tres-cents sous i quatre-centes quaranta-una entre els càrrecs de lloctinent de justícia de criminal i lloctinent de mostassaf. És a dir, la meitat de la intervenció reial va anar destinada a les

⁶⁸² ARV, RC, 244, f.50v (30 de setembre de 1468): «algunes lettres nostres vos seran estades presentes e doncs ab les quals vos havem escrit e manat lo que en la elecció dels officis de aqueixa ciutat deveu fer e dels eletsque·ssera presentats en absència nostra, quals persones volem per vos sien preses e contra les ordinacions de nostra casa per los secretaris nostres qui aquelles han espachades serien estades espachdes en petita forma e ab un segellet petit contra nostra sabuda e voluntat, com vullam les lettres que ixen e exiran de nostra casa isquen e se facen espachen en la forma acostumada e per ordinacions de nostra casa ordenades fer e ab lo segell secret o de nostra escrivania, per tant vos manam tant estretament com podem que si per les lettres nostres de petita forma a vos presentades executat no haveu lo que ab aquelles vos havem escrit, no ho executeu ne façau res del que ab les dites lettres vos escrivim en alguna manera ne tant poch d'aquí avant si tals o semblants o altres nostres lettres vos seran presentades...».

principals magistratures urbanes. Un elevat nombre de disposicions monàrquiques que –com hem dit en el punt anterior– en part s’explica per què la tendència habitual serà que un mateix individu reberà una provisió per cada un dels dos càrrecs als que aquella anualitat podia optar. Aquesta dinàmica, per tant, va multiplicar per dos el nombre de manaments al seu favor que solia rebre un individu, el que va provocar que fins en set anualitats (1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1466) s’atorgaren provisions reials a un nombre d’individus superior als dotze que podien participar en cada l’elecció. Una cronologia determinada per l’inici del regnat i per els anys àlgids de la guerra civil catalana, que provocaran que el monarca incremente significativament la intercessió règia fins al punt d’atorgar més dels doble de provisions per candidatura parroquial. Aquesta intensificació del nombre de gràcies règies s’ha de relacionar directament amb la major necessitat del sobirà de premiar els serveis a la Corona dels súbdits en la difícil conjuntura de conflicte bèl·lic al principat de Catalunya. És a dir, hi ha una sincronia entre l’augment de les provisions i context de guerra, que ja s’havia produït –tot i que en menor escala– en 1430-1433 al context de la guerra i postguerra amb Castella.⁶⁸³

GRÀFIC 6. PROVISIONS CONDICIONALS ATORGADES DURANT EL REGNAT DE JOAN II (1458-1479)

Ara bé, front a les disposicions reials d’inicis del regnat d’Alfons el Magnànim i dels anys 1430, les provisions durant el regnat de Joan no permeten una anàlisi qualitativa pel seu contingut, en tant que adquireixen un caràcter marcadament sistemàtic, en què únicament s’atorgarà preferència d’un individu sobre altre a partir de la data d’emissió. Aquesta situació va provocar el començament d’un procés lent d’avançament de la data d’emissió d’aquelles que culminarà entorn a l’any 1464, en què totes –llevat d’alguna excepció puntual– s’atorgaran en dues dates específiques del calendari electoral i en un any d’antelació respecte a les següents eleccions. En concret, el favor reial per a individus que participarien en l’elecció del mostassaf i del lloctinent

⁶⁸³ Vid. gràfica II.

del mostassaf es concediran el 29 de setembre (l'endemà de l'elecció) en què els individus elegits aquella anualitat després del seu corresponent jurament prenen possessió de dit càrrec. Mentre que al seu torn, les recomanacions règies per a individus que ambicionaven ser designats en algun dels tres càrrecs de justícia seran atorgades normalment el 25, 26 o 27 de desembre,⁶⁸⁴ una vegada els nous justícies prenen possessió del seu càrrec. És a dir, les provisions tendiran a atorgar-se quan encara restava un any per a les properes eleccions, el que presenta dues explicacions possibles.

La primera és que aquest avançament de l'emissió partira de la iniciativa de la persona interessada que ambicionarà tindre la provisió per a les properes eleccions en la data més endarrerida possible, això era pocs dies després de celebrar-se aquelles. Doncs, si l'ordre que devia seguir el batle general era per data d'emissió aquell individu posseïa la data més primerenca possible, per tant incrementava les seues possibilitats per a ser designat al càrrec. Aquesta situació implicava que la persona recomanada suplicara al monarca el seu favor amb un any d'antelació respecte a la seua possible execució. Ara bé, aquesta dinàmica no solucionava la variable que dos o tres candidats finals presentaren provisions en la mateixa data, situació que es pot intuir que en aquesta conjuntura el batle general elegirà al seu àrbitre en cas de no tenir un manament específic del monarca. En aquest sentit, la iniciativa del recomanat va acabar tenint el mateix problema, tot i que es cert que gaudia de prioritat davant individus que sol·licitaren una provisió la resta de l'any. Per altra banda, una possible explicació fóra que atorgar aquestes provisions en unes dates fixes possiblement responga un intent de racionalització per part de l'administració reial. Doncs, aquest sistema permetia no acumular súplices ni emetre provisions dies abans de les eleccions, conjuntures sempre obertes a les tensions intrínseques a la renovació de les magistratures i principals càrrecs municipals. Així, doncs, l'escrivà competent podia acumular la resta de l'any totes les súplices i anar a poc a poc confeccionant les provisions per a ser publicades en un dia determinant, és a dir la gestió millorava en tant que l'atorgament de gràcies règies estava fixada al calendari, el que permetia un major control. És a dir, iniciativa del interessat o racionalització administrativa es situarien entre les hipòtesis

⁶⁸⁴ Això significa que en les provisions atorgades del 25 al 31 de desembre hi haja que restar un any, en tant que a l'època s'emprà el calendari de la nativitat pel qual l'any comença el 25 de desembre i no el primer dia de gener. És a dir, si el batle general rebia instruccions el 28 de desembre de 1469, des de la nostra perspectiva temporal era el 28 de desembre de 1468, per tant la persona recomanada era a efectes de les eleccions dels justícies de 1469. A l'annex del capítol, per tant cal tindre en compte aquesta variable que pot induir a error.

més plausibles que contribuïren a atorgar un caràcter sistemàtic a les provisions reials al llarg del regnat de Joan II.

Pel que fa als individus afavorits, com es pot veure a l'annex del capítol, no hi ha una gran diferència respecte als llinatges i individus que anteriorment ja havien rebut provisions, ja que com hem dit en gran part foren atorgades per Joan en qualitat de lloctinent. Aquell quan va accedir al tron va continuar la tendència d'atorgar el favor reial als servidors més destacats de la monarquia i amb l'esclat de la guerra civil catalana va instrumentalitzar les provisions com una forma de recompensa règia. Els Montsoriu, els Pellicer, o individus com Arnau Gostantí, Joan Vilarasa, Antoni del Miracle i Felip de Vesach foren els principals individus agraciats. Com es pot deduir dels quadres següents, tots ells es convertiren en candidats regulars en les eleccions dels oficis major.

TAULA 112. CANDIDATS INTRODUIÏTS EN LES ELECCIONS A LES PRINCIPALS MAGISTRATURES EN 1465⁶⁸⁵

Parròquia	Justícia criminal (ca)	Justícia civil (ci)	Mostassaf (ci)
Santa Maria	Jofre Montpalau	Francesc Solanes*	Lluís d' Alpicat
Santa Tomás	Bernat Almunia	Antoni Pellicer	Lluís Joan
Sant Andreu	Joan Vilarasa	Galeas Joan	Pellicer
Sant Martí	Perot Soler	Joan Gomis	Francesc Solanes
Santa Caterina	Baltasar Bou	Joan de Gallach	Joan de Gallach
Sant Nicolau	Andreu Figuerola	Galceran Clavell	Galceran Clavell
Sant Bartomeu	Berenguer Mercader	Pere Cedrelles	Pere Cedrelles
Sant Llorenç	Joan Vives	Miquel Andrés	Miquel Andres
Sant Salvador	Joanot de la Serra*	Lluís d'Alpicat	Jaume de Fachs
Sant Esteve	Pere Sanoguera	Antoni del Miracle	Antoni del Miracle
Sant Joan	Guillem Ramon Sifre	Jaume de Fachs	Pere Pelegrí*
Santa Creu	Joan Olzina (menor)	Berenguer Martí (menor)	Berenguer Martí (menor)

TAULA 113. CANDIDATS INTRODUIÏTS EN LES ELECCIONS A LES PRINCIPALS MAGISTRATURES EN 1466⁶⁸⁶

Parròquia	Justícia criminal (ci)	Justícia civil (ca)	Mostassaf (ca)
Santa Maria	Pere Palomar*	Bernat Canyell	Not de Borja
Santa Tomás	Lluís Joan	Bernat Almunia	Bernat Almunia
Sant Andreu	Antoni Pellicer	Joan Vilarasa	Joan de Vilarasa
Sant Martí	Bernat Penyarroja	Lluís Figuerola	Ramon Vich
Santa Caterina	Tomàs Sorell	Not de Borja	Miquel Joan*
Sant Nicolau	Pere Cedrelles	Berenguer Mercader*	Bernat Vives
Sant Bartomeu	Perot Pelegrí	Pere d'Òdena	Gracià de Montsoriu
Sant Llorenç	Miquel Andres	Bernat Català	Lluís Mascó
Sant Salvador	Lluís d'Alpicat	Galceran Eslava	Pere d'Òdena
Sant Esteve	Antoni del Miracle	Jaume Pelegrí	Jaume Pelegrí
Sant Joan	Jaume de Fachs	Lluís Mascó	Corberan d'Alet
Santa Creu	Berenguer Martí de Torres	Gaspar Pellicer	Gaspar Pellicer

⁶⁸⁵ AMV, QP, B-5, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1465)

⁶⁸⁶ AMV, QP, B-5, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1466).

TAULA 114. CANDIDATS INTRODUÏTS EN LES ELECCIONS A LES PRINCIPALS MAGISTRATURES EN 1467⁶⁸⁷

Parròquia	Justícia criminal (ca)	Justícia civil (ci)	Mostassaf (ci)
Santa Maria	Galceran de Borja	Joan de Gallach	Lluís Bou
Santa Tomàs	Pere Sanoguera	Lluís Joan	Lluís Joan
Sant Andreu	Joan Vilarasa*	Antoni Pellicer*	Lluís Pellicer
Sant Martí	Miquel Joan	Bernat Penyarroja	Bernat de Penyarroja
Santa Caterina	Guillem Ramon Sifre	Joan Vicent Amalrich	Joan Vicent Amalrich
Sant Nicolau	Bernat Vives	Joan Alegre (menor)	Joan Alegre (menor)
Sant Bartomeu	Gracià de Montsoriu	Felip de Vesach	Joan Ferragut
Sant Llorenç	Jofre de Montpalau	Lluís d' Alpicat	Miquel Andrés*
Sant Salvador	Joan Ram	Perot Pelegrí	Lluís d' Alpicat
Sant Esteve	Jaume d' Artes	Arnau Gostantí	Arnau Gostantí
Sant Joan	Francesc de Menaguerra	Jaume de Fachs	Jaume de Fachs
Santa Creu	Gaspar Pellicer	Joan Ferragut	Berenguer Martí

De la mateixa manera, en aquests anys, més enllà de les provisions per als oficis majors, en 1467 també es documenta com Joan II va intercedir en favor de Pere Descaver, en aquest cas directament sol·licitant als jurats, al racional Guillem Saera i de l'advocat Jaume Garcia d'Aguilar per a què introduïren a aquell en els oficis de la ciutat o bé en particular en l'oficina del racional. És a dir, sembla que el que demanda el rei es algun ofici menor o en tot cas no sotmès a la renovació anual, doncs en cas contrari hauria emès una provisió al batle general o bé hauria manat als consellers d'alguna parròquia l'elecció d'aquell com a candidat d'aquella en alguna elecció. Amb tot, la finalitat del monarca en aquella intercessió era la mateixa que en les disposicions reials per les magistratures: premiar als seus servidors, en aquest cas la d'un conseller reial. Doncs, en aquest cas, tal com reconeixia explícitament, intercedia «per los molts acceptes serveys que sa senyoria ha rebut e de cascun dia reb del dit micer Miquel Çabrugada, sogre del dit Pere Descaver».⁶⁸⁸

4.6. Una aproximació quantitativa i qualitativa a les famílies i individus afavorits

Durant el període comprès entre 1416 i 1478 d'una nòmina de cent noranta-dues places totals entre les magistratures de mostassaf, justícia criminal i justícia civil s'han identificat un total de noranta-una famílies,⁶⁸⁹ entorn al 70% de les quals exercirien entre un i quatre càrrecs. En aquest sentit, novament s'observa com una minoria de

⁶⁸⁷ AMV, QP, B-5, sf. (28 de setembre i 22 de desembre de 1467).

⁶⁸⁸ ACA, RC, 3412, f.120r (21 de maig de 1467).

⁶⁸⁹ Les cent noranta-dues places corresponen: cent vuitanta-nou a raó de seixanta tres places per cada càrrecs (justícia civil, justícia criminal i mostassaf) al llarg dels seixanta-tres anualitats compreses entre 1416 i 1478; més s'han afegit tres places més ja que en tres ocasions va haver de substituir el magistrats titular per defunció a través d'una nova elecció fóra del calendari establert.

famílies (Mercader, Palomar, Joan, Mascó, Bou, Pujades, Crepí i Català) atresorarien el 30% dels oficis majors. Tot i que les dades quantitatives numèricament són baixes, cal recordar que estan extretes de tres càrrecs unipersonals de renovació anual al llarg de seixanta-tres anys naturals, que a més en la seua elecció intervé l'atzar. Per tant, qualitativament es pot considerar que una família o individu que va arribar a exercir cinc o més càrrecs solia participar en les eleccions amb certa freqüència.

TAULA 115. RELACIÓ I NOMBRE DE COGNOMS QUE DESENVOLUPAREN ELS CÀRRECS DE MOSTASSAF, JUSTÍCIA CRIMINAL I JUSTÍCIA CIVIL (1416-1478)

Nº places	Llinatges
10	Mercader
7	Palomar, Joan, Mascó
6	Bou
5	Pujades, Crespí, Català
4	Valleriola, Pellicer, Montsoriu, Frígola, Andrés
3	Alegre, Andreu, Castellví, Cruilles Eixarch, Falchs, Saera, Solanes, Soler, Suau, Valldaura, Vives, Dalmau Sanoguera
2	Nº llinatges: 17
1	Nº llinatges: 46

Així mateix, com il·lustra l'anterior taula, al capdavant els situarien els Mercader amb deu càrrecs, que s'afegirien a les quinze places de la juraderia que van desenvolupar membres del llinatge entre 1427 i 1478, o els més de quaranta si es compten en conjunt les places dels jurats i de la conselleria. Tot plegat, aquestes dades demostren com la influència política a partir de l'exercici de la batlia general va permetre al llinatge mediatitzar les principals magistratures municipals. El que, per altra part, faria comprensible que fóra Joan Mercader qui assumiria el lideratge d'un dels dos grups de poder en què en determinades conjuntures durant el regnat d'Alfons el Magnànim es va dividir la societat política de la ciutat. En aquesta mateixa línia, cal destacar com els Palomar, qui encapçalarien l'altre grup de poder, també van aconseguir exercir un gran nombre d'oficis majors gràcies a la influència exercida per Gabriel de Palomar al menys fins a 1435. Per tant, tot i la preeminència dels Mercader que foren el llinatge que més es va reproduir en la juraderia i en els oficis majors, això no va suposar una marginació dels membres de l'altre grup de poder representats pels Palomar, però també pels Bou. Doncs, aquest darrer llinatge com veiem van ocupar fins a sis places dels oficis majors al que caldria afegir les catorze places de la juraderia, o les més de cinquanta entre les de jurat i la conselleria.⁶⁹⁰

⁶⁹⁰ *Ibíd.*

Amb major nombre de càrrecs en els oficis majors, es situarien els Joan –que ja em dit que correspondrien almenys a dues branques familiars– i els Mascó. Aquest darrer llinatge no sol situar-se entre els que més càrrecs desenvoluparen la juraderia ni entre els escons de la conselleria, en conseqüència el seu destacat desenvolupament de càrrecs públics s’ha de lligar amb la promoció dels membres de la família de Domingo Mascó, assessor de la governació a inicis del regnat d’Alfons el Magnànim i que té la seua relació amb el cercle de poder dels Palomar, amb qui els unia vincles de parentesc. Amb un nombre de càrrecs inferior, però igualment significatiu, es situen amb cinc càrrecs els Pujades, els Crespí i els Català, i junt amb aquell en un càrrec de diferència els Valleriola, Pellicer, Montsoriu, Frígola i Andrés. En conjunt, es podria assenyalar com aquestes tretze famílies van accedir amb regularitat a les principals magistratures urbanes i, per tant, eren les que constituïren de l’elit dirigent de la ciutat al llarg dels regnat d’Alfons el Magnànim i Joan II.

Per altra part, hem vingut assenyalant al llarg del capítol com alguns individus controlen certes candidatures parroquials, tot i que teòricament eren els consellers de cada parròquia els que presentaven al candidat del seu districte. En aquest sentit, si tenim en compte les candidatures a les principals magistratures urbanes, les cedes de 1429 i 1430 i els resultats de les eleccions dels oficis majors en què compten amb la identificació de la parròquia (anys 1442-1443, 1447-1462 i 1471-1478) permeten fer una aproximació als individus o famílies que dominen les candidatures de cada circumscripció urbana. En aquest sentit, l’índex de repetició de famílies per candidatura parroquial en el conjunt de les altes magistratures urbanes (jurat, justícia criminal, justícia civil i mostassaf) és situa entorn a 2,5 (que equival a vint-i-sis cognoms per districte urbà). És a dir, a grans trets, els llinatges que participen en els oficis majors i en la juraderia accedeixen com a mínim dues vegades per la mateixa parròquia. Exactament, amb aquesta mitjana es situa la parròquia de Santa Caterina i Sant Esteve, que mostren però com aquesta mitjana és teòrica, ja que existeix un desequilibri entre les diverses famílies o individus que representen a la parròquia en les eleccions dels principals càrrecs municipals. Per exemple, la circumscripció de Santa Caterina estarà sota la mediatització de quatre membres de la família Bou, que acumularen en conjunt un total de setze candidatures a les altes magistratures entre 1420 i 1468. Lluny d’aquest nombre de càrrecs es situaren alguns individus que aconseguiren ser representats per dita circumscripció en diverses ocasions, com va ser el cas del ciutadà Francesc Ferrer, que va ser representant en quatre ocasions, o amb tres Joan

Almudèver, Joan Cervató, Manuel de Codinach, Joan de Gallach, Gracià de Montsoriu, Miquel Pujades o Jaume Valença.

TAULA 116. REPETICIÓ DE CANDIDATURES PARROQUIALS PER FAMÍLIES O INDIVIDUS

Parròquia	Candidatures	Llinatges	Índex	Famílies mediatitzadores
Santa Maria	69	32	2,1	Esplugues
Santa Tomás	70	25	2,8	Joan, Castellví, Boix
Sant Andreu	68	21	3,2	Valldaura, Vilarasa, Pellicer, Pere Andreu
Sant Martí	70	25	2,8	Soler, Gomis, Bernat de Penyarroja
Santa Caterina	70	28	2,5	Bou
Sant Nicolau	70	25	2,8	Mercader (11), Alegre, Riusech
Sant Bartomeu	71	32	2,2	Montsoriu, Jofre, Mercader (5)
Sant Llorenç	70	22	3,1	Joan, Mascó, Vives, Mateu Llansol
Sant Salvador	66	39	1,7	Crespí
Sant Esteve	68	27	2,5	Eximen Pérez Escrivà del Romaní, Antoni del Miracle, Vallterra
Sant Joan	66	28	2,3	Eixarch, Valleriola, Jaume de Falchs
Santa Creu	73	29	2,1	Esteve Pérez, Dalmau Sanoguera, Tolsà, Valleriola

Ara bé, quina incidència real van tindre la ingerència règia a través de les provisions monàrquiques en l'accés més o menys regular d'aquestes famílies als oficis majors? Doncs, si realitzen una anàlisi de les provisions que foren atorgades per a les principals magistratures municipals es constata que foren atorgades sis-centes trenta-dues disposicions règies des de 1419 fins a 1478 repartides de manera desigual entre un total de cent onze famílies. D'aquestes elevat nombre de provisions únicament es constata una sincronia entre la persona que va exercir l'alta magistratura i que prèviament havia rebut el favor reial en vint-i-tres ocasions. És a dir, sols aproximadament el 4% dels manaments regis per als oficis majors van acabar atorgant el càrrec a la persona per la qual la Corona havia intercedit. No obstant això, possiblement el percentatge seria major tenint en compte que tal volta alguna de les disposicions no fóra copiada en els registres de cancelleria, doncs és cert que alguns individus que aconseguiren el càrrec anys immediatament anterior o posterior havien gaudit o gaudirien de la recomanació reial. Per tant, la incidència seria més gran que la realment quantificable. És per això, que sense menysprear els resultats constatats de la incidència dels manaments monàrquics qualitativament resulta interessant observar els llinatges que més van gaudir del favor reial. En aquest sentit, –com Es pot veure al següent quadre– els Joan amb trenta-nou recomanacions reials sobreixen sobre la resta de famílies. Tot i que és cert –com ja hem dit al punt 3.10– que els Joan habitualment solen encapçalar

qualsevol anàlisi sociopolític pel fet que el cognom era recurrent a la València del Quatre-cents i, possiblement, no es referia a membres d'una única família sinó a dues, en conseqüència les seues dades presenten cert grau de relativitat en tant que poden ser enganyoses. Les que no presenten cap dubte són les trenta-tres provisions en favor de la família Pellicer, rebudes concretament per tres germans: Gaspar, Antoni i Lluís. Junt amb aquells, sobreïxen les vint-i-quatre disposicions rebudes pels Alegre i les vint-i-tres rebudes per Jaume de Fachs. Mentre que amb menor nombre de càrrecs els seguirien els Mascó amb divuit.

TAULA 117. RELACIÓ I NOMBRE DE COGNOMS QUE REBEREN MAJOR NOMBRE DE PROVISIONS REIALS
CONDICIONS PER ALS OFICIS MAJORS (1419-1478)

Nº provisions	Llinatges
39	Joan
33	Pellicer
24	Alegre
23	Fachs
16-20	Mascó
11-15	Palomar, Montsoriu, Vives, Dalmau Sanoguera, Granollers, Valldaura, Gomis, Vich, Gallach, Pelegrí, Vesach, Vilarassa, Gostantí, Clavell
6-10	Miracle, Saranyó, Roís de Corella, Alpicat, Andrés, Corberan d'Alet, Eixarch, Valença, Almunia, Amalrich, Artes, Blanch, Escolà, Llorenç, Almenara, Ferragut, Mercader, Montagut, Òdena, Vicent, Ferrer, Castellar
1-5	Nº llinatges: 72

A la llum d'aquestes dades, es pot assenyalar que en el cas dels Mercader i dels Bou la influència de les provisions reials no va ser determinant. Doncs, la família del batle general va rebre únicament sis provisions, mentre que els Bou únicament dues. Per tant, es pot considerar com la rellevància política exercida per aquestes dues famílies dins de l'elit governant a través d'estratègies tradicionals de reproduir-se en les magistratures urbanes, explicaria que no tingueren la necessitat sistemàtica de recórrer a suplicar al monarca l'atorgament del favor reial. Ara bé, en el cas dels Palomar, les quinze ocasions que reberen recomanació reials contribuirien sense dubte a compensar el fet que el batle general, un Mercader, era l'encarregat d'elegir en última instància la persona que desenvoluparia l'ofici. És a dir, els Palomar si s'haurien beneficiat del sistema de provisions condicionals, en tant que van recórrer a la súplica règia possiblement per mantindre el seu grau d'influència política.

On sí s'observa especial incidència va ser en el cas dels Joan i dels Mascó. Ara bé, en el cas d'aquest darrer les onze provisions en són moltes, considerant que els seus membres no sobreïxen en el desenvolupament de la juraderia i de la conselleria. En aquest sentit, tot i s'observa com en una única ocasió els Mascó accediren al justiciat,

possiblement gràcies a una provisió (el justiciat criminal en 1433), segurament gaudir del favor reial feia al batle general no dubtar quan en els tres redolins finals apareixen un membre de dit llinatge. Igualment decisives semblen les provisions reials atorgades als Montsoriu, especialment a Gracià de Montsoriu amb un nombre considerable de recomanacions règies, que els permetrien romandre dins del grup dirigent de la ciutat. Menys fortuna tingueren els Alegre, que malgrat disposar de vint-i-quatre provisions per als oficis major, únicament els desenvoluparen en tres ocasions, que s'afegirien a les sis ocasions en què membres de la família accediren a la juraderia. És a dir, que tot i tindre el recolzament monàrquic sembla que l'atzar junt la circumstància de no gaudir d'un grau d'afinitat suficientment proper a les famílies més poderosos haurien postergat al llinatge a una posició secundària dins del grup de l'elit urbana.

Pel que es refereix a les provisions règies atorgades per al càrrec de justícia dels tres-cents sous, com hem dit, es documenten un total de dues-centes onze entre el període comprès entre 1416 i 1478, de les quals únicament en vuit ocasions (4% de total) es constata que van permetre al notari accedir a l'ofici. Un càrrec que va estar desenvolupat per quaranta-tres individus per a un total de cinquanta-nou places –ja que existeix buits documentals per als anys 1425, 1426, 1427 i 1432– dels quals una minoria van poder repetir la magistratura possiblement gràcies a gaudir del favor monàrquic. En concret, van exercir el càrrec en tres ocasions els notaris Pere Mascó, Bernat Centelles, Bartomeu Batalla, Bartomeu Martines, Arnau Cabrera, mentre que únicament ho feren dues vegades Pere Badia, Pere Calaforra, Pau Rosell, Gabriel Tomàs, Francesc Pérez i Bartomeu Tovià. És a dir, que aquest onze notaris van atresorar el 45% de les places. Mentre que la resta de trenta-dos notaris que accediren a la magistratura únicament ho feren en un ocasió. Per altra part, noranta-cinc notaris reberen provisions entre 1431 i 1477, dels quals sobreix especialment el notari Bernat Bayona que en va rebré dotze, tot i que únicament va accedir al càrrec en un ocasió. No obstant això, a qui sembla que va afavorir la preeminència que els donaria la recomanació reial seria a Pere Mascó, Bartomeu Batalla i Arnau Cabrera, qui com hem dit accediren tres vegades a la magistratura comptant almenys en sis ocasions amb provisions reials, mentre Pere Calaforra va repetir l'ofici en dues ocasions hi va gaudir de tres provisions, igual que Francesc Pérez. És a dir, malgrat que no tots els notaris que reberen disposicions reials acabaren desenvolupant la magistratura, en el caso dels cinc notaris anteriorment esmentats es podria assenyalar com sí existeix cert grau de

correspondència entre l'obtenció de la disposició i el fet d'accedir un major nombre de vegades a dit justiciat dels tres-cents sous que la mitjana de notaris.

TAULA 118. RELACIÓ DE NOMBRE DE PROVISIONS REIALS PER AL CÀRREC DE JUSTÍCIA DELS TRES CENTS SOUS (1431-1478)

Nº provisions	Notaris
12	Bertran Bayona
8	Jordi del Royo
7	Bartomeu Batalla
6	Antoni Aranda, Jaume Argent, Bru Narcís, Arnau Cabrera, Jaume Jordà
5	Pere Mascó, Joan Vicent
4	Martí Cabanes, Fenoll Martí, Joan Garcia, Francesc Menor, Francesc Robert, Bernat Vinyoles
3	Bernat Berard, Pere Calaforra, Guillem Cardona, Antoni Cendre, Joan d'Eroles, Pere Martí, Joan Mas, Jaume Navarro, Francesc Pérez
2	Nº llinatges: 22
1	Nº llinatges:47

Pel que respecta a les provisions dels lloctinent de justícia criminal i lloctinent de mostassaf, aquelles foren concedides en general a individus que participaven en el govern municipal a partir del desenvolupament de la conselleria de parròquies o la d'oficis, o que alternaven ambdues. Per tant, les disposicions foren atorgades a individus de poca influència política, que Tanmateix veien teòricament amb la provisió règia incrementar les seues possibilitats d'accedir a una lloctinència d'una de les principals magistratures urbanes. No obstant això, les dades quantitatives no il·lustren la transcendència de les disposicions reials, tenint en compte que de les cinc-centes vint-i-una documentades entre un total de cent cinquanta-cinc llinatges o cognoms sols vint-i-sis (5% del total de provisions) haurien facilitat a l'individu recomanat exercir l'ofici.

TAULA 119. RELACIÓ DE NOMBRE DE PROVISIONS REIALS PER AL CÀRREC DE LLOCTINENT DE JUSTÍCIA CRIMINAL I LLOCTINENT DE MOSTASSAF (1427-1478)

Nº provisions	Llinatges
28	Gil
24	Rovira
19-21	Alfonso, Ferrer, Miró
14-16	Tristany, Carrasquer
10-13	Pérez, Mora, Trepal, Andreu, Orpí
7-9	Gomis, Carles, Garcia, Eiximeno
4-6	Nº llinatges: 23
1-3	Nº llinatges: 116

Tot i que no sempre en el contingut de les provisions es descriu la professió de la persona recomanada per a una de les lloctinència, si ho fa amb certa regularitat el que permet establir almenys una aproximació. En aquest sentit, s'han documentat trenta-cinc oficis diferents, que il·lustren la gran heterogeneïtat dels individus que compten amb l'ajut del favor monàrquic per a ser designats en els oficis municipals al seu abast. No obstant aquesta diversitat de professions constatades, sobreïx per damunt de la resta els barbers o cirurgians, sota l'apel·latiu de la qual foren concedides almenys seixanta-tres provisions repartides de manera diferent entre onze individus. A molta diferència d'aquest, segueix el conjunt de fusters i mercader amb vint-i-divuit provisions, a continuació dels quals es troben els especiers i els esparters. En aquesta relació destaca però la poca rellevància del grup de notaris, que cal relacionar amb el fet que aquells que desenvolupen dita professió preferien desenvolupar els càrrecs municipals especialment reservats per a d'ells, això és les places anuals de justícia dels tres-cents sous, procurador dels miserables, escrivanies de la cort dels justícies i les dues places d'examinadors de notaris. Malgrat aquesta tendència general, hi va haver certs notaris que sol·licitaren la provisió, de fet, es pot mostrar com Jaume d'Eroles va ser un d'ells tot i que també apareix com a recomanat per l'ofici de justícia criminal dels tres-cents sous.

TAULA 120. RELACIÓ D'OFICIS IDENTIFICATS EN LES PROVISIONS REIALS PER AL CÀRREC DE LLOCTINENT DE JUSTÍCIA CRIMINAL I LLOCTINENT DE MOSTASSAF (1427-1478)

Ofici	Nº P.	Relació d'individus identificats amb dit ofici
Barbers/ cirurgià	63	Pere Adsuara, Gonçalbo Alfonso, Pere Alfonso, Lluís Canyelles, Joan Girart, Pasqual Miró, Tomàs Miro, Francesc Rovira, Antoni Serra i Francesc Trepà.
Fuster	20	Joan Calderer, Miquel Ferrer, Joan Eiximenes, Jaume Esteve, Miquel Falcó, Francesc Ponç
Mercader	18	Joan Carles, Gil Bernat, Bartomeu Pont, Antoni Pujol, Pere Sacruella, Pere Paella,
Especier	17	Joan Donat, Guillem Eiximeno, Joan Gonçalbo, Joan Llopis, Pere Andreu
Esparter	15	Joan Tristany
Pellicer	14	Vicent Eiximeno, Francesc Ferrer, Simó Ferrer, Joan Ros, Francesc Riquer, Pere d'Aragó
Brunater	12	Joan Orpí, Jaume Ortí, Jaume Vaquer
Sastre	10	Miquel Álvaro, Domingo Anyó, Mateu Ferris, Joan Navarro, Jaume Català
Cuiracer	9	Francesc Gil
Blanquer	8	Pere Sebastià, Francesc Torres
Flaquer	6	Francesc Curçà, Joan Malo, Joan Pujol, Francesc Roda, Simó Tarbà
Apotecari	6	Joan Donat, Bernat Tovià, Bartomeu Cabrera
Argenter	5	Pere Guitard, Lleonard Llätzer, Tomàs Vives
Espaser	5	Joan de la Mata, Martí Llopis
Seder	4	Joan Tamarit
Vanover	4	Bernat Gomis
Baxador	4	Pere Dura, Francesc Guixeres
Corder	4	Francesc Solina, Antoni Pérez
Notari	4	Bartomeu Escrivà, Jaume d'Eroles, Llorenç Serella, Jaume Jordà

Oripeller	4	Pere Antist
Colteller	3	Joan Pérez I Joan Ros
Peraire	3	Miquel Agostí, Francesc Pérez, Domingo Trasmos.
Seller	3	Pere Aragó, Francesc Riudaura
Batifulla	2	Pere Antist
Carboner	2	Joan Corrales I Martí Joan
Ferrer	2	Mateu Hira, Joan Tolra
Correger	2	Pere Puig
Formenter	2	Domingó d'Anyó
Teixidor	2	Antoni Romeu, Bernat Forner
Llaurador	1	Nicolau Esteve
Bancader	1	Joan Garcia
Aluder	1	Antoni Bonavia
Pintor	1	Pere Valero
Sabater	1	Jaume Jaca
Tapiner	1	Martí Fort

Ara bé, com en la resta de casos l'obtenció d'una provisió reial condicional no garantia el desenvolupament del càrrec per al qual s'havia estat recomanat. Una anàlisi parcial dels resultats de les eleccions permet observar com accediren entre ambdues lloctinències vuitanta-sis famílies, entre les quals únicament vint-i-set accediren a més d'un càrrec. És a dir, el 68% dels llinatges únicament desenvoluparen un vegada alguna de les dues lloctinències. En aquest sentit, a grans trets, sembla que les provisions reials sí tingueren certa incidència en la reproducció d'alguns individus en les aquests dos càrrecs. Doncs, s'observa com en el cas de la única família que va exercir en total en sis ocasions les dites lloctinències van ser els Carrasquer, els quals es constata que van rebre un total de provisions règies al seu favor. Mateix, entre les famílies que van ocupar quatre càrrecs entre ambdues lloctinències es situaren els Alfonso, Eiximeno i Mora que, com també es pot observar, reben un nombre considerable de recomanacions monàrquiques, en particular la primera família els membres de la qual en reberen divuit.

4.7. Conclusions de capítol

Igual que la ceda, les provisions reials constituïren una pràctica monàrquica de discriminació positiva dels membres de la societat política de la ciutat de València. Ara bé, amb diferent grau d'incidència real i de repercussió social. Doncs, l'augment progressiu del nombre de provisions per a diverses persones per a un únic càrrec és l'indicador principal que permet interpretar com més enllà de l'interès particular del monarca en què certa persona exercira un càrrec determinat estava l'obligació d'aquell

de correspondre a les súpriques dels súbdits. És a dir, aquesta modalitat de manaments reials en conjunt són resultat del desig interessat del monarca o del seu lloctinent general del regne de satisfer o recompensar amb honors, gràcies i favors a uns súbdits, que en tant que obtindriem el favor reial mantindrien la fidelitat i l'afecte a la Corona. Per tant, igual que la ceda reial, les disposicions règies en favor de certs individus van conjuguar els interessos de l'oligarquia municipal i de la monarquia.

Ara bé, a diferència de la ceda, instrument que exclusivament va permetre a l'elit governant afegir una nova estratègia de mediatització de l'alta magistratura urbana, les provisions reials van servir per ampliar els marges de la intercessió règia al conjunt dels individus que conformaven la base de la societat política de la ciutat de València. Des d'aquesta perspectiva, el principal èxit d'aquesta modalitat de manaments de la Corona no és altra que la decisiva contribució a difondre la idea de que l'obtenció del favor reial estava a l'abast de tots aquells que serviren a la monarquia. Òbviament aquest marc ideològic va ser possible perquè la monarquia es mostrava accessible al conjunt de la comunitat política, que a canvi devia ser fidel i romandre al seu servei. En aquest sentit, cal assenyalar com al llarg del regnat d'Alfons el Magnànim i, especialment de Joan II, la gràcia règia deixarà de ser una aspiració exclusivament a l'abast de la noblesa i dels ciutadans amb cert grau d'honorabilitat per a convertir-se en una ambició a l'abast de tots els que participaven en la vida política de la ciutat. En conseqüència, es pot concloure que aquest tipus d'intercessió monàrquica va obrir una nova via de promoció sociopolítica –almenys graduable respecte als esglaons dels oficis secundaris– fins aleshores reservada únicament a la noblesa o als ciutadans amb honorabilitat. De fet, es podria fins i tot formular la hipòtesi de com seria a partir d'aleshores quan des del món dels oficis es començarà a prendre consciència de la seua capacitat política al imitar les estratègies tradicionals de la noblesa i dels ciutadans honrats per a reproduir-se en els oficis municipals, tot i que no seria fins a la revolta de les Germanies quan aquells emprendrien dràstiques mesures contestatàries per intentar reformar el seu grau de participació en el govern municipal.

Per altra part, respecte a les magistratures majors, Amparo Felipo ja va anunciar com entre els anys 1482 i 1522 existia una coincidència entre els dels individus inclosos en la ceda reial i aquells que havien sigut proposats prèviament o posterior per a la resta d'oficis majors de la ciutat en un major nombre d'ocasions durant aquest període. En aquest sentit, l'autora plantejava la possibilitat que la ceda reial fóra la font de procedència principal dels posteriors candidats als restants oficis municipals,

formulant la hipòtesi que en cas contrari –que els candidats a les màximes magistratures urbanes foren la font d’origen dels inclosos en la ceda reial– hi hauria que imputar a l’elit patrícia un alt grau de participació en la creació de l’oligarquia urbana. No obstant això, Felipo posava de relleu la necessitat de realitzar una estudi des de la pròpia introducció de la ceda reial per poder confirmar aquesta hipòtesi.⁶⁹¹

Doncs bé, el present capítol permet confirmar que des de l’establiment de la ceda reial va existir una coincidència entre individus inclosos en la ceda reial i els que desenvoluparien la resta d’oficis majors de la ciutat. Ara bé, quant a la font de procedència no hi ha una tendència general clara, doncs hi ha casos que es documenta a individus que primer estan inclosos en la ceda i després als oficis i a la inversa. Per tant, tenint en compte la diversitat de situacions, es podria arribar a la conclusió que l’elit patrícia formada o reproduïda durant el regnat d’Alfons el Magnànim i Joan II –que serà gairebé els antecedents immediats de la de l’època de Ferran el Catòlic– va nàixer en el marc de les noves relacions establertes entre l’oligarquia urbana valenciana i la Corona. Unes relacions que tot i que a llarg termini acabaran suposant una afirmació de la superioritat de l’autoritat règia sobre el municipi es van consolidar al ritme dels interessos recíprocs de la minoria patrícia i la monarquia. De fet, els intents de frenar l’avanç monàrquic o controlar el poder municipal per part d’un sector de l’elit patrícia a inicis del regnat del Catòlic permeten constatar com el govern de la ciutat a la fi del Quatre-cents no era un subjecte passiu front a la voluntat règia.

⁶⁹¹ A. FELIPO OTS, *Autoritarismo monárquico...Op.cit.*, pp. 153-154.

4.8. Annex del capítol. Relació de provisions reials atorgades en favor de certes persones per al desenvolupament de càrrecs públics municipals (1419-1479)

Individu	Condicció	Data d'emissió	Càrrec proposat	AR	Referència arxivística
Abat, Bartomeu	notari	1460, 07, 16.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 284, f.123r
Abat, Bartomeu	notari	1460, 08, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 284, f.122r
Abelló, Jaume		1473, 09,29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.122r
Adsuara, Miquel		1472, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA, RC, 3456, f. 72r
Adsuara, Miquel	ciudadà	1474, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.100v
Adsuara, Pere	barber, cirurgia	1470, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.127r
Agostí, Miquel	peaire	1470, 09, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 293, f.113r
Agualada, Pere	ciudadà	1463, 06, 17.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.170v
Agualada, Pere	ciudadà	1463, 06, 17.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.170v
Aguilar, Gomez d'	ciudadà	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.146r
Aguilar, Gomez d'	ciudadà	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.138r
Alagó, Miquel d'		1462, 01, 05.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.124v
Alagó, Miquel d'		1462, 01, 05.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.124v
Alegre, Joan	ciudadà	1458, 12, 07.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.15r
Alegre, Joan	ciudadà	1458, 12, 12.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.64v
Alegre, Joan		1460, 11, 21.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.174v
Alegre, Joan	ciudadà	1461, 06, 20.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.58r
Alegre, Joan	ciudadà	1461, 06, 20.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.58r,
Alegre, Joan	major de dies, ciudadà	1464, 09, 10.	justícia civil	J	ARV, RC, 403, f.116r
Alegre, Joan	ciudadà	1464, 09, 29.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.102v
Alegre, Joan	ciudadà	1464, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.102v
Alegre, Joan	major de dies, ciudadà	1465, 12, 25.	justícia civil	J	ARV, RC, 403, f.97r
Alegre, Joan	major de dies, ciudadà	1465, 12, 25.	mostassaf	J	ARV, RC, 403, f.97r
Alegre, Joan	major, ciudadà	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.128v
Alegre, Joan	ciudadà	1467, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 404, f.195r
Alegre, Joan	ciudadà, tmb posa Alegret	1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.171v
Alegre, Joanot	fill de Vicent Alegre	1461, 10, 08.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.93r
Alegre, Joanot	fill de Vicent Alegre	1463, 12, 15.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.72v
Alegre, Joanot	fill de Vicent Alegre	1463, 12, 15.	Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.72v
Alegre, Joanot	fill de Vicent Alegre	1464, 09, 13.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.50r
Alegre, Joanot	ciudadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.143v
Alegre, Vicent	ciudadà	1455, 10, 02.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 57, f.85v
Alegre, Vicent	ciudadà	1459, 10, 24.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.29r
Alegre, Vicent	ciudadà	1460, 11, 21.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.174r

Alegre, Vicent	ciudadà	1460, 11, 21.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.174r
Alegre, Vicent		1461, 10, 08.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.93r
Alfonso, Gonçalbo	barber	1463, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.180r
Alfonso, Gonçalbo	barber	1463, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.180r
Alfonso, Gonçalbo	barber, ciudadà	1464, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.72r
Alfonso, Gonçalbo	ciudadà	1474, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.100v
Alfonso, Gonçalbo	barber, ciudadà	1475, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.91v
Alfonso, Joan		1460, 03, 13.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.53v
Alfonso, Joan		1460, 09, 12.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.141v
Alfonso, Joan		1464, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.85v
Alfonso, Joan	ciudadà	1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.17r
Alfonso, Joan	ciudadà	1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.17r
Alfonso, Martí	conseller parròquia S. Salvador	1449, 09, 22.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 53, f.14v
Alfonso, Martí	escrivà	1451, 04, 05.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 54, f.55r
Alfonso, Martí		1462, 08, 18.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 400, f.93r
Alfonso, Nicolau		1460, 07, 05.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.109r
Alfonso, Nicolau		1460, 07, 05.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.109r
Alfonso, Pere		1429, 12, 18.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 35, f.144v
Alfonso, Pere	ciudadà	1433, 06, 30.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 44r
Alfonso, Pere	cirurgia	1434, 06, 21.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63
Algueró, Narcís	notaria	1463, 11, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.118r
Algueró, Narcís	notari	1463, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.14r
Almenara, Jaume	cavaller	1463, 01, 05.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 242, f.7r
Almenara, Jaume	cavaller	1464, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.29r
Almenara, Jaume	cavaller	1464, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.29r
Almenara, Jaume	cavaller	1458, 10, 09.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 280, f.33r
Almenara, Jaume	cavaller	1461, 12, 24.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.89r
Almenara, Jaume	cavaller	1461, 12, 24.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.89r
Almunia, Bernat	cavaller	1460, 06, 20.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.48r
Almunia, Bernat	cavaller	1462, 02, 20.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.68v
Almunia, Bernat	cavaller	1462, 02, 20.	Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.68v
Almunia, Bernat	cavaller	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.127v
Almunia, Bernat	cavaller	1476, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 297, f.58r
Almunia, Joan	ciudadà	1461, 01, 03.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.12r
Almunia, Joan	ciudadà	1461, 01, 03.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.12r
Alonso, Gonçalbo		1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.113v
Alonso, Gonçalbo		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.113v

Alpicat, Guillem	ciudadà	1433, 10, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 63
Alpicat, Lluís	ciudadà	1457, 09, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 274, f.106v
Alpicat, Lluís	ciudadà	1461, 01, 03.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.12r
Alpicat, Lluís	ciudadà	1461, 01, 03.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.12r
Alpicat, Lluís	ciudadà	1461, 09, 07.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.52v
Alpicat, Lluís	ciudadà	1461, 09, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.52v
Alpicat, Lluís	ciudadà	1461, 09, 30.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.54r
Alpicat, Lluís	ciudadà	1461, 09, 30.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.54r
Altarriba, Antoni d'	notari	1460, 09, 18.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 90, f.46r
Álvaro, Miquel		1463, 11, 01.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.118r
Álvaro, Miquel	sastre	1464, 09, 20.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.73v
Álvaro, Miquel	sastre	1464, 09, 20.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.73v
Amalrich, Francesc	ciudadà	1463, 12, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.181r
Amalrich, Francesc	ciudadà	1463, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.181r
Amalrich, Francesc	cavaller	1467, 05, 21.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.19r
Amalrich, Francesc	cavaller	1471, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 107, f.17v
Amalrich, Joan	notari	1433, 12, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Amalrich, Joan Vicent		1462, 08, 19.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.76r
Amalrich, Vicent	ciudadà	1466, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.24v
Amiga, Pere d'		1463, 12, 27.	Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.58r
Amorós, Bartomeu		1433, 06, 30.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 63, f. 45r
Amorós, Bartomeu		1433, 06, 30.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 45r
Andrés, Martí	ciudadà	1464, 12, 26.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.173r
Andrés, Mateu	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.63v
Andrés, Mateu	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.63v
Andrés, Miquel	ciudadà	1462, 12, 05.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 400, f.131r
Andrés, Miquel	ciudadà	1463, 06, 17.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.170r
Andrés, Miquel	ciudadà	1463, 06, 17.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.170r
Andrés, Miquel	ciudadà	1463, 11, 20.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.32v
Andrés, Miquel	ciudadà	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.132v
Andreu, Antoni		1455, 09, 02.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 274, f.82r
Andreu, Antoni		1461, 01, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.72r
Andreu, Antoni		1462, 01, 03.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.86v
Andreu, Antoni		1462, 01, 03.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.86v
Andreu, Antoni	ciudadà	1463, 12, 11.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.1r
Andreu, Antoni	ciudadà	1463, 12, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.1r
Andreu, Antoni		1463, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.14r

Andreu, Antoni	ciutada	1464, 09, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.110v
Andreu, Antoni		1464, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.103r
Andreu, Jaume		1459, 12, 07.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.163v
Andreu, Pere	especier, ciutadà	1455, 10, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 57, f.89r
Antist, Pere	oripeller	1463, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.179v
Antist, Pere	oripeller	1463, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.179v
Antist, Pere	Batifulla	1465, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.74r
Antist, Pere	Batifulla	1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.74r
Antist, Pere		1463, 12, 09.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.87v
Antist, Pere		1463, 12, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.87v
Anyó, Domingo	sastre	1458, 09, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.8v
Anyó, Domingo		1461, 01, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.88r
Anyó, Domingo d'	formenter, ciutadà	1463, 12, 11.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.1r
Anyó, Domingo d'	formenter, ciutadà	1463, 12, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.1r
Anyó, Miquel		1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.118r
Ara, Pere d'	dolser de la ciutat	1456, 10, 17.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 399, f.71v
Ara, Pere d'		1460, 04, 07.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 93, f.49v
Ara, Pere d'		1460, 04, 07.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.49v
Aragó, Joan d'	notari	1457, 05, 08.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 59, f.36v
Aragó, Joan d'	notari	1460, 06, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 94, f.140v
Aragó, Pere	seller	1463, 06, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.18v
Aragó, Pere	pellicer, ciutadà	1464, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.72v
Aragó, Pere	seller, ciutadà	1464, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.72v
Aranda, Antoni	notari	1463, 12, 09.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.136v
Aranda, Antoni	notari	1466, 12, 23.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 406, f.100v
Aranda, Antoni	notari	1468, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.50r
Aranda, Antoni	notari, ciutadà	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.88r
Aranda, Miquel d'	notari	1460, 07, 05.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 284, f.109v
Aranda, Miquel d'	notari	1462, 12, 28.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.120r
Aranda, Pasqual		1433, 11, 02.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63
Argent, Jaume	notari	1453, 10, 03.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 56, f.73v
Argent, Joan	notari	1453, 09, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 274, f.23v
Argent, Joan	notari	1454, 12, 14.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 75, f.152r
Argent, Joan	notari	1460, 02, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 282, f.43r
Argent, Joan	notari	1462, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.121r
Argent, Joan	notari	1464, 09, 12.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.115v
Argent, Joan		1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.17r

Argent, Joan		1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.17r
Argent, Pere		1456, 04, 14.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 57, f.134r
Argent, Pere	ciudadà	1456, 06, 08.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 58, f.156v
Argent, Pere	ciudadà	1456, 06, 09.	Lloctinent de Mostassaf	A	ARV, RC, 58, f.156r
Argent, Pere		1460, 03, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.43r
Aro, Joan	ciudadà	1477, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 298, f.30r
Artés, Garcia d'		1469, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.143r
Artés, Gracià		1465, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.41v
Artés, Jaume d'		1453, 07, 27.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 56, f.45
Artés, Jaume d'	mossèn	1461, 07, 16.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.105r
Artés, Jaume d'	cavaller	1462, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 400, f.121r
Artés, Jaume d'	cavaller	1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.110r
Artés, Jaume d'	cavaller	1464, 10, 29	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.126r
Artés, Jaume d'	cavaller	1464, 12, 25	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.116v
Artés, Jaume d'	cavaller	1469, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.141v
Asensi, Pere	ciudadà	1464, 12, 28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.18v
Assió, Bernat d'	notari	1467, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 406, f.13r
Badia, Pere	notari	1437, 10, 30.	Justícia dels 300 sous	A	ACA, RC,2513, F. 146r
Bancaler, Joan		1464, 08, 10.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.170v
Bancaler, Joan		1464, 08, 10.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.170v
Batalla, Bartomeu	notari	1450, 07, 02.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 53, f.97r,dp
Batalla, Bartomeu	notari	1457, 08, 20.	Justícia dels 300 sous	A	ACA, RC,2555, F. 75r
Batalla, Bartomeu	notari	1461, 02, 06.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.42v
Batalla, Bartomeu	notari	1462, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.138r
Batalla, Bartomeu	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.154v
Batalla, Bartomeu	notari	1468, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.79v
Batalla, Bartomeu	notari	1474, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 295, f.54v
Bataller, Pere	notari	1467, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 404, f.194v
Bayona, Bertran	notari	1456, 05, 07.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 58, f.143v
Bayona, Bertran	notari	1459, 06, 06.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 283, f.92r
Bayona, Bertran	notari	1459, 12, 06.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 283, f.162v
Bayona, Bertran	notari	1460, 02, 19.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 93, f.19r
Bayona, Bertran	notari	1461, 01, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.31r
Bayona, Bertran	notari	1462, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 400, .94v/101r
Bayona, Bertran	notari	1463, 09, 29.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.2v
Bayona, Bertran	notari	1463, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.156r
Bayona, Bertran	notari	1464, 09, 11.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.106r

Bayona, Bertran	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.130v
Bayona, Bertran	notari	1468, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.80r
Bayona, Bertran	notari	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.110v
Beneito, Jaume		1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.125r
Beneito, Joan	notari	1453, 09, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 274, f.23v
Benet, Salvador	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.13v
Berard, Bernat	notari	1474, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ACA, RC, 3394bis, f.11v
Berard, Bernat	notari	1475, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 296, f.120v
Berard, Bernat	notari	1477, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 298, f.58r
Besaldú, Joan		1458, 08, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 280, f.10v
Besaldú, Joan	ciudadà	1463, 06, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.14v
Besaldú, Joan	ciudadà	1463, 06, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.14v
Blanch, Lluís	ciudadà	1457, 11, 21.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 59, f.80v
Blanch, Lluís	ciudadà	1458, 12, 17.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.10r
Blanch, Lluís	ciudadà	1461, 01, 01.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.12v
Blanch, Lluís	ciudadà	1462, 12, 21.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.149v
Blanch, Lluís	ciudadà	1462, 12, 21.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.149v
Blanch, Lluís	ciudadà	1464, 09, 29.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.102v
Blanch, Lluís	ciudadà	1464, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.102v
Blasco, Bernat	ciudadà, oficial de mestre racional	1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3449, f.125v
Blasco, Bernat		1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.103r
Blasco, Bernat		1475, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 296, f.109r
Blasco, Bernat	ciudadà	1475, 12, 28.	Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.159v
Bonanat, Lluís	ciudadà	1456, 03, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 58, f.140v
Bonavia, Antoni	aluder	1456, 08, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 58, f.178v
Bonet, Damià	ciudadà	1461, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA, RC, 3446, f. 18r
Bonet, Damià		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.29v
Bonet, Lluís		1439, 11, 07	Lloctinent del Justícia Criminal	M	ARV, RC, 397, f.92v
Borja, Not de		1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.145v
Borja, Not de		1466, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.145v
Borja, Not de	donzell	1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Borràs, Jaume	ciudadà	1455, 09, 15.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 275, f.208v
Borrell, Ausias	notari	1468, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.80r
Bosch, Bernat	ciudadà	1432, 12, 05	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 398, f.41r
Boter, Vicent	egumer¿? Botzeginteris	1469, 12,25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 292, f.71v
Boter, Vicent	egumer¿? Botzeginteris	1469, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.71v
Bou, Jaume	ciudadà	1474, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.100r

Bou, Pere	familiar real	1456, 09, 09.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 277, f.12r
Bru, Narcis	notari	1451, 08, 24.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 53, f.171r
Bru, Narcis	notari	1451, 09, 20.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 54, f.72r
Bru, Narcis	notari	1455, 12, 11.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 274, f.84v
Bru, Narcis	notari	1457, 02, 22.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 59, f.32v
Bru, Narcis	notari	1461, 06, 10.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.59v
Bru, Narcis	notari	1461, 07, 02.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.40v
Cabanes, Martí	notari	1454, 11, 14.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 399, f.61v
Cabanes, Martí	notari	1461, 05, 30.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.57v
Cabanes, Martí	notari	1462, 01, 20.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 400, f.20r
Cabanes, Martí	notari	1467, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.24v
Cabrera, Arnau	notari	1458, 08, 08.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 90, f.1v
Cabrera, Arnau	notari	1459, 03, 05.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 281, f.92r
Cabrera, Arnau	notari	1460, 06, 15.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 93, f.41r
Cabrera, Arnau		1462, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 400, f.94r
Cabrera, Arnau	notari	1463, 11, 20	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.194v
Cabrera, Arnau	notari	1463, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.58v
Cabrera, Bartomeu	apotecari ciutat	1457, 08, 25.	Lloctinent de Mostassaf	A	ARV, RC, 59, f.63r
Cabrera, Bartomeu	apotecari ciutat	1457, 08, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 59, f.63r
Calaforra, Pere	notari	1461, 02, 02.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.37r
Calaforra, Pere		1462, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.79v
Calaforra, Pere	notari	1464, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.172v
Calbet, Vicent	ciudadà	1456, 10, 16.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 274, f.92r
Calbet, Vicent		1459, 12, 10.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 93, f.9r
Calbet, Vicent	ciudadà, conseller reial	1463, 12, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.180v
Calbet, Vicent	ciudadà, conseller reial	1463, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.180v
Calbet, Vicent	ciudadà	1465, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 403, f.97v
Calderer, Joan	fuster, ciudadà	1458, 11, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.13r
Calderer, Joan	fuster	1461, 01, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.13v
Calderer, Joan	fuster	1462, 12, 27.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.122r
Calderer, Joan	fuster	1462, 12, 27.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.122r
Camanyes, Miquel	ciudadà	1475, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 296, f.121r
Camanyes, Miquel	ciudadà	1475, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.160r
Campos, Pere de		1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.117v
Canyada, Francesc	notari, ciudadà	1433, 10, 29.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Canyell, Bernat		1464, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.17v
Canyell, Bernat	donzell	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.130v

Canyelles, Lluís	cirurgià	1474, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 295, f.54v
Capdeferre, Francesc		1453, 10, 24.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 274, f.24r
Capdeferre, Francesc		1476, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 297, f.161r
Capdevila, Joan	notari	1432, 12, 03	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 398, f.38v
Carbonell, Joan	mossèn	1425, 10, 22.	Justícia criminal	A	ARV, RC, 35, f.29r
Cardona, Guillem	notari, ciutadà	1433, 06, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Cardona, Guillem	notari	1451, 11, 09.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 54, f.94r
Cardona, Guillem	notari	1452, 09, 14.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 55, f.99r
Carles, Joan		1454, 11, 14.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 399, f.61r
Carles, Joan		1460, 07, 07.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.103v
Carles, Joan		1460, 07, 07.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.103v
Carles, Joan	ciutadà	1462, 12, 27.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.122v
Carles, Joan	ciutadà	1462, 12, 27.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.122v
Carles, Joan	mercader	1463, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.179v
Carles, Joan	mercader	1463, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.179v
Carles, Joan		1465, 01, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.198v
Carles, Joan	ciutadà	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.89r
Carrasquer		1431, 12, 13.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.37r
Carrasquer, Gabriel		1431, 12, 18.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 47, f.89r
Carrasquer, Jaume		1462, 12, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.142v
Carrasquer, Jaume		1463, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.54r
Carrasquer, Jaume	ciutadà	1464, 08, 22.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.19r
Carrasquer, Jaume		1467, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.159v
Carrasquer, Jaume		1467, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.159v
Carrasquer, Jaume		1468, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ACA,RC, 3449, f.180v
Carrasquer, Joan	ciutadà	1464, 09, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.89v
Carrasquer, Joan		1464, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.50r
Carrasquer, Joan	ciutadà	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.100r
Carrasquer, Joan	ciutadà	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.100r
Carrasquer, Joan		1466, 12,23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.18r
Carrasquer, Joan	ciutadà	1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.78r
Carrasquer, Joan	ciutadà	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA, RC, 3450, f. 24v
Castellar, Cristòfol del	cavaller	1461, 02, 03.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.43r
Castellar, Cristòfol del	cavaller	1464, 12, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.60r
Castellar, Cristòfol del	cavaller	1465, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.86v
Castellar, Cristòfol del		1469, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.143r
Castellar, Cristòfol del	cavaller	1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.143v

Castellar, Francesc	ciudadà	1476, 09, 28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 298, f.5v
Castellar, Joan		1471, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA, RC, 3456, f. 28v
Castellar, Joan		1465, 10, 02.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.146v
Castellar, Joan		1474, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ACA, RC, 3394bis, f. 1r
Castellbell, Guillem	notari, ciudadà	1433, 11, 06.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Castelló, Gregori		1460, 10, 08.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.48r
Castelló, Gregori		1461, 01, 17.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.56v
Castellví, Joan de	cavaller	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.58r
Castellví, Joan de	cavaller	1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.111v
Català, Ausiàs	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.134v
Català, Bernat		1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.103v
Català, Bernat	donzell	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.144v
Català, Bernat	mossen	1472, 12, 25	Justícia Civil	J	ACA, RC, 3458, F.1r
Català, Jaume	sastre, ciutada	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.125r
Català, Joan	cavaller	1471,09, 29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3467 f.8v
Català, Joan	notari	1472, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 294, f.22v
Cavaller, Joan	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107v
Cavaller, Joan	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107v
Cedrelles, Pere	ciudadà	1464, 08, 10.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.170r
Cedrelles, Pere		1464, 12, 15.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.86r
Cedrelles, Pere		1464, 12, 15.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.86r
Cendra, Antoni	notari	1467, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.160r
Cendra, Antoni	notari	1468, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 407, f.122v
Cendra, Antoni		1471, 12, 25.	justícia dels 300 sous	J	ACA, RC, 3456, f. 98r
Centelles, Bernat	notari	1432, 11, 27	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 398, f.35v
Claramunt, Jaume		1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.62r
Clarença, Guido de	esparter	1472, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 410, f.11v
Clavell, Galceran	ciudadà	1460, 06, 02.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.154r
Clavell, Galceran	ciudadà	1461, 06, 01.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.33v
Clavell, Galceran	ciudadà	1461, 06, 01.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.33v
Clavell, Galceran	ciudadà	1463, 01, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.167r
Clavell, Galceran	ciudadà	1463, 01, 04.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.167r
Clavell, Galceran	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107r
Clavell, Galceran	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107r
Clavell, Galceran	ciudadà	1468, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.109v
Clavell, Galceran	ciudadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.110r
Clavell, Galceran	ciudadà	1472, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.17r

Clavell, Galceran	ciudadà	1473, 12,25.	Justícia Civil	J	ACA,RC, 3467 f.143v
Claver, Lluís		1437, 04, 16.	Lloctinent de mostassaf	A	ACA, RC,2514, F. 79r
Claver, Lluís		1437, 04, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC,2514, F. 79r
Coda, Jaume	notari	1459, 12, 10.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 93, f.9v
Codo, Melchor		1477, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 297, f.172v
Collar, Lluís	notari	1471, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ACA, RC, 3451, f. 120r
Colomer, Bernat	notari	1453, 10, 24.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 274, f.24r
Colomer, Lluís		1464, 09, 11.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.64r
Colomer, Lluís		1464, 09, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.64r
Conill, Miquel		1468, 09, 19.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.69v
Constantí, Arnau	ciudadà	1455, 06, 27.	Mostassaf	A	ARV, RC, 57, f.43v
Corbera, Miquel		1475, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 296, f.116v
Corberan d'Alet		1469, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.144v
Corberan d'Alet, Joan	mossèn	1464, 12, 15.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.86v
Corberan d'Alet, Joan	cavaller	1464, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.7v
Corberan d'Alet, Joan	cavaller	1467, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 292, f.36v
Corberan d'Alet, Joan	cavaller	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.36r
Corberan d'Alet, Joan	cavaller	1474, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 296, f.22v
Corberan, Miquel	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107r
Corberan, Miquel	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107r
Corrales, Joan	carboner	1471, 09, 29.	Lloctinent del mostassaf	J	ACA, RC, 3456, f. 98v
Corrales, Joan		1471, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA, RC, 3456, f. 98v
Cremades, Joan	ciudadà	1462, 12, 06.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.77v
Cremades, Joan	ciudadà	1462, 12, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.77v
Crespí de Valldaura, Lluís	donzell	1461, 01, 03.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.57v
Crespí de Valldaura, Lluís	donzell	1460, 06, 06.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 94, f.141r
Crespí de Valldaura, Lluís	donzell	1460, 06, 06.	Mostassaf	J	ARV, RC, 94, f.141r
Cruilles, Bernat	notari	1433, 12, 04.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Curçà, Francesc	flaquer	1469, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.142r
Dalmau Sanoguera, Pere	cavaller	1461, 01, 01.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.70r
Dalmau Sanoguera, Pere	cavaller	1465, 12, 15.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.204v
Dalmau, Berenguer	Alias Sanoguera	1419, 11,25.	justícia criminal	A	ACA, RC, 2670, f.105v
Dalmau, Berenguer	alias Sanoguera	1419, 12, 19.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 31, f. 6r
Dalmau, Berenguer	àlias Sanoguera	1456, 08, 18.	Mostassaf	J	ARV, RC, 276, f.42r
Dalmau, Berenguer	alias Pere Sanoguera, cavaller	1458, 09, 22.	Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.7v
Dalmau, Bernat		1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.116v
Dalmau, Bernat		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.116v

Dalmau, Bernat		1475, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 296, f.120v
Daries, Joan	ciudadà	1453, 08, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 273, f.146v
Dauder, Gabriel		1473, 12,24.	Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.126r
Dauder, Pere	ciudadà	1461, 02, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.41v
Dauder, Pere	ciudadà	1461, 02, 04.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.41v
Daviu, Jaume	cavaller	1458, 12, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 281, f.61r
Desllor, Pere	ciudadà	1468, 09 ,28.	Mostassaf	J	ARV, RC, 292, f.65v
Despuig, Lluís	notari, ciudadà	1433, 11, 27.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Diner, Bernat	òlim Assaonador	1469, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.51v
Domingo, Gaspar	ciudadà	1459, 11, 10.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.9r
Domingo, Joan	ciudadà	1464, 07, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 242, f.19r
Domingo, Joan	notari	1464, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.85r
Dominguez, Bartomeu	escrivà del rei	1464, 12, 15.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.56v
Donat, Joan	apotecari	1462, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.121v
Donat, Joan	apotecari	1462, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.121v
Donat, Joan	especier	1463, 12, 09.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.55v
Donat, Joan	especier	1463, 12, 09.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.55v
Donat, Joan	especier	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.132v
Dura, Pere	baxador	1465, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.77v
Dura, Pere	baxador	1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.77v
Egualada, Pere	ciudadà	1464, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.40r
Eivissa, Mateu	notari	1464, 12, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.69r
Eivissa, Mateu	notari	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ACA,RC, 3449, f.125v
Eixarch, Joan	cavaller	1434, 06, 23.	Mostassaf	J	ARV, RC, 63, f.156r
Eixarch, Lluís	menor de dies	1424, 09, 20.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 32, f.110r
Eixarch, Manuel d'		1430, 12, 11.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 233, f.98r
Eixarch, Pere		1458, 08, 30.	Mostassaf	J	ARV, RC, 280, f.11r
Eixarch, Pere	cavaller	1461, 02, 02.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.40v
Eixarch, Pere	cavaller	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.78v
Eixarch, Pere	cavaller	1473, 12,25.	justícia criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Eixarch, Pere	cavaller	1474, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA, RC, 3394bis,f. 11r
ixarch, Pere	cavaller	1474, 12, 25.	Justícia Civil	J	ACA, RC, 3394bis, f.11v
Eiximenes, Joan	fuster i ciudadà	1462, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	A, RC, 286, f.124r
Eiximenes, Marti		1473, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Eiximeno, Guillem	especier, ciudadà	1456, 03, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 57, f.143r
Eiximeno, Guillem	especier	1459, 02, 20.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.135r
Eiximeno, Guillem		1460, 11, 21.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.174v

Eiximeno, Guillem	especier	1461, 12, 24.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.125v
Eiximeno, Guillem	especier	1462, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.79r
Eiximeno, Guillem	especier	1462, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.86r
Eiximeno, Jaume		1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.145r
Eiximeno, Jaume		1467, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.159r
Eiximeno, Vicent	pellicer	1459, 12, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.164r
Eroles, Joan d'	notari	1461, 01, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.31r
Eroles, Miquel	notari	1465, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.145r
Eroles, Miquel	secretari del infant Ferran	1466, 12,23.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.18r
Eroles, Pasqual		1462, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.89r
Eroles, Pasqual		1462, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.89r
Esanya, Francesc d'	cavaller	1460, 08, 21.	Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.44r
Escanya, Francesc d'	cavaller	1461, 09, 07.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.47r
Escolà, Martí	ciudadà	1454, 10, 20.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 274, f.67r
Escolà, Martí		1458, 12, 07.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.15r
Escolà, Martí	ciudadà	1459, 10, 24.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.29r
Escolà, Martí	ciudadà	1460, 07, 31.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.41v
Escolà, Martí	ciudadà	1461, 03, 23.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.48v
Escolà, Martí	ciudadà	1461, 03, 23.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.48v
Escolà, Martí	ciudadà	1461, 12, 04.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.122v
Escolà, Martí	ciudadà	1472, 09,29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3467 f.124v
Escolà, Martí	ciudadà	1473, 12,25.	Justícia civil	J	ACA,RC, 3467 f.143v
Escrivà, Bartomeu	notari	1461, 02, 05.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.42r
Escrivà, Bartomeu	notari	1465, 12, 15.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.204r
Escrivà, Bartomeu	notari	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.119r
Eslava, Francesc	donzell	1476, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 297, f.12r
Eslava, Galceran d'	cavaller	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.128r
Eslava, Galceran d'	cavaller	1466, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.128r
Eslava, Pere d'	cavaller	1458, 08, 06.	Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.6r
Eslava, Pere d'	cavaller	1461, 03, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.44r
Esparça, Manuel	notari	1463, 07, 05.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.20r
Esparça, Manuel	notari	1463, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.58r
Esperech, Ramon		1477, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 297, f.181v
Esplugues, Pere d'		1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.145r
Esplugues, Perot d'	ciudadà	1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA, RC, 3450, f. 26v
Esteve, Jaume	ciudadà	1460, 06, 03.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.137r
Esteve, Jaume	fuster, ciudadà	1463, 12, 11.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.1r

Esteve, Jaume	fuster, ciutadà	1463, 12, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.1r
Esteve, Jaume	fuster, ciutadà	1464, 09, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.110r
Esteve, Nicolau	llaurador	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.132r
Esteve, Pasqual	veí de la ciutat	1431, 12, 12.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.36r
Eximenez, Francesc	notari	1458, 08, 04.	Justícia dels 300 sous	J	ACA, RC, 3362, f.5r
Fabrer, Jaume	pellipario?	1468, 09, 29.	Lloctinent del mostassaf	J	ACA, RC, 3450, f. 26v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1458, 11, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.61r
Fachs, Jaume de	ciutadà	1461, 01, 01.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.31v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1461, 01, 01.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.31v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1461, 12, 15.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.122r
Fachs, Jaume de	ciutadà	1463, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.162v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1463, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.162v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.63v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.63v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.128v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1468, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.109v
Fachs, Jaume de		1468, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.45r
Fachs, Jaume de	ciutadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.110r
Fachs, Jaume de		1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.224v
Fachs, Jaume de	ciutadà	1459, 10, 24.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.29v
Fachs, Pere de	ciutadà	1461, 06, 10.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.59v
Fachs, Pere de	ciutadà	1461, 06, 10.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.59v
Fachs, Pere de	ciutadà	1461, 06, 10.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.69v
Fachs, Pere de	ciutadà, fill misser P. Fachs, difunt	1467, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.159v
Fachs, Pere de	ciutadà, fill misser P. Fachs, difunt	1467, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.159v
Fachs, Pere de	ciutadà	1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3449, f.178v
Fachs, Pere de		1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.103r
Falchs, Pere de	ciutadà	1463, 08, 19.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.76r
Falchs, Pere de	ciutadà	1463, 08, 19.	Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.76r
Falcó, Miquel	fuster, ciutadà	1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.18v
Falcó, Miquel	fuster, ciutadà	1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 242, f.18v
Fenoll, Jaume		1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3449, f.178v
Fenoll, Martí	notari	1462, 01, 20.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 400, f.20r
Fenoll, Martí	notari	1464, 12, 17.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.99v
Fenoll, Martí	notari	1468, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 409, f.65r
Fenoll, Martí	notari	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.123v
Ferragut, Joan	ciutadà	1460, 06, 02.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.137v

Ferragut, Joan	menor de dies, ciutadà	1461, 03, 18.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.45v
Ferragut, Joan	menor de dies, ciutadà	1461, 03, 18.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.45v
Ferragut, Joan	ciutadà	1463, 09, 29.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.2r
Ferragut, Joan	ciutadà	1463, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.167r
Ferragut, Joan	ciutadà	1468, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.32v
Ferrando, Jaume	notari	1462, 12, 28.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.89v
Ferrando, Jaume	notari	1469, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.142v
Ferrando, Marc		1467, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.30r
Ferrando, Ramon		1449, 11, 28.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 272, f.121r
Ferrando, Ramon		1460, 03, 08.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.175v
Ferrer, Bernat		1464, 12, 17.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.82r
Ferrer, Francesc	panicer major del rei, ciutadà	1456, 08, 02.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 57, f.164v
Ferrer, Francesc	pellicer	1461, 12, 15.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.123r
Ferrer, Francesc	pellicer	1461, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.123r
Ferrer, Francesc	pellicer	1463, 06, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.173r
Ferrer, Francesc	pellicer	1463, 06, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.173r
Ferrer, Francesc		1464, 09, 11.	justícia criminal	J	ARV, RC, 403, f.110r
Ferrer, Francesc	pellicer	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.128v
Ferrer, Francesc	pellicer	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.128v
Ferrer, Genis	ciutadà	1438, 08, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 68, f. 127r
Ferrer, Joan		1431, 09, 21.	Mostassaf	A	ARV, RC, 233, f.104r
Ferrer, Joan	ciutadà, major de dies	1433, 11, 19.	Mostassaf	J	ARV, RC, 398, f.109v
Ferrer, Joan		1459, 11, 22.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.7r
Ferrer, Joan	ciutadà	1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.68r
Ferrer, Lluís		1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Ferrer, Miquel	fuster	1458, 12, 08.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.15v
Ferrer, Miquel	ciutadà	1460, 02, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.42v
Ferrer, Miquel	fuster	1461, 01, 03.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.73v
Ferrer, Miquel	fuster	1461, 01, 03.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.73v
Ferrer, Miquel	fuster	1462, 08, 17.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 400, f.94r
Ferrer, Miquel	fuster	1462, 08, 17.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 400, f.94r
Ferrer, Miquel		1462, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 400, f.71v
Ferrer, Miquel	fuster	1463, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.181r
Ferrer, Miquel	fuster	1463, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.181r
Ferrer, Simó	ciutadà	1460, 09, 15.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.51v
Ferrer, Simó	pellicer	1461, 03, 19.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.47v
Ferris, Jaume	notari	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.111r

Ferris, Mateu	sastre	1460, 06, 02.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.109r
Ferris, Mateu	sastre	1461, 01, 02.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.73r
Ferris, Mateu	sastre	1463, 12, 09.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.87v
Ferris, Mateu	sastre	1463, 12, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.87v
Figer, Andre		1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.110r
Figuerola, Andreu de	cavaller	1465, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.84v
Figuerola, Joan	cavaller	1433, 07, 01.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63
Figuerola, Joan	generos	1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Figuerola, Lluís		1464, 01, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.96r
Figuerola, Lluís		1464, 01, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.96r
Figuerola, Pere		1443, 10, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC, 2529, f.26r
Forner, Bernat	teixidor de la ciutat	1457, 09, 04.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 278, f.153r
Fort, Martí	tapiner	1453, 08, 29	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 274, f.20r
Franch, Joan		1470, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.134r
Frangut, Joan	ciutada	1473, 12,25.	Justícia Civil	J	ACA,RC, 3467 f.143v
Frigola, Lluís de	ciudadà	1455, 07, 08.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 57, f.56r
Gaço, Nicolau	ciudadà	1464, 09, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.110r
Gaçó, Nicolau	ciudadà	1460, 07, 17.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.48v
Gaçó, Nicolau	ciudadà	1460, 07, 17.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.48v
Gaçó, Nicolau		1461, 01, 01.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.31v
Gaçó, Nicolau		1461, 01, 01.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.31v
Gaçó, Nicolau		1464, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.50r
Gaçó, Nicolau		1469, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.142v
Galceran de Claramunt, Mateu		1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.103r
Galceran, Joan de		1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 403, f.116r
Gallach, Joan de	ciudadà, coper rei, fill de Joan	1460, 08, 05.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.180r
Gallach, Joan de	ciudadà, fill Joan Gallach, consreial	1462, 12, 26.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.121r
Gallach, Joan de	ciudadà, fill de J. Gallach, canceller i viccanceller reial	1464, 06, 16.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 401, f.170r
Gallach, Joan de	ciudadà, fill de J. Gallach, canceller i viccanceller reial	1464, 06, 16.	Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.170r
Gallach, Joan de	menor de dies, ciudadà	1465, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.100v
Gallach, Joan de	menor de dies, ciudadà	1465, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.100v
Gallach, Joan de	ciudadà	1474, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA, RC,3394bis, f. 19r
Gallach, Joan de	ciudadà	1478, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 298, f.100v
Gallach, Joanot de	ciudadà	1468, 09, 28.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.138r
Gallach, Joanot de	ciudadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.137v

Gallach, Joanot de		1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.131v
Gallach, Lluís		1471, 12, 24.	Justícia dels 300 sous	J	ACA, RC, 3456, f. 28v
Gamiça, Bernat	ciudadà	1433, 10, 29.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 63, f. 67
Gamiça, Galceran		1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.103v
Gamiça, Joan	ciudadà	1433, 09, 24	Mostassaf	J	ARV, RC, 63, f. 65
Garcia, Joan	notari, menor de dies	1458, 12, 12.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 281, f.64v
Garcia, Joan		1461, 01, 15	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 94, f.182r
Garcia, Joan		1461, 01, 16	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 94, f.182r
Garcia, Joan	bancader, ciutada	1464, 08, 22.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 242, f.19r
Garcia, Joan	notari	1464, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.57r
Garcia, Joan	notari	1467, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.24v
Garcia, Joan	notari	1469, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.124r
Garcia, Joan		1472, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ACA,RC, 3447, f.171r
Garcia, Joan		1472, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3447, f.171r
Garcia, Miquel	ciudadà	1477, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 297, f.172v
Gascó, Nicolau		1462, 12, 20.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.142r
Gascó, Nicolau		1462, 12, 20.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.142r
Gasquil, Joan		1468, 09 ,28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 292, f.62v
Geurau, Pere	notari	1463, 09, 29.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.111r
Gil, Andreu		1463, 03, 30.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.172v
Gil, Andreu		1466, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.159v
Gil, Bernat		1463, 03, 30.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.173r
Gil, Bernat		1463, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.132v
Gil, Bernat		1463, 09, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.132v
Gil, Bernat	ciudadà	1464, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.80r
Gil, Bernat	mercader	1465, 02, 28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.97v
Gil, Bernat	mercader	1465, 02, 28.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.97v
Gil, Bernat		1466, 12, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.159r
Gil, Bernat		1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.47r
Gil, Bernat		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.47r
Gil, Bernat	ciudadà	1468, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.109v
Gil, Bernat		1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.78r
Gil, Bernat	ciudadà	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.110v
Gil, Bernat		1470, 09, 28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 293, f.170v
Gil, Bernat		1471, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.170v
Gil, Bernat		1472, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.17v
Gil, Francesc	cuiracer	1461, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.62r

Gil, Francesc	cuiracer	1462, 12, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.121v
Gil, Francesc	cuiracer	1462, 12, 24.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.122v
Gil, Francesc		1463, 12, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.73r
Gil, Francesc		1463, 12, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.73r
Gil, Francesc	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107v
Gil, Francesc	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107v
Gil, Francesc		1465, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.74v
Gil, Francesc		1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.74v
Gil, Francesc		1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.147r
Gil, Francesc		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.147r
Gil, Francesc	cuiracer	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.122r
Gil, Martí	ciudadà	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.13v
Girart, Joan	cirurgia	1476, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.196v
Girbes, Joan		1430, 07, 07.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 40, f.157v
Gisquerol, Pere	notari	1462, 12, 24.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 90, f.71r
Goçalbo, Joan	especier	1462, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.80v
Gombau o rombau, Pere	ciudadà	1478, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 298, f.148r
Gomes, Antoni		1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.78r
Gomes, Jaume	ciudadà	1464, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.112v
Gomes, Jaume	ciudadà	1464, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.112v
Gomes, Joan	ciudadà	1433, 06, 30	Mostassaf	J	ARV, RC, 63, f. 45r
Gomes, Joan	ciudadà	1473, 12,25.	Justícia Civil	J	ACA,RC, 3467 f.115v
Gomis, Bernat	vanover	1459, 08, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.23v
Gomis, Bernat	ciudadà	1463, 11, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.37r
Gomis, Bernat		1464, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.104r
Gomis, Bernat		1464, 09, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.104r
Gomis, Bernat	vanover	1467, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.156v
Gomis, Jaume	ciudadà	1461, 01, 01.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.13r
Gomis, Joan	ciudadà	1451, 08, 21.	Mostassaf	A	ACA, RC,2548, F. 18v
Gomis, Joan	ciudadà,	1451, 08, 21.	Mostassaf	A	ARV, RC, 54, f.55r
Gomis, Joan	ciudadà,	1452, 08, 25.	Mostassaf	A	ARV, RC, 55, f.64r
Gomis, Joan	ciudadà	1461, 03, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.191r
Gomis, Joan	ciudadà	1462, 12, 22.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.149r
Gomis, Joan	ciudadà	1462, 12, 22.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.149r
Gomis, Joan	ciudadà	1463, 01, 18.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 242, f.8r
Gomis, Joan	ciudadà	1463, 01, 18.	Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.8r
Gomis, Joan		1465, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 403, f.97r

Gomis, Joan		1465, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 403, f.97r
Gomis, Joan	ciudadà	1466, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.140v
Gomis, Joan	ciudadà	1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3449, f.178v
Gonçalbo, Joan	especier, ciudadà	1460, 02, 04.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 94, f.140v
Gonçalbo, Joan		1460, 03, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.43r
Gonçalbo, Joan	especier	1461, 01, 04.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.73v
Gonçalbo, Joan	ciudadà	1461, 01, 15.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.44r
Gonçalbo, Joan	ciudadà	1461, 01, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.44r
Gonçalvez, Pere	notari	1459, 12, 07.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 284, f.3r
Gostanti, Arnau	ciudadà	1463, 09, 27.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.133r
Gostanti, Arnau	ciudadà	1466, 05, 10.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.105r
Gostanti, Arnau	ciudadà	1466, 05, 10.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.105r
Gostanti, Arnau	ciudadà	1466, 09, 19.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.10v
Gostanti, Arnau		1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.103r
Gostantí, Arnau	ciudadà	1459, 09, 18.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 281, f.170v
Gostantí, Arnau	ciudadà	1459, 09, 18.	Mostassaf	J	ARV, RC, 281, f.170v
Gostantí, Arnau	ciudadà	1461, 01, 02.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.70r
Gostantí, Arnau	ciudadà	1461, 01, 02.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.70r
Gostantí, Arnau		1461, 01, 07.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.14r
Gostantí, Arnau		1461, 01, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.14r
Gostantí, Arnau	ciudadà	1463, 12, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.163r
Gostantí, Arnau	ciudadà	1463, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.163r
Gostantí, Arnau	ciudadà	1467, 12, 25.	justícia civil	J	ARV, RC, 404, f.195r
Gostantí, Arnau	ciudadà	1468, 09, 29.	mostassaf	J	ACA, RC, 3449, f.179r
Granolles, Vicent	parròquia S. Esteve.	1451, 10, 07.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 54, f.96r
Granulles, Vicent	ciudadà	1461, 01, 15.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.18v
Granulles, Vicent	ciudadà	1461, 01, 15.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.18v
Guillem	mesurador de l'almodi	1473, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Guillem Catala, Bernat	cavaller	1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 294, f.49r
Guitard, Pere	argenter	1461, 01, 24.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.27r
Guitard, Pere	argenter	1461, 01, 24.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.27r
Guixeres, Francesc	baxador	1462, 01, 05.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.87r
Guixeres, Francesc	baxador	1462, 01, 05.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.87r
Hira, Mateu	ferrer	1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.80v
Jaca, Jaume	sabater	1471, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 107, f.17v
Jaume, Domingo		1458, 08, 22.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.17v
Jaume, Domingo	ciudadà	1459, 01, 24.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.135r

Jaume, Domingo	oficial de la batlia general	1461, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.58r
Jaume, Domingo	De l'ofici de batle general	1462, 12, 28.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.81v
Jaume, Domingo		1463, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.111r
Jaume, Domingo		1463, 09, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.111r
Joan Tolsà, Miquel	cavaller	1474, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 294, f.109r
Joan, Antoni	cavaller	1458, 08, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 280, f.10v
Joan, Antoni	cavaller	1458, 08, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 280, f.10v
Joan, Antoni	cavaller, domiciliat en la ciutat	1459, 11, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.183r
Joan, Antoni	cavaller	1460, 06, 03.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 94, f.140r
Joan, Antoni	cavaller	1460, 06, 03.	Mostassaf	J	ARV, RC, 94, f.140r
Joan, Antoni	cavaller	1463, 01, 05.	justícia criminal	J	ARV, RC, 242, f.7r
Joan, Antoni	cavaller	1465, 12, 25.	justícia criminal	J	ARV, RC, 403, f.138r
Joan, Bernat		1431, 12, 12.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.36r
Joan, Galeas	ciutadà	1459, 03, 15.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 281, f.182v
Joan, Galeas	ciutadà	1460, 10, 28.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.159r
Joan, Galeas	ciutadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107r
Joan, Galeas	ciutadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107r
Joan, Gaspar	ciutadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107v
Joan, Gaspar	ciutadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107v
Joan, Gaspar		1472, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.17v
Joan, Lluís	ciutadà	1452, 11, 10.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 54, f.182v
Joan, Lluís	ciutadà	1453, 07, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 273, f.38r
Joan, Lluís	ciutadà	1459, 03, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 281, f.92v
Joan, Lluís	ciutadà	1459, 03, 04.	Mostassaf	J	ARV, RC, 281, f.92v
Joan, Lluís	ciutadà	1460, 07, 14.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.104v
Joan, Lluís	ciutadà	1461, 01, 02.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.13v
Joan, Lluís	ciutadà	1461, 01, 02.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.13v
Joan, Lluís	ciutadà	1461, 12, 31.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.11r
Joan, Lluís	ciutadà	1461, 12, 31.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.11r
Joan, Lluís	ciutadà	1462, 12, 23.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.71r
Joan, Lluís	ciutadà	1462, 12, 23.	Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.71r
Joan, Lluís	ciutadà	1462, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.122r
Joan, Lluís	ciutadà	1463, 12, 09.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.58r
Joan, Lluís	ciutadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.63r
Joan, Lluís	ciutadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.63r
Joan, Lluís	ciutadà	1464, 12, 15.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.86r
Joan, Lluís	ciutadà	1464, 12, 15.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.86r

Joan, Lluís	ciudadà	1465, 05, 10.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.106v
Joan, Lluís	ciudadà	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.156v
Joan, Martí	carboner	1465, 01, 31.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.89v
Joan, Miquel	cavaller	1462, 01, 05.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.125r
Joan, Miquel	cavaller	1462, 01, 05.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.125r
Joan, Miquel	mossèn	1462, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.133v
Joan, Miquel	mossèn	1462, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.133v
Joan, Miquel	mossèn	1467, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.10r
Joan, Pere		1477, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 297, f.161r
Jofre, Guillem Ramon	donzell	1464, 12, 25	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.186v
Jofre, Guillem Ramon	donzell	1464, 12, 26	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.186v
Jofre, Nicolau	cavaller	1470, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 293, f.134r
Jordà, Jaume	notari, ciudadà	1433, 09, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 63
Jordà, Jaume	notari	1447, 11, 07	Justícia dels 300 sous	A	ACA, RC, 2540, F. 2v
Jordà, Jaume	notari	1450, 09, 24.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 52, f.171r
Jordà, Jaume	notari	1460, 06, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 284, f.136v
Jordà, Jaume	notari	1465, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.120r
Jordà, Jaume	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.143v
Julià, Bernat	notari	1462, 01, 24.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 400, f.18v
Julià, Miquel	cavaller	1434,03,27	Mostassaf	A	ACA, RC,2511, F. 5r
Julià, Miquel	cavaller	1460, 12, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 93, f.55v
Julià, Miquel	cavaller	1461, 09, 07.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.47r
Julià, Miquel	cavaller	1462, 01, 15.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.97r
Llançol, Mateu		1431, 12, 07.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.34r
Llatzer, Leonard	ciudadà	1456, 04, 14.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 57, f.134r
Llatzer, Leonard		1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.124v
Llàtzer, Lleonard	argenter	1459, 08, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.23v
Llopis, Joan	especier	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.142r
Llopis, Joan		1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3449, f.178v
Llopis, Martí	espaser	1456, 07, 15.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 399, f.70r
Llor,	ciudadà	1461, 09, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.47r
Llorenç, Bernat	ciudadà	1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.133v
Llorenç, Mantí	ciudadà	1455, 09, 14.	Mostassaf	J	ARV, RC, 275, f.208v
Llorenç, Manuel	ciudadà	1449, 09, 06.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 272, f.116v
Llorenç, Martí	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.63v
Llorenç, Martí	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.63v
Llorenç, Martí	ciudadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.140v

Llorenç, Martí		1471, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 107, f.24v
Llorenç, Miquel		1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.128r
Llorenç, Miquel		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.128r
Lor, Pere	ciudadà	1464, 09, 29.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.102v
Lor, Pere	ciudadà	1464, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.102v
Malo, Joan	flaquer	1466, 01, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.12v
Mari, Pere	notari	1461, 12, 15.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.123r
Marí, Pere	notari	1460, 06, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 284, f.166r
Marques, Bernat		1477, 09, 03.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 298, f.4r
Martí, Berenguer	ciudadà	1464, 09, 29.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.102v
Martí, Berenguer	ciudadà	1464, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.102v
Martí, Joan		1444, 11, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC, 2529, f.132r
Martí, Joan		1449, 12, 02.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 272, f.121r
Martí, Joan	cabcer o cabrer?	1462, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.140r
Martí, Joan	cabcer o cabrer?	1462, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.140r
Martí, Miquel		1431, 12, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.35v
Martí, Miquel	notari	1461, 01, 15.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.19r
Martínez d'Eslava, Joan	cavaller	1476, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 297, f.57v
Martínez, Lluís	notari	1467, 12, 25.	Justícia Dels 300 Sous	J	ARV, RC, 404, f.195r
Martínez, Lluís	notari	1462, 01, 05.	Justícia Dels 300 Sous	J	ARV, RC, 286, f.125r
Martorell, Pere	cavaller	1432, 12, 07.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 398, f.45v
Mas, Joan	notari	1464, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.104v
Mas, Joan		1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.146v
Mas, Joan del	notari	1451, 09, 20.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 54, f.72r
Mas, Joan del	cirurgia	1456, 08, 22.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 276, f.47v
Mascó, Guillem	donzell	1433, 06, 28.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f.73r
Mascó, Guillem		1449, 09, 12.	Mostassaf	J	ARV, RC, 272, f.39r
Mascó, Guillem	donzell	1459, 12, 06.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.163r
Mascó, Guillem	donzell	1462, 12, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.119v
Mascó, Guillem	donzell	1462, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.119v
Mascó, Guillem	donzell, maior de dies	1463, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.18v
Mascó, Lluís	cavaller	1460, 07, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.110r
Mascó, Lluís	cavaller	1460, 07, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.110r
Mascó, Lluís	cavaller	1463, 01, 05.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 242, f.7r
Mascó, Lluís	donzell	1464, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.6v
Mascó, Lluís	donzell	1464, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.6v
Mascó, Lluís	cavaller	1464, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.17r

Mascó, Lluís	donzell	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 405, f.133v
Mascó, Lluís	donzell	1466,12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 405, f.133v
Mascó, Lluís	cavaller	1471, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 107, f.24r
Mascó, Lluís	cavaller	1472, 12,25.	Justícia Civil	J	ACA,RC, 3467 f.17r
Mascó, Lluís	cavaller	1475, 09, 29	Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.172v
Mascó, Lluís	cavaller	1476, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 296, f.173v
Mascó, Pere	notari	1458, 12, 12.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 90, f.15r BIS
Mascó, Pere	notari	1460, 01, 13.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 90, f.33v
Mascó, Pere	notari	1462, 12, 24.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 90, f.71r
Mascó, Pere		1464, 09, 11.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.90r
Maso, Pere	notari	1463, 12, 09.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.58v
Masquefa, Lluís	notari	1447, 11, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 69, f.103v
Masquefa, Lluís	notari	1458, 08, 08.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 90, f.1r
Mata, Joan de la	espaser	1466, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.20r
Mata, Joan de la	espaser	1466, 12, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.20r
Mata, Joan de la		1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.79r
Mata, Joan de la	espaser real	1474, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 295, f.54r
Mata, Pere de la		1458, 11, 02.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.14r
Matalí, Guillem	notari	1477, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 298, f.32r
Mayda, Francesc de		1464, 09, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.64r
Mena, Rafael de	ciutadà	1468, 09,29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.109v
Mena, Rafael de	ciutadà	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.110v
Menaguerra, Francesc	mossèn	1456, 05, 08.	Mostassaf	A	ARV, RC, 58, f.172v
Menaguerra, Francesc de	cavaller	1456, 11, 02.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 274, f.94r
Menor, Francesc	notari	1462, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.80r
Menor, Francesc	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.126v
Menor, Francesc	notari	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.117r
Menor, Francesc	ciutadà	1477, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 298, f.23r
Mercader, Berenguer	mossèn, menor de dies	1459, 11, 16.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.158v
Mercader, Berenguer	cavaller	1462, 12, 28.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.81v
Mercader, Berenguer	cavaller	1462, 12, 28.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.81v
Mercader, Berenguer	cavaller	1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.106v
Mercader, Joan	donzell	1474, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 295, f.50r
Mercader, Perot	cavaller	1433, 06, 30.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f.46v
Mestre, Pere	ciutadà	1442, 09,14.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC,2524, F. 45v
Miracle, Antoni del	ciutadà	1433, 11, 27.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 63
Miracle, Antoni del	ciutadà	1455, 09, 15.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 275, f.209v

Miracle, Antoni del	ciudadà	1460, 08, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.43v
Miracle, Antoni del	ciudadà	1461, 12, 24.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.121v
Miracle, Antoni del	ciudadà	1463, 01, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.166v
Miracle, Antoni del	ciudadà	1463, 01, 04.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.166v
Miracle, Antoni del		1463, 06, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 401, f.26r
Miracle, Antoni del	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107r
Miracle, Antoni del	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107r
Miracle, Antoni del	ciudadà	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.133r
Miracle, Antoni del		1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.103r
Miró de Valleriola, Francesc	ciudadà	1461, 03, 15.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.49r
Miró de Valleriola, Francesc	ciudadà	1461, 03, 15.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.49r
Miro, Nicolau	menor, notari	1433, 11, 30.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Miró, Pasqual	familiar real, barber, ciudadà	1450, 06, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 53, f.96v
Miró, Pasqual	familiar real, barber, ciudadà	1450, 06, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 53, f.96v
Miró, Pasqual		1456, 07, 18.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 276, f.47v
Miró, Pasqual	barber	1458, 07, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.6v
Miró, Pasqual	barber	1458, 07, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.6v
Miró, Pasqual	ciudadà	1459, 03, 05.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.92v
Miró, Pasqual	cirurgia	1460, 01, 14.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.34r
Miró, Pasqual	cirurgia	1461, 05, 30.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.57r
Miró, Pasqual	cirurgia	1461, 05, 30.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.57r
Miró, Pasqual	barber	1461, 12, 16.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.124r
Miró, Pasqual	barber	1461, 12, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.124r
Miró, Pasqual	barber	1462, 12, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.70v
Miró, Pasqual	barber	1462, 12, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.70v
Miró, Pasqual	barber	1463, 06, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.173r
Miró, Pasqual	barber	1463, 06, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.173r
Miró, Pasqual	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107v
Miró, Pasqual	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107v
Miró, Pasqual	cirurgia	1464, 12, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.59v
Miró, Pasqual	barber	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 405, f.109r
Miró, Pasqual	barber	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 405, f.109r
Miró, Pasqual	cirurgia	1467, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.16v
Miró, Pasqual	cirurgia	1467, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.16v
Miró, Pasqual	cirurgia, ciudadà	1468, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 407, f.127r
Miró, Pasqual	cirurgia	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.122r
Miro, Tomàs	cirurgia	1467, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 406, f.106v

Monfort, Gabriel	ciudadà	1433, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63
Monfort, Gabriel		1437, 04, 16.	Lloctinent de mostassaf	A	ACA, RC, 2515, F. 74r
Monfort, Gabriel		1437, 04, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC, 2515, F. 74r
Monstoriu, Pere Ramon de	cavaller	1460, 07, 14.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.111r
Montagut, (...) de	donzell	1456, 08, 18.	Mostassaf	J	ARV, RC, 276, f.42r
Montagut, (...) de	donzell	1456, 08, 18.	Mostassaf	J	ARV, RC, 276, f.42v
Montagut, Lluís de	cavaller	1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.62v
Montagut, Montagut de	cavaller	1460, 06, 01.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.133r
Montagut, Montagut de	cavaller	1460, 06, 01.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.133r
Montagut, Montagut de	ciudadà	1461, 11, 02.	Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.70v
Montalbà, Pere	notari	1462, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.139r
Montblant, Cristòfol de	notari de la ciutat	1431, 12, 11.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 50, f.35r
Montpalau, Jofré de	cavaller	1465, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.75v
Montreal, Joan de	notari	1453, 10, 01.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 56, f.74r
Montsoriu, Berenguer de	donzell	1467, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 292, f.29r
Montsoriu, Berenguer de	donzell	1467, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.153v
Montsoriu, Berenguer de	donzell	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.49v
Montsoriu, Gracià de	cambrer del rei,	1424, 08, 17	Mostassaf	A	ARV, RC, 32, f.103r
Montsoriu, Gracià de		1431, 12, 12.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.35v
Montsoriu, Gracià de		1459, 05, 12.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 280, f.117r
Montsoriu, Gracià de	cavaller	1460, 07, 13.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.111v
Montsoriu, Gracià de	cavaller	1461, 03, 15.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.45r
Montsoriu, Gracià de	cavaller	1465, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 403, f.6v
Montsoriu, Gracià de	mossèn	1465, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.74v
Montsoriu, Gracià de	cavaller	1467, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.159v
Montsoriu, Gracià de		1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.111r
Montsoriu, Pere Ramon de	cavaller	1473, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.108v
Montsoriu, Pere Ramon de	cavaller	1474, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 294, f.109r
Montsoriu, Pere Ramon de	cavaller	1475, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 297, f.29v
Montull, Pere	notari	1462, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.122r
Montull, Pere	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.133r
Monyos, Lluís	ciudadà	1462, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.138r
Mora, Ferrando	ciudadà	1456, 05, 07.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 58, f.143v
Mora, Ferrando		1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.95r
Mora, Ferrando		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.95r
Mora, Ferrando de		1449, 09, 14.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 272, f.112r
Mora, Ferrando de		1459, 12, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.163r

Mora, ferrando de		1463, 01, 05.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.7v
Mora, Ferrando de	ciudadà	1463, 06, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.13v
Mora, Ferrando de		1464, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.6r
Mora, Ferrando de		1464, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.6r
Mora, Ferrando de		1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.53r
Mora, Ferrando de	ciudadà	1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.97v
Mora, Ferrando de		1460, 05, 17.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 94, f.141v
Morello, Lluís	ciudadà	1455, 11, 05.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 77, f.6r
Munyos, Nofre		1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA,RC, 3449, f.179r
Munyós, Onofre		1473, 09,29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.122r
Nadal, Barberà		1430, 07, 14.	Lloctinent de Mostassaf	A	ARV, RC, 40, f.157v
Nàtera, Joan de	donzell	1458, 08, 05.	Mostassaf	J	ACA, RC, 3362, f.4v
Navarret, Joan		1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.117v
Navarro, Francesc	cavaller	1433, 06, 30.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 46v
Navarro, Gabriel	mossèn, majordom infant Joan	1456, 07, 10.	Mostassaf	J	ARV, RC, 276, f.43v
Navarro, Grabriel		1433, 06, 30.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 46v
Navarro, Jaume	notari	1459, 12, 06.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 283, f.162v
Navarro, Jaume	notari	1462, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.134r
Navarro, Joan	sastre	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.125r
Navarro, Pere	notari	1452, 10, 29.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 55, f.105v
Nicolas, Tomas	notari	1460, 09, 27.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 282, f.53r
Odena, Joan d'	cambrer de l'infant Joan	1432, 12, 06.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 398, f.44v
Odena, Pere d'		1451, 11, 20.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 54, f.99v
Odena, Pere d'	cavaller	1464, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.112r
Odena, Pere d'	cavaller	1464, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.112r
Odena, Pere d'	cavaller	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.99v
Odena, Pere d'	cavaller	1466, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.99v
Oller, Tomàs	notari	1461, 02, 08.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.42v
Olzina, Jaume		1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.110r
Orpí, Joan	brunater	1460, 07, 28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.41v
Orpí, Joan	brunater	1460, 07, 28.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.41v
Orpí, Joan		1463, 11, 01.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.118r
Orpí, Joan		1463, 11, 01.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.118r
Orpí, Joan	ciudadà	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.37r
Orpí, Joan		1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.77v
Orpí, Joan	ciudadà	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.110r
Orpí, Joan		1473, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v

Ortí, Jaume	brunater	1461, 07, 16.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.71r
Ortí, Jaume	brunater	1461, 07, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.71r
Ortí, Joan	notari	1433, 06, 12.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63,
Paella, Pere	mercader, ciutadà	1462, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.111r
Paella, Pere	mercader, ciutadà	1462, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.111r
Palomar, Joan de	cambrer reial, fill de G.Palomar	1430, 11, 14.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 47, f.14v
Palomar, Joan de	cambrer reial, fill de G.Palomar	1430, 12, 11.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 233, f.98r
Palomar, Lluís	donzell	1464, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 242, f.18v
Palomar, Lluís	donzell	1464, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.18v
Palomar, Lluís		1463, 12, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.180v
Palomar, Lluís		1463, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.180v
Palomar, Pere	ciutadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107r
Palomar, Pere	ciutadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107r
Palomar, Pere	ciutadà	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.68v
Palomar, Pere	ciutadà	1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ACA, RC, 3449, f.178v
Palomar, Perot	donzell	1464, 09, 06	Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.19r
Palomar, Perot	donzell	1464, 09, 06.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 242, f.19r
Palomar, Perot	donzell	1464, 12, 27.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 242, f.19r
Palomar, Perot		1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.132r
Palomar, Perot	ciutadà	1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.130v
Parenços, Francesc		1433, 11, 13.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63
Pau, Nicolau	ciutadà	1461, 02, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.41r
Pelegrí, Jaume	cavaller	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.150v
Pelegrí, Jaume	cavaller	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.40v
Pelegrí, Jaume		1472, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 294, f.20r
Pelegrí, Jaume	cavaller	1473, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.122r-v
Pelegrí, Jaume	cavaller	1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Pelegrí, Jaume	cavaller	1474, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 294, f.122r-v
Pelegrí, Mateu		1473, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Pelegrí, Pere	ciutadà	1459, 09, 20.	Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.28v
Pelegrí, Pere	ciutadà	1459, 12, 06.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.2r
Pelegrí, Pere	ciutadà	1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.109v
Pelegrí, Pere	ciutadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.110r
Pelegrí, Perot	ciutadà	1462, 12, 26.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.138v
Pelegrí, Perot	ciutadà	1463, 09, 27.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.132v
Pellicer, Antoni		1459, 01, 27.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 282, f.19r
Pellicer, Antoni	ciutadà i germà Lluís i Pellicer	1460, 02, 18.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.17v

Pellicer, Antoni	Germà de Lluís Pellicer, ciutadà	1463, 12, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.156v
Pellicer, Antoni		1464, 11, 16.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.59r
Pellicer, Antoni	Germà de Lluís Pellicer, ciutadà	1464, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.71v
Pellicer, Antoni	germà de Lluís,	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.69r
Pellicer, Antoni		1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.32r
Pellicer, Gaspar	cavaller	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.138v
Pellicer, Gaspar	cavaller, germà de Lluís	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.80v
Pellicer, Gaspar	cavaller	1469, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 293, f.31v
Pellicer, Gaspar	cavaller	1469, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.121v
Pellicer, Gaspar	cavaller	1470, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 293, f.32v
Pellicer, Gaspar	mossen	1471, 09, 29.	mostassaf	J	ACA, RC, 3456, f. 57v
Pellicer, Lluís	ciutadà	1455, 09, 14.	Mostassaf	J	ARV, RC, 275, f.209r
Pellicer, Lluís		1458, 08, 03.	Justícia criminal	J	ACA, RC, 3362, f.2v
Pellicer, Lluís	ciutadà	1459, 01, 27.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 282, f.19r
Pellicer, Lluís	ciutadà i germà d'Antoni Pellicer	1460, 02, 18.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.17v
Pellicer, Lluís		1461, 01, 17.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 93, f.56v
Pellicer, Lluís		1461, 01, 17.	Mostassaf	J	ARV, RC, 93, f.56v
Pellicer, Lluís	ciutadà	1462, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.100v
Pellicer, Lluís	germà d'Antoni Pellicer, ciutada	1463, 12, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.156v
Pellicer, Lluís	ciutadà	1463, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.156r
Pellicer, Lluís		1464, 11, 16.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.59r
Pellicer, Lluís		1464, 11, 16.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.58v
Pellicer, Lluís	Germà de Antoni Pellicer, ciutadà	1464, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.71v
Pellicer, Lluís	germà d'Antoni Pellicer, ciutada	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.69r
Pellicer, Lluís	ciutadà	1468, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.121r
Pellicer, Lluís	ciutadà, germà de Gaspar	1468, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.82v
Pellicer, Lluís	ciutadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.121r
Pellicer, Lluís		1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.32r
Pellicer, Lluís		1472, 12,25.	Justícia Civil	J	ACA,RC, 3467 f.51v
Pellicer, Lluís	ciutadà	1473, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 294, f.19r
Pellicer, Lluís	ciutadà	1473, 12,25.	justícia civil	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Penyaroja, Bernat	ciutadà	1464, 10, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.38r
Penyaroja, Bernat	ciutadà	1464, 10, 04.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.38r
Penyaroja, Bernat		1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.118v
Peralada, Antoni	notari, servidor bisbe de Coira	1432, 12, 11.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 398, f.57r
Peralada, Jaume	ciutadà	1432, 12, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 398, f.54v
Perez del Romani Escrava, Eiximen	donzell	1461, 01, 01.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.110r

Perez Escrivà del Romani, Eiximen	donzell	1433, 07, 02.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, 73r
Perez Escrivà del Romani, Eiximen	mossèn	1444, 07, 27.	Mostassaf	A	ARV, RC, 257, f.32r
Perez Escrivà del Romani, Eiximen	donzell	1463, 07, 07.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 401, f.23v
Perez Escrivà del Romani, Eiximen	donzell	1463, 07, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.23v
Perez, Antoni	corder	1474, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.102v
Perez, Esteve		1433, 10, 29	Justícia Civil	J	ARV, RC, 63
Perez, Esteve		1449, 07, 26.	Mostassaf	A	ARV, RC, 53, f.4r
Perez, Francesc		1442, 10, 01.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC,2524, F. 57r
Perez, Francesc	peraire	1449, 09, 12.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 272, f.192r
Perez, Francesc	notari	1460, 09, 12.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 284, f.141v
Perez, Francesc	notari	1463, 07, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.17v
Perez, Francesc		1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.146r
Perez, Jaume	olim Argent, ciutadà	1463, 06, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.179v
Perez, Joan		1433, 12, 06.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 63
Perez, Joan	ciutadà	1456, 08, 03.	Lloctinent de Mostassaf	A	ARV, RC, 57, f.165v
Perez, Joan	ciutadà	1456, 08, 03.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 57, f.165v
Perez, Joan	colteller	1460, 09, 13.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.45v
Perez, Joan	colteller	1460, 09, 13.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.45v
Perez, Joan		1460, 10, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.51r
Perez, Joan		1465, 01, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.199r
Perez, Joan	ciutadà	1475, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.83r
Perez, Joan		1475, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 296, f.109r
Perez, Lluís		1463, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.163r
Peris, Joan	notari	1472, 12, 25.	justícia dels 300 sous	J	ACA, RC, 3460, F.48v
Piles, Jaume	ciutadà	1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.61v
Pineda, Antoni		1458, 04, 07	Mostassaf	A	ACA, RC,2555, F. 105v
Pineda, Antoni		1458, 04, 08	Justícia Civil	A	ACA, RC,2555, F. 105v
Pintor, Lluís	corredor, ciutadà	1464, 08, 22.	Guardià de la calç	J	ARV, RC, 242, f.19r
Pla, Joan	notari	1477, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 298, f.31v
Planes, Lluís	notari	1466, 12, 23.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 406, f.100v
Pomar, Jaume		1475, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.100r
Ponç, Francesc	fuster, ciutadà	1455, 10, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 57, f.89r
Pont, Bartomeu	mercader	1461, 01, 28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.27r
Pont, Bartomeu	mercader	1461, 01, 28.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.27r
Pont, Martí del		1460, 06, 04.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 94, f.140r
Puig, Pere	correger	1467, 12,25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.22r
Puig, Pere	correger	1467, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.22r

Puigmija, Joan de	notari	1433, 12, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 63
Puigmija, Miquel de	notari	1462, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.124v
Pujades, Mateu		1423, 12, 13.	Justícia Criminal	A	ACA, RC, 2478, f.84r
Pujades, Miquel	cavaller	1434, 04,07	Mostassaf	A	ACA, RC, 2511, F. 16v
Pujades, Miquel		1443, 10, 11.	Justícia Criminal	A	ACA, RC, 2529, f.26r
Pujol, Antoni	mercader	1462, 01, 04.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.86v
Pujol, Antoni	mercader	1462, 01, 04.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.86v
Pujol, Antoni		1463, 12, 09.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.88r
Pujol, Antoni		1463, 12, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.88r
Pujol, Joan	flaquer	1464, 12, 13.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.72r
Quilis, Joan		1472, 12, 25	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA, RC, 3459, F.139v
Ram Escrivà, Jaume	donzell	1463, 12, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.1r
Ram Escrivà, Jaume	donzell	1463, 12, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.1r
Ram Escrivà, Joan	donzell	1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.124v
Ram Escrivà, Joan		1472, 12,25.	Justícia Civil	J	ACA,RC, 3467 f.51r
Ram Escrivà, Joanot		1464, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.103v
Ram, Joanot	donzell	1469, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 293, f.106v
Ramirez, Miquel		1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.147r
Ramirez, Miquel		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.147r
Ramirez, Miquel		1467, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 292, f.28v
Ramirez, Miquel		1468, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.28v
Reus, Bernat de	germà de secretari real B.R	1433, 05, 02.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 49
Reus, Bernat de	germà de secretari real B.R	1433, 12, 04.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 80r
Reus, Bernat de	germà de secretari real B.R	1433, 12, 08.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 84r
Reus, Galceran de	germà de secretari real B.R	1433, 05, 02.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63, f. 49
Ribera, Joan	notari	1459, 09, 29.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 281, f.183r
Ribera, Joan	notari	1464, 02, 16.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.95v
Ripoll, Pere	ciutadà	1458, 10, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 281, f.48v
Riquer, Francesc	pellicer reial	1427, 12, 13.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 35, f.92r
Riudara, Francesc	seller	1476, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 296, f.173r
Rius, Francesc		1458, 10, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.48v
Rius, Francesc		1461, 01, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.13v
Rius, Francesc		1467, 12,25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.12r
Rius, Francesc		1467, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.12r
Robert, Francesc	notari	1455, 06, 27.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 57, f.43v
Robert, Francesc	notari	1461, 06, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.33v
Robert, Francesc	notari	1461, 07, 10.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.70r

Robert, Francesc	notari	1470, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 293, f.28r
Roca, Bartomeu	notari	1458, 11, 01.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 282, f.9r
Roca, Bartomeu	notari	1461, 02, 11.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.41r
Roca, Bartomeu	notari, ciutadà	1464, 12, 28.	justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 242, f.18v
Roda, Francesc	flaquer	1476, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 296, f.172v
Roig, Pau	ciutadà	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.58r
Roig, Pau	ciutadà	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.58r
Rois de Corella, Galceran	cavaller	1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.122r
Rois de Corella, Joan	donzell	1462, 02, 22.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.69r
Rois de Corella, Joan	donzell	1462, 02, 22.	Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.69r
Rois de Corella, Joan	donzell	1463, 12, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.1r
Rois de Corella, Joan	donzell	1463, 12, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.1r
Rois de Corella, Joan	donzell	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.129r
Rois de Corella, Joan	donzell	1458, 08, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 280, f.10r
Rois de Corella, Joan	donzell	1458, 08, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 280, f.10r
Rois de Corella, Joan	ciutadà	1476, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 296, f.182v
Roles, Jaume de	notari	1432, 12, 06	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 398, f.43r
Romaní, Jaume del		1433, 12, 06.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63
Romeu, Antoni	teixidor	1458, 08, 04.	Lloctinent de mostassaf	J	ACA, RC, 3362, f.7r
Romeu, Pere	notari, ciutadà	1456, 10, 06.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 399, f.70v
Ros, Joan	pellicer	1459, 06, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 283, f.75r
Ros, Joan	pellicer	1459, 06, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 283, f.75r
Ros, Joan	pellicer	1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.104r
Ros, Joan	pellicer	1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.104r
Ros, Joan	colteller, ciutadà	1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.79v
Rosell, Pau	notari	1438, 08, 15.	Justícia dels 300 sous	A	ACA, RC, 2542, F. 17r
Rotla, Joan		1464, 09, 12.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.89v
Roure, Antoni	sotspanicer reial ¿?	1434, 09, 30.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.93r
Roures, Joan	ciutadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107v
Roures, Joan	ciutadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107v
Rovira, Francesc	cirurgia	1453, 08, 01.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 273, f.116r
Rovira, Francesc	cirurgia	1456, 08, 10.	Lloctinent de Mostassaf	A	ARV, RC, 58, f.178r
Rovira, Francesc	barber	1458, 09, 20.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.8r
Rovira, Francesc		1459, 03, 22.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 280, f.110r
Rovira, Francesc		1459, 03, 22.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 280, f.110r
Rovira, Francesc	cirurgia	1460, 01, 14.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.33v
Rovira, Francesc	cirurgia	1460, 01, 14.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.33v

Rovira, Francesc	cirurgia	1461, 02, 04.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.41v
Rovira, Francesc	cirurgia	1461, 02, 04.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.41v
Rovira, Francesc	barber	1463, 06, 23.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.173r
Rovira, Francesc	barber	1463, 06, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.173r
Rovira, Francesc		1464, 09, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.64r
Rovira, Francesc	cirurgia	1464, 09, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.89v
Rovira, Francesc	cirurgia	1465, 05, 10.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.105r
Rovira, Francesc	mestre, cirurgia	1465, 06, 08.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 404, f.15r
Rovira, Francesc	mestre, cirurgia	1465, 06, 08.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 404, f.15r
Rovira, Francesc		1466, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.159v
Rovira, Francesc	cirurgia	1466, 12, 23.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.159r
Rovira, Francesc	barber	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 405, f.109v
Rovira, Francesc	barber	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 405, f.109v
Rovira, Francesc	cirurgia	1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.78r
Rovira, Francesc	cirurgia	1469, 09, 29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 293, f.102r
Rovira, Francesc		1472, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.17v
Rovira, Francesc	cirurgia	1462, 12, 27.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.81r
Royo, Jordi del	notari	1460, 06, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 283, f.178r
Royo, Jordi del	notari	1461, 12, 31.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.31r
Royo, Jordi del	notari	1463, 12, 09.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.57r
Royo, Jordi del	notari	1463, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.149r
Royo, Jordi del	notari	1468, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.80r
Royo, Jordi del		1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.124r
Royo, Jordi del		1472, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ACA,RC, 3467 f.9v
Royo, Jordi del	notari	1473, 12,25.	justícia dels 300 sous	J	ACA,RC, 3467 f.143v
Rubiols, Pere	notari, ciutadà	1432, 12, 06.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 398, f.46r
Rull, Joan	notari	1449, 12, 02.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 272, f.123r
Rull, Joan	notari	1463, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.14r
Sabater, Antoni		1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.79v
Sacruella, Pere		1473, 12,25.	Justícia Civil	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Sacruilla, Pere	mercader de la ciutat	1449, 09, 12.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 272, f.111v
Sagra, Joan	donzell	1469, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.144r
Sala, Francesc	cavaller	1468, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 291, f.78v
Sanç, Bernat		1469, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 292, f.96r
Sanç, Bernat	notari	1475, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 294, f.161r
Sánchez, Jaume	major	1433, 08, 28.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 63
Sanoguera, Pere	alias, Berenguer Dalmau	1458, 09, 22.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 282, f.7v

Sanoguera, Pere	cavaller	1461, 12, 24.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.193r
Sanoguera, Pere	cavaller	1461, 12, 24.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.193r
Sanoguera, Pere	cavaller	1463, 09, 27.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.133r
Sanoguera, Pere	cavaller	1463, 09, 27.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.133r
Sanoguera, Pere	cavaller	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.78r
Sanoguera, Pere	cavaller	1476, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 297, f.12r
Santaclara, Rois de	habitant	1433, 06, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	
Saranyana, Joan	notari, ciutadà	1433, 11, 27.	Justícia dels 300 sous	J	
Saranyó, Pere	cavaller	1461, 01, 01.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.70v
Saranyó, Pere	cavaller	1462, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 287, f.119r
Saranyó, Pere	cavaller	1462, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.119r
Saranyó, Pere	donzell	1452, 08, 04.	Mostassaf	A	ARV, RC, 54, f.179v
Saranyó, Pere	cavaller	1460, 07, 07.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.103v
Saranyó, Pere	cavaller	1460, 07, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.103v
Saranyo, Perot	cavaller	1460, 06, 03.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.136v
Saranyo, Perot	mossèn	1464, 12, 27.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.103v
Saranyó, Perot	cavaller	1460, 06, 03.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.136v
Saranyó, Perot	mossèn	1464, 12, 27.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.103v
Sarrià, Francesc	calderer	1468, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.49v
Sarrià, Francesc		1470, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.173r
Sebastià, Francesc	ciutadà	1463, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 401, f.58v
Sebastià, Francesc	ciutadà	1463, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.58v
Sebastià, Francesc		1472, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.17v
Sebastià, Pere	blanquer	1462, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.140v
Sebastià, Pere	blanquer	1462, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.140v
Sendra, Antoni	notari, ciutada	1471, 12,25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 293, f.155r
Serella, Llorenç	notari	1455, 09, 04.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 275, f.204v
Serena, Pere	escrivà del rei	1463, 02, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.158r
Serena, Pere	notari	1463, 06, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 401, f.17v
Serra, Antoni	Barber	1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.17r
Serra, Antoni	Barber	1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.17r
Serra, Bartomeu		1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Sifre, Guillem Ramon	cavaller	1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.106v
Sifre, Guillem Ramon	donzell	1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.126v
Simo, Bartomeu	ciutadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.63v
Simó, Bartomeu	ciutadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.63v
Siscar, Pere	Cavaller alguatzil real, A	1430, 12, 15.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 40, f.188v

Solanes, Francesc	ciudadà	1464, 09, 29.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.102v
Solanes, Francesc	ciudadà	1464, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.102v
Soler, Pere	ciudadà	1456, 06, 12.	Mostassaf	A	ARV, RC, 57, f.145v
Soler, Perot	donzell	1464, 12, 17.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.36r
Soler, Perot		1466, 12, 23.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 406, f.100r
Soler, Ramon de	mossèn	1433, 09, 23.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 50, f.76r
Solina, Francesc	corder	1463, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.14v
Solina, Francesc	ciudadà	1464, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.136v
Solina, Francesc	corder	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.37v
Solina, Francesc	corder	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.37v
Solmera, Francesc	ciudadà	1464, 09, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.104v
Tamarit, Joan	seder	1461, 07, 06.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.62r
Tamarit, Joan		1464, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.122v
Tamarit, Joan		1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.17r
Tamarit, Joan		1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.17r
Taravall, Lluís		1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.118v
Tarba, Simó	flaquer, ciudadà	1458, 12, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.9v
Tarba, Simó	flaquer	1460, 06, 21.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.42r
Tarba, Simó	ciudadà	1461, 07, 27.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.58v
Tarba, Simó	ciudadà	1461, 07, 27.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.68v
Tarrega, Bartomeu	argenter	1437, 04, 16.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC, 2514, F. 79r
Tàrrega, Bartomeu	argenter	1437, 04, 16.	Lloctinent de mostassaf	A	ACA, RC, 2514, F. 79r
Tauler, Antoni	ciudadà	1462, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.121r
Tauler, Antoni	ciudadà	1462, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.121r
Tolosa, Jaume	notari	1462, 12, 27.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.121v
Tolosa, Jaume	notari	1474, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 294, f.109r
Tolra, Joan	ferrer, ciudadà	1463, 06, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 401, f.18r
Tolsà, Joan	cavaller	1473, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 294, f.109r
Torres, Francesc		1428, 12, 15.	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ARV, RC, 35, f.120v
Torres, Francesc	blanquer	1461, 05, 06.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.68r
Torres, Francesc	blanquer	1461, 05, 06.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.68r
Torres, Francesc	blanquer	1464, 08, 10.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.170v
Torres, Francesc		1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.17r
Torres, Francesc		1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.17r
Tous, Janfrido de		1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.110r
Tovià Bartomeu	notari	1455, 11, 19.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 276, f.6v
Tovià, Bartomeu	notari	1459, 06, 07.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 283, f.123v

Tovia, Bernat	apotecari ciutat	1456, 07, 10.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 276, f.47r
Tovià, Bernat	apotecari	1461, 10, 08.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.92v
Trasmos, Domingo	paraire	1467, 09,29.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 292, f.29r
Trepat, Francesc	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107v
Trepat, Francesc		1462, 01, 05.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.87r
Trepat, Francesc		1462, 01, 05.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.87r
Trepat, Francesc		1462, 12, 27.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.90r
Trepat, Francesc		1462, 12, 27.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.90r
Trepat, Francesc		1463, 09, 29.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.2v
Trepat, Francesc	ciudadà	1463, 10, 30.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.22v
Trepat, Francesc	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107v
Trepat, Francesc		1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.111r
Trepat, Francesc	barber	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.150v
Trepat, Francesc		1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.103v
Trepat, Francesc	cirurgia	1472, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 294, f.19v
Tristany, Joan		1460, 02, 19.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 93, f.49v
Tristany, Joan		1460, 02, 19.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.49v
Tristany, Joan	esparter	1463, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.181v
Tristany, Joan	esparter	1463, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.181v
Tristany, Joan		1464, 09, 12.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 403, f.116r
Tristany, Joan		1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.18v
Tristany, Joan	esparter, ciudadà	1464, 12, 26.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.172v
Tristany, Joan		1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 242, f.18v
Tristany, Joan	esparter, ciudadà	1464, 12, 26.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.172v
Tristany, Joan	esparter	1465, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.74v
Tristany, Joan	esparter	1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.74v
Tristany, Joan	esparter	1466, 09, 29	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 404, f.160r
Tristany, Joan	esparter	1466, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 405, f.121r
Tristany, Joan	esparter	1466, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 405, f.121r
Tristany, Joan	ciudadà	1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.110v
Valença, Jaume		1430, 11, 14.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 47, f.16r
Valença, Jaume		1430, 12, 11.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 233, f.98r
Valença, Jaume	ciudadà	1461, 01, 17.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 93, f.57r
Valença, Jaume	ciudadà	1461, 01, 17.	Mostassaf	J	ARV, RC, 93, f.57r
Valença, Joan	ciudadà	1459, 01, 27.	Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.19r
Valença, Joan		1459, 11, 18.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 281, f.181r
Valença, Joan	ciudadà	1462, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.119v

Valeran, Joan	ciudadà	1460, 02, 19.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 93, f.18v
Valero, Miquel	ciudadà	1464, 09, 06.	Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.19v
Valero, Miquel	ciudadà	1466, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.18r
Valero, Miquel	ciudadà	1466, 12, 23.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.18r
Valero, Miquel	ciudadà, ofici mestre racional	1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.130r
Valero, Pere	pintor, ciudadà	1432, 12, 09.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 398, f.51r
Valero, Pere	pintor	1434,03,25	Lloctinent del Justícia Criminal	A	ACA, RC,2511, F. 5r
Valldaura, Nicolau	ciudadà	1444, 09, 03.	Justícia Criminal	A	ARV, RC, 257, f.40r
Valldaura, Nicolau	ciudadà	1447, 09, 20.	Mostassaf	J	ARV, RC, 69, f.84v
Valldaura, Nicolau	ciudadà	1454, 10, 23.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 274, f.67r
Valldaura, Nicolau	ciudadà	1460, 09, 17.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 284, f.142r
Valldaura, Nicolau		1461, 01, 06.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.14r
Valldaura, Nicolau	ciudadà	1464, 12, 15.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.86r
Valldaura, Nicolau	ciudadà	1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.28r
Valldaura, Nicolau		1453, 10, 24.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 274, f.23v
Valldaura, Nicolau		1461, 01, 03.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 282, f.58r
Valldaura, Nicolau		1461, 01, 06.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.14r
Valldaura, Nicolau	ciudadà	1464, 12, 15.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.86r
Valldaura, Nicolau de		1461, 01, 03.	Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.58r
Valldura, Nicolau	ciudadà	1463, 09, 29.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.114r
Valleriola, Francesc	agutzil real J.	1432, 12, 07.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 398, f.46v
Vallés, Jaume	cavaller	1458, 11, 12.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 88, f.23v
Vallés, Jaume	cavaller	1458, 11, 12.	Mostassaf	J	ARV, RC, 88, f.23v
Valles, Mateu	ciudadà	1433, 11, 27.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 63
Vaquer, Jaume	brunater	1463, 12, 11.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.1r
Vaquer, Jaume	brunater	1463, 12, 11.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.1r
Vaquer, Jaume	ciudadà	1464, 09, 11.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 290, f.107v
Vaquer, Jaume	ciudadà	1464, 09, 11.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.107v
Vaquer, Jaume		1465, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.86r
Vaquer, Jaume		1465, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.86r
Vesach, Felip de	ciudadà	1461, 11, 30.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.32r
Vesach, Felip de	ciudadà	1461, 11, 30.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.32r
Vesach, Felip de	ciudadà	1463, 09, 28.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.73v
Vesach, Felip de		1464, 12, 26.	justícia civil	J	ARV, RC, 242, f.18v
Vesach, Felip de		1464, 12, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 242, f.18v
Vesach, Felip de	ciudadà	1466, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.18r
Vesach, Felip de	ciudadà	1466, 12, 23.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.18r

Vesach, Felip de	ciudadà	1468, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 291, f.109v
Vesach, Felip de	ciudadà	1469, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 291, f.110r
Vesach, Felip de		1473, 12,25.	justícia civil	J	ACA,RC, 3467 f.143v
Vesach, Felip de		1477, 08, 03.	justícia criminal	J	ACA, RC, 3394bis, f. 108r
Vesach, Felip de		1477, 09,29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 297, f.161r
Vesach, Felip de		1477, 12,25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 297, f.160v
Vicent	ciudadà, borzegmuler del rei de Sicília,	1469, 09, 29.	Lloctinent del mostassaf	J	ACA, RC, 3450, f. 75r
Vicent	ciutada, borzegmuler del rei de Sicília,	1470, 12, 25	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ACA, RC, 3450, f. 75r
Vicent Amalrich, Joan		1464, 12, 26.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.17v
Vicent, Joan	notari, menor de dies	1460, 07, 07.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.103r
Vicent, Joan	notari, menor de dies	1462, 12, 28.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.120v
Vicent, Joan	notari	1463, 11, 09.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 288, f.55v
Vicent, Joan	notari	1464, 09, 12.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 403, f.115v
Vicent, Joan	notari	1466, 12, 23.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 406, f.100v
Vicent, Joan	notari	1466, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 289, f.89v
Vicent, Pere		1458, 09, 27.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 281, f.38r
Vicent, Pere	ciudadà	1460, 02, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 282, f.40r
Vicent, Pere	donzell	1461, 01, 04.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.14r
Vicent, Pere	donzell	1461, 01, 04.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.14r
Vicent, Pere	ciudadà	1470, 12,25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 293, f.92v
Vich, Galceran		1423, 12, 13.	Justícia Criminal	A	ACA, RC, 2478, f.84r
Vich, Ramon de	ciudadà	1460, 07, 28.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 90, f.41r
Vich, Ramon de	ciudadà	1460, 07, 28.	Mostassaf	J	ARV, RC, 90, f.41r
Vich, Ramon de	donzell	1462, 12, 30.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.123v
Vich, Ramon de	donzell	1462, 12, 30.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.123v
Vich, Ramon de	donzell	1463, 10, 22.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.31r
Vich, Ramon de	donzell	1463, 10, 22.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.31r
Vich, Ramon de	donzell	1463, 12, 22.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.58v
Vich, Ramon de	donzell	1463, 12, 22.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.58v
Vich, Ramon de	donzell	1463, 12,15.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 90, f.72v
Vich, Ramon de		1465, 08, 01	Mostassaf	J	ARV, RC, 403, f.108r
Vich, Ramon de	donzell	1466, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 289, f.89r
Vich, Ramon de	donzell	1466, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.89r
Vilanova, Francesc de	mossèn	1471, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 107, f.17v
Vilanova, Nicolau	cambrer reial, fill de Climent de Vilanova	1433, 06, 18.	Mostassaf	J	ARV, RC, 63, f.50r
Vilanova, Nicolau	ciudadà, cambrer de Joan	1449, 08, 02.	Mostassaf	J	ARV, RC, 272, f.110r
Vilarasa, Guillem Ramon de	cavaller	1464, 04, 07.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 288, f.123v

Vilarasa, Guillem Ramon de	cavaller	1464, 04, 07.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.123v
Vilarasa, Joan de	cavaller	1454, 10, 24.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 274, f.67v
Vilarasa, Joan de	cavaller	1460, 02, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 282, f.40r
Vilarasa, Joan de	cavaller	1460, 02, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 282, f.40r
Vilarasa, Joan de	cavaller	1461, 01, 01.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.12v
Vilarasa, Joan de	cavaller	1462, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.141r
Vilarasa, Joan de	cavaller	1462, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.141r
Vilarasa, Joan de	cavaller	1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.106v
Vilarasa, Joan de	cavaller	1466, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 289, f.46v
Vilarasa, Joan de	cavaller	1466, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 289, f.46v
Vilarasa, Ramon de	cavaller	1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.106v
Vinader, Joan		1451, 04, 09.	Lloctinent de Mostassaf	A	ARV, RC, 54, f.19v
Vinyoles, Antoni		1469, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 292, f.125r
Vinyoles, Benet	notari	1457, 06, 17.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 59, f.43v
Vinyoles, Benet	notari	1458, 04, 19.	Justícia dels 300 sous	A	ARV, RC, 59, f.137v
Vinyoles, Benet	notari	1461, 02, 03.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 286, f.24r
Vinyoles, Benet	notari	1462, 12, 26.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 287, f.121r
Vives de Canyamas, Bernat	donzell	1466, 12, 23.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 406, f.100r
Vives de Canyamas, Bernat		1469, 12, 25.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.111v
Vives, Bernat	donzell	1460, 04, 26.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 284, f.60v
Vives, Bernat	donzell	1460, 04, 26.	Mostassaf	J	ARV, RC, 284, f.60v
Vives, Bernat	donzell	1461, 03, 10.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 286, f.59r
Vives, Bernat		1462, 12, 16.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 286, f.142v
Vives, Bernat		1462, 12, 16.	Mostassaf	J	ARV, RC, 286, f.142v
Vives, Bernat	donzell	1463, 09, 29.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 288, f.132r
Vives, Bernat	donzell	1463, 09, 29.	Mostassaf	J	ARV, RC, 288, f.132r
Vives, Bernat		1466, 12, 25.	Mostassaf	J	ARV, RC, 290, f.130v
Vives, Bernat	donzell	1468, 12, 25.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 292, f.44v
Vives, Bernat	cavaller	1473, 12,25.	Justícia Criminal	J	ACA,RC, 3467 f.148v
Vives, Francesc	mossèn	1430, 12, 13.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 47, f.16r
Vives, Francesc	mossèn	1430, 12, 15.	Justícia Civil	A	ARV, RC, 40, f.188v
Vives, Guillem	cavaller	1464, 09, 11.	Justícia Criminal	J	ARV, RC, 290, f.106v
Vives, Joan	cavaller	1456, 10, 17.	Justícia Civil	J	ARV, RC, 274, f.92r
Vives, Ramon	notari	1464, 12, 25.	Justícia dels 300 sous	J	ARV, RC, 290, f.47r
Vives, Tomas	argenter	1462, 12, 25.	Lloctinent de Mostassaf	J	ARV, RC, 287, f.120v
Vives, Tomas	argenter	1462, 12, 25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 287, f.120v
Xexo, Joan		1469, 12,25.	Lloctinent del Justícia Criminal	J	ARV, RC, 291, f.127v

SEGONA PART

ELS DINERS I LA POLÍTICA.

LES RELACIONS FINANCERES CONTRACTUALS ENTRE EL GOVERN MUNICIPAL DE VALÈNCIA I LA CORONA (1416-1479)

Fins ara, al llarg de la primera part de la tesi doctoral, ens hem centrat en l'exposició dels mecanismes singulars d'ingerència règia en el municipi i en els principals canvis de govern sense aturar-nos massa en l'estreta connexió que aquells guarden amb l'evolució de les relacions financeres entre la Corona i l'elit dirigent de la ciutat. Doncs, no dificultar el procés evolutiu i la definició pròpiament dita del model intervencionista d'Alfons el Magnànim i Joan II en la ciutat de València ha estat la principal raó que explica la posposició, per aquesta segona part de la recerca, de les qüestions relatives al procés mitjançant el qual el govern de dita ciutat es va convertir en un instrument financer dels projectes polític-militars de la monarquia.

En aquest sentit, per iniciar l'estudi de les relacions financeres entre la ciutat i els dos monarques Trastàmara, es necessari partir dels estudis de referència existents, que en major o menor mesura, han profunditzat en aquestes relacions i han aportat les seues respectives interpretacions. Així doncs, el primer autor en indagar en l'aportació financera de la ciutat en temps d'Alfons el Magnànim i Joan II va ser Francisco Sevillano Colom, qui en 1951 va publicar el seu article «Préstamos de la ciutat de Valencia a los reyes Alfonso V y Juan II». Dit autor, ja va constatar com al llarg del Quatre-cents es va intensificar la política de transferència territorial del Reial Patrimoni a la ciutat de València a canvi de préstecs a la Corona. És a dir, dit autor va ser capaç de subratllar com la ciutat va assumir un paper destacat com a creditora de la monarquia gràcies a què aquesta última li atorgava a canvi importants contrapartides.⁶⁹² No obstant això, dues dècades després, l'anàlisi de l'evolució del deute censal realitzat per Ernest Belenguer remarcava com el patriciat valencià, malgrat el dolent estat de les finances urbanes, es mostrava partidari de continuar atorgant préstecs a la monarquia. De fet, dit autor anava més enllà i atribuïa com una de les principals causes d'aquell increment del deute municipal als nombrosos préstecs concedits a la Corona al llarg del Quatre-cents. Sense entrar en el debat historiogràfic, des d'una perspectiva molt més detallada econòmicament, Winfried Küchler, en la seua obra *Les finances de la Corona d'Aragó al segle XV*, recollia de nou però amb major profunditat els crèdits concedits per la ciutat a Alfons el Magnànim i a Joan II.⁶⁹³ En aquest sentit, dit estudi – confeccionat a partir de l'encreuament del balanç de cancelleria, dels registres de la batlia general i dels Manuals de Consell– ofereix un nombre de dades extraordinari,

⁶⁹² Francisco SEVILLANO COLOM, «Préstamos de la ciutat de Valencia a los reyes Alfonso V y Juan II»...*Op.cit.*, pp.86-131.

⁶⁹³ Winfried KÜCHLER, *Les finances de la Corona d'Aragó...Op.cit.*.

que, en conseqüència, explica i justifica que, en aquesta segona part de la tesi, esdevinga en l'obra de referència de la qual extraurem sistemàticament les quantitats i condicions específiques de cada operació creditícia efectuada entre la ciutat i el rei. Poc després de l'estudi de Winfried Külcher, Álvaro Santamaría al seu capítol «La jurisdicción señorial de la ciudad de València», inserit en la seua obra *El consell general de Valencia en el tránsito a la modernidad*, insistia novament en com les relacions econòmiques entre la ciutat i dits monarques comportaren en ocasions la transferència de territoris de reialenc a la ciutat.⁶⁹⁴ Una transferència que dit autor considerava com una pràctica política de l'elit dirigent que va aconseguir frenar l'expansió del territori de senyoriu al regne de València. Consideració general que potser il·lustrada a través de la reproducció d'un fragment de la conclusió a la que va arribar Álvaro Santamaría:

*“...los emprésitos y las transferencias, que no comportaban ventajas económicas, eran políticamente convenientes, porque contribuían a romper la expansión de los poderosos señoríos feudales valencianos, pues la pragmática burguesía que administraba Valencia, de comportamientos a veces tan contradictorios, tuvo la sensatez y la sagacidad de socórrer en sus apuros a la realeza, por lealtad y solidaridad, y no cayó en la torpeza, en la estupidez, de recusarle cicateramente asistencias, que sólo podían beneficiar a las clases señoriales del reino”.*⁶⁹⁵

Aquesta idea de la ciutat de València com a defensora a ultrança del Reial Patrimoni en contra l'expansió del senyoriu ha quedat especialment afeblida a partir de l'estudi dels *Orígens de la revolta de la Unió al regne de València* de Vicent Baydal, qui ha reinterpretat l'episodi de Francesc de Vinatea de 1332. Un episodi que, com es conegut, ha esdevingut durant segles en el símbol més representatiu de com els jurats de la capital defensaven els interessos del conjunt de les viles reials del regne front als de la Corona i la noblesa. Les dades aportades per Vicent Baydal entorn a l'alienació d'una part important del territori de reialenc realitzada per Alfons el Benigne en benefici de la seua segona dona, Elionor de Castella, i dels infants Ferran i Joan, han convertit l'episodi en un mite historiogràfic. Doncs, per una part, ha demostrat com malgrat el discurs i les amenaces de Francesc de Vinatea, Alfons el Benigne va executar el manament d'alienació de les principals viles de reialenc.⁶⁹⁶ Mentre que, per altra part,

⁶⁹⁴ Alvaro Santamaría ARÁNDEZ, *El consell general de Valencia en el tránsito a la modernidad*, Valencia, Biblioteca Valenciana (Generalitat Valenciana), 2000.

⁶⁹⁵ *Ibid*, p.118.

⁶⁹⁶ En febrer de 1329 les cinc viles majors de reialenc (Morella, Alzira, Xàtiva, Morvedre i Castelló la Plana) foren donades per Alfons el Benigne a la reina Elionor en concepte de dot i arres, i en desembre de 1329 el rei dona a l'infant Ferran a perpetuitat Tortosa, Albarrassí i els llocs valencians d'Oriola,

s'ha evidenciat com la defensa del Reial Patrimoni per part del jurat de València es va realitzar sota la influència dels interessos de l'oligarquia urbana de la capital, que en aquell cas conflüen amb els interessos de les oligarquies locals de les viles i llocs afectats. Aquesta nova tesi, per tant, permet argumentar amb major força com el govern de la ciutat de València –és a dir, l'elit governant urbana– únicament defensaria la no alienabilitat del patrimoni reial sempre que aquesta no s'oposara als seus propis interessos.

Amb tot, gran part dels resultats d'aquests estudis esmentats aportaven dades que xocaven amb la idea més difosa, que defensava com la ciutat de València havia esdevingut en un actor polític passiu al servei de les demandes financeres de la monarquia, tot i que aquells no es van manifestar obertament contra aquella interpretació. De fet, a grans trets, es van centrar en descriure com la ciutat de València va complaure financerament a la monarquia, el que, al capdavant, ratificava la tesi tradicionalment acceptada. En aquest sentit, els atribuïts de «*lealtad y solidaridad*», que segons Álvaro de Santamaría, haurien contribuït a la concessió dels préstecs de la ciutat de València a la Corona es mantenen vigents en la definició de les causes que motivaren a l'oligarquia municipal a finançar al rei. De fet, no ha estat fins l'última dècada quan han sorgit estudis que han subratllat com les relacions financeres entre la ciutat i el rei tenien un caràcter innegablement contractual, en el que la ciutat de València més que en creditora directa del rei exercia un paper d'instrument financer de la Corona, la qual assumia gran part de les despeses de l'operació econòmica. A més a més, s'ha posat en entredit l'increment del deute censal municipal defensat per Ernest Belenguer i es tendeix a relacionar no tant amb el finançament a la Corona sinó amb el fet que el crèdit censal es convertira en la principal font d'ingressos de la hisenda municipal. Així ho demostren, els resultats del treball efectuat per Juan Vicente Garcia Marsilla i Jorge Saiz, que constaten com l'emissió de deute públic va passar de representar un 12% del total dels ingressos en l'annualitat 1365-1366, a un 35% en 1402-1403 fins arribar a un 75% ja en l'exercici econòmic 1435-1436.⁶⁹⁷ Percentatges que mostren una tendència general a l'alça, tot i que un analitzi gairebé per anualitats – com es pot veure en el següent taula– permet observar millor la seua variabilitat. No

Alacant, Gaurdamar, Elda, Novelda, La Mola, Callosa, Asp i Monfort. Mentre que a l'infant Joan va donar Llíria, Borriana i li cedira durant la seu vila Castelló de la Plana. *Vid.* Vicent BAYDAL SALA, *En els orígens de la revolta de la Unió al regne de València (1330-1348)*, València, PUV, 2013.

⁶⁹⁷ J. V., GARCIA MARSILLA i J., SAIZ SERRANO, «De la peita al censal. Finanzas municipales...pp. 307-334. És compta també amb les dades de l'exercici econòmic 1411-1412 *vid.* R. NARBONA VIZCAÍNO, «El rey y la ciudad. Sinergia...*Op.cit.*»

obstant això, les dades –les quals no coincidien amb les oferides per Francisco Valero⁶⁹⁸– permeten mostrar com entre les juraderies 1419 i 1423 els ingressos en deute públic suposaren un 50% dels ingressos totals de la claveria comuna, incrementan-se a partir de 1424 on de forma regular representaria entre el 65 i el 80% fins a inicis de la dècada de 1440. Mentre que partir del regnat de Joan II, el finançament de la claveria comuna mitjançant aquesta via representara habitualment entre 50 i el 80% del total d'ingressos anuals d'aquella, tot i que de forma puntual en determinants exercicis representara valors molt inferiors.

TAULA 121. PERCENTATGE ANUAL DELS INGRESSOS PER VENTA DE TÍTOLS CENSALS DE LA CLAVERIA COMUNA RESPECTE AL TOTAL D'INGRESSOS D'AQUELLA

Anualitat	Percentatge sobre total ingressos	Anualitat	Percentatge sobre total ingressos
1419-1420	47,95%	1459-1460	22,57%
1423-1424	49,78%	1460-1461	16,68%
1424-1425	73,37%	1463-1464	59%
1427-1428	74,58%	1464-1465	74,20%
1428-1429	81,46%	1467-1468	34,40 %
1429-1430	75,06%	1468-1469	39,36 %
1430-1431	66,73%	1469-1470	62,29%
1431-1432	68,60%	1471-1472	61,08%
1432-1433	81,42%	1472-1473	70,88%
1433-1434	73,08%	1475-1476	57,62%
1437-1438	73,23%	1476-1477	75,24 %
1443-1444	76,80%	1477-1478	57,78%
		1478-1479	57,88%

Font: Llibres de Comptes de la claveria Comuna

Tot plegat, seguint aquesta línia interpretativa, la segona part d'aquesta tesi es centrara en estudiar els acords bilaterals entre el rei i l'elit governant així com la seua relació en el model polític d'ingerència règia en la ciutat de València desenvolupat per Alfons el Magnànim i Joan II. És a dir, els quatre capítols que a continuació es presenten mostren l'evolució de les relacions financeres de conveniència mútua entre la Corona i el govern municipal de València, en funció de cada conjuntura sociopolítica i econòmica. Doncs, únicament la inserció de les operacions contractuals en un context precís permet comprendre els diversos interessos que motivaren a ambdós actors polítics a negociar unes determinades condicions específiques o unes altres, definint, així, els trets generals de les negociacions entre la monarquia i l'elit governant de València.

⁶⁹⁸ Francisco VALERO OLMOS, «Reorganización administrativa y evolución económica de la hacienda municipal de Valencia en el tránsito al mundo moderno», en XV CHCA, *El poder real en la Corona de Aragón (siglos XIV-XVI)*, Jaca, 1994, Tomo 1, vol. 4, 293-306.

CAPÍTOL V. ELS PRIMERS ACORDS CONTRACTUALS ENTRE EL GOVERN MUNICIPAL I LA CORONA (1416-1427)

5.1. Els oficials del quitament a inicis del regnat d'Alfons el Magnànim

Des de l'emissió de la primera venda de títols censals del municipi, al context de la guerra de Castella (1356), la recurrència a l'endeutament seria cada vegada major fins a convertir-se en la principal font d'ingressos de la hisenda municipal almenys des del primer terç del segle XV. Un ràpid creixement que no va passar inadvertit per a l'elit governant, que ja en desembre de 1413, un any i poc més després de la pujada al tron de Ferran I, davant la caiguda de la taula de Canvis de la ciutat, va veure la necessitat de crear la claveria del quitament, la qual tenia una finalitat específica: cancel·lar el deute censal de la ciutat de València, el que contribuiria a controlar l'endeutament urbà. Dita administració comptable disposava d'una regulació pròpia, els capítols del quitament, una normativa on es recollia tot allò referent a les formes d'ingressos, als criteris específics de la política de cancel·lació dels deutes així com el sistema electoral entorn als dotze oficials del quitament. Aquests darrers oficials junt amb els jurats de cada anualitat formaven un comitè avaluador que s'encarregava de supervisar l'emissió de deute públic municipal. És a dir, s'encarregaven de decidir, d'acord –almenys teòricament– amb l'estat del deute municipal de cada moment, si la ciutat podia assumir i efectuar o no cada una de les possibles operacions censals que es plantejaven.

En aquest sentit, sense l'assentiment d'aquest comitè, el govern no podia realitzar l'emissió de deute públic, fet que explica el per què les actes municipals registren primer l'aprovació de les operacions creditícies que hores o dies després es deliberaven en el marc del consell general. Per tant, únicament rebut el vist-i-plau dels jurats i gran part dels oficials del quitament, era el consell general –normalment, prèvia instància dels mateixos magistrats– qui en segona instància ordenava l'execució de la venda censal. En conseqüència, es pot considerar com els oficials del quitament eren ineludiblement participants, si no foren els principals responsables, de la negociació de les condicions específiques exigides per la ciutat en el préstecs concedits per aquella a la Corona. Tanmateix, malgrat la seua importància, no se'ls ha dedicat estudis concrets, tot i que sí s'ha afirmat com els seus membres formarien part de l'elit governant de la ciutat. I no més lluny de la realitat, doncs el càrrec d'oficial del quitament no va recaure en experts en operacions financeres, com sí ho serien els clavaris dels censals i els

clavaris comuns, sinó en individus que es reproduïen anualment en les màximes magistratures urbanes. Aquest fet, explicaria que en la pressa de decisions entorn a la gestió del deute censal hi predominaria la vessant política i l'interès particular de la classe dirigent per damunt dels aspectes financers.

A aquest fet va contribuir els mateixos capítols del quitament que regulaven d'una manera singular l'accés i la renovació dels membres que constituïen els anomenats dotze prohoms del quitament. Així doncs, tot i que no s'han conservat el contingut dels capítols de 1413, coneixem per referències posteriors com aquells disposaven com al primer consell general realitzat després de la festa de Nadal devien ser «remoguts per sort» dos prohoms «antichs» dels dotze oficials. Les places deixades per aquells serien cobertes per altres dos individus, que accedirien al càrrec després d'haver eixit escollits d'un sorteig de redolins entre dotze candidats parroquials, a raó d'un per districte, que haurien estat seleccionats prèviament pels consellers de la seua circumscripció.

Quant als oficials més antics, és a dir aquells que eren susceptibles de ser considerats candidats per a deixar l'oficialia, es desconeix el criteri exacte que regiria. No obstant això, es pot intuir que serien introduïts tots aquells que gaudien de la mateixa antiguitat, variable que feia oscil·lar el nombre de candidats per a adaptar-se a cada anualitat. De fet, en la renovació de principis de 1417 l'acta municipal descriu com foren sotmesos a la sort «VIII dels dits instadors dels primerament elets e pus antichs, ço és dins sis anys deguessen tots los XII ésser mudats, cascun anys levant-ne dos». Aquest mateix nombre d'oficials considerats de major antiguitat foren introduïts en el sorteig de la renovació de 1423, d'entre els quals sorgiren elegits pel mètode de redolins els ciutadans Bernat Abrí i Bernat Penyarroja, que, per tant, deixaren l'oficialia. Front aquest vuit individus, l'any següent únicament foren considerats com a tal quatre: Joan Bayona; Berenguer Martí; Jaume Esteve de Limotges; i Dionís Cervera, dels quals foren extrets els dos primers que, en conseqüència, deixaren l'oficialia.⁶⁹⁹

Amb tot, aquesta renovació progressiva a partir de la substitució anual únicament de dos dels dotze oficials dotava a la comissió formada pels jurats i oficials del quitament de certa estabilitat, que en tot cas impedia que el càrrec no esdevenira vitalici, deixant en mans de l'atzar la durada que un individu podia gaudir de dita oficialia. Ara bé, el

⁶⁹⁹ Al voltant de les eleccions dels oficials del quitament entre 1416 i 1427 *vid.* AMV, MC, A-26, f. 91r (4 de gener de 1416); AMV, MC, A-26, ff. 213r-v (30 de gener de 1417); AMV, MC, A-26, f. 303r (26 de desembre de 1417); AMV, MC, A-27, f. 87 (7 de gener de 1419); AMV, MC, A-27, f. 189r (11 de gener de 1420); AMV, MC, A-27, f. 284v (11 de febrer de 1421); AMV, MC, A-27, f. 351v (9 de gener de 1422); AMV, MC, A-27, ff. 425v-426r (19 de març de 1423); AMV, MC, A-28, f. 32v (18 de febrer de 1424); AMV, MC, A-28, f. 115r-v (7 de febrer de 1425).

que la intervenció de l'atzar no impedia era la reproducció dels individus en dit càrrec, ja que les candidatures s'efectuaven per designació directa dels consellers de cada districte, igual que ocorria amb la resta de candidatures als càrrecs municipals de representació parroquial. Pel que fa a la data d'elecció, tot i que la normativa establia com aquella renovació s'hauria de fer al primer consell general després de Nadal, en la pràctica aquella es realitzaria a inicis de l'any natural i no hi tindria una data més o menys establerta, tot i que en tot cas es produiria al llarg del primer trimestre. Per altra part, cal considerar que el nombre d'individus que formaven la comissió i la seua renovació parcial periòdica permetia que en cas de decés d'algun membre no es procedira a substituir aquell immediatament, sinó que la seua plaça seria coberta a inicis de l'annualitat i, en conseqüència, únicament deixaria el càrrec per sort un altre membre de la comissió. Aquest cas, es documenta per primera vegada en gener de 1416, quan Miquel Novals per mort i Ferrando Garcia per sort eren reemplaçats com a instadors del quitament per Joan Baiona i Berenguer Martí.⁷⁰⁰

A grans trets, aquesta regulació dels oficis del quitament seria la que estaria vigent al llarg del primer decenni del regnat d'Alfons el Magnànim i seria a partir d'aquella com uns pocs individus accedirien a un dels dotze càrrecs que conformaven l'oficialia del quitament. Tot i que desconeixem els primers oficials del quitament escollits en desembre de 1413 fins a 1415, es pot deduir com a dit ofici accediren membres de l'elit governant. De fet, alguns d'ells a partir de 1424 seran inclosos en la ceda reial dels jurats i rebran provisions règies al seu favor per a la resta de càrrecs municipals. De la mateixa manera, la relació d'oficials mostra com no existiria un equilibri entre representants de l'estament dels cavallers i ciutadans, sinó que aquests darrers solien ser majoria. A més a més, entre els seus integrants es pot identificar a alguns dels majors creditors de la ciutat durant el període analitzat. Trets que permeten establir una primera relació entre l'elit governant, els oficials del quitament i els creditors de la ciutat.

⁷⁰⁰ AMV, MC, A-26, f. 91r (4 de gener de 1416). Idèntica situació es va donar en 1425, quan en les places de Pere d'Òdena, ja difunt, i Lluís Julià per sort foren ocupades per Manuel Eixarch i Lluís Gil *vid.* AMV, MC, A-28, f.115r-v (7 de febrer de 1425).

TAULA 122. ELS DOTZE OFICIALS DEL QUITAMENT DE CENSALS ENTRE 1416-1427

Oficials del quitament			
Any	Oficials substituïts respecte a l'any precedent	Oficials de nou accés	Oficials que continuen respecte l'anualitat precedent
1416	Miquel de Novals (†) Ferrando Garcia	Joan Bayona, Berenguer Martí	Guillem Solanes, Francesc Ferrer, Jaume Esteve de Limotges, Francesc Escolà, Daniel Mascarós, Lluís Granollers, Manuel de Montagut, Joan Suau, Guillem Saera
1417	Francesc Escolà Francesc Ferrer	Bernat de Penyaroja Joan Bou	Guillem Solanes, Guillem Saera, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona, Berenguer Martí, Daniel Mascarós, Lluís Granollers, Manuel de Montagut, Joan Suau
1418	Manuel de Montagut Daniel Mascarós	Francesc Blanch Dionís Cerverà	Bernat de Penyaroja, Joan Bou, Guillem Solanes, Guillem Saera, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona, Berenguer Martí, Lluís Granollers, Joan Suau
1419	Joan Suau Lluís Granollers	Nicolau Tamarit Pere d'Odena	Francesc Blanch, Dionís Cerverà, Bernat de Penyaroja, Joan Bou, Guillem Solanes, Guillem Saera, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona, Berenguer Martí
1420	Guillem Solanes Guillem Saera	Bernat Abri Tomàs de Coblliure	Pere d'Odena, Nicolau Tamarit, Francesc Blanch, Dionís Cerverà, Bernat de Penyaroja, Joan Bou, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona, Berenguer Martí
1421	Francesc Blanc Bernat Pratboy	Tristany Joan Ramon Frígola	Bernat Abri, Tomàs de Coblliure, Pere d'Odena, Nicolau Tamarit, Dionís Cerverà, Bernat de Penyaroja, Joan Bou, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona, Berenguer Martí
1422	Nicolau Tamarit Joan Bou(†)	Jaume Calbó Pere Donat	Tristany Joan, Ramon Frígola, Bernat Abri, Tomàs de Coblliure, Pere d'Odena, Dionís Cerverà, Bernat de Penyaroja, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona, Berenguer Martí
1423	Bernat de Penyaroja Bernat Abri	Lluís Julià Francesc Ferrer	Jaume Calbó, Pere Donat, Tristany Joan, Ramon Frígola, Tomàs de Coblliure, Pere d'Odena, Dionís Cerverà, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona, Berenguer Martí
1424	Dionís Cervera Berenguer Martí	Arnau de Cabestany Francesc Rojals	Lluís Julià, Francesc Ferrer, Jaume Calbó, Pere Donat, Tristany Joan, Ramon Frígola, Tomàs de Coblliure, Pere d'Odena, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona
1425	Pere d'Odena(†) Lluís Julià	Manuel Eixarch Lluís Gil	Arnau de Cabestany, Francesc Rojals, Francesc Ferrer, Jaume Calbó, Pere Donat, Tristany Joan, Ramon Frígola, Tomàs de Coblliure, Lluís Granollers, Jaume Esteve de Limotges, Joan Bayona
*Les eleccions de 1426 i 1427 no es documenten perquè no s'han conservat es actes municipals			

Ara bé, per avaluar l'estat de la hisenda municipal i l'efecte que sobre ella causa un determinat fet o concepte analitzarem les despeses de la ciutat, que són –tal com ja va assenyalar Antoni Furió– les que determinaren els esforços de l'administració financera del municipi baixmedieval. És a dir, únicament la necessitat d'obtenir recursos econòmics per assumir una determinada despesa va determinar els esforços per aconseguir els ingressos.⁷⁰¹ En aquest sentit, a partir de les dades obtingudes en quatre llibres de comptes de la claveria comuna conservats per aquest període, corresponents als exercicis 1419-1420, 1423-1424, 1424-1425 i 1426-1427, –sense entrar en el seu analitzi– es pot despendre en quin marc econòmic urbà s'inseriren els primers préstecs atorgats per la ciutat a Alfons el Magnànim, que a continuació abordarem.

TAULA 123. DETALL DEL BALANÇ ANUAL FETS PELS CLAVARIS COMUNS⁷⁰²

Clavari comú	Exercici	Ingressos	Despeses	Balanç
Pere Bou, mercader	1419-1420	1.241.778s 10d	1.255.384 4d	-13.605s 6d
Joan Eixarch, mercader	1423-1424	613.590 4d	613590 4d	0
Joan Eixarch, mercader	1424-1425	458.147s 7d	456002	2. 150 3d
Lluís Blanch, mercader	1427-1428	946.919s 2d	946.106	813 1d

TAULA 124. DESPESES DE LA CLAVERIA COMUNA ENTRE 1419-1427

Exercici Anual	Censals concanviats	Salariis Ordinaris	Ajudes a blats i carns	Despeses comunes	Total anual
1419-1420	33.356 2d	52102 1d	38529	793.593 2d	1.255.384 4d
1423-1424	46.260	49.639	113.811	403.859	613.590 4d
1424-1425	46.260 4d	51.687 4d	33.788	446.203	456.002
1427-1428	-	58.419 3s	102.381	744.302	946.106

5.2. El primer acord contractual: la «compra» per part de la ciutat de la jurisdicció de la vila de Morvedre (1416-1417)

Rafael Narbona ja posar de manifest l'extraordinària rellevància política que va assumir per a l'elit governant de la ciutat de València el conflicte per la jurisdicció de Morvedre, a l'incidir com els seus síndics municipals no participaren en les reunions per posar fi a Cisma de l'Església perquè, en aquell context europeu tan significatiu a

⁷⁰¹ A. FURIÓ DIEGO, «Deuda pública y intereses privados...*Op.cit.*, pp. 40-41.

⁷⁰² AMV, CC, O-31 al O-43.

nivell polític-espiritual, el seu objectiu es va centrar en evitar la segregació de dita vila de la contribució de la capital de regne.⁷⁰³ Doncs aquella, des de 1412, s'havia convertit en una qüestió de primer ordre per a l'elit patricia davant l'intent del govern de dita vila d'aprofitar el nou escenari sociopolític, sorgit immediatament després de la batalla de Codolar, per a deslliurar-se dels drets jurisdiccionals exercits en aquella per la ciutat des de temps de Pere el Cerimoniós.

Serà en el marc d'aquesta confrontació política, territorial i jurídica entre la ciutat de València i la vila de Morvedre on s'insereix el primer acord contractual entre el patriciat urbà i Alfons el Magnànim. Una avinença que comportara per a la ciutat l'obtenció d'una sentència judicial règia favorable que li concedira la jurisdicció de la vila de Morvedre, mentre que per al sobirà un ingrés extraordinari de 156.000s. Un acord que va mantindre un caràcter extraoficial per diferents raons, en una conjuntura regnícola marcada pel desenvolupament d'una política règia i municipal en defensa de la no alienació del patrimoni reial. És a dir, va ser un tracte dut en secret entre el rei i aquells individus que vetllaven o intercedien en favor dels interessos de la capital del regne, i, per tant, no va ser públicament conegut pel conjunt de la societat política valenciana. Doncs, la confidencialitat del pacte, per una part, evitava que el govern de Morvedre recorreguera una sentència sota l'argument de la compra d'aquella per part de la ciutat i, per altra part, impedia el descrèdit i la pèrdua d'autoritat de la justícia règia, la qual era concebuda com a imparcial i justa. A més a més, la desconeixença pública de la compra de la justícia règia per part de la ciutat mantenia en l'anonimat un afer que contradeïa el discurs oficial projectat per ambdós actors polítics respecte a la no alienació del patrimoni reial. Amb tot, la complicitat entre la Corona i l'elit governant en aquest afer va servir per manifestar la voluntat i la capacitat de negociació i de recerca d'interessos mutus entre el sobirà i el patriciat valencià, que esdevindria en el punt de partida de les seues singulars relacions posteriors. Tot plegat, a continuació abordaren els orígens del conflicte i com aquell va adquirir una transcendència extraordinària fins a ser una qüestió central en la vida política de la ciutat que requeriria la intervenció de la Corona, i que, per tant, explicara com es va arribar a aquell pacte entre l'oligarquia municipal i el rei.

⁷⁰³ R. NARBONA VIZCAÍNO, «Benedicto XIII y la ciudad de València en tiempos de la reunión de Perpiñán (1413-1416)», ponència del *Colloque Perpignan 1415: un sommet européen à l'époque des conciles. 23, 24 et 25 septembre 2015*. [Inèdit 2015]. Entre les lletres missives de la ciutat es conserva aquesta ordre del govern municipal als seus missatgers en la cort reial cfr. AMV, LIM, g3-13, ff. 62r-v (13 de gener de 1413).

5.2.1. L'origen del conflicte i el seu agreujament entre 1412 i 1415

Com ja va demostrar Álvaro Santamaría, l'origen de les relacions particulars entre la ciutat i la vila es remunta al privilegi del 9 de maig de 1364, en què Pere el Cerimoniós atorgava a perpetuïtat a la ciutat de València la jurisdicció de Morvedre, Cullera i el Puig, transferint-li alhora la capacitat per a elegir justícies.⁷⁰⁴ D'aquesta manera, tal com la historiografia ja ha subratllat, el Cerimoniós premiava la lleialtat i l'ajuda prestada per la capital del regne en la guerra contra Castella (1356-1366) alhora que castigava a la vila de Morvedre, la qual durant el desenvolupament del conflicte havia estat, en determinants moments, sota el poder de Pere el Cruel. Circumstància que en aquella conjuntura va posar sota sospita de traïció a la Corona a tots els veïns de Morvedre que decidiren refugiar-se en la capital i, en conseqüència, no quedar-se a defensar la vila davant l'incessant assetjament castellà. En conseqüència, en 1364, el govern valencià –davant l'escassetesa de vitualles i la possibilitat de patir un nou setge per part de les tropes de Pere el Cruel– va decretar l'expulsió d'aquells que no habitaren la ciutat o què no contribuïen activament en la seua defensa. Un decret que, en primer lloc, va ser aplicat exclusivament als habitants de Morvedre i que ja mesos després es generalitzaria als veïns d'altres territoris.⁷⁰⁵

Òbviament, aquella percepció dels esdeveniments va ser projectada des d'un govern de la capital que fara ús d'una dialèctica política i una retòrica plena de formulismes difusors d'una imatge que comportava la consideració de traïció dels veïns de Morvedre. Amb aquell discurs es pretenia la projecció d'un relat favorable a l'elit governant de la ciutat de València en detriment de les elits locals d'altres viles i llocs.⁷⁰⁶ De fet, en la pràctica governamental, el decret d'expulsió servia per accentuar davant de la Corona la deslleialtat dels saguntins, el que contribuiria a la posterior decisió política de Pere el Cerimoniós, que justificaria l'adhesió a València a través del caràcter legitimista del discurs monàrquic. En aquest sentit, cal plantejar la hipòtesi que l'elit dirigent de la ciutat va aprofitar l'estat de guerra i de crisi per ampliar els marges territorials de la seua contribució general, el que suposava, més enllà de l'expansió, un

⁷⁰⁴ A. SANTAMARÍA ARÁNDEZ, *El consell general de Valencia...Op.cit.*, pp.108-109, nota 58. Segons aquell, dit privilegi seria confirmat en una sentència del 26 d'abril de 1371 i per una resolució del 16 de desembre de 1392.

⁷⁰⁵ Pablo SANAHUJA FERRER, *Valencia, ciudad asediada. La Guerra de los Dos Pedros (1356-1366)*, Trabajo final de Máster, inèdit, UV, 2016, p.72.

⁷⁰⁶ Al voltant de llenguatges polítics *vid.* José Manuel NIETO SORIA, «Ceremonia y pompa para una monarquía: los Trastámara de Castilla», *Cuadernos del CEMYR*, 17, 2009, p. 57.

augment dels ingressos de la hisenda municipal. Doncs, d'acord amb aquell privilegi de 1364 i una sèrie de resolucions reials efectuades en 1371, 1392 i 1403, la vila de Morvedre –en tant que territori jurisdiccional dins del terme general de la ciutat–, a efectes financers, devia satisfer el donatiu atorgat per les corts al monarca a través de la trenta-cinquena part del que li corresponia a la ciutat de València, a qui, a més a més, la vila devia contribuir en el finançament de la fàbrica de *Murs e valls*.

Per altra banda, en contrast amb el relat dels fets que s'acabà imposant, cal considerar que des de la perspectiva dels veïns de Morvedre –com veurem més avant– la defensa de la vila, al context de la Guerra dels Dos Peres, va ser una prioritat i, per tant, l'acusació de traïció i, la conseqüent pena imposada per part de Pere el Cerimoniós va suposar una gran decepció amb aquell. Especialment, considerant, que dit monarca havia deslliurat a la vila de la senyoria exercida en aquella, des de 1329, per la reina Elionor de Castella, després que el seu marit Alfons el Benigne li l'haguera concedida –junt amb Morella, Castelló la Plana, Alzira i Xàtiva– en concepte de dot i arres i amb jurisdicció del mar i mixt imperi. És a dir, l'ascens al tron del Cerimoniós en 1336 va significar la reincorporació al patrimoni reial de la vila de Morvedre, junt amb les altres anteriorment esmentades, i el compromís del sobirà a no alienar el patrimoni reial, tal com així ho especificava ja un privilegi de 1319. Malgrat però, com es conegut, a partir de la guerra amb Castella el Cerimoniós va continuar en la pràctica la política segregacionista, el que va contribuir a fer créixer un intens malestar social que contribuïra a l'esclat de la revolta de la Unió.⁷⁰⁷

Amb tot, des de 1364 les rivalitats existents entre la ciutat i la vila van anar fent-se cada vegada més paleses, especialment en aquesta última on el sentiment col·lectiu de deslliurar-se dels drets jurisdiccional exercits per la urbs es mantindria viu al llarg de les dècades. Tanmateix, no seria fins l'esclat d'un altre conflicte militar en el que es veuria directament involucrada la població de la vila, quan el govern d'aquella va emprendre la via de la desobediència i, posteriorment, va aconseguir el suport de la Corona. En aquest sentit, es pot considerar que la confrontació jurisdiccional pròpiament dita entre València i Morvedre començaria en el context immediatament posterior de la batalla de Codolar del 27 de febrer de 1412. Doncs, segons

⁷⁰⁷ V. BAYDAL SALA, *En els orígens de la revolta de la...Op.cit*

argumentarien els síndics de la ciutat,⁷⁰⁸ entre la fi de febrer i inicis de març de 1412, Mateu Llopis –qui en desembre de 1411 havia estat elegit justícia de la vila– va jurar davant Joan de Santfeliu, batle local de Morvedre, com a justícia d'aquella i, expressament, s'hi va negar a «nomenar-se lochtinent del justícia criminal de la dita ciutat».⁷⁰⁹ Amb aquest acte institucional i públic, el govern de Morvedre mostrava la seua insubordinació a la jurisdicció exercida per la ciutat de València.

D'aquesta manera, l'elit dirigent de la vila va aprofitar la conjuntura marcada per la derrota militar urgellista –i, per tant, un moment de debilitat d'un govern municipal de la capital mediatitzat pels Vilaragut– per a fer efectiva en la pràctica governamental la seua insubmissió a la jurisdicció de la ciutat. Des d'aquesta perspectiva, es podria afirmar com l'agreujament del conflicte jurídic entre Morvedre i València va estar determinant en gran part pel resultat de la batalla, que va animar decisivament al govern saguntí –presumptament sota el govern de partidaris centellistes– a materialitzar *de facto* la seua màxima aspiració jurídica col·lectiva: recuperar la condició de vila reial.

Ara bé, aquell anhel d'autodeterminació jurisdiccional respecte a la ciutat de València no va ser aconseguit, institucionalment i legislativa, fins al 5 de juliol de 1412,⁷¹⁰ data en què –tan sols vuit dies després de la publicació de la sentència de Casp– Ferran I atorgava el privilegi de vila reial a Morvedre, qui es deslliurava així de la senyoria de la capital. És a dir, si Pere el Cerimoniós havia penalitzat la vila per la seua manca de compromís amb la Corona, en 1412 el nou monarca elegit a Casp la va recompensar pel seu suport militar en una batalla transcendental, com fou Codolar, per als interessos de Ferran d'Antequera al regne de València. És a dir, la història es repetia tot i que els resultats es capgiraven. El govern de la capital havia donat suport al bàndol perdedor de la batalla –els Vilaragut, partidaris del comte d'Urgell– mentre que l'elit governant de Morvedre va fer costat als vencedors –els Centelles, defensors dels drets a la corona de Ferran d'Antequera– el que li va permetre aprofitar la situació. De fet, tot i el suposat arbitratge que la monarquia devia exercir en un conflicte jurisdiccional de tal

⁷⁰⁸ L'argumentació d'aquests síndic de la ciutat a la que és referim s'ha de contextualitzar en el marc del procés judicial iniciat pel conflicte en 1415, les actes i provisions del qual es conserven a AMV, *Procesos*, vv-16.

⁷⁰⁹ AMV, *Procesos*, vv-16, f.13v-14r. Segons els síndics de la ciutat de Valencia en 1415, el justícia criminal de la ciutat, Francesc Gençor va elegir com a lloctinent seu en la vila a Mateu Llopis d'Oyteyça entre els tres redolins que li foren presentats per la vila. Així doncs, aquell va jurar institucionalment el càrrec en dia de Nadal davant Joan de Castellví, qui ja havia pres possessió de la magistratura de justícia criminal de la ciutat. La identitat del batle local apareix al full 18v del dit manuscrit.

⁷¹⁰ A. SANTAMARÍA ARÁNDEZ, *El consell general de Valencia...Op.cit.*, p. 109, n. 58.

naturalesa, la conjuntura política del moment va impulsar a Ferran I a recompensar l'ajuda que havia rebut per part de l'elit governant vilatana, de la mateixa manera que Pere el Cerimoniós havia atorgat la jurisdicció de Morvedre a la ciutat de València en concessió de gràcia pel suport político-militar. Amb tot, es pot afirmar com una de les conseqüències de la batalla de Codolar fou que va possibilitar a Morvedre recuperar, mig segle després d'haver-lo perdut, el seu estatus jurídic de vila reial.

Aquell mateix mes de juliol, els jurats de la vila acompanyats amb gent armada van prohibir l'entrada a aquella del justícia criminal de la ciutat –Joan de Castellví– a qui li impediren, a més a més, obrir procediments contra aquells.⁷¹¹ Davant aquell fet, la reacció de l'elit governant de la ciutat va ser immediata. Doncs, el 14 de juliol, el consell general va convocar la milícia ciutadana amb la finalitat de recuperar per la força la seua jurisdicció en la vila. Situació que va obligar a intervenir al lloctinent del governador, Joan Escrivà, qui va emetre una crida amenaçant en castigar a tots els que secundaren la convocatòria de la milícia, tot i que el consell la va mantenir.⁷¹² La reacció del govern de la capital, el qual ja estava integrat per membres del partit dels Centelles, mostra com més enllà de les relacions entre les faccions i el rei, la màxima preocupació del patriciat urbà era no perdre la jurisdicció sobre Morvedre. Prioritat que evidència com dies immediatament posteriors a l'accés al tron de Ferran I, per a l'elit governant de la ciutat mantenir la posició hegemònica d'aquella en el regne era més important que la relació amb el dit sobirà. Potser aquella seria la raó per la qual cinc dies després de què la ciutat convocara la milícia, Ferran I escrivia alarmat als magistrats de la urbs, als quals els ordenava evitar la confrontació violenta i el conflicte fins que almenys el monarca els enviara a una persona per estudiar l'assumpte.⁷¹³ A final de mes, el sobirà manifestava la seua voluntat per a què la ciutat i la vila arribaren a un acord, fet que va motivar que el consell general de la ciutat enviara a la cort reial al cavaller Galceran de Castellví i Pere Marrades per a defendre els seus interessos.⁷¹⁴

En conseqüència, a partir d'aleshores, el govern municipal de València va centrar tots els seus esforços en iniciar i desenvolupar una lluita judicial per a recuperar el seu poder jurisdiccional sobre la vila, fet que explicaria que donara prioritat a aquesta qüestió tan particular per damunt inclòs d'un esdeveniment central com fou el Cisma d'Occident. De fet, tot i que, com hem vist al capítol III, existia una lluita de poder

⁷¹¹ AMV, *Procesos*, vv-16, 14r-v.

⁷¹² AMV, MC, A-25, ff. 79r i 88r.

⁷¹³ ACA, RC, 2402, f.1r.

⁷¹⁴ AMV, MC, A-25, f.83r.

interna en el si del patriciat urbà –especialment, per la voluntat dels partidaris centellistes d'excloure de les institucions de govern als antics partidaris del bàndol dels Vilaragut– aquella no va impedir que successius executius de govern mantingueren la mateixa determinació política en l'afer de Morvedre. En aquest sentit, per exemple, en 1414, l'executiu valencià donava instruccions als seus missatgers en la cort reial per a què intercediren amb la finalitat de què els representants de Morvedre no foren admesos en la coronació de Ferran I, argumentant que en cas contrari «sia vergonyós e carregós a la ciutat». És a dir, el patriciat urbà no estava disposat a què en una cerimònia reial tan rellevant, participaren els representants de Morvedre en qualitat de síndics d'una vila reial. Doncs, al cap i a la fi, suposaria la seua presentació pública davant l'alta societat política catalano-aragonesa, fet que podria legitimar aquella condició jurídica en detriment dels interessos de la ciutat de València. Per aquella raó, els magistrats de la capital donaven instruccions als seus ambaixadors de protestar públicament contra qualsevol honor o favor que els de dita vila reberen del monarca.⁷¹⁵

Producte de la persistent pressió diplomàtica exercida des del govern de la capital a la monarquia, el 9 de febrer de 1415, dos anys i vuit mesos després d'haver atorgat el privilegi de vila reial a Morvedre, Ferran I revocava aquell i, en conseqüència, la vila era reintegrada dins dels termes de la contribució de la ciutat de València.⁷¹⁶ En aquest cas, la reacció del govern saguntí tampoc es va fer esperar i, aquell mateix dia que es publicava el privilegi, Jaume Bertran –batle local de la vila– posava un clam davant del sobirà per defensar l'estat jurídic de Morvedre com una vila reial més, que no reconeixia cap altra superioritat jurisdiccional sobre ella. De fet, dit síndic, com a símbol representatiu de tal condició, assegurava que com qualsevol altra Morvedre tenia «plenera libertat e facultat de regir-se com a vila reyal, ab son justícia e elecció d'aquell».⁷¹⁷ Així mateix, el síndic saguntí exposava al rei el menyspreu i l'amenaça

⁷¹⁵ «e on vésses que·l senyor rey no y paràs orella a remediar-ho –que, advenint cas, que·ls admeta e gradue en qualque honor–, protestents expressament e pública que no y consentis, axí com bé u sabets fer, e hahts-ne acte públich» *vid.* A. RUBIO VELA, «Urgellistas valencianos...*Op.cit.*, p.256 (doc. 8: 1414, gener, 27).

⁷¹⁶ A. SANTAMARÍA ARÁNDEZ, *Op.cit.*, p. 109, n.58.

⁷¹⁷ AMV, Procesos, vv-16, f.2v. A partir d'aquella reivindicació el síndic de Morvedre descriu quin era el procés d'elecció del justícia de la vila, almenys durant el període en què aquella no era sotmesa a la jurisdicció de València. En aquest sentit, l'elecció seguint el calendari electoral establert es realitzava tres dies abans de Nadal, en la qual sis candidats representants de cada una de les sis parròquies en què es dividia la vila (que havien sigut nominats conjuntament pels jurats de la vila i quatre consellers de cada parròquia) eren sotmesos al sorteig de redolins. D'aquell sorteig eren extrets tres candidats finals, dels quals el batle local designava a la persona que desenvoluparia la magistratura. Aquella accediria al càrrec a després que el dia de Nadal realitzara el seu jurament institucional en poder del batle local. Presumiblement, aquell mateix procediment es produiria quan la vila estiguera sota la senyoria de la

sistemàtica que la vila estava patint per part de la ciutat de València, qui no havia dubtat en convocar a la milícia urbana contra la vila.

[...] que lo justícia en criminal, síndich et universitat de València cominen anar de fet hostilment contra e sobre la vostra vila de Murvedre, e per la dita raó repiquen e fan repicar cascun jorn, e volent mostrar maior hostilitat han treta la vostra bandera reyal a la finestra de la sala del consell de la dita ciutat, en senyal de les dites coses, et de la qual cosa se seguirà gran escàndol e extermini de persones e de béns, car a la dita vila se convindria defensar segons a cascun és lícit e permès per instituït e dret de natura, e açò és veritat e n'és fama.

A llum d'aquella realitat, el govern saguntí, suplicava a Ferran I la seua intervenció per a evitar una confrontació armada, doncs era preferible resoldre la qüestió als tribunals de justícia.⁷¹⁸ Una apel·lació a la justícia règia, que òbviament es realitzava conscients de la inferioritat militar de la vila respecte a la capital. D'aquella manera, s'obria un nou procés judicial, que la ciutat intentaria impedir instant a Ferran I a desestimar la causa a raó de quinze arguments que, a grans trets, es poden sintetitzar en els següents cinc punts:⁷¹⁹

1) Ja existia una causa oberta. Doncs, la ciutat de València ja havia presentat en les corts parlamentàries, que s'estaven celebrant, dos capítols de greuges contra el batle Jaume Bertran i sobre el procés del justícia de la vila de Morvedre.

2) La ciutat no reconeixia el poder que el batle local i el justícia de Morvedre s'havien atribuït. Segons assegurava, el síndic valencià, Jaume Bertran no tenia suficient poder per a posar aquella escriptura de ferma de dret, en tant que aquell i el presumpte justícia de dita vila havien espoliat i privat l'exercici de la jurisdicció civil i criminal que gaudia el justícia criminal de la ciutat de València en dita vila.

3) La legislació vigent era favorable a la ciutat. Doncs, València disposava del privilegi reial del 9 de maig de 1364,⁷²⁰ el qual definia com aquella tenia atorgada

capital, amb l'única diferència que el que designaria a la persona que desenvoluparia el càrrec no seria el batle local sinó el justícia criminal de la ciutat de València, davant el qual juraria la magistratura en la catedral de València el dia de Nadal.

⁷¹⁸ AMV, Procesos, vv-16, f.2v-3v.

⁷¹⁹ AMV, Procesos, vv-16, f.5r-10v.

⁷²⁰ AMV, Procesos, vv-16, f.: «Vol lo senyor Rey en lo exercici de la jurisdicció civil e criminal fahedor per lo justícia de Valencia en lo loch de Murvedre sei servada la forma següent: ço és que los XII redolins acostumats fer en lo dit loch per cascun any lo tercer dia ans de la festa de nadal per los jurats e consellers del dit loch en la elecció del ofici de justiciat sien d'ací avant fetes per la forma acostumada, axi emperò que fets los dits XII redolins per la dita forma aquells tres redolins que son acostumats pendre e levar dels dits XII, segons la dita forma sien portats e presentats per los jurats del dit loch a la ciutat al

la vila de Morvedre dins del seu terme i contribució general amb host i cavalcada així com l'exercici judicial.⁷²¹

4) En la pràctica, des de 1365 la ciutat de València havia exercit la jurisdicció en la vila. És a dir, a partir privilegi reial esmentat, la ciutat va prendre possessió de la vila i la prova més evident era com d'aleshores ençà ja no hi existien mollons que delimitaren físicament la jurisdicció de cada una.⁷²²

5) La causa devia ser desestimada perquè els usurpadors eren les autoritats municipals de Morvedre, que des de juliol de 1412 havien privat a la ciutat de València de la possessió jurisdiccional que aquella retenia.

Pocs dies després, Jaume Bertran posava en entredit l'acusació feta per la ciutat respecte a la suposada espoliació a l'afirmar com per a denunciar una usurpació primer calia demostrar que n'havien tingut la possessió, en clara al·lusió a què el síndic de la ciutat havia omès en tot moment en la seua declaració el privilegi concedit en 1412 per Ferran I en favor de la vila.

[...] per ley del regne e altres, aquell qui s'al·lega ésser expoliat deu e és tengut servir dues coses: la primera que fos en possessió; e la segona que n sia gitat. Car nagú no pot servir que hom hagués gitat de possessió si donchs no servava que·ll possehís el temps que hom lo'n gità...⁷²³

Davant aquella resposta, el govern de la ciutat va assumir que el procés judicial anava a continuar, per tant a partir d'aleshores l'estratègia de la ciutat va consistir en

justícia criminal d'aquella qui és o per temps serà si ja donchs no era en lo dit loch, et que aquell dit justícia criminal puxa en deia e haia a triar, e elegir, la un dels dits tres redolins e aquells obrir, e d'aquell qui en los dits redolins seran nomenats la I d'aquells qui per lo justícia sera elegit, triat e nomenat per ell deia e haia ésser lochtinent seu en lo dit loch, et sia anomenat tinent loch seu, et jur en poder seu, per la forma per furs e privilegis de la dita ciutat ordenada, et per aquel exercisca la dita jurisdicció civil e criminal en lo dit loch, et que tota hora e temps que lo dit justícia de València sia personalment en lo dit loch, puxa usar e exercir e en si resumir sa dita jurisdicció civil e criminal».

⁷²¹ AMV, Procesos, vv-16, f. : «per lo molt alt senyor Rey en Pere de bona memòria, avi de vos senyor, fou a la dita ciutat de València atorgat que Murvedre fos de terme de aquella e de sa contribució e de host e de cavalcada e sots exercici de jurisdicció civil i criminal dels justícies de la dita ciutat, entesa la dita contribució en obres de muers e valls e en ajudes e dons que·s fassen al senyor rey, segons a par per tenor del privilegi de la dita raó a la dita ciutat atorgat en l'any de la nativitat del nostre senyor MCCCLXIII»

⁷²² AMV, Procesos, vv-16, f. Doncs, el síndic de la ciutat argumenta que aquella quan va pendre possessió «feu derrocar los mollons que la donchs eren en ça enrere eren estats per designació del terme que la dita vila de Mourvedre solia haver e fer posar e o fer della la dita vila mollons novells, los quals encara huy en dia a notorio hi son, a fi que demostrassen axí con de la donchs ençà han demostrat, e de present demostren, la dita vila e lo terme quia solia ésser d'aquella ésser de terme e dins terme de la dita ciutat».

⁷²³ AMV, Procesos, vv-16, f. 11v-12v (26 febrer de 1415).

sol·licitar al monarca que Jaume Bertran i algun particular de la vila –que representara a certs «singulars» d’aquella– respongueren pels esdeveniments de finals de febrer i principis de març de 1412.⁷²⁴ És a dir, aquells en els quals el justícia de la vila, hauria recusat ser representant pel justícia criminal de València, sota l’autoritat del batle local d’aleshores.⁷²⁵ Doncs, al cap i a la fi, a efectes legislatius, aquell acte si va suposar una desobediència, en tant que el privilegi de vila reial no s’obtidria fins a mesos després. Pel que fa als prohoms de la vila que devien respondre per alguns altres, Francesc Savartes aportava una relació de noms d’aquells que considerava susceptibles de comparèixer davant del tribunal. Òbviament, la seua concreció per part del síndic de la ciutat i la seua adjectivació com a homes «singulars» permet identificar-los no sols com individus rellevants de la societat política saguntina sinó, més en concret, com a possibles membres del govern municipal de la vila en 1412. I, per tant, des de la perspectiva de la ciutat, considerats principals responsables de la usurpació de la jurisdicció del justícia criminal. Doncs, com es pot veure al següent quadre, entre ells estarien Mateu Llopis, justícia de la vila en 1412; Joan de Santfeliu, batle local d’aleshores, qui hauria legitimat la renúncia a exercir el justiciat de la vila com a lloctinent del justícia criminal de València; i Pere Castelló, que era un dels advocats de la vila. En conseqüència, la resta d’individus molt possiblement foren jurats i membres del consell local en aquella anualitat.

TAULA 125. POSSIBLES MEMBRES DEL GOVERN MUNICIPAL DE MORVEDRE EN 1412⁷²⁶

Joan de Santfeliu, cavaller	Bernat Armengol
Berenguer Vives, cavaller	Tomàs Vives
Francesc Berenguer, cavaller	Berenguer Centelles
Mateu Llopis, d’Oteyça	Bernat Saidia
Bernat de Palomar	Pere Castelló, doctor en lleis
Francesc Munyós	Pere de Castellnou
Francesc Vives, cavaller	Cabestany
Guillem Benet	Francesc Armengol
Bernat Marzen	

Tot plegat, al llarg de tot el procés judicial, els representats dels interessos de Morvedre basaran la seua defensa a partir de l’exposició bàsicament de tres arguments. El primer dels quals, va ser al·legar tot un conjunt de furs i privilegis des de la fundació

⁷²⁴ AMV, *Procesos*, vv-16, 15v-16r. A més a més, la ciutat sol·licitava la còpia dels actes i documents públics realitzats per l’escrivà del batle local i de l’escrivà de la cort de Mateu Llopis abans i després que aquell fóra nomenat el «prestés» justícia de la vila.

⁷²⁵ AMV, *Procesos*, vv-16, 14r-v.

⁷²⁶ AMV, *Procesos*, vv-16, f. 16r.

del regne de València que li atorgaven a la vila l'exercici de la justícia i la capacitat d'elegir al seu justícia local. En segon lloc, sostenint l'afirmació de la seua condició de vila reial, s'apel·laria al fur de no alienabilitat del patrimoni reial. I, finalment, en relació amb el privilegi favorable a la ciutat de 1364, sorprenentment s'afirmava que aquell si que havia suposat una usurpació de la jurisdicció de la vila per part de Pere el Cerimoniós.

[...] car lo senyor rey en Pere, avi de vos senyor, e après la guerra de Castella espolià la dita vila e justícia de aquella de la dita jurisdicció e atorgà lo exercici d'aquella al dit justícia en criminal de València...⁷²⁷

Davant la darrera acusació feta a Pere el Cerimoniós, la capital del regne afirmara que dit monarca atorgà dit privilegi a la ciutat en un moment en què la vila estava sota l'obediència del rei de Castella i, en conseqüència, no tenia perquè respectar els privilegis i furs anteriors. Aquest argument indirectament introduïa de nou la idea de com la vila de Morvedre s'havia rendit al rei castellà i, per tant, no sempre havia estat fidel a la Corona.

[...] com maiorment atès que·l dit privilegi fou atorgat en temps que la dita vila era en poder e sots obediència del rey don Pedro de Castella, públich enemich del dit senyor rey en Pere, al qual dit Rey de Castella ja evans se era liurada, e lo dit senyor rey en Pere havia pogut e podia en lo temps de la concessió disposa de fet ço que li plahia de tots los privilegis, immunitats e drets de aquella, o que a aquella pertenyen o havien pertangut...⁷²⁸

Aquesta argumentació del síndic de la ciutat de València –que no tenia altra finalitat que la de justificar la validesa legal del privilegi de Pere el Cerimoniós– deixava com a única actitud possible una posició d'ineludible defensa al batle de Morvedre, ja que havia atacat l'honor i la memòria de la vila. En aquest sentit, el 15 d'abril, aquest darrer va realitzar una declaració que deu posar-se en valor, en tant, que relata detalladament –cinquanta anys després dels esdeveniments– com fou viscuda per part dels veïns de Morvedre la guerra contra Castella. Per tant, tot i que el relat s'insereix dins d'un procés judicial i, en conseqüència, tenia una finalitat interessada, no es pot menysprear el seu valor com a únic testimoni documental de la memòria col·lectiva que a curt termini –doncs encara sobreviurien contemporanis a la guerra, ja que únicament havia passat una generació– va generar la guerra de Castella entre els veïns o, almenys en la societat política de dita vila. En síntesi, el seu testimoni detallava el dolent estat del

⁷²⁷ AMV, *Procesos*, vv-16, ff. 21r-27r.

⁷²⁸ AMV, *Procesos*, vv-16, f. 27v.

castell de la vila abans de l'esclat del conflicte, els fets que ho havien provocat, i, en conseqüència, justificava que la vila no s'havia rendit en cap moment al rei castellà sinó que els veïns d'aquella no van poder suportar els seus assetjaments:

[...] en lo temps de la fortunal e cruel guerra de Castella, ço és en l'any MCCCLX e dos o LX tres, lo rey de Castella don Pedro, quoniam, possà forts e gran setge de homes de cavall en torn a nou milia, e de peu en gir de LXX mil contra lo castell e vila de Morvedre, e ab multitud de guinys, tirant cascun podia de quatre en carch quintàs e ab bastides alteres de fusta, balestes molts e quasi sens nombre altres aparells, e diverses linatges d'armes combatien greument forts e incessantment de dia e de nit los dit castell e vila, en tant que axí per lo dit setge e fort combatiment, com per indisposició dels dits castell e vila freturans de mils e altres coses necessàries a defenssió e tenir força en especial contra tan fort setge, combatiment e poder, lo dit don Pedro per força d'armes prés e ocupa los castell e vila desús dits, cessants de tot en tot culpa e negligència, frau e altres actes il·lícits de la dita universitat e singulars qui eren lavors e après sin estats, com estiga en veritat que ells en e contra lo dit don Pedro et gent sua e los setge e combatiment de sus dits per salvar los dits castell e vila a la corona d'Aragó, e perquè no fosen preses ne ocupats ne resistieren es defenssaren virilment tant com per natura e en altra manera pogueren, de fi perquè axó de les dites presó e ocupació e, de totes e sengles coses, ans e après d'aquelles contingents, dependents, contenents o en qualque manera aquelles tocans foren e romanguen los dits universitat e singulars innocens, quitis e leals, axí com aquells qui en les dites coses et cascuna d'aquelles se agueren e eren a furs vers la Corona d'Aragó feelment e leal, segons que per avant e altre serà declarat.⁷²⁹

Tot plegat, el debat interpretatiu sobre la prevalença d'un o altre privilegi (el de 1364 o el 1412) junt amb el contrast d'opinions favorables als arguments de la capital o als de la vila inevitablement es va projectar sobre el marc de les corts, on prompte va dividir a la societat política del regne entre defensors dels drets de la capital front aquells que mostraven suport a l'elit de la vila. Les discussions arribaren a tenir tanta intensitat, que el 19 de juliol de 1415, l'advocat Guillem Saera es va presentar davant un nombrós consell general, advenint que a les corts era tan gran el debat sobre el fet de Morvedre que Ferran I havia considerat «rompre les dites corts, ço que vendria mal a la dita cort, e als dits tres braços». Davant aquesta situació, i la impossibilitat de conèixer les intencions del monarca, Guillem Saera s'oferia voluntari per a tractar personalment amb el sobirà aquell complicat assumpte, amb la finalitat d'aconseguir un acte de cort que reafirmara la possessió de la jurisdicció de la vila per part de la ciutat.⁷³⁰

Per altra part, en l'entremig, la ciutat davant la seua incapacitat per imposar la seua jurisdicció a la vila, no dubtava en continuar convocant a la milícia urbana. Doncs, a data del 31 d'octubre de 1415, el monarca escrivia al batle general com havia rebut informacions que el govern de la ciutat pretenia alçar-se en armes contra Morvedre, fet pel qual li notificava l'enviament de Domingo Mascó per intentar dissuadir-la de dit

⁷²⁹ AMV, *Procesos*, vv-16, f. 32r-v.

⁷³⁰ AMV, MC; A-26, ff. 41-42 (19 de juliol de 1415).

propòsit. Així doncs, Ferran I li pregava al batle que assessorara a aquell, tot i que es devia mantenir al marge en la mesura del possible, ja que «a vos en aquesta matèria han un poch per odiós». En aquest sentit, es desconeix quina seria la posició del batle general, però en tot cas sembla que no recolzaria especialment a la ciutat de València si el monarca preferia que era millor que no intervenira.⁷³¹ Amb tot, el 16 de desembre de 1415, Ferran I confirmava novament la revocació del privilegi del 5 de juliol de 1412, al·legant la seua contradicció amb el privilegi de Pere el Cerimoniós.⁷³²

Tot i aquesta reafirmació dels drets jurisdiccional de la ciutat en la vila, el govern d'aquell no es va donar per vençut i continuà enviant missatgers a la cort reial, el que obligava a la ciutat a defensar-se sistemàticament per evitar l'atorgament de provisions règies favorables a la vila. És en aquest marc on la cursa per obtenir el suport favorable d'assessors legals i dels consellers propers a Ferran I resultaria indispensable, i en aquesta batalla diplomàtica l'elit dirigent de la ciutat partia en gran avantatge. En aquest sentit, coneixem com l'executiu de govern valencià, en març de 1416, donava les gràcies a Bernat Ferrer i Bernat Roig, per la «advocacia del síndic contra Murvedre».⁷³³ Mentre que ja regnant el Magnànim, els magistrats agraïen a Olfo de Próixida, camarlenc de la reina mare, a Guerau de Cervelló, governador de Catalunya, i a Pedro de Quesada, conseller del rei, els seus treballs en favor de la ciutat en el fet de Morvedre.⁷³⁴

5.2.2. El «pacte» entre Alfons el Magnànim i la ciutat (1416-1417)

A inicis d'abril, el canvi de sobirà no va impedir a ambdues parts prosseguir amb insistència en el procés obert. De fet, exactament una setmana després del decés de Ferran I, els jurats de la capital notificaven als seus missatgers en la cort d'Alfons el Magnànim com es dirigia cap aquella –directament des de la cort de l'anterior monarca– Francesc Savartes, síndic de la ciutat en el cas contra Morvedre.⁷³⁵ Davant la notícia d'aquella arribada, el nou sobirà no va dubtar en enviar una missiva, tant a l'executiu de Morvedre com al de la ciutat, sol·licitant-los que cessaren els debats i qüestions existents entre aquells en un moment tan recent després de la sepultura de son

⁷³¹ ACA, RC, 2409, f. 107r.

⁷³² A. SANTAMARÍA ARÁNDEZ, *El consell de la ciutat de Valencia...* *Op.cit.*, p. 109, n. 58; La sentència per extens es conserva a AMV, *Procesos*, vv-16, f. 41r-43r.

⁷³³ AMV, g3-13, f. 86v (18 de març de 1416).

⁷³⁴ AMV, LIM, g3-13, ff. 137v-138v (20 d'agost de 1416).

⁷³⁵ AMV, LIM, g3-13, f. 97v-98r (9 d'abril de 1416).

pare.⁷³⁶ Possiblement, com a conseqüència d'aquella crida a respectar cert període de dol, i, per tant, en contrast amb la celeritat de la capital, la primera pressa de contacte del govern saguntí amb el Magnànim no es va produir fins al dos de maig –exactament quan s'acomplia un mes de la mort de Ferran I. En la seua lletra, l'elit dirigent de Morvedre, després de les pertinents condolences al nou monarca, intentaren instrumentalitzar políticament la conjuntura per a exposar-li com la vila tenia fermes esperances en què el nou sobirà continuara amb el propòsit del seu antecessor en la Corona, qui en 1412 els havia atorgat el privilegi de vila reial,⁷³⁷ ometent per complet les posteriors revocacions reials.

Dos mesos després, Alfons notificava a Joan Mercader, batle general, que encara no havia tractat la qüestió del fet de Morvedre, tot i haver tingut presents durant algun temps en la seu cort als missatgers de la ciutat de València, els quals li insistien en què confirmara la revocació del privilegi que Ferran havia atorgat a la vila.⁷³⁸ És a dir, durant els mesos de maig i de juny de 1416, mentre el patriciat urbà –dividit entre centellistes i antics membres del bàndol dels Vilaragut– estava immers en un clima de tensions davant la possibilitat de la introducció d'una ceda reial dels jurats tant en les eleccions de la capital com també en les de Xàtiva,⁷³⁹ l'executiu de govern va continuar defensant els seus drets jurisdiccionals sobre Morvedre en la cort reial. És a dir, ni la por a una possible intercessió reial en les eleccions de la màxima magistratura urbana –que si es va produir de fet en el cas d'Alzira i Xàtiva, com hem vist⁷⁴⁰ va fer atenuar la determinació del govern de la capital en la seua lluita legislativa contra el govern saguntí. En conseqüència, es pot afirmar com paral·lelament durant el primer trimestre del regnat d'Alfons el Magnànim les seues relacions amb l'elit dirigent de la ciutat es van centrar principalment en dos assumptes: la intervenció o no de la Corona en les eleccions de l'executiu de govern de les dues ciutats més importants del regne i la defensa de la jurisdicció de la ciutat sobre Morvedre.

Per altra part, cal assenyalar com el monarca assegurava al batle general que mentre havia estat a Poblet no havia pogut reunir el seu consell, fet pel qual va decidir ajornar l'assumpte fins a la seua arribada a Barcelona. Allí, una vegada assessorat pels seus

⁷³⁶ ACA, RC, 2561 f.38v.

⁷³⁷ ACA, Cartas reales, caja 2, f. 56r (2 de maig de 1416). Dos mesos després d'aquesta missiva s'envia un altra de semblant contingut en la que afegien com consideraven el privilegi de Ferran I com una «ley immutable» *vid.* ACA, Cartas reales, caja 2, 196r, 1 juliol de 1416.

⁷³⁸ ACA, RC, 2665, f.46r.

⁷³⁹ *Vid.* Capítol III, punt 3.1.

⁷⁴⁰ *Vid.* Capítol I, punt 1.3 i punt 1.4.1.

consellers, hauria pres dues decisions, la primera de les quals era ajornar la resolució de la sentència fins que no fóra present en el regne de València, motiu pel qual mentrestant ordenava al batle general i al governador que vetllaren per a què ningú mitjançant fets o malparladuries agreujara més encara el conflicte de Morvedre, autoritzant-los a imposar càstigs. Mentre que la segona determinació que havia pres era que conclouria en breu les diferències entre la ciutat i la vila per via exclusivament de la justícia, sense intenció de recompensar els serveis realitzats en el passat per una o altra part a ell o a son pare.

[...] segons que per justícia trobarem ésser fahedor, a la qual som més obligats que no a comport de honor de quisvulla ni de serveys que algú se pretents a nos o al senyor rey, nostre pare, de gloriosament a haver fets, en la remuneració dels quals no volem la justícia ésser en alguna part violada...⁷⁴¹

No obstant aquestes paraules del Magnànim, sis mesos després l'afer continuava pendent de sentència, motiu pel qual, a finals de febrer de 1417, el consell general va decidir enviar una ambaixada a la cort reial –formada pels jurats ciutadans Guillem Solanes i Bernat Abri, l'advocat Guillem Saera i Joan Pujada– amb plena autoritat per a arribar a un acord amb el monarca per a què aquell fallara en el fet de Morvedre en favor de la ciutat. Una missatgeria que comptaria, a més a més, amb el recolzament diplomàtic d'Olfo de Proixida,⁷⁴² qui en agost ja havia intercedit per la urbs com hem dit anteriorment.⁷⁴³ Gairebé quinze dies després, els regidors de la ciutat informaven als seus missatgers que se'ls havia enviat còpia del greuge que el síndic de Morvedre havia presentat en les corts i la resposta feta a aquell. Però més enllà d'aquesta informació, aquella missiva dels jurats era significativa perquè permet entreveure els termes de la negociació de la ciutat amb el monarca a partir de dos ítems concrets que, en principi, no quedaven entrellaçats entre ells. En primer lloc, els edils notificaven als seus missatgers en la cort reial que una vegada certificaren haver acabat els seus afers es procediria a establir els contractes de carregament de 15.000 florins (165.000s), els quals tenien ja concertats. En segon lloc, se'ls feia menció com dins del mateix consell hi havia veus discrepants sobre l'actitud adoptada pels magistrats respecte al fet de la

⁷⁴¹ ACA, RC, 2665, f.46r.

⁷⁴² Al voltant dels missatgers de la ciutat de València *vid.* AMV, g3-13, ff. 186v-187v

⁷⁴³ *Vid.* pàg. anterior.

vila de Morvedre.⁷⁴⁴ És a dir, com a resultat de la negociació amb el monarca el govern municipal devia efectuar un pagament de 165.000s, resolució que no agradava a certs membres del consell.

Ara bé, quins eren explícitament els termes del tracte o «partit» al que haurien arribat el monarca i els missatgers de la ciutat de València? Doncs, la resposta s'ha de recercar a partir d'una lletra enviada de nou pels jurats als seus missatgers en la cort reial el 16 de març de 1417, en la qual defineixen amb detall com l'acció contractual entre el sobirà i l'executiu valencià consistiria en què el primer li atorgaria mitjançant la sentència la jurisdicció de la vila de Morvedre a canvi que aquella li concedira 15.000 florins (165.000s).⁷⁴⁵ Així mateix, en les condicions d'aquell l'acord, s'especificaren els detalls de l'execució, és a dir com deurien desenvolupar-se els esdeveniments per a què la forma de procedir d'Alfons el Magnànim oficialment s'escenificara com un acte esporàdic producte d'un exercici imparcial de la justícia règia. D'acord amb dita finalitat, es va preveure que tot començaria quan el sobirà entrara al regne de València i cridara a la seua presència als síndics de la ciutat i als de la vila de Morvedre per a què expressaren allò que tingueren a dir. A continuació, amb la publicació de la sentència judicial, Alfons revocaria el privilegi del rei Ferran I atorgat a Morvedre i, després, posaria en vigor el privilegi de Pere el Cerimoniós en favor de la ciutat de València. Ara bé, en cas que el govern saguntí tornara apel·lar, el rei devia anar personalment a Morvedre per a restituir la jurisdicció que aquella vila tenia en temps del rei Martí, tot i que en arribar a València per acte de cort faria les revocacions necessàries i confirmaria la possessió per part de la ciutat de la jurisdicció de Morvedre.⁷⁴⁶ Amb tot, la complexa qüestió jurisdiccional es resoldria per la disposició i capacitat del patriciat urbà de finançar al monarca discretament. Doncs a la llum d'aquesta planificació dels esdeveniments, la voluntat d'ocultar el pacte era evident i un requisit necessari per salvaguardar la imatge pública de la Corona. De fet, llevat d'aquesta darrera missiva, en cap moment es fa explícit en la resta de documentació municipal que els diners concedits al monarca guarden relació directa amb el fet de Morvedre, tot i que a vegades no poden evitar ser esmentats de manera

⁷⁴⁴ AMV, LIM, g3-13, f. 191v-192r (11 de març de 1417): «...per vostre avís certificam com ací en algunes parts se tenen grans parlaments per alguns qui no desigen nostre be avenir, no havem encara clar sentiment del material, be·ns pensam que no·s mou tracta algun favorable als que huy regexen...».

⁷⁴⁵ AMV, LIM, g3-13, f. 193v-194r (16 de març de 1417). Al document el concepte *partit*, cal traduir-lo com a tracte o remei, tal com fa l'edició electrònica del diccionari Català-valencià-balear d'A. M. Alcover i F. de B. Moll en les seues tres primeres entrades.

⁷⁴⁶ AMV, LIM, g3-13, ff. 193r-194r (16 de març 1417).

indirecta. Per posar un exemple, el 15 de març, els edils pregaven al clavari de la ciutat, Francesc Siurana, que signara les apoques dels carregaments dels 15.000 florins per a què els missatgers satisfieren les necessitats del rei, en tant que si no ho feia en breu donaria «tarda als affers, e gran dan a la ciutat».⁷⁴⁷

Per altra part, com hem dit anteriorment, aquest acord entre el nou monarca i els síndics de la ciutat va dividir a l'elit governant, especialment per les reticències d'alguns consellers a efectuar el pagament de 165.000s. És per això, que davant els rumors que havien rebut els missatgers de la ciutat en la cort reial que es devia modificar aquell pacte, l'executiu valencià els ho va haver de desmentir ràpidament. Tot i que, considerant aquestes diferències internes del govern, els pregaven que tingueren especialment cura en què el Magnànim executara el tracte tal com estava previst.

[...] e en aquesta manera lo consell de la dita ciutat ab gran difficultat, segons sabets, presents vosaltres molt honorables senyors, deliberà fer los dits préstechs o subvenció en la forma contenguda en los capítols per vosaltres senyors ací tramesos, e crehem que metre altra vegada en consell lo present feyt seria destrucció total dels dits affers e barrejar aquells sens revenir, car ja sabets quants grans de pebre si són lançats per desviar lo dit acte, e no seria en nosaltres ne en mà nostra poder-ho revenir, car cascú de vosaltres senyors sap com se governen los consellers del consell de la dita ciutat, e quantes diversitats e oppinions escrupuloses, més a destrohir la cosa que avenir aquella, perquè pregam-vos, tant affectuosament com podem, que vullats supplicar lo dit senyor que sia mercé sua no mudar lo dit partit per vosaltres reportat a la dita ciutat, ans segons aquell finar los dits fets, e per vostre avís havem cessat comunicar en públich vostra dita letra, crehents que no seria sinó empenyar de sospites los edificats de les oppinions adverses a aquest acte, e certificam-vos que per vigor de la vostra letra darrera ans de aquesta havem haut a mans nostres los 15.000 florins, e demà per lo matí se devia partir la persona qui·ls se'n devia portar, e haver cessat tro se'n lo fet per la forma ací concordada sia aquí per vosaltres fermat e encontinent que per vosaltres siam certificats que la cosa haia a són efecte haurets aquí la moneda...⁷⁴⁸

Sis dies després d'aquella rellevant missiva del 16 de març, els jurats es mostraven contents davant la notícia que dit pacte anava endavant, notificant als seus missatgers en la cort reial que prompte s'enviarien els 15.000 florins així com els advocats de la ciutat encarregats de dit afer. D'acord amb aquell avís, el 22 de març, el govern municipal enviava a la cort reial a Lluís Joan amb la quantitat acordada.⁷⁴⁹ Per tant,

⁷⁴⁷ AMV, LIM, g3-13, f. 192v (15 de març de 1417).

⁷⁴⁸ AMV, LIM, g3-13, ff. 193r-194r (16 de març de 1417). Respecte a les diferències entre els consellers cal recordar com hem dit anteriorment com en aquest context (juliol de 1416) el monarca es feia resol com el magistrat de la ciutat Joan Gascó es revelava contra la resta de jurats i amenaçava en reconstruir el bàndol *Vid.* capítol III, 3.1.

⁷⁴⁹ AMV, LIM, g3-13, ff. 194v-195v. Bernat Joan portaria 13.000 dels 15000 florins acordats, a causa que els 2000 restants havien sigut consignació pel monarca feta a Miquel Jaume, lloctinent del tresorer de la reina mare.

teòricament, es pot deduir que l'acord degué ser executat tal com s'havia descrit en la missiva.

No obstant això, el govern de Morvedre va continuar persistent, especialment després que la cort reial eixira de la ciutat de València, moment en què l'elit dirigent de la ciutat es posava a l'aguait davant l'organització d'una nombrosa ambaixada de la vila –constituïda per setze missatgers– que seria enviada al sobirà.⁷⁵⁰ Davant aquesta situació, els magistrats valencians, en un primer moment, pregaren a Pere Pérez, lloctinent de l'escrivà de ració del rei, que «per correu volant de dia en dia e de hora en hora» els anara informant si aquells obtenien alguna acta o provisions favorable.⁷⁵¹ Mentre que tot seguit es va preparar una nombrosa ambaixada a la cort règia –formada per dos jurats ciutadans (Guillem de Solanes, Bernat Abrí) a més de Guillem Saera, Pere Català, Joan Pujada, Joan Navarro, Joan Alçamora, Berenguer Clavell, Guillem d'Alpicat i el síndic i l'escrivà de la sala– per tractar de concloure definitivament la qüestió de Morvedre. És a dir, la nombrosa missatgeria de la vila era resposta per la ciutat amb una altra. La situació, per tant, era insostenible.

El 27 d'abril, el Magnànim va convocar les seues primeres corts amb la finalitat de realitzar el jurament dels furs i privilegis del regne. I seria en aquell marc parlamentari on el monarca, a data del 26 de maig de 1417, revocaria definitivament el privilegi del 5 de juliol de 1412 en favor de la vila de Morvedre,⁷⁵² i l'endemà –a diferència d'ocasions anteriors– va decidir intervenir en el govern de la vila, justificant la necessitat de fer prevaldre la jurisdicció que la ciutat de València tenia en aquella. Així doncs, el monarca ordenava a Vidal de Blanes, governador del regne, que reunira el consell general de Morvedre per depositar al justícia local i fer nova elecció segons el sistema establert per Pere el Cerimoniós pel privilegi del 9 de maig de 1369. És a dir, que s'elegiren dotze candidats els quals foren sotmesos al sistema de redolins, i extrets els tres candidats finals foren portats al justícia criminal de la ciutat de València, qui designaria a la persona que seria nomenada justícia de Morvedre. De la mateixa manera, donava instruccions per a què el justícia elegit anara a València a jurar-li el càrrec al justícia criminal de la ciutat. A més a més, el sobirà manava que si el govern

⁷⁵⁰ AMV, LIM, g3-13, ff. 202v-203r.

⁷⁵¹ AMV, LIM, g3-13, f. 201r.

⁷⁵² Doncs, cal recordar que aquesta revocació confirmava les sentències del 9 de febrer i 14 de desembre de 1415. A. SANTAMARÍA ARANQUEZ, *El consell general...Op.cit.*, .p. 109, n. 58.

de dita vila es negava devia procedir a emetre manaments penals i l'autoritzava a què ell mateix realitzara l'elecció.⁷⁵³

Tot plegat, es pot concloure com l'executiu de govern valencià a la fi de la juraderia de 1416-1417 havia aconseguit amb un gran esforç diplomàtic i econòmic que Alfons el Magnànim es posicionara i intervenira més decididament en favor de la ciutat en la causa que aquella mantenia oberta amb la vila de Morvedre. Doncs, com veurem a continuació, únicament l'autoritat del monarca –projectada, a efectes governamentals, pels seus manaments executoris– dissuadiria a l'elit governant saguntina a continuar reivindicant el seu dret a romandre fóra de la jurisdicció de la ciutat de València.

5.2.3. La major determinació de la monarquia com a resolució final del conflicte (1417-1420)

Doncs, la implicació del monarca en aquest afer no va acabar amb la seua voluntat de reelegir al justícia local de Morvedre, sinó que va decidir –desconeixem si per iniciativa pròpia o a instància del govern de la urbs– que les eleccions dels jurats saguntins d'aquella anualitat es tornaren a repetir. Una decisió pressa no amb la finalitat d'intercedir en l'accés a la magistratura en favor d'alguns veïns sinó perquè considerava que el procediment electoral no s'ajustava a la nova realitat jurídica de la vila. En concret, el mateix dia que s'efectuaren les eleccions dels regidors, el Magnànim notificava a Vidal de Blanes, governador del regne, com aquelles s'havien realitzat amb el justícia de la vila revocat i, per tant, havia ordenat a Martí d'Esparça repetir l'elecció d'aquells. Així mateix, el monarca li comunicava al dit governador com era la seua responsabilitat vetllar perquè dit manament regi fóra executat i, en conseqüència, no devia abandonar la vila fins que la voluntat règia fóra satisfeta.⁷⁵⁴

D'acord amb aquelles instruccions reials, l'endemà, 30 de maig, Vidal de Blanes es va presentar en la vila, on es va trobar amb les portes d'aquella tancades fins a mitjan matí, en el transcurs del qual els jurats elegits amb el justícia revocat van realitzar el jurament institucional d'accés a la magistratura en poder de Francesc Serena, lloctinent del batle local Bernat Saidia. Així doncs, segons va notificar el governador al monarca, quan va poder entrar a la vila no va trobar a cap autoritat municipal –ni als jurats nous ni als de la juraderia precedent– ni tampoc al lloctinent del batle ni al mateix batle

⁷⁵³ ACA, RC, 2562 f.84v (27 de maig de 1417).

⁷⁵⁴ ACA, RC, 2562 f.85v (29 de maig de 1417).

local. Per tant, conclouïa que aquells davant la seua presència s'havien amagat, comportament que devia ser considerat com un acte d'inobediència a la Corona, acusant especialment a Bernat Saidia d'haver nomenat expressament al seu lloctinent per a la dita «jura, et ell se'n pogués escusar jat sia frívolament». Al mateix temps, potser producte de la seua incapacitat per imposar la seua autoritat, el governador comunicava al sobirà la necessitat d'enviar a la vila a un procurador fiscal, suggerint en concret que enviara a Bardaxí o a Pere d'Anglesola junt amb un trompeta que fera cridar a la gent. Doncs, segons confessava fins i tot «la gent menuda que és en la vila tant me vehée se aparten et se'n van axí com diable de sagrat, et encara dites per alguns molt foles paraules de menases».⁷⁵⁵ Amb tot, d'aquests esdeveniments descrits per part de Vidal de Blanes al rei, es dedueix com l'elit governant saguntina amb la col·laboració veïnal va traçar una estratègia basada en l'absència d'autoritat municipal com a forma temporal de no executar els manaments reials.

No obstant això, el dia següent a València, el Magnànim requeria davant de la seua presència a Bernat Centelles, justícia de la vila, i a cinc o sis persones singulars de la vila –que hagueren escollit els jurats d'aquella. Així mateix, s'instava al governador a portar tots els processos i actes que havia realitzat per dit assumpte el dia anterior.⁷⁵⁶ El 2 de juny, el monarca notificava a Vidal de Blanes com havia escoltat per part de Domingo Mascó els esdeveniments allí ocorreguts, motiu pel qual li manava de nou que convocara el consell de la vila amb la finalitat que aquell repetira les eleccions dels seus magistrats. Ara bé, en aquella ocasió, el sobirà confessava que li era indiferent si elegiren als que ja ho havien estat dies abans, és a dir, que de manera excepcional –sense que fóra emprat com a precedent– s'escenificara una elecció de jurats fictícia, que únicament confirmara l'elecció anterior. Feta aquella nova elecció, el dit governador devia forçar a Berenguer Centelles, justícia de la vila, a anar a València a realitzar el jurament institucional del seu càrrec com a lloctinent del justícia criminal de València.⁷⁵⁷ I, de fet, es constata que així va ocórrer, en tant que les actes municipals de la ciutat enregistren com el 4 de juny, Berenguer Centelles jurava el següent davant del justícia criminal i els jurats de la ciutat:

[...] que, en lo regiment del dit offici de lochtinència en la dita vila, tendrà e guardarà raó e justícia segons furs e privilegis per la manera e forma que los tres justícies de la dita ciutat han

⁷⁵⁵ ACA, Cartes reials, caja 5, f. 540r (30 de maig de 1417).

⁷⁵⁶ ACA, RC, 2562 f.86r (31 de maig de 1417).

⁷⁵⁷ ACA, RC, 2665, f.167r (2 de juny de 1417).

promès e jurat tenir e observar en los fets criminals com en los civils, e que·s nomenarà e s'escriurà lochtinent del dit honorable justícia en lo criminal...⁷⁵⁸

L'acte institucional, símbol del restabliment de la submissió jurisdiccional de Morvedre a la ciutat, es va realitzar sota ordre directa del Magnànim i amb la bandera reial de la capital treta contra la vila. En aquest sentit, el jurament de Berenguer Centelles personalitzava la supeditació de l'elit governant saguntina als interessos del patriciat de la capital, fet pel qual l'esmentat justícia de Morvedre va fer constar en acta que s'havia vist obligat a fer el jurament «per temor de les penes imposades a aquell per l'onorable governador del regne de València». Realitzat el jurament, en senyal de retorn a l'ordre, el govern de la ciutat retirà la bandera de la finestra i va deixar de repicar campanes per ajustar la gent contra la vila.⁷⁵⁹ A partir d'aleshores es posava fi definitivament al debat entorn a la jurisdicció de la vila, el que, per altra part, no va significar la conclusió dels desacords entre Morvedre i la ciutat.

Doncs, a partir d'aleshores, el govern de la capital va desenvolupar tots els seus engranatges senyorials sobre la vila. És a dir, l'elit dirigent de la ciutat, lluny de dur a terme una política de reintegració jurisdiccional progressiva de la vila, que més o menys facilitara a aquella adaptar-se financerament a la nova realitat, va començar ràpidament a exigir compensacions i a incrementar les quantitats derivades dels seus drets governamentals sobre aquella. Una dinàmica que, en conseqüència, va comportar l'obertura de nous procediments judicials entre ambdós governs municipals. En concret, en agost, la vila va denunciar davant del monarca com la ciutat pretenia que aquella contribuïra permanentment en les despeses de murs i valls amb vint-i-cinc lliures anuals (500s). A més a més, la ciutat havia incrementat la part proporcional que li corresponia pagar a la vila de la part del donatiu de corts que li pertocava satisfer a la ciutat, passant de la desena a la vint-i-cinquena part. Davant aquella querella posada pel govern vilatà, el Magnànim sol·licitaria a la ciutat que donara resposta a aquelles acusacions. Demanda règia a la qual el consell general s'hi va negar fins que el sobirà no atorgara el manament executori de la sentència donada al plet entre la ciutat i la

⁷⁵⁸ AMV, MC, A-26, f. 255r-v (4 de juny de 1417). Bernat Centelles va exercir el càrrec fins a tres dies abans de Nadal, en què aquell com era habitual fou renovat. A partir d'aleshores i al llarg d'aquella anualitat, el va desenvolupar Bernat Armengol, altre veí de la vila, qui realitza el jurament institucional corresponent, amb les mateixes clàusules que Bernat Centelles, davant el justícia criminal de la ciutat de València *vid.* AMV, MC, A-26, f. 301r (27 de desembre de 1417).

⁷⁵⁹ *Ibid.*

vila.⁷⁶⁰ Mentrestant, la ciutat pretenia continuar exigint allò que per dret jurisdiccional li pertanyia. De fet, cinc dies després d'haver-se negat a respondre al monarca, els jurats de la ciutat ordenaven a Arnau Domènech i a Joan Alamany, porter del rei, que d'acord amb els capítols de la imposició pertanyent a les obres de Murs e valls executaren la imposició dels que haurien molt blat a la vila i dels que ho farien en endavant.⁷⁶¹

La pressió fiscal sobre els habitants saguntins seria tan accentuada que de vegades els oficials de la capital que devien executar les mesures concretes adoptades per l'executiu valencià degueren empatitzar amb aquells. Aquesta circumstància degué ser evident per als magistrats de la ciutat, que el 25 de setembre recriminaven a l'advocat Guillem d'Alpicat i a Francesc Savartes, lloctinent del síndic de València en la dita vila, que estaven actuant moguts «a pietat envers los de Murvedre». És a dir, no estaven executant els seus manaments amb la contundència desitjada, segons haurien informat Guillem Saera i Pere Català a Domingo Mascó, assessor del governador.⁷⁶²

Aquesta dinàmica política de la ciutat va ser continuada per l'executiu de govern immediatament posterior. De fet, va arribar al seu punt més crític per a la vila durant el primer trimestre de 1419. Doncs, el 3 d'abril d'aquell any, els jurats de Morvedre suplicaven l'arbitratge del monarca davant les noves exigències econòmiques del govern de la ciutat, que en aquella conjuntura li reclamava totes les quantitats corresponents als donatius de corts des del regnat de Martí I fins aleshores. És a dir, el govern de València li exigia al de Morvedre la part proporcional que li corresponia pagar del donatiu assignat a la capital des del temps que havia deixat de fer-ho. Davant aquella circumstància, ofegada en deutes i amenaçada pels oficials de la capital d'iniciar execució de penyores, l'elit dirigent de la vila suplicara desesperadament a Alfons el Magnànim la seua arbitració:

[...] Be creem acorden a vostra gran senyoria los serveys personals, les excessives despeses e los dons gracioses fets ultra poder ab gran deliberalitat de cor al molt alt senyor rey en Ferrando de gloriosa memòria, los quals crehiem null temps ésser oblidats, de què senyor esperam final reparació de aquesta vila miserable, la qual veem ésser lexada a oblidació axí com l'om mort, si doncs vostra primeríssima clemència senyor no la reminifica. O senyor, fets nos dignes que nostra eudició vingua devant vostra reyal magestat e no perescam axí en

⁷⁶⁰ AMV, MC, A-26, f. 273 (14 d'agost de 1417): «lo consell ha deliberat no oir raonament de les dites coses, tro primerament e abans lo dit senyor haja ab acabament executòria la sentència donada entre la dita ciutat e la dita vila, en axí que realment e de fet la dita ciutat culla e reeba ab efecte lo capítol de obra de murs e valls en la dita vila, e la donchs e no abans la dita ciutat oira raonament del dit fet, e deliberarà sobre aquell».

⁷⁶¹ AMV, LIM, g3-13, f. 212r-v.

⁷⁶² AMV, LIM, g3-13, f. 214v-215r (25 de setembre de 1417).

ubert, car la ciutat nos demana diverses quantitats pecuniàries afermant ésser-li degudes per contribució en donatius del temps ençà que·l molt alt senyor rey en Martí de lloable recordació començà a regnar...⁷⁶³

Davant aquesta sol·licitud de la vila, que no podia seguir lluitant jurídicament contra de poder de la ciutat, el monarca va acceptar arbitrar la situació sempre que aquella renunciara a tots els procediments judicials que encara tenia oberts contra el govern de la capital. I així va succeir, doncs la renúncia es va formalitzar en el marc del parlament general –celebrat en setembre–, en el qual aquella feia públic com se sotmetria a l'arbitratge personal del monarca que devia decidir la resolució de les tres qüestions que l'enfrontaven en aquell moment amb el govern urbà. La primera de les quals era el dret o no de la vila a participar en les corts; en segon lloc determinar la quantia anual que la vila devia fer a la ciutat en concepte de contribució de Murs i Valls; i, finalment, precisar quin percentatge corresponia pagar a la vila en el donatiu que la ciutat efectuava a la monarquia.⁷⁶⁴

La notícia d'aquell acord entre el monarca i la vila va ser exposada al govern de la capital, en el consell general de la ciutat del 15 de setembre, pel jurat Gabriel de Palomar, que estava assistint al parlament en qualitat de síndic municipal. Aquell descrivia com Alfons el Magnànim s'havia proposat «levar de carrera, o per expedient o per justícia los debats que huy penjen davant ell en via de supplicació de les parts entre la dita ciutat d'una part, e lo síndich de la vila de Murvedre de la part altra». En conseqüència, dit magistrat demanava al consell que fóra votada la proposta del rei que la ciutat acceptara també l'arbitratge regi. La resposta positiva del govern de la ciutat, després d'una votació, deixava en mans de la monarquia la resolució dels conflictes i, al capdavant, la definició de les noves relacions que s'establiren entre la ciutat i la vila.⁷⁶⁵

El 23 de desembre següent, l'endemà de la data d'elecció dels justícies, es documenta com voluntàriament Manuel Manzem i Miquel Pérez, jurats de Morvedre i en qualitat de missatgers del consell vilatà, presentaven davant Francesc Andreu, justícia criminal de la ciutat de València, tots tres redolins eixits en l'elecció del lloctinent dels justícia criminal de la ciutat de València en la dita vila. Oberts aquells, els quals contenien el nom de Berenguer Centelles com a representant de la parròquia de Sant Joan, Folch Erau per la de Santa Maria i Guillem Benet per la de Santa Anna,

⁷⁶³ ACA, RC, Cartes reials, f. 1231r (3 d'abril de 1419).

⁷⁶⁴ AMV, MC, A-27, ff. 148v-149v (15 de setembre de 1419).

⁷⁶⁵ *Ibid.*

Francesc Andreu, en presència dels jurats de la ciutat, va elegir al representat del districte de Santa Maria.⁷⁶⁶ Aquest procediment electoral, desenvolupat sense coaccions, esdevingué en símbol de la fi de les hostilitats entre la vila i la ciutat. Tot i que seria confirmada pels regidors de la ciutat al monarca el 20 d'abril de 1420, data en què li notificaven al rei com en les seues relacions amb Morvedre «roman entre les parts concòrdia e dilecció».⁷⁶⁷ De fet, aquell mateix dia, el govern de la ciutat ordenava a Pere Pérez, síndic de la ciutat en la cort reial, que en tant que els debats amb la vila s'havien acabat, que aquell prestara tot el seu suport als missatgers d'aquella en la pugna que tenien amb el seu batle local pel pagament d'alguns drets reials que ara se li exigien:

[...] tenint-se per vila reyal, fóra la submissió de aquesta ciutat, ha pagats en demandes fetes per lo senyor rey moltes quantitats, e pus ha plaglut a Déu que mitjançant justícia la ciutat a obtingut son tot, e tots debats són rescats, resta que sin escusats de totes demandes e dons per lo fur del senyor rey en Martí, car és dins terme general de aquesta ciutat, e lo dit fur exhimeix per aquesta raó par que la dita vila tramet missatgers al senyor rey per haud executòria del dit fur e declaració, que la dita vila no sia tenguda pagar los dits dons e que no són tenguts a host e cavalcada sinó a la dita ciutat, hoc e per suplicar al dit senyor sobre ls debats que ha la dita vila amb lur batle dels quals n'escrivim al dit senyor, on molt honorable senyor vos pregam que en obtenir la dita executòria vullats ab aquells fer instància suplicatòria al dit senyor en menera que la dita vila per nostra intercessió senta fruyt e benefici e conega que la volem favorablement tractar axí com es raó...⁷⁶⁸.

D'aquella manera, el recolzament diplomàtic de la ciutat al govern de la vila front als interessos reials en aquella esdevenia en un gest definitiu de concòrdia entre ambdues. Tanmateix, és podria dir, que qui va vèncer en els conflictes jurisdiccionals entre la ciutat de València i la vila Morvedre va ser la monarquia, qui va aconseguir que les oligarquies locals d'un i altre municipi acceptaren el seu arbitratge com a única via possible per cercar una conclusió definitiva a les seues diferències. D'aquesta manera, la Corona reeixia de nou com a arbitradora en els conflictes entre les elits governants, en aquest cas entre municipis distints. Una arbitració però que es va efectuar posteriorment a què Alfons el Magnànim i l'elit governant de la ciutat realitzaren un acord contractual secret, que va atraure's la justícia règia en favor de la ciutat a canvi d'una donació de 165.000s.

⁷⁶⁶ AMV, QP, B-1, sf. (23 de desembre 1419).

⁷⁶⁷ AMV, LIM, g3-14, ff. 191r-v (20 d'abril de 1420).

⁷⁶⁸ AMV, LIM, g3-14, ff. 191v-192r.

5.3. El segon conveni: un préstec a canvi de la provisió del 4 de maig de 1418

Per altra part, en l'entremig del conflicte de Morvedre, en concret durant la juraderia iniciada en 1417 –per tant, després del «pacte» entre la ciutat i el rei–, Alfons el Magnànim va sol·licitar un primer préstec a la ciutat de 33.000s. Aquell, com ja va assenyalar Winfried Küchler, va ser denegat per l'elit governant després d'unes negociacions que van incloure, fins i tot, el vist-i-plau del monarca d'una sèrie de condicions exigides per la ciutat.⁷⁶⁹ Dit autor, afirmava la desconeixença dels motius que haurien causat la interrupció d'aquelles negociacions i, tot i que tampoc estem en disposició d'especificar una raó determinada, en canvi, sí podem situar la negativa de govern en un context particular de les relacions sociopolítiques entre l'executiu valencià i el sobirà.

En aquest sentit, per una part, s'ha de tenir present, que aquesta desestimació del préstec es va produir mesos després que la ciutat haguera concedit al sobirà 165.000s a canvi de la sentència judicial favorable en el fet de Morvedre. El que deixa oberta la possibilitat que les negociacions entorn a la sentència i de la sol·licitud del préstec es produïren paral·lelament. La plausible coexistència de negociacions hauria dificultat o impedit a la ciutat trobar creditors, tot i que la suma sol·licitada pel rei no era excessivament quantiosa. El que, per altra banda, permet proposar altra probabilitat: que un sector de l'elit governant es negara a concedir el préstec al sobirà, després que la ciutat li haguera atorgat, tot i l'oposició de certs sectors del consell, una suma de 165.000s a fons perdut, com hem indicat anteriorment.

També, cal no menysprear el fet, que entre el 27 de maig –en què es va produir la seua convocatòria– i el 22 de març de 1418 s'estaven celebrant corts en la ciutat amb la finalitat principal que Alfons realitzara el jurament dels furs i privilegis del regne. En aquell marc parlamentari, els representats del regne li van concedir un donatiu de 2.079.000s que, recaptats per generalitats o impostos indirectes, anirien destinats a la recuperació del patrimoni reial i la reparació dels danys ocasionats per la guerra en Sardenya. En aquest sentit, la negociació d'un préstec amb la ciutat es veuria en certa mesura condicionada pel desenvolupament de les negociacions en les sessions d'unes corts, on es discutia sobre la no alienació del patrimoni reial en un moment en què a ciutat mantenia viu el conflicte amb Morvedre –ja que tot i que la publicació de la

⁷⁶⁹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona d'Aragó...Op.cit.*, p. 333.

sentència del fet de Morvedre hauria estat efectuada no s'hauria realitzat encara el manament executori d'aquella– i on s'abordava una reforma jurídica i una renovació dels càrrecs de la diputació de general. Des d'aquesta perspectiva, caldria afegir com en la renovació dels càrrecs es mantenia encara l'esperança del sector de l'oligarquia centellista de deixar fóra de les institucions de govern als antics valedors del bàndols dels Vilaragut. Tot plegat, no es pot descartar una possible relació de la negativa al préstec en una conjuntura parlamentària on l'elit governant de la ciutat aspirava obtenir de la Corona certes prerrogatives règies en assumptes de diversa índole. En aquest sentit, no acceptar la demanda règia en aquell context, presumiblement, fóra una mesura de pressió per a què el monarca fóra conscient que sense un acord contractual específic amb l'elit de la capital no obtindria el finançament de la ciutat.

Mesos després d'aquesta denegació, a inicis de l'exercici polític immediatament posterior, el govern va concedir al monarca un préstec de 66.000s, és a dir, el doble de la quantitat que el monarca hauria demandat a l'executiu de govern precedent. En concret, tal com exposa Winfried Küchler, el sobirà va sol·licitar en forma de préstec dita quantitat el 28 de maig de 1418, amb la finalitat de finançar a l'infant Joan, que es trobava en Castella.⁷⁷⁰ Però, més enllà de la quantitat econòmica i del propòsit d'aquella, el que realment és remarcable és la data de la demanda, que se situa vint-i-quatre dies després d'haver atorgat a la ciutat la provisió del 4 de maig: una disposició règia, la qual, a grans trets, –com hem vist al capítol II– suposava un canvi del sistema electoral que permetia gaudir de major poder de mediatització dels càrrecs públics a l'elit patrícia.⁷⁷¹ És a dir, tot i que oficialment la sol·licitud de préstec es produirà posteriorment a l'atorgament d'aquella pragmàtica reial, la negociació entre l'elit governant i el monarca s'hauria produït necessàriament al mateix temps. Especialment, tenint en compte, com el consell general únicament va tardar quatre dies en acceptar aquella demanda financera del monarca, el que fa palès com les condicions específiques del préstec haurien estat ja acordades des de feia, com a mínim, setmanes.

Més encara, atenent que en aquella operació creditícia –tal com va subratllar Küchler– va implicar a un tercer actor, el mariscal reial Bernat Centelles, qui seria el principal responsable del pagament del deute del monarca –és a dir, respondria amb els seus béns en cas de no pagar– i qui s'encarregaria de satisfer anualment les pensions (a un interès del 7%) derivades de la venda de títols censals, efectuada per la hisenda

⁷⁷⁰ *Ibid.*, p. 338.

⁷⁷¹ *Vid.* Capítol II.

municipal per dita raó. Així mateix, es va concordar que el préstec devia ser restituit en un termini de tres anys, tot i que, com dit autor va assenyalar, es documenta com Bernat Centelles va satisfer les pensions per aquella quantitat de manera ininterrompuda fins a 1446, i de forma intermitent fins a 1454.⁷⁷² Però, més enllà dels detalls, el que interessa remarcar és com aquest conjunt de requisits del préstec no van ser acordats entre el 28 de maig i el 2 de juny de 1418, sinó que implicaria una sèrie de converses o intercanvi d'impressions prèvies que permeteren arribar a un consens entre ambdues parts. Doncs, únicament l'arribada a un acord entre l'elit dirigent i el monarca permetria posteriorment als jurats presentar la demanda règia al consell general per a què aquell en última instància aprovara o suspenguera aquella. És a dir, existiria clarament una vinculació entre dit préstec atorgat per l'elit governant al Magnànim i la disposició reial del canvi de sistema electoral del consell.

Amb tot, queda palès com en maig de 1418 es produiria un segon acord contractual entre el Magnànim i la ciutat de València. Doncs, l'elit patricia de la ciutat obtindria una pragmàtica reial que li atorgaria majors ressorts de mediatització dels oficis municipals i a canvi el monarca obtindria els 66.000s que necessitava. Aquesta satisfacció d'interessos mútua, a més a més, no implicava grans esforços o sacrificis per a ninguna de les dues parts. Doncs, com hem dit al capítol II, des de la perspectiva de la monarquia, la provisió del 4 de maig suposava delegar al patriciat urbà la tasca de controlar l'accés dels individus a les magistratures municipals. És a dir, l'elit governant devia assegurar al monarca introduïra als oficis municipals d'individus predisposats a satisfer les demandes financeres de la Corona, en un context que feia pocs mesos aquella li havia negat l'atorgament d'un préstec de 33.000s.

Per altra part, aquell acord es va produir posteriorment a la clausura de les corts, en les quals els estaments del regne van atorgar en conjunt un donatiu de 2.079.000s, els quals foren recollits mitjançant impostos indirectes. Amb aquells, Alfons deuria invertir en la recuperació del patrimoni reial a més de finançar l'expedició a Sardenya. Seria en aquesta conjuntura, quan els braços de les corts assumiren el pes del finançament dels projectes politico-militars del Magnànim, doncs un any després, en les corts de 1419, aquelles atorgaren al monarca 440.000s, que van recaptar per la via dels impostos indirectes. Amb aquell donatiu es contribuïa al finançament de la primera campanya militar empresa pel rei en 1420, dirigida cap a Sicília i Cerdanya amb la finalitat de

⁷⁷² W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona d'Aragó*. *Op.cit.*, pp. 338-340.

consolidar els seus territoris en el Mediterrani front als genovesos.⁷⁷³ Seria al llarg d'aquella campanya, en concret el 8 de juliol de 1421, quan la reina de Nàpols, Joana II Durazzo, prenia a Alfons el Magnànim com a fill adoptiu i el nomenava duc de Calàbria, convertint-lo en hereu al tron napolità. A canvi, Alfons es va comprometre a prestar-li ajuda militar contra Lluís III d'Anjou i el papa Martí V.⁷⁷⁴ En juny, un mes abans que es formalitzara aquell conveni entre Joana II de Nàpols i el sobirà, les corts del regne presidides per la reina Maria, en qualitat de lloctinent general, atorgaven a la Corona altres 440.000s, recaptats novament a través d'impostos indirectes. Per tant, com es pot observar, en la primera campanya militar del Magnànim la ciutat de València únicament va participar a través de la seua participació en corts, i en tant que els tres donatius d'aquelles foren recaptats amb impostos indirectes no va suposar un esforç per la hisenda municipal pròpiament dita.

5.4. La tercera avinença: altre préstec a canvi de la introducció de la primera ceda reial dels jurats en 1424

No obstant aquell esmentat acord amb la reina de Nàpols, aquella, el 14 de setembre de 1423, va revocar l'adopció d'Alfons i es va convertir en aliada de la casa angevina i del papat, canviant, així, de bàndol.⁷⁷⁵ Aquella pèrdua dels drets legítims com a hereu de Nàpols va obligar al sobirà a retornar als seus territoris patrimonials de la Corona, no sense abans destruir la ciutat de Marsella, centre del poder marítim angeví.⁷⁷⁶ Tot plegat, a partir d'aleshores la política exterior de la monarquia es centraria en la necessitat del sobirà d'expandir els seus dominis per la part meridional de la península itàlica.

Seria en aquell context de la política exterior de la Corona, quan entre els darrers mesos de 1423 i principi de 1424, el Magnànim hauria sol·licitat novament al govern municipal un nou préstec de 165.000s, que en un principi aquell s'hauria compromès a atorgar-li sense condicions. Tanmateix, com hem vist al capítol III, en març de 1424 el jurats comunicaven al consell general la impossibilitat d'executar aquella operació

⁷⁷³ Antoni José MIRA JÓDAR, «La financiación de las empresas mediterráneas de Alfonso el Magnánimo. Bailía General, subsidios de Cortes y crédito institucional en València (1419-1455)», *AEM*, 33/2 (2003), pp.711-714.

⁷⁷⁴ A. RYDER, *El reino de Nápoles...Op.cit.*, p. 35.

⁷⁷⁵ *Ibid.*, p. 141.

⁷⁷⁶ El 18 de novembre de 1423, les tropes avals catalano-aragoneses trencaren les cadenes del port de Marsella –que posteriorment serien dipositades en la catedral de València– i destruïren la ciutat *vid.* A. RYDER, *El reino de Nápoles...Op.cit.*, pp. 35 i 141.

financera perquè no s'havia pogut fins aleshores recaptar la quantitat acordada, a causa de la desconfiança dels creditors. És a dir, la ciutat s'havia mostrat incapaç de vendre els títols censals per aconseguir la quantitat a causa dels retards en el pagament de les pensions anuals que s'estava produint en aquell context amb motiu de la dolenta situació de les finances municipals. En aquest sentit, la creació de manera extraordinària d'una comissió examinadora de l'estat de les finances urbanes no va impedir que el Magnànim amenaçara en suspendre la renovació anual de les magistratures i principals càrrecs de la ciutat. És a dir, el que va començar com una crisi financera es va projectar sobre les relacions polítiques entre el Magnànim i l'elit governant, en les quals la determinació política del sobirà de suspendre les eleccions municipals i la recerca per part del patriciat urbà d'una alternativa més favorable als seus interessos va crear un marc particular de negociació. Una negociació on els objectius d'ambdós actors polítics estaven ben definits: la voluntat del Magnànim era obtenir els 165.000s mentre que l'oligarquia pretenia evitar la cancel·lació de les eleccions.

Tot i que es desconeixen els detalls, el que sí es constata va ser quin fou el resultat: la monarquia autoritzaria la introducció d'una ceda reial en les eleccions dels jurats – permetent, així, a l'elit dirigent de la ciutat designar total o parcialment els candidats a la màxima magistratura urbana– a canvi que el govern de la ciutat li concedira 165.000s. El que no queda clar és si aquesta quantitat va ser atorgada per via de préstec o per donació graciosa, doncs als llibres de comptes de la claveria comuna s'assenyala que foren donats al rei «graciosament» mentre que per altra banda les actes municipals assenyalen com un préstec. No obstant això, en tant que la historiografia no havia documentat aquest suposat crèdit i tenint en compte com les despeses del carregament de censals foren assumides íntegrament per la ciutat,⁷⁷⁷ sembla que la hipòtesi més plausible és que fóra una subvenció al monarca a fons perdut, o millor dit que s'hauria atorgat a canvi de l'aplicació de la ceda reial. En altre sentit, el que revela l'operació econòmica és com, tot i que, en un principi, els magistrats s'haurien mostrat incapaços de recaptar els 165.000s per prestar-los al monarca, l'acord posterior amb aquell va forçar al municipi a obtenir aquella quantitat donant majors seguretats als tretze creditors, que van realitzar la compra de catorze títols censals a un interès anual del 7,14%.

⁷⁷⁷ Vid. Capítol III.

TAULA 126. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 165.000S
 ATORGATS GRACIOSAMENT AL MONARCA PER LA CIUTAT ⁷⁷⁸

Comprador	Renta anual	Títol censal
Francesc Barceló	15.000	171s 5d
Francesc Barceló	7.000	500s
Angelina, vídua de Jaume Bonet	2.240	160s
Pere Ceriol, mercader	463	463
Bernat Despont, peller	9.260	857s 1d
Gràcia, vídua de Joan Durà	7.000	500s
Hereus de misser Jaume Garcia	3.500	250s
Bernat Joan, major	15.400	1.100
Joan de Pròixida, cavaller	42.000	3.000s
Guillem Raydimarch	7.000	500s
Martí Roís	9.000	600s
Bartomeu Saera	2.000	142s 10d
Guillem de Solanes	5.600	400s
Miquel de les Velles	28.000	2.000s

La juraderia següent a aquest acord contractual i, per tant, la primera en què els magistrats foren elegits a partir dels candidats inclosos en la ceda reial, es va realitzar la primera renovació dels capítols del quitament. En aquells, com hem dit, es regulava tot el concernent a la gestió bàsica de la hisenda municipal, com ara els ingressos assignats a les tres administracions comptables en què s'organitzava dita hisenda o com s'havien de retornar els deutes. Al voltant d'aquella renovació, l'advocat de la ciutat Gabriel de Palomar –en qualitat de jurat en cap pels ciutadans– va exposar al consell del 22 de novembre de 1424 com la ciutat, tot i l'existència dels capítols del quitament, restava molt endeutada, en part perquè aquells no s'havien respectat, motiu pel qual instava a què el consell aprovara les modificacions que els jurats havien realitzats d'aquells.

[...] per si e per los altres jurats e companyons seus en lo dit offici que gran temps és passat, que per ells e altres es estat pensat, entès e treballat, en metre e donar orde que la dita ciutat, carregada de molts càrrecs de censals fos mesa en algun bon orde de regiment e quitament, car per bé que en temps passats lo honorable consell de la dita ciutat hagués fets, provehits e ordenats sobre les dites coses certs capítols, emperò aquell no eren estats observats segons la serve e bona intenció de aquells, e per ço los dits honorables jurats ab acord e consell dels honorables advocats e altres consellers e honorables persona de la dita ciutat havien ordenats e meses en escrits certs capítols...⁷⁷⁹

⁷⁷⁸ AMV, O-8.

⁷⁷⁹ AMV, MC, a-28, ff. 93-101(22 de novembre de 1424).

I de fet, així va esdevenir. En aquest sentit, es van afegir importants novetats respecte als ingressos de la claveria i de l'ordre de prioritats en què es devien cancel·lar els deutes. Respecte als ingressos, als ja assignats –de l'impost de dos diners per lliura del capítol de la mercaderia i al d'un diner per lliura del capítol de la carns dels compradors de dit capítols– s'afegia la nova taxa d'un diner per lliura imposat a la lliura de la carn. De la mateixa manera, es va establir, o bé ratificar, que els jurats assignarien 6.000lliures (120.000s) anuals a la claveria comuna procedents d'altres impositcions de la ciutat, a partir de les quals es costejaria els salaris ordinaris dels oficials municipals. Per altra banda, amb relació a l'establiment de criteris alhora de quitar els censals es van establir bàsicament quatre premisses generals que, per tant, devien ser seguides pel clavari del quitament i pels oficials d'aquell:

a) La primera de les quals resava que per davant de tots els altres deutes, es devia cancel·lar els títols censals venuts per obtenir els 165.000s prestats al rei. Aquesta prevalença s'explica perquè per a satisfer les pensions anuals d'aquells s'havia assignat de manera extraordinària els diners provinents de qualsevol venda de les impositcions de la ciutat –de fet es va proveir per a què el comprador d'alguna d'aquelles devia donar directament la quantitat que devia satisfer al clavari dels censals. En conseqüència, quan abans la hisenda municipal es desprenguera d'aquest deute abans podria emprar aquell ingrés per a altres despeses.

b) Retornats els 165.000s, en segon lloc, es devia satisfer els censals la pensió dels quals devia pagar-se en el mes de juny i juliol, a excepció d'aquells creditors que acceptaren posposar el cobrament d'aquella els següents mesos. Amb aquesta mesura, s'intentava que el clavari dels censals –que era renovat anualment en juny, tot i que no rebia ingressos fins a juliol– gaudira de més temps per organitzar la seua tasca.

c) Per darrere d'aquells, es devien quitar els censals atenent a l'origen del creditor. En aquest sentit, es va establir que es devia donar preferència a la cancel·lació de crèdits procedents de forasters del regne per davant dels que eren d'aquell, els crèdits dels quals al seu torn devien ser reintegrats per davant dels individus de la ciutat i del terme de la contribució d'aquella. Amb aquella mesura proteccionista, com ja ha assenyalat la historiografia, es pretenia donar prevalença als interessos rendistes dels ciutadans i habitants de la ciutat per davant dels que no ho eren. De fet, en aquest sentit,

en previsió dels fraus es va ordenar que els creditors de la ciutat juraren que els censals que rebien eren seus i no de persones estrangeres, i en cas de declarar el contrari que aquells foren quitats. Doncs, aquesta mesura pretenia perseguir la pràctica segons la qual tot i que els títols censals eren adquirits per individus de la ciutat «en veritat los dits censals són de persones estranyes».

d) Així mateix, per sota de la procedència del creditor, es devia donar prioritat a restituir els crèdits que suposaven major despesa econòmica per a la ciutat, és a dir, els que havien estat concedits a un major interès anual. En concret, la ciutat devia desprendre's dels censals carregats a raó de «14.000s lo miler», això és aquells que s'havien atorgat a un interès anual del 7,14%, i únicament per darrere d'aquells es devia deslliurar dels que ho havien estat a un interès anual del 6,6%.

Aquestes mesures marcarien l'ordre de prevalença de la reducció del deute públic de la ciutat al llarg del decenni següent, a partir del qual es preveia la seua renovació d'acord amb l'estat de les finances urbanes d'aleshores. En aquest sentit, crida l'atenció com al mateix consell general en el que es renovava els Capítols del Quitament, i per tant s'iniciava una nova política financera de la ciutat, aquell aprovava a requeriment del jurat Gabriel de Palomar el carregament de censals per obtenir urgentment 200.000s. En concret, el jurat i advocat de la ciutat al·ludia com aquella quantitat era la necessària que devia invertir la ciutat per satisfer les pensions de censals degudes als creditors, executar el pagament de les ajudes de forments d'aquella anualitat i de les precedents i reformar i obrar les parts de la Casa de la Ciutat que s'havien fet malbé com a conseqüència de l'incendi que aquella havia patit l'any anterior.

[...] que la dita ciutat e universitat de aquella devia quantitats de peccúnies axí per raó e causa de pensions de censals, com per ajudes de forments portats en los anys passats e presents a aquesta ciutat, com per diverses altres causes e raons de e per les quals la dita ciutat sostenia vergonya, e los que les dites pecúnies devien haver havien cominat instar e requerien execucions per aquells contra la dita ciutat a gran vergonya e dan d'aquella, encara la dita ciutat portava gran càrrec en no reedificar e refer la cuberta e al sala qui en l'any prop passat se era cremada per foch, que si era mes e refer altres obres qui per lo dit incendi eren estades guastades com lo estar axí cremat desubert e guastat rendundas en gran vergonya e encara dan de la dita ciutat, axí que era molt necessari que la dita cuberta e altres obres per lo dit incendi guastades se refessen e adobassen, mas com la universitat de la dita ciutat no hagués a present pecúnies de o ab les quals les dites moltes despès e grans quantitats de pecúnies, los quals prenen suma de ben 10.000ll pogués pagar e ab que la dita cuberta e altres obres dessús dites fer se poguessen, era necessari que per via de carregaments de censals sobre los

béns e drets de la dita ciutat, com altra manera menys damnosa a la ciutat nos mostras fossen haudes per a obs de pagar les dites quantitats de pecúnies e fer redificar les dites obres...⁷⁸⁰

És a dir, Gabriel de Palomar va instar al consell general a adoptar una sèrie de mesures que en conjunt contribuirien a millorar la imatge pública del govern municipal, buscant, així, recuperar la confiança dels creditors. En aquest sentit, es pot assenyalar com la nova política financera de la ciutat es va produir durant l'exercici polític en què s'havia aplicat en les eleccions dels jurats la ceda reial. Una mesura extraordinària que en tot cas representa el començament dels canvis de les dinàmiques de govern de la ciutat, que es desenvoluparien estretament lligats als acords contractuals entre el Magnànim i l'elit dirigent.

5.5. L'establiment de la relació contractual: el finançament al monarca al context de la introducció de la ceda reial dels jurats de 1427

Per altra part, després d'aquest préstec de 1424, el següent pacte financer entre Alfons i l'elit patrícia es va produir en el següent exercici polític, el 1425-1426. L'executiu de govern d'aquella anualitat, a final d'octubre, va acordar amb el Magnànim la concessió a aquell d'11.000s mensuals a canvi de què la cort reial residira a València. Aquest singular conveni, que va suposar la presència del monarca i la seua cort en la ciutat entre desembre de 1425 i abril de 1432, com ja han apuntat Juan Vicente G. Marsilla i Rafael Narbona, interessava al patriciat en tant que suposava un major dinamisme del mercat i, per tant, un increment dels beneficis econòmics, especialment provinents dels d'impostos que gravaven els béns de consum. A més a més, la presència del rei facilitava al grup dirigent gaudir d'un tracte més proper amb la monarquia.⁷⁸¹ Mentre que la Corona obtenia netament i regular 11.000s mensuals.

La presència personal del rei en la ciutat més o menys continuada entre 1425 i 1427 esdevindria la causa principal per a què durant dit trienni s'estretiren les relacions entre l'elit dirigent i la Corona. Una major facilitat de negociar que seria aprofitada per ambdues parts per exposar-se mútuament els interessos propis i recercar vies d'enteniment que facilitaren acords beneficiosos tant per al Magnànim com per a l'elit

⁷⁸⁰ AMV, MC, A-28, ff. 93-101 (22 de novembre de 1424).

⁷⁸¹ J. V. GARCIA MARSILLA, «El impacto de la corte en la ciudad de Valencia: Alfonso el Magnánimo en Valencia (1425-1428)» en A. GALÁN i J. M. CARRETERO (eds), *El alimento del Estado y la salud de la Res Publica: orígenes, estructura y desarrollo del gasto público en Europa*, Madrid, Instituto de Estudios Fiscales, 2013 ; R. NARBONA VIZCAÍNO, «El rey y la ciudad. Sinergia..Op.cit.», p.193.

governant, la ciutat. Possiblement això explique que ja a finals de l'exercici polític de 1425, el monarca sol·licitara novament un préstec en una conjuntura en què la Corona necessitava finançament per a preparar l'expedició militar contra Tunísia. Aquella nova demanda financera del Magnànim intenta ser aprofitada per l'oligarquia governant per a sol·licitar novament la seua intercessió les eleccions dels jurats de 1426. Almenys això es pot deduir si es posa en relació dos fets: la negativa del monarca el 14 de maig de 1426 a intervenir en la renovació dels magistrats i el préstec de 110.000s concedit per la ciutat a aquell el 19 de juny d'aquella anualitat.

En relació amb el primer fet –com hem vist al capítol III– el Magnànim en una lletra de resposta al govern municipal i, per tant després d'un requeriment previ d'aquell, desestimava participar en les eleccions de l'executiu de govern per considerar-ho un contrafur, tot i admetre les irregularitats existents en la nominació de candidats. Pel que fa al préstec, que el consell general aprovava aquell el 19 de juny, evidència com el monarca l'hauria tingut que sol·licitar durant les setmanes anteriors i, en conseqüència, la seua petició coincidiria cronològicament amb la qüestió de les eleccions. Però aleshores, per què en aquella ocasió el finançament al monarca no es va traduir en una concessió a l'elit governant, tal com s'havia produït a final de la juraderia iniciada en 1423?

Més enllà de les possibles hipòtesis per a donar resposta a la qüestió, el que es remarcable és el rebuig del Magnànim a concedir el poder a un sector concret de l'oligarquia municipal, que venia demandant un major control de l'accés a la màxima magistratura urbana. Aquest refús regi hauria provocat que la ciutat li sol·licitara, o bé el rei assumira per iniciativa pròpia, els costos de l'operació creditícia, és a dir el pagament de les pensions anuals i el posterior quitament. Doncs, com ja documentaren Francisco Sevillano i Winfried Küchler, la ciutat de València va prestar 110.000s al sobirà, però signant unes condicions específiques: la monarquia es faria càrrec de satisfer les pensions anuals a partir dels ingressos de la Càmera Apostòlica i, a més a més, aquella es reservava el dret a restituir el deute en qualsevol moment. De fet, es constata com a les altures de 1427 el monarca havia retornat 88.000s i un any després, prèvia sol·licitud règia, la resta de 22.000s li van ser perdonats per la ciutat, qui teòricament assumiria el deute. Per altra banda, Winfried Küchler ja va assenyalar, com la ciutat va tardar en recaptar aquella quantia del préstec. Doncs, a data del 19 de juny, el tresorer general únicament havia rebut 33.000s, mentre que la resta li foren atorgats

el 8 d'agost. Dos mesos per recaptar el total del préstec que evidenciaria com el govern iniciat en 1426 va tindre dificultats per a recercar creditors.⁷⁸²

Per altra part, com també documentaren Francisco Sevillano i Winfried Küchler, aquella mateixa juraderia, el monarca va sol·licitar un nou préstec a la ciutat, en aquell cas de 220.000s amb la finalitat expressa de finançar l'armada reial contra els moros de la illa de Gelbes. Aquell li va ser concedit el 8 de gener de 1427 i l'operació creditícia es va acordar a canvi de què el rei es comprometera únicament a restituir el préstec a partir dels ingressos de la batlia general al llarg de l'any següent i mitjançant tres pagues quadrimestrals. Per tant, aquesta vegada, les pensions dels títols censals venuts per la ciutat a un interès del 7,14% serien assumits completament per aquella, tot i que es va afegir la clàusula segons la qual, d'acord amb el termini fixat, si la Corona es retardava en cancel·lar el préstec assumiria dites pensions.⁷⁸³

Amb tot, la concessió d'aquests dos préstecs a la Corona, que no implicaren aquella anualitat una participació d'aquella en les eleccions municipals, sí degueren influenciar en el canvi d'actitud d'Alfons el Magnànim. Doncs, aquell havia aconseguit emprar a la ciutat com a un instrument financer, malgrat no fer concessions de poder a l'elit governant, o bé a un sector de l'oligarquia municipal. Ara bé, el rei degué ser conscient que per mantenir aquella relació contractual devia satisfer una elit governant que, amb la finalitat d'obtenir un major control de l'accés a la màxima magistratura urbana, continuava sol·licitant la seua intervenció en les candidatures parroquials a la juraderia. Potser per aquell motiu o perquè es va veure incapaç de denegar la petició a cert sector del grup dirigent que havia contribuït a què la ciutat exercira d'instrument creditici, en les eleccions de 1427, el Magnànim va introduir la segona ceda reial dels jurats durant el seu regnat. Al cap i a la fi, el sobirà no podia ignorar el fet que si atorgava major poder a aquell patriciat que li ho estava sol·licitant, podria en el futur continuar gaudint del suport econòmic de la ciutat sense reticències. De fet, aquell govern municipal iniciat en 1427, com ha estat assenyalat per la historiografia, va atorgar el 18 de setembre un préstec al rei de 220.000s amb la finalitat de finançar l'armada reial. A canvi de dita operació creditícia, la Corona es va comprometre a satisfer les pensions anuals del censals –que havien estat adquirides a un interès del 6,7%– i a restituir

⁷⁸² F. SEVILLANO COLOM, «Prestamos de la ciudad de Valencia...*Op.cit.*, pp.98-99; W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp.345-346

⁷⁸³ F. SEVILLANO COLOM, «Prestamos de la ciudad de Valencia...*Op.cit.*, pp.97-98; W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 353-355.

aquell en un any, després de tornar el préstec precedent, l'atorgat el 8 de gener anterior, el qual vencia en març de 1428.⁷⁸⁴

5.6. Conclusions del capítol

Al llarg de la primera dècada del regnat d'Alfons el Magnànim, els acords contractuals entre la ciutat i la Corona van estar determinats pels inicis del procés mitjançant el qual aquella primera assumiria per a la monarquia la funció d'instrument financer a canvi de què l'elit dirigent obtenira certes prerrogatives règies al seu favor, tendents a incrementar el procés d'oligarquització de les institucions de govern municipal.

En aquest sentit, la “compra” de la justícia règia en favor de la ciutat en el fet de Morvedre a canvi de l'atorgament de 165.000s va posar fi a un conflicte jurisdiccional que des de feia dècades l'elit urbana mantenia obert amb dita vila. Un acord que demostra com l'elit urbana s'eregira en defensora del patrimoni reial sempre que aquell no afectara als interessos de la ciutat. En 1418, el préstec de 66.000s va coincidir amb la promulgació de la pragmàtica del 4 de maig, que suposava un canvi de condicions d'accés als càrrecs públics així com una modificació del mètode d'elecció dels consellers, tendent a una major mediatització de l'elit governant sobre el consell. En 1424, després d'una crisi financera, un nou préstec de 165.000s va fer retornar al monarca la confiança en la ciutat a canvi però d'introduir una primera ceda reial dels jurats, és a dir d'atorgar major control a l'elit dirigent en l'accés a l'alta magistratura urbana. Poc després, amb la finalitat d'aprofitar-se del dinamisme socioeconòmic que generava la presència de la cort reial en la ciutat, dita elit acordava amb el monarca el donatiu d'11.000s mensuals mentre romanguera en aquella. Aquelles primerenques relacions financeres, les quals no suposaven cap despesa per a la Corona, però sí concedia allò que l'elit de la ciutat li sol·licitava.

Ara bé, una vegada aconseguides majors quotes de poder, l'elit governant de la ciutat va començar a exigir majors contrapartides reials. En aquest sentit, cal advertir com els 110.000s atorgats en 1425 al monarca, aquell assignara les rendes de la càmera apostòlica per al pagament de les pensions dels censals, és dir la ciutat no incrementava

⁷⁸⁴ F. SEVILLANO COLOM, «Prestamos de la ciudad de Valencia...*Op.cit.*, pp.100; W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp.356-358.Segons constata Winfried Küchler en 1478 únicament la Corona havia cancel·lat la meitat d'aquest préstec del 18 de setembre de 1427, mentre que l'altra meitat es va convertir en deute consolidat del municipi.

el seu endeutament, almenys en la pràctica ja que les despeses de la renta censal eren assumides per la Corona. En 1427, la ciutat atorgava dos préstecs més de 220.000 cadascun, que començaren a consolidar a la ciutat com a un instrument financer susceptible de ser emprat per la monarquia. Aquesta condició, a més a més, coincidia en un moment en el què la monarquia començava a ser concebuda per l'elit governant com a la principal intercessora per a facilitar l'accés als càrrecs públics. Doncs, l'establiment de la pragmàtica del 4 de maig de 1418, les primeres dues aplicacions de la ceda reial dels jurats i la intermitent però progressiva concessió de provisions reials per a la resta de magistratures i oficis municipals despertava la voluntat de servir a la Corona entre els membres de la societat política, especialment perquè aquella es mostrava favorable a contribuir al procés d'oligarquització de la minoria dirigent.

Amb tot, com es pot veure simplificat a la taula següent, al llarg de la primera dècada del regnat del Magnànim, la ciutat havia concedit al monarca per diversos motius un total de 946.000s, dels quals 330.000s (34,8% del total) foren concedits via donació, a més de la donació mensual de 11.000s quan residia en la ciutat. Quantitats no menyspreables, que va servir per a establir les bases que sustentaria la posterior relació financera entre l'elit urbana i el Magnànim. Pel que fa al capital prestat, d'aquells 946.000s ho foren per aquesta via 616.000s (64,2% del total), dels quals es constata com 484.000s (78%) va ser restituint abans de la mort de Joan II. És a dir, gran part del deute reial amb la ciutat va ser retornat, mentre que 132.000s (el 22%) es va convertir en deute consolidat. En aquest sentit, tot i que hi va haver deute consolidat, gran part dels préstecs de la monarquia foren reintegrats.

TAULA 127. ACORDS CONTRACTUALS ENTRE LA CIUTAT DE VALÈNCIA I ALFONS EL MAGNÀNIM ENTRE 1416-1427

Exercici	Capital (sous)	Condicions financeres específiques	conjuntura monàrquica	Canvi polític o interès municipal	Retorn del préstec per part de la monarquia
1417-1418	165.000	Donació graciosa.	Inicis del regnat.	Sentència judicial favorable de la jurisdicció de Morvedre.	-
1418-1419	66.000	-Préstec. Bernat Centelles, mariscal reial, es faria càrrec del pagament de les pensions dels censals i del seu quitament. - Devia ser retornat en tres anys.	Finançament dels afers de l'infant Joan en Castella.	Pragmàtica del 4 de maig de 1418. Creació del "Consell Secret".	Es documenta a Bernat Centelles pagant les pensions censals fins a 1454.
1424-1425	165.000	Incapacitat municipal de fer front a la concessió de préstec. Solució: donació graciosa a canvi de la ceda reial.	Finançament de campanyes militars, immediatament posterior a què el Magnànim fóra desposseït dels seus drets legítims sobre el regne de Nàpols.	Crisi financera de 1424. Amenança règia de suspendre les eleccions municipals. Introducció de la primera ceda reial dels jurats de 1424.	-
1425-1426	11.0000	Donació graciosa mensual a canvi de la residència del rei i de la Cort a la ciutat de València.	Obtenció mensuals. d'11.000s	Increment del dinamisme socioeconòmic en la ciutat per l'augment del consum i major capacitat d'influència política en el monarca.	En vigència, de forma interrompida, entre octubre de 1425 i abril de 1432.
1425-1426	110.000	Préstec. Les pensions censals serien satisfetes a partir de l'assignació de les rendes reials de la càmera apostòlica, així com el seu quitament. El rei podia restituir el préstec en qualsevol moment.	Finançament expedició militar contra Tunísia.	Intent fallit de l'elit patricia d'introduir una nova ceda reial en les eleccions dels jurats de 1426.	En 1427 s'havia retornat 88.000s. Els altres 22.000s li foren perdonats prèvia sol·licitud règia.
1426-1427	220.000	Préstec. Restitució a partir dels ingressos de la batlia general al llarg de l'any següent en tres pagues quadrimestrals. Les pensions eren assumides per la ciutat.	Finançar armada reial contra la illa de Gelbes.	Introducció segona ceda reial en les eleccions dels jurats de 1427 i d'un llistat de provisions règies en les eleccions dels justícies de la ciutat de 1427.	Retornat d'acord amb les condicions establertes abans de març de 1428.
1427-1428	220.000	Préstec. La Corona assumiria les pensions de censals anuals i el seu quitament. Restitució en un any després d'haver retornat el precedent préstec.	Finançament de l'armada reial.	Inici del govern dels Palomar.	En 1478, la Corona únicament havia retornat la 110.000s. El restant es va convertir en deute consolidat del municipi.

CAPÍTOL VI. LES RELACIONS CONTRACTUALS ENTRE EL GOVERN DELS PALOMAR I EL MONARCA (1428-1436)

6.1. L'entrada dels Palomar en el govern i els nombrosos acords amb el sobirà (1428-1429)

Des d'inicis del regnat d'Alfons el Magnànim, Gabriel de Palomar va exercir un posició privilegiada en la presa de decisions governamentals de la ciutat, en tant que home del rei en el municipi. Doncs, com hem dit, des de 1416 va exercir un dels càrrecs d'advocat de la ciutat alhora que era un dels consellers reials que gaudiria de major confiança del rei. Tanmateix, des de 1424, es dedueix com la seua rellevància dins del govern municipal va començar a créixer, fent-se més evident a partir de 1428. En aquesta data, el seu germà, Manuel de Palomar accediria al càrrec de racional i junt amb aquell mediatitzaria les principals magistratures urbanes entre 1428 i 1434.

En aquest sentit, durant el primer exercici polític conjuntament d'aquells, iniciat el 1428, la ciutat va tornar a esdevenir en un instrument financer d'Alfons el Magnànim. En concret, el 16 de juliol de 1428, mig any després d'haver entrat Manuel Palomar a exercir el càrrec de racional, el govern municipal prestava 220.000s al monarca a canvi de què la batlia general es fera càrrec de les pensions de censals i que el termini de quitament d'aquell es reduira a un any a partir del dia en què la ciutat entregara els diners. Aquest últim aspecte, com ja va subratllar Winfried Küchler, no s'acomplira en tant que el préstec va acabar convertint-se en deute consolidat, ja que aquest continuaria pendent després de la mort de Joan II.⁷⁸⁵ Per altra banda, per a recaptar aquells 220.000s la ciutat va haver de vendre vint-i-vuit títols censals de diferents quantitats a un interès del 6,7%. De la mateixa manera, com es pot veure a la següent taula, entre els creditors el perfil era molt dispar, com venia sent habitual.

Al mateix temps que el rei sol·licitava dit préstec, també demandava altres quantitats: una donació graciosa de 110.000s a canvi de la qual deslliurava a la ciutat del pagament dels 11.000s mensuals, que aquella li venia satisfent des d'octubre de 1425; així com la dispensa del 22.000s que el rei devia a la ciutat en concepte de pagament de les obres de les torres del Palau Real.⁷⁸⁶ Sembla que com a mínim la primera de les peticions va ser concedida, ja que els llibres de comptes de la claveria

⁷⁸⁵ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp.358-362.

⁷⁸⁶ F. SEVILLANO COLOM, «Prestamos de la ciudad de Valencia...Op.cit.», pp.100-101.

comuna d'aquella anualitat registren l'ingrés dels 110.000 per via de carregament de censals per a donar al rei.

TAULA 128. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 110.000S
ATORGATS AL MONARCA PER LA CIUTAT⁷⁸⁷

Comprador	Renta anual	Títol censal
Maria, vídua d'Antoni Andrés	733s 4d	11.000
Margalida, vídua de Pere Avella, ciutadà	733d 4s	11.000
Joan Aznar, tintorer, ciutadà	1640s	24.600
Margarita, vídua de Joan Ballester, tintorer	400s	6.000
Jaume Beneito, escrivà del rei	1000s	15.000
Pere Daude, curador de Pere Daude dement, fi de Pere Daude, mercader, ciutadà	400s	6.000
Bernat Estellers, oficial del mestre racional	400s	6.000
Francesc de Falchs, mercader	560s	8.400
Daniel Mascaros, major de dies	366s 8d	5.500
Isabel, vídua de Pere Mercader, cavaller	333s 4d	5.000
Ramon de Monçó, mestre en medicina	266s 8d	4.000
Francesc Saera, ciutadà	500s	7.500

Així doncs, en relació amb els 11.000s mensuals, el llibre de compte registra com únicament aquell exercici econòmic es va ingressar els 22.000s per a pagar al rei per la seua estada a la ciutat, és a dir, sols es registra dos mesos (és a dir, els corresponents a juny i juliol). Termini que coincideix, per tant, amb la signatura de l'acord anteriorment esmentat.⁷⁸⁸ Ara bé, aquella cancel·lació de la pensió per la presència del rei a la ciutat no seria definitiva, ja que tal com ja va fer constar Salvador Carreres, aquell pagament mensual al monarca es va reactivar el 13 de setembre de 1430 i es va prorrogar fins al 23 d'abril de 1432.⁷⁸⁹ De fet, els llibre de comptes de la claveria comuna de l'exercici 1430-1431 consigna en els ingressos la venta de títols censals efectuada amb motiu de realitzar el pagament de la pensió al rei d'una mensualitat.⁷⁹⁰

TAULA 129. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 220.000S
ATORGATS AL MONARCA PER LA CIUTAT⁷⁹¹

Comprador	Renta anual	Títol censal
Domingo Albert	400s	6.000
Antoni Amat, doctor en lleis	500s	7.500

⁷⁸⁷ AMV, O-11.

⁷⁸⁸ AMV, O-11. Els creditors dels 11.000s mensuals en aquell cas foren el notari Joan Amalric qui compra un títol censal de 7500s per una renda anual de 500s; Eironis, vídua de Lluís, ciutadà, com a tudriu i curadriu dels hereus del dit Lluís que adquirí un títol de 3500s per una renda anual de 233s 4d i finalment Miquel del Miracle, rector de l'església parroquial de Sant Andreu, qui compta un títol de 11.000s per una renda anual de 733s 4d.

⁷⁸⁹ R. NARBONA VIZCAÍNO, «El rey y la ciudad. Sinergia...*Op.cit.*, p.193. S. CARRERES ZACARES, *Ensayo de una bibliografía de libros de fiestas celebrados en Valencia y en su antiguo reino*, Valencia, 1935, pp.68-71.

⁷⁹⁰ AMV, O-13.

⁷⁹¹ AMV, O-11.

Miquel Arbúcies, notari	300s	4.200
Joan Aznar, tintorer	500s	7.500
Guerau Bou, ciutadà	500s	7.500
Jaume Cavaller, ciser	200s	3.000
Jaume de Celma	600s	9.000
Pere de Centelles, cavaller	466s 8d	7.000
Mateu Corona, mercader	200s	3.000
Guillem Desllor	214s	1.410
Francesca, dona de Pere de Falchs	300s	4.200
Pere de Falchs, doctor en decrets	700s	9.800
Antoni Garriga	466s 8d	7.000
Joan Gascó, doctor en decrets	500s	7.000
Francesc Gil, peraire, major de dies	500s	7.500
Francesca, vídua de Bernat Julià, com a curadriu dels hereus de dit Julià	500s	7.500
Pere Llopis, brunater	1.000s	15.000
Lluís d'Ordia, mestre	400s	6.000
Joan d'Orta	500s	7.500
Nicolau Pelayo, moneder	300s	4.500
Peres de Calatayu, noble	500s	7.500
Gabriel de Riusech, misser	500s	7.500
Francesc de Soler	500s	7.500
Caterina, dona de Pere Tallat, doctor en lleis	240s	3.600
Miquel de les Velles, mercader	1000s	15.000
Ramon de Vilalba	466s 8d	7000
Beatriu, vídua de Joan de Vilarasa, cavaller	200s	3.000
Daniel Vives, botiguer	666s 8d	1.000

Per altra banda, aquella anualitat, l'elit governant –com ja venia fent en els darrers anys– va sol·licitar al Magnànim que importara gra sicilià per a la ciutat, a canvi del qual rebria certa ajuda pel cafís. Doncs, com ja és conegut, el Magnànim no sols va ser el principal importador de gra sicilià de la ciutat sinó que, a més a més, les seues campanyes militars li van assegurar un domini de les costes sicilianes i sardes, que era afí als interessos mercantils de la ciutat.⁷⁹² En aquest marc, és on es deu inserir l'ajuda per la importació de gra al rei en 1431, la qual va ascendir a 64.800s –o almenys

⁷⁹² E. CRUSELLES GÓMEZ, J. M^a. CRUSELLES GÓMEZ i R. NARBONA VIZCAÍNO, «El sistema de abastecimiento frumentario de la ciudad de Valencia en el siglo XV: entre la sublevación pública y el negocio privado» en M.ª BARCELÓ CRESPI, i A. RIERA MELIS (coords.), *La Mediterrània, àrea de convergència de sistemes alimentaris (segles V-XVIII)*, Palma de Mallorca, Institut d'Estudis Balearics, 1996, pp. 305-332; D., IGUAL LUIS, «Política y economía durante la Baja Edad Media. El papel de la monarquía en el comercio exterior valenciano», en J. A., BARRIO BARRIO (coord.), *Los cimientos del Estado en la Edad Media. Cancillerías, notariado y privilegios reales en la construcción del Estado en la Edad Media*, Alcoy, Marfil, 2004, pp. 250-262; R. NARBONA VIZCAÍNO, y E., CRUSELLES GÓMEZ, «Espacios económicos y sociedad política en la Valencia del siglo XV», *Revista d'Història Medieval*, 9 (1998), pp. 193-214; E., CRUSELLES GÓMEZ, «El puerto de Valencia en el Mediterráneo medieval», en J. HERMOSILLA PLA (coord.), *Historia del puerto de Valencia*, València, Universitat, 2007, pp. 69-78; J. V., GARCÍA MARSILLA, *La jerarquía de la mesa. Los sistemas alimentarios en la Valencia bajomedieval*, Valencia, Diputació, 1993, pp. 23-65.

aquesta va ser la quantitat que en octubre d'aquella anualitat era ingressada pel clavari comú sota aquell concepte.⁷⁹³

TAULA 130. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 64.800s
ATORGATS AL MONARCA EN AJUDA A LA IMPORTACIÓ DE GRA SICILIA⁷⁹⁴

Comprador	Renta anual	Títol censal
Simó de Bellprat, argenter	600s	8.400
Francesc Blanc, doctor en lleis	266s 8d	4.000
Pere Bou	693s 4d	10.400
Ponç Desponç	300s	4.500
Joan Ferrer, mercader	200s	3.000
Lluís Gil, mestre	200s	3.000
Beatriu, dona de Joan Gomis	500s	7.500
Guillem Mascó, donzell	200s	3.000
Margarita, vidua Bernat de Medina	700s	10.500
Margarita, vidua Bernat de Medina	200s	3.000
Bernat Valleriola	500s	7.500

Aquell mateix exercici polític, el Magnànim va sol·licitar altre préstec a la ciutat al context dels preparatius militars per iniciar la guerra amb Castella. Amb motiu d'aquella, les corts del regne havien concedit al rei un donatiu de 1.232.000s que seria recaptat amb impostos indirectes, el que suposava al monarca esperar un termini considerable per a rebre dita quantitat. Raó per la qual, com ja va apuntar Winfried Küchler, aquell va sol·licitar a la ciutat un préstec de 132.000s oferint com a condició específica que les pensions censals serien satisfetes pels diputats i pel clavari de la Diputació del general. Aquella petició va ser acceptada pel consell general del 22 de desembre, coincidint amb el dia de l'elecció anual dels justícies de la ciutat. Ara bé, no obstant aquell acord, l'elit governant es va mostrar incapaç de recercar suficients creditors per aconseguir aquella quantitat, de fet –com va documentar Küchler– dos mesos després únicament havia aconseguit obtindre 50.700s amb la venda de censals. Tot i que l'esmentat autor va assenyalar que dita quantia no va arribar al monarca –perquè la diputació del general va entregar la meitat del donatiu aprovat en gener de 1429, i s'hi va negar a contraure obligacions amb la ciutat de València–,⁷⁹⁵ els comptes de la ciutat sí que certifiquen com van ser atorgats al monarca per via de préstec. De fet, en el registre de rebudes del clavari comú s'especifica en una entrada sota

⁷⁹³ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 406.

⁷⁹⁴ AMV, O-11.

⁷⁹⁵ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 362-365.

l'encapçalament següent, que amb claredat mostra com sí es va efectuar aquella operació creditícia.

Rebudes dels preus dels censals, qui per los honorables jurats e síndich de la dita ciutat de València foren venuts e carregats precedent ordinació de consell, celebrat en la dita ciutat a XXII de deembre del any MCCCCXXVIII, per prestar XIIIm florins al senyor rey, però es veritat que no li'n foren prestats sinó IIIIm DCIII florins Is.

TAULA 131. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 132.000S, QUE ES REDUÏREN A 5700S

Comprador	Renta anual	Títol censal
Pere Bou,	693s 4d	10400
Isabel, vídua de misser Tomes de Coblliure	400s	5600
Lluís Gil, mestre, cirurgia	200s	3000
Berenguer Minguet, tutor i curador dels fills i hereus de Bernat Joan	214s 5d	3000
Gabriel de Palomar	700s	10500
Caterina, vídua de misser Bartomeu Sist	300s	4200
Gabriel de Torregrossa	200s	3000
Joan Vicent, llancer	500s	7500
Jaume de Vich, tutor i curador de Alamanda, donzell, filla de Joan de Vich	250s	3500

Tanmateix, la incapacitat de la Diputació del General de satisfer en certa brevetat la resta del donatiu, va impulsar novament al sobirà a demandar nous préstecs a la ciutat de València. En concret, el governador, el mestre racional i el batle general en nom del rei sol·licitaren al govern municipal per via de préstec 198.000s, quantitat que aniria destinada al reclutament de tropes per a la guerra amb Castella. El consell general va autoritzar dit préstec a canvi de negociar unes condicions específiques. Doncs de dita quantitat, el pagament de les pensions dels censals i del quitament de 88.000s devia ser satisfet per la diputació del general mentre que la resta de 110.000s i els interessos derivats d'aquells serien satisfets d'altres seguretats reials. Ara bé, en la pràctica, l'atorgament complet del donatiu de corts al monarca en abril va generar que la ciutat rebaixara el préstec als 110.000s, llevant, així, el corresponent a la quantitat que el rei havia assegurat a través del donatiu dels braços. A canvi però, la ciutat s'oferia a assumir les despeses de la venda de títols censals sempre que el Magnànim assignara a la ciutat les seues importacions de cereal sicilià. De tota manera, igual que havia esdevingut en gener, l'elit governant va ser incapaç de trobar creditors en pocs dies. És

per això que l'execució del préstec es va allargar fins a maig, termini en el qual paradoxalment el batle general ja havia començat a restituir-lo.⁷⁹⁶

TAULA 132. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 110.000s,
ATORGATS AL MONARCA PER LA CIUTAT

Comprador	Renta anual	Títol censal
Jaume de Celma	733s 4d	11000
Pere Daude	357s 1d	5000
Joan Despuig	400s	6000
Joan de Pròixida, cavaller	1340	18000
Vidal de Riusech,	500s	7000
Alfonso Roís de Corella, cavaller	250s	3500
Miquel de les Velles, mercader	1000s	14000
Bartomeu Vilella	733s 4s	11.000

En conclusió, el govern municipal va mantenir intenses negociacions contractuals amb el monarca, producte de les quals aquest últim va poder ingressar procedent de la ciutat 1.021.000s (51.050ll). Una quantitat elevada si es té en compte com normalment les despeses totals de la ciutat durant determinades anualitats no arribaran a valors tant alts.

6.2. El fracàs financer del govern dels Palomar en la juraderia de 1429-1430

Per altra part, al mateix consell general de l'elecció dels jurats de 1429, es presentava una lletra del monarca, la qual s'iniciava mostrant la seua satisfacció amb els membres del govern municipal:

Prohoms, jatsia vosaltres nos hajats fins ací tan bé e notablement servit, e haiats mostrada per obra lo gran amor, affecció e fidelitat que havets nostre servey e honor, e siam tan contents de vostres bons serveys com dit ser pot, per lo qual nos reputam molt tenguts e obligats a vosaltres, axí en universal com en particular...

Paraules de reconeixement a les que prosseguiren la sol·licitud de què li foren concedits 143.000s, els quals el rei afirmava no poder obtenir per altra via en el regne a causa de la situació de pesta, del recent donatiu de les corts així com tampoc podia recórrer a particulars en tant que molt d'ells ja servien en l'exèrcit reial. Per tant, el sobirà recorria a la ciutat conscient que «jatsia per los serveys passats vos siam tant tenguts e obligats que més no poriem però encara ns obligarets més, si més dir se pot, per aquest servey a prosseguir aquella ciutat, axí en singular com en universal, de

⁷⁹⁶ *Ibíd.*, pp. 368-369.

prerrogatives, gràcies e favors».⁷⁹⁷ D'aquesta manera, el Magnànim es comprometia a canvi d'obtenir finançament a recompensar a l'elit dirigent, és a dir al grup oligarquic que controlava el govern. En aquest sentit, es pot relacionar com aquesta petició reial possiblement, tot i presentar-se en aquell consell ja havia estat negociada amb anterioritat. Fet que explicaria, que precisament aquell dia les eleccions dels magistrats es realitzaren a partir d'una ceda realitzada pel racional Manuel de Palomar, qui, a més a més, introduiria un altra en les eleccions dels consellers. És a dir, molt possiblement, prèviament a la celebració d'aquell consell, els Palomar haurien acordat amb el monarca atorga-li el présteca canvi que aquell els concedira el control absolut de l'accés als dos principals organismes de representació governamental de la ciutat. Acord que explicaria, per altra part, que dita quantitat no fóra atorgada per via de préstec sinó com una donació a fons perdut per a la ciutat.

Ara bé, tot i aquest acord contractual entre el rei i el sector del patriciat liderat pels Palomar el cert és que, com ja va assenyalar Winfried Küchler a partir de les actes municipals, el donatiu no es va fer efectiu, en tant que la ciutat sols va ser capaç de recaptar mitjançant venta de títols censals 22.000s al llarg dels mesos següents. És a dir, l'elit governant únicament van aconseguir el 15% del capital que havia acordat donar al sobirà, el qual havia estimat obtenir dita quantitat en juliol.⁷⁹⁸ Ara bé, en contrast amb aquesta dada, el llibre de comptes de la claveria registra com certament es van obtenir 75.500s que foren venuts a un interès de 7,14%, tot i que al monarca certament es concediren 22.000s, mentre que els restants foren transferits al clavari del quitament.

TAULA 133. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR EN UN PRINCIPI ELS 143.000S ATORGATS AL MONARCA PER LA CIUTAT⁷⁹⁹

Comprador	Renta anual	Títol censal
Joan Alegre	1000s	14000
Manuel d'Eixarch	1000s	14000
Pere Escolà, mercader	733s 4d	11000
Joan d'Orta,	700s	10500
Francesc Pellicer, mercader	733s 4d	11000
Berenguer Salelles, cavaller	1000s	15000

És a dir, després de l'acord entre el sobirà i l'elit governant, aquesta última va ser incapaç de satisfer totalment la seua part. Ara bé, cert és que junt amb aquella donació,

⁷⁹⁷ AMV, MC, A-29, f.85r-v (14 de maig de 1429).

⁷⁹⁸ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 370-375

⁷⁹⁹ AMV, O-12.

el Magnànim va demandar un nou préstec a la ciutat, en aquell cas de 550.000s amb la finalitat explícita de finançar la guerra que en aquella mateixa conjuntura li havia declarat el rei de Castella. El 18 de juliol, el consell general va aprovar aquell présteca canvi de què el monarca assumira les despeses de la venda censal, com també es va concedir cent ballesters a dos mesos. L'ambició préstec tampoc es va poder recaptar íntegrament, ja que únicament la ciutat va aconseguir atorgar-li 227.021s a inicis de 1430. Una quantitat de la qual s'obtingué via carregament de censals 20.1821s que foren venuts a un interès de 7,14%, mentre que per a incrementar aquella quantia la ciutat va optar per entregar-li al batle general llana i teles en concepte de 25.000s i 123.621s respectivament. Unes quantitats que en tot cas eren a l'alça, doncs com va documentar Winfried Küchler, el batle general va partir pèrdues al vendre-les.⁸⁰⁰

TAULA 134. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR EN PRINCIPI 550.000s, ATORGATS AL MONARCA PER LA CIUTAT⁸⁰¹

Comprador	Renta anual	Títol censal
Joan Alegre, ciutadà	8.830s	123621s
Bernat GuiemCatalà, cavaller	500s	7500
Mateu Corona, mercader	158s 1d	2200
Jaume Estevede Limotges,	500s	7500
Francesc Mascaros, ciutadà	500s	7500
Joan d'Orta,	500s	7500
Francesc Pellicer, mercader	500s	7500
Pere Romeu, canonge de la seu de València	1000s	14000
Pere Romeu, canonge de la seu de València	714s 3d	10.000
Pere Romeu, canonge de la seu de València	357s 1d	5000
Pere Romeu, canonge de la seu de València	285s 8d	4000
Pere de Siscar, menor de dies, cavaller	500s	7500
Francesc Jorba, pellicer, ciutadà	200s	2800

Amb tot, aquella anualitat, en conjunt, el govern municipal sorgit de les eleccions de maig de 1429 intentaria gestionar la recaptació de 693.000s per al monarca (un donatiu de 143.000s i un préstec de 550.000) mitjançant deute públic, no aconseguint-ho. El que, per tant, permet afirmar com els Palomar havien fracassat al no poder concedir al monarca allò al que s'havien compromès. Factors conjunturals com l'esclat de la guerra i de la pesta podien explicar el per què el mercat censal no va poder suportar les necessitats financeres de la ciutat, i, en per tant, del Magnànim. Ara bé, sense descartar la contribució d'aquells i, tenint en compte la divisió de l'oligarquia en dos sectors oposats (un liderat pels Palomar i altres pels Mercader) es pot plantejar la hipòtesi, que l'elit urbana liderada pel batle general no s'hauria mostrat especialment

⁸⁰⁰ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 375-380.

⁸⁰¹ AMV, O-12.

participativa en el mercat del deute, gestionat aquella anualitat per un govern que havia estat mediatitzat completament per la facció dels Palomar.

6.3. Un nou acord contractual: el contracte de Paterna (1430-1431)

Fora per un o altre motiu, el fet es què els Palomar acusaren a nivell governamental el fracàs dels dos últims acords amb el rei. Doncs, aquest últim –com hem dit en capítols anteriors– a final d'aquell exercici polític es va proposar designar directament al proper executiu de govern. Descartada aquella opció, possiblement aconsellat o després de negociar amb l'elit urbana, va tornar a involucrar en la confecció de la ceda reials dels jurats al batle general, el que suposava que els Palomar perdien el control exclusiu de la màxima magistratura urbana. Aquella nova realitat sociopolítica i l'intent del monarca d'intervindre directament en les eleccions, feia encara més evident per al patriciat urbà com les relacions amb el Magnànim podien suposar un pèrdua de poder governamental per a qualsevol de les faccions que gaudien del control municipal. Per tant, calia recercar acords contractuals més beneficiosos per a la ciutat que els que s'havien realitzat respecte a l'anualitat precedent, és a dir, acords que permeteren atraure amb majors garanties el capital dels creditors de la ciutat. A més a més, calia recercar mesures per a què el monarca a curt termini liquidara els préstecs que la ciutat li havia anat concedint des de 1427.

En aquest context de necessitat de crèdit per part de la ciutat i de necessitat de reducció del deute reial es deu inserir el contracte de Paterna, signat el 15 d'octubre de 1430 entre la Corona i el govern municipal. Un acord singular, en el qual la ciutat concedí al Magnànim un préstec de 275.000s (25.000 florins) a canvi de què aquell concedira dues prerrogatives règies: l'assignació dels ingressos ordinaris de la batlia general al pagament del deute reial amb la ciutat, el qual amb aquell préstec ascendia a 831.931s, segons els comptes del propi consell general; mentre que, per altra part, com a penyora, la ciutat exigia la transferència graciosa de la jurisdicció dels llocs de Paterna, Benaguasil i la Pobla. Uns territoris que la Corona podria recuperar en qualsevol moment prèvia amortització del deute establert al contracte.

Un contracte que, a grans trets, tal com Winfried Küchler analitza en detall, va implicar que els ingressos anuals de la batlia general quedaren sotmesos al consell general de la ciutat. Això va suposar, almenys teòricament, que el batle general davant una despesa a tercers deguera demanar assentiment al govern municipal per a poder-la

efectuar. No obstant això, les clàusules es van relaxar i, com ja va apuntar dit autor, el consell ciutadà sempre donarà el seu vist-i-plau a les sol·licituds fetes pel batle general, o almenys no es documenta el contrari.⁸⁰² Mentre que la transferència territorial va permetre a la ciutat ampliar els marges de la seua jurisdicció. Doncs a partir d'aleshores, els jurats de la ciutat es convertiren en senyors de Paterna, la Pobla i Benaguasil amb totes les competències politico-administratives i d'exercici de la justícia que això suposava. Una possible causa de perquè la ciutat va demandar dits territoris i no altres s'haja de recercar en què aquells garantien a la ciutat l'ús de les aigües de les sèquies de Benaguasil i Montcada. Aquest argument fou el principal dels emprats per Gerard de Cervelló –primer comte de Cervelló– qui en el segle XVII escrivia un memorial en defensa de la pertinença de dits llocs a la ciutat.⁸⁰³

Per altra part, cal assenyalar com per a recollir el préstec, a partir de deute públic únicament es va poder recaptar 122.425s, per tant el govern municipal va haver de recórrer al crèdit particular a curt termini per recollir la resta fins als 275.000s.⁸⁰⁴ Ara bé, aquells crèdits es reconvertiren durant l'exercici econòmic 1431 en deute censal.

TAULA 135. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 275.000S DEL PRESTATS ALS REI PEL CONTRACTE DE PATERNA⁸⁰⁵

Comprador	Renta anual	Títol censal
Joan Alegre	1500s	21.000
Joan Alegre	692s 3d	9000
Joan Alegre	1.000s	13.000
Maria, vídua d'Antoni Andres, notari	500s	7500
Nicolau Balaguer, mercader	1000s	14.000
Rafael i Bonanat, curadors dels fis de Daniel de Bellpuig	535s	7500
Guerau Bou	500s	7500
Úrsula, vídua de Arnau Guillem Català, alies Vallebrera	1000s	13000
Úrsula, vídua de Arnau Guillem Català, àlies Vallebrera	1000s	13000
Jaume de Celma	138s 5d	1800
Daniel Cornet	1000s	14500
Daniel Cornet	600s	8400
Francesc Corts, cavaller	384s 7d	5000
Francesc Corts, cavaller	250s	3210
Guillem Crespí Valldaura, cavaller	392s 9d	5500
Lleonard Destorrent,	82s 1d	1150
Manuel d'Eixarch, tutor i curador de les fies i hereves de Lluís Eixarch	1000s	12.000
Manuel d'Eixarch,	1000s	12.000
Francesc Escolà, notari	461s 6d	6000

⁸⁰² W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 394.

⁸⁰³ A., FELIPO ORTS, «El primer conde de Cervelló y la defensa de la jurisdicción de la Ciudad de Valencia sobre las baronías de Paterna, Benaguacil y la Pobla contra la pretensión del duque de Segorbe» en A. FELIPO ORTS, A., PÉREZ APARICIO, C. (eds), *La nobleza valenciana en la edad moderna: Patrimonio, poder y cultura*. Valencia, 2014, pp.383-423.

⁸⁰⁴ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona..Op.cit.*, .pp. 394.

⁸⁰⁵ AMV, O-13.

Ramon Falcó, brunater	321s 1d	4200
Gabriel Navarro	214s	3000
Gabriel Navarro	500s	7500
Antoni Pasqual, notari	100s	1400
Vicent Robert, notari	137s 4d	1725
Alfonso Roís de Corella, cavaller	500s	7000
Bernat Sanç mercader	500s	6500
Gilabert Sanoguera	423s	5500
Joana Suau, vídua de Nicolau Pujada	230s 9d	3000
Salvador Exulbe, especier	500s	7000

TAULA 136. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 55.075S DELS 275.000S PRESTATS ALS REI PEL CONTRACTE DE PATERNA⁸⁰⁶

Comprador	Renta anual	Títol censal
Joan Alegre	758s 11d	11625
Francesc Avinyó, tutor i curador de Ayronis, filla de Joan Bonet, mercader	733s 4d	11000
Ramon Comes	500s	7500
Elionor, dona de Mateu Llansol, cavaller	340s	5100
Martí Roís	1.000s	15000
Bartomeu Ros	450s	5850

Pel que fa al retorn del deute regi sotmès a les condicions del contracte de Paterna, com constata Winfried Küchler, els primers quitaments efectuats pel batle general dels préstecs de 1427, 1428, 1429 i 1430 es van realitzar sobre títols censals que havien estat venuts a un interès més baix (6,6%), el que fa deduir que la iniciativa de la cancel·lació d'aquells era dels creditors que veien poc rentable dit préstec. Amb tot, l'amortització definitiva del préstec i, per tant, el retorn dels territoris no es va efectuar fins a la segona meitat del segle XVII, després de dues centúries de plets judicials entre la ciutat i la casa de Segorb.⁸⁰⁷

6.4. El préstec de la ciutat al rei al marc de l'expedició inicial de la conquesta de Nàpols (1432).

El 29 de maig de 1432, un any i mig després de què dit contracte fóra signat, Alfons el Magnànim des del port de Barcelona va iniciar les seues campanyes militars

⁸⁰⁶ AMV, O-14.

⁸⁰⁷ Al voltant del conflicte judicial al segle XVI entre la ciutat de València i la casa de Segorb *vid.* Pilar VALOR MONCHO, «Tres baronías y un conflicto. La pugna por la Poble, Paterna i Beneguasil entre el duque de Segorbe y la ciudad de Valencia (1500-1550)», en Ricardo FRANCH BENAVENT, Fernando ANDRÉS ROBLES y Rafael BENÍTEZ-BLANCO, *Cambios y resistencias sociales en la Edad Moderna. Un analisis comparativo entre el centro y la periferia mediterranea de la Monarquia Hispánica*, Madrid, Sílex ediciones, 2014, pp.141-152. Per als segles posteriors *vid.* A., FELIPO ORTS, «El primer conde de Cervelló y la defensa de la jurisdicción...*Op.cit.*

italianes,⁸⁰⁸ de les quals mai no retornaria. El 25 d'abril anterior, el monarca eixia per última vegada de València no sense abans haver negociat la concessió per part de la ciutat d'un altre préstec de 143.000s, que el consell general li va concedir a data del 10 d'abril, tan sols un mes de la seua partida. Com assenyalen Winfried Küchler i Francisco Sevillano, a canvi d'aquell el sobirà va assignar tres impostos reials, l'anomenat «quinta del peix de l'albufera», el «terç delme del peix de la mar» i la gabella de la sal. Uns drets que haurien retornat feia poc a la Corona, ja que una part d'aquells havien romanit sota poder de la reina Violant, qui va morir en 1431.⁸⁰⁹ D'aquesta manera, novament el govern de la ciutat actuava com a instrument financer de la monarquia, qui es faria càrrec de les pensions anuals dels dotze títols censals que va vendre aquella per a recaptar aquella quantitat, els quals foren venuts a un interès del 8,3%.

TAULA 137. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 143.000S PRESTATS AL REI⁸¹⁰

Comprador	Renta anual	Títol censal
Joan Alegre	2000s	24.000
Pere Bou	1000s	12.000
Bernat Guillem Català, cavaller	500s	6.000
Pere de Centelles, noble	1000s	12.000
Dionis Cerverà, notari	200s	2.600
Manuel d'Eixarch	1600s	19.200
Violant, dona de Manuel Eixarc	250s	3.000
Beatriu, dona del noble Francesc Maça	1666s 8d	14.000
Berenguer Moragues, habitant de Sant Mateu	2000s	24.000
Pere Moragues, habitant de Sant Mateu	500s	6.000
Gabriel Navarro	1250s	15.000
Berenguer Salelles, cavaller	450s	5.400

6.5. La renovació del capítols del quitament de la ciutat al marc de la pèrdua de poder dels Palomar (1434-1435)

Hi hauria que esperar fins al començament de la juraderia de 1434 per a què la conjuntura instara al monarca a negociar novament amb la ciutat. En concret, les relacions es reiniciaren amb un tracte mercantil, és a dir el monarca importaria a la ciutat 10.000 salmes de gra sicilià a canvi d'una ajuda d'aquella de 3s 6d per cafis. Ara bé, com va assenyalar Winfried Küchler, els termes d'aquell conveni van generar

⁸⁰⁸ Al voltant del reclutament de tropes i la relació d'individus que conformaren les companyies d'armes de l'expedició de 1432 *vid.* J. SAIZ SERRANO, «La caballeria de Alfonso el Magnánimo en la expedición mediterranea de 1432. Reclutamiento y estructura de tropas en los ejércitos reales de la Corona de Aragón», *Saetabi*, 1996, pp. 23-64

⁸⁰⁹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 398-402.

⁸¹⁰ AMV, O-14.

controvèrsies, ja que en arribar els carregaments a València a mitjan de 1434, el govern s'hi va negar a vendre el forment, suposant que això corria a compte del monarca. Davant d'aquella delicada situació del Magnànim, el consell general del 14 de juliol va prendre la decisió de prestar-li al rei 110.000s, que aquell va retornar un any i nou mesos després. Es desconeix però qui va assumir el pagament de les pensions anuals si la Corona o la ciutat. Amb tot, aquesta operació comercial, per tant, no va eixir rendible per a la monarquia, que tanmateix va continuar important gra a València els anys successius a canvi d'ajudes.⁸¹¹

Per altra part, aquest mateix exercici polític, s'acomplia el termini de deu anys establert per a renovar els capítols del quitament. Una renovació on es va produir una reforma significativa del mètode d'elecció dels oficials del quitament establert en 1413, pel qual –com hem dit anteriorment– cada anualitat eren renovats dos dels dotze oficials. Mentre va estar en vigència aquell al llarg de l'anomenat govern dels Palomar van ser oficials del quitament els individus inclosos en el següent quadre:

TAULA 138. ELS DOTZE OFICIALS DEL QUITAMENT DE CENSALS ENTRE 1428-1436⁸¹²

Any	Oficials del quitament		
	Oficials substituïts	Oficials de nou accés	Oficials que continuen
1428	-	-	Francesc Rojals, Lluís Gil, Pere Donat, Bernat Celma, Tristany Joan, Manuel Eixarch, Francesc Ferrer, Jaume Calbo, Joan Gallach (menor), Pere Vicent, Berenguer Minguet
1429	Francesc Rojals Lluís Gil	Esteve Pérez Joan Boil	Francesc Ferrer, Jaume Calbo, Tristany Joan, Manuel Eixarch, Pere Donat, Bernat Celma, Joan Gallach (menor), Pere Vicent, Berenguer Minguet
1430	Francesc Ferrer Jaume Calbo	Bernat Curcà Domingo Simó	Esteve Pérez, Joan Boil, Tristany Joan, Manuel Eixarch, Pere Donat, Bernat Celma, Joan Gallach (menor), Pere Vicent, Berenguer Minguet
1431	Tristany Joan Manuel Eixarch	Joan de Palomar Pere Feliu	Bernat Curcà, Domingo Simó, Esteve Pérez, Joan Boil, Pere Donat, Bernat Celma, Joan Gallach (menor), Pere Vicent, Berenguer Minguet
1432	Pere Donat Bernat Celma	Gabriel Navarro Joan Gamiça	Joan de Palomar, Pere Feliu, Bernat Curcà, Domingo Simó, Esteve Pérez, Joan Boil, Joan Gallach (menor), Pere Vicent, Berenguer Minguet
1433	Pere Feliu Joan Gamiça	Francesc Escolà Joan Roís	Gabriel Navarro, Joan de Palomar, Bernat Curcà, Domingo Simó, Esteve Pérez, Joan Boil, Joan Gallach (menor), Pere Vicent, Berenguer Minguet,
1434	Joan Gallach, menor Pere Vicent	Francesc Blanc Pere de Lletxa	Francesc Escolà, Joan Rois, Gabriel Navarro, Joan de Palomar, Bernat Curcà, Domingo Simó, Esteve Pérez, Joan Boil

⁸¹¹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, p. 406.

⁸¹² Al voltant de les eleccions dels oficials del quitament entre 1428 i 1436 *vid.* AMV, MC, A-29, f. 64r (8 de gener de 1429); AMV, MC, A-29, ff. 185v (10 de gener de 1430); AMV, MC, A-29, f. 94v, (29 de gener de 1431), AMV, MC, A-29, f. 178v (26 de gener de 1432); AMV, MC, A-30, f. 44r (23 de gener de 1433); AMV, MC, A-30, f. 135r (26 de gener de 1434).

Ara bé, aquest sistema electoral seria modificat a finals de 1434 coincidint amb el context previ a què el grup d'interessos liderat pels Palomar perdera definitivament l'hegemonia de poder en el govern municipal. És a dir, una de les últimes mesures realitzades sota el poder del racional Manuel de Palomar seria la renovació dels capítols del quitament, que incloïen la reforma electoral dels oficials. Doncs, la necessitat de realitzar aquella va ser plantejada pel jurat cavaller Lluís de Vilarasa –en nom de la resta de magistrats– al consell general del 20 de novembre a partir de l'exposició de dos arguments. El primer, d'índole econòmic, posava en relleu com en dos dies anava a acabar el termini de temps pel qual la ciutat havia assignat els dos diners per lliura de la mercaderia de la carns i dos diners de la imposició de la mercaderia a la claveria de quitament. És a dir, calia fer una pròrroga de l'assignació per assegurar els ingressos de dita administració comptable. L'altra motiu exposat fou la necessitat de reformar el sistema electoral al considerar que la modificació anual d'oficials no beneficava a la institució. És a dir, el mal funcionament d'aquella era atribuït a què el sistema electoral dels oficials del quitament no permetia exercir els càrrecs de manera estable a individus rellevants de la societat política.

[...] lo dit quitament haver fet gran profit e utilitat a la dita ciutat e de la cosa pública, maiorment en lo principi, quant fou instituït lo dit quitament, com en aquell cas hi foren eletes dotze notables persones, les quals après se són variades perquè no ha fet aquell bon fruyt que fehia en son principi..

L'exposició dels motius va convèncer als consellers, que per votació van decidir delegar als jurats per a què junt amb els consellers que aquells elegiren s'encarregaren de modificar o afegir capítols del quitament així com de designar a electors, que al seu torn escolliren als següents dotze prohoms del quitament. La primera qüestió referent a la pròrroga de les assignacions es va resoldre dos dies després de què haguera estat exposada en el consell, mentre que el 24 de novembre es va procedir a la renovació dels oficials del quitament. En aquest sentit, els magistrats Lluís de Vilarasa, Pere Natera, Guerau Bou, Lluís Granolles, Lluís Garcia, Jaume Valença van designar els següents electors entre els consellers: Gracia de Montsoriu, Joan Figuerola, Bernat de Piera, Joan Valleriola, el mestre Pere Rossell, Joan Eximenez, Pere Badia, Bertomeu Pérez i Francesc Mascaros. Tots aquests van designar a divuit candidats a desenvolupar l'oficialia, entre els quals a més dels finalment elegits –que es recullen a la següent

taula– foren inclosos els edils Lluís Garcia, Jaume Valença així com Ponç Desponç, Berenguer Martí de Torres, Guillem Solanes, Pere Tallat i Daniel Barceló.

TAULA 139. ELS DOTZE OFICIALS DEL QUITAMENT DE CENSALS ENTRE 1434-1444

Lluís de Vilarasa → Guillem Crespí	Arnau Valleriola
Berenguer Minguet → Lluís Garcia	Lluís Cruïlles
Manuel Suau	Manuel Eixarch
Francesc Ferrer	Joan Despuig
Guerau Bou	Pere Andreu
Lluís Granollers	Bernat Penyarroja

Els nous oficials del quitament, que foren escollits amb una votació nominativa entre els electors, romandrien en el càrrec una dècada, termini fixat fins la propera renovació del capítols. Així mateix, en cas de renúncia o mort d'algun dels seus membres, seria competència de la comissió formada pels jurats i per la major part dels dotze oficials del quitament elegir un nou membre, tal com s'establia al vint-i-vuitè apartat dels capítols del quitament:

Ítem, que ls dits dotze instadors del quitament e offici de aquells duren e dur tant com dur lo dit quitament, e si per ventura algú durant lo dit temps o per qualsevulla altra rahó algú o alguns dels dits instadors ací per renunciació com altre defallia o defallien, en tal cas per los dits honorables jurats e per los dits instadors que sobreviuran o romandran, o per la major part dels dits honorables jurats e instadors, sia feta elecció d'altra e altres persones, tantes en nombre com ne falliran, los quals o la qual succeca o succeesquen en veu e loch de aquell o d'aquelles qui morts seran o dellalliran, e haja aquells poder e preheminiencia que havia o havien aquell o aquells dels dits instadors que serà o seran mort o morts e en altra manera defallirà o defelliran, entengas lo dit capítol en lo clavari si tal li seguia e si viu serà haja cabre en la elecció.

Aquesta regulació es va posar en pràctica ja en febrer de 1435, quan davant la mort de Berenguer Minguet va ser escollit com a substitut d'aquell el magistrat Lluís Garcia, després d'imposar-se per majoria de vots a altres tres candidats Jaume Valença, Guillem Solanes i Ponç Desponç, individus tots ells que ja havien estat aspirants a l'ofici en l'elecció realitzada el novembre anterior. Tant la selecció com a candidats i posterior votació va ser realitzada pels sis jurats –entre ells el mateix Lluís Garcia– i sis oficials del quitament: Bernat de Penyarroja, Manuel d'Eixarch, Pere Andreu, Lluís Cruïlles, Joan Despuig, Francesc Ferrer a mes del clavari Daniel Barceló.⁸¹³ De la mateixa manera, un any després va ser introduït en l'oficialia el cavaller Guillem Crespí per mort de Lluís de Vilarasa.⁸¹⁴ Pel que respecta al càrrec de clavari del

⁸¹³ AMV, MC, A-30, f. 238v-139r (10 de febrer de 1435).

⁸¹⁴ AMV, MC, A-31, f. 105r (30 de juny de 1436).

quitament, el 27 de novembre de 1435, després de dues dècades exercint l'ofici, Bernat Basella va ser revocat pels jurats i pels recent elegits oficials del quitament, que el substituïren pel mercader Daniel Barceló.

Tot plegat, el nou sistema electoral establert en novembre de 1434 produïa una major oligarquitzaació d'un ofici que no sols no seria renovat al llarg de deu anys sinó que en cas de fer-ho per força major l'accés a ell quedava en mans de la designació directa dels jurats i dels prohoms del quitament. El que permetia un major control de dit càrrec a l'elit dirigent alhora que accentuava el perfil polític dels individus que accedien a ell, doncs ja no es documentaran desenvolupant-lo a individus que no hagueren estat inclosos en la ceda reial o hagueren estat candidats a la juraderia.

Per altra part, es desconeix la major o menor contribució d'aquella reforma del sistema d'elecció del quitament i de la introducció dels nous capítols en l'exclusió dels germans Palomar de les institucions municipals. De tota manera, no es pot descartar que aquella hauria estat una causa important, tenint en compte que, pocs mesos després d'efectuar-se aquella, els jurats i els oficials del quitament demanaren l'opinió al monarca entorn a certa modificació que es pretenia introduir en els capítols del quitament, recentment aprovats. En concret, a partir d'unes instruccions del Magnànim als seus consellers Francesc Aranda i Berenguer Mercader, batle general, coneixem com els dits oficials municipals (els jurats i els dotze del quitament) requerien el vist-i-plau del monarca entorn a certes competències que, en cas del seu assentiment, pretenien atribuir-se.⁸¹⁵

En aquest sentit, un primer grup de qüestions que li plantejaven giraven al voltant d'adoptar una sèrie de mesures per a gestionar la malversació de fons municipals. Com ara, si podien o no modificar o reduir el salari i el nombre d'oficials "superflus" de la ciutat; si els atorgava competència per a excloure de l'accés als càrrecs públics a aquells «qui indegudament haia preses o detenga peccúnies algunes de la ciutat» fins que retornaren aquelles; si els jurats podien aplicar lliurement privilegis de la ciutat respecte als dos punts anteriors; o bé si els dotze oficials del quitament tenien poder per a demanar i examinar comptes de qualsevol oficial que administrara diners de la ciutat. Mentre que un segon grup de qüestions presentaven un contingut dispar. Per exemple, si el rei tendria per acceptable totes les ordinacions per aquells fetes per benefici del quitament; si admetia tots els capítols i ordinacions fetes novament, de les quals li era

⁸¹⁵ ARV, RC, 235, f.33r (8 d'abril de 1435).

mostrada còpia; o bé si permetia que fóra llevat de la ciutat el diner «appellat de Faiardo» imposant sobre l'entrada i eixida de la mercaderia a la ciutat, el qual era considerat perjudicial per a aquella.⁸¹⁶ Amb tot, d'aquest conjunt de mesures, el simple plantejament del primer grup qüestions permet intuir com molt possiblement s'acusava als germans Palomar, especialment al racional Manuel de Palomar, de frau o malversació de diners públics o com a mínim de permetre aquelles irregularitats sota la seua autoritat. Hipòtesi que explicaria que l'executiu de govern i els oficials del quitament plantejaren la necessitat de dotar als magistrats i als prohoms del quitament de majors competències per a controlar gestió administrativa de les finances urbanes. Una competència que en principi seria una de les atribucions que definirien la tasca del racional de la ciutat, per tant aquest propòsit dels magistrats i dels oficials del quitament sembla una mesura per a contrarestar el poder del racional. El que, per altra part, estaria mostrant com almenys una part del patriciat urbà era conscient com calia introduir mecanismes de control al racional, el qual estava adquirint un poder major del què teòricament li corresponia en un principi al començar a exercir al mateix temps una gran influència sociopolítica i econòmica.

Amb tot, davant aquella sèrie de qüestions, el Magnànim va delegar la resposta règia a Francesc Aranda i a Joan Mercader, als quals els dona plena llibertat per a decidir quines mesures concedien i quines desestimaven. És a dir, el monarca no tenia cap voluntat en participar personalment en la regulació de normatives referents a la gestió de les finances urbanes. El que, en altre sentit, suposava atorgar un gran poder decisorí als esmentats consellers reials, especialment a Joan Mercader qui a partir de l'exercici de 1435 –amb els Palomar exclosos de la vida pública municipal– gaudiria de major poder de mediatització dels càrrecs públics. De fet, crida l'atenció, com aquells consellers reials eren els mateixos als qui el Magnànim també havia delegat prèviament examinar si allò que es deia dels Palomar era cert i que si ho era que els exclogueren dels càrrecs públics. Tot plegat, aquest poder delegat al batle general va ser aprofitat per aquell per a posar en els càrrecs públics a individus afins als seu grup d'interessos, el qual a partir d'aleshores controlara el govern municipal.

El canvi del sector de l'oligarquia que tenia el control governamental de la ciutat, que en cap cas va suposar una exclusió dels individus que participaven mentre els Palomar haurien tengut l'hegemonia, va coincidir en un context de la política exterior

⁸¹⁶ ARV, RC, 235, f.33r (8 d'abril de 1435).

de la Corona en què el Magnànim veuria incrementades notablement les seues necessitats financeres. Doncs, a inicis de 1435 moria la reina Joana II de Nàpols, qui havia deixat com a hereu a Renat d'Anjou, germà de Lluís III d'Anjou, qui accedí al tron el 2 de febrer de 1435. Aquell mateix dia, Alfons el Magnànim s'autoploclamava rei legítim de Nàpols i iniciava la seua campanya de conquesta, el que implicava recursos econòmics amb els que satisfer les seues despeses militars. En aquella conjuntura monàrquica es produïa, per tant, a la ciutat de València l'exclusió del govern dels germans Palomar, que fins aleshores tenien sota el seu domini el control d'aquell.⁸¹⁷

6.6. Conclusiones del capítol

Des de 1428 fins a 1434-1435, com es pot veure la següent taula, el govern municipal havia concedit a Alfons el Magnànim un total de 1.267.721s, dels quals 132.000s (10% del total) foren donacions gracioses mentre que la resta del 90% del capital fou concedit en forma de préstec. Quantitat a les que caldria sumar les ajudes a la importació de gra que va rebre el sobirà, en una conjuntura monàrquica marcada per la guerra de Castella i pel començament de les expedicions militars mediterrànies. Del capital prestat, a diferència del període precedent (1416-1427), únicament la Corona va ser capaç de retornar 444.000s (el 39% del total prestat) fins a 1479, és a dir que més de la meitat de les quantitats prestades al rei es van convertir en deute consolidat del municipi.

Aquest balanç negatiu, que en aquesta conjuntura sí que va suposar un creixement del deute municipal, s'ha d'inserir en un moment on les necessitats financeres de la Corona creixien en un marc urbà on els Palomar havien arribat al poder i necessitaven consolidar la confiança dipositada en ells per part del sobirà. Durant el primer exercici polític d'aquells al capdavant del govern municipal (1428-1429), la hisenda municipal va poder suportar els 480.000s atorgats al Magnànim (tots per via de préstec menys 110.000s que foren donats). No obstant això, l'any següent, el govern municipal es va comprometre a prestar al sobirà 693.000s, dels quals únicament en va poder obtenir 249.021. Aquesta situació, en la qual l'elit governant arribava a acords financers amb el Magnànim que després era incapaç d'acomplir, va suposar un descrèdit dels Palomar

⁸¹⁷ *Vid.* Capítol II.

davant del monarca, qui no va dubtar en penatllitzar-los introduint novament en el poder al grup oligàrquic encapçalat pels Mercader. És a dir, d'un govern municipal sota el poder exclusiu dels Palomar es va passar a un govern constituït per membres d'ambdós partits polítics. Per tant, les relacions financeres entre la Corona i la ciutat determinaren un canvi de l'anterior grup dirigent de la ciutat, i posa en relleu la capacitat del Magnànim per a instrumentalitzar el poder municipal en funció dels seus interessos econòmics, és a dir atorgant-lo a aquells membres del patriciat que li garantiren recursos econòmics amb efectivitat.

Ara bé, més enllà de les modificacions del grup dirigent, la situació de la hisenda va marcar un punt d'inflexió en relacions financeres entre el monarca i la ciutat. En aquest sentit, s'ha d'afirmar com el patriciat valencià va ser conscient que devia exigir majors garanties a la monarquia per a poder fer front a les despeses que suposava el servei financer ciutadà a aquella. La solució recercada fou el contracte de Paterna, que intentà regularitzar el rol de la ciutat com un instrument financer alhora que es recercava que la Corona assegurara el pagament dels seus deutes a la ciutat, ja que els creditors municipals exigien cada vegada majors garanties. Seria poc després quan, coincidint amb la renovació del capítols del quitament en 1434, el municipi emprendria una profunda revisió de la gestió de la seua hisenda. Una reforma que es donaria gairebé de forma paral·lela a la pèrdua de poder dels Palomar, el que possiblement explica com en ser exclosos aquells del govern local es van enviar al monarca els trets bàsics de la reforma per a què supervisara alguns del seus punts i, dotara de major quota de poder als jurats i als oficials del quitament, respecte als quals aquell any es va modificar el seu sistema d'elecció amb una clara tendència oligàrquica.

TAULA 140. ACORDS CONTRACTUALS ENTRE LA CIUTAT DE VALÈNCIA I ALFONS EL MAGNÀNIM ENTRE 1428-1435

Exercici	Capital (sous)	Condicions financeres específiques	Conjuntura monàrquica	Canvi polític o interès municipal	Retorn del préstec per part de la monarquia
1428-1429	220.000	Préstec. La Corona es faria càrrec de les pensions dels censals i del seu quitament. Restitució en un any.		Govern dels Palomar, sense exclusió del grup de poder liderat pels Mercader.	Restitucions parcials entre 1446 i 1463. Es mantenia un deute de 140.000s a la mort de Joan II. Es convertirà en deute consolidat del municipi.
1428-1429	110.000	Donació. El rei renuncià temporalment als 11.000s mensuals i la ciutat dispensà dels 22.000s que aquell devia per les obres de les torres del Real.		<i>Ut supra.</i>	-
1428-1429	50.700	Préstec, que en principi ascendia a 132.000s. Les pensions dels censals devien ser satisfetes per la Diputació del General.	Preparatiu guerra contra Castella.	<i>Ut supra.</i>	-
1428-1429	110.000	Préstec. A partir de renegociar la quantitat de 198.000s, primerament sol·licitada pel monarca. El rei va assignar a la ciutat les seues importacions de gra Sicilià. La ciutat assumia les pensions i el quitament dels censals.	Reclutament de tropes per a la guerra contra Castella.	<i>Ut supra.</i>	En maig de 1429, el batle general comença a restituir el préstec.
1428-1429	22.000	Donació, que en principi ascendia a 143.000s. A canvi de la qual el Magnànim oferia majors prerrogatives, gràcies i favors a la ciutat i als membres del govern.	Finançament de la guerra contra Castella.	Eleccions dels jurats i del consell a partir de cedes reials confeccionades per Manuel de Palomar. I eleccions dels justícies mediatitzades en exclusiva pels Palomar.	-
1429-1430	227.021	Préstec, que en principi ascendia a 550.000s. Pensions censals i quitament a càrrec de la Corona, la qual quedaria obligada als 20.181s censals que va ser capaç d'obtenir la ciutat mitjançant deute censal.	<i>Ut supra.</i>	Poder municipal mediatitzat en exclusiva per la facció dels Palomar.	Restitucions parcials (aproximadament 44.000s) entre 1446, 1472 i 1478. Deute consolidat.
1430-1431	275.000	Contracte de Paterna: assignació dels ingressos de la batlia general per a liquidar el deute reial amb la ciutat i transferència territorial a la ciutat en concepte de penyora de Paterna, La Pobla i Benaguasil.	<i>Ut supra.</i>	Retorn al poder de la facció dels Mercader, que compartien govern amb els Palomar. Adquisició temporal de Paterna, La Pobla i Benaguasil.	Restitució parcial dels deutes reials que era de 880.000s en 1430, dels quals a la mort de Joan II s'havien restituit 285.00s Deute consolidat fins al segle XVII.
1431-1432	143.000	Préstec. La monarquia assumia el pagament de les pensions de censals i el quitament, assignant els ingressos de tres impostos reials: el terç delme del peix de la mar, la gabella de la sal i el quint del peix de l'albufera d'aquella anualitat.	Expedició inicial de la conquesta de Nàpols	Govern dels Palomar, sense exclusió del grup de poder liderat pels Mercader.	Fores restituïts entre 1450 i 1463: 38.000s. La resta es convertí en deute consolidat.
1434-1435	110.000	Préstec. Es desconeixen les condicions.	Pagament de gra sicilià	Pèrdua de poder dels Palomar. Exclusió dels seus líders del govern municipal. Reforma dels capítols del quitament, major poder dels jurats i dels oficials del quitament.	Retornat en 1436.

CAPÍTOL VII. LES NEGOCIACIONS DEL GOVERN DELS MERCADER I SUAU AMB ALFONS EL MAGNÀNIM (1435-1458)

7.1. El préstec de la ciutat al marc del captiveri reial de Ponça (1435)

Així doncs, a la fi de la juraderia iniciada el 1434 s'efectuava un canvi dels membres que constituïen l'anomenat consell secret, passant el càrrec de racional a Manuel Suau, i, per tant, a la facció liderada pel batle general Joan Mercader. Aquella es va veure en la tessitura de gestionar les relacions en la Corona al context del captiveri reial, esdevingut per la derrota de la batalla naval de Ponça del 5 d'agost de 1435.

Doncs, com és ben conegut, en aquesta batalla, una flota de genovesos va derrotar el gran estol marítim del Magnànim, capturant i empresonant al mateix rei, als infants Joan i Enric així com una nombrosa comitiva de nobles, cavallers i mariners que formaven part de l'expedició militar.⁸¹⁸ D'aleshores ençà, tots ells restaren en poder de Filipo María Visconti, duc de Milà i senyor de Gènova. El rescat del rei fou, presumiblement, taxat amb 600.000s, els quals el sobirà va sol·licitar en agost a les ciutats València, Barcelona i Saragossa, a cadascuna de les quals demandava que li prestaren un terç del total. Tot i la urgència d'aquella demanda règia, el govern valencià va ajornar la petició reial fins a desembre, descartant la seua concessió en primera instància a causa de la dolenta situació de la hisenda municipal. No obstant això, la pressió exercida pel batle general i pel governador del regne van fer canviar de parer a l'elit governant, que el 7 de gener de 1436 aprovava al sobirà el préstec de 200.000s.⁸¹⁹

Ara bé, per què tanta tardança del govern valencià en estudiar la sol·licitud de préstec reial i la seua denegació en un primer moment, tenint en compte la greu situació en què es trobava el Magnànim? La resposta a aquesta qüestió s'ha d'inserir a partir d'un fet a considerar. Doncs, cal tindre present que, al llarg dels mesos d'agost i desembre de 1435, el duc de Milà va concedir al monarca catalano-aragonès gaudir de totes les comoditats i els luxes del palau milanès, mentre la reina Maria i la reina Elionor d'Albuquerque ploraven el captiveri i negociaven amb les elits urbanes de les capitals dels regnes el rescat reial. Serà precisament, en aquest marc de cordialitat entre el duc de Milà i el Magnànim, el que explique que el mateix monarca des d'octubre

⁸¹⁸ Al voltant de la batalla de Ponça i d'una relació de noms dels individus que foren capturats junt al monarca *vid.* Eloy BENITO RUANO, «La liberación de los prisioneros de Ponza», *Hispania*, 1964, pp. 27-65.

⁸¹⁹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 410-411.

iniciara el procés de negociació que li permetria no sols pactar el seu mateix alliberament sinó també signar una tractat d'ajuda mútua amb el duc de Milà. De fet, a inicis d'octubre, se signaren els pactes que, en síntesi, es poden resumir en què el duc li proporcionaria suport a Alfons en la conquesta del regne Nàpols i aquell a canvi li prestaria el seu suport contra el *condottiere* Sforza i el pontificat romà.

D'aquesta manera, en octubre de 1435, genovesos i catalano-aragonesos passaren de cop i volta de ser enemics tradicionals a aliats polítics, almenys pel que fa als seus alts dirigents. De fet, com a símbol de dit pacte es documenta com en aquella conjuntura s'hauria acordat l'alliberament del rei de Navarra, al qual Alfons li dona instruccions de tornar al principat de Catalunya i als regnes d'Aragó i de València per a exercir com al seu lloctinent general. Càrrec del que fou investit en gener de 1436, després d'haver arribat al port de Barcelona el 29 de desembre de 1435 on va romandre diverses setmanes, mentre rebia lletres i instruccions del Magnànim per a presentar-les en Corts.⁸²⁰ Des de la ciutat comtal, l'infant Joan va ordenar, com a governador general del regne, l'alliberació de milanesos i genovesos residents a València i subjectes a les restriccions imposades per Joan Mercader, batle general, qui els havia segrestat els béns i els havia limitat els moviments a certs barris de la ciutat.

Amb tot, el fet que el govern valencià haguera estat assabentat de què la gravetat del captiveri del Magnànim no hi era traumàtica sinó que es trobava en un règim de semilibertat podria explicar la lentitud en què va procedir. Doncs, conscients de l'estat del sobirà, l'elit patrícia decidiria no donar prioritat a una petició reial, que suposava un gran esforç per a la hisenda municipal, motiu al·ludit quan es va decidir desestimar la sol·licitud règia. A més a més, l'ajornament de l'assumpte també permetia guanyar temps a l'espera de conèixer el posicionament de les ciutats de Barcelona i Saragossa. En aquest sentit, es pot formular la hipòtesi que el canvi d'actitud del govern un mes després únicament s'hauria produït sota la pressió exercida per un batle general que, molt possiblement, recordaria als membres del consell secret com alguns d'ells havien accedit feia pocs mesos al govern gràcies a la seua intercessió personal i a la determinació política del Magnànim d'excloure als Palomar. És a dir, Joan Mercader hauria exhortat a l'elit governant per a què concediren al monarca en el primer préstec que aquell havia demandat a la ciutat després dels canvis importants en el comitè l'executiu de la ciutat, advertint la necessitat de guanyar-se el favor reial per mantenir

⁸²⁰ A. RYDER, *El reino de Nápoles...Op.cit.*, p. 37.

el control governamental d'aquella. Per tant, presumiblement, la intercessió dels oficials reials va forçar al govern municipal a autoritzar el 7 de gener de 1436 l'esmentat préstec de 200.000s.

Una vegada concedit el préstec, la ciutat encara va tardar un temps en efectuar els pagaments. Winfried Küchler va plantejar la possibilitat que la lentitud en l'atorgament d'aquest préstec deuria estar causada pel contracte de Paterna i la manca de seguretats oferides pel sobirà. Sense contradir aquestes possibilitats, i tot que ni dit autor ni Francisco Sevillano ho mencionen, podem assenyalar com l'oligarquia municipal el va posposar perquè abans hauria intentat aprofitar les necessitats econòmiques règies per a negociar la venta o cessió –en concepte d'empenyorament del dit préstec– del port sicilià de Licata, des del qual la ciutat s'abastia de forment.⁸²¹ Aquesta pretensió de l'elit urbana, que vetllava pels interessos mercantils de la ciutat, no va obtenir resultats, possiblement per la pressió exercida per la reina Maria, qui el 19 de febrer des de Monçó, exigia a la ciutat el pagament del préstec sense més dilació.⁸²²

Ara bé, l'alternativa al port de Licata, fou el compromís de l'infant Joan, l'1 d'abril de 1436 des de Saragossa, prèvia sol·licitud dels magistrats valencians, a què del donatiu de les properes corts generals de Monçó o de les particulars convocades en el regne de València es restituïren els 200.000s.⁸²³ I així va ocórrer, segons documenta Küchler, qui va comprovar com aquest import fou descomptat de la part del donatiu de les Corts de 1438 que devia ser satisfeta per la ciutat, el qual sense dit descompte ascendia a un total de 291.000s.⁸²⁴

7.2. Els préstecs de la ciutat en l'última fase de la conquesta de Nàpols (1436-1442)

Amb tot, en 1436, Alfons començaria una guerra de sis anys que conclouria finalment amb la conquesta del regne de Nàpols el 2 de juny de 1442. Tot i que no seria fins al 26 de febrer de 1443 quan realitzaria la seua entrada triomfal a la ciutat de Nàpols.⁸²⁵ Durant el desenvolupament de les campanyes militars, el Magnànim va sol·licitar a la ciutat de València dos préstecs amb la finalitat de satisfer les despeses derivades de la guerra.

⁸²¹ AMV, MC, A-31, f. 72v

⁸²² AMV, LIM, g3-18, f. 88r.

⁸²³ AMV, LIM, g3-18, f. 89v-90r.

⁸²⁴ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona... Op.cit.*, p. 412.

⁸²⁵ A. RYDER, *Alfonso el Magnánimo... Op.cit.*, p. 305.

El primer dels préstecs, tal com recull, Kùchler, va ser sol·licitat pel tresorer reial Mateu Pujades el 13 de juliol de 1437 i aquell mateix dia va ser aprovat pel consell general, tot i que la quantitat ascendia a 300.000s. Entre les condicions específiques es trobava l'obligació de la monarquia de retornar-lo en dos anys sense possibilitat d'ampliar dit termini i el rei assignava el morabatí dels regne d'Aragó i del de València per al pagament de les pensions dels censals i la cancel·lació d'aquells. Com a fermances de l'operació apareixien en el cas de la satisfacció dels interessos Daniel Barceló, taulatger del rei en la ciutat i per al quitament el mateix tresorer general i la seua dona. Per tant, la ciutat assumia novament el rol d'instrument financer del monarca.⁸²⁶ Ara bé, malgrat la rapidesa en què fou signat l'acord, el préstec no va arribar a efectuar-se tal com havia estat previst. Per una part, perquè la ciutat va ser incapaç de col·locar mitjançant la venda de títols censals els 300.000s que s'havia compromès a prestar. En aquest sentit, segons documenta Kùchler, únicament va ser capaç de recaptar 171.920s fins al 5 d'abril de 1438. Mentre que, per altra banda, la ciutat va interrompre la venda de censals davant la negativa de Mateu Pujades d'assegurar novament que el préstec seria retornat en dos anys. Amb tot, entre maig i desembre de 1440, el tresorer reial quitava per complet el préstec a la ciutat.

Pel que fa al segon dels préstecs, segons Kùchler, el govern municipal sense sol·licitud prèvia d'Alfons el Magnànim li va concedir 33.000s el 24 de març de 1441 a canvi del qual el monarca va atorgar a la ciutat la pragmàtica «*de prohibicione inquisitoris usurarum*». Aquella posava fi al conflicte sorgit en la ciutat arrel la causa oberta per un jutge clerical disposat a indagar i procedir contra tots els que participaren en operacions usuràries. Entre les condicions del préstec, s'inclòs que la ciutat es devia fer càrrec dels interessos mentre que el rei retornaria el capital prestat descomptant la quantitat del donatiu que correspondria pagar a la ciutat en les properes corts, tal com així va succeir al marc parlamentari de 1446.⁸²⁷

En relació amb el tercer préstec, com ja va assenyalar Kùchler, aquell va ser aprovat per la ciutat el 29 de gener de 1442, i els 60.000s es destinarien a finançar una part dels 110.000s despesos pel rei en draps de llana del regne i en un carregament de nòlit per al seu exèrcit. Les condicions del préstec incloïen en aquest cas que Perot Mercader, en qualitat d'oficial reial que devia realitzar la compra dels panys, assumiria personalment el pagament de les pensions i es faria càrrec de liquidar el préstec en un termini de tres

⁸²⁶ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, p. 415.

⁸²⁷ *Ibid.*, p. 419-420.

anys. A canvi, la ciutat es comprometia a lliurar els diners immediatament, de fet es constata com ho feia justament l'endemà d'haver concedit aquella operació creditícia. El pagament del préstec no els va efectuar Perot Mercader sinó el batle a partir dels ingressos de la batlia general.

Per altra part, mesos després, el 10 de setembre de 1442, el Magnànim donava instruccions al tresorer general Mateu Pujades per a què recuperara en favor del patrimoni regi els llocs de Paterna, Benaguasil i la Pobla amb la finalitat que «*de aquells en ses necessitats lo dit senyor se pusca socórrer e ajudar*». En concret, el monarca pretenia posar fi al contracte de Paterna per tornar a vendre la jurisdicció sobre dits llocs en cas que Joan de Pròixita no vullguera continuar tenint Cocentaina i no es poguera trobar un altre comprador. En aquell cas, i com a moneda de canvi, el monarca oferiria a dit cavaller el lloc de Paterna i si aquell volia també Benaguasil i la Pobla, tot retenint els 12.000s de Morella per a compensar el fet que dits llocs no tingueren rendes, ja que totes estaven en mans de censalistas. Així doncs, si aquesta operació es realitzava, el Magnànim facultava al tresorer general a canviar a la ciutat de València la senyoria que exercia sobre Paterna, Benaguasil i la Pobla a canvi de la vila de Cocentaina.⁸²⁸ L'operació no es va efectuar finalment, però mostra com el Magnànim s'hauria plantejat la manera de deslliurar-se del contracte de Paterna.

7.3. El préstec a canvi del privilegi dels censals al marc del mal regiment de la ciutat (1444-1445)

Dos anys després, en 1444, el govern municipal de València va sol·licitar a Alfons el Magnànim l'atorgament d'un "privilegi de censals" a canvi del qual la ciutat li concedia un préstec gratuït de 100.000s. Aquell privilegi fou concedit pel sobirà el 6 de juny d'aquell any a canvi del qual el 3 d'abril de 1445 el consell general degué acceptar unes lletres de canvi de 110.000s. L'única condició específica que incloïa aquella operació creditícia era que el préstec devia ser retornat a partir de descomptar l'import que devia satisfer la ciutat en les properes corts.⁸²⁹

Per altra part, com hem vist al capítol anterior, en 1434 la renovació dels capítols del quitament va incloure el canvi de sistema electoral que regulava l'accés a l'oficialia. Així doncs, la nova renovació dels capítols i, junt amb ella, la nova elecció no es

⁸²⁸ ACA, RC, 2562 f.6r

⁸²⁹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, p. 424.

produiria fins a 1444. És a dir, l'elecció efectuada sota el govern dels Palomar romandria al llarg de la primera dècada del govern municipal sota un major control del grup de poder dels Mercader i dels Suau. En relació amb la renovació dels capítols del quitament en 1444, el consell general del 18 de novembre donà ple poder als jurats, al racional i al síndic per a designar a vint-i-sis electors, els quals serien els encarregats de triar per votació els candidats que exercirien l'oficialia.

Entre els elegits es trobaven els sis jurats (Guillem Ramon de Pertusa, Pere Serra, Pere Andreu, Guillem Saera, Lluís de Frígola, Manuel Llorenç), un dels advocats de la ciutat (Francesc Mascó) a més de tots els següents: Guillem de Solanes, Joan Almudever Joan Valleriola, Guillem de Monserrat, Berenguer Martí, Lluís Bou, Joan Ferrando, Joan d'Almenara, Bernat Valleriola, Jaume Garcia, Joan Gomis, Nicolau Valldaura, Vicent Alegre, Miquel Andrés, Nicolau Vilanova, Galeas Joan, Vicent Calbet, Genis Ferrer i Bernat Ponç. De tots aquells, únicament el magistrat pels cavallers, Guillem de Pertusa es va oposar a la candidatura que aquell conjunt d'electors va realitzar, i, per tant, va decidir no participar en la votació. Una votació en la qual foren elegits per majoria de vots, com es pot veure a la següent taula, quatre regidors ciutadans, l'advocat i altres set individus vinculats al govern.

TAULA 141. ELS DOTZE OFICIALS DEL QUITAMENT DE CENSALS ENTRE 1444-1454⁸³⁰

Pere Andreu	Berenguer Martí
Guillem Saera	Joan Ferrando
Lluís de Frígola	Jaume Garcia
Manuel Llorenç	Nicolau Valldaura
Francesc Mascó	Vicent Alegre
Guillem de Solanes	Miquel Andrés

Per altra part, el 22 d'abril de 1446, la ciutat de València atorgava al Magnànim, prèvia sol·licitud d'aquell efectuada pel batle general, un préstec de 55.000s amb la finalitat de satisfer una part de préstec que el Mestre l'orde de Montesa li devia a la Corona, i que aquella hauria assignat al pagament de certes lletres de canvi. En concret, el deute d'aquell era 110.000s, que en principi van estar sol·licitats en la seua totalitat a la ciutat a canvi de transferir les obligacions que el mestre de Montesa tenia amb el rei. No obstant aquella oferta reial, la ciutat va preferir acordar prestar únicament la meitat dels diners amb la condició de què la monarquia assumiria les despeses en pensions i liquidaria el préstec en desembre d'aquell any, preveient que podia ser per causes de força major ampliat el termini a dos anys, això en el cas què el mestre de Montesa no

⁸³⁰ AMV, MC, A-33, ff. 50v-57r (8 de novembre de 1444).

pagara al rei en el termini establert, o bé en cas de defunció del primer. Amb tot, el 4 de juny, la ciutat entregava per via de préstec els 55.000s per a què el batle general poguera pagar les lletres de canvi. Així mateix, el 29 de novembre d'aquell any, el mestre de Montesa satisfesia el préstec i, per tant, el batle general podia així retornar al seu temps el préstec contret amb la ciutat i el pagament dels interessos generats fins aquell moment.

7.4. La compra de Cocentaina a canvi d'evitar el "redreçament del govern" (1446-1448)

A inicis de 1446, el rei s'havia aliat amb el duc de Milà i amb el papat per a conquerir nous territoris disputats entre aquells i els florentins i venecians. Davant aquella empresa, el Magnànim necessitava finançament en poc de temps. És per això que va pensar en la ciutat de València per a què aquella actuara novament com a instrument financer. El 20 de novembre el rei escrivia al batle general explicant-li la situació i assenyalant com havia pensat «fer empenyorament, venda o transportació» de la baronia de Cocentaina a la ciutat. Davant aquesta notificació reial, el batle general va iniciar les negociacions amb l'elit urbana que van concloure el 22 de desembre de 1446, data en què es celebraven les eleccions dels justícies. Aquell dia, el govern de la ciutat li va concedir un préstec de 360.000s al rei a canvi de què aquell cedira a la ciutat la jurisdicció de l'esmentada baronia. Dit amb altres paraules, la ciutat comprava a títol de gràcia dita baronia, per tant el monarca podria recuperar el territori empenyorat en el moment que retornara la quantitat pagada per la ciutat. Per altra banda, per aconseguir dita quantitat, el govern municipal va vendre títols de deute públic a un interès baix (6,6%) el que no va impedir aconseguir la quantitat en un sol dia.⁸³¹

TAULA 142. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 143.000S PRESTATS AL REI⁸³²

Comprador	Renta anual	Títol censal
Joan Amat, mercader, ciutadà	1000s	15.000
Lluís Belluga, canviador	1.000s	15.000
Lluís Belluga, canviador	1000s	15.000
Jaume Beneito, notari	600s	9.000
Pere Cabanyelles, cavaller	500s	7.500
Miquel Carbonell, botiguer	500s	7.500

⁸³¹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona d'Aragó...Op.cit.*, p.429-431; Cfr. AMV, MC, A-33, ff. 246v-248, 261, 271, 285.

⁸³² AMV, O-23, f. 18v- 26r.

Joana, vídua de Lluís de Castellví, cavaller	850s	12.750
Pere de Castellví, cavaller	550s	8.250
Aldonça, vídua de Joan Conca, mercader	1.000s	15.000
Beatriu, dona de Gilabert Dalmau Sanoguera, donzell	2.666s 8d	40.000
Francesc Escolà, notari	500s	7.500
Beatriu Escrivà, dona de Eiximenez Escrivà, donzell	1000s	15.000
Sanrina, dona de misser Joan Gallach	200s	3.000
Francesc Gil, major de dies	266s 8d	4.000
Llorenç Joan, ciutadà	500s	7.500
Lluís de Montagut, cavaller	600s	9.000
Manuel de Montagut, noble	500s	7.500
Lluís Pardo, noble, cavaller	400s	6.000
Miquel de Penyarroja, ciutadà	1.000s	15.000
Baltasar Poma, pellicer	1000s	15.000
Caterina, vídua de Joan Ponç, ciutadà	1000s	15.000
Caterina, vídua de Joan Ponç, ciutadà	500s	7.500
Jaume Ribera, mercader	500s	15.000
Ausiàs Roís de Corella, cavaller	500s	7.500
Joan Roís de Corella	800s	12.000
Francesc de Solanes, ciutadà	400s	6.000
Francesc de Soler, cavaller	900s	13.500
Joan Valentí, menor de dies	500s	7.500
Bernat de Valleriola, ciutadà	666s 8d	10.000
Aldonça, dona de Francesc de Vilanova	500s	7.500
Carros de Vilaragut, noble	1600s	2.400

El 21 de gener la ciutat satisfeia al rei la quantitat i aquell feia efectiva oficialment la transferència de la jurisdicció de la baronia de Cocentaina a aquella. Dos anys després d'aquell acord contractual, el monarca notificava a Joan Gallach, conseller i regent la cancelleria, que volia recobrar la vila i baronia de Cocentaina pel preu de 360.000s, que serien assignats de les quantitats rebudes pel subsidi del braç eclesiàstic. Ara bé, com el rei precisava de manera urgent els 20.000 ducats va negociar amb l'elit dirigent que a partir d'aleshores la Corona es faria càrrec de les pensions dels censals que va carregar la ciutat en 1446 per poder obtenir la senyoria sobre Cocentaina, del pagament de les quals s'anirien descomptant els 360.000s (20.000 ducats) fins que rebera el donatiu del braç eclesiàstic, moment en què liquidaria el capital que restava de dita quantitat.

De la mateixa manera, cal assenyalar com per obtindre el privilegi de restitució inseparable del reial patrimoni, la vila de Cocentaina va haver de satisfer prèviament al monarca entre 6.000 o 7.000 florins. Aquesta mesura va inspirar al monarca a sol·licitar

als seus oficials que oferiren a totes les terres e universitats sota al patrimoni reial aquell mateix privilegi de «*incorporació, unió e inseparable annexió*» a la Corona a canvi de la major quantitat de diners. Doncs, aquesta mesura a més de a Cocentaina, fou aplicada als privilegis d'Elx, Crevillent i Albaida.⁸³³ Dos anys després, en 1448, el rei recuperava la baronia de Cocentaina i, en desembre d'aquell any, la va vendre a Eiximen Pérez de Corella per un preu de 880.000s.⁸³⁴

7.5. L'últim préstec de la ciutat a Alfons el Magnànim en 1450

El 21 de març de 1450, com constata Winfried Küchler, el govern de la ciutat va prestar, prèvia sol·licitud del batle general –qui no ho va consultar amb el Magnànim– 66.000s a la monarquia amb la finalitat de què el batle general satisfera certes lletres de canvi adreçades a dit oficial reial. Així doncs, en nom de sobirà, el batle general va negociar amb l'elit les condicions específiques, que en aquell cas consistirien en què la batlia general es faria càrrec de les pensions dels censals i quedaria obligada a retornar el préstec en un termini de quatre anys, que finalitzaria en Nadal de 1454. No obstant aquell primer acord, immediatament després de ser aprovat pel consell general, el batle va sol·licitar reduir la quantitat prestada a 44.000s que la ciutat va aprovar sense modificar la resta de condicions. L'oficial reial va retornar aquell préstec en diversos quitaments efectuats entre gener i agost de 1452 a partir de les rendes del morabatí de 1451.⁸³⁵ Des de 1450 fins a 1459, ja durant el regnat de Joan II la Corona no realitzaria cap petició de préstec a la ciutat de València.

7.6. Conclusions del capítol

Amb tot, com es pot veure en la taula següent, durant el govern del racional Manuel Suau i el domini de la facció dels Mercader (1436-1459), la ciutat va prestar a Alfons el Magnànim un total 1.033.920s, sense que es registrara cap donació graciosa. És a dir, l'elit governant, de la qual estaven exclosos els germans Palomar, exigira al monarca el retorn de les quantitats prestades i no oferira un servei financer a canvi de majors prerrogatives tendents a l'obtenció d'una major oligarquització del govern. Al cap i la

⁸³³ ACA, RC, 2653r, f.188r.

⁸³⁴ C. LÓPEZ RODRÍGUEZ, «Ciudades, nobleza y patrimonio regio en el Reino de Valencia en época de Alfonso el Magnánimo» en CLARAMUNT RODRÍGUEZ, S. (coord.), *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta*, vol. 3. Barcelona, 2003, p.512.

⁸³⁵ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, p. 424.

fi, aquella ja s'havia aconseguit amb la ceda reial i amb el major increment de poder dels jurats i dels oficials del quitament, a més de les provisions reials individus o personals per a la resta de magistratures urbanes.

Per altra banda, cal destacar com durant aquest període, els acords contractuals entre l'elit governant i el Magnànim es van executar tal com foren negociats en un principi. De fet, es constata com el 100% del capital prestat durant aquest període va ser retornat a curt termini, és a dir no es va convertir en cap cas en deute consolidat. Aquesta situació, que contrasta amb la del període precedent (1427-1435) on la monarquia sols va ser capaç de restituir fins a 1479 el 28% del capital prestat pel municipi, s'ha de posar en relació amb el fet de què l'elit governant va ser capaç de negociar commutar el deute de la Corona amb la part proporcional que la ciutat devia satisfer pel donatiu de corts. A més a més, d'exigir quan això no podia ser possible, préstecs a curt termini o bé la transferència de territoris com a penyores (cas de Cocentaina), tot superant la instrumentalització règia del poder municipal, que va arribar a oferir als Palomar tornar al govern a canvi de certa quantitat econòmica. Oferta que li va servir al monarca per a obtindre de l'elit governant, a la que arriba a considerar com la causa del "mal regiment de la ciutat", un nou préstec mentre que aquella va poder continuar sense restriccions de la seua hegemonia en el govern municipal de València.

Ara bé, aquesta nova actitud de l'elit governant –molt més exigent amb el monarca– no es pot entendre sense tindre en consideració com els anys previs havia hagut un gran desequilibri de la hisenda municipal, a causa de l'ambició del grup de poder d'aleshores (els Palomar), que va intentar satisfer les demandes règies a canvi de prerrogatives sense tindre en compte l'estat real de la hisenda municipal. Aquell estat de crisi de la hisenda local va obrir un període de consolidació de les relacions financeres contractuals entre la Corona i la ciutat. Doncs, en aquesta etapa, la ciutat ja havia adquirit el seu paper com a instrument financer del sobirà i seran pocs els préstecs atorgats en què la Corona no es faça càrrecs dels interessos censals. Una etapa de major equilibri dels acord contractuals que és paral·lela a la consolidació dels model d'ingerència règia en l'accés a les magistratures urbanes, doncs des de mitjans de la dècada de 1430, la recurrència a la monarquia s'havia integrat ja com un mecanismes més que s'unia als ja tradicionals mètodes de mediatització dels càrrecs públics per part dels membres de la societat política.

Taula 143. ACORDS CONTRACTUALS ENTRE LA CIUTAT DE VALÈNCIA I ALFONS EL MAGNÀNIM ENTRE 1436-1458

Exercici	Capital (sous)	Condicions financeres específiques	Conjuntura monàrquica	Canvi polític o interès municipal	Retorn del préstec per part de la monarquia
1435-1436	200.000	Préstec, que seria restituit per la Corona a partir de descomptar dita quantitat de la part proporcional al proper donatiu de corts que devia satisfer la ciutat.	Rescat del captiveri de Ponça	Inici del govern dels Mercader i Suau	Restituït del donatiu de corts de 1438.
1437-1438	171.920	Préstec, en principi ascendia a 300.000s Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona, que assignava el morabatí del regne d'Aragó i del de València. Devia ser restituït per la Corona en dos anys.	Reanudació de la campanya militar per la conquesta de Nàpols.	<i>Ut supra.</i>	Restituïts en 1440.
1437-1438	33.000	Préstec, que seria restituït per la Corona a partir de descomptar dita quantitat de la part proporcional al proper donatiu de corts que devia satisfer la ciutat.	<i>Ut supra.</i>	A canvi la ciutat obtenia la pragmàtica " <i>de prohibicione inquisitoris usurarum</i> ".	Restituït del donatiu de les corts de 1446.
1441-1442	60.000	Préstec. Perot Mercader, en qualitat d'oficial reial, assumia el pagament de les pensions dels censals i el restituïria en tres anys. La ciutat devia lliurar els diners de forma immediata.	Finançar una part dels 110.000s despesos pel rei en draps de llana del regne i un carregament de nòlit per a l'exèrcit reial.	-	Restitució en 1445 a càrrec de Berenguer Mercader, batle general.
1444-1445	110.000	Préstec. Que seria restituït per la Corona a partir de descomptar dita quantitat de la part proporcional al proper donatiu de corts que devia satisfer la ciutat.	-	A canvi la ciutat obtenia el "privilegi dels censals".	Retornat del donatiu de 1446.
1445-1446	55.000	Préstec. Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona. La restitució es devia fer en desembre de 1446 o per causes majors en un termini de dos anys.	Satisfer el deute que el mestre de Montesa tenia en la Corona i el qual s'havia assignat al pagament de certes lletres de canvi.	-	Restitució en desembre de 1446.
1445-1446	360.000	Préstec. Empenyorament de la vila de Concentaina en favor de la ciutat.	-	Intent de reial de modificar l'elit governant municipal. Obtenció de la jurisdicció de la vila de Cocentaina.	Restitució a finals de 1448.
1449-1450	44.000	Préstec, en principi ascendia a 66.000. La batlia general assumiria les despeses de les pensions censals i el quitament d'aquelles. I, restitució del préstec en quatre anys.	Satisfer lletres de canvi adreçades al batle general	Continuïtat del govern dels Mercader i Suau.	Restitució entre gener i agost de 1452 a partir de les rendes del morabatí de 1451.

CAPÍTOL VIII. LES RELACIONS FINANCERES ENTRE EL GOVERN DE GUILLEM SAERA I JOAN II (1458-1479)

Després d'una dècada sense acords financers contractuals entre el govern municipal de València i la Corona, amb la pujada al tron de Joan II aquells es van reactivar, continuant amb les mateixes dinàmiques que les desenvolupades durant el regnat d'Alfons el Magnànim. Doncs, com hem vist, si el regnat d'aquest darrer va estar marcat per la determinació política del monarca de conquerir el regne de Nàpols i ambicionar altres territoris itàlics, motiu pel qual requerira capital per a dur a terme les seues campanyes militars, el regnat de Joan II, com és conegut, va estar condicionat per la guerra civil catalana. En aquest sentit, com els precedents anteriorment esmentats, el crèdits de la ciutat al rei ja han estat identificats tant per Francisco Sevillano com per Winfried Küchler, tanmateix a continuació els inserirem en un marc de relacions sociopolítiques específiques entre l'elit governant i el rei, que no han estat fins al moment suficientment posats en valor per la historiografia.

Respecte a aquesta, cal fer menció com tradicionalment ha tractat de manera subsidiària la participació de la ciutat de València en la contesa catalana, tot subratllant sempre la fidelitat intrínseca d'una oligarquia valenciana sempre fidel a la causa de Joan II i, en general a les directrius centralistes i autoritàries de dit monarca. Una interpretació que s'ha de relacionar amb la pervivència d'una vessant de la tesi de la historiografia romàntica catalana nascuda al segle XIX, aquella segons la qual llegia el conflicte com l'inici de la defensa a ultrança en el principat de Catalunya del pactisme, de les llibertats forals i de les institucions catalanes front l'autoritarisme d'un monarca d'origen castellà. Interpretació que, en conseqüència, deixava al regne d'Aragó, al de València i al de Mallorca –aquells que donaren suport gairebé unànime a la causa de Joan II– com als autèntics detractors del dret foral i, si més no, de la catalanitat.⁸³⁶ Tot i que aquesta tesi ha estat matisada progressivament des dels propis estudis de Santiago

⁸³⁶ Al voltant de les interpretacions historiogràfiques suscitades per la historiografia catalana al voltant de la guerra civil catalana, recentment Imma Muxella la seua tesi ha realitzat un recorregut per les principals interpretacions des dels estudis de Jerónimo Zurita, Antoni Aulèstia, Victor Balaguer i Antoni Bofarull i altres fins als de Vicens Vives i Santiago i Jaume Sobrequés. *Vid.* Imma MUXELLA PRAT, *La Terra en Guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)*, Tesis doctoral, Barcelona, 2013, pp. 13-31.

Sobrequés,⁸³⁷ el fet que s'hagen anat posposant els estudis a València sobre el regnat de Joan II ha contribuït decisivament a fer perdurar l'ideal romàntic.

Cert és que en la seua recent publicació, Agustín Rubio ha realitzat una importantíssima contribució entorn a les dinàmiques governamentals i problemàtiques sorgides en el govern municipal de València al context previ de l'esclat de la guerra civil. Doncs, dit autor, a partir de l'estudi de les relacions entre l'elit dirigent valenciana i el príncep Carles de Viana –a partir de l'analitzi detallada i acurada de la documentació municipal entre el 2 de desembre de 1460 i el 23 de setembre de 1461– ha demostrat com en la ciutat hi ha havia diferents tipus de vianismes, tot i que aquests no s'expressaren en oposició ferma al monarca a l'entendre's el conflicte entre el sobirà i el primogènit –entre pare i fill– com un fet clarament dissociat de les aspiracions inicials i reivindicacions secessionistes d'una part important de la societat política del principat de Catalunya. De fet, seria aquesta concepció majoritària la que determinaria les primeres accions de govern de la ciutat, com veurem més endavant.⁸³⁸

Ara bé, com hem dit, llevat d'aquest recent estudi d'Agustín Rubio, no n'existeix cap altre posterior, tot i que si es compta amb treballs inicials inèdits com el de Paula Navío, Antoni Sainz i Antoni Aura que abordaren, des de diferents perspectives d'analitzi, aspectes concrets del regne de València durant el període de la guerra civil.⁸³⁹ Per tant, el buit historiogràfic valencià respecte al grau d'implicació del govern de la ciutat en la guerra civil catalana continua sent evident. Més encara si es compara amb els estudis existents sobre la participació del regne de Mallorca en la revolta catalana, on sobreïx l'obra de Ricard Urgell, qui va definir els interessos socioeconòmics que van determinar el suport de gran part de la societat política de dit regne al monarca. Doncs, aquest autor va demostrar com el segrest dels censals efectuats als creditors catalans del regne per manament de Joan II va significar una

⁸³⁷ A partir dels estudis de dit autor la guerra es va començar a interpretar com un conflicte sociopolíticament i econòmicament complex i marcat per la intensa divisió social dins dels mateixos llinatges; SOBREQÜÉS S. I SOBREQÜÉS J., *La guerra civil catalana del segle XV*, vol. 2, Barcelona Edicions 62, 1987.

⁸³⁸ A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana y... Op.cit.*, pp.18-21.

⁸³⁹ Paula NAVÍO LATORRE, *Valencia y el mar a través de las fuentes municipales (1458-1479)*, Trabajo de investigación inédito, 2004; Antoni SAINZ LÓPEZ, *Villareal durante la guerra civil catalana (1450-1475)*, Valencia, Trabajo de investigación inédito, 2008; Antoni AURA GOMEZ, *Los mercaderes catalanes en Valencia durante la guerra civil catalana, 1458-1476*, Valencia, Trabajo de Investigación inédito, 2005.

oportunitat irrenunciable per a sollevar-se de gran part del deute públic que arrossegava als mallorquins a dependre del capital català.⁸⁴⁰

Seguint el camí obert per Ricard Urgell a Mallorca i el d'Agustín Rubio a València, el present capítol realitza una aproximació a la participació sociopolítica de la ciutat de València i de les seues elits urbanes en la guerra civil catalana així com una estimació econòmica dels efectes d'aquella en la hisenda municipal. Amb tot, el capítol s'ha ordenat en quatre seccions, una primera part en la que s'aborda l'estat general de la hisenda municipal i s'identifica als principals creditors de la ciutat a partir dels registres de la claveria comuna entre 1458-1479. Mentre que les altres tres seccions restants s'han disposat en un ordre cronològic, fixant, així, l'evolució i els ritmes propis de la implicació del govern municipal de València en la contesa. En cada un d'aquests períodes establerts s'ha seguit el mateix objectiu específic: identificar els préstecs concedits per la ciutat al monarca, l'aportació de tropes d'aquelles i identificar als creditors de cada moment i els seus vincles polítics.

8.1. La política econòmica de la ciutat durant el regnat de Joan II

8.1.1. Les despeses generals de la claveria comuna entre 1458-1479

Com venim veient en els capítols anteriors, per avaluar l'estat de la hisenda municipal i l'efecte que sobre ella causa un determinat fet o concepte analitzaren les despeses de la ciutat, que són les que determinaren els esforços de l'administració financera del municipi baixmedieval. És a dir, únicament la necessitat d'obtenir recursos econòmics per a fer-se càrrec d'una determinada despesa va determinar els esforços per aconseguir els ingressos.⁸⁴¹ En aquest sentit, estimarem l'impacte econòmic de la guerra civil catalana en les partides de despesa claveria comuna de la ciutat a partir de les dades registrades en els manuals de comptes de dita administració comptable durant tot el regnat de Joan II. Doncs, tot i la mancança documental de vuit exercicis econòmics (1458-1459; 1461-1462; 1462-1463; 1465-1466; 1466-1467; 1470-1471; 1473-1474; i 1474-1475), el detall de les dades registrades en els tretze exercicis que sí es conserven permeten realitzar una aproximació general, que, tot i que parcial per la seua fragmentarietat, és capaç d'il·lustrar algunes de les dinàmiques

⁸⁴⁰ Ricard URGELL HERNÁNDEZ, *El regne de Mallorca a l'època de Joan II: la guerra civil i les seues repercussions*, Palma de Mallorca, ed. El Tall, 1997.

⁸⁴¹ A. FURIÓ DIEGO, «Deuda pública y intereses privados...*Op.cit.*, pp.40-41.

pròpies que caracteritzaren la gestió econòmica de la urbs durant el període estudiat. En aquest sentit, per exemple es pot establir que en general el balanç anual realitzat pels clavaris comuns era positiu, és a dir les rebudes o ingressos eren superiors a les eixides o despeses, entre les quals es trobaven ja inclosos els préstecs a la Corona. Doncs, com es pot observar en la taula següent, dels exercicis econòmics conservats entre 1459 i 1478, únicament dos presenten dèficit: l'iniciat en 1469, en què la insuficiència financera va ser de 3020s, i en 1476, on el deute va ser significativament superior al d'aleshores amb un saldo negatiu de 16.484s. Dos exemples d'anys en dèficit de la claveria que en tot cas permeten assenyalar com no es pot establir una correlació directa entre major despesa i increment del dèficit, sinó que aquest s'ha de relacionar amb la capacitat de la ciutat per obtenir crèdit en una determinada conjuntura precisa. De fet, tot i que el màxim de la despesa anual coincideix en l'exercici iniciat en 1469, aquell únicament presenta un dèficit com em dit de 3206s. Una xifra, que tot i negativa, va ser molt menor al dèficit de 1477, en què la claveria comuna presentava una despesa de 510.142s. Pel que fa als superàvits, les xifres també són molt irregulars, doncs van des d'un mínim de 329s en l'annualitat 1464-1465 a un màxim de gairebé 24.000s en 1477. Quantitats que il·lustren la incapacitat del sistema financer de la ciutat per a generar un marge de benefici el suficientment ampli com per a reduir l'endeutament municipal, en un context d'increment progressiu de les despeses urbanes, com ja assenyalat la historiografia.

TAULA 144. DETALL DEL BALANÇ ANUAL FETS PELS CLAVARIS COMUNS ENTRE 1458-1479⁸⁴²

Clavari comú	Exercici	Ingressos	Despeses	Balanç
Joan Estopinyà	1458-1459	-	-	-
Martí Abat, mercader	1459-1460	352.130s	350.166s 11d	+ 1.963s 1d
Francesc Ponç, mercader	1460-1461	363.370	349.170s 10d	+ 14.199s
Miquel Sala, mercader	1461-1462	-	-	-
Miquel Ferrer	1462-1463	-	-	-
Joan Pasqual, mercader	1463-1464	294.690s	291.310s 8d	+ 3.379s 3d
Joan Valleriola, mercader	1464-1465	473.430s	473.100s 6d	+ 329s 6d
Martí Gil	1465-1466	-	-	-
Lluís Nadal	1466-1467	-	-	-
Miquel Camarena, mercader	1467-1468	658.330s	653.165s 2d	+ 5.164s 10d
Lluís Nadal, mercader	1468-1469	574.699s	558.969s 4d	+15.729s 8d
Antoni Rull, mercader	1469-1470	846.830s	850.036s 9d	- 3.206s 9d
Lluís Nadal	1470-1471	-	-	-
Bernat Pintor, mercader	1471-1472	534.480s	527.398s 6d	+ 7.08s 6d
Pere Sacruella, menor	1472-1473	736.380s	717.881s 8d	+ 18.499s 5d
Pere Canyizar, mercader	1473-1474	-	-	-
Francesc Vidal	1474-1475	-	-	-
Pere Sacruella	1475-1476	460.727s 3d	454.677s 8d	+ 6.049s 7d

⁸⁴² AMV, CC, O-31 al O-43.

Lluís Miró, mercader	1476-1477	493.657ss 4 d	510.142s 3d	- 16.484s 11d
Francesc Pérez, canviador	1477-1478	454.271s 2d	430.349s 7d	+ 23.921s 7d
Pere Canyizar, mercader	1478-1479	696.075s 6d	693.500s 9d	+ 2.574s 9d

Ara bé, tot i que el sistema financer no permetria disminuir els deutes, la sostenibilitat que gaudia aquell a les altures de la segona meitat del Quatre-cents dotava de la suficient solvència a la hisenda municipal, com per a continuar conservant la confiança dels seus creditors. Doncs, aquesta era fonamental si es considera com la principal font d'ingressos almenys de la claveria comuna era el deute censals emès. Serveisca d'exemples com en l'exercici econòmic 1463-1464, els ingressos de la claveria comuna a partir de dita operació creditícia suposaren el 59% dels ingressos totals de dita comptabilitat, mentre que fins i tot un any després van arribar a suposar un 74%. Aquests percentatges, que més o menys es mantindrien al voltant d'aquests dos valors durant la resta d'annualitats, s'han de contextualitzar en un marc on com la resta d'ingressos de la claveria comuna provenien de dos conceptes: dels impostos indirectes o cises –que la documentació anomena «rebudes dels preus dels capítols de les impositions a la present claveria consignats»– i impostos directes pagats pels llocs de la contribució general que es trobaven fóra del terme particular de la ciutat (Alaquàs, Alcàsser, Altura i Alcubles, Benifaio, el monestir de Portaceli i la Pobleta, Montcada i el Puig) –que de manera molt genèrica, en els registres d'entrada apareix com «rebudes comunes rechaents a rebre en la present claveria». Ambdues partides es mantindran gairebé fixes al llarg del període 1458-1479, és a dir anualment la claveria comuna ingressaria 120.000s anuals en concepte d'impostos indirectes, mentre que conjuntament les contribucions dels llocs entre 1458 i 1467 suposarien l'entrada de 1780s, que a partir d'aleshores i fins a 1475 s'incrementaria 200s –ja que s'incorporaria el lloc de Puig–, i a partir de 1475 fins a la fi del període s'augmentaria altres 200s més –per la tributació de Montcada.⁸⁴³

Quantitats que manifesten com el crèdit censal era la principal font d'ingressos de la claveria comuna, ja que les despeses, com es pot comprovar en la taula anterior, sempre serien més del doble dels 121.780 o 122180s recaptats amb el conjunt dels tributs. Dit amb altres paraules, com a mínim, en cada exercici econòmic els ingressos en concepte de censals representaria més del 50% del total dels ingressos. Realitat que es pot visualitzar millor a partir de la mitjana percentual del total d'ingressos documentats al

⁸⁴³ En particular, les contribucions anuals de cada lloc foren: Alaquàs 1000s; Alcàsser 330s; Altura i Alcubles 100s; Benifaio 330s; el monestir de Portaceli i la Pobleta 20s; Montcada 200s i el Puig 200s. *vid.* AMV, CC, O-31 al O-43.

llarg dels tretze exercicis econòmics analitzats, que en aquest cas resultaria una mitjana d'ingressos totals anuals de 533.775s.⁸⁴⁴ Si agafen aquesta xifra, els percentatges de mitjana són els següents: 22,5% representarien les cises o impostos indirectes, únicament 0,33% els impostos directes dels llocs de la contribució i un 78% provindria de l'emissió de deute censal. A la llum d'aquestes dades, es pot fins i tot afirmar com en conjunt durant els exercicis econòmics documentats, tres quartes parts dels ingressos provenien de l'emissió de censals. Dada que reafirma com al llarg de segona meitat del segle XV l'emissió sistemàtica de deute públic era l'eix nodal del sistema financer de la ciutat, el que en conseqüència explicaria la tendència a l'alça de les despeses municipals en pagament de pensions de censals, tal com ha estudiat Ernest Belenguier. Doncs, com dit autor ha mostrat –a partir de l'estudi dels llibres de la claveria dels censals– el pagament de les pensions d'aquells entre 1458 i 1479 suposava anualment una despesa total per al municipi d'entre 600.000s i 700.000s, és a dir lleugerament superior als darrers anys del regnat d'Alfons el Magnànim i, en tot cas, inferior a les quantitats registrades a inicis del regnat de Ferran el Catòlic.⁸⁴⁵ L'augment de l'endeutament i la seua sincronia amb l'increment tendencial de les despeses de la claveria comuna és innegable.

Ara bé, es pot establir una relació directa i exclusiva entre el progressiu endeutament de la hisenda municipal i les demandes de la monarquia en la conjuntura analitzada, tal com en general ha interpretat Ernest Belenguier? O bé aquest increment s'ha de relacionar amb la pròpia evolució de la política financera del govern municipal, independentment del servei financer a la Corona? Doncs, com ja ha assenyalat la historiografia i com veurem més avant, cal insistir com els préstecs de la ciutat al rei no suposaren un increment de l'endeutament municipal, en tant que la tendència general era que en cada un dels préstecs el propi Patrimoni Reial es fera càrrec dels interessos derivats de la venda de títols censals, efectuada per la ciutat per obtenir les quantitats demandades. Tanmateix, la qüestió continua generant debat historiogràfic, al qual pretenem contribuir a partir de la profundització en l'estudi de les despeses de la claveria amb la finalitat d'examinar en quina mesura, el major o menor, finançament a la monarquia va incidir primer en l'increment d'aquelles despeses i, després, en l'endeutament municipal.

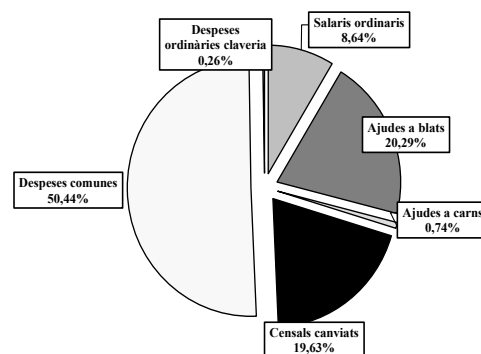
⁸⁴⁴ Xifra obtinguda de la suma del total dels ingressos anuals, el resultat de la qual s'ha dividit pel nombre d'exercicis econòmics conservats.

⁸⁴⁵ E. BELENGUER CEBRIÀ, *Fernando el Católico i la ciudad de Valencia...Op.cit.*, pp.78-79.

Per abordar aquest punt, cal considerar que durant el regnat de Joan II les despeses de la claveria es dividien en sis conceptes: salaris ordinaris dels oficials municipals; ajudes a la importació de blats; ajudes a la importació de carns; censals concanviats sense despesa de la ciutat; dates comunes, on s'inclou una gran varietat de despeses (préstecs al monarca, finançament de tropes, el pagament dels salaris dels ambaixadors, dels missatgers de la ciutat, dels síndics a corts o parlament, subvencions per a satisfer els deutes d'anteriors claveries, o les despeses derivades de la festa del *Corpus Christi*); i, finalment, despeses ordinàries de la claveria (com ara la compra de paper o el pagament del salari del clavari comú).

De tots aquests conceptes, el de les dates comunes representava de mitjana la meitat de les despeses durant el regnat de Joan II, tot i que en certs anys com en 1463 únicament hi representaren el 24%, mentre que justament l'exercici econòmic posterior i fins a l'iniciat en 1469 –coincidint amb els anys els centrals de la guerra civil catalana– començaren a representar més del 60% de les despeses totals de la claveria comuna. En aquest sentit, en principi es pot intuir com hi hauria una relació entre la major participació de la ciutat en el sosteniment de l'exèrcit reial (bé via préstec o donacions econòmiques bé amb la contractació de tropes) i el creixement de les despeses de la ciutat. El detall de cadascuna d'aquestes despeses, però especialment dels préstecs a la monarquia i el finançament de tropes serà analitzat en les següents seccions del capítol.

GRÀFIC. REPRESENTACIÓ DE LA MITJANA PERCENTUAL DE LES DESPESES DE LA CLAVERIA COMUNA ENTRE 1458 I 1479

Per altra part, seguint de les despeses comunes, l'altra gran despesa de la claveria comuna van ser les ajudes a la importació de forment, que va suposar una mitjana del 20% de les despeses anuals entre 1458 i 1479. Ara bé, a partir de l'exercici econòmic 1475-1476 –ja acabada la guerra– representaran valors molt superiors a la mitjana, especialment en dit any on excepcionalment va arribar a constituir fins a gairebé el 40% de les despeses anuals. Però, més enllà dels percentatges, resulta interessant observar com a partir de 1469 –anualitat en què les despeses totals de la claveria comuna registren el seus màxim durant el període 1458-1479– les ajudes a l'importació de blat experimenten un notable increment.⁸⁴⁶ Doncs a partir d'aleshores i almenys al llarg d'una dècada, la ciutat va gastar en aquesta tipus de subvenció entre 107.000s i 190.000s anuals, produint-se al màxim gastat en 1472, any que coincideix amb el segon màxim de les despeses totals anuals. Dades que permeten afirmar com l'increment de les subvencions a la importació blats contribuïren a incrementar el total de les eixides anuals de dita claveria, tal com feren les despeses comunes precisament també els anys 1469 i 1472.

Respecte a la tercera gran despesa de la claveria, aquella esta representada pel desemborsament en concepte de censals concanviats, és a dir aquella que implicava l'emissió de nou deute censal per quitar altres sense despesa de la ciutat, més enllà del pagament als corredors d'orella. Doncs, en la pràctica, aquesta operació financera no suposava despeses per a la ciutat, tot i que el moviment creditici –que implicava el canvi de titular del censal– es registrava en la comptabilitat, tant en la partida de rebudes com en les de dades. Per altra banda, amb un percentatge mitjà molt inferior als anteriors, és situen les despeses en salaris ordinaris, el que permet corroborar, com ja ha estat assenyalat per la historiografia, com l'exercici de les magistratures urbanes no comportava directament grans retribucions econòmiques, fet que es veia compensat per les oportunitats de projecció socioeconòmica i capacitat d'influència política en la defensa de l'interès particulars o de grup.⁸⁴⁷ Finalment, pel que fa a les despeses en ajudes a la importació de carns i en despeses ordinàries de la claveria s'observa com aquelles mai no van arribar a superar l'1% de les eixides totals.

⁸⁴⁶ Aquesta idea ja ha estat assenyalada per Juan Vicente GARCIA MARSILLA i Jorge SAIZ SERRANO, «De la peña al censal. Finanzas municipales y clases dirigentes en la Valencia de los siglos XIV-XV», en M. SÁNCHEZ i A. FURIÓ DIEGO (ed), *Corona, municipios i fiscalitat a la baixa edat mitjana*, Lleida, Quaderns d'Estudis Ilerdencs, 1997, p.308.

⁸⁴⁷ De fet, any es van atorgar ajudes a menut per a un total de 18.914 cafissos de forment, màxima quantitat documentada entre el període 1450-1472 *vid.* Miguel LLOP CATALÀ, «Importación de trigo por “ayuda” en València 1450-1472», *Estudis. Revista d'Història Moderna*, PUV, 2 (1973), p.62.

TAULA 145. DETALL DE LES DESPESES ANUALS DE LA CLAVERIA COMUNA ENTRE 1458-1479⁸⁴⁸

Exercici anual	Salariis Ordinaris	Ajudes a blats	Ajudes a carns	Censals concanviats	Despeses comunes	Despeses ordinàries de la claveria	Total anual
1458-1459	-	-	-	-	-	-	-
1459-1460	47.310s	77.344s 10d	8.452s	74.379s 1d	141.470s	1.201s	350.166s 11d
1460-1461	50.402s 6d	26.702s 7d	7782s	85.995s 8d	174.796s 1d	1.212s	349.170s 10d
1461-1462	-	-	-	-	-	-	-
1462-1463	-	82.500s ⁸⁴⁹	-	-	-	-	-
1463-1464	48.674s 2d	71.492s 8d	280s	97.008s 8d	72.333s	1.322s	291.310s 8d
1464-1465	48.640s	48.704s 2d	3.888s	57.972s 10d	312.377s 9d	1.314s 6d	473.100s 6d
1465-1466	-	-	-	-	-	-	-
1466-1467	-	-	-	-	-	-	-
1467-1468	46.390s	80.774s 1d ⁸⁵⁰	4.552s	111.343s 1d	408.784s 5d	1.322s	653.165s 2d
1468-1469	48.010s	36.076s 4 d	3.221s 6d	118.955s 10d	351.392s 8d	1.312s	558.969s 4d
1469-1470	48.445s	109.023s 3d	3.174s	164.263s	523.800s 6d	1352s	850.057s 9d
1470-1471	-	-	-	-	-	-	-
1471-1472	48.310s	129.391s 1d	3824s	87.481s	257.010s 4d	1.342s	527.398s 6d
1472-1473	48.287s 4d	192.799ss 6d	3244s	94.246s 8d	397.752s 1d	1.342s	717.881s 8d
1474-1475	-	-	-	-	-	-	-
1475-1476	47.765s	180.715s 2d	299s	71.748s 9d	152.777s 9d	1.352s	454.657s 8d
1476-1477	48.310s	140.313ss 1d	2.750s	89.579s 2d	227.839s	1.352s	510.142s 3d
1477-1478	48.150s	107.759s 11d	4.140s	70.895s 7 d	198.052s 1d	1.352s	430.349 7d
1478-1479	46.733s 4d	156.581s 10d	3550s	188.711s 7d	296.572s	1.352s	693.500s 9 d
Total conceptes	578.117s 4d	1.440.274s 6d	49.166s 6d	1.312.580s 11d	3.373.487s 8d	17.127s 6d	6.859.870s 7d

⁸⁴⁸ AMV, CC, O-31 al O-43.

⁸⁴⁹ Aquesta dada ha estat recollida a partir d'un manament del consell general en manava l'execució de la venda de títols censals fins aquella quantitat amb l'objectiu de fer-se càrrec de les despeses derivades de l'ajuda a la importació de blats. *Vid.* AMV, MC, A-37, ff. 58v-60r (18 d'abril de 1463).

⁸⁵⁰ La relació de dates en concepte d'ajudes a blats es troba incompleta, com ho demostra el fet que l'escrivà es deixa dos folis en blanc per continuar copiant més endavant i, a més a més, tampoc va fer la suma total del concepte. En aquest sentit, sols es documenteix per un valor total de 80370s 1d –segons el nostre càlcul. La xifra de 80.774s s'ha obtingut per mitjà de la diferència entre la suma total de les altres despeses d'aquella anualitat respecte al total despès en aquella.

8.1.2. Els oficials del quitament dels censals

Per altra part, observades a grans trets les dinàmiques dels ingressos i despeses de la claveria comuna, cal concretar quins foren els individus responsables en cada conjuntura política de la presa de decisions en matèria financera. Doncs, com hem assenyalat en capítols anteriors, la seua identificació és fàcil ja que, com és conegut, des de 1420 l'emissió de deute públic municipal estava sota la supervisió d'un comitè avaluador, format pels jurats de cada anualitat i pels anomenats prohoms del quitament. Aquests últims des de finals de 1434 eren elegits cada deu anys, normalment entre la fi de novembre i principis de desembre, per cooptació directa per part dels membres del consell secret, prèvia delegació del consell general. Això mateix, cada dos anys el conjunt del comitè es reunia en la sala del consell secret per a elegir, normalment entre ells, a l'individu que regiria l'ofici municipal de clavari del quitament.

Amb tot, durant les dues dècades del regnat de Joan II es van succeir tres comitès diferents de prohoms del quitament, els quals assumiren la presa de decisions en les diferents fases de la participació de la ciutat en la guerra civil catalana. El primer d'aquells comitès, que va estar operatiu entre 1459 i 1464, és el que es va elegir el 29 de novembre de 1454. En aquella data, els membres del consell secret realitzaren una nominació de candidats, en la qual junt amb els inclosos en la taula següent –que van ser elegits– estaven també Joan d'Almenara, Joan Valença, Manuel Eixarch, Nicolau Valldaura, Guillem Solanes i Vicent Alegret. A aquella nominació es va mostrar disconforme el magistrat Pere Bou –per motius que desconeixen, tot i que la hipòtesi més plausible és que en aquella relació no es trobava algú o alguns dels candidats que aquell hauria proposat–, qui va decidir no participar en l'elecció posterior, encara que en tant que jurat va accedir a una plaça com a oficial del quitament.

TAULA 146. ELS CATORZE OFICIALS DEL QUITAMENT DE CENSALS ENTRE 1454-1464⁸⁵¹

Lluís de Castellví, cavaller, jurat	Guillem Pelegrí, advocat de la ciutat → Pere Pelegrí
Guillem Saera, jurat	Berenguer Martí → Berenguer Martí, menor
Joan Gomis, jurat	Lluís Joan
Antoni Pellicer, jurat → Lluís Pellicer	Jaume Garcia d'Aguilar, advocat de la ciutat
Pere Bou, jurat	Lluís Frígola
Francesc Mascó, advocat de la ciutat	Jaume de Fachs
Bernat Català	Miquel Andrés

⁸⁵¹ AMV, MC, A-36, f. 164v-165r (11 de maig de 1459). Els càrrecs municipals que acompanyen a alguns individus es refereix a què en aquella anualitat desenvolupaven l'esmentada magistratura.

D'aquesta elecció realitzada en 1454, destaca el fet que, a més a més, dels magistrats d'aquell any polític foren elegits tres dels quatre advocats de la ciutat. És a dir, fins a vuit membres del consell secret d'aquella anualitat estaven presents en la comissió, el que indica com aquells que tenien la capacitat de designar dits càrrecs no dubtaren en apoderar-se d'ells. Per altra banda, al llarg d'aquest decenni, es van produir la substitució de tres membres de la comissió instadora del quitament. En concret, en 1458 davant el decés de Guillem Pelegrí es va elegir a Pere Pelegrí, mentre que, poc després, Berenguer Martí va renunciar al càrrec en favor del seu fill de nom homònim.⁸⁵² Idèntica situació que aquesta última es produïa en 1459, quan després de la renúncia al càrrec d'Antoni Pellicer s'elegia a Lluís Pellicer.⁸⁵³ A partir d'aquests tres exemples s'observa com davant una substitució la tendència era introduir a membres de la mateixa família, el que prova com el càrrec era un dels més preats pel patriciat. L'exercici d'un càrrec públic de llarga durada i la capacitat de presa de decisions i d'influència en la política econòmica de la hisenda municipal col·locaria als oficials del quitament en un lloc privilegiat dins de la societat política, des d'on presumiblement vetllarien per seus interessos particulars o de grup. Al cap i a la fi, a ells competia executar amb major o menor cura els capítols del quitament. Pel que fa al clavaris del quitament, durant la dècada 1454-1464 es van succeir sis individus: Berenguer Martí (1454-1455); Jaume de Fachs (1455-1456), Joan Gomis (1457-1458); Lluís Joan (1459-1460), Antoni del Miracle (1461-1462) i Berenguer Martí, menor 1463-1464. És a dir, tots els clavari del quitament, menys Antoni del Miracle, era al mateix temps un dels catorze individus que administraven els quitaments de censals de la ciutat.

En el seu conjunt, aquell primer comitè del quitament, que va estar operatiu durant els primers anys del regnat de Joan, va ser l'encarregat de donar el seu assentiment o no a les demandes de dit sobirà en la difícil conjuntura política del context previ i els anys inicials del conflicte, que com veurem estarà marcada per l'organització des de la capital de la defensa del regne i, no tant en participar en ofensives militars. A més a més, ells foren els encarregats d'aprovar els primers préstecs a Joan II a canvi, com és conegut, que el monarca oferiria a la ciutat les rendes i l'alcaïdia de la baronia de Corbera o s'oferiria a pagar els interessos dels préstecs.

⁸⁵² AMV, MC, A-36, f. 121r-v (2 d'octubre de 1458).

⁸⁵³ AMV, MC, A-35, f. 123r-v (29 de novembre de 1454).

Arribats a la fi de l'any 1464, el procediment de renovació dels oficials del quitament es repetia. El consell va delegar als jurats per a què junt amb els oficials de la casa escolliren com a candidats a persones «bones i notables de la dita ciutat, de les quals fossen eletes les que·ls plaura». Entre els candidats seleccionats pels jurats, el racional, els advocats i el síndic a més dels inclosos en la taula 144 –que foren els elegits–, estaven també Lluís Cruïlles, Guillem Saera, Joan Ferragut, Joan Gomis, Tomàs Sorell, Pere Cedrelles, Arnau Gostantí, Nicolau Valldaura i Vicent Calbet.⁸⁵⁴ Dels elegits destaca com aquesta vegada, llevat dels jurats no van ser inclosos cap altre membre del consell secret de 1464, encara que com s'observa entre els candidats va ser introduït el racional de la ciutat. Així mateix, dels individus elegits en 1464, van ser escollits de manera bianual per a l'ofici de clavari Lluís Pellicer (1465-1466), Jaume de Fachs (1467-1468), Miquel Andrés (14769-1470), Lluís Joan (1471-1472) i Lluís Bou (1473-1474).

TAULA 147. ELS CATORZE OFICIALS DEL QUITAMENT DE CENSALS ENTRE 1464-1474

Lluís de Montagut, cavaller, jurat,	Lluís Bou
Jaume de Fachs, jurat	Lluís Joan
Berenguer Mercader, cavaller, jurat	Berenguer Martí, menor
Antoni Miracle, jurat	Lluís Blanch
Galcerà Clavell, jurat	Perot Pelegrí
Miquel Andrés, jurat	Bernat de Penyarroja
Joan Vives, cavaller	Lluís Pellicer

Aquest comitè executiu seria l'encarregat d'afrontar les decisions que conduïren a una major participació de la ciutat de València en el bàndol reial des dels anys centrals de la guerra fins a la fi d'aquella. De fet, sota la seua oficialia es van produir importants operacions financeres contractuals entre el rei i la ciutat, com ara la concessió de préstecs a canvi de penyores tan significatives com la transferència a la ciutat de la vila de Gandia per 200.000s. Operació, que a nivell polític, exemplaritzara com l'elit governant començara a exigir a la Corona cada vegada majors quotes de benefici a canvi del seu suport financer, en una conjuntura sociopolítica a partir de 1470 marcada pel distanciament entre un sector de l'oligarquia local i Joan II, que coincidia amb l'esclat de noves lluites de bàndols en la ciutat.

Potser aquest context de tensions sociopolítiques explicaria perquè nou dels catorze membres del quitament elegits en 1464 foren reelegits en 1474. Desconeixem si Joan II hauria intervingut per a què així fóra, o bé si la decisió la va prendre el sector de l'elit

⁸⁵⁴ AMV, MC, A-37, f. 187r-189r (11 de desembre de 1464).

governant que controlava el poder municipal. El que en tot cas indica aquesta circumstància és com sens dubte tant Berenguer Mercader, Bernat de Penyarroja, Antoni del Miracle, Lluís Bou, Pere Pelegrí, Lluís Pellicer, Jaume de Fachs i Miquel Andrés –aquests tres darrers, a més a més, ja havien estat reelegits per segona vegada, ja que exerciren el càrrec des de 1454– formaven part del reduït grup d’individus que dominaven les decisions en matèria financera de la ciutat en aquella conjuntura de canvi. Així mateix, junt amb els individus esmentats, també caldria incloure’ls entre aquesta minoria que dominava l’esfera financera de la ciutat a les famílies Bou i Joan, que des de 1454 van romandre representades per algun dels seus membres en la comissió instadora del quitament.

Per altra banda, retornant a l’elecció efectuada en 1474, cal assenyalar que a més dels inclosos en la següent taula –a excepció dels magistrats Lluís Mascó i Pere Llor que no es trobaven en el llistat de candidats–, estaven també el cavaller Lluís de Montagut, Berenguer Martí, Galceran Clavell, Joanot Alegre, Lluís Joan, respecte als quals en general s’especificava que foren descartats perquè entre aquests «ni ha morts, altres per bandositats e ocupacions impedit».⁸⁵⁵ Es pot deduir que el ja difunt era Galceran Clavell –doncs a l’acta municipal s’indica una creu al seu costat– mentre que, com hem dit anteriorment, immersos en la lluita de bàndols es trobaven els Montagut i Berenguer Martí de Torres.

TAULA 148. ELS CATORZE OFICIALS INSTADORS DEL QUITAMENT DE CENSALS ENTRE 1474-1484

Berenguer Mercader, generós, jurat	Lluís Bou
Bernat de Penyarroja, ciutadà, jurat	Jaume de Fachs
Lluís Mascó, major, cavaller, jurat	Lluís Alpicat
Antoni del Miracle, jurat	Pere Pelegrí
Lluís Pellicer, jurat	Galeas Joan
Pere Llor, jurat	Miquel Andrés
Joan Vives, cavaller	Martí Escolà

D’aquesta relació d’oficials del quitament, en 1478 foren revocats Antoni del Miracle per indisposició i Miquel Andrés, un dels jurats, que foren substituïts per Joan Vilarasa i Francesc Miró Valleriola, altres dels magistrats d’aquella anualitat, després que l’executiu de govern conjuntament amb la major part dels oficials del quitament així ho hagueren designat.⁸⁵⁶ Pel que fa a la renovació dels clavaris del quitament, al llarg del decenni 1474-1484 foren elegits Lluís Pellicer (1475-1476), Miquel Andrés

⁸⁵⁵ AMV, MC, A-40, f. 159v-166v (2 de desembre de 1474).

⁸⁵⁶ AMV, MC, A-41, f. 140r-141r (14 d’agost de 1478).

(1477-1478); Martí Escolà (1478-1479), Lluís Alpicat (1480-1481), Pere Llor (1481-1482) i Joan de Gallach (1483-1484).

Amb tot, el que interessa subratllar és com al llarg del regnat de Joan II els oficials del quitament mantenien els mateixos trets que els assenyalats en conjuntures precedents: desequilibri entre representants de l'estament dels cavallers i ciutadans, doncs aquests darrers solen ser majoria; entre els elegits estaven els individus que desenvolupaven la juraderia en l'any en què pertocava fer elecció –el que, possiblement, dotara el desenvolupament d'aquella magistratura aquella anualitat d'un valor afegit–; per tant, gran part dels seus membres o candidats solien estar inclosos en la ceda reial i alguns solien rebre provisions reials al seu favor per a la resta de magistratures urbanes; i, a més a més, entre els seus integrants es pot identificar a alguns dels majors creditors de la ciutat durant el període analitzat, com veurem a continuació.

8.1.3. Els principals creditors municipals

Doncs, a partir de les dades recollides en els llibres de compte de la claveria comuna conservats, es pot realitzar una aproximació inicial –que tot i fragmentària i susceptible de ser revisada en el futur – al perfil dels inversors en deute públic de la ciutat durant el regnat de Joan II. En aquest sentit, s'han identificat un total de cinc-cents cinquanta-sis títols censals venuts per la ciutat per al conjunt de les tretze juraderies en què es disposa de documentació (les iniciades en 1459, 1460, 1463, 1464, 1467, 1468, 1469, 1471, 1472, 1475, 1476, 1477, 1478). Uns títols censals que foren adquirits per un total de dos-cents trenta-set individus (corresponents a cent cinquanta-nou famílies) que presentaren en comú que tots ells percebien a canvi una renda censal fixa del 6,6% d'interès anual. És a dir, la ciutat continuava gaudint –igual que temps enrere⁸⁵⁷ d'una ampla base d'inversors en deute públic, els quals presentaven una gran heterogeneïtat social i econòmica formada per nobles, cavallers, ciutadans, mercaders, advocats i notaris, gent dels oficis i dones (vídues, dones i donzelles). Tots ells, en major o menor mesura, compartien un tret comú: eren individus que solien participar en les institucions públiques municipals o bé familiars directes d'aquells. El reflex d'aquesta realitat es pot il·lustrar considerant que entre els grans els creditors de la ciutat –

⁸⁵⁷ R. NARBONA VIZCAINO, «Cultura política y comunidad..*Op.cit.*

entenen aquells com els que en conjunt invertiren majors quantitats a través de la compra de diversos censals durant el període 1459-1478– es troben individus d'extraordinària rellevància política dins del govern municipal. Per exemple, entre els deu majors inversors en renda censal de la ciutat es trobava el racional Guillem Saera i l'advocat de la ciutat Jaume Garcia d'Aguilar, així com el germà d'aquell, Berenguer Martí de Torres i el cavaller Joan de Vilarasa, com es pot veure en la taula següent:

Taula 149. ESTIMACIÓ DELS MAJORS INVERSORS EN RENTA CENSAL DE LA CIUTAT ENTRE 1459 I 1479

Capital	Individu	Vinculació amb el desenvolupament de càrrecs públics
577.500s (1467-1478)	Joan de Vilarasa, cavaller	Jurat en 1456, conseller cavaller en 1457, jurat en 1459, conseller cavaller en 1460, lloctinent de justícia en 1462, conseller cavaller en 1465, justícia criminal en 1467, jurat i jutge d'apel·lació dels emprius en 1478, conseller cavaller en 1479, conseller cavaller en 1483, jurat i jutge d'apel·lació dels emprius en 1487, conseller cavaller en 1488 i 1491, jurat jutge d'apel·lació dels emprius en 1495, conseller cavaller en 1496, jurat i jutge d'apel·lacions emprius en 1498, conseller cavaller en 1499.
196.020s (1464-1472)	Berenguer Martí de Torres, ciutadà	Berenguer Martí de Torres era fill del conseller reial de nom homònim, que en 1423 va ser jurat de la ciutat i l'any següent conseller jurat vell. Així doncs, era germà per via materna de l'advocat de la ciutat Jaume Garcia d'Aguilar. Ell mateix va desenvolupar càrrecs públics a partir de 1481 que va ser jurat, en 1482 va ser conseller jurat vell, mateixos càrrecs que exercia en 1488 i 1489 respectivament. En 1488 va ser prohoms del quitament i entre 1495 i 1507 va ser administrador de l'hospital de Sant Llätzer; i administrador del tall del drap en 1505.
173.000s (1467-1472)	Berenguer Vives de Boil, noble, i Mundana, la seua dona	-----
97.250s (1459-1473)	Jaume Garcia d'Aguilar i Margarita, la seua dona	Advocat de la ciutat <i>Vid.</i> p. 179.
84.500s (1463-1479)	Bertran Bayona, notari	Conseller de parròquia en 1450 i 1453; sots-obrer 1454; Procurador dels miserables 1456; Conseller de parròquia en 1457, 1462 i 1466; Examinador de notaris 1468; conseller de parròquia en 1469; justícia dels Tres-cents sous en 1470; conseller de parròquia, obrer i escrivà de Murs i Valls en 1473; administrador de les repenedides en 1483; i sots-síndic entre 1485-1490.
82.500s (1460-1478)	Bernat de Penyarroja, ciutadà	Justícia criminal en 1462; prohoms del quitament i arrendador del capítol de les carns en 1464; jurat, examinador de notaris i síndic a corts en 1465; conseller jurat vell en 1466; lloctinent del justícia criminal en 1470; jurat, prohoms del quitament, jutge dels emprius en 1474; conseller jurat vell e 1475, racional de 1477-1481.

81.400 (1459-1472)	Guillem Saera, racional	Conseller de parròquia en 1440, jurat en 1441, conseller jurat vell i justícia criminal en 1442, prohoms del quitament en 1444, conseller jurat vell en 1445; conseller de parròquia en 1446, mostassaf i administrador de l'Hospital de S. Llätzer en 1447, jurat en 1450, conseller jurat vell en 1451; conseller de parròquia en 1452 i síndic a parlament, jurat en 1454, conseller jurat vell en 1455, conseller de parròquia en 1456; racional de 1456-1477; prohoms del quitament des de 1459; síndic corts o parlaments 1459, 146, 149, 1471, 1471.
80.000s (1459-1476)	Pere Garró, ciutadà, i Beatriu la seua dona	Lloctinent del batle general
79.000s (1467-1479)	Bernat Almunia, cavaller	Justícia civil 1462, jurat en 1467 i 1479, conseller cavaller 1468 i 1480
76.500s (1467-1477)	Miquel Ferrer, mercader	Clavari dels censals en 1463, sots-obrer de murs e valls en 1465, conseller de parròquia en 1466 i clavari dels censals en 1469.
68.000s (1467-1476)	Antoni Pellicer, ciutadà	Conseller de Parròquia en 1438; clavari dels censals 1440; Conseller de Parròquia en 1442; mostassaf 1443; conseller de parròquia en 1445 i 1448; jurat i administrador de l'hospital d'en Clapers en 1449; conseller jurat vell 1450, conseller en 1451, jurat i prohom del quitament en 1454, conseller jurat vell en 1455, conseller de parròquia en 1456, jurat en 1458, conseller jurat vell i prohom del quitament en 1459; conseller de parròquia i justícia criminal en 1460; lloctinent del justícia en 1462; Conseller de parròquia en 1463 i 1466; justícia civil en 1467 i lloctinent del justícia en 1470; conseller de parròquia en 1471; síndic a corts en 1479; jurat i examinador de notaris en 1480; conseller jurat vell en 1481.

Per altra banda, aquest llistat de grans inversors de la ciutat permet afirmar com entre alguns d'aquells desenvoluparen al mateix temps una plaça com a oficials del quitament. És a dir, que aquells oficials públics que donaven el seu assentiment a realitzar una nova emissió de deute municipal eren els que invertien el seu capital privat, cas de Joan Vilarasa, Berenguer Martí de Torres o Bernat de Penyarroja. En aquest sentit, podria plantetjar-se com la decisió política d'aprovar la venta de nous títols censals a més de per l'estat de les finances urbanes es veia o no influenciada per la conjuntura financera personal dels grans inversors. Tot i que és difícil de conèixer amb exactitud, almenys es pressuposa com en cas de dificultat per trobar inversors en un moment determinat, serien el mateixos membres del comitè del quitament els que comprarien els títols censals. En conseqüència, es podria afirmar com la tendència de demandar majors penyores al monarca a canvi dels préstecs que rebia de la ciutat estava motivada entre d'altres causes pel fet que els majors creditors urbans estaven assabentats de primera mà de l'estat de les finances urbanes.

Amb tot, la total identificació entre membre de l'elit governant, oficial del quitament i grans creditors urbans va ser el tret que va permetre a la hisenda municipal el

sosteniment d'un sistema financer capaç d'incrementar tendencialment les seues despeses generals alhora que els deutes de la ciutat. En el marc d'aquestes dinàmiques generals, intrínseques al mateix desenvolupament de la hisenda de la ciutat de València, cal inserir les relacions financeres contractuals entre l'elit governant i la Corona al context de la guerra civil catalana, en les quals a continuació profunditzaren.

8.2. Els dos primers préstecs de la ciutat a Joan II (1458-1461)

Quan encara no s'acomplia un any del seu ascens al tron, Joan II va sol·licitar a l'elit governant de la ciutat un préstec de 110.000s, que aquella li va concedir el 21 de març de 1459. Data en què, per altra banda, el consell rebutjava atorgar-li una donació graciosa de 55.000 que junt amb el préstec el sobirà havia demandat. Pel que fa a les condicions específiques de l'operació creditícia, la ciutat assumiria les pensions dels censals, però el monarca restituiria el capital descomptant-lo de la part del donatiu, que correspondria pagar a la ciutat en les properes corts. Aquelles es celebraren en 1463, en un context on el sobirà en plena guerra civil catalana necessitava finançar tropes, el que va provocar que l'elit dirigent d'aleshores accedira a renunciar a aquella última condició particular del préstec. Una renúncia que va ajornar la liquidació del deute fins a ja entrat el segle XVI.⁸⁵⁸

Per altra part, el 23 de maig de 1461, novament el consell general aprovava un préstec al monarca d'altres 110.000s, en aquell cas, per a la defensa del rei davant l'avanç de tropes castellanes en la frontera del regne d'Aragó. En aquella operació creditícia Joan II es faria càrrec de les pensions de censals a partir de l'assignació dels ingressos reials procedents de la cort criminal de la ciutat, de la baronia de Corbera i d'Alcoi i de la batlia general. Pel que fa a la seua restitució es va acordar que en el termini d'un any el sobirà devia començar a quitar anualment 500s censals i, a més a més, s'assignarien els ingressos del morabatí de 1463.

Quatre mesos després de l'atorgament d'aquell préstec, la mort del príncep de Viana, va accentuar progressivament les diferències irreconciliables entre Joan II i el principat, en una conjuntura sociopolítica a València marcada pels inicis del control polític exercit pel racional Guillem Saera. Aquell junt amb la facció del patriciat urbà liderada pel batle general dominaven el poder municipal i l'accés a unes magistratures

⁸⁵⁸ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp.431-436.

urbanes, mediatitzades anualment pel funcionament de la ceda reial dels jurats, del consell secret que elegia els consellers i la intercessió reial directa a través del sistema de provisions. En aquest sentit, –com hem vist a la primera part de la tesi– l'esclat del conflicte català es va produir en un marc on el model intervencionista regi en el municipi es trobava plenament consolidat i l'elit governant gaudia des de feia més d'una dècada de l'estabilitat que li proporcionava gaudir del beneplàcit regi. Doncs, els individus i les famílies que es reproduïen anualment en el govern urbà eren conscients que la seua privilegiada situació es devia en gran part a l'haver estat capaç d'incorporar el favor de la monarquia a les seues estratègies tradicionals de reproducció en l'esfera pública. Aquestes dinàmiques d'accés als càrrecs públics contribuïren a mantenir un clima d'assossec, tot i l'existència de rivalitats personals i ambicions polítiques, que en tot cas no transcendiren el suficient com per a desestabilitzar la vida política de la ciutat. La situació del govern valencià, per tant, distava molt de la conflictivitat i la marcada divisió política entre partidaris de la Biga i de la Busca existent durant feia decennis a Barcelona.⁸⁵⁹

En aquest sentit, la comoditat que gaudia els sectors més alts de la societat política valenciana possiblement va contribuir a la seua actitud al començament de la guerra. És a dir, mantenir-se al màxim temps possible al marge de l'enfrontament entre el rei i el principat, actuant en tot cas com un instrument mediador entre ambdues parts, sempre que aquell comportament no fóra radicalment contrari a la voluntat règia. La passivitat de l'elit governant de la ciutat, o almenys la manca d'un posicionament més definit i decidit des del principi, formaria part, per tant, d'una estratègia governamental conservadora: que les tensions i les divisions socials del principat no es traslladaren al territori valencià o, almenys que no alteraren les relacions de poder entre la classe dirigent de la ciutat. No obstant aquesta pretensió, l'agreujament de la crisi política de la monarquia a Catalunya en 1462 va anar, a poc a poc, forçant al patriciat valencià a prendre partit per un bàndol i, amb ell, començar a participar activament en el conflicte.

⁸⁵⁹ C. BATLLE GALLART, *La crisis social y económica de Barcelona...Op.cit.*, pp.133-311.

8.3. La defensa de la ciutat i del regne com a màxima prioritat de l'elit governant a inicis del conflicte (1462-1464)

8.3.1. El posicionament en favor del bàndol reial i l'organització inicial de la defensa (1462-1463)

Per tant, la indecisió del govern valencià va durar cinc mesos, doncs al llarg de l'últim trimestre de 1462 es pot intuir ja un canvi d'actitud. Doncs, a principi de la juraderia d'aquella anualitat, l'elit patrícia encara confiava en poder mantenir una posició neutral. De fet, a mitjan de juny, a partir d'una lletra de resposta dels magistrats –que havien estat elegits a inicis de mes a partir de la ceda reial– a Joan II, encara es pot detectar l'estratègia de mantenir un discurs reconciliador entre les parts oferint-se la ciutat com medidora. Doncs, en aquelles dates, el monarca va sol·licitar a govern de la urbs que enviaren a la cort reial a representats del regne per a què l'aconsellaren, al que la ciutat responia dies després notificant-li que l'enviament es devia ajornar fins que els estaments es reuniren. Però més enllà d'aquell assumpte, el que és important destacar és com els jurats aprofitaren aquella missiva per a informar-li com s'havia rebut una lletra dels diputats del principat de Catalunya sobre «moltes coses, novitats e congoixes», als que s'havia respost que «cessaren de fer novitats», al mateix temps que se suplicava al rei que deixara ell també d'atemptar contra les llibertats del dit principat.⁸⁶⁰ Amb semblant discurs, el 18 de juny, els regidors escrivien al govern de Saragossa notificant-los els «actes tan arduos a moltes congoxes, inconvenients irreparables, preparats de la magestat del senyor rey ab los del seu principat de Cathalunya».⁸⁶¹ Davant aquell imminent esclat del conflicte bèl·lic, el dia de Sant Joan, el consell general de la ciutat va determinar d'urgència enviar ambaixadors del regne per tractar els afers entre el sobirà i el principat.⁸⁶² El 9 de juliol, es notificava al rei i a la reina així com als representats de la diputació de l'esmentat principat i als consellers

⁸⁶⁰ AMV, LIM, g3-25, f. 88v-89r (16 de juny de 1462).

⁸⁶¹ AMV, LIM, g3-25, f. 91r-v (18 de juny de 1462).

⁸⁶² AMV, MC, A-37, f. 7r-9r (23 de juny de 1462). Davant la urgència de la situació en aquell mateix consell es va acordar que l'ambaixada fóra subvencionada mitjançant un carregament de censal, que finament fou de 33.000ss, dels quals 5.000 florins serien prestats al braç eclesiàstic i 1400 florins a l'estament militar. Préstecs que devien ser restituïts pels dos braços a la ciutat en la següent celebració de Corts Generals. Respecte al carregament i de les quantitats prestades *vid.* AMV, MC, A-37, f. 9v-10r (26 de juny de 1462); *ibid.*, ff. 10v-11r (28 de juny de 1462). Els ambaixadors de la ciutat foren el jurat Vicent Calbet i l'advocat Pere Amalrich, als quals es va pagar ciutat 3.000s a cadascun per a sufragar les seues despeses, mentre que Joan de la Torre i a Pere Valero, verguers que acompanyaran dits ambaixadors, se'ls va pagar 300s *vid. ibid.* f. 11r (5 de juliol de 1462).

de Barcelona l'enviament d'una ambaixada medidora del regne de València,⁸⁶³ els afers i el fracàs de la qual ja foren estudiats per Jaume Sobrequés.⁸⁶⁴

És en aquest marc concret, on s'ha d'inserir la primera mesura adoptada pel govern municipal per a garantir el manteniment de l'ordre públic a la ciutat. Doncs, abans que partira dita ambaixada, excepcionalment –a causa dels «temps ocorrents»– foren elegits dotze lloctinents del justícia criminal. Tot i coincidir el seu nombre amb el de les parròquies, el procediment d'elecció no es va efectuar respectant la representació en districtes –al cap i a la fi cada parròquia ja disposava del seu cap de guaita– sinó guardant l'equilibri entre ciutadans i cavallers. La seua elecció es va realitzar per designació directa per mutu acord del justícia criminal i dels jurats, els quals, en presència del lloctinent del governador del regne i del batle general, van cooptar per als càrrecs als següents sis ciutadans i sis cavallers:

TAULA 150. RELACIÓ DELS DOTZE LLOCTINENTS EXTRAORDINARIS DELS JUSTÍCIA CRIMINAL (1462)⁸⁶⁵

Ciutadans	Cavaller
Lluís Joan	Pere Siscar
Jaume de Fachs	Galceran de Borja
Antoni del Miracle	Joan de Vilarasa
Antoni Pellicer	Bernat Vives
Berenguer Martí, menor	Guillem Mascó
Lluís d'Alpicat	Baltasar Bou

Com es pot intuir, tots ells formaven part de l'elit governant⁸⁶⁶ i romandrien en aquell càrrec almenys fins a desembre, o en tot cas fins a febrer. Doncs, presumiblement, la renovació dels justícies obligaria a desarticular la xarxa de lloctinents escollida per l'anterior justícia criminal. Tot i que també és possible que aquells exerciren el càrrec fins a inicis de febrer de 1463, quan els jurats i el justícia criminal d'aleshores –en presència també del lloctinent del governador i del lloctinent del batle general– designaren novament als individus que serien investits del mateix poder que l'esmentat justícia, tot i que teòricament mantindrien una posició subordinada respecte aquell en qualitat de lloctinents. En aquest cas, el nombre

⁸⁶³ AMV, LIM, g3-25, ff. 94r-95v (9 de juliol de 1462).

⁸⁶⁴ J. SOBREQUÉS, «Un último intento de concordia en la guerra civil catalana de 1462-1472: la embajada del reino de València», *AEM*, n.3 (1966).

⁸⁶⁵ AMV, MC, A-37, f. 6v-7r (23 de juny de 1462).

⁸⁶⁶ De fet, aquella anualitat per exemple eren oficials del quitament Berenguer Martí, menor, Lluís Joan, Jaume de Fachs, mentre que Antoni Pellicer ho havia estat fins a 1458. Així mateix, entre aquells havien desenvolupat la juraderia l'any precedent Pere Siscar, Antoni del Miracle i Jaume de Fachs, tres individus que estarien present en la ceda de 1464, junt amb Lluís Joan, Lluís d'Alpicat, Bernat Vives i Galceran de Borja.

d'escollits es va reduir de dotze a vuit, entre els quals foren renovats en dit càrrec els cavallers Guillem Mascó, Baltasar Bou i els ciutadans Antoni Pellicer, Antoni del Miracle i Lluís d'Alpicat. A aquells es sumaven altres dos cavallers, Pere Sanoguera i Jaume d'Almenar, així com el ciutadà Galeas Joan, és a dir l'equilibri entre ciutadans i cavallers es mantenia.⁸⁶⁷ Amb tot, a efectes pràctics, aquella primera mesura va significar dotar de poder jurídic i coercitiu a individus que ja gaudien de capacitat i influència política. És a dir, eren individus rellevants de la societat política i no subordinats o assalariats.

Mentrestant, en estiu de 1462, el govern de la ciutat va continuar mantenint el seu discurs oficial d'aparent neutralitat, fins i tot posteriorment a què l'exèrcit de la Diputació de principat, capitanejat pel comte de Pallars, atacara el castell Girona, on es refugiaven la reina i l'infant Ferran,⁸⁶⁸ o a què en agost la Diputació del dit principat proclamara senyor d'aquell a Enric IV, rei de Castella.⁸⁶⁹ La projecció d'aquest discurs de no participació en el conflicte, pot ser observat a partir d'una lletra del 18 d'agost, en la qual els regidors responien al governador Pedro de Urrea que se sentien contents per la victòria del rei contra els catalans del castell de Rubinats, però alhora dolguts perquè aquella s'havia obtingut sobre vassalls del rei.

....som estats avisats de encontre e grandobarat ab gran victòria que a nostre senyor Deus per sa infinida clemència ha volgut donar a la prefecta maiestat contra los cathalans rebelles prop lo castell de Rabinats, e lo gran scall que de aquel es estat seguit, conexem que en tals actes nostre senyor Deus vol demostrar la sua omnipotència e la gran justícia del dit senyor rey, car senyaladament en les batalles Deus fa part e es vencedor en favor d'aquells que demanen e sostenen justícia, dolem-nos emperò de tantes e tals morts e dans irreparables per ésser vassalls e subdits del dit senyor e com a germans nostres, nostre Senyor Deus per sa acostumada bondat vulla proveyr e remediari en los dits affers en tal manera que sia glòria e lahor seua, servey e honor de la predita maiestat, cessació de tot scàndels, repòs e benefici de tots sos regnes e terres, e, senyaladament, d'aqueix principat de Cathalunya...⁸⁷⁰

Una dialèctica política que es va mantenir almenys fins a inicis octubre. Seria en l'entremig d'aquesta precisa conjuntura, quan el monarca sol·licitaria un préstec a la ciutat de 33.000s, que aquella li va concedir a final d'agost. En contrapartida d'aquell Joan II assignava els ingressos procedents d'un partida de blat sicilià que devia vendre

⁸⁶⁷ AMV, MC, A-37, f. 46v-47r (5 de febrer de 1463).

⁸⁶⁸ S. SOBREQÜÉS I VIDAL, *El setge de la força de Girona. 1462*, Barcelona, ed. Rafael Dalmau, 1962.

⁸⁶⁹ Jaume SOBREQÜÉS CALLICO, *Enric IV de Castella: senyor del principat de Catalunya*, Barcelona, ed. Rafael Dalmau, 1989.

⁸⁷⁰ AMV, LIM, g3-25, f. 105r-105v (18 d'agost de 1462).

a la ciutat el batle general. A més del crèdit la ciutat va concedir al monarca l'ajuda de 12.468s per 2000 salmes de gra que havia portat a l'almodí.⁸⁷¹

Dos mesos després de la concessió de dit préstec, coincidint amb l'arribada del governador Pedro de Urrea i del mestre racional Lluís de Vich a València, l'elit governant va començar a projectar un discurs clarament partidari de la Corona. Doncs en aquelles dates, els esmentats oficials reials explicaren al consell general com el sobirà estava amb un gran exèrcit contra la ciutat de Barcelona, motiu pel qual en nom del rei sol·licitaven al govern municipal que contribuïra al bàndol reial amb mil ballesters durant a quatre mesos així com amb finançament per a superar la força naval dels «rebels» catalans. Davant aquella demanda règia, que significaria el punt de partida de la participació activa de la ciutat en el conflicte, l'elit governant va respondre al monarca positivament, tot i que amb una notable rebaixa tant del nombre de ballesters com dels mesos que aquells estarien sota servei regi. En aquest sentit, el consell general va acordar que s'enviarien quatre-cents ballesters finançats a dos mesos per «custòdia e guarda» del sobirà, és a dir es pretenia evitar la projecció d'un discurs que oposara obertament a la ciutat a la Diputació del principat, per això es remarcava com l'objectiu de la companyia de ballesters era resistir als catalans.⁸⁷²

Aquell mateix dia, començaren els preparatius, doncs els edils junt amb la major part dels oficials del quitament aprovaren l'emissió de títols censals per obtenir els 61.000s necessaris per finançar el total del salari dels esmentats ballesters.⁸⁷³ Dos dies després s'enviava al justícia la crida que es devia publicar per la ciutat per a contractar a aquells,⁸⁷⁴ mentre que pocs dies després –potser davant l'escàs èxit de la convocatòria a la capital– s'enviaren lletres als nobles així com a les autoritats municipals tant de territoris de reialenc com de senyoria, a les quals s'instava a col·laborar amb Bernat Llopis, qui en nom de la ciutat, anava pel regne recercants homes disposats a formar la companyia.⁸⁷⁵ Ara bé, junt amb el reclutament de ballesters, la ciutat va haver de comprar armament, en concret va encomanar a Joan Vicent, llancer al servei de la ciutat, cent vuit ferros de llances llargues (les quals tingueren un cost de 150s) que

⁸⁷¹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, p. 440-442.

⁸⁷² AMV, MC, A-37, ff. 23v-24v (4 d'octubre de 1462).

⁸⁷³ AMV, MC, A-37, ff. 24v-25r (4 d'octubre de 1462). No es conserva el manuscrit dels comptes de claveria comuna, per tant no es pot identificar en aquell cas als compradors de títols censals del municipi que permeteren a la ciutat obtenir aquella 61.000ss.

⁸⁷⁴ AMV, LIM, g3-25, ff.117r (6 d'octubre de 1462).

⁸⁷⁵ AMV, LIM, g3-25, ff. 118r (9 d'octubre de 1462).

s'afegiren als quinze caixons de ferros de virató, que van ser pagats a Andreu Cavella, torner de la ciutat, que rebia per ells 300s.⁸⁷⁶

El 15 d'octubre, l'arquebisbe de Saragossa notificava a la ciutat com Joan II s'havia imposat a Barcelona i ja havia enviat al comte de Prades contra el noble Joan de Beaumont.⁸⁷⁷ Ara bé, aquella primera gran victòria reial –que va ser immediatament difosa per la ciutat a altres territoris del regne–⁸⁷⁸ es va veure enfosquida l'endemà en arribar la notícia que el rei de Castella –en qualitat de rei del Principat– amb el seu exèrcit havia entrat al regne d'Aragó. Davant aquella circumstància, l'executiu de govern instava al consell general a què gran part dels quatre-cents ballesters cedits al sobirà tornaren per defensar la ciutat de València, el regne i, en especial, el castell de Dénia, que restava sota la jurisdicció de la ciutat. La deliberació del consell va acabar delegant als jurats per a què junt amb homes experts proveïren mesures per a gestionar de la millor manera aquella situació.⁸⁷⁹

En conseqüència, la temor a què el conflicte armat arribara a terres valencianes va determinar que l'organització de la defensa de la ciutat i del regne esdevenira a partir de mitjans d'octubre de 1462 en la màxima prioritat del govern municipal de València. És a dir, la participació en les ofensives del bàndol reial per recuperar els territoris catalans sota control dels «rebels» va quedar per a l'elit patrícia de la capital en un segon lloc. Aquesta prioritat s'explica perquè, en major o menor mesura, tot el territori regnícola va començar a patir des de la fi de 1462 veritables amenaces d'incursions de tropes castellanques. Aquesta delicada situació, va determinar que la ciutat de València rebera gairebé diàriament sol·licituds d'ajuda per part de diverses viles i llocs. En aquest sentit, l'estratègia de defensa del regne traçada i assumida pel govern de la capital va ser senzilla i va estar ben definida des del principi: militaritzar la capital i mantenir ben abastits i custodiats els principals castells, aquells als que es considerava «les claus del regne».

En el cas de l'organització de la defensa de la ciutat de València, la qual no va partir perill de ser assetjada en cap moment, es va reduir a la necessitat de tindre armament disponible i que la població estiguera preparada per a qualsevol situació d'emergència. En aquest sentit, en el mateix mes d'octubre de 1462, davant el dubte «d'alguna guerra

⁸⁷⁶ Al voltant de la compra de llances, *vid.* AMV, MC, A-37, f. 27r (19 d'octubre de 1462).

⁸⁷⁷ AMV, LIM, g³-25, ff. 121r (20 d'octubre de 1462).

⁸⁷⁸ El mateix dia que es rebia la lletra de l'arquebisbe de Saragossa, la ciutat enviava una còpia abreujada d'aquella a la ciutat de Xàtiva, Alzira, Vila-real i Morvedre *vid.* AMV, LIM, g³-25, ff. 120r-v (15 d'octubre de 1462).

⁸⁷⁹ AMV, MC, A-37, ff. 25v-27r (16 d'octubre de 1462).

de gentes estranyes», es va procedir a delegar les tasques d'aprovisionament d'armes, vitualles, obres i altres coses necessàries per a la defensa pròpiament de la ciutat als magistrats Gracià de Montsoriu i Lluís de Montagut, a l'advocat Jaume Garcia Aguilar, a Lluís Joan i a Jaume de Fachs.⁸⁸⁰ Aquells serien els que donarien la primera veu d'alarma de què en la ciutat hi havia un gran nombre de gent que tenia mules no hi havia gairebé rossins,⁸⁸¹ circumstància que debilitava notablement la defensa de la urbs, en un context, com hem dit, on gairebé diàriament de diferents viles i lloc situades arreu del regne s'adreçaven al govern sol·licitant ajuda militar. La resposta de la ciutat a cada una de les sol·licituds d'ajuda així com la seua implicació en cada cas particular va ser molt dispar, motiu per qual a continuació sols ens referirem als casos que exemplaritzen les principals actuacions de la ciutat en la seua salvaguarda del territori regnícola.

8.3.1.1. La intercessió de la ciutat en cas del castell de Morella

En aquest sentit, una de les primeres viles reials en posar-se en contacte amb el govern de la ciutat després de l'esclat de la guerra va ser Morella. La seua situació de proximitat amb el principat de Catalunya i a Castella des d'on arribaven tropes junt amb el deteriorat estat del seu castell va condicionar que, ja a inicis d'octubre de 1462, el govern morellà expressara al de la capital «les grans congoxes en què estan e són possats per la concurrència del temps».⁸⁸² Més encara si es tenia present que en aquella conjuntura la fortalesa es trobava gairebé sense defensa alguna i sota la regència d'un llaurador de les aldees, Martí Armengol, que de des la mort de Pere Ram —últim alcaid— la desenvolupava com a sots-alcaid. Davant aquella dolenta situació, l'elit governant de la capital va sol·licitar a Joan II que ordenara al batle general armar, avituallar i col·locar una guàrdia en el castell formada almenys per quinze homes. Seria aquella petició al monarca, el que permetria enviar a la vila dies després a Andreu Gaçull, de

⁸⁸⁰ AMV, MC, A-37, f. 29r (4 de novembre de 1462). Dies després la ciutat commemorava amb una processó l'entrada del rei a la ciutat de Tarragona, que s'havia rendit a les tropes reialistes el 31 d'octubre (AMV, MC, A-37, f. 29v (10 de novembre de 1462).

⁸⁸¹ Per rossí s'ha d'entendre «el cavall de mitjana qualitat, més lleuger que el de tir i més vigorós que el de carreres; servia per a caça i guerra, i solia ésser cavalcats pels escuders», segons <http://dcvb.iecat.net/a/2/01/2017>).

⁸⁸² AMV, LIM, g3-25, f. 119r (13 d'octubre de 1462).

l'ofici de mestre racional, per a què inspeccionara l'estat de la vila i del castell i fera relació de les coses necessàries per a la bona defensa d'aquell.⁸⁸³

Més complicada i llarga va resultar la intercessió de la ciutat en les negociacions entre el govern de Morella i la Corona entorn al desenvolupament de l'ofici de l'alcaidia del castell. Doncs, ja en setembre de 1462 arribaren notícies de com Joan II havia atorgat la dita alcaidia en qualitat de gràcia al cavaller Rodrigo de Rebolledo, conseller i camarlenc reial, el qual era estranger del regne. Davant aquelles informacions, els jurats de València –prèvia instància dels de Morella– van intercedir per a què el monarca reconsiderara dit nomenament, argumentant com aquell suposava un contrafur del privilegi atorgat a la vila per Joan I a data del 10 de gener de 1393, segons el qual dit ofici devia recaure sobre «habitadors e no estranys de la vila». A més a més, en detriment de Rebolledo, el jurats de la capital proposaran al donzell Joan Ram, segon fill del noble Eiximen Pérez Escrivà, que era el candidat vilatà.⁸⁸⁴ Les contínues evasives de Joan II entorn a la qüestió van provocar que fins i tot la ciutat recorrera a escriure personalment a Rodrigo de Rebolledo per a què «desistira, per complacència de nosaltres, a la gràcia per lo senyor rey a vos atorgada del alcaydíat de Morella per quant serà feta contra privilegis de la dita vila».⁸⁸⁵ Tanmateix, en aquells mesos no es va obtenir resposta, el que va comportar que posteriorment la ciutat –com veurem més avant– tornara a defensar els interessos de la vila front a la disposició del sobirà de manera més decidida.

Amb tot, més enllà dels destalls, interessa observar en aquest cas com la gestió de la defensa de Morella realitzada per la ciutat es va limitar a ser interlocutora entre l'elit local morellana i el rei, tant pel que fa a la defensa militar pròpiament dita del castell com a ser el principal suport institucional per a fer prevaldre el candidat de la vila per a l'alcaidia front a la decisió reial.

8.3.1.2. La senyoria temporal de la ciutat de València sobre el castell de Dénia

Diferent procediment de defensa va efectuar la ciutat en el cas del castell de Dénia que a l'octubre de 1462 presentava unes circumstàncies particulars, tant que el govern

⁸⁸³ AMV, LIM, g3-25, f. 133v-134r (6 de novembre de 1462).

⁸⁸⁴ AMV, LIM, g3-25, f.111v-112r. (6 de setembre de 1462). Semblants arguments i intercessió en favor de Joan Ram va realitzar la ciutat al monarca en diverses ocasions posteriors *vid.* AMV, g3-25, f. 113r-113v (22 de setembre de 1462); AMV, LIM, g3-25, f. 124r-v (23 d'octubre de 1462).

⁸⁸⁵ AMV, LIM, g3-26, f. 6r (16 de juny de 1463). Aquest mateix dia es tornava a insistir al monarca *vid. ibíd.*

de la ciutat més que intercedir com a simple interlocutor va preferir per iniciativa pròpia prendre'l sota la seua jurisdicció. Aquesta acció –en què no es documenta l'ús de la força– es va realitzar després que els mateixos jurats de València exposaren davant del consell general de la ciutat la necessitat de defensar dit castell, en una conjuntura en la que els seus senyors –el noble Fernando de Sandoval, comte de Castro, i el seu germà Diego de Sandoval⁸⁸⁶ es trobaven presos en mans del rei de Castella. Aquella circumstància, al parer dels jurats de la capital, podria determinar que els comtes de Dénia, senyors d'Aiora i del lloc de Xàbia, en una estratègia per alliberar-se acabaren donant suport en la guerra als castellans i, en conseqüència, per la «força o de grat» els deixaren apoderar-se de l'esmentat castell. Davant aquella possibilitat, segons l'elit governant, únicament l'administració i jurisdicció de la ciutat podia garantir-li a Joan II que el castell i tot el comtat continuara restant sota la seua obediència.

De fet, abans d'iniciar la sol·licitud formalment a la Corona, el govern de la ciutat va enviar al castell de Dénia als magistrats Joan Vives i Pere Vicent així com a l'advocat Miquel Dalmau. A aquells, el 20 d'octubre de 1462, se'ls va notificar com la ciutat els anava a enviar quinze ballesters, capitanejats per Bernat Llopis, «hun dels conestables», que a partir d'aleshores custodiarien per la ciutat la fortalesa.⁸⁸⁷ A més a més, se'ls encomanava proveir de vitualles durant un mes als dits quinze ballesters i, en general, se'ls donava plens poder per a proveir el necessari per a la bona guarda del castell. De la mateixa manera, se'ls informava que s'ha enviat a Martí Llorenç per a què tinguera la capitania del castell i així ells se'n pogueren tornar a la ciutat no sense abans haver realitzar una relació detallada de tot allò que mancava per a la defensa de la fortalesa.

...és necessari façau e us ne porteu memorial copiós de totes les coses que conexereu seran necessàries a la bona custòdia del dit castell axí d'armes, vitualles e altres coses, perquè tantost hi puixa ésser dete continent provehit, e encara haurem plaer façau fer memorial de les armes, monicions, vitualles e altres coses que trobades haureu e seran en lo dit castell...⁸⁸⁸

⁸⁸⁶ Al voltant del llinatge dels Gómez de Sandoval, comtes de Dénia *vid.* Josep IVARS PÉREZ, *Dénia, La ciutat i el castell. Arquitectura militar baluardada (XVI-XIX)*, València, PUV, 2015, pp. 353-357.

⁸⁸⁷ Aquesta mateixa acció es va reproduir el 26 d'octubre de 1462 en el cas del castell de Xiva. Doncs, en aquella data el govern de la ciutat notificava cavaller Joan de Montcada, senyor de dit castell, l'enviament de vint ballesters per a guardar la seua fortalesa (*vid.* AMV, LIM, g3-25, f. 126r, 26 d'octubre de 1462). Aquells deuriem romandre en els castell almenys fins a gener de 1463, en què se li notificava al cavaller com s'havia enviat com a capità dels ballesters a Joan de Moros (*vid.* AMV, LIM, g3-25, f. 171v (11 de gener de 1463), tot i que a finals de desembre els magistrats de València informaven a Joan de Montcada que quan els ballesters acabaren el termini pel qual havien estat contractats els donara els seu vist-i-plau per a què tornaren a la ciutat, en tant que el perill immediat havia passat (*vid.* AMV, LIM, g3-25, f. 163v (27 d'octubre de 1462).

⁸⁸⁸ AMV, LIM, g3-25, f. 121v (20 d'octubre de 1462).

Ara bé, pocs dies després de la incorporació de Martí Llorenç, aquest pretenia renunciar al càrrec mentre els jurats de València li demanaven paciència perquè fins al moment la ciutat no havia trobat persona més pertinent per a liderar la guàrdia del castell.⁸⁸⁹ Gairebé amb el mateix contingut, dies després, els magistrats de la capital tornaven a dirigir-se a Martí Llorenç escusant-se en aquell cas amb que «tals affers nos han sobrevingut e ocupat [als jurats] que no·ns és estat possible fer-lo que voliem ni·ns ha sobrat sols una hora, siam emperò cert que molt prest e hora que no cuydarem serà ab vos persona que us llevarà del càrrech que teniu e no u dubteu». Al mateix temps, se li informava que s'havia escrit als jurats de Dénia, als quals se'ls havia notificat com el governador els enviaria una provisió per la qual el castell de Dénia passaria endavant a ser custodiat pel govern de la ciutat amb la finalitat d'assegurar la defensa d'aquell i del regne.⁸⁹⁰ Deu dies després, els magistrats informaven per fi a Martí Llorenç com anava a ser rellevat en el càrrec de capità pel cavaller Galceran d'Eslava.⁸⁹¹ Tot i que abans que la seua substitució s'executara, els jurats encara li pregarien a aquell que tinguera especial cura en la defensa de la fortalesa, doncs, segons havia informat l'arquebisbe de Saragossa, el rei de Castella havia entrat al regne de València amb quatre-cents rossins amb la finalitat d'apoderar-se de quatre castells que li haurien estat oferts.⁸⁹² L'endemà de rebre aquella notícia, els jurats establiren un salari de 2.000 s anuals per Galceran d'Eslava al mateix temps que s'ordena al síndic concedir 833s 4 diners per a proveir de vitualles i altres necessitats al castell de Dénia.⁸⁹³

Ara bé, tot i les gestions accelerades de la ciutat, el govern de la vila s'oposava a l'administració que des de València s'estava realitzant, impedit l'entrada a la vila de Galceran d'Eslava. Doncs, en el rerefons d'aquesta oposició de l'elit governant de Dénia es trobava, sens dubte, la por a què la regència de la ciutat de València sobre el castell, tornara a reobrir una divisió de la societat política de la vila entre partidaris o no que aquella retornara al patrimoni reial. Doncs, com ja va assenyalar Rosa Seser, la ciutat de València va prendre el castell de Dénia, davant el temor a què l'alcaïdia d'aquell recaiguera sota un castellà.⁸⁹⁴ Així mateix, com ja va notar en aquest cas Paula Navío, la presència de la jurisdicció de la ciutat en el castell va ser aprofitada al context

⁸⁸⁹ AMV, LIM, g3-25, f. 128r-v (30 d'octubre de 1462).

⁸⁹⁰ AMV, LIM, g3-25, f. 132v-133v (4 de novembre 1462).

⁸⁹¹ AMV, LIM, g3-25, f. 140r (17 de novembre de 1462).

⁸⁹² AMV, LIM, g3-25, f. 140v-141r (21 de novembre de 1462).

⁸⁹³ AMV, LIM, g3-25, f. 141r (22 de novembre de 1462).

⁸⁹⁴ Rosa SESER PÉREZ, «La disgregación del patrimonio real», *Historia de la Marina Alta*, 1999, p. 352.

de la mort del comte Diego Gómez de Sandoval per a què amb el suport de l'elit de la capital, el govern vilatà d'aleshores sol·licitara a Alfons el Magnànim que aquella retornara al patrimoni reial. De tota manera, la intercessió i les provisions de l'infant Joan en favor dels Sandoval va fer fracassar finalment aquell intent en 1458, davant l'accés al tron de dit infant.⁸⁹⁵ Òbviament, es pot deduir que amb la permanència sota la jurisdicció comtal dels Sandoval, aquells com a senyors haurien intervingut l'accés a les magistratures de la vila, fent fóra o excloent d'aquelles els anys immediatament posteriors als individus que havien format part d'aquell sector de l'elit local que havia sol·licitat el canvi de jurisdicció. Situació que, en conseqüència, a partir d'aleshores hauria deixat el poder municipal de la vila en mans d'aquells individus més afins al comte. Seria sota el govern d'aquesta facció del patriciat vilatà, que havia accedit a les altes magistratures locals, per tant gràcies a la confiança dipositada en ells per part del comte, els qui en 1462 s'oposarien a què novament la ciutat de València prenguera possessió del castell. Doncs, al cap i a la fi, la conjuntura política a ulls dels seus contemporanis es mostrava propícia novament per a què aquella qüestió del canvi de jurisdicció ressorgira, especialment davant el to i la projecció del discurs polític emprat pel govern de la ciutat de València, que obertament desconfiava de l'obediència del comte de Dénia vers la Corona. Amb tot, davant aquella controvertida situació, els jurats de València enviaren una missiva als seus homònims de Dénia, recordant-los el per què la ciutat de València havia passat a tindre la jurisdicció del seu castell:

Molts honorables e savis senyors, no creem ignoren vostres savieses perquè e a quina fi aquesta ciutat ses empaxada del castell d'aquexa vila, a dan e no profit seu, mas sols per lo servei de la sacra maiestat e benefici de aquesta ciutat e regne, e encara de vosaltres e d'aquexa vila, som ne poch meravellats que atesa nostra bona e sana intenció e considerats los manaments que havem del noble e magnifich governador d'aquest regne pertot vostre descàrrech hajam volgut impedir e contradir a la entrada del dit castell los honorables mossén Galceran Dezlana e nostre síndich, lo qual mossén Galceran és estat tramès per tenir en bona guarda e custòdia aquells fins a tant sia necessari e expedient al servey del dit senyor rey e bé de la terra...⁸⁹⁶

Un discurs dels magistrats de la capital del regne que prossegueix més avant afirmant –com era habitual– com la ciutat València era «la mare e cap de tot lo regne, e reporta tots los càrrechs d'aquell no voluntàriament, mas molt necessària en lo cas ocurrent». D'aquesta manera s'intentava persuadir als oficials municipals de la vila per

⁸⁹⁵ P. NAVÍO LATORRE, «L'enfrontament entre Dénia i el comte de Cocentaina: molt més que una galera», *Aguaits*, 22, p.51.

⁸⁹⁶ AMV, LIM, g3-25, f. 149v (3 de desembre de 1462).

a què deixaren de posar resistència, doncs la ciutat no hi anava a «proveyr en altra manera».⁸⁹⁷ Al mateix temps, els jurats notificaven a Galceran d'Eslava i al síndic Ambrós Alegret, que després d'haver-se reunit amb el lloctinent del governador del regne, els advocats i altres persones del consell reial s'havia pres la decisió d'enviar a Martí Aragonès, agutzil del lloctinent del governador, amb autoritat per «compel·lir ab manaments simples e penals a tots els officials e habitants de la vila de Dénia» que impediren a Galceran d'Eslava entrar i eixir «pacíficament» del castell o proveir-lo de vitualles i armes. És a dir, la inobediència de l'elit governant de Dénia seria enfrontada als oficials reials i per l'executiu valencià mitjançant procediments judicials.

De la mateixa manera, es donaven instruccions al síndic d'aprovisionar el castell per a quatre mesos i a renovar durant dos mesos més a nou o deu ballesters front als vint enviats inicialment. El salari dels ballesters seria de 77s mensuals «sens provisió alguna e govern sinó que vixquen a llur despesa», els quals serien pagats a la fi del termini de dos mesos. Així mateix, si a consell de Martí Llorenç els nou o deu ballesters no es podien trobar d'entre els que ja havien servit, s'haurien de recercar d'aquelles «comarques puix no sien vassalls del comdat, tals com la cosa requir, ni sien castellans, e sien bé armats de cuyraces e armes acostumades e en millor punt dels que y són». I en cas de no trobar a persones que compliren aquelles condicions, es devia avisar al govern de la ciutat per a què aquella els recercarà.⁸⁹⁸ És a dir, l'elit patrícia de la ciutat pretenia evitar que cap vassall del comte de Dénia ni cap castellà –possibles aliats d'aquell– s'introduïren en la fortalesa per mitjà de la guàrdia per a evitar una posterior rebel·lió interna.

Tot i que es desconeixem els detalls, es pot intuir com la resistència del govern vilatà va ser important, ja que va forçar als jurats de València a reunir-se amb Gabriel de Riusech –en qualitat de «procurador qui's troba tot sol del senyor d'aqueix comdat»–, amb qui es va arribar a l'acord –en presència del lloctinent del governador i del batle general– que es consultaria la situació al rei, tot i que mentre tant la ciutat mantindria el control del castell. Aquest contratemps per a la ciutat va obligar a rectificar les instruccions donades amb anterioritat, ja que el castell devia ser proveït no per nou o deu ballesters sinó per quinze, als quals se'ls pagaria el salari acordat per a

⁸⁹⁷ *Ibid.*

⁸⁹⁸ AMV, LIM, g3-25, f. 150r-v (2 de desembre de 1462). Dos dies després, els jurats escriuen a Ambrós Alegret, ratificant l'anada de l'agutzil del lloctinent del governador i que no cessaren de fer el que devien, ja que si calia els enviarien provisions més rigoroses *vid.* AMV, LIM, g3-25, f. 151r (4 de desembre de 1462).

dos mesos, mentre que l'aprovisionament del castell es devia fer per a un mes front als quatre, que inicialment s'havia previst.⁸⁹⁹ És a dir, mentre el rei era consultat, la ciutat reforçava la seua presència militar i decidia proveir el castell únicament per a un mes. De fet, en principi Joan II no va donar una resposta satisfactòria per als interessos del govern de la ciutat, ja que va intentar arbitrar una mesura intermèdia. Doncs, el monarca va ordenar que el castell de Dénia fóra restituint al comte de Castro i al seu alcaid o sots-alcaid, no obstant durant el període de guerra dit comte i el govern de la ciutat devien recercar a un cavaller o general que fóra de la confiança d'ambdues parts per a què es fera càrrec del castell.⁹⁰⁰

Davant aquella disposició règia, el 10 de desembre, els magistrats valencians tornaven a escriure al monarca mantenint el discurs que la ciutat devia fer-se càrrec del castell no per interès propi sinó per a garantir la defensa del regne i la conservació del comtat sota la seua obediència, recordant-li en quina situació es trobava el comte de Castro. Així doncs, a més a més, se sol·licitava al rei que les rendes de l'alcaidia i de les guardes del castell contribuïren a pagar les despeses del seu manteniment i aprovisionament, així ajudarien a la ciutat a poder satisfer aquelles. Igualment, en aquella delicada conjuntura, l'elit pressionava al monarca advertint-lo que

...si axí no és proveyt, no cessarem may per letres e embaxadors e encara si tots nosaltres hi sabien anar personalment de tota hora suplicar d'aquesta matèria perquè la cosa no vingua a tant perill e a càrrech e desonor d'aquesta ciutat, e en altra manera no podien ésser contents ne segurs del dit castell...⁹⁰¹

La fermesa de l'actitud de la ciutat va obtenir els seus fruits, doncs el monarca va acabar acceptant concedir temporalment a la ciutat de València la tinença del castell de Dénia, en nom de la qual l'esmentat cavaller seria l'alcaid. Així mateix, es pot deduir a partir d'una lletra dels jurats al cavaller Galceran d'Eslava –datada el 14 de gener de 1463–, com Joan II autoritzava que les rendes de l'alcaidia es destinaren també a sostenir l'aprovisionament del castell.⁹⁰² Molt possiblement aquells recursos

⁸⁹⁹ Aquestes instruccions són recollides en dues cartes enviades particularment a Galceran d'Eslava i al síndic Ambròs Alegret, *vid.* AMV, LIM, g3-25, f. 152r-153v (9 de desembre de 1462).

⁹⁰⁰ Aquesta disposició reial es descrita explícitament en la lletra enviada pels jurats a Bartomeu Abat, sots-síndic i missatger de la ciutat en la cort reial, en la qual se li explica la lletra enviada a Joan II a data del 9 de desembre i on se li mana que per totes vies persuadisca al monarca fins i tot si calia amb l'ajuda del governador, del mestre Montesa, del comte d'Oliva i del mestre racional *vid.* AMV, LIM, g3-25, f.156r-158r (11 de desembre de 1462).

⁹⁰¹ AMV, LIM, g3-25, f. 154v-156r (10 de desembre de 1462).

⁹⁰² AMV, LIM, g3-25, f. 175v-176r. (14 de gener de 1463). Semblant lletra fou enviada a l'advocat Joan de Gallach, vicecanceller del rei i assessor ordinari del governador, a qui l'esmentat Galceran d'Eslava devia ensenyar la disposició reial (AMV, LIM, g3-25, f. 179r (14 gener de 1463).

contribuïren a què la ciutat mantenia almenys fins al 10 de desembre de 1464 una guàrdia al castell, formada habitualment per quinze ballesters –tot i que entre el 10 abril i el 10 d'agost d'aquell darrer any seria reduïda a dotze homes per motius que desconeixem– que s'encarregarien de defensar la fortalesa. Aquella guàrdia, tal com es pot deduir a partir de les ordres de pagament de salaris, era renovada pel govern valencià cada dos mesos, temporalitat que permetia adequar l'existència o no d'aquella a les necessitats dels esdeveniments o bé a la capacitat de les finances urbanes per a sostenir-la. De la mateixa manera, el sou de cada ballester era de 70s mensuals que eren pagats a bestreta en cada contractació, mentre que el de l'alcaid era de 2.000s anuals, pagats en tres terminis o terçes.⁹⁰³

Per altra part, pocs dies després de què la ciutat gaudira del vist-i-plau de Joan II per a regir el castell es va accentuar la conflictivitat o «guerra de bàndols» entre la vila de Dènia i el lloc d'Ondara, que romania sota la jurisdicció del noble Joan de Cardona –senyor de Guadalest i Confrides i del dit lloc–, qui s'havia declarat des del començament obertament defensor de la causa del príncep de Viana, rebel a Joan II i vassall d'Enric IV, com a sobirà del principat.⁹⁰⁴ En aquest sentit, la presència de la ciutat en el castell de Dènia quedava novament legitimada davant el perill d'ocupació de la fortalesa per part de dit noble, el qual es pot considerar més que un enemic exterior, un enemic interior, de llinatge arrelat en el regne des de temps de la conquesta de Jaume I. Seria aquest focus de resistència interior la que atrauria i donaria residència a enemics exteriors, doncs es constata com en Ondara existia un grup de catalans i

⁹⁰³ Doncs, a finals d'agost es va proveir que el clavari donara a Joan Català, sots-alcaid del castell de Dènia, cent cinc lliures per a pagar el salari de dos mesos (que conclourien el 10 d'octubre) als quinze homes que custodiaven el castell junt amb Galceran d'Eslava a raó de 70s mensuals cada un *vid.* AMV, MC, O-33, f. 99r (27 d'agost de 1463). Així doncs, arribats al 5 d'octubre, el consell general va proveir que es pagara el salari de dos mesos més (que començarien a comptar a partir del 10 d'octubre) a aquells *vid.* AMV, MC, A-37, f. 94v (5 d'octubre de 1463). Mesos després, a inicis de març es torna a documentar com el consell va proveir que foren pagats a l'alcaid Galceran d'Eslava altres 105 lliures per pagar sou d'altres dos mesos *vid.* O-33, f. 110r (3 de març de 1464). En abril, es pagaren a Galceran d'Eslava 84 lliures per salari dels dotze homes que custodiarien el castell des del 10 d'abril fins al 10 de juny, a raó també de 70ss mensuals *vid.* AMV, O-33, f. 112v-113r (11 d'abril de 1464). Al voltant del salari anual de l'alcaid així com el pagament de l'última terça d'aquell *vid.* AMV, O-33, f. 122r-v (24 de maig de 1464). Per la seua part, amb albarà del 14 de maig de 1464 s'enregistra el pagament del sou, en dos terminis, dels quinze ballesters que durant quatre mesos, compresos entre l'11 d'agost i l'11 de desembre, custodiarien el castell *vid.* AMV, O-33, f. 122v (19 de maig de 1464). En juny de 1464, s'enregistra el pagament a l'alcaid de 84 lliures corresponent al sou de dos mesos, compresos entre el 10 de juny i el 10 d'agost) dels dotze ballesters *vid.* AMV, O-34, f. 97v-98r (9 de juny de 1464).

⁹⁰⁴ Al voltant de l'oposició de Joan Cardona a Joan II *vid.* A. RUBIO VELA, *València, el príncep de Viana...*pp.82-88. Per altra banda, al voltant de la família Cardona com a senyors d'Ondara *vid.* Ferran GARCIA-OLIVER, Frederic APARICI, Noelia RANGEL i Vicent ROYO (ed.), *Hug de Cardona. Col·lecció diplomàtica*, València, PUV, vol. I, II, III, 2009; R. SESER PÉREZ, «La pressa de possessió de la senyoria d'Ondara de l'any 1502: problemes senyorials i aportacions a la demografia i onomàstica d'Ondara», *Aguaites*, 29 (2010), pp.57-76.

castellans que es dedicaven a guerrear en el territori circumdant, inestabilitat al que es devien sumar els atacs marítims. Aquesta conflictivitat amb el lloc d'Ondara, va motivar al govern de Dénia a prendre les armes d'una galera d'Eiximen Roís de Corellà, comte de Concentaina, que posteriorment en 1486 seria motiu de l'apertura d'un procés judicial entre el dit comte i la vila, tal com va estudiar Paula Navío.⁹⁰⁵ Amb tot, la sensació d'inseguretat militar va obligar als governants de la vila a canviar d'actitud i a recercar el suport del govern de la capital. En aquest sentit, ja en gener de 1463, el govern vilatà informava als magistrats de la ciutat de la urgència de realitzar provisions per a mantenir l'ordre públic, especialment destinades a castigar els «mals, roberies e danys» que patia contínuament la vila però també amb el propòsit de gestionar la qüestió dels censalistes.⁹⁰⁶ Ambdues qüestions foren tractades en un reunió conjunta entre el lloctinent del governador, els jurats de València i alguns membres del consell reial, que segons informaren a la vila proveïren,⁹⁰⁷ encara que es desconeixem les mesures concretes.

Mentrestant, la conflictivitat entre Joan de Cardona i el territori del comtat de Dénia va continuar. En febrer, els jurats de València conjuntament amb el lloctinent del governador i alguns membres del consell reial intervingueren en el lloc de Xàbia. El govern local d'aquest lloc, tot i veures amenaçats per dit noble, no havien realitzar mesures per a refugiar a la seua població dins de les muralles de Dénia. Doncs aquella, en tant que la plaça més fortificada del territori circumdant, era un centre de recollida, és a dir l'emplaçament idoni per a efectuar la defensa en cas d'atac. Doncs, com assenyalat Imma Muxella respecte als punts de recollida, aquests tenien una doble funció: protegir a la població veïna i concentrar vitualles i efectius necessaris per afrontar un atac militar.⁹⁰⁸ De fet, així ho manifesten explícitament els jurats de València als de Xàbia, plantejan- li's la situació com una responsabilitat pública que tenien i argumentant-li's el seu dret d'entrar en dita vila, en tant que anualment contribuïen en les obres de murs i valls d'aquella. En aquest sentit, es pot interpretar que els magistrats exigien als justícies, jurats i prohoms de Xàbia que aprofitaren els sis dies que els havia donat Joan de Cardona per a «recollir en la dita vila los viures, béns mobles, dones, fadrins e fadrines d'aqueix lloch, e tot ço que bonament poreu per forma

⁹⁰⁵ P. NAVÍO LATORRE, «L'enfrontament entre Dénia i el comte de Cocentaina...*Op.cit.*, pp.49-66.

⁹⁰⁶ Tot i que desconeixem els detalls, sembla que la inestabilitat política afectaria a la hisenda local i per tant a la confiança dels creditors de la vila.

⁹⁰⁷ AMV, LIM, g3-25, f. 192r. (26 de gener de 1463).

⁹⁰⁸ I. MUXELLA PRAT, *La terra en guerra...Op.cit.*, pp. 459-464.

que cosa alguna de importància no reste en aquell, si les vostres persones voldreu resten en lo dit loch sia vostra voluntat». ⁹⁰⁹ Un any després, les ofensives de Joan de Cardona continuaven, doncs segons informacions de la ciutat aquell junt amb l'*adelantado* de Múrcia anaven amb una expedició de dos-cents rossins i homes de peu per la via d'Ondara a les terres del comte d'Oliva. Davant aquella notícia, els jurats de la capital alertaren al govern municipal de Dènia per a què col·laboraren conjuntament amb l'alcaid Galceran d'Eslava per a defensar les terres del comtat. ⁹¹⁰

Tot plegat, en el cas de la defensa del comtat de Dènia, la ciutat de València va actuar amb una gran determinació i implicació polític-militar per assegurar-se el control directe del castell mentre durara la guerra. Per aconseguir-ho va fer front primer a l'elit local, que presumiblement s'hauria resistit a causa de la possible temor a què el patriciat urbà de la capital aprofitara la conjuntura per a obtenir del rei la transferència jurisdiccional de dita vila. Així mateix, junt amb aquella resistència, la ciutat també v rebatre la decisió inicial del monarca, qui preferí en principi arbitrar entre els representants del comte de Castro i la ciutat tot i que com venia sent habitual va acabar posant-se de part d'aquells que més li podien beneficiar. Per altra banda, es desconeix si darrere dels esforços i la determinació política del patriciat valencià hi va predominar més l'interès col·lectiu –és a dir la defensa del regne, argument que formaria part del seu discurs institucional– o bé els interessos particulars o de grup, com ara interessos mercantils. Al cap i a la fi, tenir la jurisdicció del castell suposava tindre el control absolut d'aquell i, en conseqüència, poder vigilar i defensar el port de Dènia, des d'on podien arribar mercaderies, el que li's permetria continuar formant part de les xarxes de comerç internacional amb relativa normalitat, malgrat l'estat de guerra. Ara bé, independentment de les motivacions del patriciat valencià, la presència *de facto* de la ciutat a Dènia va contribuir a què la vila resistira millor o amb majors recursos, el perill interior del regne, és a dir els seus enfrontaments amb les tropes de Joan de Cardona. En aquest sentit, la seua presència, encara que en principi es preveia que causaria divisió interna dins l'oligarquia local per l'assumpte del canvi de jurisdicció, va acabar unint aquella contra un enemic comú: els rebels a la Corona.

⁹⁰⁹ AMV, LIM, g3-25, f. 199r. (3 de febrer de 1463).

⁹¹⁰ AMV, LIM, g3-26, f.42v. (3 de gener de 1464).

8.3.1.3. La defensa de la zona del Maestrat de Montesa

Per altra part, junt amb Morella i el comtat de Dénia, altre territori que per la seua proximitat geogràfica va partir atacs des de l'inici va ser la zona del Maestrat de Montesa, des d'on les autoritats locals sol·licitaran ajuda defensiva a la capital. En concret, el 13 de novembre de 1462, els jurats rebien una lletra dels seus homònims de la vila de Sant Mateu i d'alguns comanadors de l'Orde de Montesa –com el de l'Orde de Coves i Castellfabib–, en la qual es notificava com temien ser envaïts per tropes castellanques, després que des de Tortosa s'haguera autoritzat a aquelles entrar al regne de València. Doncs, segons asseguraven aquells «fins ací la ciutat de Torthosa haja destinat e detengut de los castellans en aquella ajustats que no entrasen en lo dit maestrat e regne de València, ara emperò aquells han licenciat que entren e vagen contra aquell, e lla hon bé·ls vinga, etc».⁹¹¹ És a dir, des del principat fins a novembre de 1462 s'hauria desenvolupat una política de no agressió al regne de València –possiblement a l'espera que aquell escollira bàndol–, que es va capgirar a partir d'aleshores. Deu dies després, els magistrats de València notificaven al rei aquella circumstància, és a dir com homes castellans, capitanejats per Joan d'Ixer i Pedro de Mendoza, des de Tortosa pretenien entrar al maestrat de Montesa. Davant aquest perill, l'elit governant de la ciutat confessava al monarca ser incapaç de continuar gestionant la defensa del regne si la situació s'agreujava, motiu pel qual li sol·licitaren que deixara retornar al regne al governador Pedro de Urrea, al comte d'Oliva, al mestre racional Lluís de Vich i al mestre de Montesa.

...sens aquells, encara que treballen e donen algun orde en algunes municions e preparatoris a la defensió, no vehem possible nos puxam sostenir ni donar aquella rahó que darem a vostra maiestat e a la cosa pública de la dita ciutat e regne, sia donchs senyor mercé vostra per tanta angustia e perill com nos trobam constituïts vullga manar als dits governador, maestre de Muntesa, comte de Oliva e maestre racional que ab gran celeració, e sens dilació alguna, vinguen e tornen, e consellés, e confortats que serem preservats de molts sinistres, dans e inconvenients irreparables que vehem e sentim son preparats....⁹¹²

Amb gairebé idèntic contingut, aquell mateix dia, els jurats escrivien a l'arquebisbe de Saragossa amb un propòsit: que intercedira per la ciutat per a què Joan II «almenys que mane als barons e cavallers de aquest regne que vinguen ací per defendre lo regne,

⁹¹¹ AMV, LIM, g3-25, f. 137v-138r. (13 de novembre de 1462).

⁹¹² AMV, LIM, g3-25, f. 141r-v (23 de novembre de 1462).

e al mestre de Montesa lo maestrat, on és la necessitat».⁹¹³ De la mateixa manera, es va donar instruccions a Bartomeu Abat –missatger de la ciutat en la cort reial– amb el mateix propòsit.⁹¹⁴ A aquest darrer, a més se li va enviar altra missiva, en la qual se li notificava la situació del maestrat i del regne així com la necessitat de la seua presència i la dels altres oficial del regne esmentats, motiu pel qual la ciutat havia suplicat al rei que els deixara retornar.⁹¹⁵ És a dir, la màxima prioritat de l'elit governant de la capital en aquella conjuntura específica era que els membres de l'estament militar, que integraven l'exèrcit de Joan II al principat, retornaren per a defensar el regne. Doncs aquella era la tasca que s'havia imposat l'elit patrícia, la qual comunicava als comanadors de Coves i Castellfabib i als jurats de Sant Mateu la sol·licitud que la ciutat havia fet arribar al rei i, més a més, se'ls informava que s'havia convocat «gran consell de molta notable gent» per a preparar provisions de defensa, les quals serien executades en breu.⁹¹⁶

No obstant això, gairebé vint dies després, els jurats de València tornaven a insistir a Joan II –després de fer relació dels fets del castell de Dénia, de la desobediència del noble Jaume d'Aragó i de les tropes que amenaçaven la frontera d'Oriola⁹¹⁷– que era indispensable per assegurar la defensa del regne la presència en aquest d'alts oficials reials. Així mateix, per a pressionar al sobirà se li recordava com havia actuat Alfons el Magnànim per a defensar el regne en temps de la guerra amb Castella. En particular, exposaven com el seu germà havia proveït fins i tot amb homes d'armes per la defensa del regne, mentre que a ell únicament se li estava preguntant que deixara a la gent del regne defensar-lo, ja que en cas contrari la Corona hauria abandonat aquell a la seua sort.

...sens la presència dels quals, com dit havem, no·s veu via, modo ni manera a poder proveyr a tals e tant evidents danys, inconvenients e perill que a ull se vehen preparats, si donchs mercé, que ja que vostra magestat no us tramet socors e ajuda a poder resistir als enemichs, segons féu en aquell temps lo senyor rey don Alfonso, frare vostre, lo qual tramès a aquest regne cinch-cents rossins en la guerra que, llavors, era ab Castella per guarda e custòdia d'aquell,

⁹¹³ AMV, LIM, g3-25, f. 141v-142r (23 de novembre de 1462).

⁹¹⁴ AMV, LIM, g3-25, f. 142v (24 de novembre de 1462).

⁹¹⁵ AMV, LIM, g3-25, f. 143r (24 de novembre de 1462).

⁹¹⁶ AMV, LIM, g3-25, f. 144r-v (23 de novembre de 1462).

⁹¹⁷ A finals de 1462, arribaren notícies a la capital del regne que maestre de Calatrava estava reunint un gran nombre de gent d'armes a Múrcia i al marquesat amb l'intenció d'«invadir tota la governació d'Oriola, e ja han començat fer novitats, senyaladament en Guardamar, que no ha restat per los castellans de haver-la a llurs mans» *vid.* AMV, LIM, g3-25, ff. 162v-163r. (17 de desembre de 1462). Davant aquella situació, el govern municipal d'Oriola havia sol·licitat dies abans «socors, consell e subvenció» als magistrats de la capital, la resposta o les mesures preses pels quals es desconeixen *vid.* AMV, MC, A-37, ff. 42r-v (13 de gener de 1463). AMV, LIM, g3-25, ff. 162v-163r. (17 de desembre de 1462).

no-ns vulla privar de tal official e dels altres dessus dits, fills, heretats e domiciliats en lo dit regne ab moltes e geminades suplicacions demanam de gràcia a vostra magestat hi vulla proveyr, e, d'altra part, donam càrrech special al dit nostre sot-síndich per semblant via e moltes vegades e moltes ne suplique vostra excel·lència per tot nostre descàrrech, crehem senyor que no-ns voldreu abandonar, e axí jaquir perill sens tota deffensió...⁹¹⁸

Tot plegat, la participació de la capital del regne en la defensa del Maestrat es va efectuar a partir de la intercessió general en favor del retorn dels oficials valencians, i no en favor de mesures concretes que donaren resposta als perills militars que patia dita zona, com sí estava efectuant en el cas de Morella i Dénia en la mateixa conjuntura. És a dir, en certa mesura, l'elit patrícia va instrumentalitzar les demandes d'ajuda provinent de la zona del Maestrat per a mostrar al monarca la necessitat urgent de replegar els oficials i contingents valencians sota al seu servei per a gestionar la defensa del territori regnícola. El que, per altra banda, demostra com, en aquella conjuntura inicial del conflicte, el patriciat valencià estava centrat exclusivament en la defensa militar del regne i no en els esdeveniments del principat.

8.3.1.4. La defensa de la Plana davant els atacs del noble Jaume d'Aragó

Al cap i a la fi, la situació en l'interior del regne s'agreujava per moments. Doncs, en aquell mateix mes de desembre arribaren notícies a la ciutat de València de com en les «parts de la Plana, per causa d'alguns que s volen oblidar lo servey de la maestrat del senyor rey, e llur pròpia honor, e encara lo benefici e repòs de la cosa pública d'aquesta ciutat e regne» es vivia en constant tensió.⁹¹⁹ En concret, els governs municipals de Castelló, Borriana, Vila-real i Onda foren els que notificaren als jurats i al consell reial resident en València com havien aparegut cartells, fets pel noble Jaume d'Aragó, senyor de la baronia d'Arenós, i per gent d'armes castellana situada en Tortosa, convidant a la rebel·lió.⁹²⁰

⁹¹⁸ AMV, LIM, g3-25, f. 154v-156r (10 de desembre de 1462). Junt aquesta missiva del jurats al rei, es va enviar instruccions a Bartomeu Abat, sots-síndic i missatger de la ciutat en la cort reial, per a què sí el rei no els deixava tornar als esmentats oficials del regne «que ab gran instància, e clamors tals que tot lo món les sentan e trebalaeu e supliqueu o dit senyor que per mercè sua vulla donar en tot cars e manar tornar tots los dessus dits s'aquest regne, e sobre açò no canseu fins ne haia obtingut nostre en tot cars, e a la final sinó ho poreu obtenir requerir-ne carta pública pertot nostre descàrrech» *vid.* AMV, LLM, g3-25, f.156r-158r (11 de desembre de 1462).

⁹¹⁹ AMV, LIM, g3-25, f. 160v-161r (16 de desembre de 1462).

⁹²⁰ AMV, LIM, g3-25, f. 162v-163r. (17 de desembre de 1462). Al voltant de la rebel·lió de Jaume d'Aragó –fill no legítim d'Alfons el Jove, duc de Gandia i senyor de la baronia d'Arenós- *vid.* Fernando LLORCA, *Sublevacion del infante don Jaime de Aragón, seguida de la de su hijo del mismo nombre (1462-1477)*, [Valencia, 1932], ed. consultada, Valencia, Paris-Valencia, 1997; A. RUBIO VELA, *Valencia, el príncipe de Viana...Op.cit.*, pp..89-91.

Davant aquests fets, els magistrats de la ciutat junt amb els membres del consell reial van determinar que fóra nomenat un capità general per a la Plana per sota del qual existira una xarxa de capitans particulars en cada vila.⁹²¹ És en el marc d'aquesta estratègia defensiva on s'ha d'inserir la decisió dels jurats i del lloctinent del governador, del batle general i d'altres membres del consell reial d'oferir la capitania de la vila d'Onda al noble Joan de Gallano –fill del vescomte de Gallano Joan Roís de Liori, senyor de Riba-roja, també conegut com Joan Gallano–⁹²², amb possibilitat que aquell assumira si així ho desitjava la capitania de la resta de les viles de la zona, és a dir en les seues mans quedava acceptar o no la capitania general. De fet, així se li va notificar tant a l'interessat⁹²³ com un mes després al govern municipal de Castelló, a qui s'informava com la ciutat de València estava intercedint en favor del noble Joan Roís de Liori, per a què el monarca li donara «molt prestament e proveesca de la capitania de tota la Plana o d'aquella part que us placià», tot i que prèviament ja gaudia de la custòdia dels veïns del lloc de Betxí, als quals se'ls manava que es refugiaren a la vila d'Onda.⁹²⁴ Intercessió que donaria els seus fruits, tenint en compte com Joan de Gallano va acabar liderant la resistència militar de la Plana. Servisca d'exemple, com sota el comandament d'aquell, que hauria encapçalat un grup de «nobles e cavallers ab més de mil homens de peu, ballesters e llancers», es va desbaratar l'ocupació que Jaume d'Aragó havia efectuat sobre el castell d'Eslda en gener de 1463. Tant és així, que quan Pere Cabanyelles, lloctinent del governador, i dos dels jurats de la ciutat arribaren des de València amb vuitanta cavallers i homes de peu a dita fortalesa, en aquella –segons informarien els magistrats als seus homònims de la vila d'Alpont– únicament restaven ocupant el castell catorze o quinze «vizcains malvats».⁹²⁵ Dies després d'aquests esdeveniments, els magistrats tornaven a escriure al govern municipal de Castelló –qui prèviament havien informat de la dolenta situació a la Plana– notificant-los com s'havien reunit el lloctinent del governador e altres del consell reial per a proveir «tots aquells remeys e subvencions que seran possibles

⁹²¹ Almenys això es dedueix d'una missiva enviada pels jurats als missatgers de Castelló, Vila-real, Borriana i Onda *vid.* AMV, LIM, g3-25, f. 160v-161r (16 de desembre de 1462).

⁹²² Al voltant del llinatge dels vescomtes de Gallano *vid.* Xavier MESADO GIMENO, *Els vescomtes de Gallano. Un llinatge baronial de la Corona d'Aragó en la baixa edat mitjana*, València, Tesis doctoral, 2016, p.144, 150.

⁹²³ AMV, LIM, g3-25, f. 158r-159r. (11 de desembre de 1462).

⁹²⁴ AMV, LIM, g3-25, ff. 171r-v (1 de gener de 1463).

⁹²⁵ AMV, LIM, g3-25, ff. 185v-186r (21 de gener de 1463); *vid.* també X. MESADO GIMENO, *Els vescomtes de Gallano..Op.cit.*, p. 354.

poder-se fer en aquel govern partides, lo pus prest que serà possible», pregant-li que resistiren.⁹²⁶

Amb tot, a diferència dels casos anteriorment exposats, l'organització de la defensa de la Plana per part de l'elit governant de la ciutat de València va consistir en intercedir en la configuració d'una xarxa de capitans de vila sota el comandament d'un capità general a la zona, el qual devia liderar les accions militars contra Jaume d'Aragó. Aquella estratègia a curt termini no va ser suficient, doncs la rebel·lió de l'esmentat noble continuaria al llarg dels anys 1463 i 1464, any aquest darrer en què Joan II va sol·licitar l'host i cavalcada contra aquell, com veurem més avant.

8.3.1.5. La defensa de la vila d'Ademús i d'Alpont i dels llocs de Castellfabib i d'Arcos

Per altra part, altra zona especialment susceptible de patir l'entrada de tropes castellanques va ser la zona formada per Alpont, Xelva, Ademús, Castellfabib i Arcos. Respecte a la defensa d'aquelles, en gener de 1463, els jurats agraiïen al lloctinent del governador, Lluís de Cabanyelles, la seua anada aquells territoris per intentar resoldre la conflictivitat sorgida entre aquelles.⁹²⁷ Doncs, el control i l'estabilitat d'aquell territori esdevenia clau, tenint en compte que la seua situació geogràfica els permetia avisar abans que ningú d'una possible entrada de les forces castellanques al regne. De fet, els magistrats de la capital sol·licitaren als corresponents governs locals de dits llocs que en cas que reberen notícia que les tropes castellanques d'aquella frontera tingueren intenció d'entrar al regne avisaren amb correus volants a la ciutat.⁹²⁸ La resposta d'aquells no es va fer esperar, tot i que dins del clima de tensions asseguraven com l'exèrcit castellà en aquella frontera no arribava a dos-cents rossins, nombre que va fer a la ciutat confiar en què la població de la zona fóra capaç de resistir l'entrada castellana.⁹²⁹

Al mateix temps, a la ciutat de València, els missatgers de la vila d'Alpont sol·licitaven al govern de la capital la seua intercessió per a què de manera urgent asseguraren la defensa de la vila i la contribució d'aquella, però molt especialment el castell de Poyo. Doncs, segons els feren saber la fortalesa es trobava «en evident perill

⁹²⁶ AMV, LIM, g3-25, ff. 191v-192r (26 de gener de 1463).

⁹²⁷ AMV, LIM, g3-25, ff. 175r-v (12 de gener de 1463): «tota gent de les dites viles en deguda germandat, lo que serà gran servey del senyor rey e gran benefici e útil de tot aquest regne».

⁹²⁸ AMV, LIM, g3-25, ff. 178v (14 de gener de 1463).

⁹²⁹ AMV, LIM, g3-25, ff. 181r (16 de gener de 1463).

per fretura de guardes e hòmens necessàris a la custòdia d'aquell». Davant aquell fet, la intervenció del govern de València es va reduir a pregar al batle general Joan Mercader que s'encarregara d'aproveir degudament d'armes, guardes i vitualles l'esmentat castell per evitar així que aquell fóra envaït.⁹³⁰ És a dir, l'elit patrícia en aquest cas, igual que havia fet en Morella, intercedia en favor de la vila davant el batle general per a què aquell es fera responsable de la defensa.

Amb tot la confiança inicial de la ciutat en què l'amenaça castellana en la zona no suposava cap perill es pot deduir a través de la resposta que l'executiu de govern valencià va donar a Sancho Falcó, notari d'Ademús. Aquell, qui havia informat com des de la vila de Moya gent castellana a peu i a cavall havien entrat al regne, possiblement se sorpreguera davant la passivitat de govern municipal de València que confiava en el fet que «la potència divina si proveyra en tal manera e per tals remeys que-s penedirán Deus volent de llur entrada».⁹³¹ És a dir, la ciutat no es va oferir a enviar reforços militars per a defendre la zona. Tot i que és cert que, pocs dies després, aprofitant que el lloctinent del governador i dos dels jurats es dirigien amb homes d'armes al castell d'Eslida per a reforçar les tropes de Joan de Gallano –que, com hem dit anteriorment, es trobaven recuperant l'esmentat castell en mans d'aliats de Joan d'Aragó–, es notificara als jurats d'Alpont l'enviament d'aquells per reforçar la defensa de la vila davant possibles atacs castellans.⁹³²

Ara bé, més enllà d'aquesta intervenció, no es documenta cap altra gestió municipal més, malgrat que el 29 de gener, els jurats eren informats per Roger Lladró, bescompte de Mançanera, de l'amenaça d'invasió castellana que patia el lloc d'Arcos. La resposta de la capital a l'elit governant de dit lloc va consistir únicament en mostrar preocupació per l'estat de la vila alhora que incidien com aquell era el mateix que patien moltes altres parts del regne: «l'estament perillós en què aquexa vila e vosaltres serieu constituïts, que passam molt gran enuig e congoxa, en la qual no sou vosaltres a soles, mas moltes altres viles e lochs d'aquest regne».⁹³³ Per tant, la ciutat no s'oferia ja a contribuir a la defensa, el que, a efectes pràctics, suposava respondre de la mateixa manera que s'havia contestat anteriorment a l'esmentat notari d'Ademús.

En aquest sentit, a grans trets, s'ha d'afirmar com l'actitud del govern valencià en el cas de la defensa dels territoris regnícoles mostra un major interès per les grans urbs o

⁹³⁰ AMV, LIM, g3-25, ff. 179r-v (15 de gener de 1463).

⁹³¹ AMV, LIM, g3-25, ff. 184r-v (19 de gener de 1463).

⁹³² AMV, LIM, g3-25, ff. 185v-186r (21 de gener de 1463).

⁹³³ AMV, LIM, g3-25, ff. 195v-196r (29 de gener de 1463).

viles (Morella, Dénia, Castelló) i no per les xicotetes (Castellfabib, Arcos...), és a dir, per les viles que articulen i cohesionen el territori i no per aquelles que garantien el manteniment de les fronteres. Això explica la reacció distant de l'elit governant de la ciutat davant les demandes de suport de les xicotetes viles situades en la frontera amb Castella, posicionament que es contradiu amb la projecció de la seua imatge institucional, sostinguda a partir del discurs polític d'autorepresentació com a «mare e cap del regne». Potser, aquell distanciament, en aquesta conjuntura particular, va estar motivat pel fet que era una cosa ben assumida que amb el començament de la guerra al principat els territoris fronterers serien els més susceptibles de patir atacs. Ara bé, també és plausible, que a mitjan de gener de 1463, aquell comportament fóra un símptoma ja de l'esgotament del lideratge del govern municipal escollit en juny de 1462, almenys pel que fa a l'articulació de la defensa del regne. Doncs, aquell executiu de govern s'hauria vist desbordat constantment pels esdeveniments, és a dir pel fet d'haver rebut i intentat gestionar al llarg de quatre mesos un gran nombre de sol·licituds d'ajuda defensiva procedent de tot arreu del regne.

Especialment desesperat es va mostrar el govern de la ciutat durant el període comprès entre el 23 de novembre i el 10 de desembre, dates en què –com hem vist en les pàgines anteriors– se sol·licitaria a Joan II el retorn dels principals oficials reials del regne per a què dirigiren la defensa d'aquell. És per això que, desateses per la monarquia les peticions de l'elit governant de la ciutat entorn al retorn del governador i d'altres importants oficials reials, a final de gener 1463, aquella suplicava explícitament al rei la necessitat de convocar als representats dels estaments del regne davant el perill imminent que certes zones del regne foren envaïdes pels castellans. Doncs, tal com afirmaven a Joan II, fins al moment el govern valencià s'havia sentit desemparat per part de la Corona.

...mal estament d'aquest regne e los grans preparatoris que sentien se fahen de gent d'armes en diverses parts de la frontera de Castella per invadir e ocupar-se aquest regne, suplicant e demanant de gran a vostra maiestat no·ns volgués oblidar ni abandonar, segons ha fet fins ací, e senyaladament no·s volgués proveir de president tal, com temps e afers requiren, pogués decentment convocar e tenir corts generals o parlament general en aquest regne, sens lo qual no era ni vehem ia possible poder-se proveir comodament.⁹³⁴

⁹³⁴ AMV, LIM, g3-25, f. 187r-188v (22 de gener de 1463).

8.3.1.6. La defensa de la ciutat a partir de 1463

Mentre el govern municipal atenia de diversa manera i no sense grans esforços les sol·licituds d'ajuda defensiva provinents de diverses parts del regne, va intentar dur a terme una sèrie de mesures per a no descuidar la defensa de la pròpia ciutat de València. En aquest sentit, com hem dit anteriorment, una de les seues principals deficiències era la manca de cavalleria armada, que com es conegut, era la unitat de guerra bàsica. Aquella situació va ser exposada pels jurats al consell general del 22 de desembre de 1462, en el qual es va delegar als magistrats per a què junt amb altres oficials de la casa determinaren les mesures necessàries per aconseguir augmentar significativament el nombre de rossins existents en la urbs.⁹³⁵ Una delegació que es va materialitzar en la pragmàtica reial sobre els rossins, que va ser publicada a la ciutat el 24 de gener de 1463, amb la finalitat expressa de «proveir que en la ciutat de València hi haia multitud de rossins per poder defendre la dita ciutat en qualsevol cas de necessitat e ésser sufficients a offendre los enemichs de la maiestat del senyor rey e, en altra manera, subvenir a les necessitats occorrents...».⁹³⁶ A grans trets, a la crida s'establien bàsicament tres mesures concretes, que devien ser adoptades en un termini de quatre mesos:

a) L'obligatorietat de tots els oficials municipals de posseir o adquirir un rossí per valor de 330s (trenta florins), o bé disposar d'armes i d'un home a cavall, doncs en cas contrari quedarien inhabilitats del seu càrrec així com del seu salari. A més a més, aquesta condició seria necessària per aquells que en un futur volien participar en la vida pública de la ciutat, ja que dita condició s'establia com a requisit per accedir als oficis públics. En conseqüència, per a ser candidat als càrrecs, la persona interessada deuria aportar testimonis que juraren que aquella havia tingut durant sis mesos abans de les eleccions municipals almenys un rossí valorat en 330s. Així doncs, s'establia que dos dies a l'any, en concret el primer de desembre i el primer de maig –coincidint amb la proximitat de les eleccions dels justícies així com de la renovació anual dels jurats i consellers– es faria recompte de qui tenia rossins. Per tant, una mesura restrictiva de l'accés als oficis de la ciutat.

⁹³⁵ AMV, MC, A-37, ff. 32r-35r (22 de desembre de 1462).

⁹³⁶ AMV, MC, A-37, f. 44v (24 de gener de 1463).

b) Obligatorietat de totes les persones que teniren una mula o cavalcadura de sella en sa casa de tenir un rossí de 330s, sota pena de perdre la mula o la cavalcadura i del pagament de cinquanta sous o del preu de la mula, que s'invertirien en tot cas en la defensa de la ciutat. Quedaven exceptuats d'aquest requisit, els homes majors de setanta anys, que únicament tinguen una cavalcadura.

c) De la mateixa manera, es prohibia l'ús de joies d'or i d'argent daurat, l'exhibició d'ornament ostentós en la roba així com l'ús de faldes que s'arrosseguen per terra a totes les dones casades, el marit de les quals no teniren un rossí de sella de 330s de valor o, almenys, que puguera sobre el rossí cavalcar un home armat. L'incompliment d'aquesta disposició anava lligada a la pèrdua dels ornaments de la dona així com el pagament de cent sous per part del marit. Aquesta disposició era extensible també a les dones sense marit que no tingueren rossí pel valor esmentat anteriorment. Únicament, quedaven exceptuades per la seua condició i estat les donzelles.

D'aquests requisits es pot interpretar com l'elit governant, qui hauria sol·licitat prèviament al rei aquella pragmàtica, pretenia un control de la població a través d'accentuar, o almenys fer públicament evident, la diferenciació social d'aquells que tenien o no capacitat per tindre un rossí. D'aquesta manera, per una part s'asseguraven que tots els membres de la societat política posseïren cavalls disposats per a la guerra, mentre que, per altra banda, es pressionava socialment a adquirir-ne almenys un a tots aquells que tingueren els recursos per a fer-ho, amb la imposició fins i tot d'una regulació sumptuària femenina. Desconeixem, a efectes pràctics, les conseqüències reals de la pragmàtica, la qual anualment –durant el període comprès entre 1463 i 1471– els jurats en el seu jurament institucional d'accés a la magistratura es comprometien a fer executar aquella.⁹³⁷ Ara bé, més enllà de la publicació d'aquella provisió reial i del jurament efectuat pels principals oficials municipals no hi ha constància de la seua aplicació, ni del suposat recompte de rossins anual, ni tampoc es

⁹³⁷ S. BERNABEU BORJA, «Les competències i les obligacions dels jurats de la ciutat de València a partir del seu jurament institucional (1306-1564)», en Jesús BRUFAL SUCARRAT (ed.), *Nuevas aportaciones de Jovenes medievalistas*, Lleida, 2014, p.85. Junt als jurats, segons una ordre municipal aprovada pel consell general del 14 de maig –en el qual tots els membres del consell secret van jurar respectar la pragmàtica reial– el justícia criminal, el civil i els dels tres-cents sous també devien comprometre's a respectar-la en els seus corresponents juraments d'accés a la magistratura *vid.* AMV, MC, A-37, f. 62v (14de maig de 1463).

documenta que ningú quedara exclòs de l'accés al càrrecs públics per no acomplir dita normativa.

Per altra part, pocs dies abans que es publicara l'esmentada pragmàtica, el govern de la ciutat va convocar la milícia urbana després que els jurats –prèvia delegació del consell general– elegiren entre ells als magistrats Lluís Bou, Gracià de Montsoriu i Lluís de Montagut i a l'advocat Jaume Garcia Aguilar com a encarregats de fer provisions de gent d'armes a cavall i a peu a fi de defendre la ciutat. Gairebé al mateix temps, el consell va convocar a la milícia urbana, que era l'organització militar bàsica ciutadana, la qual continuava estant formada, com era habitual, a partir de colles de cinquantena i centenars per parròquies,⁹³⁸ atorgant plena facultat novament als jurats i als oficials de la casa per a què proveïren de tot el necessari per a la defensa de la ciutat i del regne podent prendre a tots els homes a cavall o a peu que consideraren necessaris a despeses de la ciutat. Així mateix, el consell dona ordre a tots els oficials ordinaris de la ciutat per a què a causa de deutes o qualsevol altra pena no requisaren les armes a ningun habitant de la ciutat, ja que la població devia estar preparada.⁹³⁹

Poc després de la publicació d'aquestes mesures destinades a gestionar la defensa de la ciutat, el retorn del governador Pedro de Urrea, a qui el monarca havia concedit el títol de lloctinent general del regne, va possibilitar la celebració del desitjat parlament general, que no es va clausurar fins a 1465.⁹⁴⁰ Doncs, aquell a partir d'aleshores devia de respondre a les necessitats defensives del regne, alliberant, així, a l'elit patrícia de la ciutat de la responsabilitat exclusiva de la presa de decisions sobre això. D'aquells primers mesos del parlament general, cal destacar –tal com recull Winfried Kùchler– com, en abril de 1463, els tres braços del regne van arribar al consens de posar al servei del monarca sis-cents rossins durant quatre mesos, el que suposava un cost total de 440.000s, dels quals a la ciutat de València –com era habitual– li corresponia satisfer una quarta part, això és 110.000s. Quantitat que el consell general va ordenar que fóra recaptada per via de compartiment o taxes en la ciutat i en la contribució d'aquella, decisió que es prenia després que aquell mateix dia s'autoritzara la venda de nous títols

⁹³⁸ R. NARBONA VIZCAÍNO, «La milícia ciutadana de la Valencia medieval», *Clío & Crímen*, n° 3 (2006), pp. 305-332.

⁹³⁹ AMV, MC, A-37, ff. 42v-44r (19 de gener de 1463). En aquell consell a més es va ordenar que el salari dels menestrals (cuiraires, llancers, ballesters), que havia pujat en les últimes setmanes, fóra taxat i moderat.

⁹⁴⁰ Al voltant del detall de les negociacions desenvolupades en el conjunt de sessions que conformaren dit parlament *vid.* Luisa Mª SÁNCHEZ ARAGONÉS, *Las Cortes de la Corona de Aragon durante el reinado de Juan II (1458-1479)*, pp. 434-467.

censals –modalitat més ràpida de recaptació– fins a obtenir 82.500s per pagar les ajudes a la importació de blats.⁹⁴¹

És a dir, l'emissió de deute públic, en aquella precisa conjuntura, es destinaria exclusivament a les despeses en concepte de subvencions al blat. De fet, els jurats empraven el ja tradicional discurs de la penúria de forments en la ciutat per a justificar el manteniment de la política de dites subvencions, en aquest cas accentuant-lo a l'instrumentalitzar el context de guerra. Determinació que prova com, a les altures d'abril de 1463, per a l'elit governant era més prioritari assumir les despeses derivades de les ajudes a blats –ja que la ciutat havia pres a bestreta diners de diverses persones– que no a satisfer la seua part en l'oferta del parlament general al rei. Dit d'altra manera, l'executiu de govern valencià va donar preferència a l'abastiment i als interessos mercantils de la ciutat (en tant que les importacions de gra suposaven l'atracció de naus necessàries per a exportar productes tèxtils de la ciutat) que no donar satisfacció a les urgents necessitats financeres de la monarquia. Amb tot, l'endarreriment de la recaptació del numerari per part de la ciutat, unida a la de la resta de membres dels braços, va provocar que aquella expedició de sis-cents rossins acabara posposant-se, ja que es devia realitzar mitjançant l'acordament assalariat o acorriment, el que implicava disposar de recursos econòmic previs.⁹⁴² De fet, van transcórrer dos anys fins que la reina Juana Enríquez va exigir l'execució d'aquella oferta, tot i que canviant-la pel cobrament en diners.⁹⁴³

Tanmateix, cal assenyalar que ja els últims mesos d'aquella juraderia l'elit governant de la ciutat se ho podia permetre, tenint en compte com aquell mateix mes d'abril la guerra al principat semblava atenuada per l'acceptació d'ambdós bàndols d'acceptar l'arbitració del rei de França, Lluís XI. Una arbitració que es va celebrar a Baiona el 23 d'abril, tot i que els termes de l'acord no es van publicar fins al 5 de juny. Des d'aleshores, la guerra civil entrava en un nova fase perquè la renúncia d'Enric IV com a senyor del principat va anar seguida de la seua substitució per Pere de Portugal,

⁹⁴¹ AMV, MC, A-37, ff.58v- 60r (18 d'abril de 1463). Deu dies després, el consell de la ciutat va designar com a taxadors per exigir els 110.000s a Lluís Bou, Martí Escolà, jurats, Jaume de Fachs, Guillem Saera, racional, i a Pere Amalrich, advocat *vid.* AMV, MC, A-37, ff.61v- 62r (30 d'abril de 1463).

⁹⁴² És a dir avançant el sou mensual als homens contractats per tal que aquells es poderen preparar. Aquesta forma d'acordament, tal com ha estudiat Jorge Saiz, va començar a emprar-se com una forma de reclutament de tropes terrestre a la Corona d'Aragó en temps de Jaume II, especialment en la campanya contra Almeria (1309-1310). *Vid.* J. SAIZ SERRANO, *Guerra y nobleza en la Corona de Aragón...Op.cit.*, p.69.

⁹⁴³ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp.159 i 175-176.

nét de Jaume d'Urgell, que era concebut pel Consell del Principat com a legítim hereu a la Corona després dels Trastàmara, seguint la lògica del Compromís de Casp.⁹⁴⁴

Tot plegat, la manca de conservació dels llibres de comptes de la claveria comuna relatiu a l'exercici 1462-1463 no permet precisar i valor en conjunt les despeses concretes que la ciutat va efectuar el primer any de la guerra civil. De tota manera, com hem anat observant, al llarg de la juraderia 1462-1463, el govern va estar centrat gairebé exclusivament en l'organització inicial de la defensa de la ciutat i del regne. En aquest sentit, no es registra cap aportació préstec o donació efectiva a Joan II, doncs l'acord del parlament general entorn a l'aportació de tropes no va ser executat fins dos anys després. A més a més, l'única aportació de tropes es va realitzar en octubre 1462, tot i que teòricament es va disposar que aquells retornaren al regne. Per tant, la contribució de la ciutat en el primer any de la guerra va ser escassa i, en conseqüència, la repercussió en les finances urbanes també ho seria.

8.3.2. El manteniment de les directrius defensives en l'exercici polític 1463-1464

A inicis de la següent juraderia va coincidir –com acabe de dir més amunt– amb una nova fase de la guerra civil mentre a la ciutat continuava amb les sessions del parlament general on s'intentava continuar gestionant la defensa del territori regnícola. Doncs, tot i que el rei castellà va desaparèixer de l'esfera del principat de Catalunya aquell no signaria treva per un any amb Joan II fins a març i juny de 1464,⁹⁴⁵ el que va obligar a continuar defensant els territoris fronteres amb el principat i amb la Corona de Castella. Tant fou així, que ja en juliol d'aquell any, els representats dels estaments van notificar a Joan II la necessitat de formar un contingent de dos-cents rossins contractats a dos mesos destinats a la defensa especialment del Maestrat de Montesa així com altres zones de l'interior a l'arbitri de Pedro de Urrea.⁹⁴⁶ Seria en el transcurs de les negociacions en el marc d'aquest parlament, quan sembla que Lluís Despuig, mestre de Montesa i conseller reial, hauria rebut informacions que apuntaven com l'executiu de govern valencià no estava vetllant per la defensa del Maestrat, el que va obligar als jurats a desmentir-li aquella acusació:

...nosaltres, los jurats de València, no havem cessat fer per la honor e interès vostre, lo que ns estat possible, e, senyaladament, en la defensió e conservació de la vila de Onda e provisió del

⁹⁴⁴ I. MUXELLA PRAT, *La terra en guerra...Op.cit.*, p. 197.

⁹⁴⁵ *Ibid.*, pp. 199-200.

⁹⁴⁶ AMV, LIM, g3-26, ff. 10v-11v (14 de juliol de 1463).

castell de Paníscola, e haguereu molt més fet sinó que per pura necessitat, e per los molts perills evidents nos ha convingut socórrer, ajudar e subvenir a moltes parts, lochs e castells d'aquest regne, que eren constituïts en molt gran e evident perills e encara total perdició per causa de la malícia dels temps ab tantes despeses e dans que aquesta ciutat ne resta molt aflegida e carregada en tanta manera que per bona disposició que Deus nos vulla donar no tornarà en lo punt que era d'ací long temps...⁹⁴⁷

D'aquesta manera, els magistrats justificaven les seues actuacions en el Maestrat i deixaven palès els grans esforços financers de la hisenda municipal. Seguidament, se li notificava com el braç reial havia estat d'acord junt amb el braç eclesiàstic i militar de constituir dos-cents homes d'armes, que acompanyarien al lloctinent general per a la defensa del regne. Ara bé, aprofitant la conjuntura, els edils valencians –fent seua una reivindicació de l'estament reial– sol·licitaren al mestre de Montesa que es revocara l'edicte de l'Ordre segons el qual únicament els cavallers o generosos podien ser admesos en aquella. Doncs, segons argumentaven els magistrats «en les ciutats e viles reials d'aquest regne se troben ciutadans e homens de vila honrats disposats a totes coses axí bé com qualsevol del stament militar e altres».⁹⁴⁸ És a dir, l'executiu de govern valencià equiparava als ciutadans honrats i homes de vila amb els cavallers al considerar que els primers eren igual de capaços que els segons en l'art de la guerra. L'expressió d'aquesta idea revela, com en aquell marc d'instabilitat sociopolítica, l'estament ciutadà però, especialment, l'elit dirigent de la capital intentara obrir-se noves vies de promoció social per aconseguir l'ennobliment. El que, per altra part, permet deduir com introduir algun membre de la família en l'Ordre de Montesa formava part de les aspiracions més receloses del patriciat valencià, el que els permetria accedir a l'estament militar i amb aquell participar a títol individual en les corts, podent defensar així els seus interessos particulars.

Desconeixem la resposta que obtingueren del Mestre de Montesa, però potser la seua negativa va contribuir a què algunes viles reials presentaren resistència per a front al pagament que li's corresponia per a organitzar l'expedició militar defensiva. En aquest sentit, el 29 d'agost de 1463, davant la urgència provocada per la imminent invasió de catalans patida pel Maestrat de Montesa, el lloctinent general sol·licitara amb caràcter extraordinari a la ciutat de València que es fera càrrec del conjunt dels 33.000s que el braç reial devia assumir. És a dir, tot i que el cost d'aquella expedició d'armes en un principi es fixaria en 75.000s,⁹⁴⁹ en un segon moment seria rebaixaria a

⁹⁴⁷ AMV, LIM, g3-26, f. 9v-10r (14 de juliol de 1463).

⁹⁴⁸ *Ut supra*.

⁹⁴⁹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, p.159.

66.000s, el que explicaria que el conjunt del braç reial –que, normalment, des de principi del segle XV assumia la meitat del compartiment– li pertocara pagar 33.000s, tal com recull l’acta del consell general, en la qual es va aprovar avançar els diners que corresponien a la resta del braç reial sempre que les ciutats i les viles donaren garanties de retornar-los a curt termini.⁹⁵⁰

En l’entremig d’aquestes negociacions dels estaments, en setembre de 1463, amb el Maestrat de Montesa envaït pels rebels a la Corona, Joan II manaria en reiterades ocasions a Pedro de Urrea que es dirigira cap a dita zona del regne. Davant aquelles ordres reials, els jurats intercediren pel lloctinent general sol·licitant que aquell es quedara en la capital, doncs eren del parer que la seua presència era, aleshores, necessària per a mantenir no sols l’ordre públic en aquella sinó de tot el regne. És a dir, l’elit governant de la ciutat argumentava al rei la necessitat que Pedro de Urrea continuara present a la capital perquè consideraven que el manteniment de l’ordre públic d’aquella era més important que defensar militarment el Maestrat de Montesa.⁹⁵¹ En concret, l’argumentació de l’elit patrícia va girar entorn a l’exposició de dues problemàtiques específiques, la primera era que sens la presència del dit lloctinent hauria esclataria a la ciutat una lluita de bàndols.

...considerants e vehents a ull que molta manera de gents d’aquesta ciutat e regne de gran importància són constituïts en moltes e grans divisions e diferències, civils e criminals, públicament e oculta, preparades a molts sinistres e insolències en tots senyor que si la presència del dit spectable lochtinen no-s trovàs en aquesta ciutat, qui-ls sol e pot reprimir, hagueren produhit danys e inconvenients irreparables...⁹⁵²

En aquest sentit, cal considerar com la celebració del parlament general havia reunit per uns dies a la ciutat a nobles i cavallers del regne que mantenien pugnes constants.⁹⁵³ Mentre que, en segon lloc, els magistrats al·ludiren a la necessitat de la presència del lloctinent atenent la dificultat d’arribar a acords favorables al monarca en el parlament general a causa que hi havia persones que participaven en dites reunions contràries, o que almenys mostrarien resistència, a prestar ajuda al bàndol reial

⁹⁵⁰ AMV, MC. A-37, ff. 87r-89r (29 d’agost de 1463): «en la part contingent pagar al braç real en los dits doents cavalls a temps de dos meses qe seria tres milia florins [3000s], e altres tants a les ciutas e viles reals del present regne [...] segons lo cas de tan gran e urgent necessitat requeria, pregava per tal lo honorable consell ne volgues donar orde e manera que la dita ciutat per servey del dit senyor, e per tant beneffici e repòs del regne volgués bestraure la part contingent a pagar en ço que dit es a les dites ciutats e viles reals del regne».

⁹⁵¹ AMV, LIM, g3-26, f. 25r (13 de setembre de 1463).

⁹⁵² AMV, LIM, g3-26, f. 25r (13 de setembre de 1463).

⁹⁵³ Per exemple, entre Francesc de Blanes i Francesc de Blanes i Lluís Crespí de Valldaura *vid.* AMV, LIM, g3-26, f. 3r (22 de maig de 1463).

...e havem senyor notícia manifesta que, si lo dit lochtinent desempara aquesta ciutat e los actes principals e que·s menegen en lo dit parlament, la audàcia dels perversos e de mala voluntat, e qui tenien poca amor e devoció al servey de nostre senyor Deus, e a vostra maiestat e molt menys al beneffici e assosch del regne poria tant augmentar que après no seria possible, o serà molt difícil, se pogués refrenar e reduyr al degut..⁹⁵⁴

Potser ambdues problemàtiques van ser exagerades per una elit governant temorosa que l'anada del lloctinent general provocara una situació caòtica a la ciutat o bé que no s'arribaren a acords en el parlament general entorn a l'expedició dels esmentats doscents rossins. Almenys això es pot deduir del fet que aquell mateix dia en què els magistrats sol·licitaven a Joan II ajornar la marxa de la capital del lloctinent general, escrivien als seus homònims d'Alzira per a què s'adheriren al vot de la capital en favor de què el braç reial contribuira a les despeses derivades de la constitució dels homes d'armes que calia realitzar urgentment per a la defensa del Maestrat, el qual era «constituït e invadit per catalans en moltes meneres, e si no y es subvengut, que és troba huy frontera d'aquesta regne, fàcilment lo dany e perdició se poria stendre molt maior e moltes parts de aquest regne».⁹⁵⁵

Òbviament, aquest contrast de la informació donada per l'elit governant de la capital era interessada i formava part d'una estratègia ben estudiada. Per una part, en tant que a l'executiu de govern valencià li interessava la presència en ella del lloctinent general se li escrivia al rei restant-li importància als esdeveniments del Maestrat, argumentant-li com el manteniment de l'ordre públic de la capital hi era més urgent. Això assegurava la presència d'una autoritat règia dotada de poder i influència per a mantenir la pau a la urbs i continuar presidint el parlament general. En canvi, al govern alzireny se sobredimensionaven amb un to dramàtic els fets del Maestrat amb la finalitat d'aconseguir el seu vot al parlament, conscients possiblement que molts síndics d'altres viles ja s'havien manifestat de manera contrària. És a dir, tot i que, en principi en juliol s'havia acordat aprovar la companyia d'homes d'armes per a la defensa del regne, alhora d'executar l'acord gran part de les ciutats i viles reials mostrarien resistència. Aquella realitat explicaria, la necessitat dels jurats d'escriure als magistrats d'Alzira, doncs el govern de la ciutat de València –que retenia el cinquanta per cent de vot del braç reial– necessitava almenys el suport d'una vila per a què l'opció de contribuir a l'expedició fóra aprovada en majoria pels membres de l'estament reial.

⁹⁵⁴ AMV, LIM, g3-26, f. 25r (13 de setembre de 1463).

⁹⁵⁵ AMV, LIM, g3-26, f. 25r (13 de setembre de 1463).

A aquella circumstància del braç reial, en la que la ciutat de València temia quedar-se sola finançant l'expedició defensiva, calia afegir la pugna constant entre l'estament militar i eclesiàstic entorn al nou repartiment entre ells de la taxa que suggeria el primer, tal com recull Winfried Küchler. Malgrat tot, la subvenció per a formar la companyia va eixir endavant, com mostra el fet que el clavari comú de la ciutat pagara a Antoni del Miracle, clavari dels braç reial en el parlament general, els 17.500s que li corresponia pagar a la ciutat pel salari dels dos-cents rossins oferts a dos mesos per a la defensa del regne, segons es conté en una provisió del consell a 19 de novembre i albarà dels jurats del 21 de novembre de 1463.⁹⁵⁶ Quantia que suposava un increment de mil sous més respecte al que li pertocava pagar a la ciutat de València, segons l'exposat al consell general del 29 d'agost,⁹⁵⁷ el que fixaria finalment el cost total de la constitució dels esmentats dos-cents rossins per a la defensa del regne en 70.000s. El que, per altra banda, mostraria com, al remat, el govern de la capital no va avançar la part que li corresponia a la resta de membres del braç reial. Amb tot, per a recollir els 17.500s el govern valencià va procedir a la venda de quatre nous títols censals, que van ser adquirits a un interès del 6,6% per individus vinculats en la seua majoria al govern municipal.

TAULA 151. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 17.500SCORRESPONENT A LA CIUTAT DEL SOU DE DOS CENTS ROSSINS A DOS MESOS, FINANÇATS PEL PARLAMENT GENERAL PER A LA DEFENSA DEL REGNE⁹⁵⁸

Comprador	Renta anual	Títol censal	Càrrecs públics desenvolupats
Bertran Bayona, notari	200	3000	<i>Vid.</i> taula 149.
Jofre de Montpalau, cavaller	500	7500	Conseller cavaller en 1455, 1460 i 1464.
Bernat de Penyarroja, ciutadà	133s 4d	2000	<i>Vid.</i> taula 149.
Andreu Tavea	333s 4d	5000	No consta.

En aquesta conjuntura de defensa militar del regne, el govern municipal de la capital va tornar a intentar intercedir per a vila de Morella en la qüestió relativa a l'alcaidia del castell, que com hem assenyalat anteriorment el monarca havia concedit a contrafur al seu conseller Rodrigo de Rebolledo. Aquesta vegada, la ciutat enviava com ambaixador d'aquella a la cort del rei a l'advocat d'aquella Francesc Tallada per a tractar

⁹⁵⁶ AMV, O-33, f.103r (21 de novembre de 1463).

⁹⁵⁷ *Vid.* p. anterior.

⁹⁵⁸ AMV, O-33, ff.7r-v.

personalment l'assumpte,⁹⁵⁹ el que permet intuir com aquell afer era de gran importància per a l'elit governant. No obstant això, la qüestió va acabar posposant-se, doncs el monarca va argumentar com no podia prendre una decisió respecte a la titularitat de dita alcaidia ja que Rodrigo de Rebolledo no es trobava present en la seua cort i, per tant, no es podia defensar. Aquesta resposta del sobirà, tot i que en principi fou compresa i tolerada no degué agradar a l'executiu de govern. Com tampoc no seria del gust del monarca el fet que a inicis de l'any 1464 el govern de la capital li negara un préstec de 20.000s. Doncs, segons informaven els jurats al mestre de Montesa, tot i que s'havia convocat primer consell de cambra i després consell general, en ambdós, malgrat els seus esforços per a què el préstec fóra acceptat, s'havia determinat que la hisenda municipal no estava en condicions de poder atorgar al sobirà aquella quantitat, malgrat l'amplia seguretat que podia oferir el batle general.

...nosaltres en cascun dels dits consells tots los respectes e suasions que ns han ocorregut, affí que lo carregament de la dita quantitat per aquesta ciutat hagués efecte, finalment senyor es veritat que al dit consell ha plagut donar assentiment al dit magnífich batle general de poder carregar los dits XXm sous, tant emperò com és al poder los carregar aquesta ciutat [...] és restada molt carregada, en tant que ja la rebuda no basta a la exida, causant ho més avant la gran disminució que los drets e imposicions de la dita ciutat han pres per causa del dit temps, no és estat vist la dita ciutat poder los se carregar encara que lo batle fahes e prestàs en nom del dt senyor rey tota aquella obligació e seguretat que s pogués devisar...⁹⁶⁰

L'al·legació de com la ciutat no podia fer-se càrrec de les nombroses despeses en un context on, presumiblement, s'havia reduït les quantitats procedents de la venda de les imposicions de la ciutat,⁹⁶¹ legitimava al govern municipal a negar aquell préstec al sobirà. Ara bé, en el rerefons d'aquesta negativa, s'ha de subratllar com els responsables haurien estat els prohoms de quitament, els quals no haurien aprovat l'emissió de deute censal en aquella conjuntura perquè segurament no veien probable aconseguir a curt termini dita quantitat. En aquest sentit, tot i que es possible que dita decisió fóra presa veient l'estat de les finances urbanes, no es pot oblidar que dits oficials no eren experts en matèria econòmica, per tant, almenys una part de les seues decisions respondria a qüestions polítiques. A més a més, el rei no podia acusar a la ciutat de no participar en el bàndol reial, doncs aquella junt amb la resta de membres

⁹⁵⁹ AMV, LIM, g3-26, f. 39v (23 de novembre de 1463).

⁹⁶⁰ AMV, LIM, g3-26, f. 44v (14 de gener de 1464).

⁹⁶¹ Tot i que es desconeixen en la pràctica la disminució de la venda de les imposicions, si es documenta com el pagament d'aquelles hi va haver dificultats. Serveisca d'exemple com el consell general va haver de prorrogar al mercader Bernat Andreu, comprador del capítols de les imposicions de la ciutat, el termini per satisfer la quantitat deguda a la ciutat, ja que no podia satisfer-la abans del final de dita juraderia *vid.* AMV, MC, f.63v-65r. (21 de maig de 1463).

dels braços ja estaven col·laborant militarment amb el monarca amb la subvenció d'una companyia formada per cent rossins. Almenys això es pot deduir del fet que els jurats li notificaren a Joan II, després de la seua victòria en Tortosa, com en breu anava a ser satisfeta la segona paga que corresponia a la ciutat d'aquell centenar de rossins que estaven al seu servei, destacant com la resta de les ciutats i de les viles de reialenc encara no havien acabat de realitzar els pagaments.⁹⁶² Ara bé, la nova negativa del monarca a negociar sobre l'alcaidia de Morella, a la que va seguir la negativa de préstec per part de la ciutat, deuria enrarir les relacions diplomàtiques entre Joan II i el govern de la ciutat.

De fet, aquest refredament de les relacions es va manifestar de manera més evident en abril de 1464, quan els jurats van dur a terme una defensa més significativa sobre el fet de l'alcaidia. Doncs, en aquella conjuntura precisa, s'havia rebut la notícia que Rodrigo de Rebolledo anava a prendre personalment possessió de l'alcaidia aprofitant l'entrada que per aquella vila anaven a realitzar el primogènit i la reina Juana Enríquez. Aquella circumstància va servir per a què els jurats de València tornaren a sol·licitar de manera menys continguda a Joan II una vegada més que l'alcaidia del castell de dita vila fóra concedida a un natural i habitant d'aquella. En aquest sentit, amb un to enutjat els magistrats reconeixien estar molestos amb l'actitud del monarca i el convidaven a reconsiderar la gràcia atorgada a Rebolledo, tenint en compte els esforços que la vila havia mantingut i mantenia per fidelitat a la Corona, i com en cas contrari estava perjudicant no sols a la vila sinó a tot el regne.

...som estats contrenyits en gran admiració perquè no crehiem no es presumidor que atès lo dit apuntament fet per vostra excel·lència ab lo dit nostre ambaixador vostra senyoria sens oyr aquesta ciutat e la dita vila per lo interès d'aquella vulla prossiehir en tal manera en lo dit offici, vulla donchs considerar benignament vostra serenitat quants dans, infortunis e perdicions de persones e béns ha sostengut e reportat en aquests dies prop passats la dita vila, e tots los habitants d'aquella, e quants dans e treballs han reportat per la fidelitat de vostra real Corona de què són molt dignes no solament de ésser-los servats llurs privilegis, libertats e concessions, mas de ésser molt singularment e bé reputats, e és de considerar de quanta importància e extimació és lo dit castell, e par nos cosa condecet que en lo dit offici no sia agreujada la dita vila, e par nos cosa condecet que en lo dit offici no sia persona alguna de quanta dignitat sia contra disposició de llurs privilegis, e com senyor no·ns parega ésser servey de vostra excel·lència ni ben avenir dels fets de aquella en aquest temps voler fer tant prejudí al regne de València e a la dita vila...⁹⁶³

Gairebé amb el mateix contingut, els jurats s'adreçaven a la reina, a la qual advertien que, possiblement, si Rebolledo prenia possessió de l'alcaidia és «poria fàcilment donar

⁹⁶² AMV, LIM, g3-26, f. 45r (2 de gener de 1464).

⁹⁶³ AMV, LIM, g3-26, 55v-56r (15 d'abril de 1464).

gran impediment, destorb e contrast en corts generals». ⁹⁶⁴ És a dir, li notificaven com una manera d'exercir pressió política com les negociacions de la Corona almenys amb els representants del braç reials anaven a ser complicades. Aquell mateix dia, els magistrats de la capital del regne informaven als justícia i jurats de Morella de les lletres que havien adreçat a la monarquia i se'ls convidava a continuar esforçant-se per la defensa dels seus furs i privilegis. ⁹⁶⁵ De fet, ja dos dies abans d'escriure aquestes lletres, l'executiu valencià havia aconsellat al govern morellà que, tot i que devien rebre amb solemnitat el primogènit, devien protestar en cas que aquell a causa del fet de l'alcaidia volguera fer ús de jurisdicció com a governador o lloctinent general, doncs encara no havia realitzat el jurament en corts i, en conseqüència, no podia exercir dit poder. ⁹⁶⁶

Amb tot, com es pot deduir en abril 1464, les relacions entre l'elit governant de la ciutat i la Corona no passaven pel seu millor moment. Potser això explicaria que, en aquell precís context, Joan II encarregara la confecció de la ceda reial no sols a Guillem Saera i al batle general –individus que venien confeccionant-la habitualment– sinó també al governador i lloctinent general Pedro de Urrea i a l'escrivà de ració Pau Rosell. ⁹⁶⁷ Circumstància paral·lela al fet que aquella anualitat el monarca va decidir designar directament als jurats de Xàtiva, tot i que el sistema electoral vigent en aquella era la insaculació. ⁹⁶⁸ Aquesta coincidència entre les dificultats de les diplomàtiques i l'intent de controlar en major mesura els executius de govern de les dues ciutats més important del regne permeten il·lustrar com Joan II no gaudia del suport que desitjava per part de l'elit patrícia valenciana, mentre que aquella tampoc no acabava de veures satisfeta amb les decisions del monarca.

Aquesta realitat sociopolítica faria difícils les relacions entre el monarca i la ciutat, el que en conjunt explicaria la participació financera discreta de la ciutat en el bàndol reial. Doncs aquell exercici econòmic, la ciutat de València presentava unes despeses totals de la claveria comuna de 291.310s 8d, dels quals la despesa derivada de la seua participació en la guerra no va sumar més que 28.105s 8d (que va correspondre a un 10% de les despeses totals de dita claveria). En concret, d'aquesta darrera quantitat, 17.500s serviren per a finançar la part que li corresponia a la ciutat de les tropes

⁹⁶⁴ AMV, LIM, g3-26, 57r (15 d'abril de 1464).

⁹⁶⁵ AMV, LIM, g3-26, 57r (15 d'abril de 1464).

⁹⁶⁶ AMV, LIM, g3-26, 57r-v (13 d'abril de 1464).

⁹⁶⁷ Vid. capítol III.

⁹⁶⁸ Vid. capítol I.

enviades al monarca per part del parlament general, mentre que els altres 10.605s 8d foren despesos per la ciutat per a pagar el salari de l'alcaid de Dénia i dels quinze homes que formaven la guàrdia del castell.⁹⁶⁹ Uns costos derivats de la defensa del regne i de la contribució ofensiva en el bàndol reial al principat que en conjunt suposaren el 39% de les despeses contingudes sota el concepte de “despeses comunes”. Per tant, el balanç de la participació de la ciutat va ser molt modest.

8.3.3. La pressa de la baronia d'Arenós i la major participació financera (1464-1465)

El nou exercici polític es va iniciar marcat per dos fets: un per l'activitat del parlament general, que en juny de 1464 va atorgar al sobirà una altra expedició de cent rossins, dels quals la ciutat en aquell cas li corresponia assumir-ne 13.000s, que foren obtinguts per via de carregament de censals.⁹⁷⁰

TAULA 152. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 13.000 SOUS CORRESPONENT A LA CIUTAT DEL SOU DE CENT ROSSINS, FINANÇATS PEL PARLAMENT GENERAL ⁹⁷¹

Comprador	Renta anual	Títol censal	Càrrecs públics desenvolupats
Francesc Berenguer de Blanes, donzell	600s	9000	No consta
Jaume de Fachs, ciutadà, en nom de majordoms de l'almoïna dels Orfes	666s 8d	1000	Institució pública
Bernat de Penyarroja, ciutadà, en nom dels curadors dels hereus de Bartomeu Poma, difunt	200s	3000	No consta que Bartomeu Poma exercira càrrecs municipals.

Mentre que l'altre gran esdeveniment que va marcar la vida política de la ciutat i del regne va ser posar fi a la rebel·lió que el noble Jaume d'Aragó mantenia contra Joan II en l'interior del regne des del començament de la contesa catalana, com hem dit anteriorment. En concret, en juliol de 1464, arribaven notícies al consell general com al crit de «visca el rei de Castella e muira el rei Joan», tropes castellanès –sota l'empar de Jaume d'Aragó i reforç del rei Pere de Portugal– havien entrat al regne i havien causat diversos danys, entre els quals s'exposava la crema de forments del lloc de Betxí i Vila-real.⁹⁷² Davant aquells fets, que foren notificats per Joan II quatre dies després, l'elit

⁹⁶⁹ AMV, CC, O-33, ff. 99r; 112v-113r; i 122r-v.

⁹⁷⁰ AMV, O-34, f. 100r (3 de juliol de 1464).

⁹⁷¹ AMV, O-33, ff.7r-v.

⁹⁷² AMV, MC, A-37, ff.145r-146v (10 de juliol de 1464). En concret, aquella notícia junt amb una altra que informava de la victòria del comte d'Oliva, del noble don Joan de Gallamo, de Joan Ferrandis d'Eredia i altres nobles i cavallers amb «certa gent estranya» en la baroniat d'Arenós va ser donada pel Joan Amat, veí del lloc de Betxí, segons una provisió dels jurats, en la qual ordenen que li foren pagats a aquell 100 sous per la informació facilitada *vid.* AMV, MC, A-37, f.154v (19 de juliol de 1464).

governant de la ciutat va decidir convocar la milícia urbana per a dirigir-se contra Jaume d'Aragó amb la finalitat de prendre les seues terres i expulsar l'exèrcit castellà.⁹⁷³ El primer dia d'agost, després d'haver realitzats diverses crides públiques per la ciutat i tots els llocs de la contribució, l'host urbana eixia de la ciutat sota la capitania del racional Guillem Saera⁹⁷⁴ i sota el reforçament de membres del braç militar, que excepcionalment en aquella ocasió acompanyarien la senyera de la ciutat fóra dels termes d'aquella.⁹⁷⁵

Vint-i-quatre dies després, els capitans de l'exèrcit ciutadà lliuraren en poder dels jurats al noble Jaume d'Aragó, a la seua dona Elionor i als fills d'aquests així com les seues respectives esposes i fills, que van ser remesos presoneres a Guillem Saera.⁹⁷⁶ El 28 d'agost, al consell general els capitans feren relació dels fets de la baronia d'Arenós, en la qual explicaven com Jaume d'Aragó es va entregar després que la milícia urbana haguera posat en setge a la població de dita baronia, ocupant tots els castells i llocs així com els de la Vilafermosa, deixant a castellans, portuguesos i vilatans en una mola sense aigua.⁹⁷⁷

A partir d'aleshores, els territoris de la baronia d'Arenós i la vila de Vilafermosa quedaren sota la jurisdicció de la ciutat de València, és a dir sota la senyoria dels jurats, el que va comportar organitzar administrativament la nova realitat jurídica. En aquest sentit, la primera mesura, abans que l'host urbana abandonara els territoris, va ser el nomenament del jurat Jaume de Fachs com a procurador i regidor general de dit territori per part dels cocapitans. Procuradoria que va ser desenvolupada mesos després per l'advocat i conseller reial Jaume Garcia-Aguilar, al qui es va concedir la plena jurisdicció civil i criminal i de mer i mix imperi i, més a més, un salari anual de 4.000s.⁹⁷⁸ És a dir, a partir d'aleshores fou Jaume Garcia d'Aguilar qui en nom dels jurats de València governaria la vila i s'encarregara d'executar els manaments de

⁹⁷³ AMV, MC, A-37, ff.147r-149r (14 de juliol de 1464).

⁹⁷⁴ AMV, MC, A-37, ff.156r-156r (23 de juliol de 1464).

⁹⁷⁵ Els furs estableixen que els membres del braç militar sols podien seguir la bandera o host de la ciutat dins del terme o contribució particular d'aquella. És per això, que en aquell context, en presència del justícia criminal i dels jurats de la ciutat de València, el cavaller Francesc Matoses, cavaller, sots-síndic del braç militar, va fer publicar una crida en què sense prejudi dels furs en aquella ocasió s'autoritzava als membres de dit estament a acompanyar la milícia ciutadana. *Vid.* AMV, MC, A-37, ff.161r-162r (31 de juliol de 1464).

⁹⁷⁶ AMV, MC, A-37, ff. 169r-v.(24 d'agost de 1464).

⁹⁷⁷ AMV, MC, A-37, ff. 170r-171v (28 d'agost de 1464).

⁹⁷⁸ Al voltant de la renúncia de Pere de Fachs com a regidor de dita baronia *vid.* AMV, MC, A-37, ff. 172r-v (6 de setembre de 1464); i sobre l'elecció Jaume Garcia-d'Aguilar *vid.* AMV, MC, A-37, f. 178r (16 de novembre de 1464). Per altra part, en funció de la seua jurisdicció Jaume Garcia d'Aguilar va proveir com a alcaid del castell d'Espadella a Jaume Garcia, veí de la vila de Luçena *vid.* AMV, MC, A-37, f. 206r-v (1 de febrer de 1465).

diversa índole procedents la capital.⁹⁷⁹ Així mateix, els jurats van atorgar la rectoria de dita baronia amb tots els drets i les rendes al racional Guillem Saera, qui la retindria fins a juny de 1467, any en què aquell li la va transferir a Jofre de Montagut, fill del cavaller Lluís de Montagut.⁹⁸⁰ De la mateixa manera, els magistrats, ja en 1465 atorgaren competències especials al síndic Ambrós Alegret i a Bartomeu Abat, sots-síndic, per a resoldre qualsevol afers, processos, causes o qüestions relatives a la baronia d'Arenós.⁹⁸¹

En relació amb les despeses derivades de la conquesta militar de la baronia, aquelles foren pagades mesos després per la ciutat de València a partir, en primer lloc, de les rendes i emoluments de la pròpia hisenda de la baronia. Tanmateix, el 3 d'octubre de 1464, els jurats junt amb els oficials de la casa delegaren al racional Guillem Saera la taxació del salari dels capitans i a tots els altres que havien participat en la milícia urbana.⁹⁸² Així doncs, tres dies després amb deliberació conjunta amb els advocats de la ciutat i el lloctinent del tresorer del rei el racional va taxava els salaris,⁹⁸³ dels quals coneixem com els dels capitals ascendiren a 3.000s, segons es dedueix d'un ordre de pagament dels jurats feta a Jaume Garcia-Aguilar, en qualitat de procurador de baronia.⁹⁸⁴ No obstant això, no seria fins a maig de 1466 quan els edils de la ciutat proveïren que les despeses efectuades per les viles de Borriana i Vila-real, que també participaren en la pressa de la baronia, foren pagades per Jaume Garcia-Aguilar.⁹⁸⁵ Ara bé, junt amb el pagament a partir del drets de la baronia, també es documenta com la ciutat el 19 de desembre de 1464 acordava emetre deute públic per recaptar 147.250s per satisfer les despeses derivades de la pressa d'Arenós i Vilafermosa.

⁹⁷⁹ Qüestions que anaven des de l'adobament d'un cap de molí en Vilafermosa (AMV, MC, A-38, f. 41v-42r: 8 de febrer de 1469) fins al pagament de les despeses i salaris d'oficials municipals per les seues tasques en dita baronia.

⁹⁸⁰ Al voltant de la concessió de la rectoria a Guillem Saera *vid.* AMV, MC, A-37, f. 178r (19 de setembre de 1464), mentre que sobre la concessió d'aquella a Jofre de Montagut *vid.* AMV, MC, A- (19 de setembre de 1467).

⁹⁸¹ Les despeses derivades d'aquestes competències i el sou d'aquells devien ser retribuïdes de les rendes de la baronia d'Arenós, és a dir per part de Jaume Garcia-Aguilar *vid.* AMV, MC, A-37, f. 210v-211r (29 de març de 1465).

⁹⁸² AMV, MC, A-37, ff. 182r-v (3 d'octubre de 1464).

⁹⁸³ AMV, MC, A-37, ff. 183r-v (6 d'octubre de 1464).

⁹⁸⁴ En concret, a Jaume Garcia d'Aguilar se li manava que pagara els 3.000 sous deguts a Guillem Saera, en qualitat de capità de la conquesta de la baronia (AMV, MC, A-38, ff.73v-74r, 2 de juny 1466). No obstant això, aquest manament va ser novament notificat en octubre de 1470, és a dir que el salari del racional es va posposar per causes que desconeixem fins a sis anys després de la pressa de la baronia per la ciutat *vid.* AMV, MC, A-38, f. 146r (23 d'octubre de 1470).

⁹⁸⁵ AMV, MC, A-38, f.65r (16 de maig de 1466).

TAULA 153. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR L'OCUPACIÓ DE LA BARONIA D'ARENÓS⁹⁸⁶

Comprador	Renta anual	Títol censal	Càrrecs públics
Bonjorn, vídua de Gabriel Andreu	1000s	15000s	No consta que Gabriel Andreu exercira càrrecs.
Bertran Bayona, notari	1000s	15000s	Conseller de parròquia en 1450 i 1453; sots-obrer 1454; Procurador dels miserables 1456; Conseller de parròquia en 1457, 1462 i 1466; Examinador de notaris 1468; conseller de parròquia en 1469; justícia dels Tres-cents sous en 1470; conseller de parròquia, obrer i escrivà de Murs i Valls en 1473; administrador de les repenedides en 1483; sots-síndic entre 1485-1490;
Andreu Català, ciutadà	1000s	15000s	Lloctinent del tresorer rial en 1464
Miquel Dalmau, doctor en lleis	1000s	15000s	Assessor del justícia civil en 1443 i 1446; conseller de juristes 1446; corregidor d'advocats i de juristes en 1448; conseller de juristes en 1449; corregidor d'advocats i de juristes en 1451; conseller de juristes en 1452, 1455; corregidor d'advocats i de juristes en 1457; conseller de juristes en 1458; corregidor d'advocats i de juristes en 1460, 1463, 1467, 1472, 1482, 1486; advocat de la ciutat entre 1460-1489; i advocat fiscal del rei entre 1469-1489
Manuel Diez, senyor d'Andilla	1150s	17250s	No consta.
Jofre de les Escales, mercader, curador de Pau Pardo, pubill	3343s 4d	50.000s	No consta.

Tot plegat, amb la baronia d'Arenós sota la jurisdicció de la ciutat de València es posa fi a un focus de tensió i conflictivitat que durant dos anys havia mantingut en alerta a la zona de Plana. La fi dels focus d'insurrecció en l'interior del regne junt amb les treves per un any signades per Joan II amb el rei de Castella va marcar punt d'inflexió en la participació financera de la ciutat de València en favor de les ofensives militars del bàndol reial al principat. Doncs, desaparegut el problema de les possibles invasions castellanques, l'elit governant es mostraria més col·laborativa amb les demandes ofensives de Joan II. Per tant, més que a la victòria de les tropes de Joan II en la batalla de Calaf a la fi de febrer de 1465, que ha estat assenyalada com l'esdeveniment central que va marcar un major suport financer al bàndol reial per part del regne de València, d'Aragó i de Sicília,⁹⁸⁷ en el cas particular valencià, cal situar la fi, o almenys l'atenuació significativa, de l'amenaça d'insurrecció o atacs en l'interior del regne. Doncs, una vegada assegurada la defensa interior, es podran destinar recursos financers i humans a les ofensives militars de Joan II en el principat de Catalunya.

⁹⁸⁶ AMV, O-34, ff.10r-11r.

⁹⁸⁷ I. MUXELLA PRAT, *La terra en guerra...Op.cit.*, p. 200.

Ara bé, aquest suport no es produïra immediatament perquè la conjuntura obligaria a satisfer primer les despeses financeres derivades de l'última acció de defensa del territori, és a dir la pressa de la baronia d'Arenós. En aquest marc, s'ha d'inserir el fet que en desembre de 1464, els jurats de la ciutat per segona vegada en menys de tres anys tornaven a negar al monarca un préstec, almenys això es pot deduir d'una missiva dels magistrats a Joan II, en la qual insistien que no li podien prestar les quantitats que requeria –la xifra de les quals es desconeixen– perquè la ciutat no ho podia assumir.⁹⁸⁸ I, en veritat, així degué ser, tenint en compte, com en aquell precís mes la hisenda municipal acabava d'emetre deute públic per tal de finançar les despeses de l'ocupació de la baronia d'Arenós. És a dir, si en 1463 la ciutat es negava prestar diners al monarca en un context on la màxima preocupació financera de la ciutat era pagar les ajudes a forment, un any després l'elit governant tornava a negar el préstec al rei en un moment on l'esforç financer urbà estava centrat en satisfer les despeses de l'ocupació militar dels territoris de Jaume d'Aragó, l'última gran activitat defensiva del regne.

Ara bé, en contrapartida d'aquesta negativa, els jurats començarien a partir del primer trimestre de 1465 ha participar de manera més activa en el finançament i enviament de tropes al monarca. A aquesta situació va contribuir la presència de la reina en la ciutat, a la qual abans d'arribar a la ciutat els jurats oferiren ja en el mes de març el servei de trenta rossins per quinze dies, oferta davant la qual es jurats sol·licitaven a Pere Boil, senyor de Manises, que aportara tots els rossins que poguera per a què aquells el dilluns o dimarts eixiren de València.⁹⁸⁹ És a dir, el govern de la ciutat va preferir sol·licitar a Pere Boil els homes armats que no fer crida pública, el que haguera endarrerit notablement l'enviament de l'expedició. A més a més, potser en el rerefons d'aquella preferència s'haja de recercar la dificultat de formar una companyia d'armes en aquell context i als perills que la ciutat s'exposava, com es va comprovar mesos després amb la fallida companyia de Joan de Castellví, com veurem més avant.

En abril, la reina Juana Enríquez va arribar a la ciutat, la qual li va concedir per la seua vinguda 3000s.⁹⁹⁰ Un mes després, al marc del Parlament General, la reina va exigir als estaments del regne que executaren l'oferta realitzada per aquells a la Corona en abril de 1463 –segons la qual es devia aportar a l'exèrcit reial sis-cents homes

⁹⁸⁸ AMV, LIM, g3-26, ff.136v-137r (7 de desembre de 1464).

⁹⁸⁹ AMV, LIM, g3-26, f. 149v (23 de març de 1465).

⁹⁹⁰ AMV, MC, A-37, f. 211 (8 d'abril de 1464); AMV, CC, O-34, ff.114v-115r.

d'armes, concedits pel regne durant quatre mesos– els jurats junt amb els oficials del quitament aprovaven la venda de títols censals fins obtenir els 110.000s que li pertocava pagar a la ciutat.⁹⁹¹ És a dir, tot i que en 1463 el consell general va acordar que dita quantitat seria recaptada amb taxes, finalment la quantitat provindria de l'emissió de deute públic. Aquest canvi, se suma al de l'oferta en general, ja que en la nova conjuntura sociopolítica la reina va preferir que es canviara el servei militar pel simple donatiu en diners. Amb tot, dita quantitat, va ser recollida per la venda dels següents setze títols censals.

TAULA 154. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 110.000 SOUS CORRESPONENTS A LA CIUTAT, DELS 440.000SS DEL DONATIU OFERTS AL REI⁹⁹²

Comprador	Renta anual	Títol censal	Càrrec públics desenvolupats
Lluís Berenguer, mercader	500s	7500ss	<i>Vid. nota</i> ⁹⁹³
Francesc Borrell, mestre en medicina	533s 4d	8000ss	Examinador de metges i físics en 1459 i 1462, lector dels cirurgians en 1467, examinador de metges i físics en 1468, 1471 i 1479; lector de cirurgians en 1480, examinador de metges i físics en 1483 i 1486.
Miquel Capmanyés, ciutadà	100s	1500ss	Conseller de parròquia per Sant Andreu en 1474, jurat en 1477, conseller jurat vell en 1478.
Vidal Castellà d'Oris de Blanes, cavaller	300s	4500ss	No consta.
Jaume Eixarch, curador dels fills i hereus de Manuel d'Eixarch	500s	7500ss	Manuel Eixarch: clavari en 1415, Conseller de Parròquia per Sant Joan en 1417, 1422, prohoms el quitament en 1425, conseller de parròquia en 1428, jurat en 1429, conseller jurat vell en 1430; conseller de parròquia en 1431 i 1434, jurat en 1435, jurat conseller vell en 1436, conseller de parròquia en 1438, 1441, síndic a corts en 1443, conseller de parròquia en 1444
Isabel Eixarch, donzella, filla de Lluís d'Eixarch	200s	3000ss	Lluís Eixarch (menor): conseller de parròquia en 1416, 1424, mostassaf en 1431, guardià del vi en 1431 i conseller de parròquia en 1435.
Violant, vídua de Bernat Femades, ciutadà	400s	6000ss	Bernat Femades: mostassaf en 1411 i conseller de parròquia en 1428.
Pere Garró, ciutadà	533s 4d	8000ss	Lloctinent del batle general, almenys des de 1450 fins a 1466

⁹⁹¹ AMV, MC, A-37, 211v-212r (7 de maig de 1465). L'endemà, el consell general manava executar l'emissió de deute públic (*vid.* AMV, MC, A-37, 212r-214r, 8 de maig de 1465) i, posteriorment, els jurats manaven que dita quantitat recaptada fóra lliurada a Antoni del Miracle, jurat i clavari del parlament pel braç reial (*vid.* AMV, MC, A-37, 214v, 11 de maig de 1465).

⁹⁹² AMV, O-34, ff.6r-8v.

⁹⁹³ Tot i que no consta cap càrrec municipal exercit per Lluís Berenguer, mercader, si es documenta a un Lluís Berenguer, draper, que va desenvolupar al llarg dels anys compresos entre 1420 i 1460 fins un total de divuit càrrecs. En concret, va ser conseller d'ofici pels drapers en 1420, 1422, 1429, 1432, 1434, 1437, 1439; clavari dels censals en 1441, ser conseller d'ofici pels drapers en 1442; clavari comú en 1444; conseller d'ofici pels drapers en 1445; conseller de parròquia per Santa Caterina en 1446; clavari dels censals en 1447; conseller d'ofici en 1448, 1451, 1454, 1457 i 1460. Aquest Lluís Berenguer, tant per l'homonímia com per la relació dels càrrecs exercits (un draper, l'altre mercader) permeten plantejar la hipòtesi que foren parents directes.

Vicent Granullers, curador de Francesc Barceló	566s 8d	8500ss	Francesc Barceló: conseller de parròquia en 1419 i 1423
Lluís Joan, cavaller	500s	7500ss	No consta.
Damiata, vídua de Tomàs Montcada	500s	7500ss	No consta.
Jaumeta, dona de Bernat Peega, usufructuària i curadora dels fills del seu marit	1000s	15.000ss	No consta.
Bernat de Penyarroja, ciutadà, curador dels hereus de Baltasar Poma, difunt	266s 8d	4000ss	Baltasar Poma: conseller d'ofici pels pellicers en 1446.
Alfonso Roís, mercader	500s	7500ss	No consta.
Jaume Rosell, misser	400s	6000ss	No consta.
Simó Sist, ciutadà	533 s 4 d	8000ss	Conseller de parròquia en 1432, 1442 i 1445.

A més a més, el govern de la ciutat a títol particular concedia a la reina una expedició de cinquanta rossins contractats a dos mesos, així com a despeses de la pròpia Juana Enriquez dues bombardes grosses i les escales que la ciutat tenia per a la campanya de Tortosa, on es tenia intenció talar l'horta d'aquella i prendre dita ciutat.⁹⁹⁴ Dos dies després, s'iniciaven els preparatius amb la pertinent crida pública, en la qual es convocava a tots els que volgueren acordar-se, oferint a cadascun dels homes d'armes trenta timbres per mes i cadascun dels genets quinze,⁹⁹⁵ i poc després es va elegir com a capità al cavaller Joan de Castellví.⁹⁹⁶ Tot i la rapidesa de l'organització, aquella expedició de cinquanta rossins mai no va eixir de València a causa que el capità i altres individus com Gracià de Montsoriu i Joan Fabra, van decidir trencar el contracte, el que va provocar que alguns individus fugiren amb el sou.

Amb tot, a la fi d'aquell exercici polític, la claveria de Joan de Valleriola havia gastat pel finançament d'accions relacionades amb la defensa del regne i l'aportació de tropes a Joan II un total de 245.996s, que representarien el 52% de les despeses totals de la claveria comuna d'aquella anualitat. D'aquesta quantitat, el pagament del salari de l'alcaid de Dénia i dels quinze homes que composaven la guàrdia dels castell suposa per a la ciutat una despesa de 8.720s. Mentre que la despesa per l'ocupació de la baronia d'Arenós va suposar cost de 131.696s 5d. Al que caldria sumar els 910s derivades d'altres despeses d'intendència (realització de bandera, estendards i altres

⁹⁹⁴ AMV, MC, A-37, ff. 215r-216r (15 de maig de 1465).

⁹⁹⁵ AMV, MC, A-37, ff. 216r-v (17 de maig de 1465).

⁹⁹⁶ L'elecció d'aquell com a capità de la companyia la van realitzar de forma conjunta els jurats, el racional i els advocats de la ciutat *vid.* AMV, MC, A-37, ff. 217r (25 de maig de 1465).

símbols que acompanyarien l'host urbana). Així mateix, es va efectuar el pagament dels 13.000s que corresponia pagar a la ciutat dels cent homes d'armes al servei del rei acordats pel parlament general. Junt amb aquells, caldria afegir el cost en la compra d'armament va pujar a 11.500s, que fou la quantitat que va constar la construcció de dues bombardes grosses.⁹⁹⁷ A aquelles quantitats, caldria sumar els 110.000s que a la ciutat li va pertocar donar a la reina de l'oferta dels braços efectuada en 1463, al que caldria afegir altres despeses ordinàries com correus i ambaixades que, en conjunt, sumaren 1080s. Amb tot, el cost de la pressa d'Arenós i la satisfacció del donatiu del parlament general a la reina van ser les dues grans despeses de la ciutat, que junt amb les altres, permeten valorar com aquell exercici polític 1464-1465 participació de la ciutat en tasques defensives del regne i en el finançament de la monarquia i l'enviament de tropes si va tindre una gran incidència en l'economia municipal. Doncs, la majoria d'aquelles despeses s'obtingueren a partir dels ingressos en concepte de deute censal, els interessos del qual devia ser assumit exclusivament per la ciutat.

8.4. La contribució financera i ofensiva més decidida de la ciutat en els anys centrals de la guerra (1465-1469)

8.4.1. Els préstecs al rei i l'aportació de tropes durant l'exercici polític 1465-1466

Aquella dolenta situació de la frustrada companyia de Joan de Castellví va haver de ser afrontada pel nou executiu de govern elegit en 1465. Doncs, vint dies després d'haver estat escollits jurats, aquell van prendre la decisió d'enviar missives al govern de Xàtiva, Alzira i Gandia per a què obriren taules d'acordament per a intentar que la constitució d'aquella companyia d'armes eixira endavant. Ara bé, en la seua petició a dita ciutat i viles, els magistrats de la capital argumentarien com a la capital no s'havia pogut realitzar la contractació de tal nombre de rossins a València «per la molta gent que ja es fóra en servey del dit senyor».⁹⁹⁸ És a dir, l'elit governant ocultava els veritables motius pels quals la companyia no havia estat realitzada, possiblement per a evitar que es reproduïren semblants circumstàncies. Per altra part, es pot deduir que el

⁹⁹⁷ En concret, el primer de juny es va pagar 4.000s que es devien dels 6.000s que havia costat la construcció d'una bombardera grossa «que tiras hun quintar o més», la qual va estar realitzada pel Pere Joan de Catf, manyà *vid.* AMV, CC, O-34, ff.122r-v. L'altra bombardera grossa fou comprada pel cavaller Lluís de Montagut i el ciutadà Jaume de Fachs, als quals pel preu d'aquella així com en compes de ferro, acer, carbó i salari dels que han treballat en aquella se'ls paga 7500s *vid.* AMV, CC, O-34, f.122v.

⁹⁹⁸ AMV, MC, A-37, ff. 216r-v (17 de juny de 1465).

govern de la ciutat confiava en el fet que aquella companyia es poguera constituir, ja que a data del 17 de juny –és a dir, tres dies després d’haver sol·licitat a Xàtiva, Alzira i Gandia que feren crida pública per a contractar a gent amb rossins– els jurats i la major part oficials dels quitament aprovaren la venta de 18.000s censals sobre la ciutat destinats a pagar el salari dels homes acordats en l’esmentada companyia.

Així doncs, junt amb el finançament del dit sou, en aquell mateix moment es va donar el vist-i-plau al carregament d’un censal de 50.000s per prestar aquells al rei i armar una nau veneciana que es trobava al Grau.⁹⁹⁹ A canvi d’aquell préstec, tal com va assenyalar Winfried Kùchler, el monarca es va comprometre a satisfer anualment les pensions derivades de la venta de títols censals que faria la ciutat a través de les rendes de la batlia general. De la mateixa manera, com dit autor va constatar, no seria fins a inicis de juliol de 1467 quan el batle general satisfesia en un únic pagament a la ciutat els 5.742s que pujaven les pensions censals fins aquella data. Tres dies després, el batle general restituïa el préstec a partir dels diners obtinguts d’un altre que la ciutat li havia concedit el monarca a data del 22 de juny de 1467.¹⁰⁰⁰

Mesos després, en 14 de juliol, Joan II en una lletra dirigida als capitans de la gent d’armes, nobles i cavallers de la ciutat i regne de València se’ls pregava urgentment que intentaren arribar a la vila Cervera, on en breu s’esperava lliurar batalla contra Pere de Portugal i el seu exèrcit.¹⁰⁰¹ Potser aquella missiva reial, va provocar que els jurats es veieren obligats a confessar-li tres dies després com l’expedició dels cinquanta rossins que s’havien de prestar a la reina –tot i haver estat organitzada feia dos mesos– no anava a poder-se realitzar finalment, especificant en aquest ocasió les veritables causes:

...mossèn Joan de Castellví, capità emperò per nosaltres elet, lo qual havia pres sou per set rossins, e mossèn Gracià de Monsoriu e en Joan Fabra, que havia pres lo sou cascun d’ells per quatre rossins, han desdit lo dit viatge, no obstant los haiam request per escrits fessen e complissen lo viatge, acusant-los per les penes grans en l’acte de lur acordament expressades, ço que no han stimat e volgut anar, e molt altres són fogits ab lo sou, donant-hi en part causa la triga e pràctica del dit capità, de què havem passat molta congoxa e enuig per no ésser donat compliment a nostra oferta e dessig, per altres vies senyor havem treballat ab gran diligència per haver altre capità e altra gent d’armes a cavall e la disposició del temps no·u ha permès...¹⁰⁰²

⁹⁹⁹ AMV, MC, A-38, ff. 7r-v (20 de juny de 1465). Dit préstec es recollit per F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia... Op.cit.*, p. 118.

¹⁰⁰⁰ W. KÜCHLER, *Les finances de la corona. Op.cit.*, pp. 442-443.

¹⁰⁰¹ ACA, CR, 3484, f.123v (14 de juliol de 1465).

¹⁰⁰² AMV, LIM, g3-26, ff. 157r-v (17 de juliol de 1465).

El fet que els regidors de la ciutat empen el verb desdir i no el de deserció o traïció suavitza l'acció per aquells realitzada, tot i que no els disculpa. Desconeixem la reacció del monarca davant aquells fets, tot i que considerant com els Castellví i els Montsoriu eren famílies inserides en la cort reial, potser hagueren comunicat al rei personalment la seua decisió i els motius que els justificaven. De fet, molt possiblement, aquells podien haver-se unit pel seu compte a servir a l'exèrcit reial. Doncs, sols així es podria entendre com aquella situació va passar, tant per a Joan de Castellví com per a Gracià de Montsoriu, sense cap repercussió pel que respecta a la seua participació en el govern municipal. És més, tant un com l'altre van continuar gaudint de provisions reials al seu favor per al desenvolupament de les magistratures urbanes més importants. Pel que respecta a Joan Fabra, ni immediatament abans ni després se'l documenta exercint càrrecs públics en la ciutat, per tant és difícil d'avaluar la seua situació particular.

Mesos després, a inicis de desembre de 1465, en el marc del setge reial contra el castell d'Amposta, el racional Guillem Saera exposava davant el consell secret com Joan II sol·licitava a la ciutat l'enviament de ballesters i de 12.000s per a satisfer el salari dels cinquanta rossins que havien estat oferts a la reina Juana Enríquez.¹⁰⁰³ És a dir, tot i que no es documenta que la ciutat enviara els cinquanta rossins, el rei exigia el pagament del sou d'aquells, el que permet proposar la hipòtesi de com l'elit governant hauria commutat el sou de cinquanta rossins per l'enviament *de facto* d'aquells. Amb tot, desconeixem la resposta de la ciutat davant la demanda dels 12.000s, però sí com els membres del comitè executiu van decidir enviar una companyia de cent ballesters amb dos conestables o capitans, Francesc Capferre i Lluís de Montblanc, que estarien al servei reial durant dos mesos.¹⁰⁰⁴

A mitjan gener de 1466, mentre el setge d'Amposta continuava, el consell general va disposar –prèvia a súplica reial d'un préstec de 55.000s– que li foren prestats a Joan II 45.000s amb una sèrie de condicions favorables a la ciutat, ofertes per la Corona. En concret, el préstec es realitzaria sota la condició que el batle general es comprometera, per una part, a pagar les pensions derivades de l'emissió de deute censal, que efectuaria la ciutat per obtenir la quantitat, mentre que, per una altra, el batle general deuria quitar els censals en un termini de sis anys, liquidant anualment 7.500s que s'obtidrien del

¹⁰⁰³ AMV, LIM, g3-26, f. 182v (desembre 1465).

¹⁰⁰⁴ AMV, LIM, g3-26, f. 183v (10 de desembre de 1465).

donatiu de les corts del regne. Com ja va assenyalat Kùchler, el batle general aquesta vegada va ser capaç d'anticipar el quitament del préstec.¹⁰⁰⁵

Per altra part, junt aquell acord, a final de gener, Joan II va aconseguir que el servei de la companyia de ballesters de la ciutat fóra prorrogat altres trenta dies, el que en termes econòmics va suposar que la ciutat deguera novament vendre títols censals per a satisfer els 8.000s per a pagar el salari del mes prorrogat als ballesters.¹⁰⁰⁶ Per tant, el servei d'aquesta companyia dels cent ballesters es prolongaria fins al mes de març, en tant que ja no s'ha documentat cap altra pròrroga. De tota manera, de manera paral·lela al servei d'aquells, es va constituir un altra formada per cinquanta ballesters¹⁰⁰⁷ —és a dir, la meitat d'homes que l'anterior— contractats a dos mesos, compresos del 12 de febrer fins al 12 d'abril, i que serien capitanejats en aquest cas únicament per Francesc de Capferre.¹⁰⁰⁸ Es desconeix si aquests cinquanta ballesters foren constituïts a partir dels individus que formaven part de l'altra companyia de cent ballesters o bé si aquests foren enviats des de València. El fet, que el servei d'ambdues companyies fóra paral·lel almenys inicialment permet deduir que la segona opció seria la més factible i que durant el mes de febrer i març, el nombre de ballesters total de la ciutat al servei reial fóra de cent cinquanta ballesters. Ara bé, indiferentment d'aquest nombre, el cert és que arribats al 12 d'abril el servei al rei dels ballesters de la ciutat finalitzaria.

Possiblement en previsió d'aquesta circumstància, en el marc des les corts generals de Monçó, Joan II va sol·licitar al braç reial sis-cents ballesters per reforçaren el seu l'exèrcit al context ja del setge de Tortosa. D'aquests nombre de ballesters, tal com informaren els síndics municipals en les corts al govern, el sobirà acceptava que la ciutat de València n'aportara sols cent cinquanta, els quals devien servir a la Corona durant dos mesos. El 12 d'abril —coincidint amb la data que es posava fi a la contractació dels cinquanta ballesters capitanejats per Francesc Capferre— el consell

¹⁰⁰⁵ Sobre l'atorgament del préstec *vid.* AMV, MC, A-38, ff. 46r-47v (13 de gener de 1466) i per F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia...* p. 119; al voltant de l'anàlisi dels pagaments efectuats pel batle general *vid.* W. KÜCHLER, *Les finances de la corona...* *Op.cit.*, p. 445.

¹⁰⁰⁶ El 30 de gener els jurats i la major part dels catorze prohoms del quitament donaven el seu assentiment al carregament, que va ser proveït oficialment al consell general de l'endemà *vid.* AMV, MC, A-38, ff. 48v- 49r i *ibid.*, ff. 49v-51r (31 de gener de 1466). Així mateix, l'enviament del sou es va notificar al monarca i als síndics de la ciutat en les corts el 31 de gener *vid.* AMV, LIM, g3-26, f. 189r (31 de gener de 1466). El sou fou pagat pel clavari comú, Domingo Jaume, en el propi camp de batalla *vid.* AMV, LIM, g3-26, f.189v (1 de febrer de 1466). En conjunt aquesta informació es recollida també per Francisco Sevillano, amb l'única diferència que ell interpreta que la ciutat a finals de gener es quan recluta els ballesters, mentre que tal com es documenta aquest ja estaven al servei reial almenys un mes *vid.* F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia...* *Op.cit.*, p. 119.

¹⁰⁰⁷ AMV, LIM, g3-26, f. 182v (sense data) i 183v (10 de desembre de 1465).

¹⁰⁰⁸ AMV, LIM, g3-26, f. 192r (12 de febrer de 1466).

general acceptava aquella proposta règia, la qual formaria part, per tant, del donatiu de les corts corresponent a la ciutat. Aquest cent cinquanta ballesters contractats per dos mesos suposaren una despesa per a la hisenda municipal de 24.000 sous, que s'obtindrien d'un carregament de censals sobre el béns de la ciutat.¹⁰⁰⁹ La nova companyia, capitanejada en aquest cas per Joan Navarro, en principi engronsaria les files reials des de mitjans d'abril fins a mitjan juny.

No obstant això, a inicis de maig el monarca hauria sol·licitat una pròrroga de dita companyia d'altres dos mesos, és a dir fins a mitjan d'agost, petició que la ciutat va utilitzar per a negociar-li l'enviament d'homes d'armes. En concret, el 12 de maig, els jurats informen a Joan II com els membres del consell secret estaven d'acord en posar al seu servei cent homes d'armes, tot i que la provisió formalment devia realitzar-la el consell general. Ara bé, a canvi de concedir-li aquells cent rossins durant dos mesos, els jurats exigien a canvi que el servei d'aquella gent d'armes s'intercanviara per dues prerrogatives reials: la primera, que la ciutat i el regne quedaren exemptats d'assistir a possibles convocatòries d'host i cavalcada almenys fins a la festa de Nadal i efectuades per qualsevol autoritat reial per molt urgent que fóra la necessitat; mentre que, en segon lloc, el servei de la companyia de ballesters no fóra prorrogada durant dos mesos, tal com el monarca prèviament havia sol·licitat. És a dir, es va negociar amb el monarca que renunciara als ballesters a canvi d'enviar-li homes d'armes. Així mateix, li comunicaven que la intenció del govern era que les despeses del sou de dita companyia foren obtingudes a partir d'un censal carregat sobre els béns de la fàbrica de murs i valls, el que suposava haver de negociar i arribar a un l'acord amb els representats del braç eclesiàstic i militar de la ciutat,¹⁰¹⁰ el que suposava retardar més de l'habitual els preparatoris per a formar la companyia.¹⁰¹¹ I de fet, tot i que es desconeixen els detalls, el 26 de juliol de 1466, uns dies després de l'entrada del rei a la ciutat de Tortosa, hi ha notícia de com la ciutat preparava una expedició de cent rossins que anaven al servei

¹⁰⁰⁹ AMV, LIM, g3-26, f. 201v (12 d'abril de 1466); AMV, MC, A-38, ff.62r-63v (12 d'abril de 1466). Pel que fa a l'assentiment del jurats i els catorze prohoms del quitament per a carregar els 24.000 sous del salari de dos mesos dels ballesters *vid.* AMV, MC, A-38, ff.57v-58r (11 d'abril de 1466).

¹⁰¹⁰ AMV, LIM, g3-26, f. 210v-211r (12 de maig de 1466).

¹⁰¹¹ De fet, no va ser fins al 21 de juny, recent pres per Joan II el castell d'Amposta, quan els magistrats notificaven al monarca com el consell general ja havia donat el seu assentiment perquè el sou d'aquella companyia d'armes fóra finançat a través d'un censal sobre la fàbrica de murs e valls. Amb aquella notificació realment es deia al monarca que a partir d'aleshores enviar la companyia ja depenia dels representats del braç eclesiàstic i militar de la ciutat *vid.* AMV, LIM, g3-26, f. 214v-215r (21 de juny de 1466). Pel que fa a l'acord del consell general sobre això *Vid.* AMV, MC, A-38, f. 76r-77v (9 de juny de 1466).

del rei.¹⁰¹² És a dir, que la companyia d'armes va tardar en organitzar-se almenys dos mesos a causa de les negociacions intrínseques derivades de finançar-la amb la venda de títols censals sobre la fàbrica de murs i valls.

Tot plegat, a la fi de la juraderia de 1465-1466, almenys la claveria comuna havia despès 195.000s almenys entre préstec al monarca i aportació de tropes en el marc de la guerra. D'aquesta xifra, es pot deduir com en aquest exercici econòmic el cost per la guerra també va incidir en l'economia municipal, tot i ni molt menys al nivell que en la juraderia anterior. Doncs a diferència d'aquella, en què es donaren a fons perdut al monarca un donatiu de 110.000s, l'atorgament dels 95.000s a préstec al rei, qui assumiria les despeses de dita operació, feia molt menys acusada el cost de la guerra en les finances de la ciutat. Al cap i a la fi, almenys teòricament, per a la ciutat no suposava un esforç financer, ja que els creditors rebrien la seua renda censal dels recursos del patrimoni reial. Tot i que, com hem dit, la ciutat en el cas del préstec de 50.000s hauria avançat els diners de les pensions, ja que el batle general satisfaria l'interès d'aquells en un sol pagament dos anys després. Per altra part, junt amb aquesta despesa en préstecs, la ciutat també va contribuir a la Corona amb el servei de tropes, que suposaren per a la hisenda municipal almenys 44.000s per al pagament del salari de les companyies de ballesters. D'aquells, poc més de la meitat (24.000s) es convalidarien de la part corresponen a pagar en el donatiu en les properes corts, tot i que l'esforç financer –en aquest cas a fons perdut– per la ciutat seria el mateix, i, per tant, aquesta vegada sí contribuïra a incrementar l'endeutament de la ciutat. Tanmateix, cal insistir com la negociació contractual entre el rei i la ciutat en les operacions creditícies matisa enormement l'impacte que la simple xifra de 195.000s despesos per la claveria comuna podria suggerir en un principi.

8.4.2. L'aportació de tropes i les negociacions de préstec durant el trienni 1466-1469

Per altra part, el començament de la juraderia següent (1466-1467) va estar marcada pel transcurs dels esdeveniments de la contesa. Doncs, l'armada de Barcelona havia socorregut la ciutat de Maó i ara es dirigia cap a Tortosa, el va obligar a Joan II a demanar d'urgència a València ser reforçat per mar i per terra. Davant aquella petició, el magistrats notificaren al sobirà com els havia resultat impossible reforçar l'armada

¹⁰¹² AMV, LIM, g3-26, f. 219v-220r (26 de juliol de 1466).

amb dues naus genoveses, tal com havia proposat aquell prèviament. Pel que feia al reforços terrestre, l'única possibilitat que es veia òptima, a causa de la immediatesa que requeria el monarca, era que alguns dels cent cinquanta ballesters de la ciutat que ja li servien es quedaren allí, és a dir se'ls prorrogara el servei.¹⁰¹³ El monarca acceptaria aquella oferta, com es pot deduir del fet que fins al 17 de juliol alguns membres de la companyia de ballesters continuaren en actiu a l'iniciar-se aquell dia encara una prorrogara d'un altre mes,¹⁰¹⁴ tot i que prèviament el rei havia sol·licitat que aquella fóra de dos mesos.¹⁰¹⁵ Amb tot, alguns membres de la companyia de Joan Navarro va estar activa durant el trimestre comprés entre el 17 de maig i el 17 d'agost, en què ja no s'ha documentat la seua activitat. És a dir, finalment el retràs de l'expedició dels homes d'armes va determinar que el govern de la ciutat acabara prorrogant dos mesos el servei dels ballesters, tot i que, presumiblement, en menor nombre que els cent cinquanta d'un principi.

Per altra part, al llarg d'aquella juraderia no s'ha documentat cap altra operació financera ni cessió de tropes. No obstant això, el que sí es constata és com almenys a partir de març de 1467 s'inicià una negociació entre Joan II i l'elit dirigent, producte de la qual la ciutat acabaria concedint ja en l'exercici polític i econòmic següent un préstec a la monarquia de 50.000s. En concret, en març, tal com ja va assenyalar Francisco Sevillano, Joan II amb motiu de satisfer el pagament d'un patró de nau venecià, Francisco Pasqualigo –que havia transportat des de Sicília a Tarragona càrregues d'ordi i cavalls– demanaria un crèdit per la quantitat esmentada, a canvi del qual el rei s'oferia a assignar el morabatí del regne de 1469 per a satisfer les pensions i els quitaments de la venta de títols censals, que hauria realitzat la ciutat per raó del préstec.¹⁰¹⁶

...Al dit senyor rey ha ocorregut que per a les dites necessitats se poria socórrer de les peccúnies del morabatí, que-s deu collir en lo dit regne de València, lo qual es pagador en l'any prop vinent mil CCCCLXVIII, e que de present se poria haver les peccúnies del dit morabatí en aquesta manera: que la ciutat per servey del dit senyor carregàs a censal almenys

¹⁰¹³ AMV, LIM, g3-26, f. 212v-213r (18 de maig de 1466).

¹⁰¹⁴ AMV, LIM, g3-26, f. 217v-218r (10 de juliol de 1466). L'endemà, els jurats proveïren que pel clavari comú foren lliurades a Domingo Jaume 8.000 sous –quantitat obtinguda per carregament d'un censal– per a què aquell portara el salari d'un mes a Joan Navarro, *vid.* AMV, MC, A-38, f. 87r. (11 de juliol de 1466).

¹⁰¹⁵ El 6 de juliol de 1466, Joan II sol·licitava al govern de la ciutat que es prorrogara dos mesos més el servei reial dels cent cinquanta ballesters de la ciutat, petició que va ser aprovada pel consell general tres dies després tot i que reduint la pròrroga a un mes *vid.* AMV, LIM, g3-26, f. 217r (9 de juliol de 1466); AMV, MC, A-38, f. 76r-77v (9 de juliol de 1466).

¹⁰¹⁶ F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia... Op.cit.*, p. 121.

puix for en cinquanta milia sous, per pagar e quitar los quals e les pensions de aquells, lo dit senyor, assignarà lo dit morabatí...¹⁰¹⁷

Aquesta formulació de la demanda règia, permet intuir com el rei al traçar la seua estratègia financera per a obtenir liquidesa ràpidament, en primer lloc –o almenys així es expressat en la documentació de cancelleria– pensa en l’obtenció de les rendes del morabatí de l’any 1469 i sols en un segon moment d’aquest pla incloïa en l’operació a la ciutat de València. És a dir, planteja aconseguir el numerari des dels mateixos recursos financers de la Corona i com per accedir aquells anticipadament la millor estratègia, o tal volta l’única possibilitat, era negociar amb l’elit governant de la ciutat la concessió d’un nou préstec sense despeses per a la hisenda municipal. Aquest seria, per tant, un dels exemples més il·lustratius de com més que una font de recursos de la monarquia, la ciutat de València actuava com a un instrument d’intermediació en les operacions financeres de la Corona, idea que ja ha estat assenyalada per Juan Vicente Garcia Marsilla.¹⁰¹⁸ Amb tot, el govern municipal va acceptar aquell préstec amb aquestes singulars condicions i a inicis d’agost de 1467 –és a dir, sis mesos després d’haver rebut la sol·licitud reial–, va iniciar la venda títols censals per obtenir els 50.000s.¹⁰¹⁹ Als registres d’eixides dels llibres de compte de la claveria comuna recullen com ja en setembre el batle Honorat Berenguer Mercader rebia dita quantitat en nom del monarca.¹⁰²⁰ En un altre sentit, es pot veure com malgrat la renovació de la juraderia, les negociacions efectuades per l’executiu de govern precedent podien assumir-se sense problemes per aquell que el succeiria.

TAULA 155. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 50.000SS, CORRESPONENTS AL PRÉSTEC FET AL REI A DATA DEL 8 D’AGOST DE 1467¹⁰²¹

Comprador	Renta anual	Títol censal	Càrrecs públics desenvolupats
Aldonça, vídua de Jaume Boil, seder	500	7500ss	Jaume Boil: no consta.
Llorenç Joan, ciutadà	666 8d	10000	No consta.
Joan Macip, botiguer	533 4 d	8.000	No consta.
Bernat Macip, botiguer	533 4 d	8.000	No consta.
Antoni Pellicer, ciutadà	500	7500	Vid. taula 149.
Guillem Saera	400	6000	Conseller de parròquia en 1440, jurat en 1441, conseller jurat vell i justícia criminal en 1442, prohoms del quitament en 1444, conseller jurat vell en 1445; conseller de parròquia

¹⁰¹⁷ ACA, RC, Curie, 3412, f.119v (21 de març de 1467).

¹⁰¹⁸ J. V. GARCIA MARSILLA, «Avalando al rey...*Op.cit.*, p.382.

¹⁰¹⁹ AMV, O-35, f. 120v-121r (4 de setembre de 1467)

¹⁰²⁰ AMV, O-35, f. 120v-121r (4 de setembre de 1467)

¹⁰²¹ AMV, O-35, ff.6r-7r.

			en 1446, mostassaf i administrador de l'Hospital de S. Llätzer en 1447, jurat en 1450, conseller jurat vell en 1451; conseller de parròquia en 1452 i síndic a parlament, jurat en 1454, conseller jurat vell en 1455, conseller de parròquia en 1456; racional de 1456-1477; prohoms del quitament des de 1459; síndic corts o parlaments 1459, 146, 149, 1471, 1471,
Guillem Saera	200	3000	<i>Ut supra.</i>

Paral·lelament a les negociacions d'aquell préstec al monarca, el 22 de juny de 1467, el govern municipal va autoritzar un altre emprèstit de 150.000s a la Corona, amb motiu de satisfer el salari de les galeres i l'exèrcit que tenia el rei en Vilafranca del Penedès,¹⁰²² però també, com ja va detallar Winfried Küchler, per a liquidar el préstec que la ciutat li havia concedit al monarca a data del 18 de juny de 1465. Així doncs, com dit autor ha analitzat, el nou préstec va ser concedit sota l'habitual condició que batle general devia assumir el pagament de les pensions dels censals fins al quitament d'aquelles.¹⁰²³ Concretament, en aquell cas, devia fer-ho sobre la disminució del salari anual ordinari dels funcionaris reials valencians que cobraven més de mil sous –la qual s'havia realitzat en maig de 1466 per decisió reial amb la finalitat de disposar d'una reserva de numerari que empenyorar en cas d'obtenir nous préstecs.¹⁰²⁴

TAULA 156. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 150.000 SOUS, CORRESPONENTS AL PRÉSTEC FET AL REI A DATA DEL 22 DE JUNY DE 1467¹⁰²⁵

Comprador	Renta anual	Títol censal	Càrrecs públics desenvolupats
Bernat Almunia, cavaller	2000s	30.000	<i>Vid.</i> taula 149.
Joan Berart, mercader	866s 8 d	13.000	No consta.
Joan de Castellví, cavaller	1000s	15.000	
Beatriu, vídua del noble Lluís Cornell	2000s	30.000	No consta.
Antoni del Miracle	333s 4d	5.000	Conseller de parròquia en 1433 i 1446; jurat 1447, conseller jura vell 1448, conseller de parròquia en 1450, jurat i síndic al parlament en 1452, conseller jurat vell 1453, conseller de parròquia en 1454, jurat en 1457, conseller jurat vell en 1458, prohoms del quitament en 1459-1464, conseller de parròquia en 1459, conseller de parròquia en 1460, jurat 1461, clavari del quitament en 1461, conseller jurat vell i lloctinent del justícia en 1462, jurat en 1464, conseller de parròquia en 1466, jurat i examinador de notaris en 1467; conseller jurat vell en 1468; conseller de parròquia en 1469; jurat i examinador de notaris en 1471, conseller jurat vell en 1472, síndic a parlament en 1473; jurat, examinador de notaris i administrador de l'Hospital de reina en 1474; conseller jurat

¹⁰²² F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia...Op.cit.*, p. 120.

¹⁰²³ AMV, O-35, f. 116v (3 de juliol de 1467).

¹⁰²⁴ W. KUCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 446-447.

¹⁰²⁵ AMV, O-35, ff.4r-5v.

			vell en 1475.
Jofre de Montpalau	400s	6.000	Conseller cavaller en 1455, 1460 i 1464
Guillem Saera	666s 8d	10.000	Vid. taula 149.
Berenguer Martí de Torres, ciutadà	666s 8d	10.000	Vid nota ¹⁰²⁶
Joana? de, vídua de Pere Valleriola, donzell	333s 4d	5.000	No consta.
Joan de Vilarasa, cavaller	1733s 4d	26.000	Vid. taula 149.

A més d'aquests dos préstecs, cal considerar que en el marc de les corts generals de 1467 el regne de València va atorgat al rei un donatiu de 40.000s,¹⁰²⁷ quantitat que aniria destinada a satisfer el sou d'una companyia de tres-cents rossins –formada per cent homes d'armes i dos-cents serien genets– que estaria al servei reial durant un any. La recaptació d'aquella quantitat es realitzaria mitjançant una taxa, la qual cosa requeria un espai de temps per a recomptar els focs del regne i, així, actualitzar les contribucions de cada territori.¹⁰²⁸ En tant que la recaptació per aquesta via suposava un procés lent que endarreria considerablement l'obtenció efectiva del numerari i, en conseqüència, la seua transferència a la monarquia es va acordar que la ciutat de València avançara la quantitat mitjançant la recurrència al censal.¹⁰²⁹ És a dir, el monarca pretenia novament que la ciutat actuara com un intermediari de les operacions financeres, en aquest cas entre la monarquia i els estaments del regne. Ara bé, cal assenyalar que dita quantitat no apareix en el registre d'eixides dels comptes claveria comuna, fet que permet deduir que aquella no es va finalment avançar sinó que seria recollida amb una taxa gestionada per la Diputació del General. Tot i que les despeses dels taxadors de la ciutat –Pere Pelegri i Miquel Andrés– si que serien assumides pel govern municipal.¹⁰³⁰

¹⁰²⁶ Berenguer Martí de Torres era fill del conseller reial de nom homònim, que en 1423 va ser jurat de la ciutat i l'any següent conseller jurat vell. Així doncs, era germà per via materna de l'advocat de la ciutat Jaume Garcia d'Aguilar. Ell mateix va desenvolupar càrrecs públics a partir de 1481 que va ser jurat, en 1482 va ser conseller jurat vell, mateixos càrrecs que exercí en 1488 i 1489 respectivament. E 1488 va ser prohoms del quitament i entre 1495 i 1507 va ser administrador de l'hospital de Sant Llätzer; i administrador del tall del drap en 1505.

¹⁰²⁷ F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia... Op.cit.*, p. 121.

¹⁰²⁸ Per al pagaments del sou dels taxadors assumit per la ciutat *vid.* AMV, O-35, f. 128v-129r (25 de maig de 1468); *ibid.* f. 130r (21 de febrer de 1468); *ibid.*, 136v (21 d'agost de 1467); *ibid.*, 137r (15 de setembre de 1467).

¹⁰²⁹ F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia... Op.cit.*, p. 121.

¹⁰³⁰ Doncs, el llibres de compte de la claveria comuna registren com la ciutat va pagar als ciutadans Pere Pelegrí i Miquel Andrés 500s a cadascun i 200s a Pere Deslor, subdelegat de Jaume de Fachs per les despeses que aquells realitzarien anant pel regne a taxar focs. *Vid.* AMV, CC, O-34, ff. 136v-137r.

Mesos després, ja en març de 1468, Joan II donava instruccions a Joan Sorts, promovedor dels afers reials, per a què junt amb el consell reial resident en València estudiaren la millor forma per obtenir una gran quantitat de diners «de qualsevol pars e en qualsevol manera» per a continuar finançant la guerra. De fet, el monarca suggeria recórrer a l'empenyorament de territoris del patrimoni reial, en concret feia al·lusió a la transferència d'Elx i Crevillent o «de qualsevol altres coses del dit senyor que empenyorar-se poran per haver peccúnies promptes».¹⁰³¹ Aquelles instruccions, el sobirà les hauria realitzades després d'haver rebut una resposta negativa de la ciutat de València a la seua sol·licitud d'una nova ajuda financera –de la qual es desconeix la quantitat. Doncs, l'elit governant en aquell context li hauria al·legat com la hisenda municipal no podia fer-se càrrec ja als nombrosos préstecs que des de temps d'Alfons el Magnànim venia fent a la Corona. Ara bé, aquella argumentació no va convèncer al sobirà, qui en les esmentades instruccions a Joan Sorts li manava a aquell que recordara a l'executiu de govern valencià com la monarquia des de temps del Magnànim en cada préstec que li's havia sol·licitat els concedia alguna contraprestació règia, de manera que la ciutat mai no havia perdut res fins al moment:

...tota hora e quant la dita ciutat, axí per lo dit senyor rey don Alfonso com per lo senyor rey en alguna cosa ha feta cara o se és obligada, los dits senyor rey los metien entremans rendes e drets seus ab los quals la dita ciutat restava e ha restat tots temps en segur del que era obligada per los dits senyor rey, e fins assí no ha res perduts per les tals obligacions, car ara derrerament la maiestat prefara per seguretat de la dita ciutat de les coses que ses per aquella obligada, ho ha meses en mans les rendes de la batlia general e les peccúnies dels salaris del officials que lo dit senyor rey ha reduhit en aquell regne, e encara lo dret de peatge e morabetí en manera que per les tals obligacions la dita ciutat no pert res, que totstamps té a què recórrer e de què pagar-se, e, per tant, que voler-se escusar en tal manera del que lo senyor rey pregua, en aquesta tant urgent necessitat, no par sie justa rahó...¹⁰³²

Desconeixem la resposta específica que oferiria l'elit governant al monarca, però sí com la ciutat acabaria cedint a la demanda règia, tot i que ja en la juraderia següent (1468-1469). En concret, tal com es conegut per la historiografia, el 7 de setembre de 1468, el consell general de la ciutat aprovava un préstec al rei de 110.000s per finançar la seua campanya de Girona i assumir les despeses de les galeres reials. A canvi d'aquella quantitat, el sobirà, tal com hauria aconsellat el consell reial de València, empenyorava en favor de la ciutat les rendes d'Elx i Crevillent així com un collar i

¹⁰³¹ ACA, CR, 3412, f. 169r (21 de març de 1468).

¹⁰³² ACA, CR, 3412, f. 169v (21 de març de 1468).

altres joies de la reina Juana Enríquez.¹⁰³³ Al voltant de dites rendes, cal assenyalar com aquelles, des de 1391 fins a 1460 estigueren sota la jurisdicció de la ciutat de Barcelona i a partir d'aleshores foren adquirides per la reina Joana Enríquez. Per tant, en 1468, el decés d'aquella, va facilitar aquell empenyorament territorial així com el de les seues joies reials. Cal insistir en aquest punt, perquè existeix certa controvèrsia historiogràfica, ja que alguns autors assenyalen com dites rendes passaren després de la mort de la reina a l'infant Ferran en 1468, qui la acabà cedint en forma de dot un any després a Isabel de Castella.¹⁰³⁴ No obstant això, com es pot constatar en la documentació municipal de la ciutat així com les negociacions entre Joan II i la dita ciutat vendrien assenyalar com dites rendes des 1468 i fins a 1472 –com veurem més avant– pertanyien almenys de fet al govern valencià i no a l'infant Ferran.

Mes enllà d'aquest incís historiogràfic, aquesta negociació del préstec, en particular pel que fa a l'exigència de la ciutat d'obtindre com a garantia joies reials, segons Winfried Küchler, era indicatiu com l'elit governant començava a desconfiar de la solvència de la monarquia.¹⁰³⁵ Hipòtesi que pren força si es té en compte com el govern municipal s'havia resistit, inicialment, a satisfer la sol·licitud del sobirà. Ara bé, malgrat aquesta possible desconfiança, l'obtenció d'aquest crèdit per part de Joan II demostra com finalment el patriciat urbà no hauria estat capaç de contrargumentar el raonament fet pel sobirà. Circumstància que reafirma la tesi, que venim desenvolupant, de com el contractualisme era la base de les relacions financeres entre la ciutat de València i Corona almenys en temps d'Alfons el Magnànim i Joan II. Per altra part, els 110.000s va ser obtinguts per la ciutat, com era habitual, per la venda dels següent dotze títols censals.

TAULA 157. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 110.000S PRESTATS PER LA CIUTAT AL REI A CANVI DE LES RENDES D'ELX I CREVILLEN¹⁰³⁶

Comprador	Renta anual	Títol censal	Currículum polític
Bertran Bayona, notari	300	4.500	Conseller de parròquia en 1450 i 1453; sots-obrer 1454; Procurador dels miserables 1456; Conseller de

¹⁰³³ F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia...Op.cit.*, p. 121. Tot i que sols es transfereixen les rendes es documenta com dos dies després de la concessió de dit préstec al rei, el consell dona poder als jurats per a què elegiren a un persona que anara a la vila d'Elx i el lloc de Crevillent per a rebre les ofertes i penyores reals i el jurament i homenatge dels vassalls *vid.* AMV, MC, A-38, ff.18v-19v.

¹⁰³⁴ Josep GARRIDO i VALLS, «Les rendes de la baronia barcelonina d'Elx i Crevillent (1391-1473)», en Salvador CLARAMUNT RODRIGUEZ (coord.), *XVII CHCA. El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003, vol. 1, pp. 359-370.

¹⁰³⁵ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.cit.*, pp. 450-451.

¹⁰³⁶ AMV, O-37, ff.12v-15v.

			parròquia en 1457, 1462 i 1466; Examinador de notaris 1468; conseller de parròquia en 1469; justícia dels Tres-cents sous en 1470; conseller de parròquia, obrer i escrivà de Murs i Valls en 1473; administrador de les repenedides en 1483; sots-síndic entre 1485-1490;
Galceran Claver	233s 4d	5.000	No consta.
Curadors de Manuel Eixarch, fill i hereus de Manuel Exarch	500	7.500	Manuel Eixarch: clavari en 1415, Conseller de Parròquia per Sant Joan en 1417, 1422, prohoms el quitament en 1425, conseller de parròquia en 1428, jurat en 1429, conseller jurat vell en 1430; conseller de parròquia en 1431 i 1434, jurat en 1435, jurat conseller vell en 1436, conseller de parròquia en 1438, 1441, síndic a corts en 1443, conseller de parròquia en 1444
Úrsula, vídua de Bernat Estellers	400	6.000	
Bernat Mancip	500	7.500	No consta.
Francesc Penyarroja, ciutadà	666s 8d	10.000	No consta.
Aldonza, dona de Pau Rosell	333s 4d	6.500	Secretari reial
Guillem Saera, ciutadà	200	3.000	<i>Vid.</i> taula 149.
Francesc Torí, draper	500	7.500	Conseller d'ofici en 1459.
Martí Berenguer de Torres	1000	15.000	<i>Vid.</i> taula 149.
Joan de Vilarasa, cavaller	1500	22.500	<i>Vid.</i> taula 149.
Berenguer Vives de Boïl, noble	1000	15.000	No consta.

Llevat d'aquest préstec, ja no es documenta cap altre més directament de la ciutat fins a 1470. Tanmateix, cal considerar que en maig de 1469, Joan II sol·licitava al braç reial una subvenció de 5.500s per a contribuir al finançament del salari de la gent d'armes per poder preparar l'entrada a l'Empordà. Davant aquella sol·licitud, a final d'aquell mes, el jurats li notificaven com es procediria a tractar dita subvenció tan prompte com els representants de les viles arribaren a la ciutat, doncs el lloctinent del governador ja les havia convocades.¹⁰³⁷ A la fi d'agost, al context del setge del lloc de Sitges, el sobirà va sol·licitar a l'executiu de govern valencià que li avançara el pagament que li corresponia així aquella esdevindria en exemple del que devien fer la resta de viles del regne.¹⁰³⁸ La petició règia fou acceptada pel consell general, que va ordenar que foren concedits al rei 22.000s, quantitat que seria obtinguda per un carregament de censals,

¹⁰³⁷ AMV, LIM, g3-26, f. 281r-v (30 de maig de 1469).

¹⁰³⁸ AMV, MC, A-38, ff. 76v-78r (25 d'agost de 1469).

que ja havia estat aprovat el dia anterior pels jurats i els catorze prohoms del quitament,¹⁰³⁹ constituït únicament per la venda de dos títols censals.

TAULA 158. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 22.000 SOUS¹⁰⁴⁰

Comprador	Renta anual	Títol censal	Currículum polític
Pere Garró, ciutadà	500s	7500	Lloctinent del batle general, almenys des de 1450 fins a 1466
Berenguer Martí de Torres, ciutadà	966s 8 d	14500	<i>Vid.</i> taula 149.

Amb tot, durant l'exercici 1467-1468, les despeses de la claveria relacionades amb la guerra civil catalana foren un total de 206.334s, que representaren el 32% de les despeses totals de dita claveria. Ara bé, com en vegades anteriors, gran part d'aquella quantitat (en particular dels 200.000s corresponents als préstecs) no incrementarien l'endeutament municipal. Doncs, com hem dit, el préstec de 150.000s, el patrimoni reial es farà càrrec de les pensions dels censals a partir de les rendes de la batlia general, mentre que a canvi dels altres 50.000s la ciutat devia ingressar el morabatií de 1469, és a dir que tot i que un principi la ciutat pagaria les pensions posteriorment en teoria dit dret reial serviria per a liquidar o, almenys, pagar les pensions.

Pel que fa a l'exercici 1468-1469, les úniques despeses documentades per la ciutat vers la guerra, va ser el préstec al monarca de 110.000s i els 4000s del salari de l'alcaid de Dénia, que en conjunt no representaren el 20% del total les despeses de la claveria comuna d'aquell exercici polític, tot i que com hem dit anteriorment, el préstec es va efectuar a canvi de les rendes de les viles d'Elx i Crevillent, per tant aquelles deurien teòricament satisfer les pensions dels censals derivats d'aquell.

8.5. El finançament de la guerra i l'aportació de tropes de la ciutat a la fi de la contesa (1470-1472)

Amb el començament de la dècada dels setanta, com hem vist als capítols III i IV, les relacions sociopolítiques entre l'oligarquia urbana i Joan II començaren a enrarir-se, en un context on la ingerència règia en les eleccions municipals sembla descendir. Doncs, serà justament a partir de 1470 quan l'elit governant en les habituals notificacions de les eleccions de la juraderia progressivament s'introduïra referències a

¹⁰³⁹ AMV, MC, A-38, ff. 76r-v (24 d'agost de 1469).

¹⁰⁴⁰ L'ordre de pagament s'efectua el 6 de setembre de 1469 *vid.* O-37, f. 123r (6 de setembre de 1469).

com aquelles foren realitzades respectant els furs i privilegis del regne, sense mencionar en la majoria de casos l'aplicació de la ceda reial. Circumstància que permet intuir com començava a sorgir un sentiment de malestar envers aquella almenys en una part de l'oligarquia patrícia, que ja en 1477 i 1478 arribaria a demanar la seua derogació. Mentre que de manera paral·lela, com es pot veure al gràfic 6, a partir de 1470 el nombre de provisions reials en favor d'individu per a les principals magistratures i oficis municipals va començar una davallada fins arribar a valors inferiors que els registrats en èpoques anteriors al començament de la guerra civil catalana. No obstant això, en el marc de les relacions financeres contractuals, el decenni de 1470 no s'arriba apreciar un canvi dràstic però sí l'inici d'una desconfiança de l'elit patrícia respecte a la capacitat de la Corona per a fer-se càrrec dels deutes.

8.5.1. La compra de la vila de Gandia a canvi d'un préstec de 200.000 sous

La primera mostra d'aquesta pèrdua de confiança serà les importants penyores demanades a la monarquia a canvi del capital prestat. En aquest sentit, com ja es conegut per la historiografia, a final d'abril quan Joan II tornaria a negociar amb l'elit governant un important préstec de 200.000s a canvi del qual el monarca va haver d'incloure la transferència jurisdiccional de la vila de Gandia i el castell de Bairén a la ciutat de València.¹⁰⁴¹ Autors com Kùchler han considerat que el valor d'aquell territori era notablement més gran que el valor del préstec, fet que s'intenta explicar per la necessitat de la Corona en aquell moment, així com en la previsió de recuperar-lo a curt termini. Ara bé, junt amb aquella condició se'n va afegir un altra. Doncs, com era habitual l'obtenció de dita quantitat per part de la ciutat es faria per emissió de deute públic, per tant en principi es va voler establir que les rendes de la vila satisfereixen les pensions dels censals que deuria realitzar la ciutat. Ara bé, possiblement a iniciativa del govern municipal –sabedor que les dites rendes no cobririen els 13.330ss 4 diners, que pujaven anualment les pensions, o que com a màxim una vegada pagada dita quantitat d'aquelles no restarien beneficis per a la ciutat– es va arribar a un acord més avantatjós per a la urbs, en tant que es va pactar que les pensions junt amb altres despeses derivades de la venta censal serien satisfetes anualment per la Corona a partir de les rendes de la batlia general,¹⁰⁴² tal com s'establia en un dels capítols de la compraventa:

¹⁰⁴¹ F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia... Op.cit.*, pp. 123-124.

¹⁰⁴² W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona... Op.cit.*, pp. 454-455.

...no sia just ne rasonable que la dita ciutat, qui fa la compra per contemplació dels dits reys e reyna e princessa e per suplir a lurs necessitats, sia privada del preu, pagant aquell, e dels fruyts de la cosa comprada, per ço és pactat e concordat entre les dites parts que los dits senyors reys e cascú d'ells per si e per lo tot sien tenguts e obligats pagar cascun any a la dita ciutat, síndich o clavari de aquella los dits treze milia trecents tranta tres sous quatre diners per pagar les annues pensions del censals per la dita ciutat carregadors per haver los dits dos cents mil sous ensemps ab totes les messions e despeses que convendre pagar la dita ciutat per raho dels dits censals...¹⁰⁴³

El 30 d'abril, el consell general, després que Guillem Saera exposara les grans necessitats financeres de la Corona, aprovava l'acord amb Joan II.¹⁰⁴⁴ Tot i que tres dies abans, els jurats i els catorze prohoms del quitament ja havien donat el seu assentiment per a què foren carregats els 200.000s que la ciutat pagaria al monarca per la compra de la vila de Gandia.¹⁰⁴⁵ És a dir, tot i que l'oferta oficialment es va aprovar en el consell general, l'elit governant ja havia acordat la compra. Poc més de trenta dies després s'executava la venda de títols censals per a fer efectiu el pagament al rei.¹⁰⁴⁶ D'aquesta manera, la vila de Gandia tornava de nou a ser alienada del patrimoni reial i passava a estar en aquest cas sota la senyoria de la ciutat de València.¹⁰⁴⁷

TAULA 159. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 200.000 SOUS, CORRESPONENTS A LA COMPRA DE LA VILA GANDIA I EL CASTELL DE BAIRÉN PER PART DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA¹⁰⁴⁸

Comprador	Renta anual	Títol censal	Currículum polític
Bertran Bayona, notari	300s	4500	<i>Vid.</i> taula 149.
Ramon Berenguer,	400s	6000	Conseller de parròquia en 1465, jurat en 1466, conseller

¹⁰⁴³ No em documentat el contracte de la compraventa, però sí aquest capítol en concret que s'inclou en una l'ordre reial al batle general per a què anualment pague de les rendes de les batlies locals les pensions dels dit censals *vid.* ARV, RC, 106, ff.50v-52v (16 de juliol de 1470).

¹⁰⁴⁴ AMV, MC, A-38, f.114r-115v (30 d'abril de 1470). Al voltant de l'elecció de Guillem Saera com a prossurador *vid.* AMV, MC, A-38, f.114r-115v (1 de juny de 1470).

¹⁰⁴⁵ AMV, MC, A-38, f.114r (27 d'abril de 1470).

¹⁰⁴⁶ AMV, MC, A-38, f.123r-v (9 de juny de 1470). No obstant això, el pagament dels 200.000s es van realitzar en dos terminis, en el primer dels quals es van satisfer 51.000 sous, que foren en lliurats per part d'Antoni Rull, clavari comú de la juraderia precedent i encarregat d'haver recaptat els censals corresponents, a Berenguer Mercader, batle general a finals de juliol *vid.* AMV, MC, A-38, f.132v (24 de juliol de 1470). I més avant es donaren els 148.000 sous restants, tot i que es desconeix la data.

¹⁰⁴⁷ La vila de Gandia havia estat incorporada al patrimoni reial en 1461, després de la mort del príncep Carles de Viana, la qual l'obtingué en 1439 per sessió de Joan II. Aquest al seu torn l'havia rebuda del Magnànim en 1425, després de la mort sense successor directe d'Alfons el Jove. Al voltant dels territoris del ducat de Gandia *vid.* Vicent OLASO (ed.), *El Manual de consell de Gandia a la fi del segle XV, València, PUV, Fonts Històriques Valencianes, 2005*; José Luís PASTOR ZAPATA, *El ducado de Gandia, un señorío valenciano en el tránsito de la Edad Media a la Edad Moderna*, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1990; Ferran GARCIA-OLIVER (ed.), *Llibre d'Establiments de Gandia: imatges i missatges en una vila medieval*, Gandia, Ajuntament de Gandia, 1987; Federic APARISI, Noelia RANGEL i Vicent ROYO, «La petita noblesa valenciana davant l'emergència de l'Estat. El senyoriu d'Hug de Cardona en el segle XV», a Alejandro MARTÍNEZ (ed.) *Les senyories a la Catalunya baixmedieval, ss. XIII-XV* (Hostalric, 2009), p. 98-108.

¹⁰⁴⁸ AMV, O-37, ff.12v-15v.

ciudadà			jurat vell 1467, jurat en 1469, conseller jurat vell en 1470, jurat i administrador de la diputació del general en 1472, conseller jurat vell en 1473, conseller de parròquia en 1477, jurat en 1480, conseller jurat vell en 1481, prohoms del quitament en 1488-1499.
Martí Bertran, mercader	1000s	15000	Cònsol del mar en 1482.
Pere de Capdevila, notari	500s	7500	Conseller de parròquia per Sant Nicolau en 1459
Lluís de Castellví, cavaller, fill de Galceran de Castellví	666s 8 d	10000	Conseller cavaller en 1448, jurat en 1454, conseller cavaller en 1455 i 1457, prohoms del quitament entre 1454-1459.
Celestina	200s	3000	-
Beatriu, vídua del noble Lluís Cornell	666s 8d	10000	No consta.
Joana Eixarc, vídua de Lluís d'Eixarc	200s	3000	Lluís Eixarch (menor): conseller de parròquia en 1416, 1424, mostassaf en 1431, guardià del vi en 1431 i conseller de parròquia en 1435.
Pere d'Esplugues	266s 8d	4000	Conseller de parròquia en 1466 i 1472, jurat i examinador de notaris en 1477, conseller jurat vell en 1478.
Miquel Ferrer, mercader	800s	12.000	<i>Vid.</i> taula 149.
Pere Garró, ciudadà	1400s	21000	Lloctinent del batle general, almenys des de 1450 fins a 1466
Pere Julià	500s	7500	Conseller de parròquia en 1445, jurat en 1446, conseller jurat vell en 1447, conseller de parròquia en 1448,
Caterina, vídua de Jaume Navarro, notari	266s 8 d	4000	Jaume Navarro: procurador dels miserables en 1442, conseller de parròquia en 1443, 1446, 1449, 1453, 1457, 1460 i 1463.
Blanca, vídua de Martí Roí, donzell	800s	3.000	No consta.
Beatriu, dona del noble Franci Romeu	500s	7500	No consta.
Pau Rosell	866s 8 d	13000	Escrivà de ració del rei
Guillem Saera, ciudadà	400s	6000	<i>Vid.</i> taula 149.
Francesc de Solanes, ciudadà	500s	7500	Conseller de parròquia per en 1454, 1460 i 1463.
Margarita, vídua de misser Pere Joan de Vernegal	400s	6000	No consta.
Felip de Vesach, ciudadà	300s	4500	Conseller de parròquia en 1457 i 1461; justícia civil en 1461, jurat, administrador de la diputació del general en 1463, administrador de l'Hospital de sant Llätzer entre 1463-1474; conseller jurat vell en 1464, jurat i administrador de la diputació del general en 1466, conseller jurat vell en 1467, conseller de parròquia en 1468, jurat ciudadà en 1468, jurat en 1471, conseller jurat vell en 1472; conseller de parròquia en 1473 i 1478; jurat e 1482, conseller jurat vell en 1483
Joan de Vilarasa, cavaller	1500s	22.500	<i>Vid.</i> taula 149.
Berenguer Vives de Boil, cavaller	1500s	22.500	No consta.

Dos anys després, en octubre 1472, Joan II va sol·licitar a l'elit governant afegir al preu de la vila de Gandia i el castell de Bairén el valor de les rendes de la vila d'Elx i

Crevillent, que –com hem vist anteriorment– la ciutat havia adquirit en 1468 a canvi d'un préstec al monarca de 110.000s. L'interès del rei a realitzar aquesta operació s'ha de contextualitzar en el fet que aquell havia concedit de forma franca i deslliurada de càrrecs a l'infanta Isabel de Castella, amb motiu del seu casament amb l'infant Ferran. La decisió al voltant d'aquella petició règia, que va ser presentada al consell del 8 d'octubre, va ser delegada als jurats,¹⁰⁴⁹ els quals acceptarien sense reticències.

Amb tot, com ja ha assenyalat la historiografia, la ciutat de València i, en particular els jurats, van exercir com a senyors de la vila de Gandia fins a desembre de 1485, any en què Pere Lluís de Borja (fill del futur papa Alexandre VI) va satisfer el deute que la Corona tenia amb la ciutat. Tanmateix, al llarg d'aquests dotze anys de senyoria, el consell general va exercir la seua jurisdicció sobre aquell mitjançant l'extensió de la seua administració i, per tant, la creació de càrrecs públics vinculats aquella, que recaigueren sobre l'oligarquia patrícia de la capital. És a dir, adquirir la vila, a més d'obtenir a nivell econòmic les rendes d'aquella, va suposar, a efectes pràctics, ampliar la nòmina de càrrecs públics –i per tant, d'honorabilitat, influència sociopolítica i altres guanys econòmics– que podien ser susceptibles de ser desenvolupats per l'elit governant. Doncs, com era habitual en aquests casos, es va delegar els assumptes de la vila a un procurador, que al mateix temps exercia de batle local, el primer dels quals va ser el racional Guillem Saera, que fou elegit l'un de juny de 1470¹⁰⁵⁰ i que desenvoluparia fins a la seua mort en 1477. Com ja ho va assenyalar Álvaro Santamaría, a aquell el va succeir el jurat Joan Ferragut que va obtenir el càrrec per al trienni següent, tot i que aquella mateixa anualitat la resta e magistrats –sense la celebració del consell general– el van revocar. Un mes després, es va elegir per al càrrecs al racional Bernat de Penyarroja, que sèrie elegit sota intercessió reial per al trienni següent, podent-lo després desenvolupar a beneplàcit de la ciutat.¹⁰⁵¹ En 1481 era elegit per al càrrec Pelegrí. Altres càrrecs foren el d'escrivà de la procuració –que va recaure en 1479 en Bernat d'Assió– i el d'assessor de la procuració, en el qual en 1482 es documenta exercint-lo a Bartomeu Codina. No obstant aquells, la titularitat de senyor de la vila recaigue sobre els jurats de la capital, com a màxima magistratura urbana, com per exemple s'observa en el moment d'establiment de la insaculació a la vila en 1482. Doncs, aquell any la capital, com a màxima autoritat competent, els que

¹⁰⁴⁹ AMV, MC, A-39, f.160v-162r (8 d'octubre de 1472).

¹⁰⁵⁰ AMV, MC, A-38, f.118v-120r (1 de juny de 1470).

¹⁰⁵¹ A. SANTAMARÍA ARÁNDEZ, *El Consell general de Valencia...Op.Cit.*, p.111, nota 60.

decidirien o donaven el seu vist-i-plau a la relació de persones que eren introduïdes en els sacs municipals.¹⁰⁵²

Per altra part, més enllà de la compra de Gandia, al llarg 1470 tot i que els representats del regne en el marc del parlament general van concedir a Joan II diverses expedicions de gent d'armes, per a finançar les despeses d'aquelles no es va recórrer al compartiment entre els braços,¹⁰⁵³ sinó al sistema de generalitats o impostos indirectes.

8.5.2. La companyia dels cinquanta homes a cavall, capitanejada per Jaume d'Artés (1 de juny de 1471 - 31 de maig de 1472)

Per altra part, en 1471 no es documenta cap préstec però sí l'enviament per part de la ciutat d'una companyia d'armes, que va romandre durant un any al servei reial. Així doncs, el 29 de març de 1471, Guillem Saera exposava en el consell general com Joan II havia sol·licitat que el seu exèrcit fóra reforçat per poder reduir fàcilment a la seua obediència la ciutat de Barcelona, la de Girona i les terres de l'Empordà, que eren sota senyoria dels francesos. Doncs, segons va explicar el racional, en les corts de Tortosa el rei havia aconseguit que el braç eclesiàstic i militar li prometera una expedició de gent d'armes per al mes d'abril però, en canvi, no ho havia aconseguit el mateix del braç reial. Doncs, feta la sol·licitud als síndics de la ciutat de València en dites corts –en aquell cas a l'advocat Jaume Garcia d'Aguilar i juntament al racional Guillem Saera– aquells haurien respost que no tenien competència per a decidir, doncs la pressa de decisió en aquell assumpte era competència del consell general. En aquest sentit, aquell dia el dit consell va donar plens poders als jurats i a altres oficials de la casa per a organitzar una expedició d'homes de cavall, que devien ser contractats per sis mesos a

¹⁰⁵² AMV, MC, A-42, ff. 258r-v (22 de maig de 1482); AMV, MC, A-43, ff. 44v-45 (22 setembre de 1482).

¹⁰⁵³ Winfried Küchler documenta com aquella anualitat els representats del regne van atorgar al monarca en primer lloc una subvenció de cent homes a cavall durant un mes per a reforçar les tropes reialistes al principat de Catalunya, el que en termes econòmics suposava un cost de 15.000s. Idèntica quantitat que va costar prorrogar el servei d'aquella companyia altres trenta dies més en juliol. Ja en setembre, finalitzat el servei d'aquells cents homes a cavall, el braços del regne van concedir al monarca altre contingent de tropes, en aquest cas format per dos-cents rossins per a un període de dos mesos, els quals suposaven una despesa de 60.000s. Acabat el servei d'aquells, en desembre es va tornar a subvencionar a Joan II amb una companyia en aquell cas de cent cinquanta homes a cavall durant dos mesos, que suposaren un cost de 61.000s. És a dir una despesa de mil sous més que l'anterior companyia formada per cinquanta homes més. En resum, entre aquelles a tres companyies de gent d'armes que en conjunt – tot i que en diferents moments cada una – romangueren al servei del monarca sis mesos van suposar unes despeses per al regne de 151.000s, recaptats tots ells mitjançant l'impost de generalitats. *Vid.* W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.Cit.*, p. 159 i 169.

despeses de la hisenda municipal.¹⁰⁵⁴ El 18 d'abril van començar els preparatius, doncs els jurats i i la major part dels catorze prohoms del quitaments de censals de la ciutat prestaren assentiment per a què foren carregats sobre els béns de la ciutat 50.000 sous, mentre els membres del consell secret decidiren que serien enviats al rei quaranta rossins, dels quals deu serien homes d'armes i trenta serien genets, sots la capitania del jurat cavaller Jaume d'Artés.¹⁰⁵⁵

El 4 de maig els jurats determinaren el salari dels acordats, establint que els homes d'armes foren pagats a trenta timbres al mes mentre que els genets a quinze timbres. De la mateixa manera, es va disposar que es pagaria a bestreta el primer trimestre, mentre que els restants tres mesos es pagarien a poc a poc a inicis de mes. Aquell mateix dia, Jaume d'Artés, en qualitat de capità de la companyia, va prestar jurament de fidelitat davant el síndic Ambrós Alegret,¹⁰⁵⁶ de qui va rebre el salari del primer trimestre al que a part se sumaria dies després els 1.500sous que la ciutat li va atorgar graciosament per a la compra d'un cavall.¹⁰⁵⁷ Tot seguit, durant els següent deu dies, un per un els acordats van prestar jurament amb fermança davant el capità de la companyia i van anar rebent el salari corresponent.¹⁰⁵⁸ El 18 de maig es va fer la mostra la cavalleria armada, que va ser detalladament registrada per l'escrivà, cosa que permet conèixer la relació completa dels individus que formaren dita expedició i comprovar com entre els individus que formaren la companyia hi participen molt poc ciutadans de València, circumstància que s'ha d'inserir en el fet en què com ja va demostrar Jorge Saiz, l'exèrcit va tendir a professionalitzar-se ja des de finals del segle XIV.

TAULA 160. RELACIÓ D'INDIVIDUS QUE CONSTITUIRIEN LA COMPANYIA DELS CINQUANTA HOMES DE CAVALL¹⁰⁵⁹

Individu	Condicció	Fermança
Jaume d'Artés, cavaller	Capità	Galceran Valleriola, cavaller
Joan Navarro	Home d'armes del capità	
Lluís Valleriola	Home d'armes del capità	
Joanito Espinyan	Genet del capità	
Pedro de Bega	Genet del capità	
Ferrando de Vergara	Genet del capità	
Rodrigo de Córdoba	Genet del capità	

¹⁰⁵⁴ AMV, MC, A-38, ff.184r-186v (29 de març de 1471).

¹⁰⁵⁵ AMV, MC, A-38, ff.187r-v (18 d'abril de 1471).

¹⁰⁵⁶ AMV, LIM, g3-27, f.154v (17 de maig 1471).

¹⁰⁵⁷ AMV, LIM, g3-27, ff.150r-151r (4 maig al 15 de 1471).

¹⁰⁵⁸ AMV, LIM, g3-27, ff.151r-154r (del 4 al 15 maig de 1471). Per a finançar el salari de la companyia d'Artés, prèviament el consell general ordenà que foren carregats sobre la ciutat els 51.000 sous vid. AMV, MC, A-38, ff. 189r-191r (7 de maig de 1471).

¹⁰⁵⁹ AMV, LIM, g3-27, ff. 155v-158r (18 de maig de 1472). Les dades de la taula realitzada a partir de la mostra s'ha complementat amb les dades de condició de l'individu que de vegades apareixen quant realitza el jurament.

Pedro Castan	Genet del capità	
Bernat de Canyell, donzell, menor	Home d'armes	Guillem Ramon de Vilarasa, donzell
Joan de Santjoan	Genet de la companyia de Canyell	
Joan de Palomar	Genet de la companyia de Canyell	
Miquel Diez, cavaller, hab. de la ciutat	Genet per ell	Pere Palomar, ciutadà
Alonso de Panplona	Genet	
Diego Carvajal, criat reial	Genet per ell	Antoni Rull, mercader
Lope Ortiz	Genet	
Gracià d'Agramunt, ciutadà	Home d'armes	Lluís de Castellví, cavaller, fill de Pere Castellví, cavaller
Joan de Brisco	Genet de la companyia d'Agramunt	
Miquel d'Arasco	Genet de la companyia d'Agramunt	
Joan d'Arasco	Genet de la companyia d'Agramunt	
Jordi Sart, ciutadà	Home d'armes	Andreu Sart, doctor en lleis
Pere Valero	Genet de la companyia de Sart	
Joan de Xerez	Genet de la companyia de Sart	
Miquel Monyós, escuder	Genet	Joan Vives, cavaller
Joan Valença, escuder	Genet	Francesc Robert, notari
Joan Llançol, donzell	Genet	Eiximen Perez Escrivà, cavaller
Joan de Lunyan, donzell, natural d'Aragó	Genet	Gabriel Just, canviador
Pere Sifre, donzell, hab. de la ciutat	Home d'armes	Lluís de Castellví, cavaller, fill de Pere Castellví, cavaller
Pedro Esteve	Genet de la companyia de Sifre	
Bartomeu Olmedes, hab. d'Alzira	Genet	Bartomeu Escrivà, notari, i Pere Olmedes, el seu germà
Perot Martorell, Hab. d'Alzira	Genet	
Francesc de Vilanova, noble	Home d'armes	Galceran de Vilanova, noble, pare d'aquell
Andrià Damiano	Home d'armes de Vilanova	
Pedro Navarro	Genet de la companyia de Vilanova	
Joan Navarro	Genet de la companyia de Vilanova	
Joan Darillano	Genet de la companyia de Vilanova	
Diego de Birbau	Genet de la companyia de Vilanova	
Joan Marrades, donzell, hab. de la ciutat	Home d'armes	Berenguer Vives de Boil, noble.
Lluís Martínez	Genet de la companyia de Marrades	
Joan Aragonès, escuder	Genet de la companyia de Marrades	Nicolau Català, mercader
Ferrando d'Ubeda, escuder	Genet de la companyia de Marrades	Francesc Bataller, notari
Pere Benyat	Trompeta	Jaume Gisquerol, notari

Per altra banda, aquell mateix el 18 de maig, l'expedició va partir de València cap al principat on engreixaria les files reials fins al 18 de novembre. Quinze dies abans d'arribar aquell termini, mentre la ciutat encara es feia resol de la recuperació per a la Corona de la ciutat de Girona i altres castell i viles de l'Empordà,¹⁰⁶⁰ el consell general ordenava, prèvia petició reial, que es prorrogara fins tot el mes gener –és a dir dos mesos i dotze dies– el servei ofert a Joan II pels cinquanta homes de cavall, doncs segons argumentava el sobirà a partir d'aleshores no seria necessari emprar més els serveis d'aquells.¹⁰⁶¹ No obstant aquesta previsió règia, la companyia va continuar en actiu fins al 31 de maig gràcies a la successió de pròrrogues mensuals que va anar concedint el consell general, prèvia sol·licitud de la corona.¹⁰⁶²

Aquest allargament temporal del servei de la companyia va acabar provocant també cert malestar dels homes que la constituïren, la qual cosa va acabar revertint en la fama pública d'aquella i del seu capità. Doncs, el 6 de març els jurats escrivien a Jaume d'Artes davant el fet que tres homes d'armes de la seua companyia –el noble Francesc de Vilanova, el ciutadà Jordi Sart i el donzell Joan Marrades– haurien tornat a València, conscients o no que el govern municipal hauria prorrogat el seu servei fins a maig. Amb aquella missiva, els magistrats li notificaven que s'havien presentat davant seu Francesc de Vilanova i Jordi Sart, els quals els havien reclamat el salari de febrer, el qual no havien pogut satisfer en tant que el sou de la companyia ja li havia estat enviat. Mentre que el qui no s'havia presentat era Joan Marrades, possiblement segons asseguraven els edils per vergonya, és a dir «tant per la congoxa que·l senyor rey hi ha pres com per lo desrvey que li faran per disminuir la companyia de la nostra gent, maiorment en tal temps».¹⁰⁶³ Presumiblement, el deshonor patit per l'advocat de la ciutat Andreu Sart, germà i fermança de Jordi Sart, hauria motivat que aquest darrer retornara a la companyia. Almenys això es pot deduir de la intercessió que per aquell van realitzar els jurats a l'ordenar a Jaume d'Artés que introduïra novament a Jordi Sart en la seua companyia, tot i que significara llevar al que l'hauria substituït. Així mateix, se li notificava que no calia que li pagara el sou d'abril i de maig, doncs el seu germà –

¹⁰⁶⁰ AMV, MC, A-39, ff. (23 d'octubre de 1471).

¹⁰⁶¹ AMV, MC, A-39, ff. 31v-33v(30 d'octubre de 1471).

¹⁰⁶² Sobre la successió de pròrrogues del servei de la companyia *vid.* AMV, LIM, g3-27, f. 81r-82r (4 de novembre de 1471); AMV, LIM, g3-27, ff. 85r-86r (3 de desembre de 1471), aquell mateix dia el clavari comú dona a Guillem Pujades, conservador de Sicília, 18288 sous corresponen al salari dels membres de la companyia *vid.* AMV, O-38, f 105r-v (3 de desembre de 1471); AMV, LIM, g3-27, f. 96r-97v (16 de gener de 1471); AMV, LIM, g3-27, f. 117v-118v (14 de febrer de 1471) i AMV, LIM, g3-27, f. 119v-120v (20 de febrer de 1471).

¹⁰⁶³ AMV, LIM, g3-27, f. 125r-v (6 de març de 1472).

Andreu Sart– en qualitat de fermança li l’havia avançat i se li retornaria en acabar el servei. I de fet, a partir de l’ordre de pagament del salari dels homes de la companyia, coneixem com finalment Jordi Sart va ser reintegrat en aquella, on va acomplir el seu servei.¹⁰⁶⁴

Per altra part, davant aquests esdeveniments, i per evitar-ne de nous, els jurats sol·licitaren a Joan Coloma, secretari reial i escrivà de la ciutat, que s’encarregara discretament de controlar els homes de cavall que constituïen la companyia de Jaume d’Artés, argumentant el següent:

...per quant desijam ben pagar la nostra gent, emperò també volem que a conducta de aquella sia en ésser e serveixqua bé la maiestat del Senyor Rey, e per ço que pregam que axí com altres vegades haveu entrevengut en pendre la mostra de la dita gent, que ara com lo sou de abril e maig se d’ara aquí, lo qual molt prest trametrem, vos placia entrevenir-hi per part de aquesta ciutat en pendre la mostra de la dita gent, segons les altres vegades haveu fet remetent-ho tot a vostra discreció, e del que fet haureu placia·us rescriure·ns...¹⁰⁶⁵

Potser, aquesta desconfiança en el servei que estava oferint la companyia va contribuir de manera determinant per a què l’elit governant, en abril d’aquell any, decidira posar fi a aquella en acabar el mes de maig, tot i rebre una petició reial que el seu servei fóra prorrogat fins a juny. Aquella decisió li va ser comunicada a Jaume d’Artés el 12 d’abril, junt amb la notícia que la ciutat organitzant una altra companyia de cent homes a cavalls, que capitanejats per Berenguer Mercader i Joan Ram, continuarien engronsant les files del bàndol reial durant quatre mesos a partir de juny. La causa per la qual devien retornar era clara: «aquesta ciutat ha poch mester averies», és a dir, devien tornar perquè la hisenda municipal no disposava de solvència per atendre a les noves despeses.¹⁰⁶⁶ Tot i esgrimir aquest argument de caràcter financer, sembla que Jaume d’Artés era conscient que aquesta no era la única causa, almenys això es pot deduir d’una lletra dels magistrats quatre dies després en què per a tranquil·litzar-lo li expressaven com el govern de la ciutat tenia confiança amb ell, malgrat el rumors existents sobre l’honorabilitat de la seua companyia. Tot i que

¹⁰⁶⁴ AMV, LIM, g3-27, ff. 129v-130r (20 de març de 1472). Al voltant del pagament del salari dels homes de la companyia corresponent als mesos d’abril i maig *vid.* AMV, O-38, f.108r-v (16 de maig de 1472).

¹⁰⁶⁵ AMV, LIM, g3-27, f. 129v (30 de març de 1472).

¹⁰⁶⁶ AMV, LIM, g3-27, ff.139r-v (12 d’abril de 1472). Aquell mateix dia, es va notificar la decisió de la ciutat al rei informant-li com el la companyia d’Artés devia tornar a València *vid.* AMV, LIM, g3-27, ff.139v-140v. (12 d’abril de 1472).

novament en aquella li recordaven que ja havien enviat el sou dels restants dos mesos de servei, que conclourien el 31 de maig.¹⁰⁶⁷

Precisament arribat aquell dia, Joan II sol·licitaria de nou que el servei de dita companyia fóra prorrogada dos mesos més, tot i que l'endemà el monarca reduïa la pròrroga sol·licitada a un mes. És a dir, el sobirà pretenia que junt amb la nova companyia, organitzada sota el comandament de Joan Ram, la ciutat mantenia la preexistent de Jaume d'Artes almenys trenta dies més. La sol·licitud reial va ser desestimada pels grans despeses que tenia la ciutat contínuament, recordant-li com ja havia fet el govern anterior com «aquesta vostra [ciutat] sta tan carregada que no pot supllir a pagar los càrrechs ordinaris quant més als extraordinaris, e si una vegada venim a perdre lo crèditsera maior deservey, car no poren ajudar a vostra senyoria ne conservar aquesta ciutat».¹⁰⁶⁸

Arribat el mes de juny, el jurats escrivien a Jaume d'Artés entorn al rescat de Perot Sifre, que havia estat pres en el setge de Peralada. En aquest sentit, davant de la notícia que el dit Jaume d'Artés pretenia finançar el rescat amb més de seixanta florins, els magistrats li pregaven que li fera saber al dit Sifre la importància de la intercessió del govern de la ciutat en aquest sentit. Així mateix, se li pregava que fera el possible per deslliurar-lo perquè «és estat pres al vostre costat e en vostra companyia servint la maiestat del senyor rey».¹⁰⁶⁹ Tres dies després, els magistrats li tornaven a escriure a Jaume d'Artés, en aquest cas enutjats a l'assabentar-se que la seua companyia havia desobeït el manament –que ja els havien realitzat l'anterior executiu de govern– segons el qual en acabar el mes de maig se'n devien tornar a la ciutat, ja que el termini per al qual havien estat contractats finalitzava en aquesta data. De fet, els edils li advertien que en cas de no tornar, «la ciutat de València no us pagarà pus sou del que ja ha pagat pertot maig, car no és possible fer-ho». No obstant això, sembla que coneixent la predisposició d'Artés a continuar en la guerra –i possiblement la pressió també exercida per Joan II que havia vist rebutjada per la ciutat la seua sol·licitud de pròrroga– li recordaven que «si vos voleu servir al senyor rey serviu-lo, en bona hora

¹⁰⁶⁷ AMV, LIM, g3-27, f. 135v-136r (17 d'abril de 1472): «havem plaer com axí específicament nos haveu escrit e declarat vostra intenció per satisfèr a les sinistres fames que de vos eren estades concebudes per report de alguns que extimen poch la honor de aquesta ciutat, e vostra e menys la llur perquè ab la veritat són e seràn confusos de son malparlar, ab tot siam certs que vos ab tota honor de aquesta ciutat e vostra vos regiu, volen que cascuna vegada que us trametem diners per vos sia presa la remostru puix aquesta ciutat paga e servey lo senyor rey que tinga lo nombre de la gent que paga».

¹⁰⁶⁸ AMV, LIM, g3-27, ff. 205r-v (12 de juny de 1472).

¹⁰⁶⁹ AMV, LIM, g3-27, ff. 203v (9 de juny de 1472).

que no us podem dir que no·u façau, pur sta en vostra voluntat e elecció de aturar o no». ¹⁰⁷⁰

8.5.3. La companyia dels cents homes a cavall, capitanejada per Joan Ram (juny a setembre de 1472)

El 24 d'abril de 1472, al context del setge de la vila Peralada, a l'Empordà, s'exposava en el consell general com els jurats havien rebut una lletra dels diputats del principat, en les quals evidenciaven la gran urgència de reforçar les tropes reials. Davant aquelles notícies, i tal com prèviament havien decidit els jurats i els braços eclesiàstics i militar de la ciutat, el consell general va donar el seu assentiment per a què fóra organitzada una expedició de cent homes de cavalls contractats a quatre mesos, que seria finançada extraordinàriament a partir del carregament d'un censal de 66.000 sous sobre les obres de Murs e valls. ¹⁰⁷¹ És a dir, tot i que el govern municipal de la capital organitzava la companyia, també va ser necessària la participació i l'acord unànime dels representants de l'estament eclesiàstic i militar de la ciutat. Aquells, davant el debat sorgit en el si de la societat política sobre idoneïtat o no de fer un carregament sobre els murs e valls, van considerar que aquella conjuntura era més precís fer-ho que no en les anteriors ocasions en què s'havien fet carregaments sobre dites obres. De fet, explícitament, els representants dels tres braços de la ciutat consideraven més important contribuir a la salvaguarda de Joan II i què aquell s'imposara a terres de l'Empordà que quant la ciutat va carregar censals sobre les obres de murs e valls amb motiu del «foch del mercat per fer subvenció als diputats, e encara en lo insult de la moreria per reembre la vexació que lo fisch feya contra los ciutadans e habitants de la dita ciutat, e ultra quant lo dit senyor rey era en lo siti del castell de Amposta». ¹⁰⁷² El 2 de maig es va notificar a Joan II que en breu la ciutat li enviaria una expedició de cent homes a cavall durant quatre mesos, ¹⁰⁷³ i, de fet, aquell mateix dia, començaren els preparatius. Per agilitzar l'organització, cada estament va elegir als seus delegats amb poder per a fer carregaments, tot i que es desconeix la relació de noms. Possiblement, aquells delegats foren els mateixos que aquell mateix dia en l'arxiu del racional van decidir que Guillem Saera elegira a la seua voluntat els dos

¹⁰⁷⁰ AMV, LIM, g3-27, ff. 204v-205r. (12 de juny de 1472).

¹⁰⁷¹ AMV, MC, A-39, ff. 91v-93v (24 d'abril de 1472).

¹⁰⁷² AMV, LIM, g3-27, f.179r (2 de maig de 1472).

¹⁰⁷³ AMV, LIM, g3-27, ff.138v-139v (2 de maig de 1472).

capitans que dirigirien la companyia. Doncs, en aquest cas, els representats dels estaments foren els inclosos en la següent taula:

TAULA 161. DELEGATS DELS ESTAMENTS DE LA CIUTAT I OBRER DE LA FÀBRICA DE MURS E VALLS

Braç eclesiàstic	Braç militar	Per la ciutat	Pels obrers
Lluís Despuig, mestre de Montesa	Hugo de Cardona	Berenguer Mercader, jurat	Guillem Serra, canonge de la seu, obrer eclesiàstic
Jaume Prats	Joan de Pròixita	Lluís Bou, jurat	Ramon de Vilanova, àlies de Montagut, obrer per militar
Jaume Eixarch, canonge, doctor en lleis	Jofre de Boria	Joan Ram, jurat	Francesc Sala, notari, obrer per la ciutat
Jordi Centelles, doctor en cada dret, canonge	Francesc Aguiló	Antoni del Miracle, jurat	
Bernat Quarto, frare, majoral de quart	Eiximen Pérez Escrivà	Felip Vesach, jurat	
	Pere Lloris	Guillem Saera, racional	
		Ambrós Alegret, síndic	

Per altra part, –com hem dit– lluny de realitzar una votació nominativa, es va donar poder a Guillem Saera per a elegir als capitans, el qual va nomenar als dos jurats generosos de la ciutat, això és a Berenguer Mercader i a Joan Ram.¹⁰⁷⁴ Dos dies després, es va realitzar la crida pública d'acordament, en la qual es donava un termini de vuit dies per a inscriure's en la casa de la ciutat a tots els que volguessen formar part de la nova companyia. A més a més, en aquella crida, s'informava que el salari d'un home d'armes seria de 300s mensuals mentre que els genets en cobrarien 150ss. De la mateixa manera, s'estipula que el salari dels dos primers mesos s'avançaria, mentre que els dos restants sous serien cobrats cada un a principi de cada mes.¹⁰⁷⁵ Ara bé, aquell mateix dia, es va modificar aquest darrer punt, doncs es va considerar millor opció atorgar a bestreta als acordats el sou dels tres mesos (juny, juliol i agost,) mentre que l'última mensualitat seria pagada a la fi del tercer mes. A més a més, també es va decidir atorgar 1500 sous –dels 66.000 sous carregats– a cada un dels capitans de manera graciosa i a part del salari per a què es compraren un cavall.¹⁰⁷⁶ Tot i que finalment li donaren 2.000 sous a Joan Ram, doncs per indisposició Berenguer Mercader no va poder fer-se càrrec de la capitania.¹⁰⁷⁷

¹⁰⁷⁴ AMV, LIM, g3-27, ff.180v-183v (2 de maig de 1472).

¹⁰⁷⁵ AMV, LIM, g3-27, ff.180r-v (4 de maig de 1472).

¹⁰⁷⁶ AMV, LIM, g3-27, ff.181v-183r (4 de maig de 1472). Altres qüestions que foren proveïdes van ser que anaren en l'expedició dos trompetes, es feren peons nous per a les trompetes i un estandarts amb les armes de la ciutat, que seria portat per un estadarer «per senyra e bandera per que seguint aquella vagen a fer lo servey qe es estat delliberat a la reyal magestat per lo temps de quatre mesos». Es pot documentar com l'estandarer va rebre 100s de salari (*vid. ibid.*, f. 195r, 31 de maig de 1472) mentre que cada trompeta rebria 150s (*vid. ibid.* ff.192r-v, 25 de maig de 1472)

¹⁰⁷⁷ AMV, LIM, g3-27, f.195r (31 de maig de 1472).

Amb tot, acabat el termini per acordar-se, es va proveir que la companyia deuria estar constituïda per vint-i-cinc homes d'armes i cinquanta genets i es va delegar a dues persones per estament per a què es feren càrrec personalment de l'acordament d'aquest. En concret, pel braç eclesiàstic es va delegar aquesta tasca al mestre de Montesa i a Jordi Centelles, pels militars al noble Joan de Pròixita i a Eiximen Pérez Escrivà i per a ciutat al jurat Antoni del Miracle i al racional Guillem Saera, que serien els encarregats de rebre el jurament dels capitans de la companyia, que al seu torn rebrien els juraments de cada membre d'aquella.¹⁰⁷⁸ Pocs dies després es va fer la mostra de les persones que formarien l'expedició, en la qual es pot comprovar com finalment foren vint-i-cinc homes d'armes amb cavall i la resta foren genets.

TAULA 162. RELACIÓ D'INDIVIDUS QUE FORMAREN LA COMPANYIA DELS CENT HOMES DE CAVALL¹⁰⁷⁹

Individu	càrrec	fermança
Joan Ram, generós, hab. València	Capità	Francesc Aguiló, generós
Pelegrino de Grandi	Home d'armes del capità	
Mateu Escrivà	Home d'armes del capità	
Joan de Sotes	Genet del capità	
Martín de Sanjoan	Genet del capità	
Ferrando de Burgos	Genet del capità	
Pedro de Vila-real	Genet del capità	
Pedro d'Ordinya	Genet del capità	
Pedro de Senerio	Genet del capità	
Joan Vira, portuguès	Genet del capità	
Joanot Bonastre	Genet del capità	
Joan Salzadello	Genet del capità	
Marí Espelta	Genet del capità	
Joan Esteve	Genet del capità	
Mateu Llor	Genet del capità	Nicolau Llor, ciutadà
Miquel Assensi, alies Aragonès	Genet del capità	Assensi Marçó, peaire
Joan Torrezilla, frare de l'ordre de Santiago	Comanador Torrezilla	Lluís Mascó, cavaller, menor de dies
Bartomeu Blanch	Genet del dit Torrezilla	Lluís Mascó, cavaller, menor de dies
Lluís Sanç, frare	Home d'Armes	
Antoni Giner, frare de l'ordre de Montesa	Home d'Armes	Felip Jofre, frare, comanador la tinença de les Coves
Jaume Despuig, frare de l'ordre de Sant Joan de Jersusalem	Home d'Armes	Felip Jofre, frare, comanador la tinença de les Coves
Lluís Sabrugada	Genet del C. Torrezilla	

¹⁰⁷⁸ AMV, LIM, g3-27, ff.184r-v (11 de maig de 1472). En concret, el jurament individual es va realitzar el dia vint i tot seguit a aquell rebien el sou de tres mesos, tal com s'havia establert prèviament, de mans dels sots-obrer de les obres de Murs e valls. *vid. Ibid.* f.187r (20 de maig de 1472).

¹⁰⁷⁹ AMV, LIM, g3-27, ff.184v-195r (17 de maig de 1472). Altres qüestions que foren proveïdes van ser que anaren en l'expedició dos trompetes, es feren peons nous per a les trompetes i un estandarts amb les armes de la ciutat, que seria portat per un estadarer «per senyera e bandera per que seguint aquella vagen a fer lo servey qe es estat delliberat a la reyal magestat per lo temps de quatre mesos».

Vuo terrer	Genet del C. Torrezilla	
Bernat Despuig, frare	Genets dels dits frares Giner i Despuig	
Paulo de Valladolid	Genets dels dits frare Giner i Despuig	
Lluïset	Genets dels dits frare Giner i Despuig	
Joan de València	Genets dels dits frare Giner i Despuig	
Nicolau Vilba, ciutadà	Estandarer	Miquel Andrés
Joan Navarro	Genets de dit Vilba	
Escalante	Genets de dit Vilba	
Guillem Ramon de Blanes	Home d'Armes	Lluís de Castellví, cavaller, menor de dies
Lluís Comes	Home d'Armes	
Pedro de Ceta	Genets del dit Blanes	
Joan de Vergada	Genets del dit Blanes	
Lope Viscaí	Genets del dit Blanes	
Guillem Mercader	Home d'Armes	Balasar Olives, cavaller
Martí Navarro	Genet del dit Mercader	
Joan Tortagada	Genet del dit Mercader	
Bernat Sart	Home d'Armes	Pere Eixarch
Joan de Vilazari	Genet del dit Sart	
Nicolau Vicha	Genet del dit Sart	
Galceran Sallit, cavaller	Home d'Armes	Pere Sallit, mercader
Lope de Varione	Genet del dit Sallit	
Joan Delgado	Genet del dit Sallit	
Gaspar de Castellví, donzell	Home d'Armes	Guillem Ramon de Vilarasa, donzell
Pere Torrent	Genet del dit Castellví	
Galceran de Santmartí	Genet del dit Castellví	
Lluís Valleriola, ciutadà	Home d'Armes	Martí Escolà, ciutadà
Pedro de Valdes	Genet de Valleriola	
Miquel Linyan	Genet de Valleriola	
Martí Garcia	Genet de Valleriola	Francesc Valleriola, ciutadà
Jordi Sart, cavaller	Home d'Armes	Bernat Català, cavaller
Francisco Valladolid	Genet de dit Sart	
Lluís Sart	Genet de dit Sart	
Joan de Xiverca	Genet de Berenguer Mercader	Berenguer Mercader
Joan de Urbitany	Genet de Berenguer Mercader	
Diego de Montoya	Genet de Berenguer Mercader	
Pedro de Bechita	Genet de Berenguer Mercader	
Pedro de Monte	Genet de Berenguer Mercader	
Antoni Puig	Genet de Berenguer Mercader	Perot Jafer, aliaes Lloris, generós.
Pedro de Carvajal	Home d'Armes	Joan Torí, calceter de València.
Joan Peris	De Pedro de Carvaja	
Andreu Peres de Santacreu	Home d'Armes	Ot de Vilaragut, noble.
Cristofol Martí	De Peres de Santacreu	
Francesc Desvalls, cavaller	genet	Joan Francesc Boscà, ciutadà.

Antoni de Patos	genet de Francesc Desvalls	
Joan de Fariza	genet de Francesc Desvalls	
Arnau Olives, cavaller	genet	Balasar Olives, cavaller
Joan de Sote	Genet d'Olives	
Miquel Navarro	Genet d'Olives	
Bartomeu Olmedes, d'Alzira	genet	Perot Jafer, alies Lloris, generós.
Francisco de Lescas	Genet de Olmedes	
Joan Marrades, donzell	Home d'armes	Galceran de Soler, cavaller de l'ordre de Santiago.
Antoni de Borni	Genet de Marrades	
Joan Durà	Genet de Marrades	
Álvaro de Avança, de la casa de mossèn Rebolledo	genet	Antoni Rull, mercader.
Sancho de Guardizuela	Genet	
Galceran Castellar	trompeta	Galceran de Borja, cavaller
Joan Moliner	trompeta	Galceran Castellar, trompeta

A inicis de juny, la companyia exia de València amb el propòsit, segons se li notificaria a Joan II de

... prosseguir una tan gloriosa empresa com vostra maiestat té per reduhir a sa obediència lo restant del principat de Cathalunya e constituhir en pau universal tots vostres regnes e terres, e la causa principal perquè són acordats los dits cent de cavall es per guarda vostra royal persona...

Així mateix, la companyia capitanejada en exclusiva per Joan Ram estaria conformada –segons es va informar la monarca- per vint-i-un home d'armes i cinquanta-nou genets.¹⁰⁸⁰ A inicis d'agost, els jurats escrivien a Joan Ram notificant-li com ja s'havia enviat el sou de l'últim mes i expressant-li el goig del govern municipal davant els «virils, bel·licosos e actes virtuosos que haveu fet en servey del rey e honor de aquesta ciutat».¹⁰⁸¹ Possiblement, l'efectivitat de la companyia i la necessitat militar de Joan II es van unir per a què aquell sol·licitara al govern municipal que es prorrogara el servei d'aquella quatre mesos més. La petició règia va ser en un principi denegada sota el pretext que el govern de la ciutat no tenia competència en aquesta matèria sinó que ho era dels tres braços del regne i, en conseqüència, era a ells en el seu

¹⁰⁸⁰ AMV, LIM, g3-27, f.220r (1 de juny de 1472). Les lletres missives registren el pagament a l'host de correu per enviar la lletra en dit contingut al rei. *vid. ibid.* f. 221r.

¹⁰⁸¹ AMV, LIM, g3-27, ff. 227v-228r (5 d'agost de 1472).

conjunt als qui pertocava decidir o no realitzar dita pròrroga.¹⁰⁸² D'aquesta manera, el govern de la ciutat afirmava com la companyia de Joan Ram depenia dels representats del regne, idea que es contradeia amb el que anteriorment li havien manifestat al sobirà. Doncs, en una lletra del dotze de juny anterior, els magistrats corregiren a Joan II fent-li saber que la companyia havia estat realitzada per la ciutat de València, tot i que representants dels braços residents en la ciutat havien intervingut d'alguna manera.¹⁰⁸³ És a dir, si en juny la ciutat estava interessada en què Joan II apreciara l'esforç d'aquella per servir a la Corona, tres mesos després aquell mateix govern intentava al·ludir la responsabilitat de la decisió de prorrogar la contractació de la companyia, afirmant que aquella decisió corresponia als braços del regne. Però, aleshores, qui era el titular de la companyia la ciutat o els braços del regne? Teòricament, en tant que els salaris d'aquella són pagats per la ciutat, es pot deduir que la companyia realment sí que era de la ciutat i de fet això explica per què aquell mateix dia que s'escrivia al rei negant la seua competència, el consell general va ordenar que el sou dels cent homes a cavalls fóra prorrogat.¹⁰⁸⁴

Amb la pròrroga feta, a inicis de setembre va arribar la notícia a la ciutat que Joan Ram havia estat capturat, fet davant el qual Joan II va sol·licitar ajuda a la ciutat per a pagar el seu rescat. La petició reial va ser desestimada pels jurats, argumentant com la «ciutat sia per diverses maneres de càrrechs carregada e tant que ja no basta a pagar los ordinaris càrrechs». A més a més, s'assenyalava com la ciutat no acostumava ja a «fer tals soccorriments» tot i reconèixer que era «molt greu la presó del dit Joan Ram per quant feya gran servey a la vostra maiestat fent ab animo viril los actes de guerra».¹⁰⁸⁵

8.5.4. L'expedició de dues naus per a reforçar l'armada reial durant setge de Barcelona (juliol de 1472)

Per altra part, l'onze de juliol des de Badalona, el rei sol·licitava a la ciutat que enviara dues naus durant dos mesos amb la finalitat que aquelles s'uniren als seus dos

¹⁰⁸² AMV, LIM, g3-27, f. 230r (12 d'agost de 1472): «a nosatres no es possible fer ho per no errar les coses per quant toca açò a tots los tres estament residents en aquesta ciutat, e per cons par qu vostra senyoria ne deu scriure a cascú particularment e encara donar-ne càrrech a qualque official vostre preheminent o a qui li plaura sia sollicitador de aquestes coses».

¹⁰⁸³ AMV, LIM, g3-27, f. 205r-v (12 de juny de 1472): «quant al fet dels cent homes de cavall que vostra maiestat diu que aquest regne per sevey vostre vos fa que prest si partits no son vaien, vos diem que no·ls fa lo regne sinó aquesta vostra ciutat, encara que los estaments residents en aquesta ciutat hi entrevingues».

¹⁰⁸⁴ AMV, MC, A-39, ff. 149r-151v (12 de setembre de 1472).

¹⁰⁸⁵ AMV, LIM, g3-27, f. 240r (25 de setembre de 1472).

baleners i a les quatre galeres que fins aleshores formaven l'estol reial que mantenia en setge marítim la ciutat de Barcelona. Com ja assenyalat Francisco Sevillano i Winfried Kùchler, junt amb aquella sol·licitud, es trobava la demanda règia d'un préstec de 75.000 sous, a canvi del qual el monarca ofería que el batle general es fera càrrec de les pensions dels censals derivats de la venda dels títols censals.¹⁰⁸⁶ Aquella demanda règia va ser acceptada per l'elit governant, i de fet sis dies després els jurats, junt amb el racional, el síndic i els catorze prohoms del quitament prestaren el seu assentiment per a què foren carregada sobre la ciutat aquella quantitat.¹⁰⁸⁷ L'endemà d'haver donat el vist-i-plau, el consell general llegia la lletra rebuda pel monarca i donava facultat al síndic per a fer l'esmentat carregament dels censals,¹⁰⁸⁸ i aquell mateix dia es van aconseguir els creditors. En concret, els títols de deute públic van ser venuts a un interès anual de 6,6% a vuit compradors.

TAULA 163. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 75.000 SOUS CORRESPONENTS AL PREU DE LES DUES NAUS, CONTRACTADES A DOS MESOS¹⁰⁸⁹

Comprador	Renta anual	Títol censal	Càrrecs públics desenvolupats
Lluís Berenguer, ciutadà	500s	7500s	Vid. taula 154.
Vidal de Blanes, cavaller	366s 8d	5500	No consta.
Beatriu Boil de Castellet, noble	500s	7500s	No consta.
Margarita, dona de Jaume Garcia d'Aguilar	500s	7500s	Vid. taula 149.
Obres de l'església de Santa Caterina	333s 4d	5000s	Institució pública.
Elionor, vídua de Francesc Ponç	666s 8d	10.000s	Vid. nota. ¹⁰⁹⁰
Joan de Vilarasa, cavaller	1600s	24000s	Vid. taula 149.
Vives Boil, noble	533s 4d	8000s	No consta.

8.5.5. Més enllà de la guerra: la participació en les expedicions reials de recuperació i defensa del Rosselló i Cerdanya.

Acabada la guerra civil catalana, l'objectiu militar de Joan II es va centrar en recuperar els territoris del Roselló i Cerdanya que havien quedat en mans del rei de

¹⁰⁸⁶ F. SEVILLANO COLOM, *Préstamos de la ciudad de Valencia...* p. 125; W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...* pp.456-458.

¹⁰⁸⁷ AMV, MC, A-39, f. 127v-128r (17 de juliol de 1472).

¹⁰⁸⁸ AMV, MC, A-39, f. 128r-131r (18 de juliol de 1472).

¹⁰⁸⁹ AMV, O-39, ff.3v-4v (18 de juliol de 1472).

¹⁰⁹⁰ Es desconeix si aquest Francesc Ponç era el fuster o el mercader, els quals hipotèticament eren individus diferents com demostra que desenvolupen el càrrec de conseller de parròquia en anys immediatament continus, és a dir que no poden ser la mateixa persona en tant que la normativa municipal impedia exercir dos càrrecs de conseller de parròquia o d'oficis consecutius. En aquest sentit, en cas que Franc Ponç fóra el mercader aquest va desenvolupar el càrrec com a conseller per la parròquia de sant Joan en 1448 i 1451; mentre que sí es refereix al fuster, aquell va exercir de conseller de parròquia per Sant Tomàs en 1449; 1452, 1455, 1458 i 1469.

França. En abril de 1473, mentre el monarca defensava la vila de Perpinyà, assetjada pels francesos, va sol·licitar urgentment l'enviament de tropes des del regne de València. En aquell el Mestre de Montesa, en qualitat de lloctinent general, va convocar Parlament general, en el marc del qual, tal com recull Winfried Küchler, els braços del regne van aprovar l'atorgament a Joan II d'un contingent de quatre-cents homes a cavall durant quatre mesos per a la defensa de Perpinyà. Una oferta que suposava un cost de 240.000s.¹⁰⁹¹ Tanmateix, la necessitat urgent d'enviar les tropes va determinar que el 13 de maig, el consell de la ciutat de València acordara satisfer la seua part, és a dir 60.000s, mentre la resta de braços recollien les parts que els corresponia a cada un. D'aquesta manera, es preveia poder enviar de manera gairebé immediata dos-cents rossins a quatre mesos, d'aquells quatre-cents que s'havia acordat prèviament.¹⁰⁹² No obstant això, segons ha documentat Winfried Küchler, aquella oferta no s'executa fins a 1475 quan aquell servei de tropes va ser commutat pel rei per la subvenció en diners, tal com havia succeït en l'oferta de sis-cents rossins de 1463.¹⁰⁹³

Ara bé, tot i el desenllaç de l'execució d'aquella oferta, en la documentació municipal sí consta com es va procedir a recaptar els 60.000s que corresponien a la ciutat, així com la venda de títols censals que, de fet, es va realitzar. En aquest sentit, al consell general de l'esmentat 13 de maig va decidir que la meitat de la quantitat que pertocava satisfer a la ciutat s'obtinguera via un nou crèdit censal. Mentre que els altres 30.000s restants foren adquirits de la venda de títols censals autoritzada pel consell general del 24 d'abril en concepte de la part que devia satisfer la ciutat de l'oferta de 120.000s acordada pels estaments, prèvia petició reial amb la finalitat de contribuir al pagament del salari de la gent d'armes.¹⁰⁹⁴ És a dir, el consell va aprofitar els 30.000s que prèviament havia destinat a satisfer una oferta prèvia del regne al rei molt possiblement per estalviar-se una ajuda prèvia concedida al monarca o bé davant la dificultat de trobar creditors. No obstant l'estratègia de gestió per recaptar-los, el cert és que en el llibre de comptes de claveria comuna es registra els 60.000s de la venda de títols censals realitzada sota el concepte de la constitució dels dos-cents rossins enviats a Perpinyà. És a dir, que realment en els llibres de compte no apareix que els primers 30.000s provingueren d'un altre concepte.

¹⁰⁹¹ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.Cit.*, p.160.

¹⁰⁹² AMV, MC, A-39, f. 220r (13 de maig de 1473).

¹⁰⁹³ W. KÜCHLER, *Les finances de la Corona...Op.Cit.*, p.177.

¹⁰⁹⁴ AMV, MC, A-39, f. 220r (13 de maig de 1473).

TAULA 164. COMPRADORS DE TÍTOLS CENSALS PER FINANÇAR ELS 60.00 SOUS CORRESPONENTS AL SALARI DE DOS MESOS DELS 200 ROSSINS ENVIATS A REI ¹⁰⁹⁵

Comprador	Renta anual	Títol censal	Currículum polític
Lluís d'Alpicat, ciutadà	666s 8d	10000	Conseller de parròquia en 1455, jurat en 1456 i procurador de Paterna, Benaguasil i la Pobla, conseller jurat vell en 1457, conseller de parròquia en 1458 i 1461, lloctinent del justícia en 1462, conseller de parròquia en 1464, jurat en 1468, conseller jurat vell en 1469, justícia criminal en 1472, prohoms del quitament en 1474-1480, jurat, examinador de notaris i diputat del general en 1475; conseller jurat vell en 1476, conseller de parròquia en 1478; jurat, jutge d'apel·lació dels emprius, síndic a corts en 1479, conseller jurat vell en 1480
Úrsula Berenguer	133s 4d	2000	-
Dionís Cervera, mestre en medicina	400s	6000	Administrador de metges i físics en 1473, conseller de parròquia en 1475, examinat de metges i físics en 1478, lector de cirurgians en 1480 i examinador de metges i físics en 1483.
Berenguer Martí de Torres	533s 4d	8000	<i>Vid.</i> taula 149.
Joan de Vilarasa, cavaller	666s 8d	10000	<i>Vid.</i> taula 149.
Joan de Vilarasa, cavaller	666s 8d	10000	<i>Vid.</i> taula 149.
Berenguer Vives de Boil, cavaller, noble	400s	6000	No consta.
Berenguer Vives de Boil, cavaller, noble	5330s 4d	8000	No consta.

8.6. Conclusions del capítol

Entre 1458 i 1472, el govern municipal de València no va fer cap donació graciosa a Joan II però sí va prestar 933.00 sous a canvi d'importants penyores o garanties de pagament de les pensions censals. No obstant això, a la mort del monarca en 1479, únicament la Corona havia estat capaç de retornar 264.000s, és a dir sols el 28% del capital prestat. Percentatge que va créixer considerablement pocs anys després, ja que en 1485 la ciutat va veure restituïts 330.000s que li havien estat prestats a la Corona a canvi del retorn de la vila de Gandia. En aquest sentit, es pot afirmar com a les altures de 1485, els préstecs de la ciutat concedits a Joan II havien estat restituïts en un 63,7%. A més d'aquest suport financer, la ciutat va aportar diferents companyies d'homes al bàndol reial, el salari dels quals en conjunt va suposar unes despeses com a mínim de 393.000s. Quantitats importants, que en tot cas s'han d'inserir dins d'un marc on el suport sociopolític i financer de la ciutat de València al bàndol de Joan II al context de la guerra civil catalana va ser molt irregular, tot i que tendencialment creixent a mesura

¹⁰⁹⁵ AMV, O-39, ff.6v-7v.

que avançava el conflicte. Un suport irregular perquè més que els esdeveniments de la guerra, el fet que va determinar una major o menor ajut financer i de tropes al monarca va ser la pròpia conjuntura interna del regne i de l'estat de les finances de la ciutat de València.

Doncs, com vist al llarg del capítol, en una primera fase de la guerra, coincidint amb els anys inicials el conflicte (1462-1464), la màxima preocupació de l'elit valenciana era gestionar la defensa del territori regnicola i de la capital d'aquell. Doncs, la ciutat de València va assumir, com en ocasions anterior davant un conflicte bèl·lic, l'articulació defensiva del regne, tot i que demandara sovint l'arribada a la ciutat dels grans oficials reials que es feren càrrec de la situació. De fet, en aquella conjuntura, la desesperació de la ciutat va portar a l'elit dirigent, com hem vist, a acusar a Joan II d'haver-se oblidat de la defensa del regne. En conseqüència, se sol·licitara la convocatòria d'un parlament general que gestionara tot allò relatiu a la defensa i a l'aportació de tropes al rei. En aquell trienni de 1462-1464, no es documenta cap préstec particular de la ciutat al monarca, en aquest sentit, totes les contribucions al bàndol reialista es feren a partir del marc del parlament general i, per tant foren donacions a fons perdut.

Només una vegada desaparegut el problema de la defensa interna, amb la retirada del conflicte dels castellans en 1464, la ciutat de València va poder assumir negociacions contractuals financeres amb el monarca. Doncs, serà al llarg de 1465 i 1469, quan tingueren lloc la majoria de préstecs de la ciutat a la Corona, a canvi però que els interessos d'aquells –el pagament de les pensions dels censals– foren assumits pels béns o recursos econòmics del patrimoni regi, tal com Álvaro Santamaría i Winfried Küchler ja van assenyalar i que cal posar-ho en relleu. Doncs, a efectes pràctics, aquells no incrementaran els deutes de la ciutat. A més a més, cal posar en valor, com la ciutat de València representava per a la monarquia més que una entitat pública a la que recórrer a préstec un mitjà per obtenir aquell, tal com ja va argumentar Jose Vicente Garcia Marcilla, per al regnat del Magnànim. Doncs, com hem vist davant una negativa del govern municipal a realitzar un préstec al monarca aquell va respondre recordant a la ciutat com des de temps d'Alfons el Magnànim els préstecs que la ciutat realitzava a la Corona, els havia sempre transferit a canvi béns o rendes patrimonials, per a no augmentar els deutes de la ciutat.

Pel que respecta a la negació dels préstecs a la Corona per part del municipi, cal subratllar que aquella circumstància es va donar almenys dues vegades entre 1462 i

1464, sense que això suposara un enrariment de les relacions entre l'elit urbana i Joan II. És important subratllar-ho perquè aquesta circumstància evidència com l'elit governant –tot i el model intervencionista regi en les eleccions municipals– gaudiria de la suficient independència i determinació política i financera com per a imposar-se a la demanda règia sense que patira conseqüències, com per exemple haguera pogut ser considerat pel monarca un desservei per part del govern municipal. És a dir, Joan II devia comprendre quan la conjuntura feia possible que la ciutat fóra un mitja de crèdit i quan aquella no podia assumir les seues peticions. Cosa que, per altra banda, demostra com l'elit patrícia tot i els esforços financers que suposava servir a la Corona, era conscient que la prioritat era més que acontentar al monarca mantenir un sistema financer sostenible, doncs al cap i la fi ella era la principal inversora en el municipi.

En termes econòmics, observades, a grans trets les despeses generals de la ciutat, podem concloure com se'ns dubte tres conceptes, les despeses comunes, les ajudes de forment i els censals concanviats foren els que van a incrementar segons les seues dinàmiques les despeses totals d'un exercici econòmic. Ara bé, entre aquelles coneixem com els censals emesos per quitar altres i tornar-los a carregar no suposaven noves despeses per la hisenda municipal com tampoc ho farien algunes de les despeses incloses sota el concepte de “despeses comunes”, doncs dins d'aquelles com hem dit estarien els préstecs al monarca, el qual solia assumir els interessos. En canvi, front aquelles situacions, les ajudes a la importació de gra, que com es conegut responia més a una política municipal dirigida a afavorir el negoci especulatiu mercantil valencià que no a una necessitat real d'abastiment, sí devia ser assumit íntegrament per la hisenda municipal. En conseqüència, tot i que s'ha afirmat com els préstecs a la Corona explicarien el creixement tendencial del pagament en concepte de pensions de censals, aquesta dinàmica no pot explicar-se únicament en aquest sentit.

TAULA 165. ACORDS CONTRACTUALS ENTRE LA CIUTAT DE VALÈNCIA I JOAN II ENTRE 1458-1479

Exercici	Capital (sous)	Condicions financeres específiques	Conjuntura monàrquica	Municipi	Retorn del préstec per part de la monarquia
1458-1459	110.000	Préstec, que seria restituït per la Corona a partir de descomptar dita quantitat de la part proporcional al proper donatiu de corts que devia satisfer la ciutat.	Inici	Continuïtat	No retornat fins al segle XVI.
1460-1461	110.000	Préstec. Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona, que assignà les rendes procedents de la cort criminal de la ciutat, les de la baronia de Corbera, les d'Alcoi i les de la batlia general. Restitució progressiva a partir de liquidar 500s censals anuals des de l'any següent a la concessió, assignant els ingressos del morabatí de 1463	Defensa del rei davant l'avanç de les tropes castellanen en la frontera del regne d'Aragó. Inicis de la guerra civil catalana.	"	La meitat del deute es va convertir en deute consolidat.
1461-1462	33.000	Préstec. Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona, que assignà els ingressos procedents d'una partida de blat sicilià que devia vendre a la ciutat el batle general.	Guerra civil catalana	"	Restituït en 1463.
1465-1466	50.000	Préstec. Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona a partir de les rendes de la batlia general.	Guerra civil catalana.	"	Restitució del préstec i del conjunt de les pensions censals en juliol de 1467.
1465-1466	45.000	Préstec. Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona a partir de les rendes de la batlia general. Restitució en sis anys, assignant els ingressos del proper donatiu de corts.	Setge d'Amposta. Guerra civil catalana.	"	Restitució del préstec en 1471
1466-1467	50.000	Préstec. Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona, qui assignà les rendes del morabatí de 1469.	Satisfer el pagament a Francisco Pasqualigo. Patró de nau sicilià,	"	Restitució en 1479.
1467-1468	150.000	Préstec. Les pensions dels censals i el seu quitament eren assumits per la Corona a partir de la disminució del salari anual ordinari dels oficials reials valencians que cobraven més de 1.000s.	Satisfer salari de les galeres i de l'exèrcit reial de Vilafranca del Penedès. I liquidar el préstec de 50.000s concedit per la ciutat al rei en 1465.	"	Es desconeix
1468-1469	110.000	Préstec a canvi d'empenyorar en favor de la ciutat les rendes d'Elx i Crevillent i un collar i altres joies de la reina Juana Enríquez.	Campanya militar de Girona i salari de les galeres reials	"	En 1472 el deute es va vincular amb el préstec de 200.000s per la compra de Gandia.
1469-1470	200.000	Préstec. El rei assumiria les pensions dels censals a partir dels ingressos de la batlia general i com a penyora atorgava la jurisdiccional de la vila de Gandia i el castell de Bairén. En 1472, s'afegia al preu les rendes de les viles d'Elx i Crevillent.	-	Jurisdicció de la vila de Gandia.	Restitució del préstec en desembre de 1485.
1741-1472	75.000	Préstec. El rei assumiria les pensions dels censals a partir dels ingressos de la batlia general	Fase final de la guerra civil catalana	-	Restitució de 31.500s en 1472.

IV. CONCLUSIONS FINALS

Tot plegat, a la llum dels resultats obtinguts a partir de les dades analitzades al llarg d'aquesta recerca, es poden extraure una sèrie de conclusions finals d'acord amb l'objectiu general de la tesi doctoral, que com hem dit en la introducció és definir les causes, els ritmes i la cronologia pròpies així com els trets característics i la singularitat dels mecanismes del model intervencionista Trastàmara a la ciutat de València.

Així doncs, en primer lloc, pel que fa a la causa o causes que contribuïren a incrementar l'intervencionisme monàrquic en la formació del govern municipal de la ciutat de València a partir de l'ascens al tron dels Trastàmara, aquesta presenta inicialment una única raó: el manteniment de l'ordre públic amb la despolitització dels bàndols. És a dir, a inicis del segle XV, la monarquia era concebuda per les faccions polítiques en lluita pel poder municipal com un instrument arbitrador de les seues diferències internes. Una concepció que va començar a ser assolida pel patriciat urbà des de temps de Pere el Cerimoniós i que es va anar consolidant especialment a partir del regnat de Martí I, quan les lluites de bàndols entre els Vilaragut i els Centelles començaren a fer-se insostenibles. La batalla de Codolar i el posterior ascens al tron de Ferran I no van acabar amb la conflictivitat entre ambdues faccions, especialment davant l'intent dels centellistes de deixar fóra de les institucions de govern als antics partidaris del comte d'Urgell. Davant aquella situació, la nova dinastia intentara desenvolupar una política reconciliadora entre els bàndols. La mort del primer monarca Trastàmara en abril de 1416, deixarà en mans dels oficials reials del regne i d'Alfons el Magnànim l'execució improvisada de dita política. Doncs, com hem vist, al primer capítol, mentre que a Xàtiva s'experimenta amb un repartiment equitatiu del poder municipal entre els bàndols amb una finalitat pacificadora a València s'optarà en un principi presumiblement per introduir una ceda reial dels jurats –els precedents de la qual s'han de remuntar precisament a l'època de Martí I– i després per confeccionar una llista de sospitosos per a què no desenvoluparen càrrecs públics.

En aquest sentit, cal subratllar com durant el regnat de Ferran I i la primera dècada en el tron d'Alfons el Magnànim l'acció interventora de la monarquia va ser puntual i improvisada, i es va realitzar mitjançant l'atorgament de manaments reials de caràcter temporal amb la finalitat d'aconseguir una pau entre els bàndols a partir d'una representació equitativa d'aquells en les institucions de govern. La manca d'un model intervencionista de la monarquia en les eleccions va condicionar a que aquella assetjara diverses formes de participació en el govern local amb un únic propòsit: aconseguir la pau entre els bàndols, o almenys una disminució de les tensions socials que feien

ingovernables els municipis. En aquest sentit, la introducció en 1418 de la ceda reial a Xàtiva i paral·lelament la creació del consell secret a la ciutat de València en són la prova. Ara bé, al darrer d'aquelles mesures s'ha de considerar les negociacions contractuals amb l'elit urbana, que seria la veritable responsable de sol·licitar la intercessió règia en les eleccions, mitjançant les quals es contribuïa a accentuar el procés d'oligarquització de la societat política local. A canvi de dites concessions monàrquiques, el rei devia obtindre la garantia de tenir ciutats pacificades al capdavant de les quals hi haguera oficials municipals disposats al servei de la Corona. Per tant, a inicis del Quatre-cents, no es pot desvincular l'intervencionisme regi en els municipis amb l'existència de bandositats en el si de la societat política.

Ara bé, si pacificar les ciutats fou la causa que va motivar l'inicial intervencionisme Trastàmara a la ciutat de València, la sinergia entre Alfons el Magnànim i el patriciat valencià va intensificar les seues relacions contractuals, especialment a partir de 1424. En aquella data, l'elit governant havia realitzat ja una sèrie de serveis financers al monarca a canvi dels quals aquella entre d'altres coses havia aconseguit definitivament la jurisdicció de la vila de Morvedre, la pragmàtica del 4 de maig de 1418 –afavorint, així, el procés d'oligarquització– i fins i tot havia aconseguit gairebé fixar la residència règia en la ciutat de València. No obstant això, seria precisament en 1424 quan Alfons el Magnànim davant la incapacitat de la ciutat de prestar-li 165.000s –a causa d'una crisi de confiança dels creditors– es plantejara suspendre les eleccions com una mesura per evitar haver de negociar amb les faccions polítiques una nova reforma del govern. No obstant aquella primera pretensió règia, l'oligarquia municipal aconseguiria encara obtindria del monarca una mesura de caràcter extraordinari, que en aquella conjuntura precisa, devia garantir al rei una millor gestió del govern i la hisenda municipal. La mesura fou la introducció de forma puntual de la primera ceda reial dels jurats a canvi d'una donació graciosa al monarca precisament de 165.000s, quantitat que prèviament havia demandada pel rei per via de préstec. Seria, per tant, en aquest context de crisi de confiança dels creditors urbans quan de forma temporal l'elit governant obtenia majors quotes de mediatització de l'accés a les magistratures urbanes.

Ara bé, l'intervencionisme regi d'Alfons el Magnànim presentara un punt d'inflexió en l'any 1427. Aquella anualitat, el monarca davant la conflictivitat que venia succeint-se a Xàtiva en cada una de les eleccions municipals des d'almenys 1416 introduïa la insaculació. Aquell nou sistema electoral de les principals magistratures urbanes va garantir a la monarquia no haver d'arbitrar anualment i directa en la formació del

govern urbà de la segona ciutat del regne. Al mateix temps que garantia a tots els membres de la societat política xativina l'accés a les principals magistratures urbanes, definint i tancant, així, el grup patrici. L'èxit del sistema determinaria la posterior difusió del model insaculatori pels municipis de tot arreu de la Corona que presentaren una alta conflictivitat sociopolítica. Tot i que, com hem vist, a partir de 1446, també s'implantaria aquella, allí on el funcionament de govern local no garantia un estat sostenible de les finances municipals, el que conduiria als creditors d'aquell –que podien o no coincidir en un grup oligàrquic del municipi o de fora d'aquell– a sol·licitar al monarca el privilegi d'insaculació.

Aquest punt d'inflexió en la política intervencionista municipal del Magnànim en 1427 també va tindre lloc a la ciutat de València, tot i que en aquesta presentarà uns trets singulars. Doncs, en les eleccions d'aquella anualitat a la capital del regne –de forma paral·lela a l'introducció per primera vegada de la insaculació a Xàtiva– s'introduïa la segona ceda reial dels jurats, després de què l'any anterior el monarca s'haguera negat a intervindre en les eleccions municipals. És a dir, en pocs anys (1416 a 1424), els problemes que afectaren a la societat política de Xàtiva i de València eren diferents i, per tant, suposaren el desenvolupament de relacions diferenciades entre la capital del regne i la monarquia. En aquest sentit, possiblement, la facilitat de mantindre unes relacions contractuals més intenses en el cas de l'elit governant de la ciutat de València determinaria que en dita ciutat s'iniciara un procés de consolidació d'un model intervencionista diferenciat de la resta de ciutats i viles de la Corona d'Aragó. Seria, per tant, a partir de 1427 quan Alfons el Magnànim sota iniciativa del patriciat urbà començava a definir la seua política interventora en la formació del govern municipal de València, la qual es va concretar des d'aleshores en els següents tres mecanismes:

- a) El consell secret
- b) La ceda real
- c) Les provisions reials

A partir de l'aplicació d'aquest tres mecanismes, es pot afirmar com entre 1427 i 1479, l'acció interventora de la monarquia abastia gairebé tots els càrrecs municipals, tant aquells que eren anualment renovats mitjançant el mètode de redolins com aquells que eren elegits per designació directa o cooptació per part dels jurats i pel consell o bé

pel justícia criminal. En aquells càrrecs municipals, l'elecció dels quals estava sotmesa al sistema de redolins, l'intervenció règia estava present en dues de les tres fases del procediment electoral: nominació i elecció.¹⁰⁹⁶ Ara bé, aquesta participació tenia diferents graus d'incidència d'acord amb la rellevància de la magistratura o càrrec municipal en qüestió. En aquest sentit, mentre en l'elecció anual dels jurats l'autoritat monàrquica podia participar directament en la nominació de candidats mitjançant la ceda reial, que confeccionada per un únic oficial (el racional) o conjuntament per diversos oficials era presentada al monarca, l'elecció de consellers de parròquia, d'advocats i de generosos era controlada pels membres del consell secret. Un consell secret que introduït en 1418 a instància de l'elit governant únicament en principi sols tindria competència per a realitzar la nominació de candidats per a l'elecció del consell, el que va permetre a dita elit controlar l'accés dels individus a l'assemblea urbana i a la resta de magistratures urbanes a les quals s'accedia per representació parroquial. Doncs, com hem dit, l'accés a les magistratures dels justícies així com d'altres càrrecs municipals rellevants els candidats solien ser elegits pels consellers de cada parròquia.

Tot plegat, mitjançant aquests dues mesures, consell secret i ceda real, la monarquia va poder participar en l'elecció de les persones que constituïrien els màxims organismes de representació municipal (jurats i consell) i, per tant, podia controlar i atraure a la seua causa l'elit dirigent de la ciutat. De fet, com hem observat, Alfons el Magnànim en determinades conjuntures, però especialment en 1446, instrumentalitzaria com a element negociador la ceda reial i la concessió de càrrecs del consell secret per a plantejar un canvi de l'elit governant. Doncs, seria el patriciat en el poder qui sota el vist-i-plau regi o, fins i tot, sota la sol·licitud del monarca confeccionaria el llistat de candidats que devien ser inclosos en la ceda reial. És a dir, aquella més que un mecanisme regi d'intervenció en les eleccions de la màxima magistratura urbana, que ho era, actuava com un element que garantia a l'elit governant accedir a les eleccions d'aquella. De fet, l'alternança anual de membres d'una mateixa família en la ceda i la introducció de certs individus depenent de si aquella havia estat confeccionada pel batle general o bé pel racional –especialment constatable en època del govern dels Palomar o bé al context de 1446– evidència com la ceda era confeccionada d'acord amb els interessos de l'elit urbana, mentre que la participació

¹⁰⁹⁶ Les fases del procediment electoral per a la majoria de càrrecs del govern municipal de la ciutat de València són la nominació de candidats, sorteig de redolins i elecció del càrrec.

del monarca es reduïda simplement a autoritzar el llistat de candidats que li presentaven.

Per altra banda, cal remarcar com la continuïtat inicial gaudida per la ceda reial en primer lloc evidència el fracàs inicial del consell secret, incapaç de garantir a la monarquia el control de la societat política de la ciutat. Circumstància que, en segon lloc, evidència com el consell general de la ciutat no va adquirir un paper passiu en la presa de decisions de govern municipal al llarg de la centúria. Ara bé, tot i no constituir un òrgan institucionalitzat, en la pràctica va representar un organisme col·lectiu que va permetre major participació d'individus en la presa de decisions, al formar una elit cohesionada on gran part dels seus membres eren càrrecs de llarga durada. A més a més, certs membres del consell secret –especialment els tècnics administratius (advocats i notaris i els racional– en la pràctica governamental adquirien un poder extraordinari en la mesura que també desenvoluparan càrrecs com a consellers reials o units a l'administració règia, el que els convertira en els homes del rei en el municipi.

Per la seua part, en la resta d'oficis municipals anuals elegits a través de candidats parroquials sotmesos al sistema d'elecció per mètode de redolins –que representen la major part dels oficis municipals– la ingerència règia també podia ser doble. Per una part, el monarca o el lloctinent general en alguns casos solien pregar, encarregar o manar als consellers d'una parròquia, o als jurats o oficials reials (especialment al batle general) que feren el possible per a què una determinada persona fóra el candidat presentat per una de les dotze parròquies per a l'elecció de cert càrrec. Per altra part, molts candidats parroquials, incloent-hi els que havien estat recomanats a les parròquies com a tals per la monarquia, solien posseir provisions reials al seu favor. Això és, l'autoritat règia manava al batle general que si tal persona eixia en un dels tres redolins finals que l'escollira a ella davant de totes altres. És a dir, el monarca o el lloctinent general del regne, atorgava preeminència o favor a una persona sobre la resta de candidats per a un càrrec sotmès a un procediment d'elecció en el qual intervenia l'atzar. En aquest sentit, atorgava preferència a una persona però de manera condicional, si eixia en un dels tres redolins finals ja que el monarca no aspirava a controlar el resultat del sorteig.

Ara bé, deixant al marge la intervenció de la monarquia en la nominació de candidats parroquials, cal plantejar quina és la naturalesa de la provisió reial condicional. Doncs, tenint en compte que tradicionalment el batle general solia elegir el

càrrec entre el candidats sorgits del sorteig de redolins com a representant del monarca, és deu considerar ingerència règia d'Alfons o de Joan un mecanisme com la provisió reial condicional? En principi no es deuria, en tant que la monarquia gaudia d'aquesta prerrogativa des de temps de Pere el Gran, doncs fou aquest monarca qui amb el *Privilegium Magnum* de 1283 va establir per primera vegada el sistema de redolins i va reservar l'elecció de l'ofici a la monarquia, delegant davant l'absència del sobirà aquesta tasca anual al batle general. És a dir, en aquest cas Alfons el Magnànim primer i Joan després simplement a l'establir un ordre de preferència entre els candidats, feia ús d'un dret que li corresponia, el de designar posteriorment a la intervenció de l'atzar la persona que exerciria un càrrec. En aquest sentit, la participació del monarca en l'elecció estava regulada per la legislació vigent. Ara bé, cert és que tot i no ser un mecanisme creat en temps d'Alfons, l'ús sistemàtic i interessat d'aquell és el que fa que el considerem un dels mecanismes fonamentals d'intervenció monàrquica en el govern municipal de la ciutat.

Per altra part, en el cas d'aquells oficis l'elecció dels quals corresponia a la designació directa per part dels jurats o del justícia criminal de la ciutat de València, en ser en última instància delegats d'aquells, el monarca o el seu lloctinent general manaven a la magistratura competent que nomenara a una persona en particular. És a dir, el monarca tot i no usurpar directament la capacitat de cooptació d'un oficial municipal per a elegir a la persona que desenvoluparia un càrrec sota la seua jurisdicció, si que proposava el seu candidat instant a què fóra elegit sota l'argumentació que aquella era la seua voluntat i intenció. En aquest cas, el sobirà realitzava una provisió reial imperativa, no condicional, en tant que efectuava el manament podent amb aquell proveir directament el càrrec sense l'intervenció de l'atzar.

Ara bé, definits els trets característics dels tres mecanismes del model d'ingerència règia (consell secret, ceda reial i provisions reials) introduïts per Alfons el Magnànim a la ciutat de València, cal reflexionar al voltant de la seua naturalesa. Doncs, tot i el considerable grau d'ingerència règia en el procés electoral que suggereixen l'ús més o menys sistemàtic d'aquests mecanismes és evident que tots ells constitueixen vies indirectes d'intervenció monàrquica, en tant que l'autoritat règia efectua uns manaments i atorgava unes provisions conscient que aquestes no s'executarien sinó superaven l'obstacle del que no podien defugir, la normativa electoral vigent que regulava l'accés a cada càrrec en particular. És a dir, en cap cas el monarca s'investeix

d'autoritat absoluta per a designar directament un càrrec públic municipal, més bé emprà aquests mecanismes previs a les formes d'eleccions recollits en les ordinacions municipals i furs i privilegis del regne, fet que els permetia ser compatibles amb aquests ja que no contradieien la legislació vigent. Dit d'altra manera, la monarquia a instància de l'elit patrícia va trobar la manera d'aprofitar-se dels buits legals per instaurar una nova pràctica política que li permetia controlar en major o menor mesura la nominació dels candidats als oficis municipals i l'elecció d'aquests.

Pel que fa a les reaccions sociopolítiques d'aquest model intervencionista, s'ha d'indicar com l'aplicació d'aquests mecanismes d'intercessió règia no va suscitar un rebuig o moviments contraris generalitzats –almenys no es documenta– per part de l'oligarquia municipal valenciana, que havia estat la principal promotora i veia en ella una nova via de promoció social: servei i fidelitat a la monarquia a canvi del desenvolupament de càrrecs públics. El que evidència en el seu conjunt l'elit urbana va l'integrar l'intercessió règia com una nova estratègia per a reproduir-se en les magistratures municipals. Per altra part, aquest model singular d'intervencionisme regi va permetre a la monarquia difondre la idea de què el servei a la Corona seria recompensat ja que no sols l'elit urbana rebia el favor regi sinó que ciutadans comuns i del món dels oficis també serien recomanats per als oficis municipals de menor entitat. Per tant, es pot dir que aquest intervencionisme va obrir una nova via de promoció sociopolítica fins aleshores reservada únicament a la noblesa o als ciutadans amb certa honorabilitat. Aquesta nova via de promoció va suposar la pacificació de la vida pública amb la fi dels bàndols polítics. És a dir, l'elit de la ciutat de València tot i presentar divisions internes aquelles no determinaren la vida política, en part perquè el Magnànim primer i després Joan II va ser capaç mitjançant els mecanismes d'ingerència en el municipi d'assegurar un repartiment del poder municipal, independentment de les problemàtiques i rivalitats internes en el si de l'oligarquia. Doncs, en tant que la monarquia era la que millor podia garantir a una facció la seua participació i la seua hegemonia en el govern municipal, les lluites personals per aconseguir el domini governamental en la ciutat quedaren en un lloc subsidiari. La diplomàcia, els discurs normatiu, la retòrica política i la cursa per obtindre majors quotes d'influència en la cort règia van substituir a les tradicionals lluites de bàndols pels carrers de la ciutat. Per tant, els conflictes pel poder municipal van patir una modernització, paral·lela a la major presència de notaris i advocats en l'administració municipal que a partir d'aleshores liderarien les opcions polítiques. En aquest sentit,

l'advocat de la ciutat Gabriel de Palomar i el batle general Joan Mercader en serien l'exemple.

Per altra part, junt aquell resultat en destaca un altre: la creació d'una xarxa de lleialtat del patriciat urbà valencià cap a la monarquia, que va contribuir de forma decisiva a crear una major confluència d'interessos entre dit patriciat i la monarquia. Aquesta singular confluència d'interessos explicaria que el govern de la ciutat de València es mostrara de forma sistemàtica obert a negociar amb Alfons el Magnànim i després amb Joan II qualsevol concessió de préstec a canvi però de què aquell atorgara a la ciutat importants garanties o assumira les despeses d'aquell. Dit d'una altra manera, la ciutat li concedia préstecs que, com hem vist en la majoria de casos, els costos eren assumits per la monarquia, bé fent-se càrrec de les pensions dels censals bé transferint rendes i territoris de reialenc a la ciutat. La qual cosa, per altra part, confirma la idea, que ja ha estat anunciada per altres autors, de com la ciutat defensava el patrimoni reial sempre que no afectara als seus interessos particulars. La transferència temporal de Xelva, Morvedre, Paterna, la Pobla i Benaguasil, Corbera, Cocentaina i Gandia en són la prova. Per tant, es pot concloure com les relacions singulars entre el patriciat urbà valencià i la Corona, determinades per l'èxit del model intervencionista regi en el govern de la ciutat, va ser possible perquè des de l'inici del regnat d'Alfons el Magnànim aquelles van adquirir un caràcter contractual. En conseqüència, el creixement tendencial del deute municipal del segle XV no es pot associar directament amb els préstecs de la ciutat concedits a Alfons el Magnànim i a Joan II, sinó a les dinàmiques internes de finançament de la hisenda municipal, basades en l'emissió sistemàtica de deute públic, que com hem vist en diverses anualitats arribara a suposar entre el 70% i el 80% dels ingressos de la claveria comuna.

De fet, com hem vist en la segona part de la tesi, l'anàlisi dels comptes de la claveria comuna revela com, en la pràctica, els crèdits a la monarquia no suposaren anualment la major despesa de la ciutat, sinó que aquella s'ha de relacionar amb la política d'ajudes a la importació de gra. És a dir, el deute municipal estara al servei dels interessos mercantils de l'elit urbana i no dels acords financers de la ciutat amb la monarquia. De fet, resulta il·lustratiu com l'increment de les despeses de la ciutat derivades del servei de finançament a la Corona es produeixen quan aquella havia de contribuir en els donatius aprovats en corts en forma de compartiment o bé enviant companyies militars al servei reial al marc de la guerra civil catalana, que en tot cas implicaven despeses per aquella a fons perdut. En canvi, la major part dels préstecs a la

monarquia no suposaven tantes despeses alhora que dinamitzaven el mercat del crèdit, el qual beneficava especialment al patriciat urbà. A més a més, tot i que s'ha subratllat com la monarquia no retornava els préstecs, les despeses dels quals es convertirien en deute consolidat del municipi cal matisar aquesta idea.

Doncs, al llarg de la primera dècada del regnat d'Alfons el Magnànim, com hem vist al capítol V, el 78% dels 616.000s préstecs realitzats en aquest període havien estat restituïts abans de la mort de Joan II. La manca de retorn dels préstecs es situa en aquells que foren concedits durant el període 1428-1435, coincidint amb el govern dels Palomar. Doncs, del total de 1.135.721s prestats en aquests set anys únicament a la mort de Joan II la monarquia sols havia aconseguit retornar 444.000s (el 39% del capital total prestat). És a dir, la caiguda en desgràcia dels Palomar en 1434 i la seua exclusió del govern en 1435 s'ha de vincular estretament amb la seua catastròfica gestió de les finances municipals. En contrast amb aquesta realitat, el 100% dels 1.033.920s prestats pel govern de València a la Corona entre 1436 i 1459 –període en què el poder municipal estava sota el poder Joan Mercader i Manuel Suau– van ser retornats a curt termini, és a dir no es va convertir en deute consolidat. Per la seua part, dels 933.000s prestats per la ciutat al llarg del regnat de Joan II, a la mort d'aquell en 1479 únicament s'havien restituït 264.000s, és a dir sols el 28% del capital prestat. Percentatge que va créixer considerablement pocs anys després, ja que en 1485 la ciutat va veure restituïts 330.000s de la Corona a canvi del retorn de la vila de Gandia. En aquest sentit, es pot afirmar com a les altures de 1485, cinc exercicis polítics i econòmics després de la mort de Joan II, els préstecs de la ciutat concedits a Joan II havien estat restituïts en un 63,7%.

En definitiva, dels 3.718.641s totals prestats per la ciutat a la Corona entre 1416 i 1479, a les altures de 1485, la monarquia havia retornat a la ciutat el 61% del capital prestats. Per tant, es va convertir en deute consolidat del municipi al voltant del 38% (1.417.721s) de total del capital prestat. Tot i que la quantitat és considerable –doncs, representa poc més del pressupost d'un exercici econòmic de la claveria comuna– cal subratllar com les pensions dels censals d'aquest deute eren assumides per la Corona o bé la ciutat continuava gaudint de les penyores que havien garantit el préstec.

Tot plegat, el nostre estudi mostra com lluny d'una pèrdua de l'autonomia del municipi valencià front a les dinàmiques autoritarismes dels Trastàmara, el que es va produir va ser una confluència d'interessos entre l'oligarquia patrícia i Alfons el Magnànim primer i Joan II després. Una confluència d'interessos que explica el

caràcter contractual de les conveniències mútues entre la monarquia i una elit governant, que tot i dividida, no mostrara interessos contraposats. Els puntuals canvis de facció en el poder municipal recordaren a l'oligarquia el preu de comptar amb el suport regi per accedir a les magistratures. Mentre que la monarquia no abusarà d'aquests canvis conscient del que més li convenia era negociar amb un govern estable i no amb les diferents faccions per separat. A final del regnat de Joan II, les demandes de suprimir la ceda reial i retornar estrictament a unes eleccions municipals regides pels furs i privilegis s'han de contextualitzar amb el sorgiment d'un nova elit patrícia que es veia marginada del sistema polític establert.

Per altra part, cal que ens plantegem si aquesta ingerència règia i el govern mitjançant sistemes de provisions s'ha d'integrar dins del context de la creació d'estructures d'estat modern, o més bé responen a una fórmula de govern personalista que facilita en tot cas el camí cap a l'anomenat autoritarisme monàrquic. Per autors com John Watts, el govern mitjançant provisions quedaria fora del procés de formació de l'estat modern, ara bé, cal reflexionar que entenem per estat modern? Doncs, si concebem un estat administrativament i financera capaç de gestionar tots els ressorts de poder territorial fins a l'àmbit local, municipal, sens dubte que amb el govern de la monarquia desenvolupat en temps d'Alfons el Magnànim es va iniciar un procés de construcció de les primeres estructures d'estat modern a la Corona d'Aragó. Unes estructures que es consolidaran en temps de Joan II, quan la intervenció reial en els municipis comence a adquirir un caràcter sistemàtic producte de la difusió del model polític, la insaculació a les ciutats i viles del conjunt de la Corona i un sistema singular a la ciutat de València. Els resultats de l'aplicació de la política interventora d'Alfons el Magnànim i Joan II seran diferents en cada ciutat i cada vila d'acord amb les seues problemàtiques internes estructurals i les relacions de la seua elit local amb la Corona. En definitiva, en tot cas, la intensificació de les relacions entre les elits municipals i la Corona pel funcionament dels governs locals contribuirà decisivament a la formació de l'estat modern des del consens, la pluralitat i la participació de les elits urbanes.

Per finalitzar, cal presentar una reflexió final perquè com ens hem referit en la introducció d'aquesta tesi doctoral, la historiografia tradicional catalano-aragonesa ha estudiat de manera molt particular el segle XV i, en concret, als monarques Trastàmara.

Les connotacions negatives recaients en uns monarques d'origen castellà, als quals se'ls ha atribuït l'inici de la decadència de les institucions forals catalano-aragoneses i la seua contribució decisiva a desenvolupar tendències centralistes, ha estat l'imatge que s'ha projectat almenys des de finals del segle XIX i inicis del segle XX. No obstant això, des de les últimes dècades, des de diferents perspectives, les connotacions negatives s'han anat matisant considerablement i, de fet, la present tesi doctoral s'incardina en aquesta línia de reinterpretació històrica a partir d'un estudi exhaustiu de les fonts documentals contrastant amb la consulta sistemàtica de la bibliografia. No obstant això, som conscients que encara, malgrat l'aportació de dades fefaents, perviurà el relat històric de bons contra dolents, de parlamentaristes contra centralistes en un intent de simplificar al màxim possible conceptualment la història. En aquest sentit, partint de la idea de què la realitat històrica era molt més complexa que la simple oposició de conceptes, de règims polítics i d'ideals, en veiem gairebé en l'obligació de realitzar aquesta reflexió final, a part de les conclusions finals de la recerca presentada.

En aquest sentit, l'evolució històrica dels territoris catalano-aragonesos la van forjar des de l'interior de cada regne a partir del desenvolupament de polítiques pròpies que, com en qualsevol altre estat, eren acordes o responien bàsicament als interessos de les seues elits dirigents. En aquest sentit, com hem demostrat, la ciutat de València és un gran exemple. Les directrius polítiques desenvolupades pel govern de la capital del regne poc tenen a veure amb l'origen del monarca o amb un suposat engranatge centralista de la monarquia o amb una fidelitat cega al servei del monarca amb la finalitat exclusiva de l'ascens social. El patriciat valencià actuarà sempre d'acord amb els seus interessos particulars o de grup que depenent del context específic de vegades confluiran més o menys o no amb els de la monarquia. La conjuntura sociopolítica i econòmica particular del grup de poder de la capital marcarà els ritmes de les relacions del govern municipal de València amb la monarquia. És a dir, l'elit patrícia de la ciutat mantindrà la seua capacitat de negociació amb la monarquia i, per tant, no trobem altre concepte més adequat per a definir les seues relacions mútues que el de contractualisme.

Partint d'aquest concepte, es pot afirmar com el model intervencionista Trastàmara en la constitució anual dels govern municipal va ser promogut i consentit per part de l'oligarquia urbana, que va ser la gran beneficiada de la seua instauració. És a dir, l'increment de la participació règia en les eleccions municipals no va obeir a una política planificada per part d'Alfons el Magnànim ni de Joan II. En aquest sentit,

l'intervencionisme regi va estar causant més per l'interès de l'elit patrícia en obrir-se noves vies de reproducció en les magistratures urbanes que no a la personalitat autoritarista dels monarques Trastàmara.

Per altra banda, s'ha argumentat com els préstecs de la ciutat a la monarquia hauria suposat la ruïna de la hisenda municipal, fet que, com s'observa a partir de les dades oferides en la tesi, és més que qüestionable. Les relacions financeres i les condicions específiques de cada operació creditícia s'acordaren d'acord amb les necessitats d'un i altre actor polític, adequant-se a la conjuntura sociopolítica i als interessos de cada moment. De fet, fins i tot, la ciutat negarà préstecs a la Corona quan aquella no presente suficients garanties o no foren suficient atractives per a l'elit urbana. És a dir, els préstecs no es concedien gratuïtament, el fet que després aquells acabaren suposant un increment del deute consolidat del municipi, sols fou una conseqüència capaç d'observar a llarg termini però difícil de preveure a curt termini.

En un altre sentit, tot i que s'ha identificat sovint a l'elit urbana de la ciutat i del regne com a trastamarista, el cert és que especialment en temps de la guerra civil catalana s'observa com importants llinatges arrelats en regne com Jaume d'Aragó o Joan de Cardona no ho seran, com abans d'aquells tampoc ho foren Alfons el Jove i després tampoc ho serà Cesar Borja. En aquest sentit, també cal desestimar el concepte de domesticació del patriciat valencià.

Pel que fa la contribució de la ciutat en la guerra civil catalana, tot i la suposada gran fidelitat del patriciat valencià a Joan II, la seua participació en el bàndol reial sols es produirà a partir de 1465, una vegada la defensa del regne estiga assegurada. A més a més, els préstecs concedits a partir de dita anualitat, ja que entre 1462 i 1465 no es realitza cap operació creditícia, es faran a canvi d'importants garanties. És a dir, no hi havia una gran entusiasme de l'oligarquia urbana per contribuir al bàndol reial, sinó que la seua participació s'insereix dins del marc de relacions contractuals que s'havien desenvolupat des de dècades anteriors.

Amb tot, esperem amb la present tesi haver contribuït decisivament a abandonar els prejudicis que han envoltat els estudis sobre els Trastàmara, deixant que el relat històric emanat de la interpretació de les fonts documentals i la reflexió historiogràfica prevalga sobre la llegenda negra imperant dels Trastàmara a la Corona d'Aragó.

V. APÈNDIX DOCUMENTAL

1

1416, 5 juny
AMV, LIM, g3-13, f. 115v-116r.

Als molt honorables e molt savis senyors mossèn Johan Fabra, cavaller, e micer Pere de Falchs, doctor en decrets, cavaller, advocat fiscal del senyor rey a Xàtiva.
Molt honorables e savis senyors, entès havem que vosaltres sots aqui en la ciutat de Xàtiva per ordinació del senyor rey a effecte que la elecció fahedora en la dita ciutat de jurats e de consellers se faça de persones bones e notables per les quals lo senyor rey ne sia servit e la sua cosa pública de aquexa ciutat ne sa ben regida, e ara havem entès que procehits o havets procehit a fer arrest del escrivà de la sala o del consell de la dita ciutat, hoc encara del jurats qui a present són de què us pregam molt affectuosament que si axí és que no·ls en vostres actes fets o faedors deslibertar ne fer proceiment algú que sia contra furs, privilegi e bons usis de la dita ciutat e regne de València, car crehem e pensam versemblant que aytal deu ésser e és la intenció del senyor rey, qui ha jurat per sa mercè servir furs e privilegis, bons usos e libertats als habitants del regne e per consegüent als jurats e prohoms de la dita ciutat de Xàtiva, e fahent-ho en la dita manera farets ço que bé havets acostuma fer e crehem que se'n data lo servey del dit senyor rey e serà bé avenir de la dita ciutat, e nosaltres haurem vos ho en singular grat e plaer, e si degunes coses podem fer per vostra honor e rescrivits-nos-hen fiablement, e tenguem en sa custòdia l'esperit sant. Escrit en València a V de juny.

2

1416, juny 13
ACA, RC, Cartes Reials, f.148a, b, c, r

Molt alt príncep, rey e poderós senyor
Premis a molt humil e subiceta reverència de la vostra magnífica senyoria, notificam a aquella com après que nosaltres, Johan Fabra e Pere de Falchs, haguem reebut ab humil reverència **les letres e comissió de vos senyor sobre los afers de les eleccions en la festa de cinquagèsima prop fahedores dins la vostra ciutat de Xàtiva per al any present**, en continent, al pus prest que poguem, anem personalment a la dita ciutat, segons per vos senyor nos era manat, on trobam assats a matèria preparada a prou escàndels e mal, no solament per a la dita ciutat hoc encara senyor per a emburlar tot lo regne, **mas per gràcia de nostre senyor Dèus ab rigorosos, lícits e deguts remeys, fou a aquells promptament obviar**, e per ço senyor molt excel·lent, com lo governador e batle general vostres de aquest regne, eren axí mateix nats a la vila de Algezira, per metre aquell en pau, unanimitat e concòrdia sobre consemblants eleccions faedores en la dita festa, segons per gràcia de nostre senyor Déus ho han feyt, e per servir vostre senyor, se eren acostats a una legua e miga de la dita ciutat de Xàtiva, sentins e sabents lo emburlament de aquella, per ço que poguéssiu a nosaltres pus prest socórrer e ajudar, si necessari fos, per tal del·liberam nosaltres, dits Johan Fabra e Pere

de Falchs, escriure a ells, preguant-los quals plagués anar e aplegar a la dita ciutat per que ab maior maturitat e consell dels abduy los actes fahedors en e sobre les dites eleccions se fessen a servir de nostre senyor Déus e vostre, e a benavenir de la cosa pública de a dita ciutat, los quals, dits governador e batle, en continent per lur benignitat e servir vostre foren ab nosaltres, dits Johan Fabra e Pere de Falchs, dins la ciutat de Xàtiva, e tots quatre en semps d'aquí avant, concordantment, havem procehit, e fet lo bé que havem poscut en les dites eleccions, e certificam senyor tots quatre ensemps la vostra magestat real que **après molts contrarietats, actes, debats e contencions**, los quals escriure per menut seria molt prolix, e a la vostra senyoria hoir molt tediós, **la elecció de jurats havem feta fer en la dita ciutat pacíficament e ab gran egualtat, unanimitat e concòrdia, juxta los furs e privilegis e bons usos de la ciutat dessús dita, e segons per vos senyor era estat manat**, e són venguts senyor en la sort de la dita elecció, en jurat per a l'any present en Francesch del Bosch, en Berenguer March, en Luis Ferrer, e en Pere de Guallach, ciutadans de la dita ciutat. Són, axí mateix, feyts senyor pacíficament e ab unanimitat e concòrdia alguns oficials, qui en la dita festa de cinquagèsima se acostumen de fer, ço es lo jutge de les imposicions, e és hi estat elet en Domingo del Castellar, ciutadà, axí mateix, ofici de comptadors e són hi estat elets en Francesch Foera, en Luis Milla e en Johan Amat, ciutadans de la ciutat dessús dita. La conselleria, senyor ,per a l'any present, que ha ésser de quatorze consellers de la mà maior, mitjana e menor, no havem poscut reduir concòrdia, ni fer acabar ab los jurats e consellers vells, que sia estada feta ab unitat e concòrdia, segons havíem feyt la elecció dels jurats, e per ço senyor, nosaltres quatre concordantment ab consell de algunes notables e bones persones comunes e indiferents de la dita ciutat, present los jurats novells de aquella, en lo dia acostumat fer la dita conselleria, elegim e havem elet, quatorze persones notables e bones, qui sien regents la dita conselleria, e hauts en loch de consellers tro a tant que per la vostra senyoria hi sia altrament provehit, la qual elecció de les dites quatorze persones, havem feyt e cuydat fer, ab gran egualtat e cominlea, per ben avenir de la comunitat de la ciutat dessús dita, e la havem feta, en la forma següent: primerament, senyor, de dos consellers que y ha haver generosos, lo hu dels quals, ha ésser lo jurat generós, qui es ara exit de jurat e roman conseller per al any present, lo qual se apella en Luis Ponç de Fenollet e és haut e reputat per tothom persona indiferent e no parcial havem fet elecció de altre en aquesta forma e manera, per ço com ab concòrdia de les dues afeccions partides de la dita ciutat, no posques trobar altre generós indiferent, qui fos conseller, fou concordat per nosaltres ab los de les partides e afeccions dessús dites que dos generosos de abduy les dites partides e afeccions metessem en dos redolins de cera dins hun bací de aygua e aquell que hun infant trauria a qualsevol de les dites partides vengués la sort, aquell fos conseller o regent la conselleria per los generosos en semps av lo dit en Luis Ponç de Fenollet, e de fet hi foren mesos mossèn Pere del Castellar e en Miquel Sanç, e la sort vench al dit en Miquel Sanç, en axí que ls dits dos generosos regent dita cancelleria foren e són los dits en Luis Pons de Fenollet e en Miquel Sanç. En après, senyor, los dotze restants ciutadans regents la dita conselleria, havem senyor egualtat e partit en aquesta manera: que cascuna de les dites afeccions e partides, hi havem mes tres, e los restants sis, haiem mes quatre ciutadans dels indiferents e comuns e no parcials e dos

de la ma menor, axí mateix, indiferents e comuns, tots eles e triats ab consell de les notables persones dessús dites, e per ço, senyor, com los tres ciutadans de la partida e afecció dels que tenien lo regiment són e han ésser los tres qui són ara exits de jurats, havem servada tal egualtat, que axí com en l'any passat de XII redolins, ne foren trets e preses tres, qui fossen jurats en lo dit any passat e consellers en l'any present, axí mateix ara de XII ciutadans de la partida e afecció, qui-s diu foragitada del regiment, havem feyt XII redolins de cera, en hun bací d'aygua, e trets tres per mans de hun fadri, en aquesta mateixa forma e manera havem servada, senyor, en los restants sis indiferents e no parcials, en tant senyor que·ls dits regents la conselleria, havem feyts ab la maior egualtat, que havem poscut ymaginar, e trobar a servir vostre senyor e ben avenir de la comunitat e cosa pública de la dita ciutat, la nomina dels quals regent la dita conselleria, trametem a la vostra senyoria dins la present interclusa, e havem senyor provehit e manar als dits jurats novells, que·ls dits regents la conselleria demanem en tots los fets de la ciutat, axí com si fossen per ells elets consellers, e ab consell de aquells regeixquen e administren la dita ciutat dessús dita, tro a tant que per vos senyor hi sia altrament provehit, dels quals dits regents la conselleria, e cascun de aquells, havem pres sagrament, que totstemp, que seran demanats iran a consell, e aquells daran bo e leal a utilitat de la cosa pública, salva la faltat de vos senyor. E en aquesta orde senyor havem lexat la dita vostra ciutat de Xàtiva ab pacífich estament e repòs, d'aquí avant la vostra senyoria hi provehisca segons li sia plasent, emperò senyor molt excel·lent per ço com crehem cascun de les dites affecions e partides, per cupiditat de haver e obtenir altra conselleria de persones parcials e afectades a lur mà e voler, recorreran a la vostra senyoria, ab missatgers et altres, per ço us supplicam senyor, zelants la vostra honor e servir, e lo benavenir de la dita comunitat, que ausades senyor, vos plàcia, en la dita norma e orde per nosaltres lexades, en nom e per part de la vostra senyora, al present no mudar ni permetre mudar tro a tant que vos senyor mijançant la gracia divinal siats personalment en aquest regne, e lavors senyor, informat plenerament del estament de la dita ciutat, porets a vostre plaer en lo regiment de aquella amplament provehir, abtants senyor conserve e mantengua la vostra altra e digne persona, lo fill de la verge molt gloriós hi us do vitoria dels enemichs ab exalçament de la vostra corona reyal, escrita a València a XIII de juny any mil quatre-cents setze.

Senyor

Los humils vassals de vostra senyoria que besant vostre peus e mans a aquella humilment se recomanen, governador e batle general de regne de València

Signatures autògrafes: de Vidal de Blanes, Johan Mercader, Johan Fabra i Pere de Falchs.

1416, juny 16

ACA, RC, Cartes Reials, f.153r

Senyor molt excel·lent,

Per rahó de alcunes discòrdies que eren entre alguns vassals e sotmeses vostres en la vostra vila de Alzira, uns contra altres, axí per dans reebuts per uns com per altres, e per rahó de la comissió e manament a nosaltres fet per lo molt alt senyor rey en Ferrando de gloriosa memòria, pare vostre, som anats a la dita vila e havem senyor mes en pacífich estament lo regiment e comunitat d'aquella, axí com nostre senyor Déu nos ha administrar e a nosaltres ha aparegut que era necessari ab certs capítols e forma com se deuen regir d'ací avant, entre les quals coses senyor molt excel·lent per introduhir entre aquells bona e vera amistat per nostres pregàries ham permès fer jurats en presència de nosaltres per nominació lo dimecres, comptat tres de juny, no esperada la vespra de cinquagèsima, per ço que matèria de discòrdia no romangués ne perseveras entre aquells, en les quals pregàries los prometem de part vostra senyor que de la vostra reyal senyoria ab provisió vostra los confermariets la nominació dels dits jurats e que·ls salvariets furs e privilegis e les llibertats de la dita vila, e que per haver feta la dita nominació de jurats ans de la vespra de cinquagèsima e sens elecció los permetriets que en esdevenidor no·ls pogués ésser tret a ús ne a consequència, per què senyor molt excel·lent, suplicam vostra real magestat sie mercè vostra manar fer la dita provisió, forma de la qual a la vostra reyal senyoria ensemps ab la present trametem, e pensam senyor que la comunitat de la dita vila d'ací avant serà en pau e bona concòrdia, e açò senyor havem a singular gràcia e mercè de la vostra reyal magestat e a nostre senyor Déu, plàcia, senyor, que us conserve en sanitat prospere e exalte vostra reyal senyoria ab victòria de vostre enemichs. Escrita a València, a setze dies de juny del any de la nativitat de nostre senyor Dèu Iehsus Christ MCCCCXVI.

senyor

Qui besant peus e mans vostres se recomanen en vostra gracia e merced, Vidal de Blanes, cavaller, conseller e governador vostre, Johan Mercader, doctor en leys, conseller e batle general vostre, Guillem Çaera, licenciat en leys, conseller vostres, e vassals vostres.

1416, juny 19

ACA, RC, Caja 2, f.161r

Molt alt e victoriós senyor, de la vostra excel·lent senyoria una letra en la qual se conté que haveu entès que en aquesta ciutat encara no es feta elecció de consellers segons altres vegades es acostumat, e que axí mateix havets entès que en aquesta ciutat van armats deshonestament, e en **manera escadaólosa, de què vos molt alt senyor sots indignat contra mi** per ço com no he provehit en aquell manera que deguera, e sobre

açò, molt excel·lent senyor, reponent us a la vostra excel·lent senyoria, que alguns dies abans de la festa de cinquagèsima **yo maní als jurats vells**, qui la doncs eren, **que per res no elegissen jurats no consellers nengú que no hagués hauda bona afecció e bon voler al senyor rey**, pare vostre de memòria gloriosa, ni **elegissin nengú que fos estat afecionat a don Jaume d'Urgell ni a Bellera**, e après molt alt senyor haguí anar a la vila d'Algezira e a la ciutat de Xàtiva per raon de bandositats e de ajust de gents d'armes que·s fahien en los dits lochs per rahon de les eleccions de jurats e consellers, que·s devien fer lo dia de cinquagèsima, e en les quals vila e ciutat doní aquell remey que poguí, e ab la ajuda de Déu feren-se les eleccions pacíficament, axí com ja micer Johan Mercader e micer Guillem Çaera e yo havem escrit llargament a la vostra senyoria. E fet açò, torní a la ciutat de València, e trobí que pacíficament e ab bona concòrdia havien elets jurats, e que nos eren poguts de venir de la elecció de consellers, e après alguna de la gent d'armes que yo havia treta de Xàtiva e altres anaven armants en manera escandalosa axí com la vostra senyoria me ha escrit, és de f(forat) yo sabí açò cavalquí per la ciutat e fiu portar destrals, e tolquí e trenquí les armes de tots (forat) que trobí armats, e tots ho sofferiren pacíficament com a humils e leals vassals vostres, d'ací avant (sen)yor yo provehiré ab la ajuda de Deu al mills que pore a consell d'aquelles bones persones, que lo senyor rey vostre pare, que Deus perdó, me manà que hagués en mos consells, e pens que ab la ajuda de Déu la elecció de consellers se complirà de tals persones que desigaran e amaran vostre servey, e man-me la vostra e alta senyoria ço que sa mercè ser. Escrita en a València, a XIX dies de juny l'any mil CCCC setze.

senyor

Lo vostre humil vassall e servidor qui besant vostres mans me recoma en gràcia e mercè de vostra senyoria, governador del regne de València, Vidal de Blanes.

5

1416, juny. 22. València.

AMV, g3-13, f. 123v.

Als molts nobles, honorables e molt savis senyors los missatgers de la ciutat de València en Cort del senyor rey

Molt noble, honorables e molt savis senyors, los honorables jurats e regidors de Xàtiva trameten al senyor rey los honorables mossèn Luis de Loriç, cavaller, en Pere Feliu, jurista, e en Dalmau de Fluvià, habitants de la ciutat sobre dita, per alguns desaforaments e altres actes que·ls són estats fets contra furs e libertats de la ciutat damunt dita per los honorables mossèn Johan Fabra e micer Pere de Falchs, doctor en decret, qui en lo temps de cinquagèsima prop passada eren en aquella per raon de la juraderia que la donchs si devia elegir, ço és lo dit mossèn Johan Fabra, com a visrey, e lo dit micer Pere de Falchs com a assessor d'aquell, en res que toch furs e privilegis e libertats del regne no creia ésser en alcuna manera consentit, e ells vullen açò afrontar davant lo dit senyor, e supplicaran aquells que ho torne a degut estament, per tal vos

pregam affectuosament que en tot ço que haien a fer ab lo dit senyor, toquant los dits desaforament e actes contra libertats vos plàcia ésser a ells favorables, ajudadors e assistir a aquells ab gran esforç en tots los dits actes, en tal manera que de vostra intercessió e instància senten e reporten lo fruyt que desijen, e sia vostra guarda lo sant esperit. Escrita en València, a XXII de juny.

6

1416, juny 27

ACA, RC, Cartes Reials, f.156r

Molt honorable car frare, per ordinació e manament del senyor rey de gloriosa e santa memòria, havíem càrrech micer Guillem Çaera e yo de metre en estament lo regiment e la universitat de la vila de Algezira, per la qual rahó entre l'any passat e present, lo dit micer Guillem e yo, hi som anats personalment diverses vegades, cullints los fets e les rahons dels debats e de les dificultats, e com en lo temps prop passat ans de cinquagèsima en aquest regne sia estada moguda la metèria en tal forma que ha covengut al governador per son ofici e al dit micer Guillem e a mi per lo càrrech que'n havíem anar personalment a la dita vila, **en la qual après moltes dificultats en nom e per part del senyor rey ara gloriosament regnant havem donades algunes sentències e fetes ordinacions a servey del dit senyor, bé e profit de la dita vila e regiment e universitat de aquella, de les quals serà llargament informat lo dit senyor quan serà en aquest regne,** e hoyda aquelles e la relació de nosaltres, mas per ço la dita universitat per servey del dit senyor, **e per ço que'l governador e yo poguessem ésser en la ciutat de Xàtiva o en aquesta ciutat, lla on ocorregués la necessitat, consetiren que ans de la jornada ordenada per fur,** fos eleta e publicada la juraderia del any present, e més avant que fossen nomenats los quatre jurats ab voluntat e consentiment de nosaltres **tals que fossen plaents a tot hom** sens altra forma d'elecció e axí fou fet, e **prometem los quals hauríem provisió del dit senyor, la qual veurets ordenada en substància en mig full de paper dins la letra,** la qual lo governador, e micer Guillem e yo trametem al dit senyor sobre questa metèria, e la qual yo us tramet ab la present prech vos que donets la dita letra al senyor rey e fets empatxar la dita provisió e trametents l'am de continent.

E après que haguem finat los dits fets, **per ço com sabem que molta gent de aquest regne ab armes en prou desonesta manera anaven a Xàtiva per escandalitzar la elecció en gran perill de la dita ciutat e llur,** no contrastant que sabessin com lo senyor rey havia comanat los dits fets a mossèn Johan Fabra e a misser Pere de Falchs, covench al dit governador e a nos acostar-nos a una llegua de Xàtiva, **car no y volíem entrar per honor dels dits mossèn Johan e misser Pere, als quals lo dit senyor ho havia comanat, si donch ells no us demanaven,** mas per ço que fins havíem mestre nos trobassen prop abisam ne ab letra los dits comissaris, **los quals en continent ab letra e missatge llur propi nos trameten pregar e requerir que atenguessem lla, e**

axí u fem de continent, e d'aquí avant a llur requesta contínuament som ab ells, e per gràcia de *Iesus Crist* **tots los escàndels e perill cessaren de continent, e han procehit en semps ab nosaltres a execució de les coses a ells comanades per lo dit senyor rey, e ne açò han haudes moltes dificultats, però ells e nosaltres ab ell, havem fer lo millor que és estat possible, e no de tot ço que havem volgut,** segons veurets llargament en les letres que d'aquesta matèria tots quatre escrivim al senyor rey, e a la senyora reyna sa mare, **als qual si conexerets que sia necessari direts de nostra part que a mon senyor per res no y deuen toquar en ço que fet és estats fins que sien en aquest regne,** car sens falla açò és lo més bé dels dits fets a servey del dit senyor rey e bé de la dita ciutat, e donar-los-hets les dites letres, les quals vos tramet ab la present. Escrita, en València a XVII de juny del any MCCCCXVI.

A vostra honor prest Johan Mercader, batle genereal, ect.

Al molt honorable e car frare en Paulo Nicholas, secretari del senyor rey.

7

1418, juliol, 30. València.
ACA, RC, 2641, f.162v

Lo rey.

Entès havem per persones dignes de fe com vosaltres conforments vos vos ab nostra intenció e voler havets servades e custodites diligentment les ordinacions e nominacions de paraula per nos a vosaltres donades e fetes concernents lo bon regiment e tranquil·le estament d'aqueixa ciutat e terme de aquella, la qual cosa havem a plaer e servey singulars, per què us pregam, encarregam e manam estretament ho continuets en esdevenidor de bé en millor axí com de vosaltres plenerament confíam, et senyaladament vos encarregam e manam de certa esciència e expressament sots incorriment de nostra ira e indignació que evitets de tot vostre poder tota matèria de escàndels, bregues e debats entre·ls habitants de la dita ciutat e terme de aquella, interposant-vos curosament entre aquells, entre·ls quals sabrets e sentrets haver conomoció o causa de contenció alguna consenir, concordat e metent aquelles en repòs ab les pus honestes e sàvies maneres a vosaltres possibles, et on per vostres induccions e amonestacions los altercants e algú o alguns d'aquells no volguessin assentir o donar loch a pau o treva, o altra manera de assossech, volem, e a vosaltres acomanam e manam sots la dita pena, que contra aquells aytals inobedients procehiscats e enentets rigorosament foragitant aquells e llurs valedors de la dita ciutat e terme de aquella ab imposicions de gran penes e ab execució d'aquelles, si presumiran contrafer, e en altra manera ab tots altres remeys lícits e útils al bon assossech e pacífich estament de la dita ciutat havent-vos-ho ab tal forç e diligència que·n siats dignes de recomendació davant nos, et açò per res no mudets, car nos per utilitat de la cosa pública de la dita ciutat aconselladament volem que axí·s faça. Dada en Çaragoça, sots nostre segell menor, a XXX dies de juliol en l'any de la nativitat de nostre senyor MCCCCXVIII, *rex Alfonsus, dominus rex mandavit michi Francisco d'Arinyo. Dirigitur locumtenent gubernatoris regni Valencie ultra riu xucaris, justícia juratorum civitate Xative.*

8

1418, març, 29. València.
ACA, RC, 2664, f.101r.

Lo rey,

Batle general per altra letra nostra patent vos escrivim notificants-vos nostra intenció sobre la forma e manera per vos servadora en la elecció de jurats que·s deu fer en la ciutat de Xàtiva, per què us manam e encarregam sertament que de la dita provisió e letra nostra servets e exeguiats sens mudar hi cosa alguna, car nostre voler és que lo regiment de a dita ciutat sia posat en egualtat e lo contrari hauríem a deservery e dan de la cosa pública de la dita ciutat. Dada en València, sots nostre segell secret, a XXVIII dits de març del any MCCCCXVIII, *rex Alfonsus*, axí mateix vos manam que no mostrets la present letra a nengú e regits vos en los fets lo pus sàviament que porets per manera que lo fet de la elecció romanga en egualtat segons sabets és nostre voler. Dada en València com dessús, *rex Alfonsus*

Dirigitur baiulo generali Valencie

Dominus rex mandavit michi Paulo Nicolau

9

1419, setembre 18

ACA, RC, 2751, f.128r

N'Alfonso per la gràcia de Déu rey d'Aragó ect,

Als amats e feels nostres los batle, justícia, jurats e consell de la ciutat de Xàtiva, salut e dilecció, **com experiència, que mare e maestra és dita de totes les coses**, haia mostrat que per causa del regiment de la dita ciutat se sien enseguits molts escàndels e dampnatges als habitants e ciutadans de aquella, **occupant-se una de les dites òlim que solien ésser bandositats tot lo regiment excloent e foragitat l'altra de les dites bandositats o partides, per la qual cosa entre los dits habitants e ciutadans se concitaven, es cometrien, rancors, males voluntats e moltes ocasions en gran dan no solament de les dites partides mas encara de la cosa pública de la dita ciutat**, per ço, nos, axí **com a rey e senyor e cap de la cosa pública**, per nostre propi motu volents provehir a la indepnitat dels nostres sotsmeses e conservar pau e unitat en la dita ciutat per la **present provisió** donam facultat als dits jurats e consellers de la dita ciutat que en la elecció de jurats primer vinent fahedora e d'**aquelli avant a nostre beneplàcit** los dits jurats e consellers puxen sercar la forma següent: que axí com segons fur e costuma antiga en l'any que s devia fer toca la elecció de jurats de ciutadans, **los XII redolins se metien en un bací e aquells bací eren trets quatre redolins** e per vos dit batle de la dita ciutat aquells eren publicats per jurats en aquell any durant, **lo dit nostre beneplàcit en l'any que la elecció de jurats se haurà fer toca de ciutadans los dotze redolins sien mesos en dos bacins comprenent les dites partides e altres comuns persones**, ço es en cascun bací sis redolins e de cascun dels dits basins ne sien trets dos redolins e aquells sien per vos dit batle publicats per jurats, e en l'any que en la elecció de jurats hauran a entrar homes de paratge per ço com segons fur e cascun los sis redolins de homes de paratge són mesos separadament en un

bací, que en aquell any del dit bací, primerament sia tret un redolí e publicat per vos dit batle en jurat, e en après dels dos bacins del ciutadans, segons la forma dessús dita, del un bací sien trets dos e del altre un e aquells sien per lo dit batle publicats en jurats, e totes les dites **coses volem ésser servades a nostre beneplàcit, tota frau, barateria, promeses, pactes e convencions sabents apropiació del regiment de la dita ciutat en algunes persones cessants e no en altra manera, tro a tant per nos sia revocat sots pena de mil florins e privació de vostre ofici**, e la dita facultat donam a vos dits jurats e consellers ab salvetat de furs e privilegis, pragmàtica sanció e totes altres llibertats a la dita ciutat atorgades. Dada en València a XVIII de setembre en l'any de la nativitat de nostre senyor MCCCCVIII, *rex Alfonsus*.

10

1419, desembre, 15. Sant Rugat del Vallés
ARV, RC 31, f.14.

Nos Alfonsus Dei gratia ect, jatsia sobre la forma e manera del regiment de la ciutat de València haiam fets certs ordinacions av provisió nostra dada en València a quatre dies de maig any prop passat entre les quals és la següent: més avant com sobre les nominacions e eleccions de juraderia e de altres officis de la dita ciutat nos en dies passats hu sien escrits fets alguns abusos e insolències per pròpies passions elegints hy persones massa jovens no havents pràctica ne experhiència dels affers, provehins més a les persones que als officis en dan notori de la dita ciutat, nos volents a açò obviar provehim, volem e ordenam perpetualment que d'ací avant ni sien admeses ni eletes persones qui no haien de XXV anys complits en sus e haien hauda o haien muller dins lur casa o habitació per solempnizació de matrimoni en faz de sancta mare església, que sia natural o habitador de la dita ciutat o almenys haia estats dins aquells per espay de temps de vint anys continuus, emperò com per la tenuitat e poquea o nombre dels ciutadans abtés, ydoneus als officis e a regiment de la dita ciutat qui en gran part se són fets generós, experhiència haia mostrat que la dita preinserta ordinació és noble a la cosa pública de la dita ciutat, car ha vegades s'esdevé que ls officis han avenir e caure en homens menys ydoneus, per ço volents provehir al benefici públich estaym, savem e ordenam que ls jurats, consellers e consell de la dita ciutat present e esdevenidors que no obstant la dita ordinació e qualsevol penes de feeltat corporals e peccuniàries en la dita provisió aposades tota hora e quant per los dits consellers o altres a qui s pertany fer-se farà nominació de persones abtés e ydonees als officis als quals o per los quals seran nomendes encara que no haien hauda o haien muller dins lur casa o habitació per solempnizació de matrimoni en faz de sancta mare església puys sien naturals o habitals de la dita ciutat o almenys hauran estat dins aquella per espay de temps de deu anys continuus e en altra manera seran vist abtés, ydoney e sufficients al dit ofici e officis aquelles sien reebudes e admeses, totes les altres coses en la dita real provisió per nos estatuides e ordenades romanints en sa primera fermetat e valor, perquè ab aquesta matexa manam als portant-veus de governador e batle general del regne, justícia, jurats

e consell de la ciutat de València presents e esdevenidors e altres a que·s pertanga espressament e de certa esciència sots encorriment de nostra ira e indignació e pena de dos milia florins a nostres cofres aplicadors que la present provisió e ordinació nostra tenguen e observen tenir e observar facen inviolablement e contra aquells no vinguern no venir facen en alguna manera, en testimoni de la qual cosa manam la present ésser feta e ab nostre segell secret segellada. Dada en lo monestir de sent Rugat de Vallés, a XV dies de deembre en l'any de la nativitat de nostre senyor mil CCCCXVIII, *rex Alfonsus*.

11

1422, desembre 16
ARV, RC, 232, f.144r

Lo rey. Batle general havents molt a cor si·n convendra a la primavera partir de nostros regnes que la ciutat de València per l'any primer vinent romanga e sia dotada de tals justicies en civil e criminal que·n nostra absència amen nostre servir e lo bé comú e utilitat de la dita ciutat e singulars d'aquella, havem delliberat avisar los jurats e consell de la dita ciutat encarregant-los que en la elecció dels dits officis meten persones de la dita qualitat e part açó per que ni·ls siats cert de nostra intenció vos trametem nòmina dins la present d'aquelles persones que·ns paren de la condició damunt dita affi que si algunes de les dites persones cauren en la electió dels dits oficials sia feta d'aquelles la elecció e nominació, çò és que **la primera serà en grau segons la dita cèdula nomenets a justícia criminal** e axí mateix en lo civil e dels altres oficials, e si per ventura alguna de les dites persones contengudes en lo dit memorial no recaya en les dites eleccios manam vos que de les tres persones altres que se esdevendra caure en la dita elecció per als dits officis, cas que no sien en lo memorial, façats si e segons vos dirà de part nostra lo feel conseller nostre micer Gabriel de Palomar, ab lo qual nos havem parlat e informat lagament de nostra intencio, donant-li fe e creença e complint per obra ço que sobre les dites coses de part nostra vos dira, e per res no permetats no donets loch al contrari sins desijats servir e complaure, dada en Terol sots nostre segell secret a XVI de deembre del any MCCCCXXII, *rex Alfonsus*.

Dirigitur baiulo generali Valencie

Dominus rex manus michi Francesco d'Arinyo.

12

1424, juny 6
ARV, RC, 32, f.88r

Lo rey. Recordants que en dies prop passats ab certes letres de creença vos manam e volguem declarar nostre intent del que la donchs nos apparia ésser fahedor sobre la elecció fahedora de jurats en aqueixa ciutat per l'any prop esdevindor, reebudes empero en apres algunes letres e pus escrites informacions sobre los dits affers, havem

delliberat fer la cèdula en la present interclusa declarants vos que de present lo dit nostre intent e voler es que per vosaltres sia donat guiy, loch e orde ab los jurats d'aquexa ciutat e altres qui conegats deure e poder en açò aprofitar per lo bé comú d'aquexa ciutat, çò és que les persones en la dita cedula nomenades e d'aquelles es pus llets als noms de les quals trobarets ja senyal entren devant tots altres en la dita eleccio, servents en açò aquelles e mellos vies que porets, car açò creem indubitadament ésser expedient e necessari a la utilitat publica dessus dita e acceptable a nostre servey, certificant vos que la bona cura, obra e exequció que en aquests affers servariets vos agrahirem grantment, dada en Barchinano sots nostre segell secret a VI dies de juny del any MCCCCXXIII, *Rex Alfonsus*.
Dominus Rex manus michi Johanis Olzina.

13

1425, maig, 19. Saragossa
ARV, RC, 32, f.186r

Lo rey,

Prohomens ja sabeu los arduus affers e negocis que a moltes parts tenim entre mans, en los quals va molt a la honor nostra e al benefici de tots notres regnes e terres, per la qual rahó e altres **a nos entre les altres provisions molt necessari provehir e dar orde que en les ciutats nostres e regiment de aquelles sia conservada unitat e concòrdia, ey capien e entrevinguen persones bones, pacífiques e notables tements Déu e havents amor a nos e la nostra reyal Corona, e zelants lo bé públich apartant-ne totes e qualsevol persones zizanoses, reboltoses e escandalozes, assenyaladament no havents ni mostrats haver amor a nos ni a la nostra reyal corona**, e com entre les altres ciutats nostres aquexa ciutat de València, qui es cap e pern de aqueix regne sia a nos molt cara, en la qual nos va molt, per ço us pregam e us encarregam ara més que ja més, que en la nominació e electió de jurats fahedora en la festa de Cincuagèsima propvinent, juxta forma e tenor de vostres furs e privilegis postposada tota amor, prechs e favor triets, nomenets e elegischats persones honoroses, bones, àbils e sufficients e notables, qui haien temor de Déu e a nos e a la nostra reyal corona e zel al ben públich, e com atesa la exhigència del temps e dels dits affers, movents nos a açò experiència de actes passats qui·ns donen causa de recel en lo present e esdevenidor sia molt expedient a nos e a aquexa ciutat e al pacífich estament e repòs de vosaltres tots, que en Johan Aguilar, notari, qui ara escrivà vostre e de la sala de la dita ciutat, per causa de ses maneres acostumades no entrevinga ni capia de present en los affers e regiment de la ciutat damunt dita, per ço us pregam e us encarregam e sots la feeltat que tenguts nos sots, vos dehim e manam que en continent vista la present, sens infamia d'aquell e xi honestament com mi·ls fer pugats apartets lo dit Johan Aguilar de la dita vostra escrivania de la sala e d'aquella no·l permetats pus usar, ans de continent prengats elegiscats, metats e posets altre escrivà a vosaltres en la dita sala, qui sia persona pacífica, bona e prohominol, tement Déus e havent amor a

nos e al ben públich, elegidora e nomenadora a vostre beneplàcit e voler, e en açò no metrats escripol ni empaig, difficultat ni dilació alguns sins desijats servir e complaure, com tals de certa esciència sien nostra intenció e voler, certifficants nos que del contrari pendriets massa gran càrrech, dada en Çaragoça sots nostre segell secret a XVIII dies de maig del any mil CCCCXXV, Rex Alfonsus.

Dominus Rex mandavit mihi Francisco d'Arinyó.

14

1426, maig. 14. Barcelona.

ARV, RC, 233, f.8r

Lo rey,

Prohomens no ignorats com aquexa ciutat és una de les pus notables e insignes que nos haiam, e que està en rahó que a honor de aquella per notables insignes, idonees e sufficients persones sia regida, e com experiència haja mostrat en algunes anyades passades que a culpa de alguns les sorts de les eleccions de les juraderies són en gran part vengudes e recaygudes en persones quant a lur estat, condició, suficiència e idoneytat no congruents a la honor de la dita ciutat, **ço que fet no seria estat si en la nominació dels XII redolins entrassen totes les XII persones de cascuna elecció notables, idonees e sufficiens, e jat sia sots alcuna dissimulació hajam tollerades e passades les dites coses per alguns anys**, emperò sens dubte són estades a nos molt greus e desplaents esperants cas e loch que atrobants en aquexa ciutat en lo temps de elecció de juraderia segons al present nos hi entenem Deus volent personament trobar remediament hi provehissem a servey nostre, honor e profit de aqueixa ciutat, segons és nostra dellierada intenció e propòsit voler-hi de present provehir considerat que lo contrari seria a nos molt carregós, per que us dehim, manam e encarregam que posposades totes pròpies e privades passions e ambicions que cascun de vosaltres hi posques pretendre, mas solament havents degut respecte e bon zel e esguard al servey nostre e honor de aquexa ciutat e al benefici de la cosa pública de aquella en les **eleccions e nominacions per vosaltres jurats fahedores ensemps ab los prohomens consellers de cascuna parròquia de les XXIII persones, ço és XII ciutadans e XII cavallers e homes de paratge, los noms dels quals deuen entrar e ésser recloses en los redolins de cera juxta forma dels dits privilegis triets elegiscats, nomenets e admetats de cascuna parròquia tals e tan notables, idonees e sufficients persones que en les sorts de les dites eleccions no puxen caure ni venir sinó notables e bones persones**, segons crehem indubitablement se farà si axí com dit havem e fer sots tengut per vosaltres és observat, e **on discrepància o disceptació fos entre vosaltres dits jurats o de vosaltres ab alguns dels consellers de les parròquies sobre la ydoneitat e suficiència de alcú o alguns qui sien nomenats a la dita elecció sobre aquella dita discrepància e discrepació volem e us manam que estigas a consell, vot e concordia de nostre batle general de aqueix regne, e dels advocats ordinaris e pensionats de la dita ciutat, certifficants vos que jatsia nos en la dita elecció fahedora posquessem**

instament metre les mans per remediare als abusos, empero al present per conservació de vostres privilegis no u entenen a fer, confiants de vosaltres que hi darets lo recapte e remey que si mereix, certificam vos empero que si·l contrari fer atentavets ço que no crehem, per vos hi serà a gran càrrech e vergonya de vosaltres en tal forma e manera procehit que us serà cpàstich e a altres exemple, e per que sobre les dites coses nos escrivim pus largament de nostra intenció al dit batle general, al qual darets fe e creença en ço que us dira de part nostra sobre lo dit material, dada en Terol sots nostre segell secret a XIII dies de maig del any mil XXVI, rex Alfonsus. Dominus rex mandatus michi Johanni Olzina.

15

1427, juny. 3. Barcelona.
ARV, RC, 232, f.138v

Lo rey,

Significam vos que volents donar orde que notable elecció de jurats e consell sia feta en aquexa ciutat en manera que se'n segesca a nos honor e servey e a la dita ciutat augmentació e benefici ab tranquil·tat havem feta certa nòmina per les parròquies de la dita ciutat e segons l'orde de aquelles de les persones que entenem deuen ésser meses en la elecció de jurats prop esdevenidora axí de estament militar com de ciutadans segons veurets en la cèdula que us trametem dins la present per que us manam e encarrgam axí estretament com podem que per metre en execució de les dites coses haiats de continent lo governador e batle general de aqueix regne e donar-lis-ets la letra de creeça que·ls trametem a vosaltres acomanada e en virtut de aquella los expliquets la dita nostra intenció, els manarets que ensemps ab vosaltres procuren e donen orde ab acabament que la nominació per nos feta e en la dita cèdula tramesa a vosaltres sia mesa e d'aquella sia feta la elecció de jurats segons dit és e servarets vos ells aquesta pràctica: que darets les lettres als consellers de les XII parròquies, ço es als de cascuna parròquia a part e en virtut de la creença direts e comanarets a aquells que facen la nominació e elecció e donen per jurats de llur parròquia los continguts en la dita cedula, e axí·ls descorrereu de parròquia en parròquia, e axí mateix darets la letra als jurats e explicar-los-ets aquella matexa creença e procurarets ab effecte que la dita elecció se faça en la dita forma e les dites explicacions e actes e los qui·s seguran façats ab los dits governador e batle, e volem que per vosaltres sien servades tres conclusions en la practica de les dites coses, **la una e principal que si algunes persones sabrets o sinistrets que haien fets alguns empeniments, conjuracions o tractes de fer-se elegir si mateixos o altres o servades altres practiques directes o indirectes per apropiari assi o altres la dita elecció tals persona o persones aquesta vegada no volem que sien admeses en la dita elecció encara que fossen en altra manera àbils e suficients a la cosa com haiam per expirable tal pràctica en la dita elecció**, la qual deu ésser feta libera a càrrech de la consciència dels electors, la segona conclusió que volem ésser servada que puy en alguna parròquia se a troben persona o persones

suficients no sia permès que manleven o facen elecció de altra parròquia com axí sia estatuhit per privilegi, e lo contrari sia manera de apropiar-se los officis, la terça conclusió és que no volem que persones algunes sien expellides o recusades admetre als dits officis sots color de nostre servey com tots nostres sotmesos especialment los habitants d'aquexa ciutat e regne haiam per bons servidors e affectats nostres, e apres feta la elecció de jurats darets una altra letra de creença que trametem als jurats que seran novells e explicar-los-ets e manarets de nostra part que facen conselleria de bones e notables persones en manera que nostre servey e lo benefici de la cosa pública de la dita ciutat se'n segue, e d'altra part los pregarets e manarets que dels affers de la deputació del regne e dels officis de aquella no donen paraula alguna los uns als altres ne curen deliberar sobre aquella tro a tant nos siam tornats de la part dallà e haiam parlat ab aquells d'algunes coses que ns ocorren concernents benefici del dit regne, e finalment vos encarregam e manam que en les dites coses vos haiats ab sobirana diligència e procurets en totes maneres que vinguen a degut effecte segons nostra voluntat e ordinació, certificants vos que d'aço ns farets singular servey e molt agradable, rescrivint ns de continu de ço que fet haurets, dada en Barchinona sots nostre segell secret a III dies de juny del any MCCCCXXVII, rex Alfonsus

Als amat e feel consellers micer Alfonso de Borja e micer Jaume Pelegri, vicecanceller

16

1427, desembre 8. Terol.

ARV, RC, 35, f.91v

N'Alfonso ect, al amat conseller nostre mossèn Vidal D'oriç, olim de Blanes, governador del regne de València salut e dilecció, una letra havem reebuda vostra quasi responsiva a una altra nostra per nos a vos tramesa dada en Terol a quatre del present mes, la qual entesa vos responem que **som massa meravellats de vos entrameteus directament o indirecta en res que toque revocació o elecció d'advocats de la ciutat de València com no petanga a vostre offici maiorment contra tenor de nostres manaments, car aquelles no obstant ans en mentspreu d'aquells, havets attentat e entenets attentar fer certs procehiments en vostra letra contenguts contra lo justícia civil, jurats i altres oficials de la dita ciutat de què som no sens cogosa contra vos agrament indignats**, per que responents vos fortiment de les dites coses vos dehim e manam expressament e de certa esciència sots la fe e naturalesa a que ns sots astret e obligat e pena encara de deu milia florins a nostres cofres applicadors que de continent vista la present, tota consultació e excepció remoguda **cessets e cessar façats de tot en tot de qualsevol informació, manaments, procehiments e actes fets en qualsevol manera contra los justícia civil, jurats, consellers e altres oficials de la dita ciutat axí per ocasió de la revocació feta de micer Pere de Falchs de la advocació de la dita ciutat com de la novella elecció d'advocat d'aquella feta en persones de micer Climent de Vilanova**, les quals revocació e nova elecció a nos són plasents e acceptables e aquelles loam, aprovam e volem ésser tengudes e observades, e

no resments no presumats pendre e detenir a presó lo dit justícia civil de la dita ciutat o altre qualsevol official o persona la dita rahó, ans si pres lo hauriets tots e qualsevol manaments, procehiment e actes axí penals com altres per vos fets a e contra los dits justícia, jurats, advocats, síndich, consellers e altres qualsevol e tornant totes les coses al primer e degut estamentaxí com nos ab la presents los dits manaments, actes e enantament revocam, cessam e a nullam e tornam al primer estament, e no rements per aquesta mateixa absolem los sobredits e cascun d'ells de qualsevol penes que per vigor de vostres manaments e en altra qualsevol manera haguessen o haien encorregut e us tollem tot poder de fer lo contrari decernints irrit cas e va tot ço que en contrari de la present nostra provisió tro a presentació d'aquella a vos fahedora e d'allí avant per vos serà en qualsevol manera enantat, e si per ventura en les dites coses voliets perseverar d'aquíavant o erets attrobat inobedient e remès als dits nostres manaments per aquesta mateixa dehim e manam al feel nostre en Pere Bou, lochtinent de governador en lo dit regne, expressament e de certa esciència sots les penes damunt dites e privació encara del dit son offici que en fadiga e desidia vostra los presents nostres manaments quantes vegades request ne serà exercesca e complesca en totes coses e per totes tota exepció e consultació apart posada, e açò per res no mude sins desija servir e les dites penes evitar com nos de certa esciència e aconselladament haiam provehir e vullam que axí-s faça, dada en Terol sots nostre segell secret a VIII dies de deembre en l'any de la nativitat de nostre senyor mil CCCCXXVII, rex Alfonsus.

17

1429, maig. 4. Barcelona.
ARV, RC, 232, f.163r

Lo rey,

Micer Guillem, **los missatgers d'aqueixa ciutat en nostra cort de present residents nos han suplicat que us manassem metre en la elecció de jurats de la dita ciutat per l'any primer vinent, la qual supplicació havem grosament admesa e de fet havem escrit que us meten en la dita elecció** per què us pregam, encarregam e manam estretament que siats una cosa ab los dits missatgers en tot ço que esgurde nostre servey e lo bon regiment e benefici de la dita ciutat, e axí mateix guardets la honor e utilitat e amistat dels dits missatgers axó com de especials servidors nostres e vostres bons amichs, en axí que se-ns discrepància entenets ab ells en ço que sia servey nostre e beneffici de la dita ciutat, segons es dit e segons de vosaltres confiam, certificants vos que serà cosa a nos agradables e lo contrari, ço que pensar no podem, no tol·lerariem ab paciència, dada en Barchinona a IIII dies de maig del any MCCCCXXVIII, rex Alfonsus
Al feel nostre micer Guillem d'Alpicat.

1429, maig. 4. Barcelona.
ARV, RC, 232, f.162v

Lo rey

Prohomens nos havents gran affectió e voler al bon regiment e comoditat d'aquexa ciutat **havem manat fer cèdula de les persones que és nostra intenció entren en la elecció de jurats de la dita ciutat per l'any perimer vinent** e la us trametem dins la present interclusa, e per què som certs que les dites persones són dispostes a nostre servey e la utilitat e benefici de la dita ciutat pregam a vosaltres e encarregam tan effectuosament e estreta com podem que donets orde e manera e façats en tot cas que les persones sobredites entren en la dita elecció segons la forma de la dita cèdula, havents vos hi ab aquelles savies maneres que serà necessari, car servey nostre farets assenyalat lo qual molt vos agrahirem, com aquesta sianotra intenció segons és dit e lo contrari ço que no podem creure seria deservey nostre e dan de la ciutat, e per tal que puxats complir les dites coses vos trametren letres de creença a vosaltres comanada per als consellers de les parròquies de la ciutat sobre dita, la qual explicarets segons vos serà ben vist per lo benefici e bona expedició de aquests negoci del qual vos donam especial càrrech confiants que y darets lo bon recepte que lo cars requer, dada en Barchinona sots nostre segell secret a quatre dies de maig del any MCCCCXXVIII, rex Alfonsus.

Als amats e feels nostres, los jurats e racional de la ciutat de València.

1429, maig. 15. Barcelona.
ARV, RC, 232, f.165v

Lo rey, prohomens nostra intenció e voluntat és que los consellers d'aquexa ciutat per vosaltres elgidors per l'any següent sien tals persones que guarden nostra honor e servey e lo beneffici d'aquexa dita ciutat, per la qual cosa escrivim an Manuel Palomar, racional de la dita ciutat, **que us informe de les persones que és nostra intenció sien consellers lo dit any** per que us pregam, encarregam e manam effectuosament e estreta **que los dits consellers façats a consell e segons lo dit en Manuel de Palomar vos dirà, donant-li sobre açò fe e creença com a nostra propria persona e complement-ho per obra** e promte efecte, segons de vosaltres indubitadament confiam, car servey nos ferets assenyalat, lo qual molt vos agrahirem, e del contrari, ço que no podem creure, hauriem gran desplaer e enuig, dada en Barchinona a XV de maig del any mil quatre-cents XXVIII, *rex Alfonsus*

Als amats e feels nostres los jurats de la ciutat de València

Dominus rex mandavit michi Francisco d'Arinyo

.

1430, maig 26. València.
ACA, RC, 2758 f.17r

Venerable mestre, noble, amats e feels nostres, com per causa de la guerra vigent sia útil e necessari a servir nostre e benavenir de la ciutat de València que en la elecció fahedora de jurats per l'any esdevenidor sien posades e eletes persones per a jurats que de la dita ciutat e regiment d'aquella puguen donar bon compte, per ço havien delliberat per no leixar ho a la ventura, que tots los XII redolins fahedors per rahó de la dita elecció dels jurats vinguessin en mà de vos batle general, e vos elegissets d'aquells dits XII, los que per nos vos fóra escrits e manat e no altres, emperò per conservar los furs e privilegis de la dita ciutat e regne havem provehit que la elecció se faça en la manera acostumada, axí emperò que XII dels cavallers e generosos e XII ciutadans, los noms dels quals vos trametem dins la present, sien mesos en los redolins de la dita elecció, e cascú per aquella parròquia que en la dita cèdula es ordenat, per tal que de aquells e no de altres se haja a fer la dita elecció, axí dels cavallers o generosos com dels ciutadans, sobre les quals coses nos de present escrivim per altres necesaries letres als jurats e prohoms de la dita ciutat ab creença a vos letres acomanada, dehim e manam vos per çò que vosaltres, o aquells de vosaltres, que us hi trobarets, donets la letra als dits jurats e prohoms, els expliquets la dita creença, encarregat a aquells que dels continguts en la dita cèdula e no a altres se faça la dita elecció de jurats per l'any esdevenidor, com per benavenir de la dita ciutat sia necessari, e vullam que axí·s faça, e en açò vos dihem e encarregam que tingau e serveu totes aquelles millors maneres que possible o sia e de vosaltres confiam fermament com sia nostra intenció e voluntat que per lo benavenir de la dita ciutat axí sia enseguit e complit, certificants vos que·n se'n farets molt agradable servir, dada en València sots nostre segell secret a XXVI dies de maig del any mil CCCCXXX, rex Alfonsus

als venerable noble, amats e feels nostres lo Maestre de Muntesa, capita de la ciutat, mossèn Eximen PErez de Corella, governador, mossèn Francesc Sarsola, tresorer e micer Johan Mercader, batle general del regne de València, consellers nostres.

Dominus Rex mandavit michi Johanni Olzina

1430, novembre. 14. Lleida.
ARV, RC, 47, f.14v

Lo rey,

Batle general per ço **com los grans e continuats serveys del feel conseller nostre micer Gabriel Palomar no solament nos obliguen a proseguir aquell de honors, gràcies e favors mas encara sos fills, los quals esperam indubitablement que segisquen los vestigis del dit lur pare nos serviran ab tota affecció e promptitud a**

ells possible axí com per esperiència ho havem vist, vos dehim, encarragam e manam expressament e de certa nostra esciència que si lo **feel cambrer nostre en Johan de Palomar, fill del dit Gabriel, lo qual en aquesta guerra nos ha bé servit** serà un dels tres elets per l'any primer vinent al ofici de justícia criminal de aqueixa ciutat li donets lo dit officipreferint-lo als altres dos qui si vulla sien, **car havent lo dit ofici en Johan Palomar fem compte que·l haia lo dit Gabriel son pare ab consell del qual lo regirà e confiam que si haura en tal manera que serà servey nostre, honor sua e profit de aqueixa dita ciutat**, e no fesets lo contrari per cosa alguna ni per letres altres que us enviassen si ja de la present no us fahiem expressa menció, car no ho tolleriem ab paciència com aquesta sia nostra deliberada e inmutable intenció e voluntat, la qual volem metats en obra no esterant altre manament nostres o consultació, dada en Leyda a XIII dies de noembre del any mil Quatrecent trenta, rex Alfonsus, Al feel conseller nostre micer Johan Mercader, batle general de regne de València.

22

1433, juny, 2. Tudela
ARV, RC, 398, f. 90v

Batle general vostra letra havem reebuda, e aquella entesa vos responem que havem haut plaer de la concordia vostra e dels jurats de aqueixa ciutat e de micer Gabriel Palomar, e agraphim vos molt la bona voluntat e affecció que demostrau al servey del senyor rey e nostre segons bé haveu acostumat, e tant com toque al fer de la conselleria de la dita ciutat nos de present escrivim als dits jurats de aqueixa ciutat e al dit micer Gabriel Palomar ab creença explicadora per lo amat secretari del senyor rey e nostre Berthomeu de Reus, qui de present esta en la dita ciutat, manant-li que de la dita creença comunique ab vos apart, e après man de part nostra a vos e als dits jurats e a micer Gabriel de Palomar com sereu ensemps, que en la nominació de la conselleria de la ciutat sus dita procehiscats per la forma e manera que havem procehit ensemps en la nominació de la juraderia, segons que per vos nos es estat escrit, guardants tots temps çó que sia servey del senyor rey e nostre, e ben avenir de la cosa pública de la dita ciutat, pregam vos afectuosament que vos hi haveu segons de vos fermament confiam, donant fe creença al dit nostre secretari en tot ço que de part nostra vos dirà axí com si nos personalment vos ho dehien, dada en nostra ciutat de Tuleda sots nostre segell secret a dos dies de juny del any mil CCCCXXXIII, el rey Juhan.

Dirigitur Bailo generali regni Valencie.

1433, desembre, 7. Saragossa
ARV, RC, 398, f. f.117v-120r

Nos en Johan per la gràcia de Déu rey de Navarra e ect, **informatos som estats per vos l'amat conseller del senyor rey et nostre micer Johan Mercader, batle general del regne de València, com novament en l'any present et corrent a tres dies del mes de juny prop passat vench a sabiduria vostra que la ciutat de València tingués una provisió del senyor rey dins inserta, e per ço lla donchs fes intimar als jurats de la ciutat una vostra protestació ab la inserta de la dita provisió del tenor següent:** en nom de nostre senyoranno a nativitate domini millesimo CCCCXXXIII, die mercuri intitulata tercia mensis juny constituhit personalment devant la presència dels honorables mossén Jaume Romeu, mossén Johan d'Exarch, cavallers, micer Johan Mercader, micer Guillem d'Alpicat, doctor en leys, en Guillem de Solanes, jurats, et en Guillem Valldaura, síndich de la ciutat de València, en Jacme Martí, verguer de la batlia general del regne de València, dins la sala de la dita ciutat en nom et per part del honorable micer Johan Mercader, doctor en leys, conseller del molt alt senyor rey et batle general del dit regne, presenta als dits honorables jurats e síndich, e per nosaltes n'Anthoni Pasqual, notari públich et escrivà dels dits honorables jurats et consell de la dita ciutat, et en Jacme d'Anglesola, notari públic et regent la escrivania de la dita batlia general, legir et publicar feu et reguiti devant los dits honorables jurats et síndich la escriptura et o intimació del tenor següent: en la present jornada huy dimecres que comptam **terç dia de juny del any mil CCCCXXXIII es pervengut novament a sabiduria de Johan Mercader, batle general, com lo senyor rey, huy benaventuradament regnant, sobre la manera de elegir jurats et consellers de la ciutat de València l'any mil CCCCXVIII a quatre de maig hauria feta certa provisió del tenor següent:**

Nos n'Alfons per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de Sicilia, de València, de Mallorques, de Cerdenya et de Corcega, comte de Barchinona, de Athenes e de Neopatria et comte de Roselló et de Cerdenya vist et reconeguts per nos alguns capítols et ordinacions fets e fetes per lo consell de la ciutat de València sobre·l regiment de aquella, et publicats et publicades a XVII de març en l'any de la nativitat de nostre senyor mil CCCCXII, com per experiència qui es magistra de les coses nos estants present en la dita ciutat havem trobat et vist que·s dits capítols e ordinacions no han donat ne donen lo fruyt per lo qual foren fets et fetes ans per contrari et per la practiquea que per ocasió d'aquells es conteguda en dies passats **es uberta via que la juraderia et encara altres officis notables de la dita ciutat porien venir et recaure en sort de persones no ydonees, abtes et sufficients en gran dan de la dita ciutat et de la cosa pública de aquella,** et per çó encara car aquelles dits capítols et ordinacions son demants a furs et privilegis et bon usos de la dita ciutat, atorgats e fets sobre la conselleria et juraderia de la dita ciutat per los quals es donada certa forma de eleccions, **nos a qui·s pertany donar remey et provehir al bon estament de la ciutat sobre dita qui es maestra exemplar de les altres ciutat et viles reals del dit regne**

ab la present revocam, cessam et annullam aquells dits capítols et ordinacions, e aquells et aquelles haurem per revocats, cessats et annullats, cassades, revocades et annullades axí com si fets et fetes no fossen, volents et determinants que per inobservancia de aquelles los jurats, consellers e consell et altres oficials de la dita ciutat no sien vists encòrrer ne sien encorreguts en penes algunes corporals ne peccuniàries, juraments, infamies et altres obligacions qualsevol allò posades ans aquells per la present liberam, remetem et absolvem, e com per tenor de tres privilegis, los dits del senyor rey en Jaume primer de gloriosa memòria la un dat en Barchinona, *idus septembris anno domini MCCXLV*, lo altre en València *XVII kalendas madii anno domini MCCLXVI*, e lo terç del senyor rey n'Anfos dad en València *nono kalendas novembris anno a nativitate domini millesimo CCCXX nono* sia donada certa forma a la elecció de conselleria et juraderia, la qual és bona et condecant al bé públic de la dita ciutat, per ço aquells dits privilegis segons lur serieet tenor volem et manam ésser servats advinguen d'aquí avant perpetuament, evadints a aquells provehim et ordenam, volem et manam que d'aquí avant en per tots temps **los jurats novament elets la primera setmana part festes de cinquagesima ensemps ab lo racional, advocats ordinaris et pensionats, ab lo síndich de la dita ciutat, qui sara són o per temps seran de la maior part dels dits jurats, et advocats et ab los dits racional et síndic, et ab lo escrivà de la sala facen et elegesquen conselleria per aquell any de lur juraderia axí de generosos com de juristes, com de les parròquies de la dita ciutat segons Déu, et lur bona consciència et juxta la forma dels tres privilegis damunt mencionats, **quant és a la conselleria de officis et mesters, los quals segons privilegis atorgats a la dita ciutat podem haver consellers qui capien en consell de la dita ciutat, manam et ordenam que sobre et en la elecció de aquells cascun any et perpetuament hi sia observada en forma de la provisió del senyor rey en Pere de inclita recordació, besavi nostre, dat en Burriana a XIII de juliol any MCCCLXIII**, més avant com sobre les nominacions et eleccions de juraderia et altres officis de la dita ciutat en dies passats hi sien estats fets alguns abusos et insolències per pròpies passions elegints hi persones massa joves no havents hi pràctica ni experiència dels affers, provehents més a les persones que als officis en dan notori de la dita ciutat, nos volents a açò obviar provehim, volem, ordenam perpetuament que d'ací avant no sien admeses ne electes persones qui no haien de XXV anys complits en sus et haien hauda o haien muller dins lur casa o habitació per solmizació de matrimoni en faz de santa mare esclesia, e sia natural et habitador de la dita ciutat o almenys haurà estat dins aquella per espay de XX any continuus, e totes et sengles coses damunt dites et cascuna de aquelles ordenam, volem et manam ésser teniudes, et servades et complides no contrastants qualsevol estatuts et ordinacions havents lo contrari, los quals et les quals en quant contrariar porien als dits privilegis et a les presents nostres ordinacions tolem, vacuam et annullam, e manam al nostre batle general et als jurats, consellers et consell de la dita ciutat sots pena de la fealtat a que ns són tenguts et obligats et de deu milia florins dels béns de cascun dels dits jurats et singulars del dit consell de la dita ciutat, qui ara són o per temps seran a nostres cofrens aplicadors que no obtants altres et qualsevol ordinacions et estatuts les presents nostres provisions et ordinacions tinguen et observen perpetuament advinguen, abdicants los tot poder de fer lo contrari, en**

testimoni de la qual cosa manam la present ésser feta et ab nostre segell secret sagellada, data en València a quatre dies de maig del any de la nativitat de nostre senyor mil CCCCXVIII, rex Alfonsus.

La qual provisió lo dit Johan Mercader, batle general, no ha sabuda ni li és estada notificada fins en la present jornada e ara quant la sabuda et ha vista et lesta aquella, la qual és molt fort es molt penol et poria ésser lenger a cosa que·l dit Johan Mercader per no saber la dita provisió com al temps de la data de aquella fos ja batle general mes havia de cinch anys, e per consegüent no cabes en lo regiment de la dita ciutat **et axí ignorantment et no sabent la dita provisió hauria publicades algunes eleccions et cabut en algunes fets contra la dita provisió, la qual cosa no haguera feta per res si sabes la dita provisió, per ço ara davant vosaltres honorables jurats de la ciutat de València lo dit batle general notifica les dites coses axí com estan en veritat, protestant que si res lo dit batle general ha fet en contrari en passat et de present que sia contra la dita provisió que no y consent ans qui dissent et contradex expressament**, offerint-se prest et perellat servir la dita provisió a la letra segons sa escrit et tenor, et no fer ni consentir res que sia contra la dita provisió, requerint de les dites coses carta pública, e lesta et publicada la dessus dita escriptura et o intimació en continent los dits honorables jurats et síndich demanaren de aquella còpia et translat, et requeriren a nosaltres dits notaris et escrivans que no cloguessem la dita carta sens se la lur resposta, presents testimonis foren a les dites coses lo discret en Miquel de Ripoll, notari, et en Bernat Bosch, mercader, et en Johan de Poyo, mestre de obra de la vila, ciutadans de València, a la qual protestació los dits jurats feren la resposta següent:

Johan Mercader, jurat de la ciutat de València l'any present MCCCCXXXIII vista la provisió del senyor rey benaventuradament regnant data en València a quatre dies de maig del any de la nativitat de nostre senyor MCCCCXVIII, e volent de certa sciencia netament sens et vinga guardar et servir la fidelitat et tement les penes en la dita provisió apposades, diu que ell enten et vol servir la dita provisió et coses en aquella contengudes entregament segons sa serie et tenor, e no enten ne vol dir, ne fer ni consentir en res que sia dit ne fet en contrari de la dita provisió et coses en aquella contengudes, e si per inadvertència o en qualsevol manera ell present o absent serà dit, o fet o escrit res en contrari de la dita provisió et coses en aquella contengudes ara per lla donchs et per tots temps enquant ell és ho revoca et ha per revocat, et en allò dissent et contradiu expressament, e requir a vos notari que de la present escriptura façats carta pública per memòria en lo esdevenidor, interrogat qui u ha ordenat respós que son pare, lo batle general, lo qual la y ha tramesa axí ordenada, los advocats de València són d'acord et deliberació bo vists et reconeguts los privilegis et provisions del senyor rey, especialment la última dada en València a quatre de maig de l'any mil CCCCXVIII, que la elecció dels consellers deu ésser feta segons la dita última ordinació del senyor rey en la forma et manera que és estada entesa feta, usada et pratuada tro a huy, de les que les totes coses vos diets que hautts consultat lo senyor rey et entretant no havets gosat entervenir en les eleccions que són estades fetes en lo consell de la dita ciutat de mostassaff et lochtinent prop passats per pahor de les penes contengudes en la dessus dita real provisió ans levas fer aquelles lochtinent de vostre officí per lo dit senyor rey, e

ara deien fer lo terç dia ans de nadal prop vinent en lo consell de la dita ciutat, les eleccions de justícies criminal, et civil, et de trecents sous, et lochtinent de justícia criminal et de altres officis, e vos **dubtets de entrevenir en les dites eleccions per pahor de no contravenir a les ordinacions del senyor rey segons tenor de la dessús inserta provisió et segons diets vostre lochtinent és empachat per accident que no y pot entrevenir, de què si per nos no y era provehit poria ésser alguna ocasió de algun escàndel, per ço havents consultat a nos de les dites coses demanant nos que entretant fins que per lo dit senyor rey hic sia ordenat lo que plaura a la sua senyoria nos hi deiam provehir de remey condecant**, per que nos vista bé vostra consultoria et les coses en aquella contengudes ab la present nostra provesió duradora fins que per lo dit senyor rey hic sia ordenat lo que serà de sa mercé **provehim, dehim et manam a vos dit batle general que entretant et fins que·l dit senyor rey haurà ordenat lo que a ell plaurà sobre les dites coses vos façats totes les eleccions a vostre offici pertanyents dels que us seran presentats en lo consell de la dita ciutat no contastant que en les dites eleccions no sien servades les coses contengudes en la dessús inserta provisió**, car nos per vos entrevenir en les dites coses et tot aquells qui per vos e vostra ordinació hi entrevendran havem per quits et sens alguna colpa e a maior cautela en les dites coses dispensam fins a tant que per lo dit senyor rey hi serà en alta manera provehit, dada en la ciutat de Çaragoça sots nostre segell secret a VII dies de deembre enl'any de la nativitat de nostre senyor mil CCCCXXX tres, el rey Juhan.

Dominus Rex locumentent mandavit mchi Anthoni Nogueras.

24

1433, novembre, 27. Calatayud.
ARV, RC, 63, f. 75

Lo rey de Navarra, infant e lochtinent

Micer Climent, nos havem escrit a suplicació de diverses persones per alguns de aqueixa ciutat al amat conseller del senyor rey et nostre micer Johan Mercader, batle general de aqueix regne, sobre lo justícia de la dita ciutat en lo criminal, après som estats informats que·l'amat nostre mossèn Gracia de Monsoriu ha obtingut del senyor rey una letra ab la qual sa senyoria mostra haver voluntat que si lo dit mossèn Gracia exirà en elecció de aquest o altre qualsevol ofici sia preferit a tot altres qui exirà ab aquell, e jatsia nos vullam que lo que·l senyor rey mana sia guardat et complit pero per que no siam vists revocar ço que fet haurem no deliberam escriure vos ex pres del dit fet al dit batle segons eram soplicats mas solament escrivim creença esplicadora per vos en virtut de la qual vos pregam que digats al dit batle que nostra intenció es que no contrafarets qualsevol letres a el trameses per nos complexca et meta per obra lo que lo senyor rey li mana sobre lo fet del dit mossèn Gracia, dada en Daroca sots nostre segell secret a XXVII dies de novembre del any mil CCCCXXX tres, el rey Johan.

A l'amat conseller nostre micer Climent de Vilanova

1434. juny 6.

ARV, RC, 32, f.88r lo rey,

Recordants que en dies prop passats ab certes letres de creença vos manam e volguem declarar nostre intent del que la donchs nos apparia ésser fahedor sobre la elecció fahedora de jurats en aquexa ciutat per l'any prop esdevindor, reebudes empero en apres algunes letres e pus escrites informacions sobre los dits affers, havem delliberat fer la cèdula en la present interclusa declarants vos que de present lo dit nostre intent e voler es que per vosaltres sia donat guiy, loch e orde ab los jurats d'aquexa ciutat e altres qui conegats deure e poder en açò aprofitar per lo bé comú d'aquexa ciutat, çò és que les persones en la dita cedula nomenades e d'aquelles es pus llents als noms de les quals trobarets ja senyal entren devant tots altres en la dita eleccio, servents en açò aquelles e mellos vies que porets, car açò creem indubitadament ésser expedient e necessari a la utilitat publica dessus dita e acceptable a nostre servey, certificant vos que la bona cura, obra e exequió que en aquests affers servariets vos agraphirem grantment, dada en Barchinano sots nostre segell secret a VI dies de juny del any MCCCCXXIII, *Rex Alfonsus*.

Dominus Rex manus michi Johanis Olzina.

1436, juny 1. Alcanyís

ARV, RC, 64, f. 30r

Lo rey de Navarra, infant e locthinent e ect

Portant veus per part dels jurats d aquexa ciutat de València nos son estats fets diversos clamors de vos, entre·ls quals principalment es feta menció que per vos seria estat fet gran prejudí a la dita ciutat en la nova elecció dels jurats d'aquella dient que contra furs e privilegis a la dita ciutat atorgats vos haveu volgut entremetre de la dita elecció dels dits jurats e encara contrariets de voler cabre e intervenir en la elecció dels consellers en la dita ciutat fahedora, pretenent vos segons se diu que les dites coses serien per vos fetes en virtut de certes letres en aquests dits pefets per nos a vos trameses, e per ço som estats ab gran instància per los dits jurats suplicats que en e sobre los dits prejudís nos plaguets proveir a la indemnitat de la dita ciutat e deguda observància dels furs e privilegis de aquella e encara e encara de certs manaments e particulars provisions fecis e fetes per lo senyor rey sobre los dits officis, e per tant satisfent tant com és en nos a la dita justícia dels dits jurats vos certificam que per les letres que trameses havem axí a vos, a lo bate general e micer Gabriel de Palomar en sens com a vos a splés a per a no es estada ne es intenció nostra que en res fos deroqua als furs e privilegis de la dita ciutat ne a neguns provisions per lo senyor rey fetes sobre la forma del regiment e elecció dels oficials de aquella, solament som inclinats a escriure ço que per nos fou **escrit a vos e los desus dits que en la dita elecció sobre totes coses haguessets esguart al servey del senyor rey e al bé públich de la dita ciutat per execució que la**

dita elecció fos feta sens escàndol e que en aquella intervenguessen e fossen nominades persones ydones, àbils e dispotes segons per les dites nostres letres clarament se pot mostrar per que declarants vos sobre les dites coses nostra intenció, vos pregam, encarregam e manam axí estretament com podem que en la elecció de la conselleria que deu ésser feta en la dita ciutat servits e guardets a aquella los seus furs e privilegis e altres provisions e manaments generals e particulars per lo senyor rey fets e fetes en qualsevol manament sobre les dits afers com no sia intenció nostra de mudar ne contravenir en alguna cosa que per la sua senyoria sia proveïda e ordenada bé haurem plaer e serem mol aconsolats e encara vos pregam e exortam que tant com dia en vos sens derogació dels furs e privilegis de la dita ciutat e servant la voluntat del senyors rey permerts e ferats que en la elecció de la dita conselleria capien e sien nomenades tals persones que Deus ne sia servit, lo senyor rey content e la cosa pública de la dita ciutat ben regida e governada e los qui intervendran en aquella ne reporten honor e bona fama de què escrivim als jurats de la dita ciutat encarregant-los tant com en vos és de les dites coses per nostre descarrech e per retre lo deute que devem e som tenguts, dada en la vila de Alcaniz sots nostre segell secret de lo primer dia de juny del any mil CCCCXXXVI, el rey Juan.

Al noble e amat conseller del senyor rey e nostre mossèn Eximent Pérez de Corella, nostre portant veus com a governador general en lo regne de València.

27

1436, novembre 21. Saragossa
ARV, RC, 68, f. 42v

Lo rey de Navarra, infant e lochtiment general ect

Portant veus vostra letra de XIII del present mes de noembre havem reebuda e entesa aquella **havem no poc enuig e desplaer de les novitats que tots jorns succehexen de uns contra altres en aquexa ciutat guardant poch lo servey del senyor rey e lo repòs e bon estament de la dita ciutat**, si plau a nostre senyor nos serem prestament de les parts d'ella a farem nostre poder que si provehisqua segons que s pertany provehies, emperò de present al necessari e responents a vostra letra consultoria **vos certificam que attenents que mossèn Johan Tolsà es nét de mossèn Pardo e és estat denunciat es diu ésser molt sospitós en lo fet del regiment del justíciat en lo criminal de aquexa ciutat nostra intenció e voler es que lo justíciat en lo criminal durant la sua indisposició faça e conscituescha altre regent que no sia denunciat e lo menys sospitós que fer se puixa**, e tant com als presos en vostres letres nomenas puix sien dels contenguts en les addicions posades a les denunciacions fetes *hinc inde* per mossèn P(ere) Pardo e Perot Pardo, son nebot de una part, mossèn Pere Siscar e mossèn Miquel Julià de la part altra nostre voler es que **sien arrestats en lurs cases per tolre tota ocasió de inconvenients, en axi emperò que los que son oficials del senyor rey o de la ciutat o de la Generalitat del regne o haien càrrec o comissió de altres officals públics haien facultat cascú d'ells de anat quant ha necessari als locs on se acostuma exercir lo offici que cascun té e a dreta via sens divertir en altres parts** e que fets les actes pertanyents a lurs officis cas sen torn a casa sua per la via per on serà vengut si ha no es que aquells qui presos seran per vigor de les dites addicions

constas evidentment ésser personalment entrevenguts en lo cas o brega perquè són estats denunciats, car en tals com aquells **nostra intenció es que se'n faça ço que de justícia segons los furs e privilegis de aqueixa ciutat e regne trobareu ésser faedor**, e açò volem haver loch per algunes justes e rahoables causes tro a tant que nos siam aquí, e lavors en volent será en tot provehit segons que s pertany e la qualitat dels affers requer, **pregants e encarregants vos tant com podem que en l'endemig vos forceu e procureu tant com en vos sia que justícia sia feta e administrada indiferentment totes passions a part possades**, car veiam ab effecte qe axí s faça nos serem contents de proseguir vostre offici de tota ajuda e favor rahoables, avisant-nos contínuament de ço que de ací avant se seguirà per que si necessari será en altra manera hi puixam provehir, dada en Çaragoça sots nostre segell secret a XXI d noembre del any mil CCCCXXXVI

Al noble e amat conseller del senyor rey e nostre mossèn Eximen Pérez de Corella, nostre portantveus com a governaor general en lo regne de València.

28

1447, octubre 18. Saragossa

ARV, RC, 69, f. 99r

Lo rey de Navarra, infant e lochtinent general, ect

Lochtinent a noticia nostra son pervengudes les noves e paraules injurioses que s seguiren en aquests dies passats en la sala d'aqueixa ciutat entre n'Esteve Pérez, jurat, e en Jaume Beneyto, secretari del senyor rey e escrivà de aquella, de les quals se diu que jatsia conste per informació per vos reebuda que fou principiador e promovedor lo dit n'Esteve Pérez, emperò que per alguna sinistre relació a vos feta en lo principi del cas passat abans de reebre la dita informació lo dit en Jaume Beneyto es estat pres e detengut per provisió vostra sens algun clam, denunciació o acusació en la torre de la dita sala ab grillons de ferre en les cames per temps de XI dies en manera assats carregosa e injuriosa e apres l'aveu fet arrestar en casa sua ab sagrament e homenatge e pensa de Vm florins no feta menció alguna del moviment començat per lo dit n'Esteve Perez, lo qual segons se diu que apar per la dita informació rebuda ultra les paraules dites per ell començades ab lo braç arromangat feu gest e continença de voler donar morrada al dit en Jaume Beneyto, de la qual cosa si axí passa com dites som estats marvellats, car la un seria estat massa comportat e l'altre excessivament punit e castigat en aquest cas atesa la condició de la persona per que veritat és que lo dit en Jaume Beneyto devia guardar e advertir que l'altre era jurat e per honor del offici e de la ciutat e del loch on ereu si maior moderació hagués hauda en les paraules dites no seria estat mal fet, però també mateix lo dit n'Esteve Pérez devia haver hauda altra temperància en ses noves e no dar ocasió acomoure e fer exir al altre per coses que no fahien gran fruiyt pur lo càstich devia ésser equal, segons exhigència de la culpa de cascun d'ells, senyaladament après que la dita informació fonch reebuda e consta a vos de la cosa com era passada, e per ço om aquests semblants actes encara que s mostren de poc caler a vegades a porten altres majors inconvenients, vos pregram, exortam, encarregam e manam que ab bona delliberaci e tota accepcioó de persones remoguda hi vullau advertit no permetent ne donant loch que lo dit en Jaume Beneyto indogudament sia vexat ne maltractat en sa persona abans la sua justícia li sia guardada, e si lo dit n'Esteve Perez ha fet ço que fer no degués axí mateix hi provehiu segons que per mèrits de la dita informació e en altra manera de justícia e rahó trobareu ésser fahedor

havent vos hi per tal forma que abdosos sien tractats juxta la qualitat dels excessos e condició de les persones, e no haien ocasió de clamar-se de vos ab legítima causa, e encara haurien plaer que ns trametteseu còpia de la dita informació per que sobre lo contingut en aquella vos puixam escriure del parer nostre, dada en Çaragoça sots nostre segell secret a XVIII dies de octubre del any mil CCCC quaranta set, el rey Juan.

Al amat conseller del senyor rey e nostre e lochtinent de nostre portant veus com a governador general de regne de València, mossèn Pere de Cabanyelles.
Dominus Rex locumtente mandavit michi Anthoni Nogueras.

29

1448, abril 14. Camp prop l'Albarese de Aquenina
ACA, RC, 2657, f.113v

Lo rey, ect

Racional vosta letra havem reebuda ab la nòmina de la juraderia interclusa, la qual per nos es estada vista e regoneguda e **abilitada segons lo ordre que la us remetem escrita** dins la present perque los primers escrits en aquella fins en lo nombre acostumat e no altres entren en la dita elecció, manam vos per ço en semps ab lo amat conseller nostre mossèn Berenguer, balle general de aqueix regne, al qual axí mateix escrivim e ab creença en persona sua e vostra escrivim als jurats e consell de la dita ciutat façan e procuren axí sia executat e complit, **si emperò a vosaltres dos per nostre servey e utilitat de la re pública era vist més expedient cessar algú dels primer escrits en la dita ceda o altres axí ho puixau fer renseguir**, e açò mateix sia entès si algú dels primer escrits per qualquel justa rahó era impedit a entrar en la dita elecció, volents emperò que per d'en quan rahó non sien cessats los dits en Pere Andreu e en Jacme de Fachs com axí sia nostra voluntat se faça, dada en lo nostre camp prop l'Albarese de Aquenina a XIII dies de abril mil CCCCXXXVIII, rex Alfonsus.

Al amat conseller nostre en Manuel Suau, racional e ciutadà de la ciutat de València
Dominus rex mandavit michi Francisco Martorell

Ciudadans	Generosos
En Pere Andreu	Mossèn Galceran de Monsoriu
En Joan Ferrando	En Joffre de Blanes
En Luis Bou	Mossèn Joan de Castellví
En Riambau Cruilles	Mossèn Joan Valleriola
En Vicent Alegre	Mossèn Mattheu Lançol
En Luis Frigola	En Joan de Nàtera
En Manuel Lorenc	Mossèn Berenguer Mercader
En Joan Gomiç	Mossèn Jacme d'Esplugues
En Joan d'Almenara	Mossèn Joan Vives
N'Arnau Costantí	Mossèn Menaguerra
En Luis Morell	Mossèn Garcia de Ioris
En Joan Boix	En Bernat Canyell
N'Antoni Pellicer	En Pere Cervató

En Miquel Andres
En Bernat Periç
En Nicolau de Vilanova
En Jaume Fachs

Mosèn Jacme d'Almenara
Mossèn Baltasar Bou
En Luis Crespí

30

1455, setembre 5. Saragossa
ARV, RC, 76, f. 86r

Prohomens **per dues letres que maiestat del senyor rey**, nostre molt car e molt amat senyor frare, **escriví una als consellers de la parròquia de Sant Johan manant-los que en la elecció de mustaçaff fahedora en la festa de sent Miquel, propvinent nomeneu per la dita parròquia en Miquel Valero, ciutadà de aquexa ciutat, e altra a batle general manant-li que si venrà en los tres lo nomine davant tot altre**, havem vist la gran voluntat que lo dit senyor rey té que lo dit en Miquel Valero entre a les eleccions dels officis de la dita ciutat per que atesa la gran voluntat que lo dit senyor hi té e atesa encara la sua suficiència e abilitat, **vos pregam e encarregam tant affectuosament e estreta com podem que diferència alguna era entre los dits consellers sobre la nominació del dit en Miquel Valero vosaltres doneu orde que aquell sia nomenat per la dita parròquia, e d'aquí avant en totes les eleccions de officis de aquexa ciutat** a ell darets lo admetau, certificants vos que de açò ens nos fareu plaer e servey molt agradables, los quals en son cas e loch haurem bé a memòria, e en lo contrari trobaríem enuig massa gran, dada en Barchinona a cinch dies de setembre del any MCCCCLV, el rey Johan.

Als amats e devots nostres los jurats, consell e prohomens de la ciutat de València.

31

1464, abril 16. Lloc de Villamayor (barri de Saragossa)
ARV, RC, 243, f.3v

Lo rey,

Magnífich racional amat nostre vostra letra havem rebuda a VI de abril present ab altres del espectable don Pedro d'Urrera, lochtinent general nostre e magnífichs batle general e escrivà de ració de casa nostra en Pau Rosell quasi de hun mateix efecte, les quals vistes e vista la ceda que dins vostra letra venia interclusa de la juraderia hans contentat bé trametem vos trellat de aquella signat de nostra mà dins la present interclusa, som contents que de les persones en aquella nomenades e escrites entre en la elecció de la dita juraderia dotze dels ciutadans e dotze dels cavallers e generosos confiants que puix tots vosaltres los haveu per disposts e sufficients al servey nostre e al benefici de la cosa pública de aqueixa ciutat de València seran tals com escrit haveu, e per tal

comunicareu sobre açò de nostra part ab los jurats de la dita ciutat als quals sobre aquest fet escrivim ab creença a vos e al dit batle general acomanada als quals direu de part nostra en virtut de la creença és nostra volentat en la dita elecció entren los contenguts en la dita ceda dotze de huns e dotze dels altres per los respectes damunt dit, Del lloch de Villamayor, barri de Çaragoça, a XVI de abril del any mil CCCCLXIII, rex Joan

Al magnifich e amat conseller nostre en Guillem Çahera, racional de la nostra ciutat de València

Dominicus Decho, secretarius

Tenor vero dicte cede intercluse est pro ut sequitur

Ciudadans	Cavallers e generosos
En Luys Cruilles	En Joan de Monpalau
En Luys Joan	Mossen Pere Siscar
En Jaume de Fachs	Mossen Luys de Montagut
En Luys Blanch	Mossen Luys Soler
En Antoni del Miracle	Mosen Pere Çanoguera
En Perot Pelegri	En Bernat Catala
En Luys Alpicat	Mossen Berenguer Mercader
En Bernat de Penarويا	En Bernat Vives
En Joanot Alegre, menor	Mossen Jacme d'Almenara
En Luys Pellicer	En Guillem Ramon d'Esplugues
EN Galceran Clavell	En Bernat Cayell
En Miquel Andres	Mossen Galceran d'Eslava
En Francesc Solanes	Mossen Galceran de Borja
En Tomas Sorell	En Joan Royz de Corella.

VI. BIBLIOGRAFIA

APARISI, F., RANGEL, N. i ROYO, V., «La petita noblesa valenciana davant l'emergència de l'Estat. El senyoriu d'Hug de Cardona en el segle XV», a A. MARTÍNEZ (ed.) *Les senyories a la Catalunya baixmedieval, ss. XIII-XV* (Hostalric, 2009), p. 98-108.

Aragón», *Medievalismo*, 4 (1994), pp.161-162.

AURA GOMEZ, A., *Los mercaderes catalanes en Valencia durante la guerra civil catalana, 1458-1476*, Valencia, Trabajo de Investigación inédito, 2005.

BARCELÓ CRESPI, M.(coord.), *Estudis Baleàrics. Règim municipal a la Corona d'Aragó*, núm. 31 (1988).

BARRIO BARRIO, A., “La intervención real en la ciudad de Orihuela a través de la implantación de la insaculación de 1445”, *El poder real de la Corona de Aragón: (siglos XIV-XVI)*, vol. 2. Zaragoza, 1996, pp. 23-34.

—, «Gobierno municipal en Orihuela durante el reinado de Alfonso V, 1416-1458. Alicante, 1995.

—, «La intervención real en la ciudad de Orihuela a través de la suspensión de la insaculación en 1450 y su reimplantación en 1459», *Pedralbes*, 13-1 (1993), pp. 401-408.

—, «La introducción de la insaculación en la Corona de Aragón. Xàtiva, 1427. Transcripción documental», *Anales de la Universidad de Alicante*, nº 8 (1990-1991), pp. 99-114.

—, «La organización municipal de Alicante, siglos XIV-XV», *Anales de la Universidad de Alicante. Historia medieval*, vol. 7 (1988), p. 137-158.

—, «Las élites políticas urbanas en la Gobernación de Orihuela: los sistemas de creación, acceso y reproducción del grupo dirigente fronterizo en el territorio fronterizo», *AEM*, vol. 32 (2002), pp.777- 808.

BATLLE GALLART, C., i BUSQUETA RIU, J., «La renovación de la historia política de la Corona de

BATLLE GALLART, C., *La crisis social y económica de Barcelona del siglo XV*, Barcelona, CSIC, 1973.

BAYDAL SALA, V., *En els orígens de la revolta de la Unió al regne de València (1330-1348)*, València, PUV, 2013.

BELENGUER CEBRIÀ, E., «La ciutat de València a l'època fóral. Algunes reflexions», en *Dels furs a l'estatut. Actes del I Congrés d'administració valenciana:*

de la història a la modernitat, València, Institut Valencià d'Administració Pública, 1992.

—, *València en la crisi del segle XV*, Barcelona, Edicions 62, 1976.

—, *Fernando el Católico y la ciudad de Valencia*, València, PUV, 2012.

BELTRÁN VENTURA, P. «Játiva y la elección de sucesor de don Martín el Humano», en III CHCA, vol.1, València 1923, p. 439-485.

BENITO RUANO, E., «La liberacion de los prisioneros de Ponza», *Hispania*, 1964, pp. 27-65.

BERNABÉ GIL, D., *Privilegios de insaculación otorgados a municipios del Reino de Valencia en época foral.*, Alicante, 2012.

BERNABEU BORJA, S. i GARÉS TIMOR, V.M., «Mantener la paz y el buen gobierno: la evolución de las élites dirigentes de la villa de Alzira durante el reinado de Fernando el Católico (1479-1516)», en *Actas de la XIV Reunión Científica de la Fundación Española de Historia Moderna*, Zaragoza, 2016, en premsa.

BERNABEU BORJA, S., «Les competències i les obligacions dels Jurats de la ciutat de València a través del seu jurament institucional», en Jesús BRUFAL SUCARRAT (coord.), *Nuevas Aportaciones de Jóvenes Medievalistas*, Lleida, 2014, pp.71-86.

—, «Llinatges i poder local a l'Alzira del segle XV», en *Aragón en la Edad Media*, nº 25 (2014), pp. 5-40.

CABEZUELO PLIEGO, J.,«Resolución del conflicto de Pedro IV y el infante Fernando. Los acuerdos de Albarracin de 1357», *Anuario de Historia de Derecho Español*, Tomo LXXXIII, 2013, p. 762-764.

CÁCERES MILLÁN, S., «La Taula de Canvis de la València del segle XV: política i societat al interregne (1410-1412)», *Roda da Fortuna*, vol. 2, nº 1 (2013).

CANET APARICI, T., «La abogacia fiscal: ¿Una figura conflictiva en la administración valenciana?» en *Actes del XVIII Congrès d'història de la Corona d'Aragó*, Valencia, PUV-Fundació Jaume II el Just, 2005,pp. 523-550.

CÁRCEL ORTÍ, M.M., i GARCÍA MARSILLA J.V., (ed.), *Documents de la pintura valenciana medieval i moderna*, València, PUV, vol. 4, 2013.

CARRERAS ZACARES, S., *La Taula de cambis a València: 1408-1779*, València, Ajuntament de València, 1957.

—, *Notes per a la història dels bandos de València*, València, Fill de F. Vives Mora, 1930.

—, *Ensayo de una bibliografía de libros de fiestas celebrados en Valencia y en su antiguo reino*, Valencia, 1935, pp.68-71.

CHALMETA GENDRÓN, P., «El almotacén a través de los “Llibre del Mustaçaf”», *Aragón en la Edad Media*, nº 20 (2008), pp. 203-223.

CRUSELLES GÓMEZ E., i CRUSELLES GÓMEZ, J.M., «Valencianos en la corte napolitana de Alfonso el Magnánimo», en *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso II el Magnanimo: i modelli politico-istituzionali, la circolazione degli uomini, delle idee, delle merci, gli influssi sulla società e sul costume*, vol. 1 (2001), pp. 875-897.

CRUSELLES GÓMEZ, E., «El puerto de Valencia en el Mediterráneo medieval», en HERMOSILLA PLA, J. (coord.), *Historia del puerto de Valencia*, València, Universitat, 2007, pp. 69-78;

—, *El Maestre Racional, función política y desarrollo administrativo del oficio público en el siglo XV*, València, Insitutció Alfons el Magnànim, 1989

CRUSELLES GÓMEZ, E., CRUSELLES GOMEZ J. M^a., i NARBONA VIZCAÍNO, R., «El sistema de abastecimiento frumentario de la ciudad de Valencia en el siglo XV: entre la sublevación pública y el negocio privado» en M.ª BARCELÓ CRESPI, y RIERA MELIS, A. (coords.), *La Mediterrània, àrea de convergència de sistemes alimentaris(segles V-XVIII)*, Palma de Mallorca, IEB, 1996, pp. 305-332

CRUSELLES GÓMEZ, J. M. (coord.), *En el primer siglo de la Inquisición española. Fuentes documentales, procedimientos de análisis, experiencias de investigación*, Valencia, 2013.

—*Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera, 1998.

DOMÈNECH i MONTANER, LL., *La iniquitat de Casp i la fi del Comtat d'Urgell: Estudi històrico-polític*, Barcelona, ed. Fèlix Domènech i Roura, 1930.

FALCÓN PÉREZ, M.I., «Las ordenanzas del concejo de Zaragoza: Modificaciones de Alfonso V en 1430», *Aragón en la Edad Media*, 8, 1989, pp. 229-248; i

—*Organización municipal de Zaragoza en el siglo XV*, Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1978.

—«La introducción del sistema insaculatorio para la provisión de cargos municipales en Aragón», *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso II el Magnanimo*, vol. 1. Nápoles, 2001, pp. 253-276.

FELIPO ORTS, A., «El primer conde de Cervelló y la defensa de la jurisdicción de la Ciudad de Valencia sobre las baronías de Paterna, Benaguacil y la Pobla contra la

pretensión del duque de Segorbe» en A. FELIPO ORTS, A., PÉREZ APARICIO, C. (eds), *La nobleza valenciana en la edad moderna: Patrimonio, poder y cultura*. Valencia, 2014.

—*Autoritarismo monárquico y reacción municipal*, Valencia, PUV, 2004.

FERRER I MALLOL, M. T., «Una època tranquil·la en el govern de Barcelona: el regnat de Martí l'Humà (1396-1410)», *Quaderns d'Història*, 4 (2001), pp. 165-182.

—«Causes i antecedents de la Guerra dels dos Peres», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 63-4 (1987), pp. 445-508.

FONT I RIUS, J. M., «Las instituciones de la Corona de Aragón en la primera mitad del siglo XV. (Reinados de Fernando de Antequera y Alfonso el Magnánimo)», *IV CHCA*, Palma de Mallorca, 1955, pp. 209-223.

—«Orígenes del régimen municipal de Cataluña», *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval col·lectanea de treballs del professor Dr. Josep Mª Font i Rius amb motiu de la seva jubilació acadèmica*. Barcelona, 1985, pp. 281-560;

—«Valencia y Barcelona en los orígenes de su régimen municipal», *Estudios jurídicos en homenaje al profesor Santa Cruz Teijeiro*, Valencia, 1974, pp. 291-355

FRADEJAS C., i GARCÍA, P. «El régimen municipal en Onda a mediados del siglo XV», en *Centre d'Estudis Municipal d'Onda*, 2 (1989), pp. 7-87.

FURIÓ DIEGO A. i GARCÍA-OLIVER F. (eds.), *Llibre d'establiments i ordinacions de la ciutat de València (1296-1345)*, València, PUV, 2007.

FURIÓ DIEGO, A., «Deuda pública y intereses privados. Finanzas y fiscalidad municipales en la Corona de Aragón», en *Edad Media. Revista de Historia*, nº 2 (1999), pp. 35-80.

— «Un debat inacabat. El compromís de Casp a través de la història», en M. T. Ferrer i Mallol, *Martí L'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el Compromís de Casp*, 2015, p.815-865.

GARCÍA CÁRCEL, R., *Orígenes de la Inquisición Española. El tribunal de Valencia (1478-1530)*, Barcelona, 1976.

GARCIA GALLO, A., «El derecho en el “Speculum principis” de Belluga» en *AHDE XLII*, pp.189.

GARCIA MARSILLA J.V., i SAIZ SERRANO, J., «De la peita al censal. Finanzas municipales y clases dirigentes en la Valencia de los siglos XIV-XV», en M. SÀNCHEZ i A. FURIÓ DIEGO (ed), *Corona, municipis i fiscalitat a la baixa edat mitjana*, Lleida, Quaderns d'Estudis Ilerdencs, 1997, p.307-334.

GARCIA MARSILLA, J.V, «El impacto de la corte en la ciudad de Valencia: Alfonso el Magnánimo en Valencia (1425-1428)» en A. GALÁN i J. M. CARRETERO (eds), *El alimento del Estado y la salud de la Res Publica: orígenes, estructura y desarrollo del gasto público en Europa*, Madrid, Instituto de Estudios Fiscales, 2013.

—«Avalando al rey. Préstamos a la Corona y finanzas municipales en la Valencia del siglo XV», en Menjot D. i Sanchez Martinez, M. (coords), *Fiscalidad de Estado y fiscalidad municipal en los reinos hispanicos medievales*, Casa Velazquez, 2006, pp.391-409.

—*La jerarquía de la mesa. Los sistemas alimentarios en la Valencia bajomedieval*, Valencia, Diputación, 1993, pp. 23-65.

GARCIA-OLIVER, F. (ed.), *Llibre d'Establiments de Gandia: imatges i missatges en una vila medieval*, Gandia, Ajuntament de Gandia, 1987.

GARCIA-OLIVER, F., APARICI, F., RANGEL. N., i ROYO V. (ed.), *Hug de Cardona. Col·lecció diplomàtica*, València, PUV, vol. I, II, III, 2009.

GARRIDO I VALLS, J. D., «Interregne i bandositats a Aragó», en Maria Teresa FERRER I MALLOL (ed.), *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, IEC, 2015, pp. 791-814;

GARRIDO i VALLS, J.D., «Les rendes de la baronia barcelonina d'Elx i Crevillent (1391-1473)», en Salvador CLARAMUNT RODRIGUEZ (coord.), *XVII CHCA. El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003, vol. 1, pp. 359-370.

GIMÉNEZ SOLER, A., *Itinerario del rey Alfonso de Aragón, el que ganó Nápoles*, Zaragoza, 1909.

GIMENO BLAY, F.M., *El compromiso de Caspe (1412). Diario de un proceso*, Zaragoza, CSIC, 2013.

GIRONA LLAGOSTERA, D., «Itinerari de rei Martí (1403-1410)», en *Anuari de l'IEC*, Barcelona, 1913-1914.

GONZÁLEZ SÁNCHEZ, S., *Itinerario de don Fernando, regente de Castilla y rey de Aragón (1407-1416)*, Zaragoza, CSIC, 68, 2013.

GRAULLERA SANZ, V. *Derecho y juristas valencianos en el siglo XV*, Valencia, Generalitat Valenciana, 2009.

—«La biblioteca de don Jaime Garcia de Aguilar. La trayectoria intelectual de un jurista valenciano en el siglo XV», en *Quaderns d'investigació d'Alaquàs*, 2007, pp. 9-28.

GUINOT RODRIGUEZ, E. (ed.), *Establiments municipals del Maestrat, els Ports de Morella i Lluçena (segles XIV-XVIII)*, València, PUV, 2004.

HERNÁNDEZ GARCIA, A., «La família Martí de Torres y el señorío de Alaquàs» en *Quaderns d'investigació d'Alaquàs*, 2012, pp. 9-64.

HINOJOSA MONTALVO, J., *Crònica de Pere Maça*, València, PUV, 1979.

IBORRA BERNAD, F., *La Casa de la Ciudad de Valencia y el Palacio de mosén Sorell. De la memoria nostalgica a la reivindicación arquitectonica de dos episodios perdidos del Siglo de oro valenciano*, Tesis Doctoral, Valencia, 2012.

IBORRA J. (ed), *Martí de Viciana: Libro segundo de la Crónica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia y de su reino*, València, PUV, 2013.

IGUAL LUIS, D. «Entre Valencia y Nápoles. Banca y hombres de negocios desde el reinado de Alfonso el Magnánimo», *En la España Medieval*, nº 24 (2001), pp.103-121.

—«Política y economía durante la Baja Edad Media. El papel de la monarquía en el comercio exterior valenciano», en J. A., BARRIO BARRIO.(coord.), *Los cimientos del Estado en la Edad Media. Cancillerías, notariado y privilegios reales en la construcción del Estado en la Edad Media*, Alcoy, Marfil, 2004, pp. 250-262.

IRANZO MUÑIÓ, M.T. «Estrategias de clase y gobierno urbano: las ordenanzas de Calatayud de 1423», *Aragón en la Edad Media*, 12, pp.183-200.

IVARS PÉREZ, I., *Dènia, La ciutat i el castell. Arquitectura militar baluardada (XVI-XIX)*, València, PUV, 2015, pp. 353-357.

JARQUE MARTÍNEZ, E. I SALAS AUSENS A., «El poder municipal aragonés en tiempos de Felipe II» en E. MARTINEZ RUIZ (coord.), *Madrid, Felipe II y las ciudades de la monarquía*, vol. 1., Madrid, 2000, pp. 199-215.

—«Monarquía, comisarios insaculadores y oligarquies municipales en el Aragón de la segunda mitad del siglo XVII», *Revista de Historia moderna: Anales de la Universidad de Alicante*, 19, 2001, pp. 239-268

JARQUE MARTÍNEZ, E., «La oligarquía urbana en los siglos XVI y XVII, Estudio comparativo con Barcelona», *Revista de historia Jerónimo Zurita*, 69-70, 1994, pp. 147-168; *Zaragoza en la monarquía de los Austrias. La política de los ciudadanos honrados (1540-1560)*, Zaragoza, 2007;

KÜCHLER, W. *Les finances de la Corona d'Aragó al segle XV* (regnats d'Alfons V i Joan II), Valencia, Alfons el Magnànim,1997.

LAIRO PLA, A. (ed.), *Libre de diverses statuts e ordinacions fets pel Consell de la vila d'Algezira*, València, PUV, 2001

- LLOP CATALÀ, M., «Importación de trigo por “ayuda” en València 1450-1472», *Estudis. Revista d'Història Moderna*, PUV, 2 (1973), p.62.
- LLORCA, F., *Sublevación del infante don Jaime de Aragón, seguida de la de su hijo del mismo nombre (1462-1477)*, [Valencia, 1932], ed. consultada, Valencia, Paris-Valencia, 1997.
- LÓPEZ I QUILES A. i OLMOS I TAMARIT, V., «El domini català a la senyoria de Catarroja», pp. 25-31.
- LÓPEZ RODRÍGUEZ, C. «Ciudades, nobleza y patrimonio regio en el Reino de Valencia en época de Alfonso el Magnánimo» en CLARAMUNT RODRÍGUEZ, S. (coord.), *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta*, vol. 3. Barcelona, 2003, p.512.
- *Nobleza y poder político en el reino de Valencia*, Valencia, PUV, 2005.
- LOZANO GRACIA, S., *Las elites urbanas en la ciudad de Zaragoza en el siglo XV. La aplicación del método prosopográfico*, Tesis doctoral en línea, Zaragoza, 2007.
- MASSIP BONET, F., «L'entrada valenciana dels primers Trastàmars», *Locus Amcens*, 12 (2013-2014), pp. 55-65.
- MAYORDOMO GARCIA-CHICOTE, F., *La Taula de canvis: aportación a la historia de la contabilidad valenciana, siglos XIII-XVII*, València, PUV, 2002.
- MESADO GIMENO, X., *Els vescomtes de Gallano. Un llinatge baronial de la Corona d'Aragó en la baixa edat mitjana*, València, Tesis doctoral, 2016.
- MIRA JÓDAR, A.J., «La financiación de las empresas mediterráneas de Alfonso el Magnánimo. Bailía General, subsidios de Cortes y crédito institucional en València (1419-1455)», *AEM*, 33/2 (2003), pp.711-714.
- MOLLÀ RIBES E., «Apunts sobre l'Edat mitjana: oficial i càrrecs municipals a Xàtiva», *Papers de la Costera*, 5 (1987), pp.61-71.
- MOLLÀ RIBES, E., «El govern municipal de la ciutat de Xàtiva en la baixa edat mitjana» (segles XIV i XV), Xàtiva, *Fira d'agost de 1983*.
- *Organización municipal y vida material en la ciudad de Xàtiva a finales del siglo XIV*, Tesis de licenciatura, inedita, València, 1984.
- MUÑOZ POMER, M. R., «Las Cortes de 1401-1407: Protagonistas y propuestas innovadoras de amplia repercusión en época foral» en R. FERRERO I LL. GUÍA (ED.) *Corts i parlament de la Corona de Aragó: unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*, València, PUV, 2008.

- «Las cortes y la Generalidad valenciana durante el reinado de Don Martín», en M. T. Ferrer i Mallol (ed.), *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410): l'Interregne i el Compromís de Casp*, Barcelona, IEC, 2015.
- «Preliminares de la guerra de los dos Pedros en el Reino de Valencia (1356)» *Annales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, nº 1 (1982), pp. 117-134.
- MUXELLA PRAT, I., *La Terra en Guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)*, Tesis doctoral, Barcelona, 2013, pp. 13-31.
- NARBONA VIZCAÍNO, «Benedicto XIII y la ciudad de València en tiempos de la reunión de Perpiñán (1413-1416)», ponència del *Colloque Perpignan 1415: un sommet européen à l'époque des conciles. 23, 24 et 25 septembre 2015*. [Inèdit 2015].
- «Cultura política y comunidad urbana: Valencia, siglos XIV-XV», *Edad Media, Revista de Historia*, 14 (2013), pp.
- «El rey y la ciudad. Sinergia entre el Magnánimo y Valencia», *eHumanista/IVITRA*, 7 (2015), pp. 193-210.
- «L'Interregne a València» en Maria Teresa FERRER I MALLOL (ed.), *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, IEC, 2015, pp.767-789;
- «Los Rabassa, un linaje patricio de Valencia medieval», *Annales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval* 7 (1989), pp. 124-125.
- «El Justicia Criminal. Una corte medieval valenciana, un procedimiento judicial», *Estudis castellonecs*, nº3 (1986) pp. 287-310.
- «La configuració del perfil municipal en la xarxa urbana del regne de València (1238-1329)» en M. T. FERRER I MALLOL (ed), *Jaume I. Commemoració del VIII centenari del naixement de Jaume I*, Barcelona, IEC, vol. 2 (2013), pp. 579-588.
- «Los conversos de Valencia (1391-1482)», en F. SABATÉ, C. DE JEAN i altres, *Cristianos y judíos en contacto en la Edad Media: polémica, conversión, dinero y convivencia*, Lleida, Ed. Milenio, 2009, pp.101-146.
- «Alfonso el Magnánimo, Valencia y el oficio de racional», en *Actas del XVI Congreso Internacional de Historia de la Corona de Aragón*, vol. 1 (2001), pp. 593-617
- «La milícia ciudadana de la Valencia medieval», *Clío & Crímen*, nº 3 (2006), pp. 305-332.
- «Municipio, familia y poder en las ciudades...pp. 55-77.

—*Valencia, municipio medieval: poder político y luchas ciudadanas*, Valencia, Ajuntament de València, 1995.

NARBONA VIZCAÍNO, R., y E., CRUSELLES GÓMEZ, «Espacios económicos y sociedad política en la Valencia del siglo XV», *Revista d'Història Medieval*, 9 (1998), pp. 193-214.

NAVÍO LATORRE, P., «L'enfrontament entre Dènia i el comte de Cocentaina: molt més que una galera», *Aguaits*, 22, p.51.

—*Valencia y el mar a través de las fuentes municipales (1458-1479)*, Trabajo de investigación inédito, 2004.

NIETO SORIA, J.M. «Ceremonia y pompa para una monarquía: los Trastámara de Castilla», *Cuadernos del CEMYR*, 17, 2009, p. 57.

OLASO V., (ed.), *El Manual de consell de Gandia a la fi del segle XV*, València, PUV, 2005.

PARRA BALLESTER, J. M., *Lo compromís de Casp e la vila d'Algezira (Alzira)*, Alzira, Ajuntament d'Alzira, 1972.

PASTOR ZAPATA, J.L., *El ducado de Gandia, un señorío valenciano en el tránsito de la Edad Media a la Edad Moderna*, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1990.

PÉREZ GARCÍA, P., *El Justicia Criminal de Valencia (1479-1707): una magistratura urbana valenciana ante la consolidación del absolutismo*, Valencia, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1991.

PILES ROS, L. *Estudio documental sobre el bayle General de Valencia, su autoridad y jurisdicción*, CSIC, Institució Alfons el Magnànim, 1970.

PLANAS ROSELLÓ, A., «La provisión de 13 de diciembre de 1351 reguladora del Gran i General Consell de Mallorca», *MRAMEGH*, 24 (2014), 7-19.

POLO MARTÍN, R. «Los reyes católicos y la insaculación en Castilla», *Studia historica*, Hª Medieval, 17 (1999), p.147-159.

RIBALTA J. i TURULL, M., *Alguns aspectes del regim municipal de Tàrrrega i Cervera al segle XIV*, Publicacions del Grup de Recerques de les Terres de Ponent, Tàrrrega, 1987, pp.51-53.

RIQUER, M. de, *Vida i aventures de don Pero Maça*, Barcelona, Edicions dels Quaderns Crema, 1984.

ROCA TRAVER, F., *El justícia de Valencia: 1238-1321*, València, Ajuntament de València, 1970.

- RODRIGO LIZONDO M. (Ed.), *Melchior Miralles: Crònica i dietari...*p.255.
- Col·lecció documental de la Cancelleria de la Corona d'Aragó, textos en llengua catalana (1291-1420)*, València, PUV, 2013.
- Diplomatari de la unió del regne de València (1347-1349)*, València, PUV, 2013.
- La Unión de Valencia (1347-1348). Una revuelta ciudadana contra el autoritarismo real*, Universitat de València, tesi doctoral inèdita, 1987.
- RUBIO VELA, A. *Escribania municipal de la ciudad de Valencia siglos XIV y XV: Burocràcia, política i Cultura*, València, 1995, p.19.
- , “Urgellistas valencianos. Sobre la oposición a Fernando I de Trastámara”, *AEM*, 33/1 (2003), p.191-261.
- , *El patriciat i la nació. Sobre el particularisme dels valencians en els segles XIV i XV*, Castelló, Fundació Germà Colon Domènech, Barcelona, Publicacions de la Abadia de Montserrat, 2012.
- , *Valencia, el príncipe de Viana y Juan II. Un patriciado ante la crisis política de la monarquía (1460-1461)*, Valencia, Gráficas Papallona, 2016.
- , «Las epidemias de peste en la ciudad de Valencia durante el siglo XV. Nuevas aportaciones», *Estudis castellonecs*, nº 6 (1994-1995), pp. 1179-1221
- , «Del asedio de Buñol al de Balaguer. Los valencianos y la sublevación de Jaume d'Urgell (1413)», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 77 (2001), p. 155-217
- , «El justícia de Aragón frente a la ciudad de València. Un conflicto entre oligarquias territoriales (1395-1404)», *Aragón en la Edad Media*, 25 (2014), p. 293
- RUSSO, E., *La tesoreria generale della Corona d'Aragona ed i bilanci del regno di napoli al tempo di Alfonso il Magnanimo (1416-1458)*, tesis doctoral, Valencia, 2016.
- RYDER, A., *El reino de Napoles..* p. 35.
- SABATÉ I CUCURULL, F., «Regnat de Martí I: govern del territori i bàndols», en M. T. FERRER I MALLOL (ed.), *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, IEC, 2015, pp. 69-119.
- , «Ejes vertebradores de a oligarquía urbana en Cataluña», *Revista d'Història Medieval*, Valencia, Departament Historia Medieval UV, p.139
- SAIZ LÓPEZ, A., *Villareal durante la guerra civil catalana (1450-1475)*, Valencia, Trabajo de investigación inedito, 2008.

- SAIZ SERRANO, J., «La caballería de Alfonso el Magnánimo en la expedición mediterránea de 1432. Reclutamiento y estructura de tropas en los ejércitos reales de la Corona de Aragón», *Saetabi*, 1996, pp.23-64.
- , *Guerra y Nobleza en la Corona de Aragón. La caballería en los ejércitos del rey (siglos XIV-XV)*, Tesis doctoral, Valencia, PUV, 2003, pp. 97-99.
- , *Los caballeros del rey, Nobleza y Guerra en el reinado de Alfonso el Magnánimo*, València, PUV, 2008.
- SANAHUJA FERRER, P., *Valencia, ciudad asediada. La Guerra de los Dos Pedro(1356-1366)*, Trabajo final de Máster, inédita, UV, 2016.
- SÁNCHEZ ARAGONÉS, Mª L., *Las Cortes de la Corona de Aragón durante el reinado de Juan II (1458-1479)*, pp. 434-467.
- SANTAMARIA ARÁNDEZ, A, *El consell general de Valencia en el transito a la modernidad*, Valencia, Biblioteca Valenciana (Generalitat Valenciana), 2000.
- , «Alfons el Magnánimo y el levantamiento foraneo de Mallorca», en *Estudios sobre Alfonso el Magnánimo con motivo del quitanto centenario de su muerte*, Barcelona, 1960.
- , El reino de Mallorca en la primera mitad del siglo XV, IV CHCA (1976), pp. 21-183.
- , «Sobre la institucionalización de las asambleas representativas de Mallorca», *AHDE*, L (1980), pp. 284-286.
- SERRA BARCELÓ, J., «“Lo rei qui fo”. El context ideològic del destronament de Jaume III», en *XVI Jornades. d’Estudis Històrics Locals. El Regne de Mallorca a l’època de la dinastia privativa*, Palma, IEB, 1998, pp. 265-290.
- SERRA DESFILIS, A., «El fasto del palacio inacabado», *Historia de la ciudad*, p. 81
- SERVER SERVER, B. J., «La visita del papa Benet XIII a València de 1414-1415: una aproximació a la seua memòria en la tradició historiogràfica valenciana», *SCRIPTA*, núm. 9 (2017), pp.60-80.
- SESER PÉREZ, R., «La disgregación del patrimonio real», *Historia de la Marina Alta*, 1999, p. 352.
- , «La pressa de possessió de la senyoria d’Ondara de l’any 1502: problemes senyorials i aportacions a la demografia i onomàstica d’Ondara», *Aguaits*, 29 (2010), pp.57-76.
- SESMA MUÑOZ, J. A., *Fernando II y la Inquisición. El establecimiento de los tribunales inquisitoriales en la Corona de Aragón (1479-1490)*, Madrid, 2013.

- SEVILLANO CÓLOM, F. «Préstamos de la ciutat de Valencia a los reyes Alfonso V y Juan II», *Estudios Medievales*, fascículo 3, Valencia, 1951, pp.86-131.
- , *Valencia urbana a través del oficio de Mustaçaf*, Valencia, Instituto Valenciano de Estudios Históricos, 1957.
- SOBREQUÉS CALLICÓ, J., *Enric IV de Castella: senyor del principat de Catalunya*, Barcelona, ed. Rafael Dalmau, 1989.
- , *El pactisme a Catalunya. Una praxi política en la història del país*. Barcelona, 1982.
- , «Un último intento de concordia en la guerra civil catalana de 1462-1472: la embajada del reino de València», *AEM*, n.3 (1966).
- SOBREQUÉS S. I SOBREQUÉS J., *La guerra civil catalana del segle XV*, vol. 2, Barcelona Edicions 62, 1987.
- SOBREQUÉS I VIDAL, S., *El setge de la força de Girona. 1462*, Barcelona, ed. Rafael Dalmau, 1962.
- , *Societat i estructura política de la Girona Medieval*, Curial, Barcelona, 1975, pp. 80-81.
- SOLDEVILA, F., *El Compromís de Casp (resposta al Sr. Menéndez Pidal)*, Barcelona, 1971.
- , *Història de Catalunya*, Barcelona, Editorial Alpha, vol. 2, 1962, pp. 487-648
- TEIXIDOR en *Antigüedades de Valencia*, ed. de 1895, vol. I, p. 166;
- TINTÓ SALA, M., *Cartas del Baile General de Valencia, Joan Mercader, al rey Fernando de Antequera*, Valencia, Instituto Valenciano de Estudios Históricos-CSIC, 1979.
- TOMÀS BOTELLA, B., *Administración económica del distrito inquisitorial de Valencia: la rectoria de bienes confiscados (1482-1493)*, Tesis doctoral, Valencia, 2016.
- TORRAS RIBE, J. M., «Els municipis catalans durant els seges XVI i XVII», *El govern de les ciutats catalanes*, ed. La Magrana, Barcelona, 1985, pp.97-99.
- TURULL I RUBINAT, M., *La configuració jurídica del municipi Baix-medieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*, Barcelona, Fundació Noguera, 1990.

URGELL HERNÁNDEZ, R., «El régimen de Sort i Sac: consecuencias financieras de su instauración», *La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso II el Magnanimo*, vol. 1. Nápoles, 2001, pp. 763-771.

—, *El regne de Mallorca a l'època de Joan II: la guerra civil i les seues repercussions*, Palma de Mallorca, ed. El Tall, 1997.

VAL, M. I. del., «La intervención real en las ciudades castellanas bajomedievales», *Miscelanea Medieval Murciana*, vol. XIX-XX, 1995-1996, p.68.

VALERO OLMOS, F., «Reorganización administrativa y evolución de la hacienda municipal de Valencia en el tránsito al mundo moderno», en *Actas del XV CHCA (Jaca, 20-25 de septiembre de 1993)*, Zaragoza, Diputación General de Aragón, 1996, t. 1, vol. 4, pp. 293-305.

VALOR MONCHO, P., «Tres baronías y un conflicto. La pugna por la Pobla, Paterna i Beneguasil entre el duque de Segorbe y la ciudad de Valencia (1500-1550)», en R. FRANCH BENAVENT, F. ANDRÉS ROBLES y R. BENÍTEZ-BLANCO, *Cambios y resistencias sociales en la Edad Moderna. Un analisis comparativo entre el centro y la periferia mediterranea de la Monarquia Hispánica*, Madrid, Sílex Ediciones, 2014, pp.141-152.

VERDES PIZJUAN, P. «Las elites urbanas de Cataluña en el umbral del siglo XV: entre el discurso político y el mito historiográfico», *La Corona de Aragón en el centro de su historia 1410-1412. El interregno y el compromiso de Caspe*, Zaragoza, 2011, pp. 157 i 160-161.

VICENS VIVES, V., *Ferran II i la ciutat de Barcelona 1479-1516*, Barcelona, 3 vol., 1936-1937; *Juan II de Aragón (1398-1479)*; *Els Tratàmars (segle XV)*, Barcelona, Teide, 1961

VICIANO NAVARRO, P., *Regir la cosa pública. Prohoms i poder local a la vila de Castelló (segles XIV i XV)*, València, PUV, 2008

VIDAL BELTRÁN, E., *Valencia en época de Juan I*, Valencia, PUV, 1974.

VILLALONGA VILALBA, I. *Los Jurados y el Consejo: Regimen municipal foral valenciano*, tesis doctoral (1916), Valencia, ed. Banco de Valencia, 1995.

WATTS, J. *La formación de los sistemas políticos, Europa (1300-1500)*, València, PUV, 2016, traducció de Vicent Baydal Sala.